

225.55
B47WE
1845

23

Welsh Bible

Presented by
Uncle John Ray

1889

THE UNIVERSITY

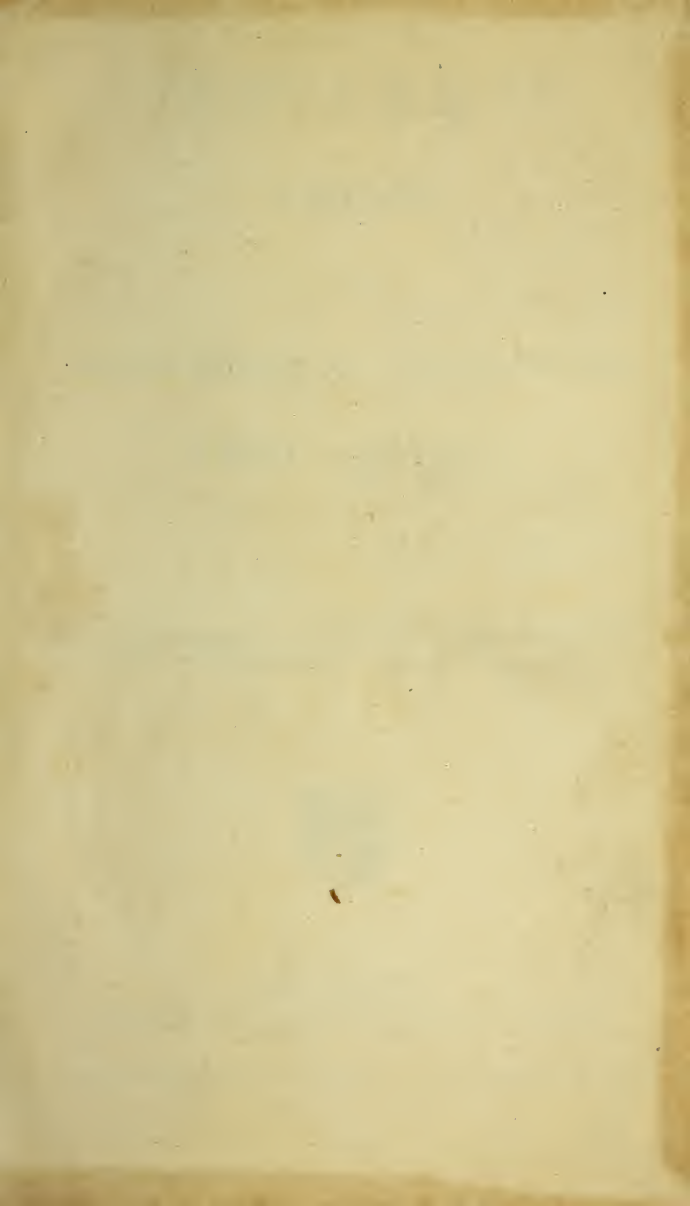
OF ILLINOIS

LIBRARY

225.55

B47WE

1845

TESTAMENT

NEWYDD

EIN

HARGLWYDD A'N HIACHAWDWR

IESU GRIST.

THE LIBRARY OF THE

JAN 29 1934

UNIVERSITY OF ILLINOIS

*Nid oes arnaf gywilydd o efengyl CRIST: oblegid gallu DUW
yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r sydd yn credu.*

RHUF. I. 16.

CAER GRAWNT :

YSTRYDEBWYD AC ARGRAPHWYD GAN IOAN W. PARKER,
ARGRAPHYDD I'R BRIFATHROFA.

TROS

GYMDEITHAS BIBLAU SAESONEG AC IEITHOEDD ERAILL.
CUM PRIVILEGIO.

M.DCCC.XLV.

225.55
B47WE
1845

ENWAU A THREFN

LLYFRAU Y TESTAMENT NEWYDD,

RHIFEDI PENNODAU POB LLYFR.

THE LIBRARY OF THE

JAN 29 1934

UNIVERSITY OF ILLINOIS

PENNODAU

SANT MATTHEW.....	XXVIII
SANT MARC.....	XVI
SANT LUC.....	XXIV
SANT IOAN.....	XXI
ACTAU yr APOSTOLION.....	XXVIII
EPISTOL S. PAUL at y RHUFEINIAID.....	XVI
I. at y CORINTHIAID.....	XVI
II. at y CORINTHIAID.....	XIII
At y GALATIAID.....	VI
At yr EPHESIAID.....	VI
At y PHILIPPIAID.....	IV
At y COLOSSIAID.....	IV
I. at y THESSALONIAID.....	V
II. at y THESSALONIAID.....	III
I. at TIMOTHEUS.....	VI
II. at TIMOTHEUS.....	IV
At TITUS..	III
At PHILEMON.....	I
At yr HEBREAIID.....	XIII
EPISTOL IAGO.....	V
EPISTOL I. PEDR.....	V
II. EPISTOL PEDR.....	III
EPISTOL I. IOAN.....	V
II. EPISTOL IOAN.....	I
III. EPISTOL IOAN.....	I
EPISTOL IUDAS.....	I
DATGUDDIAD IOAN.....	XXII

19 Dec 34 M Com b

29.1.34: Exch. Mich. Univ. Lib. ANN Arbor.

860438

Yr EFENGYL yn ol SANT MATTHEW.

PEN. I.

1 *Achau Crist o Abraham i Ioseph. 18 Ei genhedlu ef o'r Yspryd Glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddio hi â Ioseph. 19 Yr angel yn boddloni cum-dybus feddyliau Ioseph, ac yn deongl enwau Crist.*

LYFR cenhedliad Iesu Grist fab Dafydd, fab Abraham.

2 Abraham a genhedlodd Isaac; ac Isaac a genhedlodd Iacob; a Iacob a genhedlodd Iudas a'i frodyr.

3 A Iudas a genhedlodd Phares a Zara o Thamar; a Phares a genhedlodd Esrom; ac Esrom a genhedlodd Aram;

4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab; ac Aminadab a genhedlodd Naasson; a Naasson a genhedlodd Salmon;

5 A Salmon a genhedlodd Boos o Rachab; a Boos a genhedlodd Obed o Ruth; ac Obed a genhedlodd Iesse;

6 A Iesse a genhedlodd Ddafydd frenhin; a Dafydd frenhin a genhedlodd Solomon o'r hon a *fusasai wraig Urias*;

7 A Solomon a genhedlodd Roboam; a Roboam a genhedlodd Abia; ac Abia a genhedlodd Asa;

8 Ac Asa a genhedlodd Iosaphat; a Iosaphat a genhedlodd Ioram; a Ioram a genhedlodd Ozias;

9 Ac Ozias a genhedlodd Ioatham; a Ioatham a genhedlodd Achaz; ac Achaz a genhedlodd EzeCIAS;

10 Ac EzeCIAS a genhedlodd Manasses; a Manasses a genhedlodd Amon; ac Amon a genhedlodd Iosias;

11 A Iosias a genhedlodd Iechonias a'i frodyr, ynghylch amser y symmudiad i Babilon;

12 Ac wedi'r symmudiad i Babilon, Iechonias a genhedlodd Sa-

lathiel; a Salathiel a genhedlodd Zorobabel;

13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud; ac Abiud a genhedlodd Eliacim; ac Eliacim a genhedlodd Azor;

14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc; a Sadoc a genhedlodd Achim; ac Achim a genhedlodd Eliud;

15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar; ac Eleazar a genhedlodd Matthan; a Matthan a genhedlodd Iacob;

16 A Iacob a genhedlodd Ioseph, gŵr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr hwn a elwir Crist.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Ddafydd, *sydd* bedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o Ddafydd hyd y symmudiad i Babilon, pedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o'r symmudiad i Babilon hyd Grist, pedair cenhedlaeth ar ddeg.

18 ¶ A genedigaeth yr Iesu Grist oedd fel hyn: Wedi dyweddio Mair ei fam ef â Ioseph, cyn eu dyfod hwy ynghyd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd Glân.

19 A Ioseph ei gŵr hi, gan ei fod yn gyfiawn, ac heb chwennych ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllysiodd ei rhoi hi ymaith yn ddirgel.

20 Ac efe yn meddwl y pethau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Ioseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dywraig: oblegyd yr hyn a genhedlwyd ynddi sydd o'r Yspryd Glân.

21 A hi a esgor ar fab, a thi a elwi ei enw ef IESU: oblegyd efe a wared ei bobl oddi wrth eu pechodau.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan

S. MATTHEW, II.

yr Arglwydd trwy 'r prophwyd, gan ddywedyd,

23 Wele, morwyn a fydd feich-iog, ac a esgor ar fab, a hwy a alwant ei enw ef Emmanuel, yr hyn o'i gyfieithu yw, Duw gyd â ni.)

24 A Ioseph pan ddeffroës o gwsg, a wnaeth megis y gorchymyn-asai angel yr Arglwydd iddo, ac a gyammerodd ei wraig.

25 Ac nid adnabu efe hi, hyd oni esgorodd hi ar ei mab cyntaf-anedig. A galwodd ei enw ef IESU.

PEN. II.

1 *Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist trwy weindogaeth seren: 11 yn ei addoli ef, ac yn cystwyo eu hanrhegion. 14 Ioseph yn ffoi i'r Aipht, efe, a'r Iesu a'i fam. 16 Herod yn lladd y plant: 20 ac yn marw. 23 Dwyn Crist yn ei ol i Galilea i Nazareth.*

AC wedi geni 'r Iesu yn Bethle-hem Iudea, yn nyddiau Herod frenhin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Ierusalem,

2 Gan ddywedyd, Pa le y mae yr hwn a anwyd yn frenhin yr Iuddewon? canys gwelsom ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenhin, efe a gyffröwyd, a holl Ierusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghyd yr holl arch-offeiriaid ac ysgrifenyddion y bobl, efe a ymfynodd â hwynt pa le y genid Crist.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Yn Bethlehem Iudea; canys felly yr ysgrifenyd trwy 'r prophwyd,

6 A thithau, Bethlehem tir Iuda, nid lleiaf wyt ym mblith tywysogion Iuda: canys o honot ti y daw Tywysog yr hwn a fugeilia fy mhobl Israel.

7 Yna Herod wedi galw 'r doethion yn ddirgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yr amser yr ymddangosasai 'r seren.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethle-hem, efe a ddywedodd, Ewch, ac ymfynwch yn fanwl am y mab bychan; a phan gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf finnau ddyfod, a'i addoli ef.

9 Hwythau wedi clywed y brenhin, a aethant; ac wele, y seren a

welsent yn y dwyrain a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mab bychan.

10 A phan welsant y seren, llawenychasant â llawenydd mawr dros ben.

11 A phan ddaethant i'r tŷ, hwy a welsant y mab bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a syrthiasant i lawr, ac a'i haddolasant ef: ac wedi agoryd eu trysorau, a offrymmasant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrr.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn i'w gwlad ar hŷd ffordd arall.

13 Ac wedi iddynt ymado, wele angel yr Arglwydd yn ymddangos i Ioseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mab bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht, a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys ceisio a wna Herod y mab bychan i'w ddifetha ef.

14 Ac yntau pan gyfododd a gymmerth y mab bychan a'i fam o hŷd nos, ac a giliodd i'r Aipht:

15 Ac a fu yno hyd farwolaeth Herod; fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy y prophwyd, gan ddywedyd, O'r Aipht y gelwais fy mab.

16 ¶ Yna Herod pan weles ei sionmi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei holl gyffiniau, o ddwyflwydd oed a than hynny, wrth yr amser yr ymfynasai efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedasant gan Ieremias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rachel yn wylo am ei phlant, ac ni fynnai ei chysuro, am nad oeddynt.

19 ¶ Ond wedi marw Herod, wele angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Ioseph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod, a chymmer y mab bychan a'i fam, a dos i dir Israel: canys y rhai oedd yn ceisio einioes y mab bychan a fuont feirw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mab bychan a'i fam, ac a ddaetli i dir Israel.

22 Eithr pan glybu efe fod Archelâns yn teyrnasu ar Iudea yn lle ei dad Herod, efe a ofnodd fyned yno. Ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a gilliodd i barthau Galilea.

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasad trwy 'r prophwydi, Y gelwid ef yn Nazaread.

PEN. III.

1 *Pregeth Ioan, a'i swydd, a'i fuchedd, a'i fedydd; 7 y mae yn ceryddu 'r Phariseaidd, 13 ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.*

AC yn y dyddiau hynny y daeth Ioan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffeithwch Iudea,

2 A dywedyd, Edifarhêwch; canys nesaodd teyrnas nefoedd.

3 Oblegyd hwn yw efe, yr hwn y dywedwyd am dano gan Êsaias y prophwyd, gan ddywedyd, Llef un yn llefain yn y diffeithwch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn niawen ei lwybrau ef.

4 A'r Ioan hwnnw oedd â'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid a mel gwyllt.

5 Yna 'r aeth allan atto ef Ierusalem, a holl Iudea, a'r holl wlad o amgylch yr Iorddonen:

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

7 A phan welodd efe lawer o'r Phariseaidd ac o'r Saduceaidd yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, O ghenhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhag-rybuddiodd i ffoi rhag y lliad fydd?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad i ni: canys yr

ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichen Duw, i'e, o'r meini hyn gyfodi plant i Abraham.

10 Ac yr awr hon hefyd y mae 'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prenau: pob pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorri i lawr, ac a deflir yn tân.

11 Myfi yn ddiâu ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, sydd gryfach nâ myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei esgidiau: Efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac â thàn.

12 Yr hwn y mae ei wyntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawrdyrnu, ac a gasgl ei wenith i'w ys-gubor; eithr yr us a lysg efe â thàn anniffoddadwy.

13 ¶ Yna y daeth yr Iesu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo.

14 Eithr Ioan a warafunodd iddo ef, gan ddywedyd, Y mae arnaf fi eisiau fy medyddio gennyt ti, ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iesu a atebodd, ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awr hon; canys fel hyn y mae 'n weddus i ni gyflawni pob cyfiawnder. Yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iesu wedi ei fedyddio a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd Yspryd Duw yn disgyn fel colommen, a'ch yn dyfod arno ef.

17 Ac wele lef o'r nefoedd, yn dywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlowyd.

PEN. IV.

1 *Ympryd Crist, a'i demtiad. 11 Yr angylion yn gweini iddo. 13 Efe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Pedr ac Andreas, 21 Iago ac Ioan: 23 ac yn iachâu yr holl gleifion.*

YNA yr Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr Yspryd, i'w demtio gan ddiabol.

2 Ac wedi iddo ymprydio ddeu gain niwrnod a deugain nos, yn ol hynny efe a newynodd.

3 A'r temtiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mab Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fod yn fara.

4 Ac yntau a attebodd ac a ddywedodd, Ysgrifenyd, Nid trwy fara yn unig y bydd byw dyn, ond trwy bob gair a ddaw allan o enau Duw.

5 Yna y cymmerth diafol ef i'r ddinas sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binael y deml;

6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys ysgrifenyd, Y rhydd efe orchymyn i'w angylion am danat; a hwy a'th ddygant yn eu dwylaw, rhag taro o honot un amser dy droed wrth garreg.

7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ysgrifenyd drachlefn, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw.

8 Trachefa y cymmerth diafol ef i fynydd tra ucell, ac a ddangosodd iddo holl deyrusoedd y byd, a'u gogoniant;

9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ymaith, Satan; canys ysgrifenyd, Yr Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn unig a wasanaethi.

11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele, angylion a ddaethant, ac a weiniasant iddo.

12 ¶ A phan glybu 'r Iesu draddodi Ioan, efe a aeth i Galilea.

13 A chan ado Nazareth, efe a aeth ac a arhosodd yn Capernaüm, yr hon sydd wrth y môr ynghyffiniau Zabulon a Nephthali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedw,

15 Tir Zabulon, a thir Nephthali, wrth ffordd y môr, tu hwnt i'r Iorddonen, Galilea y Cenhedloedd:

16 Y bobl oedd yn eistedd mewn tywyllwch a welodd oleuni mawr; ac i'r rhai a eisteddent ym mro a chysgod angau, y cyfododd goleuni iddynt.

17 ¶ O'r pryd hwnnw y dechrenodd yr Iesu bregethu, a dywedwyd, Edifarhêwch: canys nesaodd teyrnas nefoedd.

18 ¶ A'r Iesu yn rhodio wrth fôr Galilea, efe a ganfu ddau frodyr,

Simon yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr: canys pysgodwyr oeddynt.

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adael y rhwydau, a'i canlynasant ef.

21 Ac wedi myned rhagddo oddi yno, efe a welodd ddau frodyr eraill, Iago *fab* Zebedeus, ac Ioan ei frawd, mewn llong gyd â Zebedeus eu tad, yn cyweirio eu rhwydau: ac a'u galwodd hwy.

22 Hwythau yn ebrwydd, gan adael y llong a'u tad, a'i canlynasant ef.

23 ¶ A'r Iesu a aeth o amgylch holl Galilea, gan ddysgu yn eu synagogau, a phregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob clefyd a phob afiechyd ym mhlith y bobl.

24 Ac aeth sôn am dano ef trwy holl Syria; a hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd amryw glefydau a chnofeydd yn eu dala, a'r rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r sawl oedd â'r parlys arnynt; ac efe a'u hiachaodd hwynt.

25 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef o Galilea, a Decapolis, a Ierusalem, a Judea, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen.

PEN. V.

1 *Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd. 3 ac yn dangos pwy sydd ddedydd, 13 pwy yn halen y ddaear, 14 goleuni y byd, dinas ar fryn, 15 y ganwyll: 17 Ei ddyfod ef i gyflawni y gyfraith. 21 Beth yw lladd, 27 a godinebu, 33 a thyngu. 38 Y mae yn annog i ddiodes cam, 44 i garu, 46 ein gelynon, 48 ac i ymegnio at berffethrwydd.*

A PHAN welodd yr Iesu y tyrfaoedd, efe a esgynodd i'r mynydd: ac wedi iddo eistedd, ei ddisgyblion a ddaethant atto.

2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dysgodd hwynt, gan ddywedw,

3 Gwŷn eu byd y tlodion yn yr yspryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

4 Gwŷn eu byd y rhai sydd yn galaru: canys hwy a ddiddenir.

5 Gwŷn eu byd y rhai addfwyn: canys hwy a etifeddant y ddaear.

6 Gwŷn eu byd y rhai sydd arnynt newyn a syched am gyfiawnder: canys hwy a ddiwellir.

7 Gwŷn en byd y rhai trugarogion: canys hwy a gânt drugaredd.

8 Gwŷn eu byd y rhai pur o galon: canys hwy a welant Dduw.

9 Gwŷn eu byd y tangnefeddwŷr: canys hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 Gwŷn eu byd y rhai a erlidir o achos cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

11 Gwŷn eich byd pan y'ch gwaradwyddant, ac y'ch erlidiant, ac y dywedant bob drygair yn eich erbyn, er fy mwyn i, a hwy yn gelwyddog.

12 Byddwch lawen a hyfryd: canys mawr yw eich gwobr yn y nefoedd: oblegyd felly yr erlidiasant hwy y prophwydi a fu o'ch blaen chwi.

13 ¶ Chwi yw halen y ddaear: eithr o diflasodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? ni thâl efe mwy ddim ond i'w fwrw allan, a'i sathru gan ddynion.

14 Chwi yw goleuni 'r byd. Dinas a osodir ar fryn ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni oleuant ganwyll, a'i dodi dan lestr, ond mewn canhwylbren; a hi a olena i bawb sy yn y tŷ.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger bron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.

17 ¶ Na thybiwch fy nyfod i dorri 'r gyfraith, neu 'r prophwydi: ni ddaethlum i dorri, ond i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, Hyd onid el y nef a'r ddaear heibio, nid â un iod nac un tippyn o'r gyfraith heibio, hyd oni chwblhaer oll.

19 Pwy bynnag gan hynny a dorro un o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddsygo i ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas nefoedd: ond pwy bynnag a'u gwnelo, ac a'u dysgo i eraill, hwn a elwir yn fawr yn nheyrnas nefoedd.

20 Canys meddaf i chwi, Oni bydd eich cyfiawnder yn helaeth-

ach nâ *chyfiawnder* y 'sgrifenyddion a'r Phariseaid, nid ewch i mewn i deyrnas nefoedd.

21 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na ladd; a phwy bynnag a laddo euog fydd o farn:

22 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, Pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gynghor: a phwy bynnag a ddywedo, O ynfyd, a fydd euog o dâd uffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dyfod i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy erbyn;

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yno dyred, ac offrwm dy rodd.

25 Cyttuna â'th wrthwynebwr ar frys, tra fyddech ar y ffordd gyd ag ef; rhag un amser i'th wrthwynebwr dy roddi di yn llaw 'r barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog, a'th daflu y'ng harchar.

26 Yn wir meddaf i ti, Ni ddeui di allan oddi yno, hyd oni thalech y ffyrlling eithaf.

27 ¶ Clywsoch ddywedyd gan y rhai gynt, Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un a'r sydd yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, wedi gwenthur eisoes odineb â hi yn ei galon.

29 Ac os dy lygad dehau a'th rwystra, tyn ef allan, a thafl oddi wrthyt: canys da i ti gollu un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwystra, tor hi ymaith, a thafl oddi wrthyt: canys da i ti gollu un o'th aelodau, ac na thafler dy holl gorph i uffern.

31 A dywedwyd, Pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, rhoed iddi lythyr ysgar.

32 Ond yr ydwyf fi yn dydwedyd i chwi, fod pwy bynnag a oll-yngo ymaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wenthur godineb: a phwy bynnag a briodo yr

hon a ysgarwyd, y mae efe yn gwn-euthur godineb.

33 ¶ Trachefn, clywsoch ddywedvd gan y rhai gynt, Na thwng anudon; eithr tâl dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd wrthyhych chwi, Na thwng ddim: nac i'r nef; canys gorseddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaear; canys troedfaingc ei draed ydyw: nac i Ierusalem; canys dinas y brenhin mawr ydyw:

36 Ac na thwng i'th ben; am na elli wneuthur un blewyn yn wÿn, neu yn ddu.

37 Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ië, ië; Nag ê, nag ê: oblegyd beth bynnag *sydd* dros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 ¶ Clywsoch ddywedyd, Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthyhych chwi, Na wrthwynebwhc ddrwg: ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro 'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gad iddo *dy* gochl hefyd.

41 A phwy bynnag a'th gymmhello un filldir, dos gyd ag ef ddwy.

42 Dyro i'r hwn a ofyno gennyt; ac na thro oddi wrth yr hwn sydd yn ewyllsio echwyna gennyt.

43 ¶ Clywsoch ddywedyd, Câr dy gymmydog, a chasâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthyhych chwi, Cerwch eich gelynyon, bendithiwch y rhai a'ch mell-dithiant, gwnewch dda i'r sawl a'ch casânt, a gweddiwch dros y rhai a wnel niwed i chwi, ac a'ch erlidiant;

45 Fel y byddoch blant i'ch Tad yr hwn *sydd* yn y nefoedd: canys y mae efe yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, ac yn gwlawio ar y cyfiawn a'r anghyfiawn.

46 Oblegyd os cerwch y sawl a'ch caro, pa wobr sydd i chwi? oni wna 'r publicanod hefyd yr un peth?

47 Ac os cyferhwch well i'ch brodyr yn unig, pa ragoriaeth yr

ydyh chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y publicanod hefyd yn gwn-euthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn berffaith, fel y mae eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd yn berffaith.

PEN. VI.

1 *Crist yn myned rhagddo yn ei bregeth ar y mynydd, gan draethu am elusen, 5 a gweddi, 14 maddeu i'n brodyr, 16 ac ympryd, 19 pa le y mae i ni roddi ein trysor i gadw, 24 ynghŷlch gwasanaethu Duw a mamnon: 25 yn annog na bydder gofulus am bethau bydol; 33 ond am geisio teyrnas Duw.*

GOCHELWCH rhag gwneuthur eich elusen y'ngŷydd dynion, er mwyn cael eich gweled ganddynt: os amgen, ni chewch dâl gan eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.

2 Am hynny pan wnelyh elusen, na udgana o'th flaen, fel y gwna 'r rhagrithwÿr, yn y synagogau, ac ar yr heolydd, fel y molianner hwy gan ddynion. Yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

3 Eithr pan wnelyh di elusen, na wyped dy *law* aswy pa beth a wna dy *law* ddehau;

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, efe a dâl i ti yn yr amlwg.

5 ¶ A phan weddiech, na fydd fel y rhagrithwÿr: canys hwy a garrant weddio yn sefyll yn y synagogau, ac ynghonglau 'r heolydd, fel yr ymddangosont i ddynion. Yn wir meddaf i chwi, y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi, pan weddiech, dos i'th ystafell, ac wedi cau dy ddrws, gweddia ar dy Dad yr hwn *sydd* yn y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A phan weddioch, na fyddwch siaradus, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu haml eirian.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŷyr eich Tad pa bethau sy arnoch eu heisiau, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn: Ein Tad yr hwn *wyt* yn y nefoedd, sancteiddier dy Enw.

10 Deled dy deyrnas. Gwneleu

dy ewyllys, megis yn y nef, *felly* ar y ddaear hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara beunyddiol.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyled-wŷr.

13 Ac nac arwain n. i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg. Canys eiddot ti yw 'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.

14 Oblegyd os maddeuwch i ddynion eu camweddau, eich Tad nefol a faddeu hefyd i chwithau:

15 Eithr oni faddeuwch i ddynion eu camweddau, ni faddeu eich Tad eich camweddau chwithau.

16 ¶ Hefyd, pan ymprydioch, na fyddwch fel y rhagrithwŷr, yn wyneb-drist: canys anffurfio eu hwynebau y maent, fel yr ymddangosont i ddynion eu bod yn ymprydio. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydioch di, eneinia dy ben, a golch dy wyneb;

18 Fel nad ymddangosech i ddynion dy fod yn ymprydio, ond i'th Dad yr hwn sydd yn y dirgel: a'th Dad yr hwn sydd yn gweled yn y dirgel a dâl i ti yn yr amlwg.

19 ¶ Na thrysorwch iwch' drysorau ar y ddaear, lle y mae gwyfyn a rhwd yn llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trwodd ac yn lladratta:

20 Eithr trysorwch iwch' drysorau yn y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn llygru, a lle ni's cloddia lladron trwodd ac ni's lladrattânt.

21 Canys lle y mae eich trysor, yno y bydd eich calon hefyd.

22 Canwyll y corph yw 'r llygad: am hynny o bydd dy lygad yn syml, dy holl gorph fydd yn oleu.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy holl gorph fydd yn dywyll. Am hynny os bydd y goleuni sydd ynot yn dywyllwch, pa faint fydd y tywyllwch!

24 ¶ Ni ddichon neb wasanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe a ymlŷn wrth y naill, ac a es-

geulusa 'r llall. Ni ellwch wasanaethu Duw a mammon.

25 Am hynny meddaf i chwi, Na ofelwch am eich bywyd, pa beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoch; nac am eich corph, pa beth a wisgoch. Onid yw 'r bywyd yn fwy nâr bwyd, a'r corph yn fwy nâr dillad?

26 Edrychwch ar adar y nefoedd: oblegyd nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn cywain i ysguboriau; ac y mae eich Tad nefol yn eu porthi hwy. Onid ydych chiwi yn rhagori llawer arnynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu, a ddichon ychwanegu un cufydd at ei faintioli?

28 A phalam yr ydych chiwi yn gofalu am ddillad? Ystyriwch lili 'r maes, pa fodd y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafurio, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na wisgwyd Solomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lysieuyn y maes, yr hwn sydd heddyw, ac y foru a fwir i'r ffwrn, oni *ddillada efe* chwi yn hytrach o lawer, O chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywedyd, Beth a fwyttawn, neu Beth a yfwn, neu A pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae 'r Cenhedloedd yn eu ceisio) oblegyd gŵyr eich Tad nefol fod arnoch eisiau yr holl bethau hyn.

33 Eithr yn gyntaf ceisiwch deyrnas Duw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny dros drannoeth: canys trannoeth a ofala am ei bethau ei hun. Digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

PEN. VII.

1 Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd, ac yn gwahardd barn ehud, 6 a buru pethau sanctaidd i gŵn, 7 yn amnog i weddio, 13 i fyned i meun i'r porth cyfyng. 15 i ymgadu rhag gau-brophwydi, 21 na byddom wrandawyr, ond gwneuthurwyr y fair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu ar graig, 26 ac nid ar y tywod.

NA fernwch, fel na'ch barner.
 2 Canys â pha farn y barn-och, y'ch bernir: ac â pha fesur y mesuroch, yr adfesurir i chwithau.

3 A plaham yr wyt yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwynt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun?

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Gâd i mi fwrw allan y brycheuyn o'th lygad; ac wele, drawst yn dy lygad dy hun?

5 *Oh* ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf y trawst o'th lygad dy hun; ac yna y gweli yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad dy frawd.

6 ¶ Na roddwch y peth sydd sanctaidd i'r cŵn, ac na theflwch eich gemmau o flaen y môch; rhag iddynt eu sathru dan eu traed, a throï a'ch rhwygo chwi.

7 ¶ Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe agorir i chwi.

8 Canys pob un sy'n gofyn, sy'n derbyn; a'r neb sy'n ceisio, sy'n cael; ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

9 Neu a oes un dyn o honoch, yr hwn os gofyn ei fab iddo fara, a rydd iddo garreg?

10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a ddyry efe saph iddo?

11 Os chwychwi gan hynny, a chwi yn ddrwg, a fedrwch roddi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd bethau da i'r rhai a ofynant iddo?

12 Am hynny pa bethau bynnag ell a ewyllysioch eu gwneuthur o ddynton i chwi, felly gwnewch chwithau iddynt hwy: canys hyn yw'r gyfraith a'r prophwydi.

13 ¶ Ewch i mewn trwy'r porth cyfyng: canys ehang yw'r porth, a llydan yw'r ffordd sydd yn arwain i ddistryw; a llawer yw y rhai sydd yn myned i mewn trwyddi:

14 Oblegyd cyfyng yw'r porth, a chûl yw'r ffordd, sydd yn arwain i'r bywyd; ac ychydig yw y rhai sydd yn ei chael hi.

15 ¶ Ymogelwch rhag gaubro-

phwydi, y rhai a ddeuant attoch y'ngwisgoedd defaid, ond oddi mewn bleiddiaid rheibus ydynt lwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch lwynt. A gasgl rhai rawnwin oddi ar ddrain, neu ffigys oddi ar ysgall?

17 Felly pob pren da sydd yn dwyn ffrwythau da; ond y pren drwg sydd yn dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwythau drwg, na phren drwg ddwyn ffrwythau da.

19 Pob pren heb ddwyn ffrwyth da a dorrir i lawr, ac a deflir yn tân.

20 O herwydd pahan, wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch hwynt.

21 ¶ Nid pob un sydd yn dywedyd wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhaf yr hwn sydd yn y nefoedd.

22 Llawer a ddywedant wrthyf yn y dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni phrophwydasom yn dy enw di? ac oni fwriasom allan gythreuliaid yn dy enw di? ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy enw di?

23 Ac yna yr addefaf wrthynt, Ni's adnabûm chwi erioed: ewch ymaith oddi wrthyf, chwi weithredwyr anwiredd.

24 Gan hynny pwy bynnag sy'n gwrandaw fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur, mi a'i cyffelybaf ef i wr doeth, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig;

25 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llifeiriaint a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a ruthrasant ar y tŷ hwnnw, ac ni syrthiodd: oblegyd sylfaenesid ef ar y graig.

26 A phob un a'r sydd yn gwrandaw fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i wr ffôl, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod:

27 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llif-ddyfroedd a ddaethant, a'r gwyntoedd a chwythasant, ac a gurasant ar y tŷ hwnnw: ac efe a syrthiodd, a'i gwmp a fu fawr.

28 A bu wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn, y torfeydd a synnasant wrth ei ddysgediaeth ef.

29 Canys yr oedd efe yn eu dysgu hwynt, fel un ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr ysgrifenyddion.

PEN. VIII.

Crist yn glanhâu 'r gwahan-glwyfus, 5 yn iachâu gwas y canwriad, 14 a mam gwraig Pedr, 16 a llawer o rai clwyfus eraill: 18 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef, 23 yn gostegu 'r dymnestl ar y môr: 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig, 31 ac yn canhauddu iddynt fyned i'r môch.

AC wedi ei ddyfod ef i wared a'i canlynasant ef.

2 Ac wele, un gwahan-glwyfus a ddaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhâu i.

3 A'r Iesu a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd. Mynnaf, glanhâer di. Ac yn y fan ei wahan-glwyf ef a lanhawyd.

4 A dywedodd yr Iesu wrtho, Gwel na ddywedych wrth neb; eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma 'r rhodd a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

5 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernäüm, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwas yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddirfawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf ac a'i hiachâf ef.

8 A'r canwriad a atebodd, ac a ddywedodd, Arglwydd, nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd: eithr yn unig dywed y gair, a'm gwas a iacheir.

9 Canys dyn ydwyf finnau dan awdurdod, a chennyf filwyr danaf: a dywedaf wrth hwn, Cerdda, ac efe a â; ac wrth arall, Dyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i

chwi, y daw llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd ag Abraham ac Isaac a Iacob yn nheyrnas nefoedd.

12 Ond plant y deyrnas a deflir i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian daunedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, Dos ymaith; a megis y credaist, bydded i ti. A'i was a iachawyd yn yr awr honno.

14 ¶ A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Pedr, efe a welodd ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r cryd.

15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi; a'r cryd a'i gadawodd hi: a hi a gododd, ac a wasanaethodd arnynt.

16 ¶ Ac wedi ei hwyrhâu hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ac efe a fwriodd allan yr ysprydion â'i air, ac a iachodd yr holl gleifion;

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasad trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd, Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddûg ein clefydau.

18 ¶ A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynodd fyned drosodd i'r lan arall.

19 A rhyw ysgrifenydd a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, Athraw, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffauau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod: ond gan Fab y dyn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac un arall o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhlad.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Canlyn fi; a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 ¶ Ac wedi iddo fyned i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef.

24 Ac wele, bu cynnwrf niawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cysgu.

25 A'i ddisgyblion a ddaethant

S. MATTHEW, IX.

atto, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw ni: darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna y cododd efe, ac y ceryddodd y gwyntoedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fod y gwyntoedd hefyd a'r môr yn ufuddhâu iddo?

28 ¶ Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall, i wlad y Gergesiaid, dau ddi-eflig a gyfarfuant ag ef, y rhai a ddenent o'r beddau; yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a lefasant, gan ddywedyd, Iesu Fab Duw, beth sydd i ni a wnelom â thi? a ddaethost ti yma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer, yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeisyfiasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniattâ i ni fyned ymaith i'r genfaint foch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint foch. Ac wele, yr holl genfaint foch a ruthrodd dros y dibyn i'r môr, ac a fiant feirw yn y dyfroedd.

33 A'r meichiaid a ffoisant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bob peth; a pha beth a ddarfuasai i'r rhai diefflig.

34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelsant, attolygasant iddo ymadael o'u cyffiniau lwynt.

PEN. IX.

1 Crist yn iachâu un claf o'r parlys, 9 yn galw Matthew o'r dollfa, 10 yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid, 14 yn ymadiffyn ei ddisgyblion am nad ymprydient, 20 yn iachâu y difter-lif gwaed, 23 yn cyfodi merch Iairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachâu nidan cythreulig, 36 ac yn tosturio wrth y dyrfa.

AC efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun.

2 Ac wele, hwy a ddygasant atto wr claf o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, Ha fab, cymmer gysur; maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r ysgrifenyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, Y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Paham y meddylwch ddrwg yn eich calonnau?

5 Canys pa un hawsaf ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan Fab y dyn ar y ddaear i faddeu pechodau, (yna y dywedodd efe wrth y claf o'r parlys) Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a dos i'th dŷ.

7 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith i'w dŷ ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roisai gyfryw awdurdod i ddynion.

9 ¶ Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Matthew, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gyfododd, ac a'i canlynodd ef.

10 ¶ A bu, ac efe yn eistedd i fwytta yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion.

11 A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y bwytty eich Athraw chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu yr Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleifion.

13 Ond ewch, a dysgwch pa beth yw hyn, Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ac nid aberth: canys ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

14 ¶ Yna y daeth disgyblion

Ioan atto, gan ddywedyd, Paham yr ydym ni a'r Phariseaid yn ymrydio yn fynych, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymrydio?

15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A all plant yr ystafell briodas alaru tra fo 'r priod-fab gyd â hwynt? Ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymrydiant.

16 *Hefyd*, ni ddyd neb lain o frethyn newydd at hen ddilledyn: canys y cyflawniad a dyn oddi wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn costrelau hen: os amgen, y costrelau a dyr, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn costrelau newyddion, ac *felly* y cedwir y ddau.

18 ¶ Tra 'r oedd efe yn dywedyd hyn wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Bu farw fy merch yr awr hon: eithr dyred a gosod dy law arni, a byw fydd hi.

19 A'r Iesu a gyfododd, ac a'i canlynodd ef, a'i ddisgyblion.

20 ¶ (Ac wele, gwraig y buasai gwaedlif arni ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu cefn *iddo*, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisg ef.

21 Canys hi a ddywedasai ynddi ei hun, Os caf yn unig gyffwrdd â'i wisg ef, iach fyddaf.

22 Yna 'r Iesu a drodd; a phan ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, *Ha ferch*, bydd gysurus; dy ffydd a'th iachaodd. A'r wraig a iachawyd o'r awr honno.)

23 A phan ddaeth yr Iesu i dŷ 'r pennaeth, a gweled y cerddorion a'r dyrfa yn terfysgu,

24 Efe a ddywedodd wrthynt, Ciliwch: canys ni bu farw 'r llanges, ond cysgu y mae hi. A hwy a'i gwatwasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaflodd yn ei llaw hi; a'r llanges a gyfododd.

26 A'r gair o hyn a aeth dros yr holl wlad honno.

27 ¶ A phan oedd yr Iesu yn

myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynasant ef, gan lefain a dywedyd, Mab Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto: a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chiwi yn credu y gallaf fi wneuthur hyn? Hwy a ddywedasant wrtho, Ydym, Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, Yn ol eich ffydd bydded i chiwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: A'r Iesu a orchymynodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, Gwelwch na's gwypo neb.

31 Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforasant ef trwy 'r holl wlad honno.

32 ¶ Ac a hwy yn myned allan, wele, rhai a ddygasant atto ddyn mud cythreulig.

33 Ac wedi bwrw y cythraul allan, llefarodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel.

34 Ond y Phariseaid a ddywedasant, Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

35 A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, gan ddysgu yn eu synagogau hwynt, a chan bregethu efengyl y deyrnas, a iacháu pob clefyd, a phob afiechyd ym mhlith y bobl.

36 A phan welodd efe y torfeydd, efe a dosturiodd wrthynt, am eu bod wedi blino, a'u gwasgaru fel defaid heb ganddynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddisgyblion, Y cynhauaf yn ddia *sydd* fawr, ond y gweithwyr yn anaml.

38 Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhauaf, anfon gweithwyr i'w gynhauaf.

PEN. X.

1 *Crist yn anfon ei ddeuddeg apostol, gan roddi gallu iddynt i wneuthur rhyfeddodau: 5 yn rhoddi gorchymyn iddynt, ac yn eu dysgu, 16 ac yn eu cysuro yn erbyn erlidiau: 40 ac yn addaw bendith i'r rhai a'u derbynio hwynt.*

AC wedi galw ei ddeuddeg disgybl atto, efe a roddes iddynt

awdurdod yn erbyn ysprydion aflan, i'w bwrw hwynt allan, ac i iachâu pob clefyd a phob afiechyd.

2 Ac enwau 'r deuddeg apostolion yw y rhai hyn : Y cyntaf, Simon yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd ; Iago *mab* Zebedëus, ac Ioan ei frawd ;

3 Philip, a Bartholomëus ; Thomas, a Matthew y publican ; Iago *mab* Alphëus a Lebbëus, yr hwn a gyfenwid Thaddëus ;

4 Simon y Cananead, a Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nac ewch i ffordd y Cenhedloedd, ac i ddinas y Samariaid nac ewch i mewn.

6 Eithr ewch yn hytrach at gyfrgolledig ddefaid tŷ Israel.

7 Ac wrth fyned, pregethwch, gan ddywedyd, Fod teyrnas nefoedd yn nesâu.

8 Iachêwch y cleifion, glanhêwch y rhai gwahan-glwyfus, cyfodwch y meirw, bwriwch allan gythreuliaid : derbyniasoch yn rhad, rhoddwch yn rhad.

9 Na feddwch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrsau :

10 Nac ysgrepan i'r daith, na dwy bais, nac esgidiau, na ffon : canys teilwng i'r gweithiwr ei fwyd.

11 Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymfynwch pwy sydd deilwng ynddi ; ac yno trigwch hyd onid eloch ymaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyferchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangufedd arno : ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangufedd atoch.

14 A plwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, ysgydwch y llwch oddi wrth eich traed.

15 Yn wir meddaf i chwi, Esmwythlach fydd i dir y Sodomiaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

16 ¶ Wele, yr ydwyf fi yn eich

danfon fel defaid y'nghanol bleiddiaid : byddwch chwithau gall fel y seirph, a diniwed fel y colomenod.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion : canys hwy a'ch rhoddant chwi i fynu i'r cynghor, ac a'ch ffreyllant chwi yn eu synagogau.

18 A chwi a ddygir at lywiawdwyr a brenhinoedd o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy ac i'r Cenhedloedd.

19 Eithr pan y'ch rhoddant chwi i fynu, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a lefaroch : canys rhoddir i chwi yn yr awr honno pa beth a lefaroch.

20 Canys nid chwychwi yw y rhai sy yn llefaru, ond yspryd eich Tad yr hwn sydd yn llefaru ynoch.

21 A brawd a rydd frawd i fynu i farwolaeth, a thad ei blentyn : a phlant a godant i fynu yn erbyn eu rhieni, ac a barant eu marwolaeth hwynt.

22 A chas fyddwch gan bawb er mwyn fy enw i : ond yr hwn a barhao hyd y diwedd, efe fydd cadwedig.

23 A phan y'ch erlidiant yn y ddinas hon, ffowch i un arall : canys yn wir y dywedaf wrthych, Na orphenwch ddinasoedd Israel, nes dyfod Mab y dyn.

24 Nid yw y disgybl yn uwch na'i athraw, na'r gwas yn uwch na'i arglwydd.

25 Digon i'r disgybl fod fel ei athraw, a'r gwas fel ei arglwydd. Os galwasant berchen y tŷ yn Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

26 Am hynny nac ofnwch hwynt : oblegyd nid oes dim cuddiedig, a'r na's datguddir ; na dirgel, a'r na's gwybyddir.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni : a'r hyn a glywch yn y glust, pregethwch ar bennau y tai.

28 Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac ni allant ladd yr enaid ; eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddistrywio enaid a chorph yn uffern.

29 Oni werthir dau aderyn y to er ffyrlling? ac ni syrth un o honynt ar y ddaear heb eich Tad chwi.

30 Ac y mae, ië, holl wallt eich pen wedi eu cyfrif.

31 Nac ofnwch gan hynny: chwi a delwch fwy nâ llawer o adar y to.

32 Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeso i y'ngwýdd dynion, minnau a'i cyffesaf yntau y'ngwýdd fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

33 A phwy bynnag a'm gwado i y'ngwýdd dynion, minnau a'i gwadaf yntau y'ngwýdd fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

34 Na thybygwch fy nyfod i ddanfôn tangnefedd ar y ddaear: ni ddaethum i ddanfôn tangnefedd, ond cleddyf.

35 Canys mi a ddaethlum i osod dyn i amrafaelio yn erbyn ei dad, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

36 A gelynion dyn fydd tylwyth ei dŷ ei hun.

37 Yr hwn sydd yn caru tad neu fam yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honof fi: a'r neb sydd yn caru mab neu ferch yn fwy nâ myfi, nid yw deilwng o honof fi.

38 A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ac yn canlyn ar fy ol i, nid yw deilwng o honof fi.

39 Y neb sydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegyd i, a'i caiff hi.

40 ¶ Y neb sydd yn eich derbyn chwi, sydd yn fy nerbyn i; a'r neb sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

41 Y neb sydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobr prophwyd; a'r neb sydd yn derbyn un cyfiawn yn enw un cyfiawn, a dderbyn wobr un cyfiawn.

42 A phwy bynnag a roddo i'w yfed i un o'r rhai bychain hyn phiolaid o *ddufr* oer yn unig yn enw disgybl, yn wir meddaf i chwi, ni chyll efe ei wobr.

PEN. XI.

2 Ioan yn anfon ei ddisgyblion at Grist. 7 Tystiolaeth Crist am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Christ. 20 Crist yn dan-nod anniolchgaroch a diedifeirwch Co-

ruzin, Bethsaida, a Chapernaum: 25 a chan fohiannu aoethineb ei Dad yn egiuro yr efengyl i'r rhai gwirion, 28 yn galw ato y rhai sydd yn clywed baich eu pechodau.

A Bu, pan orphenodd yr Iesu orchymyn i'w ddeuddeg disgybl, efe a aeth oddi yno i ddyysgu ac i bregethu yn eu dinasoedd hwy.

2 A Ioan pan glybu yn y carchar weithredoedd Crist, wedi danfon dau o'i ddisgyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw'r hwn sy yn dyfod? ai un arall yr ydym yn ei ddisgwyl?

4 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch, a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch:

5 Y mae'r deillion yn gweled eilwaith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleifion gwahanol wedi eu glanhâu, a'r byddariaid yn clywedi; y mae'r meirw yn cyfodi, a'r tlodion yn cael pregethu'r efengyl iddynt.

6 A dedwydd yw'r hwn ni rwys-trir ynof fi.

7 ¶ Ac a hwy yn myned ymaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? ai corsen yn ysgwyd gan wŷnt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dyn wedi ei wisgo â dillad esmwyth? wele, y rhai sy'n gwisgo dillad esmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai prophwyd? ië, meddaf i chwi, a mwy nâ prophwyd.

10 Canys hwn ydyw *efe* am yr hwn yr ysgrifenwyd, Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

11 Yn wir meddaf i chwi, Ym mhlith plant gwagedd ni chododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hynny yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas nefoedd sydd fwy nag ef.

12 Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio teyrnas nefoedd, a threiswŷr sy'n ei chipio hi.

13 Canys yr holl brophwydi a'r

S. MATTHEW, XII.

gyfraith a brophwydasant hyd Ioan.

14 Ac os ewyllysiwch *ei* dderbyn, efe yw Elias yr hwn oedd ar ddyfod.

15 Y neb sydd ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.

16 ¶ Eithr i ba beth y cyffelybaf f'r genhedlaeth hon? Cyffelyb yw i blant yn eistedd yn y marchnad-oedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion,

17 Ac yn dywedyd, Canasom bibell i chwi, ac ni ddawnsiasoch; canasom alarnad i chwi, ac ni chwynfasoch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta nac yfed; ac meddant, Y mae cythraul ganddo.

19 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac yn yfed; ac meddant, Wele, ddynglwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

20 ¶ Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinasoedd, yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhasent.

21 Gwae di, Corazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chi, hwy a edifarhasent er ys talm mewn sachliain a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, Esmwythach fydd i Tyrus a Sidon, yn nydd y farn, nag i chwi.

23 A thydi, Capernaum, yr hon a ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuasai yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Y bydd esmwythach i dir Sodom, yn nydd y farn, nag i ti.

25 ¶ Yr amser hwnnw yr atebodd yr Iesu ac y dywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, O Dad, Argtwydd nef a daear, am i ti guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain.

26 Ië, O Dad; canys felly y rhyngodd hodd i ti.

27 Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhad: ac nid edwyn neb y Mab ond y Tad; ac nid edwyn neb y Tad ond y Mab, a'r hwn yr ewyllysio'r Mab *ei* ddatguddio iddo.

28 ¶ Deuwch attaf fi, bawb ag y sydd yn flinderog ac yn llwythog, a mi a esmwythâf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dysgwch gennyf; canys addfwyn ydwyf a gostyngedig o galon: a chwi a gewch orphwysdra i'ch eneidiau.

30 Canys fy iau sydd esmwyth, a'm baich sydd ysgafn.

PEN. XII.

1 *Crist yn ceryddu dallineb y Phariseaid, o ran torri y sabbath; 3 trwy ysgrythrau, 10 trwy reswm, 13 a thrwy ryfeddod: 22 yn iachâu y dyn cythreulig, mud, a dall. 31 Ni faddeuir byth gabledd yn erbyn yr Yspryd Glân. 36 Y rhoddir cyfrif am eiriau segur. 38 Y mae yn ceryddu yr anffyddloniaid a geisient arwydd; 49 ac yn dangos pwy yw ei frawd, a'i chwaer, a'i fam.*

YR amser hwnnw yr aeth yr Iesu ar y dydd sabbath trwy'r fyd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei ddisgyblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta.

2 A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddisgyblion yn gwneuthur yr hyn nid yw rydd ei wneuthur ar y sabbath.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef?

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dŷ Duw, ac y bwyttaodd y bara gosod, yr hwn nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai oedd gyd ag ef, ond yn unig i'r offeiriaid?

5 Neu oni ddarllenasoch yn y gyfraith, fod yr offeiriaid ar y sabbathau yn y deml yn halogi'r sabbath, a'u bod yn ddigerydd?

6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod yma un mwy na'r deml.

7 Ond pe gwybasech beth yw *hyn*, Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth, ni farnasech chi yn erbyn y rhai diniwed.

8 Canys Arglwydd ar y sabbath hefyd yw Mab y dyn.

9 Ac wedi iddo ymadael oddi

yno, efe a aeth i'w synagog hwynt.

10 ¶ Ac wele, yr oedd dyn a chanddo law wedi gwywo. A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Ai rlydd iachâu ar y sabbathau? fel y gallent achwyn arno.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ddyd o honoch fydd a chanddo un ddafad, ac o syrth honno mewn pwll ar y *dydd* sabbath, nid ymeifl ynddi, a'i chodi allan?

12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dyn nâ dafad? Felly rhydd yw gwneuthur yn dda ar y sabbathau.

13 Yna y dywedodd efe wrth y dyn, Estyn dy law. Ac efe a'i hestynodd; a hi a wnaed yn iach, fel y llall.

14 ¶ Yna yr aeth y Phariseaid allan, ac a ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

15 A'r Iesu gan wybod, a giliodd oddi yno: a thorfeydd lawer a'i canlynasant ef, ac efe a'u hiachaodd hwynt oll;

16 Ac a orchymynodd iddynt, na wnaent ef yn gyhoedd:

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasant trwy Esaias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Wele, fy ngwasanaethwr, yr hwn a ddewisais; fy anwylyd, yn yr hwn y mae fy enaid yn foddlon: gosodaf fy yspryd arno, ac efe a draetha farn i'r Cenhedloedd.

19 Nid ymryson efe, ac ni lefain; ac ni chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.

20 Corsen ysig ni's tyr, a llin yn mygu ni's diffydd, hyd oni ddygo efe allan farn i fuddugoliaeth.

21 Ac yn ei enw ef y gobeithia y Cenhedloedd.

22 ¶ Yna y dycpwyd atto un cythreulig, dall a mud: ac efe a'i hiachaodd ef, fel y llafarodd, ac y gwelodd y dall a mud.

23 A'r holl dorfeydd a synnasant, ac a ddywedasant, Ai hwn yw mab Dafydd?

24 Eithr pan glybu y Phariseaid, hwy a ddywedasant, Nid yw hwn yn bwrw allan gythreuliaid, ond trwy Beelzebub pennaeth y cythreuliaid.

25 A'r Iesu, yn gwybod eu meddyliau, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfnedd; a phob dinas neu ddy wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni saif.

26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe a ymrannodd yn ei erbyn ei hun: pa wedd gan hynny y saif ei deyrnas ef?

27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farnwyt arnoch chwi.

28 Eithr os ydwyf fi yn bwrw allan gythreuliaid trwy Yspryd Duw, yna y daeth teyrnas Duw atoch.

29 Neu, pa fodd y dichon neb fyned i mewn i ddy un cadarn, a llwyr-yspeilio ei ddodrefn ef, oddi eithr iddo yn gyntaf rwymo'r cadarn? ac yna yr yspeilia efe ei ddy ef?

30 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn; a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, sydd yn gwasgaru.

31 ¶ Am hynny y dywedaf wrthy chwi, Pob pechod a chabledd a faddeuir i ddynion: ond cabledd yn erbyn yr Yspryd Glân ni faddeuir i ddynion.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni's maddeuir iddo, nac yn y byd hwn, nac yn y byd a ddaw.

33 Nail ai gwnewch y pren yn dda, a'i ffrwyth yn dda; ai gwnewch y pren yn ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.

34 Oh eppil gwiberod, pa wedd y gellwch lafaru pethau da, a chwi yn ddrwg? canys o helaethrwydd y galon y llafara'r genau.

35 Y dyn da, o drysor da y galon, a ddwg allan bethau da: a'r dyn drwg, o'r trysor drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthy chwi, Mai am bob gair segur a ddywedo dynion, y rhoddant hwy gyfrif yn nydd y tarn.

37 Canys wrth dy eiriau y'th gyf-lawnhêir, ac wrth dy eiriau y'th gondemmir.

38 ¶ Yna yr attebodd rhai o'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Athraw, ni a chwen-nychem weled arwydd gennyf.

39 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a godinebus sydd yn ceisio arwydd; ac arwydd ni's rhoddir iddi, ond arwydd y prophwyd Ionas.

40 Canys fel y bu Ionas dridiau a thair nos ym mol y morfil, felly y bydd Mab y dyn dridiau a thair nos ynghalon y ddaear.

41 Gwŷr Ninesfe a gyfodant yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemniaant hi; am iddynt hwy edifarhâu wrth bregeth Ionas: ac wele fwy nâ Ionas yma.

42 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnia hi; am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i glywed doethineb Solomon: ac wele fwy nâ Solomon yma.

43 A phan el yr yspryd aflan allan o ddyn, efe a rodia ar hŷd lleoedd sychion, gan geisio gor-phwysdra, ac nid *yw* yn ei gael.

44 Yna medd efe, Mi a ddych-welaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan. Ac wedi y delo, y mae yn *ei* gael yn wag, wedi *ei* ysgubo, a'i drwsio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn cymmeryd gyd ag ef ei hun saith yspryd eraill, gwaeth nag ef ei hun; ac wedi iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant yno: ac y mae diwedd y dyn hwnnw yn waeth nâ'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd i'r genhedlaeth ddrwg hon.

46 ¶ Tra'r ydoedd efe yn llafaru wrth y torfeydd, wele, *ei* fam a'i frodyr oedd yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan ag ef.

47 A dywedodd un wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan â thi.

48 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasai wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a estynodd ei law tu ag at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Wele, fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys pwy bynnag a wna ewyllys fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

PEN. XIII.

5 *Dammeg yr hauwr a'r had; 18 a'i deong-liad. 24 Dammeg yr efrau, 31 yr had mustard, 33 y surdoes, 44 y trysor cuddiedig, 45 y perl, 47 a'r rhwyd. 53 Y modd y dirmygir Crist gan ei wlad-wŷr ei hun.*

Y DYDD hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, ac yr eisteddodd wrth *lan* y môr.

2 A thorfeydd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyrfa a safodd ar y lan.

3 Ac efe a lafarodd wrthynt lawer o bethau trwy ddamhegion, gan ddywedyd, Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a syrthiodd ar *fin* y ffordd; a'r adar a ddaethant ac a'i difasant.

5 Peth arall a syrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawsant fawr ddaear: ac yn y man yr eginasant, gan nad oedd iddynt ddyfnder daear:

6 Ac wedi codi yr haul, y poethasant; ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mhlith y drain; a'r drain a godasant, ac a'u tagasant hwy.

8 Peth arall hefyd a syrthiodd mewn tir da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei dri-ugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb sydd ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.

10 A daeth y disgyblion, ac a ddywedasant wrtho, Paham yr wyt ti yn llafaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Am roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 Oblegyd pwy bynnag sydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno

ef y dygir, ië, yr hyn sydd ganddo.

13 Am hynny yr ydwyf yn llafaru wrthyt hwy ar ddamhegion: canys a hwy yn gweled, nid ydynt yn gwelwed; ac yn clywed, nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac yuddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Esaias, yr hon sydd yn dywedyd, Gan glywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

15 Canys brasawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant â'u clustiau yn drwm, ac a gauasant eu llygaid; rhag canfod â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a throï, ac i mi eu hiachâu hwynt.

16 Eithr dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bod yn gweled; a'ch clustiau, am eu bod yn clywed.

17 Oblegyd yn wir y dywedaf i chwi, chwennychu o lawer o brophwydi a rhai cyfiawn weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelsant; a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywsant.

18 ¶ Gwrandêwch chwithau gan hynny ddammeg yr hauwr.

19 Pan glywo neb air y deyrnas, ac heb ei ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cipio'r hyn a hauwyd yn ei galon ef. Dyma yr hwn a hauwyd ar *fin* y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creigleoedd, yw'r hwn sydd yn gwrandaw y gair, ac yn ebrwydd trwy lawenydd yn ei dderbyn;

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amser y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegyd y gair, yn y fan efe a rwystrir.

22 A'r hwn a hauwyd ym mhlith y drain, yw'r hwn sydd yn gwrandaw y gair; ac y mae gofâl y byd hwn, a thwyll cyfoeth yn tagu'r gair, ac y mae yn myned yn ddiffurwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tir da, yw'r hwn sydd yn gwrandaw y gair, ac yn ei ddeall; *sef* yr hwn sydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei dri-ugeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 ¶ Dammeg arall a osododd

ef iddynt, gan ddywedyd, Teyrnas nefoedd sydd gyffelyb i ddyn a hauodd had da yn ei faes:

25 A thra yr oedd y dynion yn cysgu, daeth ei elyn ef ac a hauodd efrau ym mhlith y gwenith, ac a aeth ymaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna'r ymddangosodd yr efrau hefyd.

27 A gweision gwr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist ti had da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae yr efrau ynddo?

28 Yntau a ddywedodd wrthynt, Y gelyn *ddyn* a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned a'u casglu hwynt?

29 Ac efe a ddywedodd, Na fynaf; rhag i chwi, wrth gasglu yr efrau, ddiwreiddio y gwenith gyd â hwynt.

30 Gadêwch i'r ddau gyd-dyfn hyd y cynhauaf: ac yn amser y cynhauaf y dywedaf wrth y medelwŷr, Cestglwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn ysguban i'w llwyr-losgi; ond cestglwch y gwenith i'm hysgubor.

31 ¶ Dammeg arall a osododd efe iddynt, gan ddywedyd, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ronyn o had mwstard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'i hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wir sydd leiaf o'r holl hadau; ond wedi iddo dyfu, mwyaf un o'r llysiâu ydyw, ac y mae efe yn myned yn bren; fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 ¶ Dammeg arall a lafarodd efe wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i surdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri pleccaidd o flawd, hyd oni surodd y cwbl.

34 Hyn oll a lafarodd yr Iesu trwy ddamhegion wrth y torfeydd; ac heb ddammeg ni lafarodd efe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, Agoraf fy ngenau mewn

damhegion ; mynegaf bethau cuddiedig er pan seiliwyd y byd.

36 ¶ Yna yr anfonodd yr Iesu y torfeydd ymaith, ac yr aeth i'r tŷ : a'i ddisgyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrau 'r maes.

37 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd yn hau yr had da yw Mab y dyn ;

38 A'r maes yw 'r byd ; a'r had da, hwynt-hwy yw plant y deyrnas ; a'r efrau yw plant y drwg ;

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol ; a'r cynhauaf yw diwedd y byd ; a'r medelwŷr yw yr angylion.

40 Megis gan hynny y cynhullir yr efrau, ac a'u llwyr-losgir yn y tân ; felly y bydd yn niwedd y byd hwn.

41 ¶ Mab y dyn a ddenfyn ei angylion, a hwy a gynhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd ;

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân ; yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tad. Yr hwn sydd ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.

44 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i drysor wedi ei guddio mewn maes ; yr hwn wedi i ddyn ei gaffael, a'i cuddiodd, ac o lawenydd am dano, sydd yn myned ymaith, ac yn gwerthu yr hyn oll a fedd, ac yn prynu y maes hwnnw.

45 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnattawr, yn ceisio perlau teg :

46 Yr hwn wedi iddo gaffael un perl gwerthfawr, a aeth ac a werthodd gymmaint oll ag a feddai, ac a'i prynodd ef.

47 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwriwyd yn y môr, ac a gasglodd o bob rhyw beth :

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygasant i'r lan, ac a eisteddasant, ac a gasglasant y rhai da mewn llestri, ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y byd : yr angylion a ant allan, ac a

ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn ;

50 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân : yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chwi ddeall hyn oll ? Hwythau a ddywedasant wrtho, Do, Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob ysgrifenydd wedi ei ddydsu i deyrnas nefoedd, sydd debyg i ddyn o berchen tŷ, yr hwn sydd yn dwyn allan o'i drysor, *bethau* newydd a hen.

53 ¶ A bu, wedi i'r Iesu orphen y damhegion hyn, efe a ymadawodd oddi yno.

54 Ac efe a ddaeth i'w wlad ei hun, ac a'u dysgodd hwynt yn eu synagog ; fel y synnodd arnynt, ac y dywedasant, Ô ba le y daeth y doethineb hyn a'r gweithredoedd nerthol i'r *dyn* hwn ?

55 Onid hwn yw mab y saer ? onid Mair y gelwir ei fam ef ? a Iago, a Ioses, a Simôn, a Iudas, ei frodyr ef ?

56 Ac onid yw ei chwïorydd ef oll gyd â ni ? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll ?

57 A hwy a rwystrwyd ynddo ef. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlad ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

58 Ac ni wnaeth efe nemmawr o weithredoedd nerthol yno, oblegyd eu hanghrediniaeth hwynt.

PEN. XIV.

1 Tyb Herod am Grist. 3 Carchar Ioan, a'i ddihenydd. 13 Yr Iesu yn ymado i le anial ; 15 lle y mae efe yn porthi pum mil o bobl â phum torth, ac â dau bysgodyn : 22 yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion : 34 ac wedi tirio yn Gennesaret, yn iacháu y cleifion a gyffyrddai ag ymyl ei wisg ef.

YPRYD hwnnw y clybu Herod y tetrarch son am yr Iesu ;

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weision, Hwn yw Ioan Fedyddiwr : efe a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

3 ¶ Canys Herod a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai, ac a'i dod-

asai y ngharchar oblegyd Herodias, gwraig Philip ei frawd ef.

4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, Nid cyfreithlawn i ti ei chael hi.

5 Ac efe yn ewyllsio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa; canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawnsiodd merch Herodias ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.

7 O ba herwydd efe a addawodd trwy lw roddi iddi beth bynnag a ofynai.

8 A hithau, wedi ei rhag-ddysgu gan ei mam, a ddywedodd, Dyro i mi yma ben Ioan Fedyddiwr mewn dysgl.

9 A'r brenhin a fu drist ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eisteddent gyd ag ef wrth y ford, efe a orchymynodd ei roi *ef iddi*.

10 Ac efe a anfonodd ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.

11 A dycpwyd ei ben ef mewn dysgl, ac a'i rhoddwyd i'r llanges: a hi a'i dug *ef i'w mam*.

12 A'i ddisgyblion ef a ddaethant ac a gymmerasant ei gorpli ef, ac a'i claddasant: ac a aethant ac a fynegasant i'r Iesu.

13 ¶ A phan glybu yr Iesu, efe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyfanneddle o'r naill du: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynasant ef ar draed allan o'r dinasoedd.

14 A'r Iesu a aeth allan, ac a welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd wrthynt, ac efe a iachaodd eu cleifion hwynt.

15 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddisgyblion atto, gan ddywedyd, Y lle sydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymaith, fel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt fwyd.

16 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt fyned ymaith: rhoddwch chwi iddynt beth i'w fwyta.

17 A hwy a ddywedasant wrtho,

Nid oes gennym ni yma ond pum torth, a dau bysgodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt yma i mi.

19 Ac wedi gorchymyn i'r torfeydd eistedd ar y gwelltglas, a chymmeryd y pum torth, a'r ddau bysgodyn, efe a edrychodd i fynu tu a'r nef, ac a fendithiodd, ac a dorrodd, ac a roddes y torthau i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r torfeydd.

20 A hwynt oll a fwyttasant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd y'ngweddill, ddeuddeg basgedaid yn llawn.

21 A'r rhai a fwyttasant oedd ynghylch pum-mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

22 ¶ Ac yn y fan y gyrrodd yr Iesu ei ddisgyblion i fyned i'r llong, ac i fyned i'r lan arall o'i flaen ef, tra byddai efe yn gollwng y torfeydd ymaith.

23 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymaith, efe a esgynodd i'r mynydd wrtho ei hun, i weddio: ac wedi ei hwyrhâu hi, yr oedd efe yno yn unig.

24 A'r llong oedd weithian yn nghanol y môr, yn drallodus gan donnau: canys gwŷnt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r nos yr aeth yr Iesu attynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y disgyblion ef yn rhodio ar y môr, dychrynasant, gan ddywedyd, Drychiolaeth ydyw. A hwy a waeddasant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llafarodd yr Iesu wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gysur: myfi ydyw; nac ofuwch.

28 A Phedr a'i hattebodd, ac a ddywedodd, O Arglwydd, os tydi yw, arch i mi ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Dyred. Ac wedi i Pedr ddisgyn o'r llong, efe a rodiodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Iesu.

30 Ond pan welodd efe y gwŷnt yn gryf, efe a ofnodd: a phan ddechreuodd suddo, efe a lefodd,

gan ddywedyd, Arglwydd, cadw fi.

31 Ac yn y man yr estynodd yr Iesu ei law, ac a ymaflodd ynddo ef, ac a ddywedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, paham y petrusaist?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r llong, peidiodd y gwÿnt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac a'i haddolasant ef, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydwyt ti.

34 ¶ Ac wedi iddynt fyned trosodd, hwy a ddaethant i dir Genesaret.

35 A phan adnabu gwÿr y fan honno ef, hwy a anfonasant i'r holl wlad honno o amgylch, ac a ddygasant atto y rhai oll oedd mewn anhwyd:

36 Ac a attolygasant iddo gael cyffwrdd yn unig ag ymyl ei wisg ef: a chynnifer ag a gyffyrddodd a iachawyd.

PEN. XV.

3 Crist yn argyhoeddi 'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid, am dorri gorchymynion Duw trwy eu traddodiadau eu hunain: 11 yn dysgu nad yw y peth sydd yn myned i mewn i'r genau, yn halogi dyn: 21 yn iacháu merch y wraig o Canaan, 30 a thorfoedd eraill lawer: 32 ac â saith dorth, ac ychydig bysgod bychain, yn porthi pedair mil o wÿr, heb law gwragedd a phlant.

YNA 'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid, y rhai oedd o Ierusalem, a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd,

2 Paham y mae dy ddisgyblion di yn troseddu traddodiad yr hynafiaid? canys nid ydynt yn golchi eu dwylaw pan fwytaont fara.

3 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, A phaham yr ydych chi yn troseddu gorchymyn Duw trwy eich traddodiad chi?

4 Canys Duw a orchymynodd, gan ddywedyd, Anrhydedda dy dad a'th fam: a'r hwn a felldithio dad neu fam, lladder ef yn farw.

5 Eithr yr ydych chi yn dywedyd, Pwy bynnag a ddywedo wrth ei dad neu ei fam, Rhodd yw pa beth bynnag y ceit les oddi wrthyf i, ac ni anrhydeddo ei dad neu ei fam, difai fydd.

6 Ac fel hyn v gwnaethoch or-

chymyn Duw yn ddi-rym trwy eich traddodiad eich hun.

7 Oh ragrithwÿr, da y prophwydodd Esaias am danoch chi, gan ddywedyd,

8 Nesâu y mae y bobl hyn attaf â'u genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefusau; a'u calon sydd bell oddi wrthyf.

9 Eithr yn ofer y'm hanrhydeddant i, gan ddisgu gorchymynion dynion yn ddisgeidiaeth.

10 ¶ Ac wedi iddo alw y dyrfa atto, efe a ddywedodd wrthynt, Clywch a deallwch.

11 Nid yr hyn sydd yn myned i mewn i'r genau sydd yn halogi dyn; ond yr hyn sydd yn dyfod allan o'r genau, hynny sydd yn halogi dyn.

12 Yna y daeth ei ddisgyblion atto, ac a ddywedasant wrtho, A wyddost ti ymrwystro o'r Phariseaid wrth glywed yr ymadrodd hwn?

13 Ac yntau a atebodd ac a ddywedodd, Pob planhigyn yr hwn ni's plannodd fy Nhad nefol a ddiwreiddir.

14 Gadêwch iddynt: tywysogion deillion i'r deillion ydynt. Ac os y dall a dywys y dall, y ddau a syrthiant yn y fïos.

15 A Phedr a atebodd, ac a ddywedodd wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon.

16 A dywedodd yr Iesu, A ydych chiwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chiwi yn deall etto, fod yr hyn oll sydd yn myned i mewn i'r genau yn cilio i'r bola, ac y bwrir ef allan i'r geudy?

18 Eithr y pethau a ddeuant allan o'r genau, sy'n dyfod allan o'r galon, a'r pethau hynny a halogant ddyn.

19 Canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod allan, lladdiadau, tor-priodasau, godinebau, lladradau, cam-dystiolaethau, cablau.

20 Dyma 'r pethau sy'n halogi dyn: eithr bwyta â dwylaw heb olchi ni haloga ddyn.

21 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a giliodd i dueddau Tyrus a Sidon.

22 Ac wele, gwraig o Canaan a ddaeth o'r parthau hiyny, ac a lef-

odd, gan ddywedyd wrtho, Trugarhâ wrthyf, O Arglwydd, Fab Dafydd: y mae fy merch yn ddrwg ei hwyl gan gythraul.

23 Eithr nid atebodd efe iddi *un* gair. A daeth ei ddisgyblion atto, ac a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi ymaith; canys y mae hi yn llefain ar ein hol.

24 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig tŷ Israel.

25 Ond hi a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, cymmorth fi.

26 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, Nid da cymmeryd bara 'r plant, a'i fwrw i'r cwn.

27 Hithau a ddywedodd, Gwir *yc*, Arglwydd: canys y mae 'r cwn yn bwyta o'r briwsion sy 'n syrthio oddi ar fwrdd eu harglwyddi.

28 Yna 'r atebodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr *yw* dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllysio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.

29 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a ddaeth ger llaw môr Galilea; ac a esgynodd i'r mynydd, ac a eisteddodd yno.

30 A daeth atto dorfeydd lawer, a chanddynt gyd â hwynt gloffion, deillion, mudion, anafusion, ac eraill lawer: a hwy a'u hwriasant i lawr wrth draed yr Iesu. ac efe a'u hiachaodd hwynt:

31 Fel y rhyfeddodd y torfeydd, wrth weled y mudion yn llafaru, y rhai anafus yn iach, y cloffion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddasant Dduw Israel.

32 ¶ A galwodd yr Iesu ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd, Yr ydwyf yn tosturio wrth y dyrfa; canys y maent yn aros gyd â mi dridiau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwyta: ac nid ydwyf yn ewyllysio eu gollwng hwynt ymaith ar eu cythlhwng, rhag eu llewygu ar y sfordd.

33 A'i ddisgyblion a ddywedent wrtho, O ba le y caem ni gymmaint o fara yn y diffeithwch, fel y digonid tyrsa gymmaint?

34 A'r Iesu a ddywedai wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? A hwy a ddywedasant, Saith, ac ychydig bysgod bychain.

35 Ac efe a orchymynodd i'r torfeydd eistedd ar y ddaear.

36 A chan gymmeryd y saith dorth, a'r pysgod, a diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'w ddisgyblion, a'r disgyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd oedd y'ngweddill, saith fagedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttasant oedd bedair mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

39 Ac wedi iddo ollwng y torfeydd ymaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

PEN. XVI.

1 *Y Phariseaid yn gofyn arwydd. 6 Iesu yn rhybuddio ei ddisgyblion am lefuin y Phariseaid a'r Saduceaid. 13 Tyb y bobl am Grist, 16 a chyffes Pedr am dano. 21 Iesu yn rhag-fynegi ei farwolaeth; 23 yn ceryddu Pedr am ei gynghori i'r gurthwyneb: 24 ac yn rhybuddio y sawl a fynnent ei ganlyn ef, i ddwyn y groes.*

AC wedi i'r Phariseaid a'r Saduceaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygasant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nef.

2 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo 'r hwyr, y dywedwch, Tywydd teg: canys y mae 'r wybr yn gochi.

3 A'r bore, Heddyw dryccin: canys y mae 'r wybr yn goch ac yn bruddaidd. O ragrithwŷr, chwi a fedrwech ddeall wyneb yr wybren; ac oni fedrwech arwyddion yr amserau?

4 *Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceisio arwydd; ac arwydd ni's rhoddir iddi, ond arwydd y prophwyd Ionas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith.*

5 Ac wedi dyfod ei ddisgyblion ef i'r lan arall, hwy a ollyngasant dros gof gymmeryd bara *gentynt*.

6 ¶ A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag surdoes y Phariseaid a'r Saduceaid.

7 A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd,

Hyn sydd am na chymmerasom fara gennyf.

8 A'r Iesu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwychwi o ychydig ffydd, pahan yr ydych yn ymresymu yn eich plith eich hunain, am na chymmerasoch fara *gyd â chwi?*

9 Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn cofio pum torth y pum-mil, a pha sawl basgedaid a gymmerasoch i fynu?

10 Na saith dorth y pedeir-mil, a pha sawl cawellaid a gymmerasoch i fynu?

11 Pa fodd nad ydych yn deall, nad am fara y dywedais wrthyich, ar ymogelyd rhag surdoes y Phari-seaid a'r Saduceaid?

12 Yna y deallasant na ddywedasai efe am ymogelyd rhag surdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Phari-seaid a'r Saduceaid.

13 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i dueddau Cesarea Philippi, efe a ofynnodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i, Mab y dyn?

14 A hwy a ddywedasant, Rhai, *mai* Ioan Fedyddiwr, a rhai, *mai* Elias, ac eraill, *mai* Ieremias, neu un o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddŵch chwi ydwyf fi?

16 A Simon Pedr a atebodd ac a ddywedodd, Ti yw y Crist, Mab y Duw byw.

17 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fyd di, Simon mab Iona: canys nid cig a gwaed a ddatguddiodd *hyn* i ti, ond fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, *mai* ti yw Pedr, ac ar y graig hon yr adeiladaf fy eglwys; a phyrth uffern ni's gorchfygant hi.

19 A rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaear, a fydd rhwymedig yn y nefoedd; a pha beth bynnag a ryddhaech ar y ddaear, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.

20 Yna y gorchymynodd efe i'w ddisgyblion, na ddywedent i neb *mai* efe oedd Iesu Grist.

21 ¶ O hynny allan y dechreuodd yr Iesu ddangos i'w ddisgyblion fod yn rhaid iddo fyned i Ierusalem, a dioddef llawer gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, a chyfodi, y trydydd dydd.

22 A Phedr, wedi ei gymmeryd ef etto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglwydd, trugarhâ wrthyt dy hun; ni's bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drodd, ac a ddywedodd wrth Pedr, Dos yn fy ol i, Satan: rhwystr ydwyt ti i mi: am nad ydwyt yn synied y pethau sy o Dduw, ond y pethau sy o ddynion.

24 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddisgyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a challyned fi.

25 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegyd i, a'i caiff.

26 Canys pa lesâd i ddyn, os ynmill efe yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun? neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys Mab y dyn a ddaw yngogoniant ei Dad gyd â'i angylion; ac yna y rhydd efe i bawb yn ol ei weithred.

28 Yn wir y dywedaf wrthyich, Y mae rhai o'r sawl sydd yn sefyll yma, a'r ni phrofant angau, hyd oni welont Fab y dyn yn dyfod yn ei frenhiniaeth.

PEN. XVII.

1 *Gwedd-newidiaid Crist.* 14 *Y mae efe yn iacháu y lloerig;* 22 *yn rhag-fynegi ei ddiodddefaint;* 24 *ac yn talu teyrn-ged.*

AC ar ol chwe diwrnod, y cymarodd yr Iesu Pedr, ac Iago, ac Ioan ei frawd, ac a'u dug hwy i fynydd uchel o'r neilldu.

2 A gwedd-newidwyd ef ger eu bron hwy: a'i wyneb a ddisgleiriodd fel yr haul, a'i ddillad oedd cyn wŷmed a'r goleuni.

3 Ac wele, Moses ac Elias a ymddangosodd iddynt, yn ymddiddan ag ef.

4 A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O Arglwydd.

da yw i ni fod yma : os ewyllysi, gwnawn yma dair pabell ; un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias.

5 Ac efe etto yn llafaru, wele, cwm-mwl goleu a'u cysgododd hwynt : ac wele, lef o'r cwm-mwl, yn dywed- yd, Hwn yw fy annwyl fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd : gwrandêwch arno ef.

6 A phan glybu y disgyblion *hynny*, hwy a syrthiasant ar eu hwyneb, ac a ofnasant yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac a gyffyrdd- odd â hwynt, ac a ddywedodd, Cyfodwch, ac nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt ddyrchafu eu llygaid, ni welsant neb ond yr Iesu yn unig.

9 Ac fel yr oeddynt yn disgyn o'r mynydd, gorchymynodd yr Iesu iddynt, gan ddywedyd, Na ddy- wedwch y weledigaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mab y dyn o feirw.

10 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham gan hynny y mae 'r ysgrifenyddion yn dywedyd, fod yn rhaid dyfod o Elias yn gyntaf ?

11 A'r Iesu a attebodd ac a ddy- wedodd wrthynt, Elias yn wir a ddaw yn gyntaf, ac a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, ddyfod o Elias eisoes ; ac nad adnabuant hwy ef, ond gwneu- thur o honynt iddo beth bynuag a fynnasant : felly y bydd hefyd i Fab y dyn ddioddef ganddynt hwy.

13 Yna y deallodd y disgyblion mai am Ioan Fedyddiwr y dywed-asai efe wrthynt.

14 ¶ Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa, daeth atto *ryw* ddyn, ac a ostyngodd iddo ar ei liniau,

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd, trugarhâ wrtli fy mab, oblegyd y mae efe yn lloerig, ac yn flin arno : canys y mae efe yn syrthio yn y tân yn fynych, ac yn y dwfr yn fynych.

16 Ac mi a'i dygais ef at dy ddisgyblion di, ac ni allent hwy ei iachâu ef.

17 A'r Iesu a attebodd ac a ddy- wedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hŷd y byddaf gyd â

chwi ? pa hŷd y dioddefaf chwi ? dygwch ef yma attaf fi.

18 A'r Iesu a geryddodd y cy- thraul ; ac efe a aeth allan o hono : a'r bachgen a iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y disgyblion at yr Iesu o'r neilldu, ac y dywedasant, Paham na allem ni ei fwrw ef allan ?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrth- ynt, Oblegyd eich anghrediniaeth : canys yn wir y dywedaf i chwi, Pe bai gennych ffydd megis gronyu o had mwstard, chwi a ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmud oddi yma draw, ac efe a symmudai ; ac ni bydd dim amhosibl i chwi.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan, ond trwy weddi ac ympryd.

22 ¶ Ac fel yr oeddynt hwy yn aros yn Galilea, dywedodd yr Iesu wrthynt, Mab y dyn a draddodir i ddwyllaw dynion :

23 A hwy a'i lladdant, a'r tryd- ydd dydd y cyfyd efe. A hwy a aethant yn drist iawn.

24 ¶ Ac wedi dyfod o honynt i Capernaum, y rhai oedd yn derbyn *arian* y deyrn-ged a ddaethant at Pedr, ac a ddywedasant, Onid yw eich athraw chwi yn talu teyrn-ged ?

25 Yntau a ddywedodd, Ydyw. Ac wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achubodd ei flaen ef, gan ddy- wedyd, Beth yr wyt ti yn ei dybied, Simon ? gan bwy y cymmer brenhin- oedd y ddaear deyrn-ged neu dreth ? gan eu plant eu hun, ynte gan estroniaid ?

26 Pedr a ddywedodd wrtho, Gan estroniaid ? Yr Iesu a ddywed- odd wrtho, Gan hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwys- tro hwy, dos i'r môr, a bwrw fâch, a chymmer y pysgodyn a ddél i fynu yn gyntaf ; ac wedi i ti agor- yd ei safn, ti a gei ddarn o arian : cymmer hwnnw, a dyro iddynt drosod fi a thithau.

PEN. XVIII.

1 Crist yn rhybuddio ei ddisgyblion i fod yn ostyngedig ac yn ddiniweä ; 7 i ochel- yd rhwystrau, ac na ddirmygent y rhai bychain : 15 yn dysgu pa fodd y mae i ni ymddwyn tu ag at ein brodyr, pan unelont i'n herbyn ; 21 a pha sawl

gwrith y maddeuwn iddynt : 23 yr hyn beth y mae yn ei osod allan trwy ddammeg y brenhin a gymmerai gyfrif gan ei weision, 32 ac a gosodd yr hwn ni wnaethai drugaredd â'i gydymmaith.

AR yr awr honno y daeth y digybllion at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy sydd fwyaf yn nheyrnas nefoedd?

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac a'i gosododd yn eu canol hwynt;

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i chwi, Oddi eithr eich troi chwi, a'ch gwneuthur fel plant bychain, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i gostyngio ei human fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw'r mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A phwy bynnag a dderbynio gyfryw fachgennyn yn fy enw i, a'm derbyn i.

6 A phwy bynnag a rwystro un o'r rhai bychain hyn a gredant ynof fi, da fyddai iddo pe crogid maen melin am ei wddf, a'i foddï yn eigion y môr.

7 ¶ Gwae'r byd oblegyd rhwystrau: canys anghenrhaid yw dyfod rhwystrau; er hynny gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y daw y rhwystr.

8 Am hynny os dy law neu dy droed a'th rwystra, tor hwynt ymaith, a thafï oddi wrthyt: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag â chennyt ddwy law, neu ddau droed, dy daflu i'r tân tragwyddol.

9 Ac os dy lygad a'th rwystra, tyn ef allan, a thafï oddi wrthyt: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennyt dy daflu i dân uffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod eu hangylion hwy yn y nefoedd bob amser yn gweled wyneb fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

11 Canys daeth Mab y dyn i gadw yr hyn a gollasid.

12 Beth dybygwch chwi? O bydd gan ddyng gant o ddefaid, a myned

o un o honynt ar ddisberod; oni âd efe yr amyn un cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisberod?

13 Ac os bydd iddo ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhâu am honno mwy nag am yr amyn un cant y rhai nid aethant ar ddisberod.

14 Felly nid yw ewyllys eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd, gyfrgollï i'r un o'r rhai bychain hyn

15 ¶ Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dos, ac argyhoedda ef rhyngot ti ac ef ei hun. Os efe a wrendy arnat, ti a ynnillaist dy frawd.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto un neu ddau, fel yn ngenau dau neu dri o dystion y byddo pob gair yn safadwy.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywed i'r eglwys; ac os efe ni wrendy ar yr eglwys chwaith, bydded ef i ti megis yr etlunig a'r publican.

18 Yn wir meddaf i chwi, Pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaear, byddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaear, a fyddant wedi eu rhyddhâu yn y nef.

19 Trachefn meddaf i chwi, Os cydsynia dau o honoch ar y ddaear, am ddim oll beth bynnag a'r a ofynant, efe a wneir iddynt gan fy Nhad yr hwn sydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 ¶ Yna y daeth Pedr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa sawl gwaith y pecha fy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? ai hyd seithwaith?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthyt, Hyd seithwaith: ond, Hyd ddengwaith a thriugain seithwaith.

23 ¶ Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenhin a fynnai gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddygwyd atto un a oedd yn ei ddyled ef o ddengmil o dalentau.

25 A chan nad oedd ganddo ddiw

i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddai, a thalu'r ddyled.

26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac arglwydd y gwas hwnnw a dosturiodd wrtho, ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd un o'i gyd-weision yr hwn oedd yn ei ddyled ef o gan ceiniog: ac efe a ymaflodd ynddo, ac a'i llingododd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn sydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-was wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac ni's gwnai efe: ond myned a'i fwrw ef y'ngharchar, hyd oni thalai yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan welodd ei gyd-weision y pethau a wnelsid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant ac a fynegasant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasai.

32 Yno ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylesit tithau drugarhâu wrthi dy gyd-was, megis y trugarheais innau wrthyf ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddodd ef i'r poenwŷr, hyd oni thalai yr hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac felly y gwna fy Nhad nefol i chwithau, oni faddeuwch o'ch calonnau bob un i'w frawd eu camweddu.

PEN. XIX.

2 Crist yn iachâu y cleifion: 3 yn ateb y Phariseaid am ysgariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae priodas yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dysgu i'r gwr ieuangc y modd i gael bywyd tragwyddol, 20 ac i fod yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisgyblion mor anhawdd ydyw i'r goludog fyned i mewn i Jeyrnas Duw; 27 ac yn addaw gwobr i'r sawl a ymadawant â dim er mwyn ei ganlyn ef.

ABU, pan orphenodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ym-

adawodd o Galilea, ac a ddaeth i derfynau Iudea, tu hwnt i'r Iorddonen:

2 A thorfeydd lawer a'i canlynasant ef; ac efe a'u hiachlodd hwynt yno.

3 ¶ A daeth y Phariseaid atto, gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai cyfreithlawn i wr ysgar â'i wraig am bob achos?

4 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch, i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechreu, eu gwneuthur hiwy yn wryw a benyw?

5 Ac efe a ddywedodd, Oblegyd hyn y gâd dyn dad a mam, ac y glŷn wrth ei wraig: a'r ddau fyddant yn un cnawd.

6 O herwydd pahan, nid ydynt mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y peth gan hynny a gyssylltodd Duw, na ysgared dyn.

7 Hwytiau a ddywedasant wrtho. Pahan gan hynny y gorchymynodd Moses roddi llythyr ysgar, a'i gollwng hi ymaith?

8 Yntau a ddywedodd wrthynt, Moses, o herwydd caledrwydd eich calonnau, a oddefodd i chwi ysgar â'ch gwagedd: eithr o'r dechreu nid felly yr oedd.

9 Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a ysgaro â'i wraig, ond am odineb, ac a briodo un arall, y mae efe yn torri priodas: ac y mae yr hwn a briodo yr hon a ysgarwyd yn torri priodas.

10 ¶ Dywedodd ei ddisgyblion wrtho, Os felly y mae'r achos rhwng gwr a gwraig, nid da gwreica.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae eunuchiaid a aned felly o groth eu mam; ac y mae eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn eunuchiaid; ac y mae eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon ei dderbynu, derbynied.

13 ¶ Yna y dygwyd atto blant bychain, fel y rhoddai ei ddwyllaw arnynt, ac y gweddïai: a'r disgyblion a'u ceryddodd hwynt.

S. MATTHEW, XX.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadê-wch i blant bychain, ac na waherdd-wch iddynt ddyfod attaf fi: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas nef-oedd.

15 Ac wedi iddo roddi *ei* ddwy-law arnynt, efe a aeth *ymaith* oddi yno.

16 ¶ Ac wele, un a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athraw da, pa beth da a wnafl, fel y caffwyf fywyd tragywyddol?

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid da neb ond un, *sef* Duw: ond os ewyllysi fyned i mewn i'r bywyd, cadw y gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntau, Pa rai? A'r Iesu a ddywedodd, Na ladd, Na odineba, Na ladratta, Na ddwg gam dystiolaethi,

19 Anrhydedda dy dad a'th fam, a Châr dy gymmydog fel ti dy hun.

20 Y gwr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll o'm hieuengctid: beth sydd yn cisiau i mi etto?

21 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os ewyllysi fod yn berffaith, dos, gwerth yr hyn sydd gennynt, a dyro i'r tlodion; a thi a gei drysor yn y nef: a dyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gwr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn drist: canys yr oedd yn berchen dâ lawer.

23 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddisgyblion, Yn wir y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thrachefn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Duw.

25 A phan glybu ei ddisgyblion *ef hyn*, synnu a wnaethant yn ddirfawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fod yn gadwedig?

26 A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion amhosibl yw hyn, ond gyd â Duw pob peth sydd bosibl.

27 ¶ Yna Pedr a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Wele, nyni a adawsom bob peth, ac a'th ganlyn-

asom di: beth gan hynny a fydd i ni?

28 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi, y rhai a'm canlynasoch i yn yr ad-enedigaeth, pan eisteddo Mab y dyn ar orsedd ei ogoniant, eistedd chwithau ar ddeuddeg gorsedd, yn barnu deuddeg llwyth Israel.

29 A phob un a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

30 Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf, a'r rhai olaf yn flaenaf.

PEN. XX.

1 *Crist, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb: 17 yn rhag-fynegi ei ddiodeffaint: 20 trwy ateb i fam meibion Zebedeus, yn dysgu i'w ddisgyblion fod yn ostyngedig; 30 ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.*

CANYS teyrnas nefoedd sydd debyg i wr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhau, i gyflogi gweithwyr i'w winllan.

2 Ac wedi cyttuno â'r gweithwyr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghŷlch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn sefyll yn segur yn y farchnadfa;

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymaith. *Ac* efe a aeth allan drachefn ynghŷlch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghŷlch yr unfed awr ar ddeg, ac a gafodd eraill yn sefyll yn segur, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y sefwch chwi yma ar hŷd y dydd yn segur?

7 Dywedasant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntau wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phan aeth hi yn hwyr, arglwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwyliwr, Galw y gweithwyr,

a dyro iddynt *eu* cyflog, gan ddechreu o'r *rhai* diweddaf hyd y *rhai* cyntaf.

9 A phan ddaeth y *rhai a gyflog- asid* ynghylch yr unfed awr ar ddeg, hwy a gawsant bob un geiniog.

10 A phan ddaeth y *rhai* cyntaf, hwy a dybiasant y caent fwy; a hwythau a gawsant bob un geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grwgnach a wnaethant yn erbyn gwr y tŷ,

12 Gan ddywedyd. Un awr y gweithiodd y *rhai* olaf hyn, a thi a'u gwnaethost hwynt yn gystal â ninnau, y *rhai* a ddygasom bwys y dydd a'r gwres.

13 Yntau a atebodd, ac a ddywedodd wrth un o honynt, Y cyf- aill, nid ydwyf yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cyttunaist â mi?

14 Cymmer yr *hyn sydd* eiddot, a dos ymaith: yr ydwyf yn ewyll- ysio rhoddi i'r olaf hwn megis i tithau.

15 Ai nid cyfreithlawn i mi wneu- thur a fynnwyf â'r eiddof fy hun? neu a ydyw dy lygad di yn ddrwg, am fy mod i yn dda?

16 Felly y *rhai* olaf fyddant yn ffaenaf, a'r *rhai* blaenaf yn olaf: canys llawer sy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

17 ¶ Ac a'r Iesu yn myned i fynu i Ierusalem, efe a gymmerth y deuddeg disgybl o'r neilldu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid a'r ys- grifenyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth,

19 Ac a'i traddodant ef i'r Cen- hedloedd, i'w watwar, ac i'w fflang- elln, ac i'w groeshoelio: a'r tryd- ydd dydd efe a adgyfyd.

20 ¶ Yna y daeth mam meibion Zebedeus atto gyd â'i meibion, gan addoli, a deisyf rhyw beth ganddo.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hithau wrtho, Dywed am gael o'm dau fab hyn eistedd, y naill ar dy law ddeheu, a'r llall ar dy law aswy, yn dy frenhiniaeth.

22 A'r Iesu a atebodd ac a ddy- wedodd, Ni wyddoch chwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chwi yfed o'r cwppan yr ydwyf fi ar yfed o hono, a'ch bedyddio â'r bedydd y bedyddir fi? Dywedasant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'm cwppan, ac y'ch bedyddir â'r bedydd y'm bedyddir ag ef: eithr eistedd ar fy llaw dde- hau ac ar fy llaw aswy, nid eiddof ei roddi; ond i'r sawl y darparwyd gan fy Nhad.

24 A phan glybu y deg *hyn*, hwy a sorrasant wrth y ddau frodyr.

25 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Chwi a wydd- och fod pennaethiaid y Cenedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r *rhai* mawrion yn tra-awdurdodi arn- ynt hwy.

26 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a fynno fod yn fawr yn eich plith chwi, bydded yn weinidog i chwi;

27 A phwy bynnag a fynno fod yn bennaf yn eich plith, bydded yn was i chwi:

28 Megis na ddaeth Mab y dyn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roddi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

29 Ac a hwy yn myned allan o Iericho, tyrfa fawr a'i canlynodd ef.

30 ¶ Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar *fin* y ffordd, pan glywsant fod yr Iesu yn myned heibio, a lef- asant, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent: hwythau a lefasant fwyfwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Iesu a safodd, ac a'u gal- wodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllysiwch ei wneuthur o lionof i chwi?

33 Dywedasant wrtho, Arglwydd, agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Iesu a dosturiodd *wrthynt*, ac a gyfyrdodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y cafodd eu llygaid olwg, a hwy a'i canlynasant ef.

PEN. XXI.

1 *Crist yn marchogaeth ar asen i Ierusalem; 12 yn gyrru 'r prynwyr a'r gwerthwyr o'r deml; 17 yn mellithio 'r ffigysbren; 23 yn gostegu 'r offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrwydd y ddau fab, 33 a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.*

A PHAN ddaethant yn gyfagos i Ierusalem, a'u dyfod hwy i Bethphage, i fynydd yr Olewŷdd, yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddisgybl,

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref sydd ar eich cyfer, ac yn y man chwi a gewch asen yn rhwym ac ebol gyd â hi : gollyngwch hwynt, a dygwch attaf fi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthynt, dywedwch, Y mae yn rhaid i'r Arglwydd wrthynt : ac yn y man efe a'u denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedasadid trwy y prophwyd, yn dywedyd,

5 Dywedwch i ferch Sion, Wele, dy Frenhin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar asyn, ac ebol llwdn asyn arferol â'r iau.

6 Y disgyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorclhymnasai yr Iesu iddynt.

7 A hwy a ddygasant yr asen a'r ebol, ac a ddodasant eu dillad arnynt, ac a'i gosodasant ef i eistedd ar hynny.

8 A thyrfa ddirfawr a danasant eu dillad ar y ffordd ; eraill a dorasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar hŷd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a leasant, gan ddywedyd, Hosanna i fab Dafydd : Bendigedig yw 'r hwn sydd yn dyfod yn enw 'r Arglwydd : Hosanna yn y goruchafion.

10 Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Ierusalem, y ddinas oll a gynhyrffodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn ?

11 A'r torfeydd a ddywedasant, Hwn yw Iesu y prophwyd o Nazareth yn Galilea.

12 ¶ A'r Iesu a aeth i mewn i deml Duw, ac a daflood allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y deml, ac a ddymchwel-

odd i lawr iyrddau y newidwyr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod :

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ysgrifenwyd, Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i ; eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto yn y deml ; ac efe a'u hiachodd hwynt.

15 A phan welodd yr arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y deml, ac yn dywedyd, Hosanna i fab Dafydd ; hwy a lidiasant,

16 Ac a ddywedasant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd ? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllenasoch chwi eriôed, O enau plant bychain a rhai yn sugno y perffeithiaist foliant ?

17 ¶ Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas i Bethania, ac a lettyodd yno.

18 A'r bore, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd.

19 A phan welodd efe ffigysbren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, ond dail yn unig ; ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed ffrwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffigysbren.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisymmwth y crinodd y ffigysbren !

21 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Os bydd gennych ffydd, ac heb ammeu, ni wnewch yn unig hyn a wnaethum i i'r ffigysbren, eithr hefyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fynu, a bwrier di i'r môr ; hynny a fydd.

22 A pha beth bynnag a ofynoch mewn gweddi, gan gredu, chwi a'i derbyniwch.

23 ¶ Ac wedi ei ddyfod ef i'r deml, yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl a ddaethant atto, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, gan ddywedyd,

Trwy ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon?

24 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Minnau a ofynaf i chwithau un gair, yr hwn os mynegwch i mi, minnau a fynegaf i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r nef, ai o ddynion? A hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed wrthym, Paham gan hynny na's credasoch ef?

26 Ond os dywedwn, O ddynion; y mae arnom ofn y bobl: canys y mae pawb yn cymmyrd Ioan megis prophwyd.

27 A hwy a atebasant i'r Iesu, ac a ddywedasant, Ni wyddom ni. Ac yntau a ddywedodd wrthynt, Nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

28 ¶ Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd gan wr ddau fab: ac efe a ddaeth at y cyntaf, ac a ddywedodd, *Fy mab*, dos, gweithia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntau a atebodd ac a ddywedodd, Nid af: ond wedi hynny efe a edifarhaodd, ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddywedodd yr un modd. Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, *Myfi a af*, arglwydd; ac nid aeth efe.

31 Pa un o'r ddau a wnaeth ewylls y tad? Dywedasant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, yr â'r publicanod a'r putteiniaid i mewn i deyrnas Duw o'ch blaen chwi.

32 Canys daeth Ioan attoch yn ffordd cyfiawnder, ac ni chredasoch ef: ond y publicanod a'r putteiniaid a'i credasant ef. Chwithau, yn gwelod, nid edifarhasoch wedi hynny, fel y credech ef.

33 ¶ Clywch ddammeg arall. Yr oedd rhyw ddyn o berchen tŷ, yr hwn a blannodd winllan, ac a osod-

odd gae yn ei chylch hi, ac a gloddiodd ynddi wiw-wrŷf, ac a adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lafurwŷr, ac a aeth oddi cartref.

34 A phan nesaodd amser ffrwythau, efe a ddanfonodd ei weision at y llafurwŷr, i dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llafurwŷr a ddaliasant ei weision ef, ac un a gurasant, ac arall a laddasant, ac arall a labyddiasant.

36 Trachefn, efe a anfonodd weision eraill, fwy nâ'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant iddynt yr un modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll, efe a anfonodd attynt ei fab ei hun; gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

38 A phan welodd y llafurwŷr y mab, hwy a ddywedasant yn eu plith eu hun, Hwn yw yr etifedd; deuwch, lladdwn ef, a daliwn ei etifeddiaeth cf.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i laddasant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y winllan, pa beth a wna efe i'r llafurwŷr hynny?

41 Hwy a ddywedasant wrtho, Efe a ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny, ac a esyd y winllan i lafurwŷr eraill, y rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu hamserau.

42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch chwi eriôed yn yr ysgrythyrau, Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr Arglwydd y gwuaethpwyd hyn, a rhyfedd yw yn ein golwg ni?

43 Am hynny meddaf i chwi, y dygir teyrnas Duw oddi arnoch chwi, ac a'i rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 A phwy bynnag a syrthio ar y maen hwn, efe a âdryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef yn chwilfriw.

45 A phan glybu yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid ei ddamhegion ef, hwy a wybuant mai am danynt hwy y dywedai efe.

46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala, hwy a ofnasant y torfeydd; am eu bod yn ei gymmeryd ef fel prophwyd.

PEN. XXII.

1 *Damgwg priodas mab y brenhin. 9 Gatwedigaeth y Cenhedloedd. 12 Cospedigaeth yr hun nid oedd ganddo y wisg briodas. 15 Y dylid talu teyrn-ged i Cæsar. 23 Crist yn cau safnau y Saduceaid ynghylch yr adgyfodiad: 34 yn ateb y cyfreithiwr, pa un yw y gorchymyn cyntaf, a'r mawr; 41 ac yn holi y Phariseaid ynghylch y Messias.*

A'R Iesu a atebodd, ac a lafarodd wrthynt drachefn mewn damhegion, gan ddywedyd,

2 Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i ryw frenhin a wnaeth briodas i'w fab,

3 Ac a ddanfonodd ei weision i alw y rhai a wahoddasid i'r briodas: ac ni fynnent hwy ddyfod.

4 Trachefn efe a anfonodd weision eraill, gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a wahoddwyd, Wele, parottoais fy nghiniaw: fy ychain a'm pasgedigion a laddwyd, a phob peth sydd barod: deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiystyr ganddynt, a aethant ymaith, un i'w faes, ac arall i'w fasnach:

6 A'r lleill a ddaliasant ei weision ef, ac a'u hammharchasant, ac a'u lladdasant.

7 A phan glybu y brenhin, efe a lliododd; ac a ddanfonodd ei huoedd, ac a ddinystriodd y lleiddiaid hynny, ac a losgodd eu dinas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weision, Yn wir y briodas sydd barod, ond y rhai a wahoddasid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch gan hynny i'r prif-ffyrdd, a chynnifer ag a gaffoch, gwahoddwch i'r briodas.

10 A'r gweision hynny a aethant allan i'r prif-ffyrdd, ac a gasglant ynghyd gynnifer oll ag a gawsant, drwg a da: a llanwyd y briodas o wahoddedigion.

11 ¶ A phan ddaeth y brenhin i mewn i weled y gwahoddedigion, efe a ganfu yno ddyn heb wisg priodas am dano:

12 Ac efe a ddywedodd wrtho,

Y cyfaill, pa fodd y daethost i mewn yma, heb fod gennyf wisg priodas? Ac yntau a aeth yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenhin wrth y gweinidogion, Rhwymwch ei draed a'i ddwyllaw, a chymmerwch ef ymaith, a theflwch i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

14 Canys llawer sydd wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

15 ¶ Yna 'r aeth y Phariseaid, ac a gymmerasant gyngor pa fodd y rhwydent ef yn ei ymadrodd.

16 A hwy a ddanfonasant atto eu disgyblion ynghyd â'r Herodianaïd, gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom dy fod yn eirwir, ac yn dysgu ffordd Duw mewn gwirionedd, ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegyd nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywed i ni gan hynny, Beth yr wyt ti yn ei dybied? Ai cyfreithlawn rhoddi teyrn-ged i Cæsar, ai nid yw?

18 Ond yr Iesu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Paham yr ydych yn fy nhemtio i, chwi ragrithwyr?

19 Dangoswch i mi arian y deyrnged. A hwy a ddygasant iddo geiniog.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwyl yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedasant wrtho, Eiddo Cæsar. Yna y dywedodd wrthynt, Telwch chwithau yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw i Dduw.

22 A phan glywsant hwy hyn, rhyfeddu a wnaethant, a'i adael ef, a myned ymaith.

23 ¶ Y dydd hwnnw y daeth atto y Saduceaid, y rhai sy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynasant iddo,

24 Gan ddywedyd, Athraw, dywedodd Moses, Os bydd marw neb heb iddo blant, priodded ei frawd ei wraig ef, a chyfoded had i'w frawd.

25 Ac yr oedd gyd â ni saith e frodyr: a'r cyntaf a briododd wraig, ac a fu farw; ac efe heb hiliogaeth

iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y seithfed.

27 Ac yn ddiweddaf oll bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad, gan hynny, gwraig i bwy o'r saith fydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawsant hi.

29 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr ysgrythrau, na gallu Duw.

30 Oblegyd yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gŵra; eithr y maent fel angylion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllenasoch yr hyn a ddywedwyd wrthyth gan Dduw, gan ddywedyd,

32 Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob? Nid yw Duw Dduw y rhai meirw, ond y rhai byw.

33 A phan glybu y torfeydd hynny, hwy a synnasant wrth ei athrawiaeth ef.

34 ¶ Ac wedi clywed o'r Phariseaid ddarford i'r Iesu ostegu y Saduceaid, hwy a ymgynnullasant ynghyd i'r un lle.

35 Ac un o honynt, yr hwn oedd gyfreithiwr, a ofynodd iddo, gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athraw, pa un yw y gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl.

38 Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail sydd gyffelyb iddo; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

40 Ar y ddau orchymyn hyn y mae yr holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

41 ¶ Ac wedi ymgasglu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iesu a ofynodd iddynt,

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwech chwi am Grist? mab i bwy ydyw? Dywedent wrtho, Mab Dafydd.

43 Dywedai yntau wrthynt, Pa

fodd gan hynny y mae Dafydd yn yr yspryd yn ei alw ef yn Arglwydd, gan ddywedyd,

44 Dywedodd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di?

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fab iddo?

46 Ac nid allodd neb ateb gair iddo; ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ag ef mwyach.

PEN. XXIII.

1 *Crist yn rhybuddio 'r bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid. 5 Rhaid i ddisgyblion Crist ochelyd eu rhyfyg hwy. 13 Mae ef yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rhagrith a'u dallineb hwy; 34 ac yn prophwydo dinystr Ierusalem.*

YNA y llafarodd yr Iesu wrth y torfeydd a'i ddisgyblion,

2 Gan ddywedyd, Y'nghadair Moses yr eistedd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid.

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthyth am eu cadw, cedwech a gwnewch; eithr yn ol eu gweithredoedd na wnewch: canys dywedant, ac ni's gwnant.

4 Oblegyd y maent yn rhwymo beichiau trymion ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu gosod ar ysgwyddau dynion; ond nid ewyllysiant eu syfplyd hwy ag un o'u bysedd.

5 Ond y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: canys y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacterau, ac yn gwneuthur ymylwaith eu gwisgoedd yn helaeth;

6 A charu y maent y lle uchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogau;

7 A chlyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion, Rabbi, Rabbi.

8 Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un yw eich Athraw chwi, sef Crist; a chwithau oll brodyr ydych.

9 Ac na elwech neb yn dad i chwi ar y ddaear: canys un Tad sydd i chwi, yr hwn sydd yn y nefoedd.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon:

cans yn yw eich Athraw chwi, *sef* Crist.

11 A'r mwyaf o honoch a fydd yn weinidog i chwi.

12 A phwy bynnag a'i dyrchafu ei hun, a ostyngir; a phwy bynnag a'i gostyngo ei hun, a ddyrchefir.

13 ¶ Eithr gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: cans chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai sy 'n myned i mewn ni's gadêwch i fyned i mewn.

14 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans yr ydych yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddio: am hynny y derbyniwch farn fwy.

15 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans amgylchu yr ydych y môr a'r tir, i wneuthur un proselyt; ac wedi y gwneuler, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fab uffern, yn ddau mwy na chwi eich hunain.

16 Gwae chwi, dywysogion deillion, y rhai ydych yn dywedyd, Pwy bynnag a dwng i'r deml, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dwng i aur y deml, y mae efe mewn dyled.

17 Ffyliaid, a deillion: cans pa un sydd fwyaf, yr aur, ai y deml sydd yn sancteiddio yr aur?

18 A phwy bynnag a dwng i'r allor, nid yw ddim: ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd sydd arni, y mae efe mewn dyled.

19 Ffyliaid, a deillion: cans pa un fwyaf, y rhodd, ai yr allor sydd yn sancteiddio y rhodd?

20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll *sydd* arni.

21 A phwy bynnag a dwng i'r deml, sydd yn tyngu iddi, ac i'r hwn sydd yn preswyllo ynddi.

22 A'r hwn a dwng i'r nef, sydd yn tyngu i orsedd-faingc Duw, ac i'r hwn sydd yn eistedd arni.

23 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans yr ydych yn degymmu y mintys, a'r

anis, a'r cwmin, ac a adawsoch heibio y pethau trymmach o'r gyf-raith, barn, a thrugaredd, a ffydd: rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.

24 Tywysogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.

25 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans yr ydych yn glanhâu y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawsedd ac anghymmedroldeb.

26 *Ti* Pharisead dall, glanhâu yn gyntaf yr hyn *sydd* oddi fewn i'r cwppan a'r ddysgl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn sydd oddi allan iddynt.

27 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai sydd yn ymddangos yn dêg oddi allan, ond oddi mewn sydd yn llawn o esgyrn y meirw, a phob aflendid.

28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith ac anwiredd.

29 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: cans yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn:

30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buasem ni yn nyddiau ein tadau, ni buasem ni gyfrannogion â hwynt y'ngwâed y prophwydi.

31 Felly yr ydych yn tystiolaethu am danoch eich hunain, eich bod yn blant i'r rhai a laddasant y prophwydi.

32 Cyflawnwch chwithau hefyd fesur eich tadau.

33 Oh seirph, hiliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddiangc rhag barn uffern?

34 ¶ Am hynny wele, yr ydwyf yn anfon atoch brophwydi, a doethion, ac ysgrifenyddion: a rhai o honynt a leddwch, ac a groeshoeliwch; a rhai o honynt a ffrewyllwch yn eich synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn a'r a ollyngwyd ar y ddaear, o waed Abel gyfiawn hyd waed Zachariás fab Barachiás, yr hwn a laddasoch rhwng y deml a'r allor.

36 Yn wir meddaf i chwi, Daw hyn oll ar y genhedlaeth hon.

37 Ierusalem, Ierusalem, *yr hon* wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a ddanfonir attat, pa sawl gwaith y mynnaswn gasglu dy blant ynghyd, megis y casgl iar ei chywion dan ei hadenydd, ac ni's mynnech!

38 Wele, yr ydys yn gadael eich tŷ i chwi yn anghyfnedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch ar ol hyn, hyd oni ddywedoch, Bendigedig *yw* yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XXIV.

1 *Crist yn rhag-ddywedyd dinystr y deml: 3 pa fath a pha faint o gystuddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn. 36 Ac o ran bod y dydd a'r awr yn anhyspys, 42 y dylem ni wylid fel gweision da, yn disgrwyl bob amser am ddyfodiad ein meist'r.*

A'R Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml: a'i ddisgyblion a ddaethant *atto*, i ddangos iddo adeiladau y deml.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? Yn wir meddaf i chwi, Ni adewir yma garreg ar garreg, a'r ni ddattodir.

3 ¶ Ac efe yn eistedd ar fynydd yr Olewŷydd, y disgyblion a ddaethant *atto* o'r neilldu, gan ddywedyd, Mynega i ni, pa bryd y bydd y pethau hyn? a pha arwydd *fydd* o'th ddyfodiad, ac o ddiwedd y byd?

4 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

5 Canys daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi *yw* Crist; ac a dwyllant lawer.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a son am ryfeloedd: gwelwch na chyfrôder chwi: canys rhaid *yw* bod *hyn* oll; eithr nid *yw* y diwedd etto.

7 Canys cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas:

ac fe fydd newyn, a nodau, a daeargrynfaau mewn mannau.

8 A dechreuad gofidiau *yw* hyn oll.

9 Yna y'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant: a chwi a gasêir gan yr holl genhedloedd er mwyn fy enw i.

10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y bradychant eu gilydd, ac y casânt eu gilydd.

11 A gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

12 Ac o herwydd yr amihâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

13 Eithr y neb a barhao hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 A'r efengyl hon *am* y deyrnas a bregethir trwy 'r holl fyd, er tystiolaeth i'r holl genhedloedd: ac yna y daw y diwedd.

15 Am hynny pan weloch y ffeidd-dra anghyfneddol, a ddywedwyd trwy Ddaniel brophwyd, yn sefyll yn y lle sanctaidd (y neb a ddarlleno, ystyried.)

16 Yna y rhai a fyddant yn Iudea, ffoant i'r mynyddoedd.

17 Y neb a *fyddo* ar ben y tŷ, na ddisgyned i gymmeryd dim allan o'i dŷ:

18 A'r hwn a *fyddo* yn y maes, na ddychweled yn ei ol i gymmeryd ei ddillad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddiwch na byddo eich ffoedigaeth y ganaf, nac ar y *dydd* sabbath:

21 Canys y pryd hwnnw y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechren 'r byd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.

22 Ac oni bai fyrhâu y dyddiau hynny, ni byddai gadwedig un cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion fe fyrhêir y dyddiau hynny.

23 Yna os dywed neb wrthyeli, Wele, llyma Grist, neu llyna; na chredwch.

24 Canys cyfyd gau-Gristiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion, a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, pe *byddai* bosibl, ie, yr etholedigion.

25 Wele, rhag-ddywedais i chwi.

26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae efe yn y diffeithwch; nac ewch allan: wele, yn yr ystafelloedd; na chredwch.

27 Oblegyd fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

28 Canys pa le bynnag y byddo y gelain, yno 'r ymgasgl yr eryrod.

29 ¶ Ac yn y fan wedi gorthymder y dyddiau hynny, y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei golcuni, a'r ser a syrth o'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.

30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mab y dyn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau 'r ddaear, a hwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymmlau 'r nef gyd â nerth a gogoniant mawr.

31 Ac efe a ddenfyn ei angylion â mawr sain udgorn; a hwy a gasglant ei etholedigion ef ynghyd o'r pedwar gwÿnt, o eithafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt.

32 Ond dysgwch ddammeg oddi wrth y ffigysbren: Pan yw ei gangen eisoes yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch *fod* yr haf yn agos:

33 Ac felly chwithau, pan weloch hyn oll, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysan.

34 Yn wir meddaf i chwi, Nid â'r genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.

35 Nef a daear a ant heibio, eithr fy ngeiriau i nid ant heibio ddim.

36 ¶ Ond am y dydd hwnnw a'r awr ni's gwÿr neb, nac angylion y nefoedd, ond fy Nhad yn unig.

37 Ac fel yr oedd dyddiau Noë, felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

38 Oblegyd fel yr oeddynt yn y dyddiau ym mlaen y diluw yn bwytta ac yn yfed, yn priodi ac yn rhoi i brïodas, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch,

39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymaith; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.

40 Yna y bydd dau yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

41 Dwy a fydd yn malu mewn melin; un a gymmerir, a'r llall a adewir.

42 ¶ Gwyliwch gan hynny; am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.

43 A gwybyddwch hyn, pe gwybuasai gwr y tŷ pa wyliadwriaeth y deuai 'r lleidr, efe a wylasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn.

45 Pwy gan hynny sydd was ffyddlon a doeth, yr hwn a osododd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn prŷd?

46 Gwÿn ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei Arglwydd ef, pan ddelo, yn gwneuthur felly.

47 Yn wir meddaf i chwi, Ar ei holl ddâ y gesyd efe ef.

48 Ond os dywed y gwas drwg hwnnw yn ei galon, Y mae fy Arglwydd yn oedi dyfod;

49 A dechreu curo ei gyd-weision, a bwytta ac yfed gyd â'r meddwon,

50 Arglwydd y gwas hwnnw a ddaw yn y dydd nid yw efe yn disgwyl am *dano*, ac mewn awr ni's gwyr efe;

51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r rhagrithwÿr: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

PEN. XXV.

1 *Dammeg y deg morwyn; 14 a'r talentau; 31 a dull y farn ddiweddaf.*

YNA tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddeg o forwynion, y rhai a gymmerasant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r priodfab.

2 A phump o honynt oedd gall, a phump yn ffol.

3 Y rhai oedd ffol a gymmerasant eu lampau, ac ni chymmerasant olew gyd â hwynt:

4 A'r rhai call a gymmerasant olew yn eu llestri gyd â'u lampau.

5 A thra yr oedd y priodfab yn aros yn hir, yr hepiasant oll ac yr hunasant.

6 Ac ar hanner nos y bu gwaedd, Wele, y mae y priod-fab yn dyfod; ewch allan i gyfarfod ag ef.

7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a drwsiasant eu lampau.

8 A'r rhai ffol a ddywedasant wrth y rhai call, Rhoddwch i ni ōch olew chwi: canys y mae ein lampau yn diffoddi.

9 A'r rhai call a attebasant, gan ddywedyd, *Nid felly*; rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch yn hytrach at y rhai sydd yn gwerthu, a phrynwch i chwi eich hunain.

10 A thra yr oeddynt yn myned ymaith i brynu, daeth y priod-fab; a'r rhai oedd barod, a aethant i mewn gyd ag ef i'r briodas: a chauwyd y drws.

11 Wedi hynny y daeth y morwynion eraill hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.

12 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid adwaen chwi.

13 Gwylwch gan hynny; am na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Mab y dyn.

14 ¶ Canys y mae *teyrnas nefoedd* fel dyn yn myned i wlad ddieithr, yr hwn a alwodd ei weision, ac a roddes ei ddâ attynt.

15 Ac i un y rhoddodd efe bùm talent, ac i arall ddwy, ac i arall un; i bob un yn ol ei allu ei hun; ac yn y fan efe a aeth oddi cartref.

16 A'r hwn a dderbyniasai y pum talent a aeth, ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bùm talent eraill.

17 A'r un modd yr hwn a dderbyniasai 'r ddwy, a ynnillodd yntau ddwy eraill.

18 Ond yr hwn a dderbyniasai un, a aeth ac a gloddiodd yn y ddaear, ac a guddiodd arian ei arglwydd.

19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â hwynt.

20 A daeth yr hwn a dderbyniasai bùm talent, ac a ddug bùm talent eraill, gan ddywedyd, Arg-

lwydd, pùm talent a roddaist attaf: wele, mi a ynnillais bùm talent eraill attynt.

21 A dywedodd ei arglwydd wrtho, Da, was da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dos i mewn i lawenydd dy arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniasai ddwy dalent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaist attaf: wele, dwy eraill a ynnillais attynt.

23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, Da, was da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th osodaf ar lawer: dos i mewn i lawenydd dy arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniasai yr un talent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gwr caled ydwyf, yn medi lle ni's hauaist, ac yn casglu lle ni wasgeraist:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethum, ac a guddiais dy dalent yn y ddaear: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i arglwydd a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O was drwg a diog, ti a wyddit fy mod yn medi lle ni's hauais, ac yn casglu lle ni's gwasgerais:

27 Am hynny y dylesit ti rododi fy arian at y cyfnewidwŷr, a mi pan ddaethwn a gawsw'n dderbyn yr eiddof fy hun gyd â llog.

28 Cymmerwch gan hynny y dalent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn sydd ganddo ddeg talent.

29 (Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd; ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo y dygir oddi arno, i.e., yr hyn sydd ganddo)

30 A bwriwch allan y gwas au-fuddiol i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

31 ¶ A Mab y dyn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl angylion sanctaidd gyd ag ef, yna yr cistedd ar orsedd-fainge ei ogoniant.

32 A chyd-gesglir ger ei fron ef yr holl genhedloedd: ac efe a'u didola hwynt oddi wrth eu gilydd,

megis y didola 'r bugail y defaid oddi wrth y geifr :

33 Ac a 'esydd y defaid ar ei ddeheu-law, ond y geifr ar yr aswy.

34 Yna y dywed y Brenhin wrth y rhai ar ei ddeheu-law, Deuwch, chwi fendigedigion fy Nhad, etifedd-wch y deyrnas a barottowyd i chwi er seiliad y byd.

35 Canys bùm newynog, a chwi a roisoch i mi fwyd: bu arnaf sych-ed, a rhoisoch i mi ddiöd: bùm ddiethr, a dygasoch fi gyd â chwi :

36 Noeth, a dilladasoch fi : bùm glaf, ac ymwelsoch â mi: bùm y'ngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welsom yn newynog, ac y'th horthasom? neu yn sychedig, ac y rhoisom i ti ddiöd?

38 A pha bryd y'th welsom yn ddiethr, ac y'th ddygasom gyd â ni? neu yn noeth, ac y'th dillad- asom?

39 A pha bryd y'th welsom yn glaf, neu y'ngharchar, ac y daethom attaf?

40 A'r Brenhin a ettyb, ac a ddy- wed wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Yn gymmaint a'i wneuthur o honoch i un o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, i mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw aswy, Ewch oddi wrthyf, rai melldigedig, i'r tân tragwyddol, *yr hwn* a barotto- wyd i ddiöfol ac i'w angylion.

42 Canys bùm newynog, ac ni roisoch i mi fwyd: bu arnaf syched, ac ni roisoch i mi ddiöd:

43 Bùm ddiethr, ac ni'm dygas- och gyd â chwi: noeth, ac ni'm dill- adasoch: yn glaf, ac y'ngharchar, ac ni ymwelsoch â mi.

44 Yna yr atebant hwythau hef- yd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welsom yn newynog, neu yn sychedig, neu yn ddiethr, neu yn noeth, neu yn glaf, neu y'ngharchar, ac ni weiniasom i ti?

45 Yna yr ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, Yn gymmaint ag na's gwnaethoch

i'r un o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaeth- och i minnau.

46 A'r rhai hyn a ant i gospedig- aeth dragwyddol: ond y rhai cy- iawn i fywyd tragwyddol.

PEN. XXVI.

3 *Y llywodraethwyr yn cyd-fwrriadu yn erbyn Crist.* 7 *Y wraig yn enneinio ei ben ef.* 14 *Judas yn ei werthu ef,* 17 *Crist yn bwyttu 'r pasg:* 26 *yn ordeinio ei supper sanctaidd:* 36 *yn gweddio yn yr ardd:* 47 *ac wedi ei fradychu â chusan,* 57 *yn cael ei arwain at Caiaphas,* 69 *a'i wadu gan Pedr.*

A BU, wedi i'r Iesu orphen y geir- iau hyn oll, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

2 Chwi a wyddoch mai gwedi deuddydd y mae 'r pasg, a Mab y dyn a draddodir i'w groes-hoelio.

3 Yna yr ymgasglodd yr arch- offeiriad, a'r ysgrifenyddion, a hen- uriaid y bobl, i lys yr arch-offeiri- ad, yr hwn a elwid Caiaphas:

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent ef.

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhlith y bobl.

6 ¶ Ac a'r Iesu yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-glywyfus,

7 Daeth atto wraig a chanddi flwch o ennaint gwerthfawr, ac a'i tywalltodd ar ei ben, ac efe yn eist- edd wrth y ford.

8 A phan welodd ei ddisgyblion, hwy a sorrasant, gan ddywedyd, I ba beth y bu 'r golled hon?

9 Canys fe a allasid gwerthu yr ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddy- wedodd wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

11 Oblegyd y mae gennyh y tlodion bob amser gyd â chwi; a mi nid ydych yn ei gael bob amser.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth hyn i'm claddu i.

13 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er coffa am dani hi.

14 ¶ Yna 'r aeth un o'r deuddeg, yr hwn a elwid Iudas Iscariot, at yr arch-offeiriad,

15 Ac a ddywedodd *wrthynt*, Pa beth a roddwch i mi, a mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a osodasant iddo ddeg ar hugain o arian.

16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe amser cyfaddas i'w fradychu ef.

17 ¶ Ac ar y *dydd* cyntaf o *wyl* y bara croyw, y disgyblion a ddaethlunt at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni barottoi i ti fwytta 'r pasg?

18 Ac yntau a ddywedodd, Ewch i'r ddinas at y cyfryw un, a dywedwch wrtho, Y mae yr Athraw yn dywedyd, Fy amser sydd agos : gyd â thi y cynhaliaf y pasg, mi a'm disgyblion.

19 A'r disgyblion a wnaethant y modd y gorchymynasai yr Iesu iddynt, ac a barottoisant y pasg.

20 Ac wedi ei myned hi yn hwyr, efe a eisteddodd gyd â'r deuddeg.

21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, efe a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, mai un o honoch chwi a'm bradycha i.

22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuasant ddywedyd wrtho, bob un o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?

23 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, Yr hwn a wlych ei law gyd â mi yn y ddsygl, hwnnw a'm bradycha i.

24 Mab y dyn yn ddiâu sydd yn myned, fel y mae yn ysgrifenedig am dano : eithr gwae 'r dyn hwnnw trwy 'r hwn y bradychir Mab y dyn : da a fuasai i'r dyn hwnnw pe na's ganesid ef.

25 A Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, a atebodd ac a ddywedodd, Ai myfi yw *efe*, Athraw? Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist.

26 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwytta, yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo fendithio, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r disgyblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttêwch : hwn yw fy nghoroph.

27 Ac wedi iddo gymmeryd y

cwppan, a diolch, efe a'i rhoddodd iddynt, gan ddywedyd, Yfwch bawb o hwn :

28 Canys hwn yw fy ngwaed o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer, er maddenant pechodau.

29 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth hwn y wiuwŷdden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd yn nheyrnas fy Nhad.

30 Ac wedi iddynt ganu hynni, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewŷdd.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwychwi oll a rwystrir heno o'm plegyd i : canys ysgrifenedig yw, Tarawaf y bugail, a defaid y praidd a wasgerir.

32 Eithr wedi fy adgyfodi, mi a af o'ch blaen chwi i Galilea.

33 A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegyd di, *etto* ni'm rhwystrir i byth.

34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai y nos hon, cyn canu o'r ceiliog, y'm gwedi deirgwaith.

35 Pedr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr un modd hefyd y dywedodd yr holl ddisgyblion.

36 ¶ Yna y daeth yr Iesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra yr elwyf a gweddio accw.

37 Ac efe a gymmerth Pedr, a dau fab Zebedeus, ac a ddechreuodd dristâu ac ymofidio.

38 Yna efe a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy enaid hyd angau : arhoswch yma, a gwylwch gyd â mi.

39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym mlaen, efe a syrthiodd ar ei wyneb, gan weddio, a dywedyd, Fy Nhad, os yw bosibl, aed y cwppan hwn heibio oddi wrthyf : *etto* nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyf ti.

40 Ac efe a ddaeth at y disgyblion, ac a'u cafodd hwy yn cysgu ;

ac a ddywedodd wrth Pedr, Felly ; oni ellych chwi wylled un awr gyd â mi ?

41 Gwylwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiâu sydd yn barod, eithr y cnawd sydd wan.

42 Efe a aeth drachefn yr ail waith, ac a weddiodd, gan ddywed- yd, Fy Nhad, oni's gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthyf, na byddo i mi yfed o hono, gwneler dy ewylls di.

43 Ac efe a ddaeth, ac a'u caf- odd hwy yn cysgu drachefn : canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trym- îâu.

44 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith drachefn, ac a weddiodd y drydedd waith, gan ddy- wedyd yr un geiriau.

45 Yna y daeth efe at ei ddis- gybllion, ac a ddywedodd wrthynt, Cysgwch bellach, a gorphwyswch : wele, y mae'r awr wedi nesâu, a Mab y dyn a draddodir i ddwyllaw pechaduriaid.

46 Codwch, awn : wele, nesaodd yr hwn sydd yn fy mradychu.

47 ¶ Ac efe etto yn llafaru, wele, Iudas un o'r deuddeg, a ddaeth, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl.

48 A'r hwn a'i bradychodd ef a roisai arwydd iddynt, gan ddywed- yd, Pa un bynnag a gusanwyf, hwnnw yw efe : deliwch ef.

49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedodd, Henffych well, Athraw ; ac a'i cusanodd ef.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethost ? Yna y daethant, ac y rhoisant ddwyllaw ar yr Iesu, ac a'i daliasant ef.

51 Ac wele, un o'r rhai oedd gyd a'r Iesu, a estynodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.

52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dychwel dy gleddyf i'w le : canys pawb a'r a gymmerant gledd- yr, a ddifethir â chleddyf.

53 A ydwyf ti yn tybied na's

gallaf yr awr hon ddeisyf ar fy Nhad, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy nâ deuddeg lleng o angylion ?

54 Pa fodd ynte y cyflawnid yr ysgrythyrau, mai felly y gorfydd bod ?

55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y torfeydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau a ffyn i'm dal i ? yr oedd- wn i beunydd gyd â chwi yn eistedd yn dysgu yn y deml, ac ni'm dalias- och.

56 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid ysgrythyrau y pro- phwydi. Yna yr holl ddisgybllion a'i gadawsant ef, ac a ffoisant.

57 ¶ A'r rhai a ddaliasant yr Iesu, a'i dygasant ef ymaith at Cai- aphas yr arch-offeiriad, lle'r oedd yr ysgrifenyddion a'r henuriaid wedi ymgasglu ynghyd.

58 A Phedr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad ; ac a aeth i mewn, ac a eisteddodd gyd â'r gweision, i weled y diwedd.

59 A'r arch-offeiriaid a'r henur- iaid, a'r holl gynghor, a geisiasant au-dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth ;

60 Ac ni's cawsant : i'e, er dyfod yno au-dystion lawer, ni chawsant. Eithr o'r diwedd fe a ddaeth dau au-dyst,

61 Ac a ddywedasant, Hwn a ddywedodd, Mi a allaf ddinystrio teml Duw, a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.

62 A chyfododd yr arch-offeiriad, ac a ddywedodd wrtho, A attebi di ddim ? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn ?

63 Ond yr Iesu a dawodd. A'r arch-offeiriad gan ateb a ddywed- odd wrtho, Yr ydwyf yn dy dyng- hedu di trwy y Duw byw, ddy- wedyd o honot i ni, ai tydi yw y Crist, Mab Duw.

64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaist : eithr meddaf i chwi, Ar ol hyn y gwelwch Fab y dyn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod ar gymmlau y nef.

65 Yna y rhwygodd yr arch-

offeiriad ei ddillad, gan ddywedyd, Efe a gablodd: pa raid i ni mwy wrth dystion? wele, yr awron y clywsoch ei gabledd ef.

66 Beth dybygwch chwi? Hwytbau gan ateb a farwedasant, Y mae efe yn euog o farwolaeth.

67 Yna y poerasant yn ei wyneb, ac a'i cernodiasant; eraill a'i tarawsant *ef* â gwiall,

68 Gan ddywedyd, Prophwyda i ni, O Crist, Pwy yw yr hwn a'th darawodd?

69 ¶ A Phedr oedd yn eistedd allan yn y llys: a daeth morwynig atto, ac a ddywedodd, A thithau oeddit gyd ag Iesu y Galilead.

70 Ac efe a wadodd ger *eu* bron *hwy* oll, ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd.

71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwelodd un arall ef; a *hi* a ddywedodd wrth y rhai oedd yno, Yr oedd hwn hefyd gyd â'r Iesu o Nazareth.

72 A thrachefn efe a wadodd trwy lw, Nid adwaen i y dyn.

73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, ac a ddywedasant wrth Pedr, Yn wir yr wyt tithau *yn un* o honynt; canys y mae dy leferydd yn dy gyhuddo.

74 Yna y dechreuodd efe regu a thyngu, Nid adwaen i y dyn. Ac yn y man y canodd y ceiliog.

75 A chofiodd Pedr air yr Iesu, yr hwn a ddywedasai wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, ti a'm gwedi deirgwaith. Ac efe a aeth allan, ac a wylodd yn chwerv-dost.

PEN. XXVII.

1 Rhoddi Crist yn rhwym at Pilat. 5 Iudas yn ymgrogi. 19 Pilat, wedi ei rybuddio gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddrylaw. 26 Rhyddhau Barabbas. 29 Coroni Crist â drein, 35 a'i groes-hoelio, 40 a'i ddifeni: 50 yntau yn marw: ei gladdu *ef*. 66 Selio a gwylio ei fédd *ef*.

A PHAN ddaeth y bore, cydymgynghorodd yr holl arch-offeiriaid, a henuriaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, *fel* y rhoddent ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i dygasant *ef* ymaith, ac a'i traddodasant ef i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 ¶ Yna pan welodd Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef, bu edifar ganddo, ac a ddug drachefn y deg ar hugain arian i'r arch-offeiriaid a'r henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais, gan fradychu gwaed gwirion. Hwytbau a ddywedasant, Pa beth *yw hynny* i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo daflu yr arian yn y deml, efe a ymadawodd, ac a aeth ac a ymgrogodd.

6 A'r arch-offeiriaid a gymmerasant yr arian, ac a ddywedasant, Nid cyfreithlawn i ni eu bwrw hwynt yn y drysorfa; canys gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgynggori, hwy a brynasant â hwynt faes y crochenydd, yn gladdfa d'iethriaid.

8 Am hynny y galwyd y maes nwnnw, Maes y gwaed, hyd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedwyd trwy Ieremias y prophwyd, gan ddywedyd, A hwy a gymmerasant y deg ar hugain arian, pris y prisiedig, yr hwn a brynasant gan feibion Israel;

10 Ac a'u rhoisant hwy am faes y crochenydd, megis y gosododd yr Arglwydd i mi.)

11 A'r Iesu a safodd ger bron y rhaglaw: a'r rhaglaw a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenlin yr Iuddewon? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr arch-offeiriaid a'r henuriaid, nid atebodd efe ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Oni chlywi di faint o bethau y maent hwy yn eu tystiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid atebodd efe iddo i un gair; fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

15 Ac ar yr wyl honno yr arferai y rhaglaw ollwng yn rhŷdd i'r bobl un carcharor, yr hwn a fynnent.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ym-

S. MATTHEW, XXVII.

gasglu ynghŷd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa un a fynnwch i mi ei ollwng yn rhŷdd i chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a elwir Crist?

18 Canys efe a wyddai mai o genfigen y traddodasant ef.

19 ¶ Ac efe yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ei wraig a ddanfonodd atto, gan ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych â'r cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

20 A'r arch-offeiriaid a'r henuriaid a berswadiasant y bobl, fel y gofynent Barabbas, ac y difethent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa un o'r ddau a fynnwch i mi ei ollwng yn rhŷdd i chwi? Hwythau a ddywedasant, Barabbas.

22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaeth i'r Iesu, yr hwn a elwir Crist? Hwythau oll a ddywedasant wrtho, Croes-hoelieir ef.

23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwythau a leasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelieir ef.

24 ¶ A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tycio, ond yn hytrach bod cynnwrf, a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwylaw ger bron y bobl, gan ddywedyd, Dieuog ydwyf fi oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.

25 A'r holl bobl a atebodd ac a ddywedodd, *Bydded* ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.

26 ¶ Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhŷdd iddynt: ond yr Iesu a fflangellodd efe, ac a'i rhoddes i'w groes-hoelio.

27 Yna milwŷr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu i'r dadleudy, ac a gynnulasant atto yr holl fyddin.

28 A hwy a'i dïosgasant ef, ac a roisant am dano fantell o ysgarlad.

29 ¶ A chwedi iddynt blethu coron o ddrain, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorsen yn ei law ddehau; ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwasant,

gan ddywedyd, Henffych well, brenhin yr Iaddewon.

30 A hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawsant ar ei ben.

31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i dïosgasant ef o'r fantell, ac a'i gwisgasant â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymaith i'w groes-hoelio.

32 Ac fel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawsant ddyn o Cyrene, a'i enw Simon; hwn a gymmellasant i ddwyn ei groes ef.

33 A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir, Lle y ben-glog,

34 ¶ Hwy a roisant iddo i'w yfed, finegr yn gymmysgedig a bustl: ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.

35 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbren: er cyflawni y peth a ddywedwyd trwy'r prophwyd, Hwy a rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwisg y bwriasant goelbren.

36 A chan eistedd, hwy a'i gwyliasant ef yno:

37 A gosodasant hefyd uwch ei ben ef, ei achos yn ysgrifenedig, **HWN YW IESU BRENHIN YR IUDEWON.**

38 Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr aswy.

39 ¶ A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau,

40 A dywedyd, Ti yr hwn a ddinystri y deml, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun. Os ti yw Mab Duw, disgyn oddi ar y groes.

41 A'r un modd yr arch-offeiriaid hefyd, gan watwar, gyd â'r ysgrifenyddion a'r henuriaid, a ddywedasant,

42 Efe a waredodd eraill, ei hunan ni's gall efe ei waredu. Os Brenhin Israel yw, disgyned yr awrhon oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.

43 Ymddiriedodd yn Nuw; gwareded efe ef yr awrhon, os efe a'i

mynd ef: canys efe a ddywedodd, Mab Duw ydyf.

44 A'r un peth hefyd a edliwiodd y lladron iddo, y rhai a groes-haeliasid gyd ag ef.

45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.

46 Ac ynghylch y nawfed awr y llefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, lama sabachthani? hynny yw, Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadewaist?

47 A rhai o'r sawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedasant, Y mae hwn yn galw am Elias.

48 Ac yn y fan uni o honynt a redodd, ac a gymmerth ysbwng, ac a'i llanwodd o finegr, ac a'i rhoddodd ar gorsen, ac a'i diododd ef.

49 A'r lleill a ddywedasant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef.

50 ¶ A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef uchel, a ymadawodd â'r yspryd.

51 Ac wele, llen y deml a rwygyd yn ddau oddi fynu hyd i wared: a'r ddaear a grynodd, a'r meini a holltwyd:

52 A'r beddau a agorwyd; a llawer o gyrph y saint a hunasant a gyfodasant,

53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ol ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a ymddangosasant i lawer.

54 Ond y canwriad, a'r rhai oedd gyd ag ef yn gwylied yr Iesu, wedi gweled y ddaear-gryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydoedd hwn.

55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hirbell, y rhai a ganlynasant yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef:

56 Ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago a Ioses, a mam meibion Zebedeus.

57 ¶ Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth gwr goludog o Arimathea, a'i enw Ioseph, yr hwn a fuasai yntau yn ddisgybl i'r Iesu:

58 Hwn a aeth at Pilat, ac a

ofynodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynodd Pilat roddi y corph.

59 A Ioseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdodd â lliain glân,

60 Ac a'i gosododd ef yn ei fêdd newydd ei hun, yr hwn a dorrasai efe yn y graig; ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymaith.

61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn â'r bedd.

62 ¶ A thrannoeth, yr hwn sydd ar ol y darpar-wyl, yr ymgynnullodd yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid at Pilat,

63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gof gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, Wedi tridiau y cyfodaf.

64 Gorchymyn gan hynny gadw y bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd; rhag dyfod ei ddisgyblion o hŷd nos, a'i ladratta ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfusedd diweddfaf yn waeth nâ'r cyntaf.

65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wylidwriaeth; ewch, gwnewch mor ddiogel ag y medroch.

66 A hwy a aethant ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a seliasant y maen, gyd â'r wylidwriaeth.

PEN. XXVIII.

1 Dangos adgyfodiad Crist i'r gwragedd gan angel. 9 Crist ei hun yn ymddangos iidd-ynt hwy. 11 Yr arch-offeiriaid yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd. 16 Crist yn ymddangos i'w ddisgyblion, 19 ac yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddysgu'r holl genhedloedd.

AC yn niwedd y sabbath, a hi yn dyddhau i'r dydd cyntaf o'r wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

2 Ac wele, bu daear-gryn mawr: canys disgynodd angel yr Arglwydd o'r nef, ac a ddaeth ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wisg yn wen fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac a aethant megis yn feirw.

5 A'r angel a atebodd ac a ddywedodd wrth y gwagedd, Nac ofnwch : canys mi a wn mai ceisio yr ydych yr Iesu, yr hwn a groeshoeliwyd.

6 Nid yw efe yma : canys cyfododd, megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ffrwst, a dywedwch i'w ddisgyblion, gyfodi o hono o feirw. Ac wele, y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilea : yno y gwelwch ef. Wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd ag ofn a llawenydd mawr, rhedasant i fynegi i'w ddisgyblion ef.

9 ¶ Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddisgyblion ef, wele, yr Iesu a gyfarfu â hwynt, gan ddywedyd, Henffwch well. A hwy a ddaethant, ac a ymafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch : ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilea, ac yno y'm gwelant i.

11 ¶ Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wyliadwriaeth a ddaethant i'r ddinas, ac a fynegasant i'r arch-offeiriaid yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgasglu yng hŷd gyd â'r henuriaid, a chyd-ymgynghori, hwy a roisant arian lawer i'r milwŷr,

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, Ei ddisgyblion a ddaethant o hŷd nos, ac a'i lladrattasant ef, a nyini yn cysgu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni a'i perswadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiotal.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addysgwyd hwynt : a thanwyd y gair hwn ym mhlith yr Iuddewon hyd y dydd heddyw.

16 ¶ A'r un disgybl ar ddeg a aethant i Galilea, i'r mynydd lle yr ordeiniasai yr Iesu iddynt.

17 A phan welsant ef, hwy a'i haddolasant ef : ond rhai a amhenasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lafarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi bob awdu dod yn y nef ac ar y ddaear.

19 ¶ Ewch gan hynny a dysgwch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw y Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân ;

20 Gan ddysgu iddynt gadw pob peth a'r orchymynais i chwi. Ac wele, yr ydwyf fi gyd â chwi bob amser hyd ddiwedd y byd. Amen.

Yr EFENGYL yn ol SANT MARC.

PEN. I.

2 *Swydd Ioan Fedyddiwr.* 9 *Bedyddio yr Iesu,* 12 *a'i demtio.* 14 *Efe yn pregethu ;* 16 *yn galw Pedr, Andreas, Iago, ac Ioan :* 23 *yn iachâu dyn ag yspryd ahan ynddo,* 29 *a mam gwraig Pedr,* 32 *a llawer o gleifon :* 41 *ac yn glanhau y gwahan-glwysus.*

DECHREU efengyl Iesu Grist, fab Duw ;

2 Fel yr ysgrifenydd yn y prophwydi, Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

3 Llef un yn llefain yn y diffeith-

wch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 Yr oedd Ioan yn bedyddio yn y diffeithwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau.

5 Ac aeth allan atto ef holl wlad Iudea, a'r Hierosolymitiaid, ac a'n bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

6 Ac Ioan oedd wedi ei wisgo a

blew camel, a gwregys croen yng-hŷlch ei lwynau, ac yn bwytta locustiaid a mel gwŷllt :

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, Y mae yn dyfod ar fy ol i un cryfach nâ myfi, carrai esgidiau yr hwn nid wyf fi deilwng i ymostwng, ac i'w dattod.

8 Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â dwfr : eithr efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân.

9 A bu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilea, ac efe a fedyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen.

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nef-oedd yn agored, a'r Yspryd yn disgyn arno megis colommen.

11 A llef a ddaeth o'r nefoedd, Tydi yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

12 Ac yn ebrwydd y gyrodd yr yspryd ef i'r diffeithwch.

13 Ac efe a fu yno yn y diffeithwch ddeugain niwrnod yn ei dentio gan Satan : ac yr oedd efe gyd â'r gwŷllt-filod ; a'r angylion a weiniasant iddo.

14 Ac ar ol traddodi Ioan, yr Iesu a ddaeth i Galilea, gan bregethu efengyl teyrnas Duw,

15 A dywedyd, Yr amser a gyflawnwyd, a theyrnas Duw a nes-aodd : edifarhêwch, a chredwch yr efengyl.

16 Ac fel yr oedd efe yn rhodio wrth yr Galilea, efe a ganfu Simon, ac Andreas ei frawd, yn bwrwrhwyd yn y môr : (cans pysgodwŷr oedd-ynt.)

17 A'r Iesu a ddywedodd wrth-ynt, Deuwch ar fy ol i, a gwnaf iwch' fod yn bysgodwŷr dynion.

18 Ac yn ebrwydd, gan adael eu rhwydau, y canlynasant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a ganfu Iago fab Zebedeus, ac Ioan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau.

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt : a hwy a adawsant eu tad Zebedeus yn y llong gyd â'r cyflog-ddynion, ac a aethant ar ei ol ef.

21 A hwy a aethant i mewn i Capernäum ; ac yn ebrwydd ar y dydd sabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r synagog, efe a athrawiaethodd.

22 A synnasant wrth ei athrawiaeth ef : cans yr oedd efe yn eu dysgu hwy megis un ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr ysgrifenyddion.

23 Ac yr oedd yn eu synagog hwy ddyn ag ynddo yspryd aflan ; ac efe a lefodd,

24 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth ? a ddaethost ti i'n difetha ni ? mi a'th adwaen pwy ydwyf, Sanct Duw.

25 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dos allan o hono.

26 Yna wedi i'r yspryd aflan ei rwygo ef, a gwaeddi â llef uchel, efe a ddaeth allan o hono.

27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymfynasant yn eu mys eu hunain, gan ddywedyd, Beth yw hyn ? pa athrawiaeth newydd yw hon ? cans trwy awdurdod y mae efe yn gorchymyn, i'e, yr ysprydion aflan, a hwy yn ufuddhâu iddo.

28 Ac yn ebrwydd yr aeth, son am dano dros yr holl wlad o amgylch Galilea.

29 Ac yn y man wedi iddynf fyned allan o'r synagog, hwy a aethant i dŷ Simon ac Andreas, gyd ag Iago ac Ioan.

30 Ac yr oedd chwegr Simon yn gorwedd yn glaf o'r cryd : ac yn ebrwydd y dywedasant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth ac a'i cododd hi i fynu, gan ymafltyd yn ei llaw hi : a'r cryd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wasanaethodd arny'n hwy.

32 Ac wedi iddi hwyrhâu, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygasant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgasglu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreul-

iaid; ac ni adawodd i'r cythreul-iaid ddywedyd yr adwaenent ef.

35 A'r bore yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd; ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd ag ef, a'i dilynasant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedasant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Awn i'r trefydd nesaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys i hynny y daethum allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu synagogau hwynt trwy holl Galilea, ac yn bwrw allan gythreul-iaid.

40 A daeth atto ef un gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a gost-wng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglan-hâu.

41 A'r Iesu, gan dosturio, a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd hynny, ymadawodd y gwahan-glwyf ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwel na ddywedych ddim wrth neb: eithr dos ymaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lan-hâd y pethau a orchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt hwy.

45 Eithr efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thanu y gair ar led, fel na allai yr Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas; eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd: ac o bob parth y daethant atto ef.

PEN. II.

9 *Crist yn iachâu un claf o'r parlys; 14 yn galw Matthew o'r dollfa; 15 yn bwytta gyd â phublicanod a phechaduriaid; 18 yn esgusodi ei ddisgyblion, am nad ym-predient, 23 ac am dynnu y tywys ŷd ar y dydd sabbath.*

AC efe a aeth drachefn i Capernaum, wedi rhai dyddiau; a chlybuwyd ei fod efe yn y tŷ.

2 Ac yn y man llawer a ymgasglasant ynghŷd, hyd na annent, hyd yn oed yn y lleoedd ynghŷlech y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn un claf o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar.

4 A chan na allent nesâu atto gan y dyrfa, didôi y to a wnaethant lle yr oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngasant i wared y gwely yn yr hwn y gorweddai y claf o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y claf o'r parlys, *Ha* fab, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r ysgrifenyddion yn eistedd yno, ac yn ymresymmu yn eu calonnau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabledd? pwy a all fadd-eu pechodau, ond Duw yn unig?

8 Ac yn ebrwydd, pau wybu yr Iesu yn ei yspryd eu bod hwy yn ymresymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ymresymmu am y pethau hyn yn eich calonnau?

9 Pa un sydd hawsaf, ai dŷwedyd wrth y claf o'r parlys, *Madden*-wyd i ti *dy* bechodau; ai dywedyd, *Cyfod*, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod i faddau pechodau ar y ddaear (eb efe wrth y claf o'r parlys)

11 Wrthyt ti yr wyf yn dywedyd, *Cyfod*, a chymmer i fynu dy wely, a dos i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gwydd hwynt oll; hyd oni synnodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welson ni erioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth lan y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto; ac efe a'u dysgodd hwynt.

14 ¶ Ac efe yn myned heibio, efe a ganfu *Lefi* fab *Alphëus* yn eistedd wrth y dollfa, ac a ddywed-

odd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.

15 A bu, a'r Iesu yn eistedd i fwytta yn ei dŷ ef, i lawer hefyd o publicanod a plechaduriaid eistedd gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion: canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynasant ef.

16 A phian welodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid ef yn bwytta gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y mae efe yn bwytta ac yn yfed gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

17 A'r Iesu, pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai sy iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleifion: ni ddaethum i alw y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid, i edifeirwch.

18 ¶ A disgyblion Ioan a'r Phariseaid oeddynt yn ymprydio. A hwy a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan a'r Phariseaid yn ymprydio, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymprydio?

19 A dywedodd yr Iesu wrthynt, A all plant yr ystafell briodas ymprydio, tra byddo y priodas-fab gyd â hwynt? tra byddo ganddynt y priodas-fab gyd â hwynt, ni allant ymprydio.

20 Eithr y dyddiau a ddaw, pan ddyer y priodas-fab oddi arnynt; ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau hynny.

21 ¶ Hefyd ni wnïa neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hen: os amgen, ei gyflawniad newydd ef a dynn oddi wrth yr hen, a gwaeth fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hen gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia'r costrelau, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd sydd raid ei roi mewn costrelau newyddion.

23 A bu iddo fyned trwy yr ŷd ar y sabbath; a'i ddisgyblion a ddechreuasant ymdaith gan dynnu y tywys.

24 A'r Phariseaid a ddywedasant wrtho, Wele, paham y gwnant ar

y sabbath yr hyn nid yw gyfreithlawn?

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenasoch erioed beth a wnaeth Dafydd, pan oedd angen a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd gyd ag ef?

26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Duw, dan Abiathar yr arch-offeiriad, ac y bwyttaodd y bara gosod, y rhai nid cyfreithlawn eu bwytta, ond i'r offeiriad yn unig, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef?

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y sabbath a wnaethpwyd er mwyn dyn, ac nid dyn er mwyn y sabbath.

28 Am hymny y mae Mab y dyn yn Arglwydd hefyd ar y sabbath.

PEN. III.

¹ Crist yn iachâu y llaw wedi gwywo, ¹⁰ a llawer o glefydau eraill: ¹¹ yn ceryddu yr ysprydion aflan: ¹³ yn dewis ei ddeuddeg apostol: ²² yn ateb cablled y rhai a ddywedent ei fod ef yn burw allan gythreuliaid trwy Beelzebub: ³¹ ac yn dangos pwy ydyw ei frawd, a'i chwaer, a'i jam.

AC efe a aeth i mewn drachefn i'r synagog; ac yr oedd yno ddyn a chanddo law wedi gwywo.

2 A hwy a'i gwylasant ef, a iach-aaï efe ef ar y dydd sabbath; fel y cyluddent ef.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y dyn yr oedd ganddo y llaw wedi gwywo, Cyfod, i'r canol.

4 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd sabbath, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, ai lladd? A hwy a dawsant â son.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn ddigllon, gan dristâu am galedrwydd eu calon hwynt, efe a ddywedodd wrth y dyn, Estyn allan dy law. Ac efe a'i hestynodd: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Phariseaid a aethant allan, ac a ymgynghorasant yn ebrwydd gyd â'r Herodianiaid, yn ei erbyn ei, pa fodd y difethent ef.

7 A'r Iesu gyd â'i ddisgyblion a giliodd tu a'r môr: a lliaws mawr a'i canlynodd ef, o Galilea, ac o Iudea,

8 Ac o Iernsalem, ac o Idumea,

ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen; a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywsant gymmaint a wnaethai efe, a ddaethant atto.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion am fod llong yn barod iddo, oblegyd y dyrfa, rhag iddynt ei wasgu ef.

10 Canys efe a iachasai lawer, hyd oni plwysent arno, er mwyn cyffwrdd ag ef, cynnifer ag oedd â phlaau arnynt.

11 A'r ysprydion aflan, pan wel-sant ef, a syrthiasant i lawr ger ei fron ef, ac a waeddasant, gan ddywedyd, Ti yw Mab Duw.

12 Yntau a orchymynodd iddynt yn gaeth, na chyhoeddent ef.

13 ¶ Ac efe a esgynodd i'r mynydd, ac a atwodd atto y rhai a fyn-nodd efe: a hwy a ddaethant atto.

14 Ac efe a ordeiniodd ddeu-ddeg, fel y byddent gyd ag ef, ac fel y danfonai efe hwynt i bregethu;

15 Ac i fod ganddynt awdurdod i iachâu clefydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon y rhoddes efe enw Pedr,

17 Ac Iago *fab* Zebedeus, ac Ioan brawd Iago (ac efe a roddes iddynt enwau, Boanerges, yr hyn yw, Meibion y daran)

18 Ac Andreas, a Philip, a Bartholomæus, a Matthew, a Thomas, ac Iago *fab* Alphæus, a Thadeus, a Simon y Canaanead,

19 A Indas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef. A hwy a ddaethant i dŷ.

20 A'r dyrfa a ymgynhullodd drachefu, fel na allent gymmaint a bwytta bara.

21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy a aethant i'w ddal ef: canys dywedasant, Y mae efe allan o'i bwyll.

22 ¶ A'r ysgrifenyddion, y rhai a ddaethent i wared o Ierusalem, a ddywedasant fod Beelzebub ganddo, ac mai trwy bennaeth y cythreuliaid yr oedd efe yn bwrw allan gythreuliaid.

23 Ac wedi iddo eu galw hwy atto, efe a ddywedodd wrthynt

mewn damhegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan?

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno sefyll.

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw sefyll.

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymrannu, ni all efe sefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb fyned i mewn i dŷ y cadarn, ac yspeilio ei ddo-drefn ef, oni bydd iddo yn gyntaf rwymo'r cadarn; ac yna yr yspeilia ei dŷ ef.

28 Yn wir y dywedaf i chwi, y maddeuir pob pechod i feibion dynion, a pha gabledd bynnag a gablant:

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni chaiff fadd-euant yn dragywydd, ond y mae yn enog o farn dragywydd:

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yspryd aflan ganddo.

31 ¶ Daeth gan hynny ei frodyr ef a'i fam; a chan sefyll allan, hwy a anfonasant atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobl oedd yn eistedd o'i amgylch, ac a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy fam di a' th frodyr allan yn dy geisio.

33 Ac efe a'u hattebodd hwynt, gan ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy nrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch ar y rhai oedd yn eistedd yn ei gylch, efe a ddywedodd, Wele fy mam i a'm brodyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam i.

PEN. IV.

1 *Damreg yr hawwr*, 14 *a'i deongliad*. 21 *Rhaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybodaeth i eraill*. 26 *Damreg yr had yn tyfu yn ddiarwybod*, 30 *a'r gronyn mwestard*. 35 *Crist yn gostegu y dymestl ar y môr*.

AC efe a ddechreuodd drachefu athrawiaethu yn ymyl y môr: a thyrfawr a ymgasglodd atto, hyd oni bu iddo fyned i'r llong, ac eistedd ar y môr; a'r holl dyrfa oedd wrth y môr, ar y tir.

2 Ac efe a ddysgodd iddynt lawer ar ddamhegion, ac a ddywedodd wrthynt yn ei ddysgediaeth ef,

3 Gwrandêwch: Wele, hauwr a aeth allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth syrthio ar fin y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant ac a'i difasant.

5 A pheth a syrthiodd ar greigle, lle ni chafodd fawr ddaear; ac yn y fan yr eginodd, am nad oedd iddo ddyfnder daear.

6 A phan gododd yr haul, y poethwyd ef; ac am nad oedd gwreiddyn iddo, efe a wywodd.

7 A pheth a syrthiodd ym mhlith drain a'r drain a dyasant, ac a'i tagasant ef, ac ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a syrthiodd mewn tir da, ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynhyrchol, ac a ddug, un ddeg ar hugain, ac un dri-ugain, ac un gant.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y neb sydd ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.

10 A phan oedd efe wrtho ei hun, y rhai oedd yn ei gylch ef gyd â'r deuddeg a ofynasant iddo am y ddammeg.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I chwi y rhodded gwybod dirgelwch teyrnas Duw: eithr i'r rhai sy allan, ar ddamhegion y gwneir pob peth:

12 Fel yn gweled y gwelant, ac na chanfyddant; ac yn clywed y clywant, ac ni ddeallant; rhag iddynt ddychlwelyd, a maddeu iddynt eu pechodau.

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni wyddoch chwi y ddammeg hon? a pha fodd y gwybyddwch yr holl ddamhegion?

14 ¶ Yr hauwr sydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd, lle'r hauir y gair; ac wedi iddynt ei glywed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac yn dwyn ymaith y gair a hauwyd yn eu callonau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr un ffunud yw y rhai a hauir ar y creigle; y rhai, wedi clywed y gair, sydd yn

ebrwydd yn ei dderbyn ef yn llawen;

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn ynddynt eu hunain, eithr dros amser y maent: yna, pan ddél blinder neu erlid o achos y gair, yn y man y rhwystrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd ym mysg y drain; y rhai a wrandawant y gair,

19 Ac y mae gofalon y byd hwn, a hudoliaeth golud, a chwantau am bethau eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu y gair, a myned y mae yn ddiffwrth.

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd mewn tir da; y rhai sydd yn gwrandaw y gair, ac yn ei dderbyn, ac yn dwyn ffrwyth, un ddeg ar hugain, ac un dri-ugain, ac un gant.

21 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, A ddaw canwyll i'w doddi dan lestr, neu dan wely? ac nid i'w gosod ar ganlhwylbren?

22 Canys nid oes dim cuddiedig, a'r ni's amlygir; ac ni bu ddim dirgel, ond fel y delai i eglurdeb.

23 Od oes gan neb glustiau i wrandaw, gwrandawed.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch beth a wrandawoch. A pha fesur y mesuroch, y mesurir i chwithau; a chwanegir i chwi, y rhai a wrandêwch.

25 Canys yr hwn y mae ganddo, y rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, ie, yr hyn sydd ganddo a ddygir oddi arno.

26 ¶ Ac efe a ddywedodd, Felly y mae teyrnas Duw, fel pe bwriai ddyn had i'r ddaear;

27 A chysgu, a chodi nos a dydd, a'r had yn eginu, ac yn tyfu, y modd ni's gwyr efe.

28 Canys y ddaear a ddwg ffrwyth o honi ei hun; yn gyntaf yr eginyn, ar ol hynny y dywysen, yna yr ýd yn llawn yn y dywysen.

29 A phan ymddangoso y ffrwythi, yn ebrwydd y rhydd efe y crymman ynddo, am ddyfod y cynlauaf.

30 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba beth y cyffelybem deyrnas Duw?

neu ar ba ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o honi?

31 Megis gronyn o had mwstard *ydyw*, yr hwn pan hauer yn y ddaear, sydd leiaf o'r holl hadau sydd ar y ddaear.

32 Eithr wedi 'r hauer, y mae yn tyfu, ac yn myned yn fwy nâ'r holl lysiau, ac efe a dddwg ganghennau mawrion; fel y gallo ehediaid yr awyr nythu dan ei gysgod ef.

33 Ac â chyfryw ddamhegion lawer y traethodd efe iddynt y gair, hyd y gallent ei wrandaw.

34 Ond heb ddammeg ni lafarodd wrthynt: ac o'r neilldu i'w ddisgylion efe a eglurodd bob peth.

35 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt y dwthwn hwnnw, wedi ei hwyrhâu hi, Awn trosodd i'r tu draw.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymaith y dyrfa, hwy a'i cymmerasant ef fel yr oedd yn y llong: ac yr oedd hefyd longau eraill gyd ag ef.

37 Ac fe a gyfododd tymmestl fawr o wÿnt, a'r tonnau a daflasant i'r llong, hyd onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd efe yn y pen ol i'r llong, yn cysgu ar obennydd: a hwy a'i deffroisiant ef, ac a ddywedasant wrtho, Athraw, ai difatter gennynt ein colli ni?

39 Ac efe a gododd i fynn, ac a geryddodd y gwÿnt, ac a ddywedodd wrth y môr, Gostega, distawa. A'r gwÿnt a ostegodd, a bu dawelwch mawr.

40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paliam yr ydych mor ofnog? pa fodd nad oes gennych ffydd?

41 Eithr hwy a ofnasant yn ddirfawr, ac a ddywedasant wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan fod y gwÿnt a'r môr yn ufuddhâu iddo?

PEN. V.

1 *Crist yn gwaredu y dyn yr oedd ynddo leng o gythreuliaid: 13 hwythau yn myned i'r moch. 25 Y mae efe yn iachâu y wraig o'r difertif gwaed, 35 ac yn cyfodi merch lairus o farw i fyw.*

A HWY a ddaethant i'r tu hwnt i'r môr, i wlad y Gadareniaid.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong. yn y man cyfarfu ag ef o blith

y beddau ddyn ag yspryd aflan ynddo,

3 Yr hwn oedd â'i drigfan ym mhlith y beddau; ac ni allai neb, ie, â chadwynau, ei rwymo ef:

4 O herwydd ei rwymo ef, yn fynych â llyfietheiriaid, ac â chadwynau, a darnio o hono y cadwynau, a dryllio y llyfietheiriaid: ac ni allai neb ei ddofi ef.

5 Ac yn wastad nos a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o hirbell, efe a redodd ac a'i haddolodd ef;

7 A chan waeddi â llef uchel, efe a ddywedodd, Beth sydd i mi a *wnehwyl* â thi, Iesu Fab y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dyngohedu trwy Dduw, na phoenech fi.

8 (Canys dywedasai wrtho, Yspryd aflan, dos allan o'r dyn)

9 Ac efe a ofynodd iddo, Beth *yw* dy enw? Yntau a atebodd, gan ddywedyd, Lleng *yw* fy enw: am fod llawer o honoin.

10 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, na yrrai efe hwynt allan o'r wlad.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o foch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniatlodd yr Iesu iddynt. A'r ysprydion aflan, wedi myned allan, a aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genfaint dros y dibyn i'r môr (*ac ynghŷlech dwy fil oeddynt*) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y moch a ffoisiant, ac a fynegasant *y peth* yn y ddinas, ac yn y wlad: a hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welsant y cythreulig, yr hwn y buasai y lleng ynddo, yn eistedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawu bwyll; ac a ofnasant.

16 A'r rhai a welsant, a fynegasant iddynt pa fodd y buasai i'r cythreulig, ac am y moch.

17 A dechreusant ddymunio arno ef fyned ymaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, yr hwn y buasai y cythraul ynddo a ddymunodd arno gael bod gyd ag ef.

19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo; eithr dywedodd wrtho, Dos i'th dŷ at yr eiddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhâu wrthyt.

20 Ac efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Decapolis, pa bethau eu maint a wnaethai yr Iesu iddo. A phawb a ryfeddasant.

21 ¶ Ac wedi i'r Iesu drachefn fyned mewn llong i'r lan arall, ymgasglodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd efe wrth y môr.

22 Ac wele, un o bennaethiaid y synagog a ddaeth, a'i enw Iairus: a phian ei gwelodd, efe a syrthiodd wrth ei draed ef.

23 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar dranc: *attolwg i ti* ddyfod a dod i dy ddwyllaw arni, fel yr iachâer hi; a byw fydd.

24 A'r Iesu a aeth gyd ag ef: a thyrfa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwagasant ef.

25 A rhyw wraig, yr hon a fuasai mewn diferlif gwaed ddeuddeng mlynedd,

26 Ac a oddefasai lawer gan laweroedd o feddygon, ac a dreuliasai gymmaint ag oedd ar ei helw, ac ni chawsai ddim llesâd, eithr yn hytrach myned waeth-waeth,

27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ol, ac a gyffyrddodd â'i wisg ef.

28 Canys hi a ddywedasai, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y sychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorff ddarfod ei hiachâu o'r pla.

30 Ac yn y fan, yr Iesu, gan wybod ynddo ei hun fyned rhin-

wedd allan o hono, a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?

31 A'i ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Ti a weli'r dyrfa yn dy wasgu, ac a ddywedi di, Pwy a'm cyffyrddodd?

32 Ac yntau a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethai hyn.

33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid ynddi, a ddaeth ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo yr holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, *Ha ferch*, dy ffydd a'th iachodd: dos mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llafaru, daeth *rhai o dŷ* pennaeth y synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto yr aflonyddi yr Athraw?

36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedasadid, a ddywedodd wrth bennaeth y synagog, Nac ofna, cred yn unig.

37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Pedr, ac Iago, ac Ioan brawd Iago.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y synagog, ac a ganfu y cynnwrf, a'r rhai oedd yn wylo ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, Paham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr cysgu *y mae*.

40 A hwy a'i gwatwarasant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dad yr eneth a'i mam, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a aeth i mewn lle yr oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw yr eneth, efe a ddywedodd wrthi, Talitha, cwmi; yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth (yr wyf yn dywedyd wrthyt) cyfod.

42 Ac yn y fan y cyfododd yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng mlwydd *oed* ydoedd hi. A synnu a wnaeth arnynt â syndod mawr.

13 Ac efe a orchymynodd iddynt yn gaeth, na chai neb wybod hyn; ac a ddywedodd am roddi peth iddi i'w fwytta.

PEN. VI.

1 *Dystyru Crist gan ei wladwyr ei hun. 7 Y mae efe yn rhoddi i'r deuddeg awdurdod ar ysprydion aflan. 14 Amryw dyb am Grist. 27 Torri pen Ioan Fedydd-iwr: 29 a'i gladdu. 30 Yr apostolion yn dychwelyd o bregethu. 34 Gwyrthiau y pum torth bara, a'r ddau bysgodyn. 48 Crist yn rhodio ar y mor: 53 ac yn iacháu pawb a gyffyrddai ag ef.*

AC efe a aeth ymaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlad ei hun; a'i ddisgyblion a'i canlynasant ef.

2 Ac wedi dyfod y sabbath, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y synagog: a synnau a wnaeth llawer a'i clywsant, gan ddywedyd, O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, fel y gwnaid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwyllaw ef?

3 Onid hwn yw y saer, mab Mair, brawd Iago, a Ioses, a Iudas, a Simon? ac onid yw ei chwirydd ef yma yn ein plith ni? A hwy a rwystrwyd o'i blegyd ef.

4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid yw prophwyd yn ddi-bris ond yn ei wlad ei hun, ac ym mhlith ei genedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

5 Ac ni allai efe yno wneuthur dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwyllaw ar ychydig gleifion, a'u hiacháu hwynt.

6 Ac efe a ryfeddodd o herwydd eu hanghrediniaeth: ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiaethu.

7 ¶ Ac efe a alwodd y deuddeg, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bob yn ddau a dau; ac a roddes iddynt awdurdod ar ysprydion aflan;

8 Ac a orchymynodd iddynt, na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn unig; nac ysgrepan, na bara, nac arian yn eu pyrsau:

9 Eithr eu bod â sandalau am eu traed; ac na wisgent ddwy bair.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnag yr eloch i mewn i dŷ, arhoswch yno hyd onid eloch ymaith oddi yno.

11 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, ysgydwch y llwch a fyddo dan eich traed, yn dystiolaeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi, Y bydd esmwythach i Sodoma a Gomorra yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethasant ar iddynt edifarhâu.

13 Ac a fwriasant allan lawer o gythreuliaid, ac a eliasant ag olew lawer o gleifion, ac a'u hiachasant.

14 ¶ A'r brenhin Herod a glybu, (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac efe a ddywedodd, Ioan Fedydd-iwr a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

15 Eraill a ddywedasant, Mai Elias yw. Ac eraill a ddywedasant, Mai prophwyd yw, neu megis un o'r prophwydi.

16 Ond Herod, pan glybu, a ddywedodd, Mai'r Ioan a dorrais i ei ben yw hwn; efe a gyfododd o feirw.

17 Canys yr Herod hwn a ddanfonasai ac a ddaliasai Ioan, ac a'i rhwymasai ef yn y carchar, o achos Herodias, gwraig Philip ei frawd; am iddo ei phriodi hi.

18 Canys Ioan a ddywedasai wrth Herod, Nid cyfreithlawn i ti gael gwraig dy frawd.

19 Ond Herodias a ddaliodd wg iddo, ac a chwennychodd ei ladd ef; ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd yn ofni Ioan, gan wybod ei fod ef yn wr cyfiawn, ac yn sanctaidd, ac a'i parchai ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllysgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, pan wnaeth Herod ar ei ddydd genedigaeth swpper i'w ben-naethiaid, a'i flaenoriaid, a goreu-gwyr Galilea:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnsio, a boddhâu Herod, a'r rhai oedd yn eistedd gyd ag ef, y brenhin a ddywedodd wrth y llawcees, Gofyn i

mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti

23 Ac efe a dyngodd iddi, Beth bynnag a ofynech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynaf? A hithau a ddywedodd, Pen Ioan Fedyddiwr.

25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar frys at y brenhin, ac a ofynodd, gan ddywedyd, Mi a fynnwn i ti roi i mi allan o law, ar ddysgl, ben Ioan Fedyddiwr.

26 A'r brenhin yn drist iawn, ni chwennychai ei bwrw hi heibio, o herwydd y llwon, a'r rhai oedd yn eistedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenhin a ddanfionodd ddihenyddwr, ac a orchymynodd ddwyn ei ben ef.

28 Ac yntau a aeth, ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddysgl, ac a'i rhoddes i'r llanges; a'r llanges a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddisgyblion ef, hwy a ddaethant ac a gymmerasant ei gorph ef, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 ¶ A'r apostolion a ymgasglasant at yr Iesu, ac a fynegasant iddo yr holl bethau, y rhai a wnaethent, befyd a'r rhai a athrawiaethasant.

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfnedd o'r neilldu, a gorphwyswch encyd. Canys llawer oedd yn dyfod ac yn myned, fel nad oeddynt yn cael ennyd cymmaint ag i fwyta.

32 A hwy a aethant i le anghyfnedd mewn llong o'r neilldu.

33 A'r bobloedd a'u gwelsant hwy yn myned ymaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redasant yno ar draed o'r holl ddinasoedd, ac a'u rhag-flaenasant hwynt, ac a ymgasglasant atto ef.

34 A'r Iesu, wedi myned allan, a welodd dyrfa fawr, ac a dosturiodd wrthynt, am eu bod fel defaid heb ganddynt fugail: ac a ddechreuodd ddysgu iddynt lawer o bethau.

35 Ac yna wedi ei myned hi yn llawer o'r dydd, y daeth ei ddis-

gyblion atto ef, gan ddywedyd, Y lle sydd anial, ac weithian y mae hi yn llawer o'r dydd:

36 Gollwng hwynt ymaith, fel yr elont i'r wlad oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwyta.

37 Ond efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwyta. A hwy a ddywedasant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deucan ceiniog o fara, a'i rodidi iddynt i'w fwyta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa sawl torth sydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedasant, Pŵmp, a dau bysgodyn.

39 Ac efe a orchymynodd iddynt beri i bawb eistedd yn fyrddeidiau ar y glaswellt.

40 A hwy a eisteddasant yn fin-teioedd a minteioedd, o fesur cann-oedd, ac o fesur deg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pŵmp torth a'r ddau bysgodyn, gan edrych i fynu tu a'r nef, efe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'u rhoddes at ei ddisgyblion, i'w gosod ger eu bronau hwynt: a'r ddau bysgodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon.

43 A chodasant ddeuddeg basgedaid yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pysgod.

44 A'r rhai a fwyttasant o'r torthau, oedd ynghŷlch pum-mil o wŷr.

45 Ac yn y man efe a gymhellodd ei ddisgyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan arall i Bethsaida, tra byddai efe yn gollwng ymaith y bobl.

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymaith, efe a aeth i'r mynydd i weddio.

47 ¶ A phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntau ei hun ar y tir.

48 Ac efe a'u gwelai hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo (canys y gwŷnt oedd yn eu herbryn:) Ac ynghŷlch y bedwaredd wylfa o'r

nos efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr; ac a fynnasai fyned heibio iddynt.

49 Ond pan welsant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiasant mai drychiolaeth ydoedd: a hwy a waeddasant.

50 (Canys hwynt oll a'i gwelsant ef, ac a ddychrynasant) Ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gysur: myfi yw; nac ofnwch.

51 Ac efe a aeth i fynu attynt i'r llong; a'r gwylt a dawelodd. A hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.

52 Oblegyd ni ddeallasant am y torthau hynny: canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Genesaret, ac a laniasant.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r goror hwnnw, hwy a ddechreusant ddwyn oddi amgylch mewn gwelyau rai cleifion, pa le bynnag y clywent ei fod ef.

56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn, i bentrefi, neu ddinasoedd, neu wlad, hwy a osodent y cleifion yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ag ag ymyl ei wisg ef: a chynnifer ag a gyffyrddasant ag ef, a iachawyd.

PEN. VII.

1 *Y Phariseaid yn beio ar y disgyblion, am fwytta heb ymolchi: 8 yn torri gorchymyn Duw trwy draddodiadau dynion. 14 Nad yw bwyd yn halogi dyn. 24 Crist yn iuchâu merch y wraig o Syrophenicia oddi wrth yspryd aflan; 31 ac un oedd fyddar, ac ag attal dywedyd arno.*

YNA yr ymgasglodd atto y Phariseaid, a rhai o'r ysgrifenyddion a ddaethai o Ierusalem.

2 A phan welsant rai o'i ddisgyblion ef â dwylaw cyffredin (hynny ydyw, heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a argyhoeddasant.

3 Canys y Phariseaid, a'r holl Iudewon, oni bydd iddynt olchi eu dwylaw yn fynych, ni fwytânt; gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A phan ddelont o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwytânt. A llawer o bethau eraill y sydd, y rhai a gymmerasant i'w cadw; megis golchi cwppanau, ac ystenau, ac efyddynau, a byrddau.

5 Yna y gofynodd y Phariseaid a'r ysgrifenyddion iddo, Paham nad yw dy ddisgyblion di yn rhodio yn ol traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd â dwylaw heb olchi?

6 Ond efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Esaias am danoch chwi, ragrithwyr, fel y mae yn ysgrifenedig, Y mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu i â'u gwefusau, ond eu calon sydd bell oddi wrthyf.

7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddsygu yn lle dysgeidiaeth orchymynion dynion.

8 Canys, gan adael heibio orchymyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion; sef golchiadau ystenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwŷch yr ydych yn rhoi heibio orchymyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moses a ddywedodd, Anrhydedda dy dad a'th fam: a'r hwn a felldithio dad neu fam, bydded farw y farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywed dyn wrth ei dad neu ei fam, Corban, hynny yw, Rhodd, trwy ba beth bynnag y ceit les oddi wrthyf fi; *disfai fydd.*

12 Ac nid ydych mwyach yn gadael iddo wneuthur dim i'w dad neu i'w fam:

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodasoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.

14 ¶ A chwedi galw atto yr holl dyrfa, efe a ddywedodd wrthynt, Gwrandêwch chwi oll arnaf, a deallwch.

15 Nid oes dim allan o ddyn yu myned i mewn iddo, a ddichon ei

halogi ef : eithr y pethau sy 'n dyfod allan o hono, y rhai hynny yw y pethau sy'n halogi dyn.

16 Od oes gan neb glustiau i wrandaw, gwrandawed

17 A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ oddi wrth y bobl, ei ddisgyblion a ofynasant iddo am y ddaurmeg.

18 Yntau a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi-ddeall? Oni wyddoch am bob peth oddi allan a el i mewn i ddyn, na all hynny ei halogi ef ;

19 Oblegyd nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol; ac yn myned allan i'r geudy, gau garthu yr holl fwydydd?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr hyn sydd yn dyfod allan o ddyn, hynny sydd yn halogi dyn.

21 Canys oddi mewn, allan o galon dynion, y daw drwg-feddyliau, tor-priodasan, putteindra, llofruddiaeth,

22 Lladradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anlladrwydd, drwglygad, cabledd, balchder, ynfydrwydd.

23 Yr holl ddrwg bethau hyn sydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dyn.

24 ¶ Ac efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon; ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni fynasai i neb wybod: eithr ni allai efe fod yn guddiedig.

25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ag yspryd aflan ynddi, son am dano, hi a ddaeth ac a syrthiodd wrth ei draed ef :

26 (A Groeges oedd y wraig, Syropheniciaid o genedl.) A hi a attolygodd iddo fwrw y cythraul allan o'i merch.

27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwys yw cymmeryd bara 'r plant, a'i daflu i'r cenawon cwn.

28 Hithau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Gwir, O Arglwydd: ac etto y mae y cenawon dan y bwrdd yn bwyta o friwsion y plant.

29 Ac efe a ddywedodd wrthi,

Am y gair hwnnw dos ymaith; aeth y cythraul allan o'rh ferch.

30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythraul allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.

31 ¶ Ac efe a aeth drachefn ymaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd for Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis.

32 A hwy a ddygasant atto un byddar, ag attal dywedyd arno; ac a attolygasant iddo ddodi ei law arno ef.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r neilldu allan o'r dyrfa, efe a estynodd ei fyseidd yn ei glustiau ef, ac wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef ;

34 A chan edrych tu a'r nef, efe a ocheneidodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, Ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd; ac efe a lafarodd yn eglur.

36 Ac efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb; ond po mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddasant.

37 A synnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da y gwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion ddywedyd.

PEN. VIII.

1 *Crist yn porthi y bobl yn rhyfeddol: 10 yn nacâu rhoddi arwydd i'r Phariseaid: 14 yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd surdoes y Phariseaid, a surdoes Herod: 22 yn rhoddi ei olwg i ddyn dall: 27 yn cydnabod mai efe yw Crist, yr hun a ddioddefai, ac a gyfodai eilwaith: 34 ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid o achos profesu yr efengyl.*

YN y dyddiau hynny, pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt ddim i'w fwyta, y galwodd yr Iesu ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,

2 Yr wyf fi yn tosturio wrth y dyrfa, oblegyd y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwyta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymaith ar eu cythlwg i'w teiau eu hunain,

hwy a lewygant ar y ffordd : canys rhai o honynt a ddaeth o bell.

4 A'i ddisgyblion ef a'i hattebasant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn á bara, yma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynodd iddynt, Pa sawl torth sydd gennych? A hwy a ddywedasant, Saith.

6 Ac efe a orchymynodd i'r dyrfa eistedd ar y llawr : ac a gymmerodd y saith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd hwynt, ac a'u rhoddes i'w ddisgyblion, fel y gosodent hwynt ger eu bronnau ; a gosodasant hwynt ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig bysgod bychain : ac wedi iddo fendithio, efe a barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu bronnau hwynt.

8 A hwy a fwyttasant, ac a ddi-gonwyd : a hwy a godasant o'r briwfwyd gweddill, saith fasgedaid.

9 A'r rhai a fwyttasant oedd ynghylch pedair mil : ac efe a'u gollyngodd hwynt ymaith.

10 ¶ Ac yn y man, wedi iddo fyued i long gyd á'i ddisgyblion, efe a ddaeth i barthau Dalmanutha.

11 A'r Phariseaid a ddaethant allan, ac a ddechreusant ymholi ag ef, gan geisio ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio.

12 Yntau, gan ddwys-ocheneidio yn ei yspryd, a ddywedodd, Beth a wna 'r genhedlaeth yma yn ceisio arwydd? Yn wir meddaf i chwi, Ni roddir arwydd i'r genhedlaeth yma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymaith i'r lan arall.

14 ¶ A'r *disgyblion* a adawsent yn anghof gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd á hwynt ond un dorth yn y llong.

15 Yna y gorchymynodd efe iddynt, gan ddywedyd, Gwylwch, ym-ogelwch rhag surdoes y Phariseaid, a surdoes Herod.

16 Ac ymresymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, *Hyn sydd oblegyd nad oes gennym fara.*

17 A phan wybu yr Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymresym-

mu yr ydych, am nad oes gennych fara? onid ydych chwi etto yn ystyried, nac yn deall? ydyw eich calon etto gennych wedi caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych glustiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 Pan dorrais y pŵm torth *hynny* ym mysg y pŵm mil, pa sawl basgedaid yn llawn o friw-fwyd a godasoch i fynu? Dywedasant wrtho, Deuddeg.

20 A phan *dorrais* y saith ym mhlith y pedair mil, llonaid pa sawl basged o friw-fwyd a godasoch i fynu? A hwy a ddywedasant, Saith.

21 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 ¶ Ac efe a ddaeth i Bethsaida ; a hwy a ddygasant atto un dall, ac a ddeisyfiasant arno ar iddo gyffwrdd ag ef.

23 Ac wedi ymaflyd yn llaw y dall, efe a'i tywysodd ef allan o'r dref : ac wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a doddi ei ddwyllaw arno, efe a ofynodd iddo, a oedd efe yn gwel-ed dim.

24 Ac wedi edrych i fynu, efe a ddywedodd, Yr ydwyf yn gweled dynion megis preniau yn rhodio.

25 Wedi hynny y gosododd efe ei ddwyllaw drachefn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych i fynu : ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai bawb o bell, ac yn eglur.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan ddywedyd, Na ddos i'r dref, ac na ddywed i neb yn y dref.

27 ¶ A'r Iesu a aeth allan, efe a'i ddisgyblion, i drefi Cesarea Philippi : ac ar y ffordd efe a ofynodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i?

28 A hwy a attebasant, Ioan Fedyddiwr : a rhai, Elias ; ac eraill, Un o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chwi yn dywedyd fy mod i? A Phedr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Ti yw y Crist.

30 Ac efe a orchymynodd iddynt na ddywedent i neb am dano.

31 Ac efe a ddechreuodd eu dysgu hwynt, fod yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, ac wedi fridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phedr a ymafloodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddisgyblion, efe a geryddodd Pedr, gan ddywedyd, Dos ymaith yn fy ol i, Satan; am nad wyt yn synnied y pethau sy o Dduw, ond y pethau sy o ddyinion.

34 ¶ Ac wedi iddo alw atto y dyrfa, gyd â'i ddisgyblion, efe a ddywedodd wrthynt, Y neb a fynno ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dilynodd fi.

35 Canys pwy bynnag a fynno gadw ei einioes, a'i cyll hi; ond pwy bynnag a gollo ei einioes er fy mwyn i a'r efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa lesâd i ddynt, os ymhill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

38 Canys pwy bynnag a fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon, bydd cywilydd gan Fab y dyn yntau hefyd, pan ddêl y'ngogoniant ei Dad, gyd â'r angylion sanctaidd.

PEN. IX.

2 *Gwedd-newidiad yr Iesu.* 11 *Efe yn dysgu ei ddisgyblion ynghylch dyfodiad Elias: 14 yn burw allan yspryd mud a byddar: 30 yn rhag-synegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad; 33 yn annog ei ddisgyblion i ostyngeddrwydd: 38 gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwystr i neb o'r ffyddlomaidd.*

AC efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fod rhai o'r rhai sy yn sefyll yma, ni phrofant angau, hyd oni welont deyrnas Duw wedi dyfod mewn nerth.

2 ¶ Ac wedi chwe diwrnod, y cymmerth yr Iesu Pedr, ac Iago,

ac Ioan, ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu humain o'r neilldu: ac efe a wedd-newidiwyd yn eu gwydd hwynt.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddisglair, yn gannaid iawn fel eira; y fath ni fedr un pannwr ar y ddaear eu cannu.

4 Ac ymddangosodd iddynt Elias, gyd â Moses: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fod yma: a gwnawn dair pabell; i ti un, ac i Moses un, ac i Elias un.

6 Canys ni's gwyddai beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmwl yn cysgodi drostynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab; gwrandêwch ef.

8 Ac yn ddisymmwrth, pan edrychasant o amgylch, ni welsant neb mwy, ond yr Iesu yn unig gyd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r mynydd, efe a orchymynodd iddynt na ddangosent i neb y pethau a welsent, hyd pan adgyfodai Mab y dyn o feirw.

10 A hwy a gadwasant y gair gyd â hwynt eu hunain, gan gyd-ymholi beth yw yr adgyfodi o feirw.

11 ¶ A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham y dywed yr ysgrifenyddion, fod yn rhaid i Elias ddyfod yn gyntaf?

12 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiâu gan ddyfod yn gyntaf a edfryd bob peth; a'r modd yr ysgrifenyddion am Fab y dyn, y dioddefai lawer o bethau, ac y dirmygid ef.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, ddyfod Elias yn ddiâu, a gwneuthur o'honynt iddo yr hyn a fynnasant, fel yr ysgrifenyddion am dano.

14 ¶ A phan ddaeth efe at ei ddisgyblion, efe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r ysgrifenyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa,

pan ganfuant ef, a ddychrynasant, a chan redeg atto, a gyfarchasant iddo.

16 Ac efe a ofynodd i'r ysgrifenyddion, Pa gyd-ymholi yr ydych yn eich plith?

17 Ac un o'r dyrfa a atebodd ac a ddywedodd, Athraw, mi a ddygais fy mab attat, ag yspryd mud ynddo :

18 A pha le bynnag y cymmero ef, efe a'i rhwyga ; ac yntau a fwrw ewyn, ac a ysgyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni : ac mi a ddywedais wrth dy ddisgyblion ar iddynt ei fwrw ef allan ; ac ni's gallasant.

19 Ac efe a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon, pa hŷd y byddaf gyd â chwi? pa hŷd y goddefaf chwi? dygwch ef attaf fi.

20 A hwy a'i dygasant ef atto. A phan welodd ef, yn y man yr yspryd a'i drylliodd ef ; a chan syrthio ar y ddaear, efe a ymdreiglodd, dan falu ewyn.

21 A gofynodd yr Iesu i'w dad ef, Beth sydd o amser er pan ddarfu fel hyn iddo? Yntau a ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taflodd efe ef yn tân, ac i'r dyfroedd, fel y difethai efe ef : ond os gelli di ddim, cym-morth ni, gan dosturio wrthym.

23 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Os gelli di gredu, pob peth a all fod i'r neb a gredo.

24 Ac yn y fan tad y bachgen, dan lefain ac wylofain, a ddywedodd, Yr wyf fi yn credu, O Arg-lwydd ; cymmorth fy anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Iesu fod y dyrfa yn cyd-redeg atto, efe a ger-yddodd yr yspryd aflan, gan ddywedvd wrtho, *Tydi* yspryd mud a byddar, yr wyf fi yn gorchymyn i ti, Dyred allan o hono, ac na ddos mwy iddo ef.

26 Ac wedi i'r yspryd lefain, a dryllio llawer arno ef, efe a aeth allan : ac yr oedd efe fel un marw, fel y dywedodd llawer ei farw ef.

27 A'r Iesu a'i cymmerodd ef

erbyn ei law, ac a'i cyfododd ; ac efe a safodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei ddisgyblion a ofynasant iddo o'r neilldu, Paham na allem ni ei fwrw ef allan?

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy weddi ac ympryd.

30 ¶ Ac wedi ymadael oddi yno, hwy a ymdeithiasant trwy Galilea : ac ni fynnai efe wybod o neb.

31 Canys yr oedd efe yn dysgu ei ddisgyblion, ac yn dywedyd wrthynt, Y traddodid Mab y dyn i ddwyllaw dynion, ac y lladdent ef ; ac wedi ei ladd, yr adgyfodai y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr ymadrodd, ac ofni yr oeddynt ofyn iddo.

33 ¶ Ac efe a ddaeth i Capernaum : a phan oedd efe yn y tŷ, efe a ofynodd iddynt, Beth yr oeddych yn ymddadleu yn eich plith eich hunain ar y ffordd?

34 Ond hwy a dawsant â son : canys ymddadleuasent â'u gilydd ar y ffordd, pwy a fyddai fwyaf.

35 Ac efe a eisteddodd, ac a alwodd y deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, Os myn neb fod yn gyntaf, efe a fydd olaf o'r cwbl, a gweinidog i bawb.

36 Ac efe a gymmerth fachgenyn, ac a'i gosododd ef yn eu canol hwynt : ac wedi iddo ei gymmeryd ef yn ei freichiau, efe a ddywedodd wrthynt,

37 Pwy bynnag a dderbynio un o'r cyfryw fechgyn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i : a phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi y mae yn ei dderbyn, ond yr hwn a'm danfonodd i.

38 ¶ Ac Ioan a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Athraw, ni a wel-som un yn bwrw allan gythreuliaid yn dy enw di, yr hwn nid yw yn ein dilyn ni ; ac ni a waharddasom iddo, am nad yw yn ein dilyn ni.

39 A'r Iesu a ddywedodd, Na waharddwch iddo ; canys nid oes neb a wna wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan roi drygair i mi.

40 Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n tu ni y mae.

41 Canys pwy bynnag a roddo i chwi i'w yfed gwppanaid o ddwfr yn fy enw i, am eich bod yn perthyn i Grist, yn wir meddaf i chwi, Ni chyll efe ei obrwy.

42 A phwy bynnag a rwystro un o'r rhai bychain *hyn* sy yn credu ynof fi, gwell oedd iddo osod maen melin o amgylch ei wddf, a'i daflu i'r môr.

43 Ac os dy law a'th rwystra, tor hi ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn anafus, nag â dwy law gennyf fyned i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

44 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwystra, tor ef ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r bywyd yn gloff, nag â dau droed gennyf dy daflu i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwystra, bwrw ef ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i deyrnas Duw yn un-llygeidiog, nag â dau lygad gennyf dy daflu i dân uffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw, na'r tân yn diffodd.

49 Canys pob un a helltir â thân, a phob aberth a helltir â halen.

50 Da *yw* yr halen: ond os bydd yr halen yn ddihâllt, â pha beth yr helltwch ef? Bid gennych halen ynoch eich humain, a byddwch heddychlon â'ch gilydd.

PEN. X.

2 Crist yn ymresymmu â'r Phariseaid yng-hŷlch ysgar: 13 yn bendithio 'r plant a ddygwyd atto: 17 yn ateb i wr goludog, pa fodd y cai etifeddu bywyd tragwyddol: 23 yn dangos i'w ddisgyblion berygl golud: 28 yn addaw gwobrau i'r sawl a ymadawo â dim er mwyn yr efengyl: 32 yn rhag-fynegi ei farwol-aeth, a'i adgyfodiad: 35 yn gorchymyn i feibion Zebedëus, a geisient barch gantho, feddwf yn hytrach am ddiodesf gyd ag ef; 46 ac yn rhoddi ei olwg i Bartimëus.

A C efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i dueddau Iudea, trwy y tu hwat i'r Iorddonen; a'r bobloedd a gyd-gyrcasant atto ef dra-

chefn: ac fel yr oedd yn arferu, efe a'u dysgodd hwynt drachefn.

2 ¶ A'r Phariseaid, wedi dyfod atto, a ofynasant iddo, Ai rhydd i wr roi ymaith ei wraig? gan ei demtio ef.

3 Yntau a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Beth a orchymynodd Moses i chwi?

4 A hwy a ddywedasant, Moses a ganiattaodd ysgrifenu llythyr ysgar, a'i gollwng hi ymaith.

5 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, O achos eich calon-galedwch chwi yr ysgrifennodd efe i chwi y gorchymyn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y creadigaeth, yn wryw a benyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 Am hyn y gâd dyn ei dad a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig;

8 A hwy ill dau a fyddant un cnawd: fel nad ydynt mwy ddau, ond un cnawd.

9 Y pethl gan hynny a gyssylltodd Duw, na wahaned dyn.

10 Ac yn y tŷ drachefn ei ddisgyblion a ofynasant iddo am yr un peth.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a roddo ymaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae yn godinebu yn ei herbyn hi.

12 Ac os gwraig a ddyry ymaith ei gwr, a phriodi un arall, y mae hi yn godinebu.

13 ¶ A hwy a ddygasant blant bychain atto, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion a geryddasant y rhai oedd yn *eu* dwyn *hwynt*.

14 A'r Iesu pan welodd *hynny*, fu anfoddlon, ac a ddywedodd wrthynt, Gadêwch i blant bychain ddyfod attaf fi, ac na waharddwch iddynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Duw.

15 Yn wir meddaf i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Duw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwy-law arnynt, ac a'u bendithiodd.

17 ¶ Ac wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd un atto, a gos-tyngodd iddo, ac a ofynodd iddo,

O Athraw da, beth a wnaif fel yr etifeddwyf fywyd tragywyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid oes neb da ond un, *sef* Duw.

19 Ti a wyddost y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na cham-dystiolaetha, Na cham-golleda, Anrhydedda dy dad a'th fam.

20 Yntau a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, y rhai hyn i gyd a gedwais o'm hieuengctid.

21 A'r Iesu, gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Un peth sydd ddiffygiol i ti: dos, gwerth yr hyn oll sydd gennyf, a dyro i'r tlodion; a thi a gai drysor yn y nef: a dyred, a chymmer i fynu y groes, a dilyn fi.

22 Ac efe â bruddhaodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymaith yn athrist: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 ¶ A'r Iesu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i deyrnas Duw!

24 A'r disgyblion a frawychasant wrth ei eiriau ef. Ond yr Iesu a atebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai sy â'u hymddiried yn eu golud fyned i deyrnas Duw!

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grau'r nodwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Duw.

26 A hwy a synnasant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain, A phwy a all fod yn gadwedig?

27 A'r Iesu, wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion amhosibl yw, ac nid gyd â Duw: canys pob peth sydd bosibl gyd â Duw.

28 ¶ Yna y dechreuodd Pedr ddywedyd wrtho, Wele, ny ni a adawsom bob peth, ac a'th ddilyn-asom di.

29 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad,

neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r efengyl,

30 A'r ni dderbyn y can cymaint yr awrhon y pryd hwn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mamau, a phlant, a thiroedd, ynghŷd ag erlidiau; ac yn y byd a ddaw, fywyd tragywyddol.

31 Ond llawer rhai cyntaf a fyddant ddiweddaf; a'r diweddaf fyddant gyntaf.

32 ¶ Ac yr oeddynt ar y ffordd yn myned i fynu i Ierusalem; ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt: a hwy a frawychasant; ac fel yr oeddynt yn canlyn, yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo drachefn gymmeryd y deuddeg, efe a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid, ac i'r ysgrifenyddion; a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i filangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

35 ¶ A daeth atto Iago ac Ioan, meibion Zebedeus, gan ddywedyd, Athraw, ni a fynnem wneuthur o honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntau a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwythau a ddywedasant wrtho, Caniattâ i ni eistedd, un ar dy ddeheu-law, a'r llall ar dy aswy, yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r cwpan yr wyf fi yn ei yfed? a'ch bedyddio â'r bedydd y'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'r cwpan yr yfwyf fi; ac y'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finnau:

40 Ond eistedd ar fy neheu-law a'm haswy, nid eiddof fi ei roddi; ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y deg, hwy a ddechreasant fod yn anfoddlon ynghŷlech Iago ac Ioan.

42 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch fod y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y Cenhedloedd, yn tra-arglwyddiaethu arnynt; a'u gwŷr mawr hwynt yn tra-awdurdodi arnynt.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllysio fod yn fawr yn eich plith, bydded weinidog i chwi;

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fod yn bennaf, bydded was i bawb.

45 Canys ni ddaeth Mab y dyn i'w wasanaethu, ond i wasanaethu, ac i roi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

46 ¶ A hwy a ddaethant i Iericho. Ac fel yr oedd efe yn myned allan o Iericho, efe a'i ddisgyblion, a bagad o bobl, Bartimëus ddall, mab Timëus, oedd yn eistedd ar fin y ffordd, yn cardotta.

47 A phan glybu mai yr Iesu o Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu fab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

48 A llawer a'i ceryddasant ef, i *geisio ganddo* dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

49 A'r Iesu a safodd, ac a archodd ei alw ef. A hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon; cyfod: y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe, wedi taflu ei gochl ymaith, a gyfododd, ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, Athraw, caffael o honof fy ngolwg.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Dos ymaith: dy ffydd a'th iachaodd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddilynodd yr Iesu ar hŷd y ffordd.

PEN. XI.

1 Crist yn marchogaeth mewn goruchafiaeth i Ierusalem: 12 yn mellithio y pren

deiliog diffwrth: 15 yn glanhau y deml: 20 yn annog ei ddisgyblion i fod yn ddisygl mewn ffydd; ac i faddeu i'w gelymion: 27 ac yn ymddiffyn fod ei weithredoedd ef yn gyfreithlawn, trwg dystiolaeth Ioan, yr hwn oedd wr wedi ei ddanfôn oddi wrth Dduw.

AC wedi eu dyfod yn agos i Ierusalem, i Bethphage a Bethania, hyd fynydd yr Olewŷdd, efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ymaith i'r pentref sydd gyferbyn â chwi: ac yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi a gewch ebol wedi ei rwympo, ar yr hwn nid eisteddodd neb; gollyngwch ef yn rhŷdd, a dygwch yma.

3 Ac os dywed neb wrthyich, Pahan y gwnewch hyn? dywedwch, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho; ac yn ebrwydd efe a'i denfyn yma.

4 A hwy a aethant ymaith, ac a gawsant yr ebol yn rhwym wrth y drws oddi allan, mewn croes-ffordd; ac a'i gollyngasant ef yn rhŷdd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno a ddywedasant wrthynt, Beth a wnewch chwi, yn gollwng yr ebol yn rhŷdd?

6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y gorchymynasai yr Iesu: a hwy a adawsant iddynt fyned ymaith.

7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Iesu, ac a fwriasant eu dillad arno; ac efe a eisteddodd arno.

8 A llawer a danasant eu dillad ar hŷd y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r gwŷdd, ac a'u tanasant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a lefasant, gan ddywedyd, Hosanna: Bendigedig fyddo yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

10 Bendigedig yw y deyrnas sydd yn dyfod yn enw Arglwydd ein tad Dafydd: Hosanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Ierusalem, ac i'r deml: ac wedi iddo edrych ar bob peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr, efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deuddeg.

12 ¶ A thrannoeth, wedi iddynt

ddyfod allan o Bethania, yr oedd arno chwant bwyd.

13 Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffigysbren ag arno ddail, efe a aeth i *edrych* a gaffai ddim arno. A phan ddaeth atto, ni chafodd efe ddim ond y dail: canys nid oedd amser ffigys.

14 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Na fwyttâed neb ffrwyth o honot byth mwy. A'i ddisgyblion ef a glywsant.

15 ¶ A hwy a ddaethant i Ierusalem. A'r Iesu a aeth i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai a werthent ac a brynent yn y deml; ac a ymchwelodd drestlau yr arian-wŷr, a chadeiriau y gwerthwŷr colommennod:

16 Ac ni adawai *efe* i neb ddwyn llestr trwy 'r deml.

17 Ac efe a'u dysgodd, gan ddywedyd wrthynt, Onid yw yn ysgrifenedig, Y gelwir fy nhŷ i yn dŷ gweddi i'r holl genhedloedd? ond chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

18 A'r ysgrifenyddion a'r arch-offeiriaid a glywsant *hyn*, ac a geisiasant pa fodd y difethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef, am fod yr holl bobl yn synnu oblegyd ei athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth allan o'r ddinas.

20 ¶ A'r bore, wrth fyned heibio, hwy a welsant y ffigysbren wedi crino o'r gwraidd.

21 A Phedr, wedi adgofio, a ddywedodd wrtho, Athraw, wele, y ffigysbren a felldithiaist, wedi crino.

22 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Bydded gennych ffydd yn Nuw.

23 Canys yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, Pwy bynnag a ddywedo wrth y mynydd hwn, Tynner di ymaith, a bwrier di i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe; beth bynnag a ddywedo a fydd iddo.

24 Am hynny meddaf i chwi, Beth bynnag oll a geisioch wrth

weddio, credwch y derbyniwch, ac efe fydd i chwi.

25 A phan safoch i weddio, madd-euwch, o bydd gennych ddim yn erbyn neb; fel y maddeuo eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddu.

26 Ond os chwi ni faddeuwch, eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd ni faddeu chwaith eich camweddu chwithau.

27 ¶ A hwy a ddaethant drachefn i Ierusalem: ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y deml, yr arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid, a ddaethant atto,

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod hon i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; ac atebwch fi, a mi a ddywedaf i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

30 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr oedd, ai o ddynion? atebwch fi.

31 Ac ymresymmu a wnaethant wrthynt eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed, Paham gan hynny na chred-ech iddo?

32 Eithr os dywedwn, O ddynion; yr oedd arnynt ofn y bobl: canys pawb oll a gyfrifent Ioan mai prophwyd yn ddiâu ydoedd.

33 A hwy a atebasant ac a ddywedasant wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt hwythau, Ac ni ddywedaf finnau i chwithau trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

PEN. XII.

1 Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lafur-wŷr anniolchgar, y mae Crist yn rhag-ddungos gwrthodiaid yr Iuddeuon, a galwad y Cenhedloedd: 13 y mae yn gochelyd magl y Phariseaid a'r Herod-ianiaid ynghŷlch talu teyrn-ged i Cæsar; 18 yn argyhoeddi amryfusedd y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad; 28 yn ateb yr ysgrifenydd oedl yn ymfyn am y gorchymyn cyntaf; 35 yn beio ar dyb yr ysgrifenyddion am Grist; 38 ac yn gorchymyn i'r bobl ochelyd eu huchder

a'is rhagrith hwy; 41 ac yn cwmol y weddo dlawd am ei dwy hatling, yn fwy nâ neb.

AC efe a ddechreuodd ddywed-
yd wrthynt ar ddamhegion.
Gwr a blannodd winllan, ac a ddod-
odd gae o'i hamgylch, ac a glodd-
iodd *le ir* gwin-gafn, ac a adeilad-
odd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i
llafurwŷr, ac a aeth oddi cartref.

2 Ac efe a anfonodd was mewn
amser at y llafurwŷr, i dderbyn
gan y llafurwŷr o ffrwyth y winllan.

3 A hwy a'i daliasant *ef*, ac a'i
baeddasant, ac a'i gyrrasant ymaith
yn wag-laur.

4 A thrachefn yr anfonodd efe
attynt was arall: a hwnnw y taflas-
ant gerrig atto, ac yr archollasant
ei ben, ac a'i gyrrasant ymaith yn
ammharchus.

5 A thrachefn yr anfonodd efe un
arall; a hwnnw a laddasant: a
llawer eraill, gan faeddu rhai, a
lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo un
mab, ei anwylyd, efe a anfonodd
hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf;
gan ddywedyd, Hwy a barchant fy
mab i.

7 Ond y llafurwŷr hynny a ddy-
wedasant yn eu plith eu hunain,
Hwn yw yr etifedd; deuwch, lladd-
wn ef, a'r etifeddiaeth fydd eidd-
om ni.

8 A hwy a'i daliasant *ef*, ac a'i
lladdasant, ac a'i bwriasant allan o'r
winllan.

9 Beth gan hynny a wna Arg-
lwydd y winllan? efe a ddaw, ac a
ddifetha y llafurwŷr, ac a rydd y
winllan i eraill.

10 Oni ddarllenasoeh yr ysgryth-
yr hon? Y maen a wrthododd yr
adeiladwŷr, *hwn* a wnaethpwyd yn
ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr
Arglwydd; a rhyfedd yw yn ein
golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala
ef; ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa:
cans hwy a wyddent mai yn eu
herbyn hwy y dywedasai efe y
ddammeg: a hwy a'i gadawsant *ef*,
ac a aethant ymaith.

13 ¶ A hwy a anfonasant atto rai

o'r Phariseaid, ac o'r Herodianaid,
i'w rwydo ef yn ei ymadrodd.

14 Hwytbau pan ddaethant a
ddywedasant wrtho, Athraw, ni a
wyddom dy fod di yn eirwir, ac nad
oes arnat ofal rhag neb: cans nid
wyt ti yn edrych ar wyneb dynion,
ond yr wyt yn dysgu ffordd Duw
mewn gwirionedd: Ai cyfreithlawn
rhoi teyrn-ged i Cæsar, ai nid *yw*?
a roddwn, ai ni roddwn *hi*?

15 Ond efe, gan wybod eu rhag-
rith hwynt, a ddywedodd wrthynt,
Paham y temiwch fi? dygwch i mi
geiniog, fel y gwelwyf *hi*.

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe
a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy
yw y ddelw hon a'r argraph? A
hwy a ddywedasant wrtho, Eiddo
Cæsar

17 A'r Iesu a atebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Rhoddwch yr
eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw
i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant
o'i blegyd.

18 ¶ Daeth y Saduceaid hefyd
atto, y rhai a ddywedant nad oes
adgyfodiad; a gofynasant iddo, gan
ddywedyd,

19 Athraw, Moses a ysgrifennodd
i ni, O bydd marw brawd neb, a
gadu ei wraig, ac heb adu plant,
am gymmeryd o'i frawd ei wraig *ef*,
a chodi had i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny saith o
frodyr: a'r cyntaf a gymmerth
wraig; a phan fu farw, ni adawodd
had.

21 A'r ail a'i cymmerth *hi*, ac a
fu farw, ac ni adawodd yntau had:
a'r trydydd yr un modd.

22 A hwy a'i cymmerasant *hi* ill
saith, ac ni adawsant had. Yn ddi-
weddaf o'r cwbl bu farw y wraig
hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny,
pan adgyfodant, gwraig i ba un o
honynt fydd *hi*? cans y saith a'i
cawsant *hi* yn wraig.

24 A'r Iesu a atebodd ac a ddy-
wedodd wrthynt, Onid am hyn yr
ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych
yn gwybod yr ysgrythyrau, ua gallu
Duw?

25 Cans pan adgyfodant o feirw,

ni wreicant, ac ni w'rant; eithr y maent fel yr angylion sydd yn y nefoedd.

26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt; oni ddarllenasoeh chwi yn llyfr Moses, y modd y llafarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd, Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Iacob?

27 Nid yw efe Dduw y meirw, ond Duw y rhai byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.

28 ¶ Ac un o'r ysgrifenyddion a ddaeth, wedi eu clywed hwynt yn ymresymmu, a gwybod ateb o hono iddynt yn gymmwys, ac a ofynnodd iddo, Pa un yw'r gorchymyn cyntaf o'r cwbl?

29 A'r Iesu a atebodd iddo, Y cyntaf o'r holl orchymynion yw, Clyw, Israel; Yr Arglwydd ein Duw, un Arglwydd yw:

30 A char yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl, ac â'th holl nerth. Hwn yw'r gorchymyn cyntaf.

31 A'r ail sydd gyffelyb iddo; Car dy gymmydog fel ti dy hun. Nid oes orchymyn arall mwy na'r rhai hyn.

32 A dywedodd yr ysgrifenydd wrtho, Da, Athraw, mewn gwirionedd y dywedaist, mai un Duw sydd, ac nad oes arall ond efe:

33 A'i garu ef â'r holl galon, ac â'r holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu ei gymmydog megis ei hun, sydd fwy na'r holl boeth-offrymmau a'r aberthau.

34 A'r Iesu pan welodd iddo ateb yn synhwyrol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth deyrnas Duw. Ac ni feiddiodd neb mwy ymofyn ag ef.

35 ¶ A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, wrth ddysgu yn y deml, Pa fodd y dywed yr ysgrifenyddion fod Crist yn fab Dafydd?

36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy yr Yspryd Glân, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-

law, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.

37 Y mae Dafydd ei hun gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd; ac o ba le y mae efe yn fab iddo? A llawer o bobl a'i gwrandawent ef yn ewyllysgar.

38 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt yn ei athrawiaeth, Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a chwennychant rodio mewn gwisgoedd llaesion, a chael cyfarch yn y marchnadoedd,

39 A'r prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r prif-eisteddleoedd mewn swpperau;

40 Y rhai sydd yn llwyr-fwytta tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddio: y rhai hyn a dderbyniant farnedigaeth fwy.

41 ¶ A'r Iesu a eisteddodd gyferbyn a'r drysorfa, ac a edrychodd pa fodd yr oedd y bobl yn bwrw arian i'r drysorfa: a chyfoethogion lawer a fwriasant lawer.

42 A rhyw wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy hatling, yr hyn yw ffyring.

43 Ac efe a alwodd ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy na'r rhai oll a fwriasant i'r drysorfa.

44 Canys hwynt-hwy oll a fwriasant o'r hyn a oedd y'ngweddill ganddynt: ond hon o'i heisiau a fwriodd i mewn yr hyn oll a feddai, sef ei holl fywyd.

PEN. XIII.

1 Crist yn rhag-fynegi dinystr y deml: 9 yr erlidiau o achos yr efengyl: 10 y bydd rhaid pregethu yr efengyl i'r Cenhedloedd oll: 14 y mawr gystuddiau a ddi-gwyddai i'r Iuddeon: 23 a dull ei ddyfodad ef i'r farn: 32 o ran na wry neb yr awr, y dylai bob dyn wylid a gweddio, rhag ein cael yn amharod pan ddél ef at bob un trwy farwolaeth.

AC fel yr oedd efe yn myned allan o'r deml, un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Athraw, edrych pa ryw feini, a pha fath adeiladau sy yma.

2 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, A weli di yr adeil-

adau mawrion hyn? ni edir maen ar faen, a'r ni's dattodir.

3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar fynydd yr Olewŷdd, gyferbyn a'r deml, Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac Andreas, a ofynasant iddo o'r neilldu,

4 Dywed i ni pa bryd y bydd y pethau hyn? a phia arwydd *fydd* pan fo y pethau hyn oll ar ddiben-nu?

5 A'r Iesu a attebodd iddynt, ac a ddechreuodd ddywedyd, Edrychwch rhag twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer un a ddaw yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Crist*; ac a dwyllant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfel-oedd, a son am ryfeloedd, na chyffrôr chwi: canys rhaid i *hynny* fod; ond nid *yw* y diwedd etto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn theyrnas: a daear-grynfau fyddant mewn mannau, a newyn a thralod fyddant.

9 ¶ Dechreuad gofidiau *yw* y pethau hyn. Eithr edrychwch chwi arnoch eich hunain: canys traddodant chwi i'r cynghorau, ac i'r synagogau; chwi a faeddir, ac a ddygir ger bron rhaglawiad a brenhinoedd o'm hachos i, er tystiolaeth iddynt hwy.

10 Ac y mae yn rhaid yn gyntaf bregethu yr efengyl ymmysg yr holl genhedloedd.

11 Ond an ddygant *chwi*, a'ch traddodi, na rag-ofelwch beth a ddywettoch, ac na fyfyrwch: eithr pa beth bynnag a rodder i chwi yn yr awr honno, hynny dywedwch: canys nid chwychw i sy'n dywedyd, ond yr Yspryd Glân.

12 A'r brawd a ddyry frawd i farwolaeth, a thad ei blentyn: a phlant a gyfyd yn erbyn *eu* rhieni, ac a'u rhoddant hwy i farwolaeth.

13 A chwi a fyddwch gas gan bawb er mwyn fy enw i: eithr y neb a barhao hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 ¶ Ond pan weloch chwi y ffieidd-dra anghyfanneddol, yr hwn a ddywedwyd gan Ddaniel y pro-

phwyd, wedi ei osod lle ni's dylid (y neb a ddarlleo, dealled) yna y rhai a fyddant yn Iudea, ffoant i'r mynyddoedd:

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddisgyned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gymmeryd dim o'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na throëd yn ei ol i gymmeryd ei wisg.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddia hynny.

18 Ond gweddiwch na byddo eich ffôedigaeth yn y gauaf.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd gorthrymder, y cyfryw ni bu y fath o ddechreu y creadwriaeth a greodd Duw, hyd y pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni buasai fod i'r Arglwydd fyrhâu y dyddiau, ni chadwesid un cnawd: eithr er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe a fyrhaodd y dyddiau.

21 Ac yna os dywed neb wrthych, Wele, llyma y *Crist*; neu, Wele, accw; na chredwch.

22 Canys gau-gristiau a gau-brophwydi a gyfodant, ac a ddangosant arwyddion a rhyfeddodau, i hudo ymaith, pe *byddai* bosibl, i'e, yr etholedigion.

23 Eithr ymogelwch chwi: wele, rhag-ddywedais i chwi bob peth.

24 ¶ Ond yn y dyddiau hynny, wedi y gorthrymder hwnnw, y tywylla yr haul, a'r lloer ni rydd ei goleuni;

25 A ser y nef a syrthiant, a'r nerthoedd sydd yn y nefoedd a siglir.

26 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod yn y cymmylau, gyd â gallu mawr a gogouiant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei angylion, ac y cynnull ei etholedigion oddi wrth y pedwar gwÿnt, o eithaf y ddaear hyd eithaf y nef.

28 Ond dysgwch ddammeg oddi wrth y ffigysbren: Pan fo ei gangen eisoes yn dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a wyddoch fod yr haf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch

y pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, nad â yr oes hon heibio, hyd oni wneler y pethau hyn oll.

31 Nef a daear a ant heibio : ond y geiriau mau fi nid ant heibio ddim.

32 ¶ Eithr am y dydd hwnnw a'r awr ni wyr neb, na'r angylion sydd yn y nef, na'r Mab, ond y Tad.

33 Ymogelwch, gwyliwch a gwe-ddiwch : canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr amser.

34 *Canys Mab y dyn sydd* fel gwr yn ymdaith i bell, wedi gadael ei dŷ, a rhoi awdurdod i'w weision, ac i bob un ei waith ei hun, a gorchymyn i'r drysawr wyllo.

35 Gwyliwch gan hynny (canys ni's gwyddoch pa bryd y daw meistr y tŷ, yn yr hwyr, ai hanner nos, ai ar ganiad y ceiliog, a'i y boreddydd)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddisymwrth, a'ch cael chwi yn cysgu.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd wrthych chwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth hawb, Gwyliwch.

PEN. XIV.

1 *Cyd-fwriad yn erbyn Crist.* 3 *Gwraig yn tywallt ennaint gwerthfawr ar ei ben ef.* 10 *Iudas yn gwerthu ei feistr am arian.* 12 *Crist ei hun yn rhag-ddywedyd y bradychai un o'i ddisgyblion ef.* 22 *Wedi darparu a bwytta'r pasg, y mae yn ordeinio ei swpper : 26 yn hyspysu ym mlaen llaw y ffoai ei holl ddisgyblion, ac y gwadau Pedr ef.* 43 *Iudas yn ei fradychu ef â chusan.* 46 *Ei ddala ef yn yr ardd.* 55 *Cynulleidfya yr Iuddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annwriol,* 65 *ac yn ei amherchi yn gywilyddus.* 66 *Pedr yn ei wadu ef deir-gwaith.*

AC wedi deuddydd yr oedd y pasg, a gwyl y bara croyw : a'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhlith y bobl.

3 ¶ A phan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahanglwyfus, ac efe yn eistedd i fwytta, daeth gwraig a chanddi flwch o ennaint o nard gwlyb gwerth-fawr, a

hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.

4 Ac yr oedd rhai yn anfoddlon ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegyd fe a allasid gwerthu hwn uwch law tri chan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommasant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch iddi ; paham y gwnewch flinder iddi ? hi a wnaeth weithred dda arnaf fi.

7 Canys bob amser y cewch y tlodion gyd â chwi ; a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy : ond myfi ni chewch bob amser.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth : hi a achubodd y blaen i eneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, *yr hyn* a wnaeth hon hefyd a adroddir, er coffa am dani.

10 ¶ A Iudas Iscariot, un o'r deuddeg, a aeth ymaith at yr arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

11 A phan glywsant, fe fu lawen ganddynt, ac a addawsant roi arian iddo. Yntau a geisiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

12 ¶ A'r dydd cyntaf o wyl y bara croyw, pan aberthent y pasg, dywedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i barottô i ti, i fwytta'r pasg ?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas ; a chyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaïd o ddwfr : dilynwch ef.

14 A phia le bynnag yr el i mewn, dywedwch wrth wr y tŷ, Fod yr Athraw yn dywedyd, Pa le y mae y lletty, lle y gallwyf, mi a'm disgyblion, fwytta'r pasg ?

15 Ac efe a ddengys i chwi oruwchystafell fawr wedi ei thanu yn barod : yno parottôwch i ni.

16 A'i ddisgyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas ; ac a gawsant megis y dywedasai efe wrthynt : ac a barottoisant y pasg.

17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

18 Ac fel yr oeddynt yn eistedd ac yn bwyta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Un o honoch, yr hwn sydd yn bwyta gyd â myfi, a'm bradycha i.

19 Hwylhau a ddechreasant dristâu, a dywedyd wrtho bob yn un ac un, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un o'r deuddeg, yr hwn sydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddysgl, *yw efe*.

21 Mab y dyn yn wir sydd yn myned ymaith, fel y mae yn ysgrifenedig am dano: ond gwae'r dyn hwnnw trwy yr hwn y bradychir Mab y dyn: da fuasai i'r dyn hwnnw pe na's ganesid.

22 ¶ Ac fel yr oeddynt yn bwyta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddod iddynt; ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttêwch: hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddod iddynt: a hwynt oll a yfasant o hono.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthynt, nad yfaf mwy o frwyth y winwŷdden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef yn newydd yu nheyrnas Duw.

26 ¶ Ac wedi iddynt ganu mawl, hwy a aethant allan i fynydd yr Olewŷdd.

27 A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwystrir oll o'm plegyd i y nos hon: canys ysgrifenedig yw, Tarawaf y bugail, a'r defaid a wasgerir.

28 Eithr wedi i mi adgyfodi, mi a af o'ch blaen chwi i Galilea.

29 Ond Pedr a ddywedodd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwystro, etto ni byddaf fi.

30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti,

Heddyw, o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, y gwedi fi deirgwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn helaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedasant oll.

32 A hwy a ddaethant i le yr oedd ei enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra byddwyf yn gweddio

33 Ac efe a gymmerth gyd ag ef Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymofidio, a thristâu yn ddirfawr.

34 Ac *efe* a ddywedodd wrthynt, Y mae fy enaid yn athrist hyd angau: arhoswch yma, a gwyliwch.

35 Ac efe a aeth ychydig ym mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaear, ac a weddiodd, o bai bosibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

36 Ac efe a ddywedodd, Abba, Dad, pob peth *sydd* bosibl i ti: tro heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: eithr nid y peth yr ydwyf fi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyf ti.

37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cysgu; ac a ddywedodd wrth Pedr, Simon, ai cysgu yr wyt ti? oni allit wyllo un awr?

38 Gwyliwch a gweddiwch, rhag eich myned mewn temtasiwn. Yr yspryd yn ddiau *sydd* barod, ond y cnawd *sydd* wan.

39 Ac wedi iddo fyned ymaith drachefn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd.

40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt drachefn yn cysgu; canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhâu: ac ni wyddent beth a atebent iddo.

41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cysgwch weithian, a gorplhwyswch: digon yw; daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyn i ddwylaw pechaduriaid.

42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn sydd yn fy mradychu yn agos.

43 ¶ Ac yn y man, ac efe etto yn llafaru, daeth Iudas, un o'r deu-

ddeg, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriad, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid.

44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnag a gusanwyf, hwnnw yw : deliwch ef, a dygwelch ymaith yn sicr.

45 A phan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi ; ac a'i cusanodd ef.

46 ¶ A hwythau a roisant eu dwylaw arno, ac a'i daliasant ef.

47 A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ef.

48 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau ac â ffyn, i'm dala i ?

49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y deml, ac ni'm daliasoch : ond rhaid yw cyflawni yr ysgrhythrau.

50 A hwynt oll a'i gadawsant ef, ac a ffoisant.

51 A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisgo â lliain main ar ei gorph noeth ; a'r gwŷr ieuangc a'i daliasant ef.

52 A hwn a adawodd y lliain, ac a ffodd oddi wrthynt yn noeth.

53 ¶ A hwy a ddygasant yr Iesu at yr arch-offeiriad : a'r holl arch-offeiriad, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, a ymgasglasant gyd ag ef.

54 A Phedr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad ; ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaethwŷr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 A'r arch-offeiriad a'r holl gynghor a geisiasant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'w farwolaeth ; ac ni chawsant.

56 Canys llawer a ddygasant a dystiolaeth yn ei erbyn ef ; eithr uid oedd eu tystiolaethau hwy yn gysson.

57 A rhai a gyfodasant ac a ddygasant gam-dystiolaeth yn ei erbyn, gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, Mi a ddinystrïaf y deml hon o waith dwylaw, ac mewu tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tystiolaeth hwy felly yn gysson.

60 A chyfododd yr arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynodd i'r Iesu, gan ddywedyd, Oni attebi di ddim ? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn ?

61 Ac efe a dawodd, ac nid atebodd ddim. Drachefn yr arch-offeiriad a ofynodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Crist, Mab y Bendigedig ?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw : a chwi a gewch weled Mab y dyn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod y'nghymmlau y nef.

63 Yna yr arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dystion ?

64 Chwi a glywsoch y gabledd : beth dybygwch chwi ? A hwynt oll a'i condemnasant ef, ei fod yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio ; a dywedyd wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawsant ef â gwiail.

66 ¶ Ac fel yr oedd Pedr yn y llys i wared, daeth un o forwynion yr arch-offeiriad :

67 A phan ganfu hi Pedr yn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Tithau hefyd oeddit gyd â'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth ; a'r ceillog a ganodd.

69 A phan welodd y llanges ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn un o honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedasant wrth Pedr drachefn, Yn wir yr wyt ti yn un o honynt : canys Galilead wyt, a'th leferydd sydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu a thyngu, Nid adwaen i y dyn yma yr ydych chwi yn dywedyd am dano.

72 A'r ceiliog a ganodd yr ail waith. A Phedr a gofiodd y gair a ddywedasai yr Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, ti a'm gwedi deirgwaith. A chan ystyried hynny, efe a wylodd.

PEN. XV.

1 *Dwyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno ger bron Pilat. 15 Wrth floedd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y llofrudd yn rhydd, a thraddodi yr Iesu i'w groes-hoelio. 17 Ei goroni ef â drain, 19 poeri arno a'i watwar. 21 Efe yn diffygio yn dwyn ei groes. 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr. 29 Y mae yn dioddef difenwad yr Iuddewon: 39 etto y canuriad yn cyffesu ei fod ef yn Fab Duw: 43 a Ioseph yn ei gladdu ef yn barchedig.*

AC yn y fan y bore, yr ymgyngorodd yr arch-offeiriaid gyd â'r henuriaid a'r ysgrifenyddion, a'r holl gyngor: ac wedi iddynt rwympo yr Iesu, hwy a'i dygasant ef ymaith, ac a'i traddodasant at Pilat.

2 A gofynodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Yntau a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r arch-offeiriaid a'i cyhuddasant ef o lawer o bethau: eithr nid atebodd efe ddim.

4 A Philat drachefn a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Onid atebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tystiolaethu yn dy erbyn.

5 Ond yr Iesu etto nid atebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac ar yr wyl honno y gollyngai efe yn rhŷdd iddynt un carcharor, yr hwn a ofyntent iddo.

7 Ac yr oedd un a elwid Barabbas, yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-derfysgwŷr, y rhai yn y derfysg a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeisyf arno wneuthur fel y gwnaethai bob amser iddynt.

9 A Philat a atebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch clwi i mi ollwng yn rhŷdd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o

gynfigen y traddodasai yr arch-offeiriaid ef)

11 A'r arch-offeiriaid a gynhyrfasant y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhŷdd iddynt.

12 A Philat a atebodd ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch i mi ei wneuthur i'r hwn yr ydych yn ei alw Brenhin yr Iuddewon?

13 A hwythau a leasant drachefn, Croes-hoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a leasant fwy-fwy, Croes-hoelia ef.

15 ¶ A Philat yn chwennych boddloni y bobl, a ollyngodd yn rhŷdd iddynt Barabbas; a'r Iesu, wedi iddo ei fflangellu, a draddododd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwŷr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Prætorium: a hwy a alwasant ynghŷd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwisgasant ef â phorphor, ac a blehasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei ben;

18 Ac a ddechreusant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenhin yr Iuddewon.

19 A hwy a gurasant ei ben ef â chorsen, ac a boerasant arno, a chan ddodi eu gliniau i lawr, a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddiosgasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwisgasant ef â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groes-hoelio.

21 A hwy a gymhellasant un Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlad, sef tad Alexander a Rufus, i ddwyn ei groes ef.

22 A hwy a'i harwēiniasant ef i le a elwid Golgotha; yr hyn o'i gyfieithu yw, Lle'r ben-glog:

23 Ac a roisant iddo i'w yfed win myrlyd: eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coelbren arnynt, beth a gai bob un.

25 A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef.

26 Ac yr oedd ysgrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, BRENHIN YR IUDEWON.

27 A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr aswy iddo.

28 A'r ysgrythyr a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

29 A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau, a dywedyd, Och, tydi yr hwn wyt yn dinystrio 'r deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau,

30 Gwared dy hun, a disgyn oddi ar y groes.

31 Yr un ffunud yr arch-offeir-iaid hefyd yn gwatwar, a ddywedasant wrth eu gilydd gyd â'r ysgrifenyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Disgyned Crist, Brenhin yr Israel, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. A'r rhai a groes-hoeliesid gyd ag ef, a'i difenwasant ef.

33 A phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.

34 Ac ar y nawfed awr y doledd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, Eloï, Eloï, lama sabachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw, Fy Nuw, fy Nuw, pabam y'm gadewaist?

35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac un a redodd, ac a lanwodd ysbwng yn llawn o finegr, ac a'i dododd ar gorsen, ac a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwn a ddaw Eliás i'w dynnu ef i lawr.

37 A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspryd.

38 A llen y deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared.

39 A phan welodd y canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn llefain felly, ymado â'r yspryd, efe a ddywedodd, Yn wir Mab Duw oedd y dyn hwn.

40 Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hirbell: ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago fychan a Iose, a Salome;

41 Y rhai hefyd, pan oedd efe yn Galilea, a'i dilynasant ef, ac a weiniasant iddo; a gwragedd eraill lawer, y rhai a ddaethent gyd ag ef i fynu i Ierusalem.

42 ¶ Pan ydoedd hi weithian yn hwyr (am ei bod hi yn ddarpar-wyl, sef y dydd cyn y sabbath)

43 Daeth Ioseph o Arimathea, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd yntau yn disgwyl am deyrnas Duw; ac a aeth yn hŷ i mewn at Pilat, ac a ddeisyfodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buasai efe farw eisoes: ac wedi iddo alw y canwriad atto, efe a ofynodd iddo a oedd efe wedi marw er ys meityn.

45 A phan wybu gan y canwriad, efe a roddes y corph i Ioseph.

46 Ac efe a brynodd liain main, ac a'i tynnodd ef i lawr, ac a'i hamdôdd yn y lliain main, ac a'i dododd ef mewn bedd a naddasid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Magdalen a Mair mam Iose, a edrychasant pa le y dodid ef.

PEN. XVI.

1 *Angel yn mynegi adgyfodiad Crist i dair o wragedd. 9 Crist ei hun yn ymddangos i Mair Magdalen: 12 i ddau oedd yn myned i'r wlad: 14 yna i'r apostolau, 15 y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu yr efengyl: 19 ac yn esgyn i'r nefoedd.*

AC wedi darfod y dydd sabbath, Mair Magdalen, a Mair mam Iago, a Salome, a brynasant bêr-aroglan, i ddyfod i'w enneinio ef.

2 Ac yn fore iawn, y dydd cyntaf o'r wythnos, y daethant at y bedd, a'r haul wedi codi.

3 A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymaith oddi wrth ddrws y bedd?

4 (A phan edrychasant, hwy a ganfuant fod y maen wedi ei dreiglo ymaith) canys yr oedd efe yn fawr iawn.

5 Ac wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd, hwy a welsant fab ieuangc yn eistedd o'r tu dehau, wedi ei

ddilladu â gwisg wenllaes; ac a ddychrynasant.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na ddychrynwch. Ceisio yr ydych yr Iesu o Nazareth, yr hwn a groeshoeliwyd: efe a gyfododd; nid yw efe yma: wele 'r man y dodasant ef.

7 Eithr ewch ymaith, dywedwch i'w ddisgyblion ef, ac i Pedr, ei fod ef yn myned o'ch blaen chwi i Galilea: yno y cewch ei weled ef, fel y dywedodd i chwi.

8 Ac wedi myned allan ar frys, hwy a ffoisant oddi wrth y bedd; canys dychryn a syndod oedd arnynt. Ac ni ddywedasant ddim wrth neb: canys yr oeddynt wedi ofni.

9 ¶ A'r Iesu, wedi adgyfodi y bore y dydd cyntaf o'r wythnos, a ymddangosodd yn gyntaf i Mair Magdalen, o'r hon y bwriasai efe allan saith o gythreuliaid.

10 Hithau a aeth ac a fynegodd i'r rhai a fuasant gyd ag ef, ac oeddynt mewn galar ac wylofain.

11 A hwythau, pan glywsant ei fod ef yn fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 ¶ Ac wedi hynny yr ymddangosodd efe mewn gwedd arall i ddau o honynt, a hwynt yn ymdeithio, ac yn myned i'r wlad.

13 A hwy a aethant ac a fynegasant i'r lleill: ac ni chredent iddynt hwythau.

14 ¶ Ac ar ol hynny efe a ymddangosodd i'r un ar ddeg, a hwynt yn eistedd i fwytta; ac a ddannodd iddynt eu hanghrediniaeth, a'u calon-galedwch; am na chredasant y rhai a'i gwelsent ef wedi adgyfodi.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i bob creadur.

16 Y neb a gredo ac a fedyddier a fydd cadwedig: eithr y neb ni chredo a gondemnir.

17 A'r arwyddion hyn a ganlynant y rhai a gredant; Yn fy enw i y bwriant allan gythreuliaid; ac â thafodau newyddion y llafarant;

18 Seirph a godant ymaith, ac os yfant ddim marwol, ni wna iddynt ddim niwed; ar y cleifion y rhoddant eu dwylaw, a hwy a fyddant iach.

19 ¶ Ac felly yr Arglwydd, wedi llafaru wrthynt, a gymmerwyd i fynu i'r nef, ac a eisteddodd ar ddeheu-law Duw.

20 A hwythau a aethant allan, ac a bregethasant ym mhob man, a'r Arglwydd yn cyd-weithio, ac yn cadarnhâu y gair trwy arwyddion y rhai oedd yn canlyn. Amen.

Yr EFENGYL yn ol SANT LUC.

PEN. I.

1 Rhag-ymadrodd yr holl efengyl. 5 Cenhedliad Ioan Fedyddiwr, 26 a Christ. 39 Prophwydoliaeth Elisabeth a Mair am Grist. 57 Genedigaeth ac enwediad Ioan. 67 Prophwydoliaeth Zacharias am Grist, 76 ac Ioan.

YN gymmaint a darfod i lawer gymmeryd mewn llaw osod allan mewn trefn draethawd am y pethau a gredir yn ddiammedu yn ein plith,

2 Megis y traddodasant hwy i ni, y rhai oeddynt eu hunain o'r dechreuad yn gweled, ac yn weinidogion y gair:

3 Minnau a welais yn dda, wedi i mi ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad, ysgrifenu mewn trefn attat, O ardderchoccaf Theophilus,

4 Fel y cait wybod sicrwydd am y pethau y'th ddysgwyd ynddynt.

5 **Y**R oedd, yn nyddiau Herod frenhin Iudea, ryw offeir-iaid a'i enw Zacharias, o ddyddgylch Abia: a'i wraig oedd o ferched Aaron, a'i henw Elisabeth.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger bron Duw, yn rhodio yn holl orchymynion a deddfau yr Arglwydd, yn ddiargyhoedd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fod Elisabeth yn amhrlantadwy, ac yr oeddynt wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac efe yn gwasanaethu swydd offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei ddyddgylch ef,

9 Yn ol arfer swydd yr offeiriaid, ddyfod o ran iddo arogl-darthu, yn ol ei fyned i deml yr Arglwydd.

10 A holl liaws y bobl oedd allan yn gweddio ar awr yr arogl-darthiad.

11 Ac ymddangosodd iddo angel yr Arglwydd yn sefyll o'r tu dehau i allor yr arogl-darth.

12 A Zachariás, pan ganfu, a gythryblwyd, ac ofn a syrthiodd arno.

13 Eithr yr angel a ddywedodd wrtho, Nac ofna, Zachariás: canys gwrandawyd dy weddi; a'th wraig Elisabeth a ddwg i ti fab, a thi a elwi ei enw ef Ioan.

14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd; a llawer a lawenychant am ei enedigaeath ef.

15 Canys mawr fydd efe y'ngolwg yr Arglwydd, ac nid yf na gwin na diod gadarn; ac efe a gyflawnir o'r Yspryd Glân, i.e., o groth ei fam:

16 A llawer o blant Israel a dryefe at yr Arglwydd eu Duw.

17 Ac efe a â o'i flaen ef yn yspryd a nerth Eliás, i droi colonnau y tadau at y plant, a'r anufudd i ddoethineb y cyfiawn; i ddarparu i'r Arglwydd bobl barod.

18 A dywedodd Zachariás wrth yr angel, Pa fodd y gwybyddaf fi hyn? canys henafgwr wyf fi, a'm gwraig hefyd mewn gwth o oedran.

19 A'r angel gan ateb a ddywedodd wrtho, Myfi yw Gabriel, yr hwn wyf yn sefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i lafaru wrthyf, ac i fynegi i ti y newyddion da hyn.

20 Ac wele, ti a fyddi fud ac heb allu llafaru hyd y dydd y gwneler y pethau hyn, am na chredaist i'm geiriau i, y rhai a gyflawnir yn eu hamser.

21 Ac yr oedd y bobl yn disgwyl am Zachariás: a rhyfeddu a wnaethant ei fod ef yn aros cyhyd yn y deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe lafaru wrthynt: a hwy a wybuant weled o hono weledigaeth yn y deml: ac yr oedd efe yn gwneuthur amnaid iddynt; ac *efe* a arhosodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ag y cyflawnwyd dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono i'w dŷ ei hun.

24 Ac ar ol y dyddiau hynny y cafodd Elisabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ymguddiodd bwm mis, gan ddywedyd,

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi yn y dyddiau yr edrychodd arnaf i dynnu ymaith fy ngwaradwydd ym mhlith dynion.

26 ¶ Ac yn y chweched mis yr anfonwyd yr angel Gabriel oddi wrth Dduw, i ddinas yn Galilea a'i henw Nazareth,

27 At forwyn wedi ei dyweddio i wr a'i enw Ioseph, o dŷ Dafydd; ac enw'r forwyn *oedd* Mair.

28 A'r angel a ddaeth i mewn attf, ac a ddywedodd, Hanffych well, yr hon a gefaist ras; yr Arglwydd *sydd* gyd â thi: bendigaid *wyt* ym mhlith gwragedd.

29 A hithau, pan ei gwelodd, a gythryblwyd wrth ei ymadrodd ef; a meddylio a wnaeth pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr angel wrthi, Nac ofna, Mair: canys ti a gefaist ffafir gyd â Duw.

31 Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy groth, ac a esgori ar fab, ac a elwi ei enw ef IESU.

32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y Goruchaf: ac iddo y rhydd yr Arglwydd Dduw orseddfa ei dad Dafydd.

33 Ac efe a deyrnasa ar dŷ Iacob yn dragywydd; ac ar ei frenhiniaeth ni bydd diwedd.

34 A Mair a ddywedodd wrth yr angel, Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen i wr?

35 A'r angel a atebodd ac a ddywedodd wrthi, Yr Yspryd Glân a ddaw arnat ti, a nerth y Goruchaf a'th gysgoda di: am hynny hefyd y peth sanctaidd a aner o honot ti, a elwir yn Fab Duw.

36 Ac wele, Elisabeth dy gares, y mae hi thau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint: a hwn yw'r chweched mis iddi hi, yr hon a elwid yn amhhlantadwy.

37 Canys gyd â Duw ni bydd dim yn amhlosibl.

38 A dywedodd Mair, Wele wasanaethyddes yr Arglwydd; bydded i mi yn ol dy air di. A'r angel a aeth ymaith oddi wrthi hi.

39 ¶ A Mair a gyfododd yn y dyddiau hynny, ac a aeth i'r mynydd-dir ar frys, i ddinas o Iuda;

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zachariäs, ac a gyfarchodd well i Elisabeth.

41 A bu, pan glybu Elisabeth gyfarchiad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lammu: ac Elisabeth a lanwyd o'r Yspryd Glân.

42 A llefain a wnaeth â llef uchel, a dywedyd, Bendigedig *wyt* ti ym mhlith gwragedd, a bendigedig *yw* ffrwyth dy groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai mam fy Arglwydd attaf fi?

44 Canys wele, er cynted y daeth lleferydd dy gyfarchiad di i'm clustiau, y plentyn a lammodd o lawenydd yn fy nghroth.

45 A bendigedig *yw* yr hon a gredodd: canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddywedwyd wrthi gan yr Arglwydd.

46 ¶ A dywedodd Mair, Y mae fy enaid yn mawrhâu yr Arglwydd,

47 A'm hyspryd a lawenychodd yn Nuw fy Iachawdr.

48 Canys efe a edrychodd ar waeledd ei wasanaethyddes: oblegyd wele, o hyn allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn wŷnfydedig.

49 Canys yr hwn sydd alluog a wnaeth i mi fawredd: a sanctaidd *yw* ei enw ef.

50 A'i drugaredd *sydd* yn oes oesoedd ar y rhai a'i hofnant ef.

51 Efe a wnaeth gadernid â'i fraich: efe a wasgarodd y rhai beilchion ym mwriad eu calon.

52 Efe a dynnodd i lawr y cedyrn o'u heisteddfaau, ac a ddyrchafodd y rhai iselradd.

53 Y rhai newynog a lanwodd efe â phethau da; ac efe a anfonodd ymaith y rhai goludog yn weigion.

54 Efe a gynnorthwyodd ei was Israel, gan gofio ei drugaredd;

55 Fel y dywedodd wrth ein tadau, Abraham a'i had, yn dragywydd.

56 A Mair a arhosodd gyd â hi ynghylch tri mis, ac a ddychwelodd i'w thŷ ei hun.

57 ¶ A chyflawnwyd tymp Elisabeth i esgor; a hi a esgorodd ar fab.

58 A'i chymmydogion a'i chenedl a glybu fawrhâu o'r Arglwydd ei drugaredd arni; a hwy a gyd-lawenychasant â hi.

59 A bu, ar yr wythfed dydd hwy a ddaethant i enwaedu ar y dyn bach; ac a'i galwasant ef Zachariäs, yn ol enw ei dad.

60 A'i fam a attebodd ac a ddywedodd, Nid *felly*; eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwythau a ddywedasant wrthi, Nid oes neb o'th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dad ef, pa fodd y mynnai efe ei enwi ef.

63 Yntau a alwodd am argraphlech, ac a ysgrifenodd, gan ddywedyd, Ioan yw ei enw ef. A rhyfedda a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ebrwydd, a'i dafod ef; ac efe a lafarodd, gan fendithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir Iudea y cyhoeddwyd y geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywsant, a'u gosodasant yn eu calonnau, gan ddywedyd, Beth fydd y baclegennyn hwn? A llaw yr Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 ¶ A'i dad ef Zachariäs a gyflawnwyd o'r Yspryd Glân, ac a brophwydodd, gan ddywedyd,

68 Bendigedig fyddo Arglwydd Dduw Israel: canys efe a ymwelodd, ac a wnaeth ymwared i'w bobl;

69 Ac *efe* a ddyrchafodd gorn

iachawdwriaeth i ni, yn nhŷ Dafydd ei wasanaethlwr;

70 Megis y llafarodd trwy enau ei sanctaidd brophwydi, y rhai oedd o ddechreuad y byd:

71 Fel y byddai i ni ymwared rhag ein gelynion, ac o law pawb o'u caseion;

72 I gwblhâu y drugaredd â'n tadau, ac i gofio ei sanctaidd gyffammod:

73 Y llw a dyngodd efe wrth ein tad Abraham, ar roddi i ni,

74 Gwedi ein rhyddhâu o law ein gelynion, ei wasanaethu ef yn ddiöfn,

75 Mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thithau, fachgennyn, a elwir yn brophwyd i'r Goruchaf: canys ti a ai o flaen wyneb yr Arglwydd, i barottôi ei ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iachawdwriaeth i'w bobl, trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd tiriondeb trugaredd ein Duw; trwy yr hon yr ymwelodd â ni godiad haul o'r uchelder,

79 I lewyrchu i'r rhai sy yn eistedd mewn tywyllwch a chysgod angau, i gyfeirio ein traed i ffordd tangnefedd.

80 A'r bachgen a gynnyddodd, ac a gryfhawyd yn yr yspryd, ac a fu yn y diffeithwch hyd y dydd yn ymddangosodd efe i'r Israel.

PEN. II.

1 Augustus yn trethu holl ymerodraeth Rhufein. 6 Genedigaeth Crist. 8 Angel yn ei fynegi i'r bugeiliaid; 13 a llawer yn canu moliant i Dduw am dano. 21 Enwaedu Crist. 22 Puredigaeth Mair. 28 Simeon ac Anna yn prophwydo am Grist: 40 ac yntau yn cynnyddu mewn doethineb: 46 yn ymresymmu â'r doctoriaid yn y deml, 51 ac yn ufudd i'w rieni.

BU hefyd yn y dyddiau hynny, fyned gorchymyn allan oddi wrth Augustus Cæsar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad yma a wnaethpwyd gyntaf pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar Syria)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bob un i'w ddinas ei hun.

4 A Ioseph hefyd a aeth i fynu o Galilea, o ddinas Nazareth, i Iudea, i ddinas Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem (am ei fod o dŷ a thylwyth Dafydd)

5 I'w drethu gyd â Mair, yr hon a ddyweddiasad yn wraig iddo, yr hon oedd yn feichiog.

6 A bu, tra yr oeddynt hwy yno, cyflawnwyd y dyddiau i esgor o honi.

7 A hi a esgorodd ar ei mab cyntaf-anedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadachau, ac a'i dododd ef yn y preseb; am nad oedd iddynt le yn y lletty.

8 ¶ Ac yr oedd yn y wlad honno fugeiliaid yn aros yn y maes, ac yn gwylied eu praidd liw nos.

9 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd a ddisgleiriodd o'u hamgylch: ac ofni yn ddirfawr a wnaethant.

10 A'r angel a ddywedodd wrthynt, Nac ofnwch: canys wele yr wyf fi yn mynegi i chwi newyddion da o lawenydd mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl.

11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidwad yn ninas Dafydd, yr hwn yw Crist yr Arglwydd.

12 A hyn fydd arwydd i chwi; Chwi a gewch y dyn bach wedi ei rwymo mewn cadachau, a'i ddodi yn y preseb.

13 Ac yn ddisymmwth yr oedd gyd â'r angel liaws o lu nefol, yn molianu Duw, ac yn dywedyd,

14 Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac ar y ddaear tangnefedd, i ddynion ewylls da.

15 A bu, pan aeth yr angylion ymaith oddi wrthynt i'r nef, y bugeiliaid hwythau a ddywedasant wrth eu gilydd, Awn hyd Bethlehem, a gwelwn y peth hwn a wnaethpwyd, yr hwn a hyspysodd yr Arglwydd i ni.

16 A hwy a ddaethant ar frys; ac a gawsant Mair a Ioseph, a'r dyn bach yn gorwedd yn y preseb.

17 A phan welsant, hwy a gyhoeddasant y gair a ddywedasant wrthynt am y bachgen hwn.

18 A phawb a'r a'i clywsant, a ryfeddasant am y pethau a ddywed-
asid gan y bugeiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y peth-
au hyn oll, gan *eu* hystyried yn ei
chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwel-
asant, gan ogoneddu a moliannu
Duw am yr holl bethau a glywsent
ac a welsent, fel y dywedasid wrth-
ynt.

21 ¶ A phan gyflawnwyd wyth
niwrnod i enwaedu ar y dyn bach,
galwyd ei enw ef IESŪ, yr hwn a
enwasid gan yr angel cyn ei ym-
ddwŷn ef yn y groth.

22 Ac wedi cyflawni dyddiau ei
phuredigaeth hi, yn ol deddf Moses,
hwy a'i dygasant ef i Ierusalem, i'w
gyflwyno i'r Arglwydd;

23 (Fel yr ysgrifenydwyd yn neddf
yr Arglwydd, Pob gwrryw cyntaf-
anedig a elwir yn sanctaidd i'r Arg-
lwydd)

24 Ac i roddi aberth, yn ol yr
hyn a ddywedwyd yn neddf yr Arg-
lwydd, Pâr o durturod, neu ddau
gyw colommen.

25 Ac wele, yr oedd gwr yn Ier-
usalem, a'i enw Simeon; a'r gwr
hwn *oedd* gyfiawn a duwiol, yn dis-
gwyl am ddiddanweli yr Israel: a'r
Yspryd Glân oedd arno.

26 Ac yr oedd wedi ei hyspysu
iddo gan yr Yspryd Glân, na welai
efe angau, cyn iddo weled Crist yr
Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy yr ys-
pryd i'r deml: a phan ddug ei rieni
y dyn bach Iesu, i wneuthur drosto
yn ol defod y gyfraith;

28 Yna efe a'i cymmerth ef yn
ei freichiau, ac a fendithiodd Dduw,
ac a ddywedodd,

29 Yr awr hon, Arglwydd, y
gollyngi dy was mewn tangnefedd,
yn ol dy air:

30 Canys fy llygaid a welsant dy
iachawdwriaeth,

31 Yr hon a barottoaist ger bron
wyneb yr holl bobloedd;

32 Goleuni i oleuo y Cenhedl-
oedd, a gogoniant dy bobl Israel.

33 Ac yr oedd Ioseph a'i fam ef

yn rhyfeddu am y pethau a ddy-
wedwyd am dano ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd
hwynt, ac a ddywedodd wrth Mair
ei fam ef, Wele, hwn a osodwyd yn
gwymp ac yn gyfodiad i lawer yn
Israel, ac yn arwydd yr hwn y dy-
wedir yn ei erbyn;

35 (A thrwy dy enaid di dy hun
hefyd yr â cleddyf) fel y datguddir
meddyliau llawer o galonnau.

36 Ac yr oedd Anna brophwyd-
es, merch Phanuel, o lwyth Aser:
hon oedd oedranus iawn, ac a
fuasai fyw gyd â gwr saith mlynedd
o'i morwyndod;

37 Ac a *fuasai* yn weddw yng-
hŷlch pedair a phedwar ugain mlyn-
edd, yr hon nid ai allan o'r deml,
ond gwasanaethu *Duw* mewn ym-
prydiau a gweddiau ddydd a nos.

38 A hon hefyd yn yr awr honno,
gan sefyll ger llaw, a foliannodd yr
Arglwydd, ac a lafarodd am dano
ef wrth y rhai oll oedd yn disgwyl
ymwared yn Ierusalem.

39 Ac wedi iddynt orphen pob
peth yn ol deddf yr Arglwydd, hwy
a ddychwelasant i Galilea, i'w dinas
eu hun Nazareth.

40 A'r bachgen a gynnyddodd,
ac a gryfhaodd yn yr yspryd, yn
gyflawn o ddoethineb: a gras Duw
oedd arno ef.

41 ¶ A'i rieni ef a aent i Ier-
usalem bob blwyddyn ar wyl y pasg.

42 A phan oedd efe yn ddeud-
deng mlwydd oed, hwynt-hwy a
aethant i fynu i Ierusalem yn ol def-
od yr wyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau,
a hwy yn dychwelyd, arhosodd y
bachgen Iesu yn Ierusalem; ac ni
wyddai Ioseph a'i fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fod ef yn
y fintai, hwy a aethant daith diwrn-
od; ac a'i ceisiasant ef ym mhlith
eu cenedl a'u cydnabod.

45 A phryd na chwasant ef, hwy
a ddychwelasant i Ierusalem, gan
ei geisio ef.

46 A bu, ar ol tridiau, gael o
honynt hwy ef yn y deml, yn eis-
tedd y'nghanol y doctoriaid, yn

gwrandaw arnynt, ac yn eu holi hwynt.

47 A synnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywsant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i atebion.

48 A phlan welsant ef, bu aruthr ganddynt. A'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mab, paham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dad a minnau yn ofidus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y ceisiech fi? oni wyddech fod yn rhaid i mi fod ynghylch y pethau a berthyn i'n Tad?

50 A hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasai efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu a gynnyddodd mewn doethineb a chorpholaeth, a ffafr gyd â Duw a dynion.

PEN. III.

¹ *Pregeth a bedydd Ioan: 15 ei dystiolaeth ef am Grist. 20 Herod yn carcharu Ioan. 21 Crist, wedi ei fedyddio, yn derbyn dystiolaeth o'r nef. 23 Oedran ac achau Crist, o Ioseph i fynu.*

YN y bymthegfed flwyddyn o ymerodraeth Tiberius Cæsar, a Phontius Pilat yn rhaglaw Iudea, a Herod yn detrarch Galilea, a'i frawd Philip yn detrarch Iturea a gwlad Trachonitis, a Lysanias yn detrarch Abilene,

2 Dan yr arcl-offeiriaid Annas a Chaiaphas, y daeth gair Duw at Ioan fab Zachariäs, yn y diffeithwch.

3 Ac efe a ddaeth i bob goror ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er madd-euant pechodau;

4 Fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn sydd yn dywedyd, Llef un yn llefain yn y diffeithwch, Parottowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn uniawn.

5 Pob pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gŵyrgeimion a wneit yn uniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwastad;

6 A phob cnawd a wêl iachawd-wriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobl oedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhag-rybuddiodd chwi i ffoi oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch; ac na ddechrenwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awr hon y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y pren-iau: pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmyn-ir i lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Y neb sydd ganddo ddwy bais, rhodded i'r neb sydd heb yr un; a'r neb sydd ganddo fwyd, gwnaed yr un modd.

12 A'r publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athraw, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisiwch ddim mwy nag sydd wedi ei osod i chwi.

14 A'r milwyr hefyd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn ninnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na fyddwch draws wrth neb, ac na cham-achwynwch ar neb; a byddwch foddlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwyl, a phawb yn meddylied yn eu calonnau am Ioan, ai efe oedd y Crist;

16 Ioan a atebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, Myfi yn ddiâu wyf yn eich bedyddio chwi â dwfr: ond y mae un cryfach nâ myfi yn dyfod, yr hwn nid wyf fi deilwng i ddatod carrai ei esgidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac â tân.

17 Yr hwn y mae ei wyntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr-dyrnu, ac a gasgl y gwenith i'w ysgubor; ond yr us a lysg efe â tân anniiffoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethodd i'r bobl.

19 Ond Herod y tetrarch, pan geryddwyd ef ganddo am Herodias gwraig Philip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd lieb law 'r cwbl, ac a gauodd ar Ioan yn y carchar.

21 ¶ A bu, pan oeddid yn bedyddio yr holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddio, agoryd y nef,

22 A disgyn o'r Yspryd Glân mewn rhith corphorol, megis colonnen, arno ef; a dyfod llef o'r nef yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab; ynot ti y'm boddlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd ynghŷlch dechreu ei ddeng-mlwydd ar hugain oed, mab (fel y tybid) i Ioseph *fab* Eli,

24 *Fab* Matthat, *fab* Lefi, *fab* Melchi, *fab* Ianna, *fab* Ioseph,

25 *Fab* Mattathias, *fab* Amos, *fab* Naum, *fab* Esli, *fab* Naggai,

26 *Fab* Maathi, *fab* Mattathias, *fab* Semei, *fab* Ioseph, *fab* Iuda,

27 *Fab* Ioanna, *fab* Rhesa, *fab* Zorobabel, *fab* Salathiel, *fab* Neri,

28 *Fab* Melchi, *fab* Adi, *fab* Cosam, *fab* Elmodam, *fab* Er,

29 *Fab* Iose, *fab* Eliezer, *fab* Iorim, *fab* Matthat, *fab* Lefi,

30 *Fab* Simeon, *fab* Iuda, *fab* Ioseph, *fab* Ionan, *fab* Eliacim,

31 *Fab* Melea, *fab* Mainan, *fab* Mattatha, *fab* Nathan, *fab* Dafydd.

32 *Fab* Iesse, *fab* Obed, *fab* Booz, *fab* Salmon, *fab* Naasson,

33 *Fab* Aminadab, *fab* Aram, *fab* Esrom, *fab* Phares, *fab* Iuda,

34 *Fab* Iacob, *fab* Isaac, *fab* Abraham, *fab* Thara, *fab* Nachor,

35 *Fab* Saruch, *fab* Ragau, *fab* Phalec, *fab* Heber, *fab* Sala,

36 *Fab* Cainan, *fab* Arphaesad, *fab* Sem, *fab* Noë, *fab* Lamech,

37 *Fab* Mathusala, *fab* Enoch, *fab* Iared, *fab* Maleleel, *fab* Cainan,

38 *Fab* Enos, *fab* Seth, *fab* Adda, *fab* Duw.

PEN. IV.

1 Temtiad ac ymryd Crist. 13 Y mae efe yn gorchfygu y cythraul: 14 yn dechreu

pregethu. 16 Pobl Nazareth yn rhyf. eddu am ei eiriau grasusol ef. 33 Y mae efe yn iacháu un cythreulig, 38 a mam gwraig Pedr, 40 a llawer o gleision eraill. 41 Y cythreuliaid yn cydnabod Crist, ac yn cael cerydd am hynny. 43 Y mae efe yn *pregethu* trwy y dinasoedd.

A'R Iesu yn llawn o'r Yspryd Glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweinwyd gan yr yspryd i'r anialwch,

2 Yn cael ei demtio gan ddiabol ddeugain niwrnod. Ac ni fwyttodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, ar ol hynny y daeth arno chwant bwyd.

3 A dywedodd diafol wrtho, Os mab Duw ydwyt ti, dywed wrth y garreg hon, fel y gwneier hi yn fara.

4 A'r Iesu a atebodd iddo, gan ddywedyd, Ysgrifenedig yw, Nad ar fara yn unig y bydd dyn fyw, ond ar bob gair Duw.

5 A diafol, wedi ei gymmeryd ef i fynu i fynydd uchel, a ddangosodd iddo holl deyrnasoedd y ddaear mewn munud awr.

6 A diafol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt: canys i mi y rhoddwyd; ac i bwy bynnag y mynnwyf y rhoddaf finnau hi.

7 Os tydi gan hynny a addoli o'm blaen, eiddot ti fyddant oll.

8 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith, Satan, yn fy ol i; canys ysgrifenedig yw, Addo i yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn unig a wasanaethi.

9 Ac efe a'i dug ef i Ierusalem, ac a'i gosododd ar binacl y deml; ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw ydwyt, bwrw dw hun i lawr oddi yma.

10 Canys ysgrifenedig yw, gorchymyn efe i'w angylion o'th achos di, ar dy gadw di:

11 Ac y cyfodant di yn eu dwylaw, rhag i ti un amser daro dy droed wrth garreg.

12 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Dywedwyd, Na themtia yr Arglwydd dy Dduw.

13 Ac wedi i ddiabol orphen yr holl dentasiwn, efe a ymadawodd ag ef dros amser.

14 ¶ A'r Iesu a ddychwelodd trwy nerth yr yspryd i Galilea: a son a aeth am dano ef trwy yr holl fro oddi amgylch.

15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb.

16 ¶ Ac efe a ddaeth i Nazareth, lle y magesid ef: ac yn ol ei arfer, efe a aeth i'r synagog ar y sabbath, ac a gyfododd i fynu i ddarllen.

17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Esaias: Ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn ysgrifenedig,

18 Yspryd yr Arglwydd *sydd* arnaf fi, o herwydd iddo fy enneinio i; i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachâu y drylliedig o galon, i bregethu gollyngod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai ysig mewn rhydd-deb;

19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy yr Arglwydd.

20 Ac wedi iddo gau y llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eisteddodd. A llygaid pawb oll yn y synagog oedd yn craffu arno.

21 Ac efe a ddechreuodd ddywedyd wrthynt, Heddyw y cyflawnwyd yr ysgrythyr hon yn eich clustiau chwi.

22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tystiolaeth iddo, ac yr oeddynt yn rhyfeddu am y geiriau grasusol a ddeuai allan o'i enau ef. A hwy a ddywedasant, Onid hwn yw mab Ioseph?

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddiareb hon wrthyf, Y meddyg, iachâ di dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn Capernaum, gwna yma hefyd yn dy wlad dy hun.

24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nad yw un prophwyd yn gymmeradwy yn ei wlad ei hun.

25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, Llawer o wragedd gweddwon oedd yn Israel yn nyddiau Elias, pan gauwyd y nef dair blynedd a chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy yr holl dir;

26 Ac nid at yr un o honynt yr anfonwyd Elias, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw.

27 A llawer o wahan-gleifion oedd yn Israel yn amser Elisëus y prophwyd; ac ni lanhawyd yr un o honynt, ond Naaman y Syriad.

28 A'r rhai oll yn y synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lanwyd o ddigofaint;

29 Ac a godasant i fynu, ac a'i bwriasant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygasant ef hyd ar ael y bryn yr hwn yr oedd eu dinas wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr.

30 Ond efe, gan fyned trwy eu canol hwynt, a aeth ymaith;

31 Ac a ddaeth i wared i Capernaum, dinas yn Galilea: ac yr oedd yn eu dysgu hwynt ar y dyddiau sabbath.

32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef: canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod.

33 ¶ Ac yn y synagog yr oedd dyn â chanddo yspryd cythraul aflan; ac efe a waeddodd â llei uchel,

34 Gan ddywedyd, Och, beth sydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? Myfi a'th adwaen pwy ydwyt; Sanct Duw.

35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Distawa, a dos allan o hono. A'r cythraul, wedi ei daflu ef i'r canol, a aeth allan o hono, heb wneuthur dim niwed iddo.

36 A daeth braw arnynt oll: a chyd-y addeddanasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Pa ymadrodd *yw* hwn? gan ei fod ef trwy awdurdod a nerth yn gorchymyn yr ysprydion aflan, a hwythau yn myned allan.

37 A son am dano a aeth allan i bob man o'r wlad oddi amgylch.

38 ¶ A phan gyfododd *yr Iesu* o'r synagog, efe a aeth i mewn i dŷ Simon. Ac yr oedd chwegr Simon yn glaf o gryd blin: a hwy a attolgyasant arno drosti hi.

39 Ac efe a safodd uwch *ei phen* hi, ac a geryddodd y cryd; a'r cryd a'i gadawodd hi: ac yn y fan

hi a gyfododd, ac a wasanaethodd arnynt hwy.

40 ¶ A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleifion o amryw glefydau, a'u dygasant hwy atto ef; ac efe a roddes ei ddwyllaw ar bob un o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.

41 A'r cythreuliaid hefyd a aethant allan o lawer, dan lefain a dywedyd, Ti yw Crist, Mab Duw. Ac efe a'u ceryddodd hwynt, ac nid adawai iddynt ddywedyd y gwyddent mai efe oedd y Crist.

42 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth allan, ac a gy-chwynodd i le diffaith: a'r bobloedd a'i ceisiasant ef, a hwy a ddaethant hyd atto, ac a'i hattaliasant ef rhag myned ymaith oddi wrthynt.

43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae yn rhaid i mi bregethu teyrnas Duw i ddinasoedd eraill hefyd: canys i hyn y'm dan-ionwyd.

44 Ac yr oedd efe yn pregethu yn synagogau Galilea.

PEN. V.

1 *Crist yn dysgu y bobl allan o long Pedr.*
 4 *Trwy helpu ryfeddol o bysgod, yn dangos pa fodd y gwnai efe ef a'i gyfeillion yn bysgodwyr dynion: 12 yn glanhâu y gwahan-glwysus: 16 yn gweddio yn y diffeithwch: 18 yn iuchâu un claf o'r parlys: 27 yn galw Matthew y publican.*
 29 *Megis Physygywr eneidiau, yn bwyttu gyd â phechaduriaid: 34 yn rhag-synegi ymprydiau a chystuddiau i'r Apostolion, ar ol ei ddyrchafiad ef: 36 ac yn cyffelybu disgyblion llwrf greiniaid i gostrelau hen, a dillad wedi treulio.*

BU hefyd, a'r bobl yn pwyso atto i wrandaw gair Duw, yr oedd yntau yn sefyll yn ymyl llyn Gennesaret;

2 Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y llyn: a'r pysgodwyr a aethent allan o honynt, ac oeddynt yn golchi eu rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i un o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tir: ac efe a eisteddodd, ac a ddysgodd y bobloedd allan o'r llong.

4 A phan beidiodd â llafaru, efe a ddywedodd wrth Simon, Gwthia

i'r dwfn, a bwriwch eich rhwydan am helpa.

5 A Simon a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O Feistr, er i ni boeni ar hŷd y nos, ni ddaliasom ni ddim: etto ar dy air di mi a fwriaf y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliasant liaws mawr o bysgod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.

7 A hwy a amneidiasant ar eu cyfeillion, oedd yn y llong arall, i ddyfod i'w cynnorthwyo hwynt. A hwy a ddaethant; a llanwasant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar soddi.

8 A Simon Pedr, pan welodd hynny, a syrthiodd wrth liniau yr Iesu, gan ddywedyd, Dos ymaith oddi wrthyf; canys dyn pechadurus wyf fi, O Arglwydd.

9 Oblegyd braw a ddaethai arno ef, a'r rhai oll oedd gyd ag ef, o herwydd yr helpa bysgod a ddaliasant hwy:

10 A'r un ffunud ar Iago ac Ioan hefyd, meibion Zebedeus, y rhai oedd gyfrannogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: o hyn allan y dèli ddyinion.

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dir, hwy a adawsant bob peth, ac a'i dilynasant ef.

12 ¶ A bu, fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas, wele wr yn llawn o'r gwahan-glwys: a phan welodd efe yr Iesu, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os ewyllysi, ti a elli fy nglanhâu.

13 Yntau a estynnodd ei law, ac a gyfyrdodd ag ef, gan ddywedyd, Yr wyf yn ewyllysio: Bydd lân. Ac yn ebrwydd y gwahan-glwys a aeth ymaith oddi wrtho.

14 Ac efe a orchymynodd iddo na ddywedai i neb: eithr dos ymaith, a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrw m dros dy lanhâd, fel y gorchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar led: a llawer o bobloedd a ddaethant ynghŷd i'w wrandaw ef,

ac i'w hiachâu ganddo o'u clefydau.

16 ¶ Ac yr oedd efe yn cilio o'r neilldu yn y diffeithwch, ac yn gweddïo.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, fod Phariseaid a doctoriaid y gyfraith yn eistedd *yno*, y rhai a ddaethent o bob pentref yn Galilea, a Iudea, a Ierusalem : ac yr oedd gallu yr Arglywydd i'w hiachâu hwynt.

18 ¶ Ac wele wŷr yn dwyn mewn gwely ddyn a oedd glaf o'r parlys : a hwy a geisiasant ei ddwyn ef i mewn, a'i ddodi ger ei fron ef.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringasant ar nen y tŷ, ac a'i gollyngasant ef i wared yn y gwely trwy 'r pridd-lechau, yn y canol ger bron yr Iesu.

20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Y dyn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a ddechreusasant ymresymmu, gan ddywedyd, Pwy yw hwn sydd yn dywedyd cabledd? pwy a ddechon faddeu pechodau ond Duw yn unig?

22 A'r Iesu, yn gwybod eu hymresymmiadau hwynt, a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa resymmu yn eich calonnau yr ydych?

23 Pa un hawsaf, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau, ai dywedyd, Cyfod, a rhodia?

24 Ond fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod ar y ddaear i faddeu pechodau, (eb efe wrth y claf o'r parlys) Yr wyf yn dywedyd wrthynt, Cyfod, a chymmer dy wely, a dos i'th dŷ.

25 Ac yn y man y cyfododd efe i fynu yn eu gŵydd hwynt : ac efe a gymmerth yr hyn y gorweddaï arno, ac a aeth ymaith i'w dŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.

26 A syndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddasant Dduw ; a hwy a lanwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelsom bethan anhygoel heddyw.

27 ¶ Ac ar ol y pethau hyn yr aeth efe allan, ac a welodd publican a'i enw Lefi, yn eistedd wrth y

dollfa : ac efe a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

28 Ac efe a adawodd bob peth, ac a gyfododd i fynu, ac a'i dilynodd ef.

29 A gwnaeth Lefi iddo wledd fawr yn ei dŷ : ac yr oedd tyrfa fawr, o publicanod ac eraill, yn eistedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr eu hysgrifenyddion a'u Phariseaid hwynt a furmurasant yn erbyn ei ddisgyblion ef, gan ddywedyd, Paham yr ydych chwi yn bwytta ac yn yfed gyd â phublicanod a phechaduriaid?

31 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg ; ond i'r rhai cleifion.

32 Ni ddaethum i alw rhai cyf-iawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

33 ¶ A hwy a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan yn ymprydio yn fynych, ac yn gwneuthur gweddïau, a'r un modd yr eiddo y Phariseaid ; ond yr eiddot ti yn bwytta ac yn yfed?

34 Yntau a ddywedodd wrthynt, A ellwch chwi beri i blant yr ys-tafell briodas ymprydio, tra byddo y priodas-fab gyd â hwynt?

35 Ond y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt ; ac yna yr ymprydiant yn y dyddiau llynny.

36 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt : Ni rydd neb lain o ddilledyn newydd mewn hen ddilledyn : os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chyttuna â'r hen.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hen gostrelau : os amgen, y gwin newydd a ddryllia 'r costrelau, ac efe a red allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd sydd raid ei fwrw mewn costrelau newyddion ; a'r ddan a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed *gwin* hen, a chwennych y newydd yn y fan : canys efe a ddywed, Gwell yw yr hen.

PEN. VI.

1 *Crist yn argyhoeddi dallineb y Phariseaid ynghylch cadw y sabbath, trwy ysgrythrau, a rheswm, a gwyrthiau: 13 yn dewis deuddeg apostol: 17 yn iachâu y cleifion: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu i'w ddisgyblion fendithion a melli-dithion. 27 Pa fodd y mae i ni garu ein gelynyon. 46 a chysylltu ufudd-dod gweithredoedd da ynghyd â gwrandaw y gair; rhag, yn nryg-ddydd profedigaeth, i ni syrthio fel tŷ wedi ei adeiladu ar wyneb y ddaear, heb ddim sylfaen.*

A BU ar yr ail prif sabbath, fyned o hono trwy yr fyd: â'i ddisgyblion a dynnasant y tywys, ac a'u bwyttasant, gwedi eu rhwbio â'u dwylaw.

2 A rhai o'r Phariseaid a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreitlon ei wneuthur ar y sabbathau?

3 A'r Iesu gan ateb iddynt, a ddywedodd, Oni ddarllenasoeh hynch aith, yr hyn a wnaeth Dafydd, pa oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef:

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dŷ Duw, ac y cymmerth ac y bwytaodd y bara gosod, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef: yr hwn nid yw gyfreithlon ei fwytta, ond i'r offeiriaid yn unig?

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae Mab y dyn yn Arglwydd ar y sabbath hefyd.

6 ¶ A bu hefyd ar sabbath arall, iddo fyned i mewn i'r synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno ddyn â'i law ddehau wedi gwywo.

7 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a'i gwylasant ef, a iachâi efe ef ar y dydd sabbath; fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dyn oedd â'r llaw wedi gwywo, Cyfod i fynu, a saf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fynu, ac a safodd.

9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynaf i chwi, Beth sydd gyfreithlon ar y sabbathau? gwneuthur da, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch, efe a ddywedodd wrth y dyn, Estyn dy law. Ac efe

a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lanwyd o ynfydrwydd, ac a ymddiddanasant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.

12 A bu yn y dyddiau hynny, fyned o hono ef allan i'r mynydd i weddio; a pharhâu ar hŷd y nos yn gweddio Duw.

13 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, efe a alwodd atto ei ddisgyblion: ac o honynt efe a etholodd ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn Apostolion;

14 Simon (yr hwn hefyd a enwodd efe Pedr) ac Andreas ei frawd; Iago, ac Ioan; Philip, a Bartholomæus;

15 Matthew, a Thomas; Iago, *fab* Alphæus, a Simon a elwir Zelotes;

16 Iudas *brawd* Iago, a Iudas Iscariot, yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.

17 ¶ Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a safodd mewn gwas-tattir; a'r dyrfa o'i ddisgyblion, a lliaws mawr o bobl o holl Iudea a Ierusalem, ac o duedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth i wrandaw arno, ac i'w hiachâu o'u clyfydau;

18 A'r rhai a flinid gan ysprydion aflan: a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyrfa oedd yn ceisio cyffwrdd ag ef; am fod nerth yn myned o hono allan, ac yn iachâu pawb.

20 ¶ Ac efe a ddyrchafodd ei olygon ar ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Gwŷn eich byd y tlodion: canys eiddoch chwi yw teyrnas Duw.

21 Gwŷn eich byd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awr hon: canys chwi a ddigonir. Gwŷn eich byd y rhai ydych yn wlo yr awr hon: canys chwi a chwerddwch.

22 Gwŷn eich byd pan y'ch casao dynion, a phan y'ch didolant *oddi wrthynt*, ac y'ch gwaradwyddant, ac y bwriant eich enw allan megis drwg, er mwyn Mab y dyn.

23 Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwech: canys wele;

eich gwobr *sydd* fawr yn y nef : oblegyd yr un ffunud y gwnaeth eu tadau hwynt i'r prophwydi.

24 Eithr gwae chwi y cyfoethogion : canys derbyniasoch eich diddanwch.

25 Gwae chwi y rhai llawn : canys chwi a ddygwch newyn. Gwae chwi y rhai a chwerddwch yr awr hon : canys chwi a alerwch ac a wylwch.

26 Gwae chwi pan ddywedo pob dyn yn dda am danoch : canys felly y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gabrophwydi.

27 ¶ Ond yr wyf yn dywedyd wrthyth chwi y rhai ydych yn gwrandaw, Cerwch eich gelynion ; gwnewch dda i'r rhai a'ch casânt :

28 Bendithiwch y rhai a'ch mell-dithiant, a gweddiwch dros y rhai a'ch drygant.

29 Ac i'r hwn a'th darawo ar y *naill* gern, cynnyg y llall hefyd ; ac i'r hwn a ddygo ymaith dy gochl, na wahardd dy bais hefyd.

30 A dyro i bob un a geisio gen-nyt ; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais eichwyl.

31 Ac fel y mynnech wneuthur o ddynion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr un ffunud.

32 Ac os cerwch y rhai a'ch carant chwithau, pa ddiolch fydd i chwi ? oblegyd y mae pechaduriaid hefyd yn caru y rhai a'u câr hwythau.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnant dda i chwithau, pa ddiolch fydd i chwi ? oblegyd y mae y pechaduriaid hefyd yn gwneuthur yr un peth.

34 Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai yr ydych yn gobeithio y cewch chwithau ganddynt, pa ddiolch fydd i chwi ? oblegyd y mae y pechaduriaid hefyd yn rhoddi echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont y cyffelyb.

35 Eithr cerwch eich gelynion, a gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb obeithio dim drachefn ; a'ch gwobr a fydd mawr, a phlant fyddwch i'r Goruchaf : canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar a drwg.

36 Byddwch gan hynny drugarogion, megis ag y mae eich Tad yn drugarog.

37 Ac na fernwch, ac ni'ch bernir : na chondemiwch, ac ni'ch condemnrir : maddeuwch, a maddeuir i chwithau :

38 Rhoddwch, a rhoddir i chwi : mesur da, dwysedig, ac wedi ei ysgwyd, ac yn myned trosodd, a roddant yn eich mynwes : canys a'r un mesur ag y mesuroch, y mesurir i chwi drachefn.

39 Ac efe a ddywedodd ddam-meg wrthynt : A ddichon y dall dywyso 'r dall ? oni syrthiant ill dan yn y clawdd ?

40 Nid yw y disgybl uwch law ei athraw : eithr pob un perffaith a fydd fel ei athraw.

41 A phaham yr wyt ti yn edrych ar y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd, ac nad ydwynt yn ystyried y trawst sydd yn dy lygad dy hun ?

42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth dy frawd, *Fy* mrawd, gâd i mi dynnu allan y brycheuyn sydd yn dy lygad, a thithau heb weled y trawst sydd yn dy lygad dy hun ? O ragrithiwr, bwrw allan y trawst o'th lygad dy hun yn gyntaf ; ac yna y gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn sydd yn llygad dy frawd.

43 Canys nid yw pren da yn dwyn ffrwyth drwg ; na phren drwg yn dwyn ffrwyth da.

44 Oblegyd pob pren a adwaenir wrth ei ffrwyth ei hun : canys nid oddi ar ddrain y casglant ffigys, nac oddi ar berth yr heliant rawnwin.

45 Y dyn da, o ddaionus drysor ei galon, a ddwg allan ddaioni ; a'r dyn drwg, o ddrygionus drysor ei galon, a ddwg allan ddrygioni : canys o helaethrwydd y galon y mae ei enau yn llafaru.

46 ¶ Paham hefyd yr ydych yn fy ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd ?

47 Pwy bynnag a ddêl attaf fi, ac a wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt, mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn gyffelyb.

48 Cyffe.yb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a osododd ei sail ar y graig : a phan ddaeth llifeiriant, y llif-ddyfroedd a gurodd ar y tŷ hwnnw, ac ni allai ei siglo ; canys yr oedd wedi ei seilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wua, cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y ddaear, heb sail ; ar yr hwn y curodd y llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd : a chwymp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 *Crist yn caffael mwy o ffydd yn y canwriad, un o'r Cenhedloedd, nag yn yr un o'r Iuddewon : 10 yn iachau ei was ef yn ei absen : 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y uraig weddw o Naïn : 19 yn utteb cenhadon Ioan, trwy ddangos ei wyrthiau : 24 yn tystiolaethu i'r bobl ei feddwl am Ioan : 30 yn bwro bai ar yr Iuddewon, y rhai ni ellid eu hynnill na thrwy ymarweddiad Ioan, na'r eiddo yr Iesu : 36 ac yn dangos, trwy achlysur Mair Magdalen, pafodd y mae efe yn gyfaill i bechaduriaid, nid i'w maentumio mewn pechodau, ond i faddeu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'u hedifeirwch.*

AC wedi iddo orphen ei holl ymadroddion lle y clywai y bobl, efe a aeth i mewn i Capernaum.

2 A gwas rhyw ganwriad, yr hwn oedd anwyl ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, ym mron marw.

3 A phan glybu efe son am yr Iesu, efe a ddanfonodd atto henuriaid yr Iuddewon, gan attolwg iddo ddyfod a iachâu ei was ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a attolygasant arno yn daer, gan ddywedyd, Oblegyd y mae efe yn haeddu cael gwneuthur o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac efe a adeiladodd i ni synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â lwynt. Ac efe weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoena ; canys nid wyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd :

7 O herwydd paham ni'm tybiais fy hun yn deilwng i ddyfod attat : eithr dywed y gair, a iachl tydd fy ngwas.

8 Canys dyn wyf finnau wedi fy

ngosod dan awdurdod, a chennyf filwŷr danaf : ac meddaf wrth lwn. Dos, ac efe a â ; ac wrth arall, Dyred, ac efe a ddaw ; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu yr Iesu y pethau hyn, efe a ryfeddodd wrtho, ac a drodd, ac a ddywedodd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni chefais gymmaint ffydd, na ddo yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddychlwelyd i'r tŷ, a gawsant y gwas a fuasai glaf, yn holliach.

11 ¶ A bu drannoeth, iddo ef fyned i ddinas a elwid Naïn ; a chyd ag ef yr aeth llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr.

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth y ddinas, wele un marw a ddygid allan, yr hwn oedd unig fab ei fam, a honno yn weddw : a bagad o bobl y ddinas oedd gyd â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a gymmerodd drugaredd arni, ac a ddywedodd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth attynt, efe a gyffyrddodd â'r elor (a'r rhai oedd yn ei dwyn, a safasant) Ac efe a ddywedodd, Y mab ieuangc, yr wyf yn dywedyd wrthyf, Cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lafaru. Ac efe a'i rhoddes i'w fam.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb : a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, Prophwyd mawr a gyfododd yn ein plith ; ac, Ymwelodd Duw â'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano trwy holl Iudea, a thrwy gwbl o'r wlad oddi amgylch.

18 A'i ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 ¶ Ac Ioan, wedi galw rhyw ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sy'n dyfod ? ai un arall yr ŷm yn ei ddisgwyl ?

20 A'r gwŷr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'u danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw yr hwn sy'n dyfod ? ai arall yr ŷm yn ei ddisgwyl ?

21 A'r awr honno efe a iachodd

lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac ysprydion drwg; ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.

22 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch ac a glywsoch; fod y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwyfus wedi eu glanhâu, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr efengyl.

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwystrir ynof fi.

24 ¶ Ac wedi i genhadau Ioan fyned ymaith, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffeithwch i'w weled? Ai corsen yn siglo gan wânt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w weled? Ai dyn wedi ei ddilladu â dillad esmwyth? Wele, y rhai sy'n arfer dillad anrhydeddus, a moethau, mewn palasau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yr aethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? Yn ddiaw meddaf i chwi, a llawer mwy nâ phrophwyd.

27 Hwn yw *efe* am yr un yr ysgrifenwyd, Wele, yr wyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wynneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, Ym nhlith y rhai a aned o wragedd, nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn sydd leiaf yn nheyrnas Duw, sydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrandaw, a'r publicanod, a gyf-iawnhasant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Phariseaid a'r cyfreithwyr yn eu herbyn eu hunain a ddiystyrasant gynghor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

31 ¶ A dywedodd yr Arglwydd, I bwy gan hynny y cyfelybaf ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

32 Tebyg dynt i blant yn eistedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth

eu gilydd, ac yn dywedyd, Canasom bibau i chwi, ac ni ddawnsiasoch; cwynfanasom i chwi, ac nid wylasoch.

33 Canys daeth Ioan Fedyddiwr heb na bwytta bara, nac yfed gwin; a chwi a ddywedwch, Y mae cythraul ganddo.

34 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac yn yfed; ac yr ydych yn dywedyd, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan pawb o'i phlant.

36 ¶ Ac un o'r Phariseaid a ddymunodd arno fwytta gyd ag ef: ac yntau a aeth i dŷ y Pharisead, ac a eisteddodd i fwytta.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi fod yr Iesu yn eistedd ar y bwrdd yn nhŷ y Pharisead, a ddug flwch o ennaint:

38 A chan sefyll wrth ei draed ef o'r tu ol, ac wylo, hi a ddechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen: a hi a gusanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r ennaint.

39 A phan welodd y Pharisead, yr hwn a'i gwahoddasai, efe a ddywedodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Pe bai hwn brophwyd, efe a wybuasai pwy, a pha fath wraig yw yr hon sydd yn cyffwrdd ag ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennyf beth i'w ddywedyd wrthynt. Yntau a ddywedodd, Athraw, dywed.

41 Dau ddyledwr oedd i'r un echwynwr: y naill oedd arno bum can ceiniog o ddyled, a'r llall ddeg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, efe a faddeuodd iddynt ill dau. Dywed gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a atebodd ac a ddywedodd, Yr wyf fi yn tybied mai yr hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf. Yntau a ddywedodd wrtho, Uniawn y bernaist.

44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A weli

di y wraig hon? mi a ddaethum i'th dŷ di, ac ni roddaist i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd fy nhraed â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen.

45 Ni roddaist i mi gusan: ond hon, er pan ddaethum i mewn, ni pheidiodd â chusanu fy nhraed.

46 Fy mhen ag olew nid irast: ond hon a irodd fy nhraed ag enaint.

47 O herwydd paham y dywedaf wrthyt, Maddeuwyd ei haml bechodau hi; oblegyd hi a garodd yn fawr: ond y neb y maddeuer ychydig iddo, a gâr ychydig.

48 Ac efe a ddywedodd wrthi, Maddeuwyd i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn cyd-eistedd i fwyta a ddechreusant ddywedyd ynddynt eu hunain, Pwy yw hwn sydd yn maddeu pechodau hefyd?

50 Ac efe a ddywedodd wrth y wraig, Dy ffydd a'th gadwodd; dos mewn tangnefedd.

PEN. VIII.

i Y gwagedd yn gweini i Grist o'u golud. 4 Crist, wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i apostolion yn ei ganlyn, yn gosod allan ddammeg yr hauwr; 16 a'r ganwyl. 21 yn dangos prwy ydyw ei fam a'i froayr: 22 yn ceryddu y gwynioedd: 26 yn bwyr y lleng gythreuliaid allan o'r dyn, i'r genfaint foch. 37 Y Gadareniaid yn ei wrthod ef: 43 yntau yn iacháu y wraig o'i diferlif gwaed, 49 ac yn byw hâu merch Iairus.

ABU wedi hynny, iddo fyned trwy bob dinas a thref, gan bregethu, ac efangylu teyrnas Duw: a'r deuddeg oedd gyd ag ef;

2 A gwagedd rai, a'r a iachesid oddi wrth ysprydion drwg a gwendid; Mair yr hon a elwid Magdalen, o'r hon yr aethai saith gythraul allan;

3 Ioanna, gwraig Chusa, goruchwylwr Herod; a Susanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

4 ¶ Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghŷd, a chyrru atto o bob dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg:

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei had: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd; ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwytaodd.

6 A pheth arall a syrthiodd ar y

grraig; a phan eginodd, y gwywodd, am uad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mysg drain; a'r drain a gyd-dyfasant, ac a'i tagasant ef.

8 A pheth arall a syrthiodd ar dir da; ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn, efe a lefodd, Y neb sydd â chlustiau ganddo i wrandaw, gwrandawed.

9 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

10 Yntau a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgeloedd teyrnas Duw: eithr i eraill ar ddamhegion; fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

11 A dyma'r ddammeg: Yr had yw gair Duw.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai sy yn gwrandaw: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu, a bod yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig. *yw y rhai* pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen; a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai sydd yn credu dros amser, ac yn amser profedigaeth yn cilio

14 A'r hwn a syrthiodd ym mysg drain, yw y rhai a wrandawsant; ac wedi iddynt fyned ymaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a golud, a melyswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

15 A'r hwn ar y tir da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon hawddgar a da, ydynt yn gwrandaw'r gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

16 Nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn ei dodi dan wely; eithr yn ei gosod ar ganhwylbren, fel y caffo y rhai a ddêl i mewn weled y goleuni.

17 Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg; na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.

18 Edrychwch am hynny pa fodd

y clywoch : canys pwy bynnag y mae ganddo, y rhoddir iddo ; a'r neb nid oes ganddo, i'e, yr hyn y mae yn tybied ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.

19 ¶ Daeth atto hefyd *ei* fam a'i frodyr ; ac ni allent ddyfod hyd atto gan y dorf.

20 A mynegwyd iddo *gan rai*, yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy weled.

21 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i a'm brodyr i yw y rhai hyn sy yn gwrandaw gair Duw, ac yn ei wneuthur.

22 ¶ A bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddisgyblion : a dywedodd wrthynt, Awn trosodd i'r tu hwnt i'r llyn. A hwy a gychwynasant.

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd : a chawod o wynt a ddisgynodd ar y llyn ; ac yr oeddynt yn llawn o *ddufr*, ac mewn enbyddiwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroisant ef, gan ddywedyd, O Feistr, Feistr, darfu am dauom. Ac efe a gyfododd, ac a geryddodd y gwylt a'r tonnau dwfr : a hwy a beidiasant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni, a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fod yn gorchymyn i'r gwyltoedd ac i'r dwfr hefyd, a hwythau yn ufuddhâu iddo?

26 ¶ A hwy a hwyliasant i wlad y Gadareniaid, yr hon sydd o'r tu arall ar gyfer Galilea.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu ag ef ryw wr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid er ys talm o amser ; ac ni wisgai ddillad, ac nid arhosai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 *Hwn*, wedi gweled yr Iesu, a dolefa'n, a syrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef uchel, Beth sydd i mi â thi, O Iesu, Fab Duw goruchaf? yr wyf yn atolwg i ti na'm poenech.

29 (Canys efe a orchymynasai i'r

yspryd aflan ddyfod allan o'r dyn. Canys llawer o amserau y cipiasai ef : ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llyfetheiriau ; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythraul i'r diffeithwch)

30 A'r Iesu a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntau a ddywedodd, L leng : canys llawer o gythreuliaid a aethent iddo ef.

31 A hwy a ddeisyfiasant arno, na orchymynai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch lawer yn pori ar y mynydd : a hwynt-hwy a attolygasant iddo adael iddynt fyned i mewn i'r rhai hynny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allau o'r dyn, ac a aethant i mewn i'r moch : a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.

34 A phlan welodd y meichiaid yr hyn a ddarfuasai, hwy a ffoisant, ac a aethant ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad.

35 A hwy a aethant allan i weled y peth a wnellsid ; ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawsant y dyn o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn ei ddillad, a'i iawn bwyll, yn eistedd wrth draed yr Iesu : a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welsent, a fynegasant hefyd iddynt pa fodd yr iachasid y cythreulig.

37 ¶ A'r holl liaws o gylch gwlad y Gadareniaid a ddymunasant arno fyned ymaith oddi wrthynt ; am eu bod mewn ofn mawr. Ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

38 A'r gwr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeisyfiodd arno gael bod gyd ag ef : eithr yr Iesu a'i danfonodd ef ymaith, gan ddywedyd,

39 Dychwel i'th dŷ, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth, dan bregethu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai yr Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef : canys yr oeddynt oll yn disgwyl am dano ef.

41 ¶ Ac wele, daeth gwr a'i enw Iairus; ac efe oedd lywodraethwr y synagog: ac efe a syrthiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolygodd iddo ddyfod i'w dŷ ef:

42 O herwydd yr oedd iddo ferch unig-anedig ynghŷlch deuddeng mlwydd oed, a hon oedd yn marw. (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwasgent ef.

43 ¶ A gwraig, yr hon oedd mewn diferlif gwaed er ys deuddeng mlynedd, yr hon a dreuliasai ar physyg-wŷr ei holl fywyd, ac ni's gallai gael gan neb ei hiachâu,

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisg ef: ac yn y fan y safodd diferlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Pedr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O Feistr, y mae y bobloedd yn dy wasgu, ac yn dy ilino; ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw un a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned rhinwedd allan o honof.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth dan grynu, ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo, y'ngŷydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi ag ef, ac fel yr iachasid hi yn ebrwydd.

48 Yntau a ddywedodd wrthi, Cymmer gysur, ferch; dy ffydd a'th iachaodd: dos mewn tangnefedd.)

49 ¶ Ac efe etto yn llafaru, daeth un o dŷ llywodraethwr y synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoena mo'r Athraw.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn unig, a hi a iachêir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Pedr, ac Iago, ac Ioan, a thad yr eneth a'i mam.

52 Ac wylo a wnaethant oll, a chwynfan am dani. Eithr efe a ddywedodd, Nac wylwch: nid marw hi; eithr cysgu y mac.

53 A hwy a'i gwatwarasant ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd: ac efe a orchymynodd roi bwyd iddi.

56 A synnu a wnaeth ar ei rhieni hi: ac efe a orchymynodd iddynt, na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

PEN. IX.

1 Crist yn anfon ei apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu. 7 Herod yn chwennych gweled Crist. 17 Crist yn porthi pum mil: 18 yn ymfyn beth yr oedd y byd yn ei dymbied am dano: 22 yn rhag-synegi ei ddiodeffaint: 23 yn gosod allan i barob siampl o'i ddiodeffgarwch. 28 Ei weddnewidiad ef. 37 Mae efe yn iachâu y lloerig: 43 a thrachefn yn rhug-rybuddio ei ddisgyblion um ei ddiodeffaint: 46 yn canmol gostyngieiddrwydd: 51 yn gorchymyn iddynt ddangos llarieidd-ara tu ag at barob, heb chwenych dial. 57 Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond dan ammod.

AC efe a alwodd ynghŷd ei ddeu ddeg disgybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar yr holl gythreuliaid, ac i iachâu clefydau.

2 Ac efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Duw, ac i iachâu y rhai cleifion.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac ysgrepan, na bara, nac arian; ac na fydded gennycheddwybais bob un.

4 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i mewn, arhoswch yno, ac oddi yno ymadêwch.

5 A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, pan eloch allan o'r ddinas honno, ysgydwch hyd yn oed y llwch oddi wrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwynt.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy'r trefi, gan bregethu yr efengyl, a iachâu ym mhob lle.

7 ¶ A Herod y tetrarch a glybu y cwbl oll a wnaethid ganddo; ac efe a betrusodd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw;

8 A rhai eraill, ymddangos o

Elias; a rhai eraill, mai prophwyd, un o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

10 ¶ A'r apostolion, wedi dychiwelyd, a fynegasant iddo y cwbl a wnaethent. Ac efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r neilldu, i le anghyfaunedd yn perthynu i'r ddinas a elwir Bethsaida.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynasant ef: ac efe a'u derbyniodd hwynt, ac a lafarodd wrthynt am deyrnas Duw, ac a iachaodd y rhai oedd arnynt eisiau eu hiachu.

12 A'r dydd a ddechreuodd hwyrhâu; a'r deuddeg a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Gollwng y dyrfa ymaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlad oddi amgylch, i lettya, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni yma mewn lle anghyfaunedd.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt *beth* i'w fwytta. A hwythau a ddywedasant, Nid oes gennym ni ond pùm torth, a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pùm mil o wŷr. Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Gwnewch iddynt eistedd yn fyrddeidiau, bob yn ddeg a deugain.

15 Ac felly y gwnaethant; a hwy a wnaethant iddynt oll eistedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pùm torth, a'r ddau bysgodyn, ac a edrychodd i fynu i'r nef, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'r disgyblion i'w gosod ger bron y bobl.

17 A hwynt-hwy oll a fwyttasant, ac a gawsant ddigon: a chyfodwyd a weddillasai iddynt o friw-fwyd, ddeuddeg basgedaid.

18 ¶ Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio ei hunan, fod ei ddisgyblion gyd ag ef: ac efe a ofynodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y

mae'r bobl yn dywedyd fy mod i?

19 Hwythau gan ateb a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr; ond eraill, mai Elias; ac eraill, mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chi yn dywedyd fy mod i? A Phedr gan ateb a ddywedodd, Crist Duw.

21 Ac efe a roes orchymyn arnynt, ac a archodd *iddynt* na ddywedent hynny i neb.

22 Gan ddywedyd, Mae yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi.

23 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth hawb, Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a choded ei groes beunydd, a dilyned fi.

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei einioes, a'i cyll; ond pwy bynnag a gollo ei einioes o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

25 Canys pa lesàd i ddyn, er ynnill yr holl fyd, a'i ddifetha ei hun, neu fod wedi ei golli?

26 Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fab y dyn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tad, a'r angylion sanctaidd.

27 Eithr dywedaf i chwi yn wir, Y mae rhai o'r sawl sy yn sefyll yma a'r ni archwaethant angau, hyd oni welont deyrnas Duw.

28 ¶ A bu, ynghylch wyth niwrnod wedi'r geiriau hyn, gymmeryd o hono ef Pedr, ac Ioan, ac Iago, a myned i fynu i'r mynydd i weddio.

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwedd ei wynebpryd ef a newidiwyd, a'i wisg *oedd* yn wen ddisglair.

30 Ac wele, dau wr a gydymdiddauodd ag ef, y rhai oedd Moses ac Elias.

31 Y rhai a ymddangosasant mewn gogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawiad ef, yr hwn a gyflawnai efe yn Ierusalem.

32 A Phedr, a'r rhai oedd gyd

ag ef, oeddynt wedi trymhâu gan gysgu : a phan ddihunasant, hwy a welsant ei ogoniant ef, a'r ddau wr, y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymadaw oddi wrtho ef, ddywedyd o Pedr wrth yr Iesu, O Feistr, da yw i ni fod yma : gwnawn dair pabell ; un i ti, ac un i Moses, ac un i Eliás : heb wybod beth yr oedd yn ei ddywed- yd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywed- yd hyn, daeth cwmwl ac a'u cys- gododd hwynt : a hwynt-hwy a ofn- asant wrth fyned o honynt i'r cwm- mwl.

35 A daeth llef allan o'r cwm- mwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy Mab anwyl : gwrandêwch ef.

36 Ac wedi bod y llef, gafwyd yr Iesu yn unig. A hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny ddim o'r pethau a welsent.

37 ¶ A darfu drannoeth, pan ddaethant i wared o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag ef.

38 Ac wele, gwr o'r dyrfa a ddo- lefodd, gan ddywedyd, O Athraw, yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy mab ; canys fy unig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntau yn ddisym- mwth yn gwaeddi ; ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falò ewyn ; a braidd yr ymedy oddi wrtho, wedi iddo ei ysigo ef.

40 Ac mi a ddeisyfiais ar dy ddis- gyblion di ei fwrw ef allan ; ac ni's gallasant.

41 A'r Iesu gan ateb a ddywed- odd, O genhedlaeth anffyddlon a throfaus, pa hÿd y byddaf gyd â chwi, ac y'ch goddefaf ? dwg dy fab yma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythraul a'i rhwygodd ef, ac a'i drylliodd : a'r Iesu a gerydd- odd yr yspryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 ¶ A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw. Ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai yr Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

44 Gosodwch chwi yn eich clust-

iau yr ymadroddion hyn : canys Mab y dyn a draddodir i ddwyllaw dynion.

45 Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel na's deallent ef : ac yr oedd arnynt arswyd ymofyn ag ef am y gair hwn.

46 ¶ A dadl a gyfododd yn eu plith, pwy a fyddai fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu, wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fach- gennyn, ac a'i gosododd yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwy bynnag a dderbynio y bach- gennyn hwn yn fy enw i, sydd yn fy nerbyn i ; a phwy bynnag a'm derbynio i, sydd yn derbyn yr hwn a'm hanfonodd i : canys yr hwn sydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49 ¶ Ac Ioan a atebodd ac a ddywedodd, O Feistr, ni a welsom ryw un yn dy enw di yn bwrw allan gythreuliaid ; ac a waharddasom iddo, am nad oedd yn canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo : canys y neb nid yw i'n herbyn, trosom ni y mae.

51 ¶ A bu, pan gyflawnwyd y dyddiau y cymmerid ef i fynu, yntau a roddes ei fryd ar fyned i Ierusalem.

52 Ac efe a ddanfonodd genhad- au o flaen ei wyneb : a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i barottôi iddo ef.

53 Ac ni's derbyniasant hwy ef, oblegyd fod ei wyneb ef yn tueddu tu a Ierusalem.

54 A'i ddisgyblion ef, Iago ac Ioan, pan welsant, a ddywedasant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom am ddyfod tân i lawr o'r nef, a'u difa hwynt, megis y gwnaeth Eliás ?

55 Ac efe a drodd, ac a'u cerydd- odd hwynt ; ac a ddywedodd, Ni wyddoch o ba yspryd yr ydych chiwi.

56 Canys ni ddaeth Mab y dyn i ddistrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. A hwy a aethant i dref arall.

57 ¶ A bu, a hwy yn myned, ddywedyd o ryw un ar y ffordd wrtho ef, Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a chan adar yr awyr nythod; ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo ei ben i lawr.

59 Ac efe a ddywedodd wrth un arall, Dilyn fi. Ac yntau a ddywedodd, Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho. Gad i'r meirw gladdu eu meirw; ond dos di a phregetha deyrnas Duw.

61 Ac un arall hefyd a ddywedodd, Mi a'th ddilynaf di, O Arglwydd; ond gâd i mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai sy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb a'r sydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac yn edrych ar y pethau sydd o'i ol, yn gymmwys i deyrnas Duw.

PEN. X.

¹ Crist yn anfon allan ar uwwaith ddeg disgybl a thrugain i wneuthur gwyrthiau, ac i bregethu; 17 yn eu rhybuddio hwy i fod yn ostyngedig, ac ym mha beth y gorfoleddent: 21 yn diolch i'w dad am ei ras: 23 yn mawrygu dedwydd gyfwr ei eglwys: 25 yn dysgu y cyfreithiwr y modd i gael bywyd tragwyddol, ac i gymmeryd pawb yn gymmydog iddo, a'r a fo ag eisiau ei drugaredd ef arno: 41 yn arghyhoeddi Martha, ac yn canmol Mair ei chwaer hi.

WEDI y pethau hyn, yr ordeiniodd yr Arglwydd ddeg a thrugain eraill hefyd, ac a'u danfonodd hwynt bob yn ddau o flaen ei wyneb i bob dinas a man lle yr oedd efe ar fedr dyfod.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y cynhauaf yn wir sydd fawr, ond y gweithwŷr yn anaml: gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhauaf, am ddanfôn allan weithwŷr i'w gynhauaf.

3 Ewch: wele, yr wyf fi yn eich danfon chwi fel wŷn ym mysg bleiddiaid.

4 Na ddygwch god, nac ysgrepan, nac esgidiau; ac na chyferchwech well i neb ar y ffordd.

5 Ac i ba dŷ bynnag yr eloch i

mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangnefedd i'r tŷ hwn.

6 Ac o bydd yno fab tangnefedd, eich tangnefedd a orphwys arno: os amgen, hi a ddychwel atoch chwi.

7 Ac yn y tŷ hwnnw arhoswch, gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau ag a gaffoch ganddynt: canys teilwng yw i'r gweithiwr ei gyflog. Na threiglwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwyt-têwch y cyfryw bethau ag a rodder ger eich bronau:

9 Ac iachêwch y cleifion a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, Daeth teyrnas Duw yn agos atoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 Hyd yn oed y llwch, yr hwn a lynodd wrthym o'ch dinas, yr ydym yn ei sychu ymaith i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fod teyrnas Duw wedi nesâu atoch.

12 Eithr dywedaf wrthyich, mai esmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

13 Gwae di, Corazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhasent er ys talm, gan eistedd mewn sachliain a lludw.

14 Eithr esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thithau, Capernaum, yr hon a ddyrchafwyd hyd y nef, a dŷnnir i lawr hyd yn uffern.

16 Y neb sydd yn eich gwranda chwi, sydd yn fy ngwranda i; a'r neb sydd yn eich dirmygu chwi, sydd yn fy nirmygu i: a'r neb sydd yn fy nirmygu i, sydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i.

17 ¶ A'r deg a thrugain a ddychwelasant gyd â llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yn oed y cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a welais Satan megis mellten, yn syrthio o'r nef.

19 Wele, yr ydwyf fi yn rhoddi i chwi awdurdod i sathru ar seirph, ac ysgorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn; ac nid oes dim a wna ddim niwed i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhêwch, fod yr ysprydion wedi eu darostwng i chwi; ond llawenhêwch yn hytrach, am fod eich enwau yn ysgrifenedig yn y nefoedd.

21 ¶ Yr awr honno yr Iesu a lawenychodd yn yr yspryd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti, O Dad, Arglwydd nef a daear, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain: yn wir, O Dad; oblegyd felly y gwelid yn dda yn dy olwg di.

22 Pob petli a roddwyd i mi gan fy Nhad: ac ni wyr neb pwy yw y Mab, ond y Tad; na phwy yw y Tad, ond y Mab, a'r neb y mynno y Mab ei ddatguddio iddo.

23 ¶ Ac efe a drodd at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd o'r neilldu, Gwŷn fyd y llygaid sy yn gweled y pethau yr ydych chiwi yn eu gwelied.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, ewyllysio o lawer o brophwydi a brenhinoedd weled y pethau yr ydych chiwi yn eu gweled, ac ni's gwelsant; a chlywed y pethau yr ydych chiwi yn eu clywed, ac ni's clywsant.

25 ¶ Ac wele, rhyw gyfreithiwr a gododd, gan ei demtio ef, a dywedyd, Athraw, pa beth a wna i gael etifeddu bywyd tragwyddol?

26 Yntau a ddywedodd wrtho, Pa beth sydd ysgrifenedig yn y gyfraith? pa fodd y darlleni?

27 Ac efe gan ateb a ddywedodd, Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl; a'th gymmydog fel ti dy hun.

28 Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a attebaist yn uniawn: gwna hyn, a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyfiawnhâu ei hun, a ddywedodd wrth

yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Rhyw ddyn oedd yn myned i wared o Ierusalem i Iericho; ac a syrthiodd ym mysg lladron, y rhai wedi ei ddiosg ef, a'i archolli, a aethant ymaith, gan ei adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain rhyw offeiriad a ddaeth i wared y ffordd honno: a phan ei gwelodd, efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r un ffunud Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fan, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad, wrth ymdaith, a ddaeth atto ef: a phan ei gwelodd, a dosturiodd,

34 Ac a aeth atto, ac a rwymodd ei archollion ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin; ac a'i gosododd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r lletty, ac a'i hamgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fyned ymaith, efe a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes i'r llettywr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal drosto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelyf drachefn, mi a'i talaf i ti.

36 Pwy gan hynny o'r tri llyn, yr ydwyf ti yn tybied ei fod yn gymmydog i'r hwn a syrthiasai ym mhlith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr llyn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Iesu am hynny a ddywedodd wrtho, Dos, a gwna dithau yr un modd.

38 ¶ A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o hono i ryw dref: a rhyw wraig a'i henw Martha a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, yr hon hefyd a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawodd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus ynghŷlech llawer o wasanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennyt am i'm chwaer fy ngadael i fy hun i wasanaethu? dywed wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus a thrafferthus wyt ynghŷlch llawer o bethau :

42 Eithr un peth sydd angenrheidiol. A Mair a ddewisodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

PEN. XI.

1 *Crist yn dysgu gweddio, a hynny heb ddi-ffugio: 11 gan sicrhâu y rhydd Duw felly i ni bethau da. 14 Wrth furw allan gythraul mud, y mae efe yn ceryddu y Phariseaid cablaidd: 28 ac yn dangos pwy sydd fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl; 37 ac yn argyhoeddi ffug sanct-eiddrwydd y Phariseaid, a'r ysgrifenyddion, a'r cyfreithwyr.*

A BU, ac efe mewn rhyw fan yn gweddio, pan beidiodd, ddyweddy o un o'i ddisgyblion wrtho, Arglwydd, dysg i ni weddio, megis ag y dysgodd Ioan i'w ddisgyblion.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan weddioch, dywedwch, Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, Sanct-eiddier dy enw. Deued dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaear hefyd.

3 Dyro i ni o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau: canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb sy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac a â atto hanner nos, ac a ddywed wrtho, O gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn:

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth ataf wrth ymdaith, ac nid oes gennyf ddim i'w ddodi ger ei fron ef:

7 Ac yntau oddi mewn a ettyb ac a ddywed, Na flina fi: yn awr y mae y drws yn gauad, a'm plant gyd â mi yn y gwely; ni allaf godi a'u rhoddi i ti?

8 Yr wyf yn dyweddy i chwi, Er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fod yn gyfaill iddo; etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gynnifer ag y sydd arno eu leisiau.

9 Ac yr ydwyf yn dyweddy i chwi, Gofynwch, a rhoddir i chwi;

ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pob un sydd yn gofyn, sydd yn derbyn; a'r neb sydd yn ceisio, sydd yn cael; ac i'r hwn sydd yn curo, yr agorir.

11 Os bara a ofyn mab i un o honoch chwi sy dad, a ddyry efe garreg iddo? ac os pysgodyn, a a ddyry efe iddo sarph yn lle pysgodyn?

12 Neu os gofyn efe wŷy, a ddyry efe ysgorpion iddo?

13 Os chwydychwi gan hynny, y rhai ydych ddrwg, a fedrwech roi rhoddion da i'ch plant chwi; pa faint mwy y rhydd eich Tad o'r nef yr Yspryd Glân i'r rhai a ofyno ganddo?

14 ¶ Ac yr oedd efe yn bwrw allan gythraul, a hwnnw oedd fud. A bu, wedi i'r cythraul fyned allan, i'r mudan lafaru; a'r bobloedd a ryfeddasant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Trwy Beelzebub, pennaeth y cythreuliaid, y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

16 Ac eraill, gan ei demtio, a geisiasant ganddo arwydd o'r nef.

17 Yntau, yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyfanneddir; a thŷ yn erbyn tŷ, a syrth.

18 Ac os Satan hefyd sydd wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, pa fodd y saif ef deyrnas ef? gan eich bod yn dyweddy, mai trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farnwŷr arnoch chwi.

20 Eithr os myfi trwy fys Duw ydwyf yn bwrw allan gythreuliaid, dïammeu ddyfod teyrnas Duw atoch chwi.

21 Pan fyddo un cryf arfog yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn sydd ganddo mewn heddwech:

22 Ond pan ddèl un cryfach nag

ef arno, a'i orchfygu, efe a ddrwg ymaith ei holl arfogaeth ef, yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef.

23 Y neb nid yw gyd â mi, sydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, sydd yn gwasgaru.

24 Pan el yr yspryd aflan allan o ddyn, efe a rodia mewn lleoedd sychion, gan geisio gorpliwysdra: a phryd na chaffo, efe a ddywed, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei ysgubo a'i drefnu.

26 Yna yr â efe, ac y cymmer atto saith yspryd eraill gwaeth nag ef ei hun; a hwy a ant i mewn, ac a arhosant yno: a diwedd y dyn hwnnw fydd gwaeth nâ'i ddechreuad.

27 ¶ A bu, fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyrfa a gododd ei llef, ac a ddywedodd wrtho, Gwŷn fyd y groth a'th ddug li, a'r bronau a sugnaist.

28 Ond efe a ddywedodd, Yn hytrach gwŷn fyd y rhai sydd yn gwrandaw gair Duw, ac yn ei gadw.

29 ¶ Ac wedi i'r bobloedd ym-dyrru ynghŷd, efe a ddechreuodd ddywedyd, Y genhedlaeth hon sydd ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd; ac arwydd ni roddir iddi, ond arwydd Ionas y prophwyd.

30 Canys fel y bu Ionas yn arwydd i'r Ninesaidd, felly y bydd Mab y dyn hefyd i'r genhedlaeth hon.

31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y farn gyd â gwŷr y genhedlaeth hon, ac a'u condemnia hwynt: am iddi hi ddyfod o eithafoedd y ddaear i wrandaw doethineb Solomon; ac wele, un mwy nâ Solomon yma.

32 Gwŷr Ninesa a godant i fynu yn y farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i condemnant hi: am iddynt edifarhau wrth bregeth Ionas: ac wele, un mwy nâ Ionas yma.

33 Ac nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei gosod mewn lle dirgel, na than lestr; eithr ar ganhwylbren, fel y gallo y rhai a ddelo i mewn weled y goleuni.

34 Canwyll y corph yw'r llygad: am hynny pan fyddo dy lygad yn syml, dy holl gorph hefyd fydd oleu; ond pan fyddo *dy lygad* yn ddrwg, dy gorph hefyd fydd tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni sydd ynot fod yn dywyll-wch.

36 Os dy holl gorph gan hynny *sydd* oleu, heb un rhan dywyll ynddo, bydd y cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll â'i llewyrch yn dy oleuo di.

37 ¶ Ac fel yr oedd efe yn llafaru, rhyw Pharisead a ddymunodd arno giniawa gyd ag ef. Ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a eisteddodd i fwytta.

38 A'r Pharisead pan welodd, a ryfeddodd nad ymolchasai efe yn gyntaf o flaen ciniaw.

39 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Yn awr chwydychwi y Pharisaid ydych yn glanhau y tu allan i'r cwppan a'r ddysgl; ond eich tu mewn sydd yn llawn o drais a drygioni.

40 O ynyfydion, onid yr hwn a wnaeth yr hyn sydd oddi allan, a wnaeth yr hyn sydd o fewn hefyd?

41 Yn hytrach rhoddwch elusen o'r pethau sy gennych: ac wele, pob peth sydd lân i chwi.

42 Eithr gwae chwi y Pharisaid: canys yr ydych chwi yn degymmu y mintys, a'r ryw, a phob llysiennyn, ac yn myned heibio i farn a chariad Duw. Y pethau hyn oedd raid en gwneuthur, ac na adewid y lleill heb wneuthur.

43 Gwae chwi y Pharisaid; canys yr ydych yn caru y prif-gad-eiriau yn y synagogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

44 Gwae chwi, ysgrifenyddion a Pharisaid, ragrithwŷr; am eich bod fel beddau anamlwg, a'r dynion a rodiant *arnynt* heb wybod *oddi wrthynt*.

45 ¶ Ac un o'r cyfreithwŷr a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, wrth ddywedyd hyn, yr wyt ti yn ein gwaradwyddo ninnau hefyd.

46 Yntau a ddywedodd, Gwae

chwithau hefyd, y cyfreithwŷr; canys yr ydych yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu dwyn, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r beichiau ag un o'ch bysedd.

47 Gwae chwychwi; canys yr ydych yn adeiladu beddau y prophwydi, a'ch tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wir yr ydych yn tystiolaethu, ac yn gyd-foddlon i weithredoedd eich tadau: canys hwynt-hwy yn wir a'u lladdasant hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu beddau hwynt.

49 Am hynny hefyd y dywedodd doethineb Duw, Anfonaf attynt brophwydi ac apostolion, a rhai o honynt a laddant ac a erlidiant.

50 Fel y gofyrer i'r genhedlaeth hon waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywalltwyd o ddechreuad y byd;

51 O waed Abel hyd waed Zacharias, yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r deml: diau meddaf i chwi, Gofynir ef i'r genhedlaeth hon.

52 Gwae chwychwi, y cyfreithwŷr: canys chwi a ddygasoch ymaith agoriad y gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich hunain, a'r rhai oedd yn myned a waharddasoch chwi.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid fod yn daer iawn arno, a'i annog i ymadrodd am lawer o bethau:

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio hela rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

PEN. XII.

1 Crist yn pregethu i'w ddisgyblion am ochel rhagrith, ac ofn wrth ddatgan ei athrawueth ef: 10 yn rhybuddio y bobl i ochelyd cybydd-dra, trwy ddamwng y gwr goludog a adeiladodd ysguboriau mwy. 22 Ni wasanaetha i ni fod yn rhy ofalus am bethau bydol; 31 ond ceisio teyrnas Duw, 33 a rhoddi elusen, 36 a bod yn barod i agoryd i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag y delo. 41 Y dylu greinidogion Crist edrych ar eu siars, 49 a disgwyl am erlid. 54 Rhaid i'r bobl dderbyn yr amser hwn o ras, 58 oblegyd peth ofnadwy yw marw heb gynmodi.

YN y cyfamser, wedi i fyrddiwn o bobl ymgasglu ynghŷd, hyd oni ymsathrai y naill y llall, efe a ddechreuodd ddywedyd wrta ei ddisgyblion, Yn gyntaf, gwyliwch arnoch rhag surdoes y Phariseaid, yr hwn yw rhagrith.

2 Canys nid oes dim cuddiedig, a'r na's datguddir; na dirgel, a'r ni's gwybyddir.

3 Am hynny pa bethau bynnag a ddywedasoch yn y tywyllwch, a glywir yn y goleu; a'r peth a ddywedasoch yn y glust mewn ystafelloedd, a bregethir ar bennau tai.

4 Ac yr wyf yn dywedyd wrthynt, fy nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai sy yn lladd y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim mwy i'w wneuthur.

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a ofnwch: Ofnwch yr hwn, wedi y darffo iddo ladd, sydd ag awdurdod ganddo i fwrw i uffern; ie, meddaf i chwi, Hwnnw a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y to er dwy ffyrlling, ac nid oes un o honynt mewn anghof ger bron Duw?

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pennau chwi yn gyfrifedig oll. Am hynny nac ofnwch: yr ydych chwi yn well nâ llawer o adar y to.

8 Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm haddefo i ger bron dynion, Mab y dyn hefyd a'i haddef yntau ger bron angylion Duw.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion, a wedir ger bron angylion Duw.

10 A phwy bynnag a ddywedo air yn erbyn Mab y dyn, fe a fadd-euir iddo: eithr i'r neb a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni faddeuir.

11 A phan y'ch dygant i'r synagogau, ac at y llywiawdwŷr, a'r awdurdodau, na ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, neu beth a ddywedoch:

12 Canys yr Yspryd Glân a ddysg i chwi yn yr awr honno beth sydd raid ei ddywedyd.

13 ¶ A rhyw un o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athraw, dywed wrth fy mrawd am rannu â myfi yr etifeddiaeth.

14 Yntau a ddywedodd wrtho, Y dyn, pwy a'm gosododd i yn farwr, neu yn rhannwr arnoch chwi?

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Edrychwch, ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn sefyll ar amllder y pethau sydd ganddo.

16 ¶ Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddywedyd, Tir rhyw wr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymresymmodd ynddo ei hun, gan ddywedyd, Beth a wnaaf, am nad oes genmyf le i gasglu fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaaf: Mi a dynnaf i lawr fy ysguboriau, ac a adeiladaf rai mwy; ac yno y casglaf fy holl ffrwythau, a'm dâ.

19 A dywedaf wrth fy enaid, Fy enaid, y mae gennyf ddâ lawer wedi eu rhoi i gadw dros lawer o flynyddoedd: gorphwys, bwyta, yf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynfyd, y nos lion y gofynant dy enaid oddi wrthynt; ac eiddo pwy fydd y pethau a barottoaist?

21 Felly y mae yr hwn sydd yn trysori iddo ei hun, ac nid yw gyfoethog tu ag at Dduw.

22 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Am hyn yr wyf yn dywedyd wrthynt, Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwytaoch; nac am eich corph, beth a wisgoch.

23 Y mae y bywyd yn fwy nâ'r ymborth, a'r corph yn fwy nâ'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi; i'r rhai nid oes gell, nac ysgubor; ac y mae Duw yn eu porthi hwynt; O ba faint mwy yr ydych chi yn well nâ'r adar?

25 A phwy o honoch, gan gymmeryd gofal, a ddichon ychwanegu un cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth lleiaf, paham yr ydych yn cynmeryd gofal am y lleill?

27 Ystyriwch y lili, pa fodd y

maent yn tyfu; nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu; ac yr wyf yn dywedyd i chwi, na wisgwyd Solomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llysieuyn, yr hwn sydd heddyw yn y maes, ac y foru a deflir i'r ffrwn; pa faint mwy y dillada efe chwy-chwi, O rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheisiwch beth a fwytaoch, neu pa beth a yfoch; ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll y mae cenedloedd y byd yn eu hargeisio: ac y mae eich Tad chwi yn gwybod fod arnoch chwi eisiau y pethau hyn.

31 ¶ Yn hytrach ceisiwch deyrnas Duw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 Gwerthwch yr hyn sydd genynych, a rhoddwch elusen: gwnewch i chwi byrsau y rhai ni heneiddiant; trysor yn y nefoedd, yr hwn ni dderfydd, lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra pryf.

34 Canys lle y mae eich trysor chwi, yno y bydd eich calon hefyd.

35 Bydded eich lwynau wedi eu hamwregysu, a'ch canhwyllau wedi eu goleu:

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn disgwyl eu harglwydd, pa bryd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwŷn eu byd y gweision hynny, y rhai a gaiff eu harglwydd, pan ddél, yn neffro: yn wir meddaf i chwi, Efe a ymwregysa, ac a wna iddynt eistedd i lawr i fwyta, ac a ddaw ac a wasanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wyliad-wriaeth, ac os ar y drydedd wyliad-wriaeth y daw, a'u cael hwynt felly, gwŷn eu byd y gweision hynny.

39 A hyn gwybyddwch, pe gwybuasai gwr y tŷ pa awr y deuai y lleidr, efe a wylasai, ac ni adawsai gloddio ei dŷ trwodd.

40 A chwithau gan hynny, byld-

wch barod : canys yr awr ni thybioch, y daw Mab y dyn.

41 ¶ A Phedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyt ti yn dywedyd y ddamneg hon, ai wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pwy yw y goruchwyliwr ffyddlawn, a phwylllog, yr hwn a esyd ei arglwydd ar ei deulu, i roddi cyflun-iaeth iddynt mewn pryd?

43 Gwyn ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei arglwydd ef, pan ddél, yn gwneuthur felly.

44 Yn wir meddaf i chwi, Efe a'i gesyd ef yn *llywodraethur* ar gwbl a'r y sydd eiddo.

45 Eithr os dywed y gwas hwnnw yn ei galon, Y mae fy arglwydd yn oedi dyfod; a dechreu curo y gweision a'r morwynion, a bwytta ac yfed, a meddwi :

46 Daw arglwydd y gwas hwnnw mewn dydd nad yw efe yn disgwyl, ac ar awr nad yw efe yn gwybod, ac a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anfyddloniaid.

47 A'r gwas hwnnw yr hwn a wybu ewyllys ei arglwydd, ac nid ymbarottôdd, ac ni wnaeth yn ol ei ewyllys ef, a gurir â llawer *ffon-nod*.

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonnod-ia, a gurir ag ychydig *ffonnodiau*. Ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynir ganddo; a chyd â'r neb y gadawsant llawer, ychwaneg a ofynant ganddo.

49 ¶ Mi a ddaethum i fwrw tân ar y ddaear; a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eisoes?

50 Eithr y mae gennyf fedydd i'm bedyddio ag ef, ac mor gyfyng yw arnaf hyd oni orphener!

51 Ydych chwi yn tybied mai heddwoch y daethum i i'w roddi ar y ddaear? nag è, meddaf i chwi: ond yn hytrach ymrafael.

52 Canys bydd o hyn allan bump yn yr un tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri,

53 Y tad a ymranna yn erbyn y mab, a'r mab yn erbyn y tad; y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn

erbyn y fam; y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

54 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, Pan weloch gwmmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cawod yn dyfod: ac felly y mae.

55 A phan *weloch* y deheu-wynt yn chwŷthu, y dywedwch, Y bydd gwres: ac fe fydd.

56 O ragrithwŷr, chwi a fedrwech ddeall wynebpryd y ddaear a'r wybr: ond yr amser hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A phaham nad ydych, iè, o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn sydd gyfiawn?

58 ¶ Canys tra byddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraethlwr, gwna dy oreu ar y ffordd i gael myned yn rhŷdd oddi wrtho; rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy roddi at y swyddog, ac i'r swyddog dy daflu yngharchar.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, Nad ai di ddim oddi yno, hyd oni thelych, iè, yr hatling eithaf.

PEN. XIII.

1 *Crist yn pregethu edifeirwch, wrth gosp-edigaeth y Galileaid, ac eraill. 6 Y figysbren diffrwyth ni chaff sefyll. 11 Crist yn iachân y wraig oedd wedi crymu: 18 yn dangos galluog weithrediad y gair ynghulonnau ei etholedigion, trwy ddamneg y gronyn mustard, a'r surdoes: 24 yn annog i fyned i mewn i'r porth cyfyng; 31 ac yn argyhoeddi Herod, a Ierusalem.*

AC yr oedd yn bresennol v cyf-amer hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y cymmysgasai Pilat eu gwaed ynghyd a'u haberthau.

2 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrthynt, Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn yn bechaduriaid mwy nâ'r holl Galileaid, am iddynt ddioddef y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

4 Neu y deunaw hynny ar y rhai y syrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u laddodd hwynt: a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn bechaduriaid mwy nâ'r holl *ddynion* oedd yn cyf-anneddu yn Ierusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi : eithr, onid edifarhiêwch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

6 ¶ Ac efe a ddywedodd y ddam-meg hon : Yr oedd gan un ffigys-bren wedi ei blannu yn ei winllan ; ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac ni's cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwinllannydd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dyfod, gan geisio ffrwyth ar y ffigysbren hwn ; ac nid ydwyf yn cael *dim* : tor ef i lawr ; pahan y mae efe yn diffrwytho 'r tir?

8 Ond efe gan ateb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gâd ef y flwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail :

9 Ac os dwg efe ffrwyth, *da* : onid ê, gwedi hymny tor ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dysgu yn un o'r synagogau ar y sabbath.

11 ¶ Ac wele, yr oedd gwraig ag ynddi yspryd gwendid ddeunaw mlynedd, ac oedd wedi cyd-grymuu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd ymuniawnu.

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'i galwodd *hi* atto, ac a ddywedodd wrthi, *Ha* wraig, rhyddhawyd di oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes *ei* ddwyllaw arni : ac yn ebrwydd hi a uniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r arch-synagogydd a atebodd yn ddigllon, am i'r Iesu iachâu ar y sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, Chwe diwrnod sydd, yn y rhai y dylid gweithio : ar y rhai 'n gan hynny deuwch, a iachâer chwi ; ac nid ar y dydd sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, O ragrithiwr, oni ollwng pob un o honoch ar y sabbath ei ých neu *ei* asyn o'r preseb, a'i arwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylai hon, a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rywmodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhâu o'r rhwym hwn ar y dydd sabbath?

17 Ac fel yr oedd efe yn dywed- yd y pethau hyn, ei holl wrthwyneb-

wýr ef a gywilyddiasant : a'r holl bobl a lawenychasant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

18 ¶ Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Duw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi?

19 Tebyg yw i ronyn o had mws-tard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'i hiauodd yn ei ardd ; ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythasant yn ei ganghennau ef.

20 A thrachefn y dywedodd, I ba beth y cyffelybaf deyrnas Duw?

21 Cyffelyb yw i surdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni surodd y cwbl oll.

22 Ac efe a dramwyodd trwy ddinasoedd a threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tu a Ierusalem.

23 A dywedodd un wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

24 ¶ Ymdrechlwch am fyned i mewn trwy y porth cyfyng : canys llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac ni's gallant.

25 Gwedi cyfodi gwr y tŷ, a chau y drws, a dechreu o honoch sefyll oddi allan, a churo y drws, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni ; ac iddo yntau ateb a dywedyd wrthyich, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych :

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttasom ac a yfasom yn dy wýdd di, a thi a ddysgaist yn ein heolydd ni.

27 Ac efe a ddywed, Yr wyf yn dywedyd i chwi, Nid adwaen chwi o ba le yr ydych : ewch ymaith oddi wrthyf, *chwi* holl weithredwýr-anwiredd.

28 Yno y bydd wylofain a rhingean dannedd, pan weloch Abraham, ac Isaac, a Iacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Duw, a chwithan wedi eich bwrw ailan.

29 A daw y rhai o'r dwyrain ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd ac o'r deheu, ac a eisteddant yn nheyrnas Duw.

30 Ac wele, olaf ydyw y rhai a

fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 ¶ Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Phariseaid, gan ddywedyd wrtho, Dos allan, a cherdda oddi yma : canys y mae Herod yn ewyllsio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu heddyw ac y foru, a'r trydydd dydd y'm perffeithir.

33 Er hynny rhaid i mi ymdaith heddyw, ac y foru, a thrennydd : canys ni all fod, y derfydd am brophwyd allan o Ierusalem.

34 O Ierusalem, Ierusalem, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat ; pa sawl gwaith y mynnaswn gasglu dy blant ynghyd, y modd y casgl yr iar ei chywion dan ei hadenydd, ac ni's mynnech !

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfanedd. Ac yn wir yr wyf yn dywedyd wrthyh, Ni welwch fi, hyd oni ddél yr amser pan ddywetoch, Bendigedig yw yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

PEN. XIV.

2 Crist yn iachâu y dropsi ar y sabbath : 7 yn dysgu gostyngedd rwydd ; 12 a gwneuthur ciniauau i'r tlodion : 16 wrth ddammeg y swpper mawr, yn dangos pa fodd y cauir dynion â meddyliau bydol, y rhai a ddiystyrant air Duw, allan o'r nef. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddisgyblion iddo, i ddwyn eu croes, a gwneuthur eu cyfrifon ymlâen llaw, rhag iddynt trwy gywilydd syrthio oddi wrtho ar ol hynny, 34 a myned yn gwbl ddilés, mal halen wedi colli ei flas.

BU hefyd, pan ddaeth efe i dŷ un o bennaethiaid y Phariseaid ar y sabbath, i fwytta bara, iddynt hwythau ei wylled ef.

2 Ac wele, yr oedd ger ei fron ef ryw ddyd yn glaf o'r dropsi.

3 A'r Iesu gan ateb a lafarodd wrth y cyfreithwŷr a'r Phariseaid, gan ddywedyd, Ai rhŷdd iachâu ar y sabbath ?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'i cymmerodd atto, ac a'i hiachodd ef, ac a'i gollyngodd ymaith ;

5 Ac a atebodd iddynt hwythau,

ac a ddywedodd, Asyn neu ých pa un o honoch a syrth i bwll, ac yn ebrwydd ni's tyn ef allan ar y dydd sabbath ?

6 Ac ni allent roi ateb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan ysytiodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf ; gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf ; rhag bod un anrhydeddusach ná thi wedi ei wahodd ganddo ;

9 Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntau, ddyfod a dywedyd wrthynt, Dyro le i hwn ; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf.

10 Eithr pan y'th wahodder, dos ac eistedd yn y lle isaf ; fel pan ddelo yr hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthynt, Y cyiaill, eistedd yn uwch i fynu. Yna y bydd i ti glod y'ngwýdd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd.

11 Canys pob un a'r a'i dyrchafo ei hun, a ostyngir ; a'r hwn sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

12 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddasai ef, Pan wnelych giniauw neu swpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'th gymmydogion goludog ; rhag iddynt hwythau eilchwyld dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr pan wnelych wledd, galw y tlodion, yr efryddion, y cloffion, y deillion :

14 A dedwydd fyddi ; am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti : canys fe a délir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 ¶ A phan glywodd rhyw un o'r rhai oedd yn eistedd ar y bwrdd y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, Gwŷn ei fyd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Duw.

16 Ac yntau a ddywedodd wrtho, Rhyw wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer :

17 Ac a ddanfonodd ei was bryd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a

wahoddasid, Deuwch ; canys weithian y mae pob peth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuasant yn un-fryd ymesgusodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled : attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bùm iau o ychain, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt : attolwg i ti, cymmer fi yn esgusodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig ; ac am hynny ni's gallaf fi ddyfod.

21 A'r gwas hwnnw, pan ddaeth adref, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gwr y tŷ, wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, Dos allan ar frys i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, a dwg i mewn yma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwas a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynaist ; ac etto y mae lle.

23 A'r arglwydd a ddywedodd wrth y gwas, Dos allan i'r prif-fyrdd a'r caeau, a chymmell hwynt i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm swpper i.

25 ¶ A llawer o bobl a gydgerddodd ag ef : ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 Os daw neb attaf fi, ac ni chasao ei dad, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, i'e, a'i einioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

27 A phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ol i, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

28 ¶ Canys pwy o honoch chwi a'i fryd ar adeiladu tŵr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw y draul, a oes ganddo a'i gorpheno ?

29 Rhag wedi iddo osod y sail, ac heb allu ei orphen, ddechreu o bawb a'i gwelant ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dyn hwn a

ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

31 Neu pa frenhin yn myned i ryfel yn erbyn brenhin arall, nid eistedd yn gyntaf, ac ymgynghori a all efe â deng mil gyfarfod â'r hwn sydd yn dyfod yn ei erbyn ef ag ugain mil ?

32 Ac os amgen, tra byddo efe ym mhell oddi wrtho, efe a enbyn gennadwri, ac a ddeisyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob un o honoch chwithau nid ymwrthodo â chymmaint oll ag a feddo, ni all fod yn ddisgybl i mi.

34 ¶ Da yw yr halen : eithr o bydd yr halen yn ddiflas, â pha beth yr helltir ef ?

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tir, nac i'r dommen ; ond ei fwrw ef allan y maent. Y neb sy ganddo glustiau i wrandaw, gwrandawed.

PEN. XV.

1 Dammeg y ddafad a gollesid, 8 y darn arian, 11 a'r mab afradlon.

AC yr oedd yr holl publicanod a'r pechaduriaid yn nesâu atto ef, i wrandaw arno.

2 A'r Phariseaid a'r ysgrifenyddion a rwnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, ac yn bwytta gyd â hwynt.

3 ¶ Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeq hon, gan ddywedyd,

4 Pa ddyn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll un o honynt, nid yw yn gadael yr amyn un pùm ugain yn yr anialwch, ac yn myned ar ol yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi ?

5 Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd hi ar ei ysgwyddau ei hun yn llawen.

6 A phan ddêl adref, efe a eilw ynghŷd ci gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawenhêwch gyd â mi ; canys cefais fy nafad a gollasid.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nef am un pechadur a edifarhao, mwy nag am onid un pùm ugain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

8 ¶ Neu pa wraig, a chanddi ddeg dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni oleu ganwyll, ac ysgubo 'r tŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd oni's caffo *ef*?

9 Ac wedi iddi *ei* gael, hi a eilw ynghŷd *ei* chyfeillesau a'i chymydogesau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhêwch â mi; canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd y'ngŷydd angylion Duw am un pechladur a edifarhaos.

11 ¶ Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw wr ddau fab:

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd wrth *ei* dad, *Fy* nhad, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r dâ. Ac efe a rannodd iddynt *ei* fywyd.

13 Ac ar ol ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gasglodd y cwbl ynghŷd, ac a gymmerth *ei* daith i wlad bell; ac yno *efe* a wasgarodd *ei* ddâ, gan fyw yn afradlon.

14 Ac wedi iddo dreulio y cwbl, y cododd newyn mawr trwy y wlad honno; ac yntau a ddechreuodd fod mewn eisiau.

15 Ac efe a aeth ac a lynodd wrth un o ddinaswŷr y wlad honno; ac efe a'i hanfonodd *ef* i'w faesydd i borthi moch.

16 Ac efe a chwennychnai lenwi *ei* fol â'r cibau a fwyttâi y moch; ac ni roddodd neb iddo.

17 A phlan ddaeth atto *ei* hun, *efe* a ddywedodd, Pa sawl gwas cyflog o'r eiddo *fy* nhad sydd yn cael eu gwala a'u gweddill o fara, a minnau yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a af at *fy* nhad, ac a ddywedaf wrtho, *Fy* nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fab i ti: gwna fi iel un o'th weision cyflog.

20 Ac *efe* a gododd, ac a aeth at *ei* dad. A phan oedd *efe* etto ym mhell oddi wrtho, *ei* dad a'i canfu *ef*, ac a dosturiodd, ac a redodd ac a syrthiodd ar *ei* wddf *ef*, ac a'i cusanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, *Fy* nhad, pechais yn erbyn y nef,

ac o'th flaen dithau; ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tad a ddywedodd wrth *ei* weision, Dygwch allan y wisg oren, a gwisgwch am dano *ef*, a rhoddwch fodrwy ar *ei* law, ac esgidiau am *ei* draed.

23 A dygwch y llo pasgedig, a lleddwch *ef*; a bwyttâwn, a byddwn lawen.

24 Canys *fy* mab hwn oedd farw, ac aeth yn fyw drachefn; ac *efe* a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreusant fod yn llawen.

25 Ac yr oedd *ei* fab hynaf *ef* yn y maes; a phan ddaeth *efe* a nesân at y tŷ, *efe* a glywai gynghanedd a dawnsio.

26 Ac wedi iddo alw un o'r gweision, *efe* a ofynodd beth oedd hyn.

27 Yntau a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth; a'th dad a laddodd y llo pasgedig; am iddo *ei* dderbyn *ef* yn iach.

28 Ond *efe* a ddigiodd, ac nid ai i mewn. Am hynny y daeth *ei* dad allan, ac a ymbiliodd ag *ef*.

29 Yntau a atebodd *ac* a ddywedodd wrth *ei* dad, Wele, cynifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wasanaethu di, ac ni throsteddais i un amser dy orchymyn; ac ni roddaist fydd erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fab hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd di gyd â phutteiniaid, ti a leddaist iddo *ef* y llo pasgedig.

31 Ac *efe* a ddywedodd wrtho, *Fy* mab, yr wyt ti yn wastadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychnu, a gorfoleddu: oblegyd dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn; ac a fu golledig, ac a gafwyd.

PEN. XVI.

1 *Dammeg y goruchwyliwr anghyfiarn.* 14 *Crist yn ceryddu rhagrith y Phariseaid cybyddlyd.* 19 *Y glwth goludog, a Lazarus y cardottyn.*

AC *efe* a ddywedodd hefyd wrth *ei* ddisgyblion, Yr oedd rhyw wr goludog yr hwn oedd ganddo oruchwyliwr; a hwn a gyhuddwyd

wrtho, ei fod efe megis yn afradloni ei ddâ ef.

2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwyliaeth: canys ni elli fod mwy yn oruchwylwr.

3 A'r goruchwylwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wnaif? canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwyliaeth oddi arnaf: cloddio ni's gallaf, a chardotta sydd gywilyddus gennyf.

4 Mi a wn beth a wnaif, fel, pan y'm bwrier allan o'r oruchwyliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

5 Ac wedi iddo alw atto bob un o ddyledwyr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint sydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ysgrifen, ac eistedd ar frys, ac ysgrifena ddeg a dengain.

7 Yna y dywedodd wrth un arall, A pha faint o ddyled sydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy ysgrifen, ac ysgrifena bedwar ugain.

8 A'r arglwydd a ganmolodd y goruchwylwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegdy y mae plant y byd hwn yn gallach yn eu cenhedlaeth nâ phlant y. goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chiwi, Gwnewch i chiwi gyfeillion o'r mammon anghyfiawn: fel, pan fo eisiau arnoch, y'ch derbyniont i'r tragwyddol bebyll.

10 Y neb sydd ffyddlon yn y lleiaf, sydd ffyddlon hefyd mewn llawer; a'r neb sydd anghyfiawn yn y lleiaf, sydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, oni buoch ffyddlon yn y mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chiwi am y gwir *olud*?

12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chiwi yr eiddoch eich hun?

13 ¶ Ni ddichon un gwas wasanaethu dau arglwydd: canys naill

ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga y llall: ni ellwch wasanaethu Duw a mammon.

14 A'r Phariseaid hefyd, y rhai oedd arian-gar, a glywsant y pethiau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwychwi yw y rhai sydd yn eich cyfiawnhâu eich hunain ger bron dynion; eithr Duw a wŷr eich callonnau chiwi: canys y peth sydd uchel gyd â dynion, sydd ffaidd ger bron Duw.

16 Y gyfraithl a'r prophwydi oedd hyd Ioan: er y pryd hwnnw y pregethir teyrnas Duw, a phob dyn sydd yn ymwthio iddi.

17 A liaws yw i nef a daear fywed heibio, nag i un tippyn o'r gyfraith ballu.

18 Pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymaith oddi wrth ei gwr, y mae efe yn godinebu.

19 ¶ Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wisgid â phorphior a lliain main, ac yr oedd yn cymmeryd byd da yn helaethwch beunydd:

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrdd wrth ei borth ef yn gornwydlyd,

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwsion a syrthiai oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog; ond y cwn a ddaethant, ac a lyfasant ei gornwydydd ef.

22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr angylion i fynwes Abraham. A'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd:

23 Ac yn uffern efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau, ac a ganfu Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lefodd, ac a ddywedodd, O dad Abraham, trugarhâ wrthyf, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fys mewn dwfr, ac i oeri fy nhafod: canys fe a'm poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, *Ha* fab, coffa i ti dderbyn dy wyn-

fyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd; ac yn awr y diddenir ef, ac y poenir dithau.

26 Ac heb law llyn oll, rhyngom ni a chwithau y sicrhawyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, dramwy oddi yma attoch chwi; na'r rhai oddi yna, dramwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti gan hynny, O dad, ddanfon o honot ef i dŷ fy nhad:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr: fel y tystiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, Y mae ganddynt Moses a'r prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntau a ddywedodd, Nag è, y tad Abraham: eithr os â un oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhânt.

31 Yna Abraham a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, ni chredant chwaith pe codai un oddi wrth y meirw.

PEN. XVII.

1 Crist yn dysgu gochelyd achosion rhwystr. 3 Am faddeu bawb i'w gilydd. 6 Gallu ffydd. 7 Pa fodd yr ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ac nid efe i ni. 11 Y mae yn iachâu deg o wahun-gleifion. 22 Am deyrnas Duw, a dyfodiad Mab y dyn.

AC efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Ni all na ddél rhwystrau; ond gwae *efe* trwy yr hwn y deuant.

2 Gwell fyddai iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i daflu i'r môr, nag iddo rwystro un o'r rhai bychain hyn.

3 ¶ Edrychwch arnoch eich hunain: os pecha dy frawd yn dy erbyn, cerydda ef; ac os edifarhâ efe, maddeu iddo.

4 Ac os pecha yn dy erbyn seithwaith yn y dydd, a seithwaith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennyf; maddeu iddo.

5 A'r apostolion a ddywedasant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddai gennych ffydd gymmaint a gronyn o had mwstard, clwi a ellych ddywedyd wrth y sycamor-

wyddden hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a hi a ufuddhâi i chwi.

7 Eithr pwy o honoch chwi ag iddo was yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywed wrtho yn y man pan ddél o'r maes, Dos ac eistedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn lytrach a ddywed wrtho, Arlwyia i mi i swpperu, ac ynwregysa, a gwasanaetha arnaf fi, nes i mi fwytta ac yfed; ac wedi hynny y bwyttâi ac yr yfi dithau?

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwas hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymynasid iddo? Nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ag a orchymynwyd i chwi, dywedwch, Gweision anffuddiol ydym: oblegyd yr hyn a ddylasem ei wneuthur, a wnaethom.

11 ¶ Bu hefyd, ac efe yn myned i Ierusalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilea.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwahan-gleifion, y rhai a safasant o hirbell:

13 A hwy a godasant *eu* llef, gan ddywedyd, Iesu Feistr, trugarhâ wrthym.

14 A phan welodd efe *hwynt*, efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dangoswch eich hunain i'r offeriaid. A bu fel yr oeddynt yn myned, fe a'u glanhawyd hwynt.

15 Ac un o honynt, pan welodd ddarfod ei iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llef uchel.

16 Ac efe a syrthiodd ar *ei* wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo. A Samariad oedd efe.

17 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Oni lanhawyd y deg? ond pa *le y mae* y naw?

18 Ni chaed a ddychwelasant i roi gogoniant i Dduw, ond yr estron hwn.

19 Ac efe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos ymaith: dy ffydd a'th iachaoedd.

20 ¶ A phan ofynodd y Phari-seaid iddo, pa bryd y deuai deyrnas

Duw, efe a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Duw wrth ddisgwyl.

21 Ac ni ddywedant, Wele yma; neu, Wele accw: canys wele, teyrnas Duw, o'ch mewn chwi y mae.

22 Ac efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Y dyddiau a ddaw pan chwennychoch weled un o ddyddiau Mab y dyn, ac ni's gwelwch.

23 A hwy a ddywedant wrthyich, Wele yma; neu, Wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch hwynt.

24 Canys megis y mae y fellten a felltenna o'r naill ran dan y nef, yn disgleirio hyd y rhan arall dan y nef; felly y bydd Mab y dyn hefyd yn ei ddydd ef.

25 Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.

26 Ac megis y bu yn nyddiau Noë, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mab y dyn.

27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn gwreica, yn gŵra, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u difethodd hwynt oll.

28 Yr un modd hefyd ag y bu yn nyddiau Lot: yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu;

29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o Sodoma, y gwlawiodd tân a brwmstan o'r nef, ac a'u difethodd hwynt oll:

30 Fel hyn y bydd yn y dydd y datguddir Mab y dyn.

31 Yn y dydd hwnnw y neb a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y tŷ, na ddisgyned i'w cymeryd hwynt; a'r hwn a fyddo yn y maes, yr un ifunud na ddychwelod yn ei ol.

32 Cofiwch wraig Lot.

33 Pwy bynnag a geisio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i bywhâ hi.

34 Yr wyf yn dywedyd i chwi, Y nos honno y bydd dau yn yr un gwely; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

35 Dwy a fydd yn malu yn yr

un lle; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

36 Dau a fyddant yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.

37 A hwy a atebasant ac a ddywedasant wrtho, Pa le, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le bynnag y byddo y corph, yno yr ymgasgl yr eryrod.

PEN. XVIII.

3 *Am y weddw daer.* 9 *Am y Pharisead a'r publican.* 15 *Dwyn plant at Grist.* 18 *Y llywydd a fynnai ganlyn Crist, ond a rwystrir gan ei gyfoeth.* 28 *Gwobr y rhai a ymadawant a'r cwbl oll er ei fwynt ef.* 31 *Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth;* 35 *ac yn rhoddi i ddyn dall ei olwg.*

AC efe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, fod yn rhaid gweddio yn wastad, ac heb ddiffygio;

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farnwr mewn rhyw ddinas, yr hwn nid ofnai Dduw, ac ni pharchai ddyn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef, gan ddywedyd, Dial fi ar fy ngwrthwynebwr.

4 Ac efe ni's gwnai dros amser: eithr wedi hynny efe a ddywedodd ynddo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn;

5 Etto am fod y weddw hon yn peri i mi flinder, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm syfrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwrandêwch beth a ddywed y barnwr anghyfiawn.

7 Ac oni ddial Duw ei etholedigion, sy yn llefain arno ddydd a nos, er ei fod yn hir oedi drostyt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, y dial efe hwynt ar frys. Eithr Mab y dyn, pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaear?

9 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain eu bod yn gyfiawn, ac yn diystyru eraill:

10 Dau wr a aeth i fynu i'r deml i weddio; un yn Pharisead, a'r llall yn publican.

11 Y Pharisead o'i sefyll a weddi-odd rhyngddo ag ef ei hun fel hyn; O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyf fi fel y *mae* dynion eraill, yn drawsion, yn anghyfiawn, yn odinebwyr; neu, fel y publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymprydio ddwywaith yn yr wythnos; yr wyf yn degymmu cymmaint oll ag a feddaf.

13 A'r publican, gan sefyll o hirbell, ni fynnai cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nef; eithr efe a gurodd ei ddwyfron, gan ddywedyd, O Dduw, bydd drugarog wrthyf bechadur.

14 Dywedaf i chwi, Aeth hwn i wared i'w dŷ wedi ei gyfiawnháu yn *fwy* na'r llall: canys pob un a'r y sydd yn ei ddyrchafu ei hun, a ostyngir; a phob un a'r y sydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

15 ¶ A hwy a ddygasant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion pan welsant, a'u ceryddasant hwy.

16 Eithr yr Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch hwynt: canys eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Duw.

17 Yn wir meddaf i chwi, Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Duw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

18 ¶ A rhyw lywodraethwr a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Athraw da, wrth wneuthur pa beth yr etifeddaf fi fywyd tragywyddol?

19 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Paham y'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond un, *sef* Duw.

20 Ti a wyddost y gorchymynion, Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na ddwg gam dystiolaeth, Anrhydedda dy dad a'th fam.

21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm hieuengctid.

22 A'r Iesu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae un peth etto yn ol i ti: gwerth yr hyn oll sydd gennyf, a dyro i'r tlodion; a thi a gai drysor yn y nef: a dyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu efe y pethau hyn, efe a aeth yn athrist: canys yr oedd efe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Iesu, pan welodd ef wedi myned yn athrist, a ddywedodd, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Duw!

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Duw.

26 A'r rhai a glywsent a ddywedasant, A phwy a all fod yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, Y pethau sy amhosibl gyd â dynion, sydd bosibl gyd â Duw.

28 A dywedodd Pedr, Wele, ny ni a adawsom bob peth, ac a'th ganlynasom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Duw,

30 A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y pryd hwn, ac yn y byd a ddaw fywyd tragywyddol.

31 ¶ Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem; a chyflawnir pob peth a'r sydd yn ysgrifenedig trwy y prophwydi am Fab y dyn.

32 Canys efe a draddodir i'r Cenedloedd, ac a watwerir, ac a ammlerchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu, y lladdant ef: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallasant ddim o'r pethau hyn; a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wubuant y pethau a ddywedwyd.

35 ¶ A bu, ac efe yn nesáu at Iericho, i ryw ddyn dall fod yn eistedd yn ymyl y ffordd yn cardotta:

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedasant iddo, Mai Iesu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywed-

yd, Iesu Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen a'i ceryddasant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

40 A'r Iesu a safodd, ac a orchymynodd ei ddwyn ef atto. A phan ddaeth efe yn agos, efe a ofynodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntau a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg: dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw. A'r holl bobl, pan welsant, a roisant foliant i Dduw.

PEN. XIX.

1 Am Zacchæus y publican. 11 Y deg darn o arian. 28 Crist yn marchogaeth i Ierusalem meun gorfoledd: 41 yn wylu drosti: 45 yn gyrru y prynwyr a'r gwerthwyr allan o'r deml; 47 gan athrawiaethu beunydd ynddi. Y llywodraethwyr a fynnent ei ddisfetha ef, oni bai rhag ofn y bobl.

A'r Iesu a aeth i mewn, ac a aeth trwy Iericho.

2 Ac wele wr a elwid wrth ei enw Zacchæus, ac efe oedd ben publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceisio gwelwed yr Iesu, pwy ydoedd; ac ni allai gan y dyrfa, am ei fod yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i sycamor-wydden, fel y gallai ei weled ef: oblegyd yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Iesu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef; ac a ddywedodd wrtho, Zacchæus, disgyn ar frys: canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddisgynodd ar frys, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welsant, grwgnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fynedd o hono ef i mewn i lettya at wr pechadurus.

8 A Zacchæus a safodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy nâ, O Arglwydd, yr yd-

wyf yn ei roddi i'r tlodion; ac os dygais ddim o'r eiddo neb trwy gamachwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iachawdwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd ei fod yntau yn fab i Abraham.

10 Canys Mab y dyn a ddaeth i geisio ac i gadw yr hyn a gollasid.

11 ¶ Ac a hwy yn gwrandaw ar y pethau hyn, efe a chwanegodd, ac a ddywedodd ddammeg, am ei fod efe yn agos i Ierusalem, ac am iddynt dybied yr ymddangosai teyrnas Duw yn y fan.

12 Am hynny y dywedodd efe, Rhyw wr bonheddig a aeth i wlad bell i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd.

13 Ac wedi galw ei ddeg gwas, efe a roddes iddynt ddeg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnat-têwch hyd oni ddelwyf.

14 Eithr ei ddinaswyr a'i casasant ef, ac a ddanfonasant gennadwri ar ei ol ef, gan ddywedyd, Ni fynnwn ni hwn i deyrnasu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ol, wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweision hyn atto, i'r rhai y rhoddasai efe yr arian, fel y gwybyddai beth a elwasai bob un wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt a ynillodd ddeg punt.

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Da, was da: am i ti fod yn ffyddlon yn y lleiaf, bydded i ti awdurdod ar ddeg dinas.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bŵm punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd dithau ar bŵm dinas.

20 Ac un arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr hon oedd gennyf wedi ei doddi mewn napcyn:

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fod yn wr tost: yr wyt ti yn cymeryd i fynu y peth ni roddaist i lawr, ac yn medi y peth ni henaist.

22 Yntau a ddywedodd wrtho, O'th enau dy hun y'th farnaf, tydi was drwg. Ti a wyddit fy mod i yn wr tost, yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais :

23 A phaham na roddaist fy arian i i'r bwrdd *cyfnewid*, fel pan ddaethwn y gallaswn ei gael gyd â llog ?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn sydd â deg punt ganddo.

25 (A hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt)

26 Canys yr wyf fi yn dywedyd i chwi, mai i bob un y mae ganddo, y rhoddir iddo; eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, i'e, yr hyn sydd ganddo.

27 A *hefyd* fy ngelynion hynny, y rhai ni fynasant i mi deyrnasu arnynt, dygwch hwynt yma, a lleddwch ger fy mron i.

28 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Ierusalem.

29 Ac fe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Olewŷdd, efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion,

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar *eich* cyfer, yn yr hwn, gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym ar yr hwn nid eisteddodd dyn eriôed : gollyngwch ef, a dygwch yma.

31 Ac os gofyn neb i chwi, Paham yr ydych yn *ei* ollwng? fel hyn y dywedwch wrtho, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.

32 A'r rhai a ddanfonasid a aethant ymaith, ac a gawsant fel y dywedasai efe wrthynt.

33 Ac fel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, ei berchennogion a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedasant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.

35 A hwy a'i dygasant ef at yr Iesu : ac wedi iddynt fwrw eu dill-

ad ar yr ebol, hwy a ddodasant yr Iesu arno.

36 Ac fel yr oedd efe yn myned, hwy a danasant eu dillad ar hŷd y ffordd.

37 Ac weithian, ac efe yn nesáu at ddisgynfa mynydd yr Olewŷdd, dechreuodd yr holl liaws ddisgyblion lawenhân, a chlodfori Duw â llef uchel, am yr holl weithredoedd nerthol a welsent ;

38 Gan ddywedyd, Bendigedig yw y Brenhin sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd : Tangnefedd yn y nef, a gogoniant yn y goruchaf.

39 A rhai o'r Phariseaid o'r dyrfa a ddywedasant wrtho, Athraw, cerwydda dy ddisgyblion.

40 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Pe tawai y rhai hyn, y llefai y cerrig yn y fan.

41 ¶ Ac wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd efe y ddinas, efe a wylodd drosti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybuasit dithau, i'e, yn dy ddydd hwn, y pethau a *berthymnt* i'th heddwch ! eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bob parth ;

44 Ac a'th wnant yn gyd-wastad â'r llawr, a'th blant o'th fewn ; ac ni adawant ynot faen ar faen : o herwydd nad adnabuost amser dy ymweliad.

45 Ac efe a aeth i mewn i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac y prynu ;

46 Gan ddywedyd wrthynt, Y mae yn ysgrifenedig, Fy nhŷ i tŷ gweddi yw : eithr chwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

47 Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y deml : a'r archeffeiriad, a'r ysgrifenyddion, a phen-naethiaid y bobl, a geisient ei ddi-fetha ef ;

48 Ac ni fedrasant gael beth a wnaent : canys yr holl bobl oedd yn glynu wrtho i wrandaw arno.

PEN. XX.

1 *Crist yn profi ei awdurdod, trwy ymfyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrn-ged i Cæsar. 27 Y mae efe yn gorchfygu y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad. 41 Y modd y mae Crist yn fab Dafydd. 45 Y mae efe yn rhybuddio ei ddisgyblion i ochelyd yr ysgrifenyddion.*

A DIGWYDDODD ar un o'r dyddiau hynny, ac efe yn dysgu y bobl yn y deml, ac yn pregethu yr efengyl, ddyfod arno yr arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion, gyd â'r henuriaid,

2 A llafaru wrtho, gan ddywedyd, Dywed i ni, Trwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; a dywedwch i mi:

4 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr ydoedd, ai o ddyinion?

5 Eithr hwy a ymresymasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed, Paham gan hynny na chredech ef?

6 Ac os dywedwn, O ddyinion; yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys y maent hwy yn cwbl-gredu fod Ioan yn brophwyd.

7 A hwy a atebasant, na's gwyddent o ba le.

8 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

9 ¶ Ac efe a ddechrenodd ddywedyd y ddammeg hon wrth y bobl: Rhyw wr a blannodd winllan, ac a'i gosododd i lafurwyr, ac a aeth oddi cartref dros dalm o amser.

10 Ac mewn amser efe a anfonodd was at y llafurwyr, fel y rhoddent iddo o ffrwythi y winllan: eithr y llafurwyr a'i curasant ef, ac a'i hanfonasant ymaith yn wag-law.

11 Ac efe a chwanegodd anfon gwas arall: eithr hwy a gurasant ac a amharchasant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonasant ymaith yn wag-law.

12 Ac efe a chwanegodd anfon

y trydydd: a hwy a glwyfasant hwn hefyd, ac a'i bwriasant ef allan.

13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pa beth a wnaif? Mi a anfonaf fy anwyl fab: fe allai pan welant ef, y parchant ef.

14 Eithr y llafurwyr, pan welsant ef, a ymresymasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, fel y byddo yr etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriasant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdasant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 Efe a ddaw ac a ddifetha y llafurwyr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywsant hyn, hwy a ddywedasant, Na atto Duw.

17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ysgrifenydd, Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl?

18 Pwy bynnag a syrthio ar y maen hwnnw, a ddryllir: ac ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef.

19 ¶ A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant roddi dwylaw arno yr awr honno; ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedasai efe y ddammeg hon.

20 A hwy a'i gwyliasant ef, ac a yrrasant gynllwynwyr, y rhai a gsymmerent arnynt eu bod yn gyfiawn; fel y dalient ef yn ei ymaddrodd, i'w draddodi ym meddiant ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynasant iddo ef, gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom mai uniawn yr ydwyf ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wynneb, eithr yn dysgu ffordd Duw mewn gwirionedd.

22 Ai cyfreithlon i ni roi teyrnedd i Cæsar, ai nid yw?

23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwysdra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y temtiwch fi?

24 Dangoswch i mi geiniog. Llun ac argraphi pwy sydd arni? A hwy a atebasant ac a ddywedasant, Yr eiddo Cæsar.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt,

Rhoddwch chwithau yr eiddo Cæsar i Cæsar, a'r eiddo Duw i Dduw.

26 Ac ni allasant feio ar ei eiriau ef ger bron y bobl : a chan ryfeddu wrth ef ateb ef, hwy a dawsant â son.

27 ¶ A rhai o'r Saduceaid (y rhai sy yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynasant iddo,

28 Gan ddywedyd, Athraw, Moses a ysgrifonodd i ni, Os byddai farw brawd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddi-blant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had i'w frawd.

29 Yr oedd gan hynny saith o frodyr : a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi : ac yr un ffunud y saith hefyd, ac ni adawsant blant, ac a fuont feirw.

32 Ac yn ddiweddfaf oll bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny gwraig i bwy un o honynt yw hi? canys y saith a'i cawsant hi yn wraig.

34 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrthynt, Plant y byd hwn sydd yn gwreica, ac yn gŵra :

35 Eithr y rhai a gyfrifir yn deilwng i gael y byd hiwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreica, nac yn gŵra.

36 Canys ni's gallant farw mwy : oblegyd cyd-stad ydynt â'r angylion; a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyfyd y meirw, Moses hefyd a hyspysodd wrth y berth, pan yw efe yn galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac, ac yn Dduw Jacob.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw : canys pawb sydd fyw iddo ef.

39 Yna rhai o'r ysgrifenyddion gan ateb a ddywedasant, Athraw, da y dywedaist.

40 Ac ni feiddiasant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth-

ynt, Pa fodd y maent yn dywedyd fod Crist yn fab i Ddafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Psalmau, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law,

43 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd ; a pha fodd y mae efe yn fab iddo?

45 ¶ Ac a'r holl bobl yn clywed, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

46 Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a ewyllsiant rodio mewn dillad lleision, ac a garant gyfarchiadau yn y marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd ;

47 Y rhai sydd yn llwyr-fwyttai tai gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddiö : y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

PEN. XXI.

1 *Crist yn canmol y weddw dlawd . 5 yn r heg-fynegi dinystr y deml, a dinas Jerusalem; 25 a'r arwyddion a fydd o flaen y dydd diweddfaf: 34 yn eu hannog hwy i fod yn wyliadhorus. 37 Arfer Crist tra bu yn Jerusalem.*

AC wedi iddo edrych i fynu, efe a ganfu y rhai goludog yn bwrw eu rhoddion i'r drysorfa.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy hatling.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy nâ hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriasant at offrymmau Duw : eithr hon o'i phrinder a fwriodd i mewn yr holl fywyd a oedd ganddi.

5 ¶ Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y deml, ei bod hi wedi ei harddu â meini teg a rhoddion, efe a ddywedodd,

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai ni adewir maen ar faen, a'r ni's dattodir.

7 A hwy a ofynasant iddo, gan

ddywedyd, Athraw, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn? a pha arwydd *fydd* pan fo 'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, Edrychwch na thwyller chwi : canys llawer a ddeuant yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw *Crist* ; a'r amser a nesaodd : nac ewch gan hynny ar eu hol hwynt.

9 A phlan glywoch son am ryfel-oedd a therfysgoedd, na chymmerwch fraw : canys rhaid i'r pethau hyn fod yn gyntaf ; ond ni *ddaw* y diwedd yn y man.

10 Yna y dywedodd efe wrthynt, Cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn teyrnas :

11 A daear-grynfau mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nef.

12 Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylaw arnoch, ac a'*ch* erliant, gan *eich* traddodi i'r synagogau, ac i garcharau, wedi eich dwyn ger bron brenhinoedd a llywodraethwyr o achos fy enw i.

13 Eithr fe a ddigwydd i chwi dystiolaeth.

14 Am hynny rhoddwch eich bryd ar na rag-fyfyrioch beth a ateboch.

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau a doethineb, yr hon ni's gall eich holl wrthwynebwyr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-sefyll.

16 A chwi a fradychir, i'e, gan riëni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion ; ac i *rai* o honoch y parant farwolaeth.

17 A chas fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi.

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich eneidiau.

20 A phlan weloch Ierusalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fod ei hanghyfannedd-dra hi wedi nesâu.

21 Yna y rhai fyddant yn Iudea, sfoant i'r mynyddoedd ; a'r rhai a fyddant yn ei chanol hi, ymadaw-

ant : a'r rhai a fyddant yn y meysydd, nac elont i mewn iddi.

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, i gyflawni yr holl bethau a ysgrifenyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny : canys bydd angen mawr yn y tir, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a syrthiant trwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bob cenedlaeth : a Ierusalem a fydd wedi ei mathru gan y Cenedloedd, hyd oni chyflawner amser y Cenedloedd.

25 ¶ A bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r ser ; ac ar y ddaear ing cenedloedd, gan gyfyng-gyngor ; a'r môr a'r tonnau yn rhuo ;

26 A dynion yu llewygu gan ofn, a disgwyl am y pethau sy yn dyfod ar y ddaear : oblegyd nerthoedd y nefoedd a ysgydwir.

27 Ac yna y gwelant Fab y dyn yn dyfod mewn cwmwl, gyd â gallu a gogoniant mawr.

28 A phan ddechreuo y pethau hyn ddyfod, edrychwch i fynu, a chodwch eich pennau : canys y mae eich ynwared yn nesâu.

29 Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt : Edrychwch ar y ffigysbren, a'r holl breniau ;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch ac a wyddoch o honoch eich hun, fod yr haf yn agos.

31 Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yu digwydd, gwybyddwch fod teyrnas Duw yn agos.

32 Yn wir meddaf i chwi, Nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 Y nef a'r ddaear a ant heibio ; ond fy ngeiriau i nid ant heibio ddim.

34 ¶ Ac edrychwch arnoch eich hunain, rhagi'ch calonnau un amser drymhâu trwy lythineb a meddwod, a gofalon y bywyd hwn, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddisymmwth.

35 Canys efe a ddaw fel magl, ar

warthaf pawb oll a'r sydd yn trigo ar wyneb yr holl ddaear.

36 Gwylwch gan hynny a gweddiwch hob amser, ar gael eich cyfrif yn deilwng i ddiangc rhag y pethau hyn oll sydd ar ddyfod, ac i sefyll ger bron Mab y dyn.

37 A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y deml; a'r nos yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd a elwid yr Olewŷdd.

38 A'r holl bobl a fore-gyrchent atto ef yn y deml, i'w glywed ef.

PEN. XXII.

1 *Yr Iuddeon yn cyd-furiadu yn erbyn Crist.* 3 *Satan yn parottôl Iudas i'w fradychu ef.* 7 *Yr apostolion yn arlwyo y pasg.* 19 *Crist yn ordeinio ei supper sanctaidd:* 21 *yn guddiedig yn rhag-ddwyedyd am y bradychwr:* 24 *yn annog y rhan arall o'i apostolion i ochelyd rhyfgy:* 32 *yn sicrhâu Pedr na phallai ei ffyld ef:* 34 *ac er hynny y gwadau efe ef dair gwaith:* 39 *yn gweddio yn y mynydd;* ac yn chwŷsu 'r gwaed: 47 *yn cael ei fradychu â chusan:* 50 *yn iachâu clust Malchus:* 54 *yn cael ei wadu dair gwaith gan Pedr,* 63 *a'i ammherchi yn gywilyddus;* 66 *ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw.*

A NESAODD gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y pasg.

2 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisiasant pa fodd y difethent ef: oblegyd yr oedd arnynt ofn y bobl.

3 ¶ A Satan a aeth i mewn i Iudas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi y deuddeg.

4 Ac efe a aeth ymaith, ac a ymddiddanodd â'r arch-offeiriaid a'r blaenoriaid, pa fodd y bradychai efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen gandynt: a hwy a gyttunasant ar roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd, ac a geisiodd amser cyfaddas i'w fradychu ef iddynt yn absen y bobl.

7 ¶ A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y pasg.

8 Ac efe a anfonodd Pedr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, parottôwch i ni y pasg, fel y bwyttaom.

9 A hwy a ddywedasant wrtho, Pa le y mynni barottôl o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt,

Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyferfydd â chwi ddyd yn dwyn ystenaidd o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr el efe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae yr Athraw yn dywedyd wrthynt, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwyf fwytta'r pasg gyd â'm disgyblion?

12 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-ystafell fawr, wedi eu thanu: yno parottôwch.

13 A hwy a aethant, ac a gawsant fel y dywedasai efe wrthynt; ac a barottoisant y pasg.

14 A phan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg apostol gyd ag ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a chwennychais yn fawr fwytta y pasg hwn gyd â chwi cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttâf fi mwyach o hono, hyd oni chyflawner yn nheyrnas Duw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhenwch yn eich plith:

18 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o firwyth y win-wŷdden, hyd oni ddel teyrnas Duw.

19 ¶ Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph yr hwn yr ydys yn ei roddi drosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw y testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt drosoch.

21 ¶ Eithr wele law yr hwn sydd yn fy mradychu gyd â mi ar y bwrdd.

22 Ac yn wir y mae Mab y dyn yn myned, megis y mae wedi ei luniaethu: eithr gwae y dyn hwnnw trwy yr hwn y bradychir ef.

23 Hwytthau a ddechreusant ymofyn yn eu plith eu hunain, pwy o honynt oedd yr hwn a wna'i hynny.

24 ¶ A bu ymryson yn eu plith,

pw y o honynt a dybygid ei fod yn fwyaf.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt; a'r rhai sy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

26 Ond na fyddwch chwi felly: eithr y mwyaf yn eich plith chwi, bydded megis yr ieuangaf; a'r penaf, megis yr hwn sydd yn gweini.

27 Canys pa un fwyaf, ai yr hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd, ai yr hwn sydd yn gwasanaethu? onid yr hwn sydd yn eistedd ar y bwrdd? eithr yr ydwyf fi yn eich mysg fel un yn gwasanaethu.

28 A chwychwi yw y rhai a arhosasoch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau.

29 Ac yr wyf fi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhad i minnau;

30 Fel y bwytaoch ac yr yfoch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, ac yr eisteddoch ar orseddfeydd, yn barnu deuddeg llwyth Israel.

31 ¶ A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, Satan a'ch ceisiodd chwi, i'ch nithio fel gwenith:

32 Eithr mi a weddiais drosot, na ddiffygai dy ffydd di: tithau pan y'th droer, cadarnhâ dy frodyr.

33 Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyf fi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angau.

34 Yntau a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti, Pedr, Na chân y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pan eich anfonais heb na phwrs, na chod, nac esgidiau, a fu arnoch eisiau dim? A hwy a ddywedasant, Na ddo ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr y neb sydd ganddo bwrs, cynimered; a'r un modd god: a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, Fod yn rhaid etto gyflawni ynof fi y peth hwn a ysgrifenyd; *sef*, A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef.

Canys y mae diben i'r pethau am danaf fi.

38 A hwy a ddywedasant, Arg-lwydd, wele ddau gleddyf yma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 ¶ Ac wedi iddo fyned allan, efe a aeth, yn ol ei arfer, i fynydd yr Olewÿdd; a'i ddisgyblion hefyd a'i canlynasant ef.

40 A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywedodd wrthynt, Gwedd-iwch nad eloch mewn profedigaeth.

41 Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg; ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dad, os ewyllysi droi heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: er hynny nid fy ewyllysi i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthlu ef.

44 Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddiodd yn ddyfalach: a'i chwys ef oedd fel defnyddau gwaed yn disgyn ar y ddaear.

45 A phan gododd ef o'i weddi, a dyfod at ei ddisgyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cysgu gan dristwch;

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn cysgu? codweli, a gweddiwch nad eloch mewn profedigaeth.

47 ¶ Ac efe etto yn llafaru, wele dyrfa; a hwn a elwir Iudas, un o'r deuddeg, oedd yn myned o'u blaen hwynt, ac a nesaodd at yr Iesu, i'w gusanu ef.

48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Iudas, ai â chusan yr wyt ti yn bradychu Mab y dyn?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf?

50 ¶ A rhyw un o honynt a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef.

51 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i glust, ac a'i hiachaodd ef.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrth yr arch-offeiriaid, a blaenoriaid y deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau ac â ffyn?

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y deml, nid estynasoch ddwyllaw i'm herbyn: eithr hon yw eich awr chwi, a gallu y tywyllwch.

54 ¶ A hwy a'i daliasant ef, ac a'i harweiniasant, ac a'i dygasant i mewn i dŷ yr arch-offeiriad. A Phedr a ganlynodd o hirbell.

55 Ac wedi iddynt gyneuu tân y'ngghanol y neuadd, a chlyd-eistedd o honynt, eisteddodd Pedr yntau yn eu plith hwynt.

56 A phan ganfu rhyw langces ef yn eistedd wrth y tân, a dal sulw arno, hi a ddywedodd, Yr oedd hwn hefyd gyd ag ef.

57 Yntau a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd yn un o honynt. A Phedr a ddywedodd, O ddyn, nid ydwyf.

59 Ac ar ol megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd yr oedd hwn hefyd gyd ag ef: canys Galilead yw.

60 A Phedr a ddywedodd, Y dyn, ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llafaru, canodd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a drodd, ac a edrychodd ar Pedr. A Phedr a gofiodd ymadrodd yr Arglwydd, fel y dywedasai efe wrtho, Cyn canu o'r ceiliog, y gwedi fi deirgwaith.

62 A Phedr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.

63 ¶ A'r gwŷr oedd yn dal yr Iesu, a'i gwatwarasant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt guddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawsant ef ar ei wyneb, ac a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, pwy yw yr hwn a'th darawodd di?

65 A llawer o bethau eraill, gan

gablu, a ddywedasant yn ei erbyn ef.

66 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, ymgynhullodd henuriaid y bobl, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, ac a'i dygasant ef i'w cynghor hwynt.

67 Gan ddywedyd, Ai ti yw Crist? dywed i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i chwi, ni chredwch ddim:

68 Ac os gofynaf hefyd i chwi, ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymaith.

69 Ar ol hyn y bydd Mab y dyn yn eistedd ar ddeheu-law gallu Duw.

70 A hwy oll a ddywedasant, Ai Mab Duw gan hynny ydwyf ti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yr ydych chi yn dywedyd fy mod.

71 Hwythau a ddywedasant, Pa raid i ni mwyaich wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

PEN. XXIII.

1 *Cyhuddo yr Iesu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 a Herod yn ei watwr ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi â'u gilydd. 18 Y bobl yn deisyf cael Barabbas; a Philat yn ei ollwng ef iddynt, ac yn rhoddi yr Iesu i'w groeshoelio. 27 Yntau yn mynegi i'r gwragedd, a alarent o'i blegyd ef, ddynistr Ierusalem: 34 yn gweddio dros ei elynion. 39 Crogi dau ddrg-weithredwr gyd ag ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigueth ef.*

A'R holl liaws o honynt a gyfdodasant, ac a'i dygasant ei at Pilat:

2 Ac a ddechreasant ei gylhuddo ef, gan ddywedyd, Ni a gawsom hwn yn gwyrdroi y bobl, ac yn gwahardd rhoi teyrn-ged i Cæsar, gan ddywedyd mai efe ei hun yw Crist Frenhin.

3 A Philat a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Ac efe a atebodd iddo, ac a ddywedodd, Yr wyt ti yn dywedyd.

4 A dywedodd Pilat wrth yr arch-offeiriaid a'r bobl, Nid wyf fi yn cael dim bai ar y dyn hwn.

5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffro'i y bobl, gan ddysgu trwy holl Iudea, wedi dechreu o Galilea hyd yma.

6 A phan glybu Pilat son am Ga-

filea, efe a ofynodd ai Galilead oedd y dyn.

7 A phan wybu efe ei fod ef o lywodraeth Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntau yn Ierusalem y dyddiau hynny.

8 ¶ A Herod, pan welodd yr Iesu, a lawenychodd yn fawr : canys yr oedd efe yn chwennych er ys talm ei weled ef ; oblegyd iddo glywed llawer am dano ef ; ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o eiriau ; eithr efe nid atebodd ddim iddo.

10 A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a safasant, gan ei gyhuddo ef yn haerllug.

11 A Herod a'i filwŷr, wedi iddo ei ddiystyru ef, a'i watwar, a'i wisgo â gwisg glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat.

12 ¶ A'r dwthwn hwnnw yr aeth Pilat a Herod yn gyfeillion : canys yr oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth â'u gilydd.

13 ¶ A Philat, wedi galw ynghŷd yr arch-offeiriaid, a'r llywiawdwŷr, a'r bobl,

14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddygasoch y dyn hwn attaf fi, fel un a fyddai yn gŵyr-droi y bobl : ac wele, myfi a'i holais ef yn eich gŷdyd chwi, ac ni chefais yn y dyn hwn ddim bai, o ran y pethau yr ydych chi yn ei gyhuddo ef am danynt :

15 Na Herod chwaith : canys anfonais chwi atto ef ; ac wele, dim yn haeddu marwolaeth ni's gwuaed iddo.

16 Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf ymaith.

17 Canys yr ydoedd yn rhaid iddo ollwng un yn rhŷdd iddynt ar yr wyl.

18 A'r holl liaws a lefasant ar unwaith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymaith, a gollwng i ni Barabbas yn rhŷdd :

19 (Yr hwn, am ryw derfysg a wnaethid yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei daflu i garchar)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd

wrthynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr Iesu yn rhŷdd.

21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef.

22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y drydedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth efe ? ni chefais i ddim achos marwolaeth ynddo ; am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i gollyngaf yn rhŷdd.

23 Hwytiau a fuont daerion a llefau uchel, gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef. A'u llefau hwynt, ar, arch-offeiriaid, a orfuant.

24 A Philat a farnodd wneuthur en deisyfiad hwynt.

25 Ac efe a ollyngodd yn rhŷdd iddynt yr hwn am derfysg a llofruddiaeth a fwriasad y'ng harchar, yr hwn a ofynasant : eithr yr Iesu a draddodd efe i'w hewyllys hwynt.

26 Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef ymaith, hwy a ddaliasant un Simon o Cyrene, yn dyfod o'r wlad, ac a ddodasant y groes arno ef, i'w dwyn ar ol yr Iesu.

27 ¶ Ac yr oedd yn ei ganlyn ei liaws mawr o bobl, ac o wragedd ; y rhai hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i blegyd ef.

28 A'r Iesu, wedi troi attynt, a ddywedodd, Merched Ierusalem, na wylwch o'm plegyd i : eithr wylwch o'ch plegyd eich hunain, ac oblegyd eich plant.

29 Canys wele, y mae y dyddiau yn dyfod, yn y rhai y dywedant, Gwŷn eu byd y rhai amhrlantadwy, a'r crothau ni eppiliasant, a'r bronau ni roisant sugn.

30 Yna y dechreuant ddywedyd wrth y mynyddoedd, Syrthiwch arnom ; ac wrth y bryniau, Cuddiwch ni.

31 Canys os gwnant hyn yn y pren i'r, pa beth a wneir yn y crin ?

32 Ac arweiniwyd gyd ag ef hefyd ddau ddrwg-weithredwŷr eraill, i'w rhoi i'w marwolaeth.

33 A phan ddaethant i'r lle a elwir Calfaria, yno y croes-hoeliasant ef, a'r drwg-weithredwŷr ; un ar y llaw ddeheu, a'r llall ar yr aswy.

34 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, O

Dad, maddeu iddynt: canys ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A hwy a rannasant ei ddillad ef, ac a fwriasant goelbren.

35 A'r bobl a safodd yn edrych. A'r pennaethiaid hefyd gyd â hwynt a watwasant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd efe; gwareded ef ei hun, os hwn yw Crist, etholedig Duw.

36 A'r milwyr hefyd a'i gwasarasant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw Brenhin yr Iuddewon, gwared dy hun.

38 Ac yr ydocdd hefyd argrifen wedi ei 'sgrifeam uwch ei ben ef, â llythrenau Groeg, a Lladin, ac Hebraeg, HWN YW BRENHIN YR IUDDEWON.

39 ¶ Ac un o'r drwg-weithredwyr a grogasid a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Crist, gwared dy hun a ninnau.

40 Eithr y llall a atebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fod dan yr un ddamnedigaeth?

41 A nyini yn wir yn gyfiawn; canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddai y pethau a wnaethom: eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.

42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, cofia fi pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gyd â mi ym mliaradwys.

44 Ac yr ydoedd hi ynghŷlech y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl ddaear hyd y nawfed awr.

45 A'r haul a dywyllwyd, a llen y deml a rwygwyd yn ei chanol.

46 ¶ A'r Iesu, gan sefain â llef uchel, a ddywedodd, O Dad, i'th ddwyllaw di y gorchymynaf fy yspryd. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

47 A'r canwriad, pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd y rhai a ddaethent ynghŷd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd,

a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd y rhai a'i canlynasant ef o Galilea, yn edrych ar y pethau hyn.

50 ¶ Ac wele, gwr a'i enw Ioseph, yr hwn oedd gynghorwr, gwr da a chyfiawn:

51 (Hwn ni chyttunasai â'u cyngor ac â'u gweithred hwynt) o Arimathea, dinas yr Iuddewon (yr hwn oedd yntau yn disgwyl hefyd am deyrnas Duw)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd mewn lliain main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei raddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid dyn erioed.

54 A'r dydd hwnnw oedd ddarpar-wyl, a'r sabbath oedd yn nesâu.

55 A'r gwragedd hefyd, y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilea, a ganlynasant, ac a welsant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorpli ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a barottoisiant bêr-aroglau ac ennaint; ac a orphwysasant ar y sabbath, yn ol y gorchymyn.

PEN. XXIV.

1 Y ddau angel yn mynegi adgyfodiad Crisi i'r guragedd oedd yn dyfod at y bedd; 9 a'r rhai hynny yn ei adrodd i eraill.

13 Crist ei hun yn ymddangos i'r ddau ddisgybl oedd yn myned i Emmaus: 39 ac wedi hynny i'r apostolion; ac yn cerbyddu eu hanghrediniaeth hwy: 47 yn rhoddi gorchymyn iddynt. 49 ac yn addaw yr Yspryd Glân: 51 ac felly yn esgyn i'r nefoedd.

A'R dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y per-aroglau a barottoisient, a rhai gyd â hwynt.

2 A hwy a gawsant y maen wedi ei dreiglo ymaith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawsant gorpli yr Arglwydd Iesu.

4 A bu, a hwy yn petruso am y peth hyn, wele, dau wr a safodd yn eu hymyl mewn gwisoedd disglair.

5 Ac wedi iddynt ofni, a gostwng eu hwynebau tu a'r ddaear, hwy a

ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn ceisio y byw ym mysg y meirw?

6 Nid yw efe yma, ond efe a gyfododd. Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthyh, ac efe etto yn Galilea,

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mab y dyn yn nwyllaw dynion pechadurus, a'i groes-hoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A hwy a gofiasant ei eiriau ef;

9 Ac a ddychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r un ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Magdalen, a Ioanna, a Mair *man* Iago, a'r lleill gyd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant y pethau hyn wrth yr apostolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt fel gwegi, ac ni chredasant iddynt.

12 Eithr Pedr a gododd i fynu, ac a redodd at y bedd; ac wedi ymgrymmu, efe a ganfu y llieniâu wedi eu gosod o'r neilldu; ac a aeth ymaith, gan ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun am y peth a ddarfuasai.

13 ¶ Ac wele, dau o honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i dref a'i henw Emmaus, yr hon oedd ynghŷlch trugain ystâd oddi wrth Ierusalem:

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'u gilydd am yr holl bethau hyn a ddigwyddasant.

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'u gilydd, yr Iesu ei hun hefyd a nesaodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr eu llygaid hwynt a ataliwyd, fel na's adwaenent ef.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymadroddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at eu gilydd, dan rodio, ac yn wyneb-drist?

18 Ac un o honynt, a'i enw Cleopas, gan ateb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn unig yn ymdeithydd yn Ierusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaethpwyd ynddi hi yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwythau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghŷlch

Iesu o Nazareth, yr hwn oedd wr o brophwyd, galluog mewn gweithred a gair ger bron Duw a'r holl bobl;

20 A'r modd y traddodd yr arch-offeiriaid a'n llywodraethwyr ni ef i farn marwolaeth, ac a'i croes-hoeliasant ef.

21 Ond yr oeddym ni yn go-beithio mai efe oedd yr hwn a waredai yr Israel. Ac heb law hyn oll, heddyw yw y trydydd dydd er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd rhai gwagedd o honom ni a'n dychrynasant ni, gwedi iddynt fod yn fore wrth y bedd:

23 A phan na chawsant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd, weled o honynt weledigaeth o angylion, y rhai a ddywedent ei fod ef yn fyw.

24 A rhai o'r rhai oedd gyd â nyny a aethant at y bedd, ac a gawsant felly, fel y dywedasai y gwagedd: ond ef ni's gwelsant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O ynyfdion, a hwyr-frydig o galon i gredu yr holl bethau a ddywedodd y prophwydi!

26 Onid oedd raid i Grist ddiodd-ef y pethau hyn, a myned i mewu i'w ogoniant?

27 A chan ddechreu ar Moses, a'r holl brophwydi, efe a esponiodd iddynt yn yr holl ysgrythyrau y pethau am dano ei hun.

28 Ac yr oeddynt yn nesáu i'r dref lle yr oeddynt yn myned: ac yntau a gymmerth arno ei fod yn myned ym mhellach.

29 A hwy a'i cymhellasant ef, gan ddywedyd, Aros gyd â ni: canys y mae hi yn hwyrhâu, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewu i aros gyd â hwynt.

30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddent iddynt.

31 A'u llygaid hwynt a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef: ac efe a ddiflannodd allan o'u golwg hwynt.

32 A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Onid oedd ein calon ni yn llosgi ynom tra yr ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra

yr ydoedd efe yn agoryd i ni yr ysgrhythrau?

33 A hwy a godasant yr awr honno, ac a ddychwelasant i Ierusalem, ac a gawsant yr un ar ddeg wedi ymgasglu ynghyd, a'r sawl wedi gyd â hwynt,

34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac a ymddangosodd i Simon.

35 A hwythau a adroddasant y pethau a *wnaethesid* ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt wrth dorriad y bara.

36 ¶ Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Iesu ei hun a safodd yn eu canol hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chiwi.

37 Hwythau, wedi brawychu ac ofni, a dÿbiasant weled o honynt yspryd.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y'ch tralodir? a phaham y mae meddyliau yn codi yn eich calonau?

39 Edrychwch fy nwyllaw a'm traed, mai myfi fy hun ydyw. Teiml-wch fi, a gwelwch: canys nid oes gan yspryd gnawd ac esgyrn, fel y gwelwch fod gennyf fi.

40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, eie a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw a'i draed.

41 Ac a hwy etto heb gredu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, A oes genych chiwi yma ddim bwyd?

42 ¶ A hwy a roisant iddo ddarn o bysgodyn wedi ei rostio, ac o ddil mei.

43 Yntau a'i cymmerodd, ac a'i bwytaodd yn eu gwydd hwynt.

44 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Dyma'r geiriau a ddywedais i wrthy, pan oeddwn etto gyd â chiwi, bod yn rhaid cyflawni pob peth a ysgrifenwyd ynghyfraith Moses, a'r prophwydi, a'r psalmau, am danaf fi.

45 Yna yr agorodd efe eu deall hwynt, fel y deallent yr ysgrhythrau.

46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Felly yr ysgrifenwyd, ac felly yr oedd raid i Grist ddioddef, a chyfodi o feirw y trydydd dydd:

47 A phregethu edifeirwch a maddenant pechodau yn ei enw ei ym mhlith yr holl genhedloedd, gan ddechren yn Ierusalem.

48 Ac yr ydych chiwi yn dystion o'r pethau hyn.

49 ¶ Ac wele, yr ydwyf fi yn anfon addewid fy Nhad arnoch: eithr arhoswch chiwi yn nias Ierusalem, hyd oni wisger chiwi â nerth o'r uchelder.

50 ¶ Ac efe a'u dug hwynt allan hyd yn Bethania; ac a gododd ei ddwyllaw, ac a'u bendithiodd hwynt.

51 Ac fe a ddarfu, tra yr oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadael o hono ef oddi wrthynt, ac efe a ddygwyd i fynu i'r nef.

52 Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, gyd â llawenydd mawr:

53 Ac yr oeddynt yn wastadol yn y deml, yn moli ac yn bendithio Duw. Amen.

Yr EFENGYL yn ol SANT IOAN.

PEN. I.

1 *Duodab, dyndab, a swydd Iesu Grist.*
15 *Tystiolaeth Ioan.* 39 *Galwad Andreas, Pedr, Philip, a Nathanael.*

YN y dechrenad yr oedd y Gair, a'r Gair oedd gyd â Duw, a Duw oedd y Gair.

2 Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw.

3 Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth; ac hebdo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 Ynddo ef yr oedd bywyd; a'i bywyd oedd oleuni dynion:

5 A'r goleuni sydd yn llewyrchu yn y tywyllwch; a'r tywyllwch nid oedd yn ei amgyffred.

6 ¶ Yr ydoedd gwr wedi ei anfon oddi wrthi Dduw, a'i enw Ioan.

7 Hwn a ddaeth am y dystiolaeth, fel y tystiolaethai am y Goleuni, fel y credai pawb trwyddo ef.

8 Nid efe oedd y Goleuni, eithr *efe a anfonasid* fel y tystiolaethai am y Goleuni.

9 Hwn ydoedd y gwir Oleuni, yr hwn sydd yn goleuo pob dyn a'r y sydd yn dyfod i'r byd.

10 Yn y byd yr oedd efe, a'r byd a wnaethpwyd trwyddo ef; a'r byd nid adnabu ef.

11 At ei iddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniasant ef.

12 Ond cynnifer ag a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt allu i fod yn feibion i Dduw, *sef* i'r sawl a gredant yn ei enw ef:

13 Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr o Dduw.

14 A'r Gair a wnaethpwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni (ac ni a welsom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr Unig-anedig oddi wrth y Tad) yn llawn gras a gwirionedd.

15 ¶ Ioan a dystiolaethodd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr un y dywedais am dano, Yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

16 Ac o'i gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras.

17 Canys y gyfraith a roddwyd trwy Moses, ond y gras a'r gwirionedd a ddaeth trwy Iesu Grist.

18 Ni welodd neb Dduw eriôed: yr unig-anedig Fab, yr hwn sydd ym mynwes y Tad, hwnnw a'i hyspysodd ef.

19 ¶ A hon yw tystiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iuddewon o Ierusalem offeiriaid a Lestaid i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac efe a gyffesodd, ac ni wadodd; a chyffesodd. Nid myfi yw y Crist.

21 A hwy a ofynasant iddo, Beth

ynte? Ai Elias wyt ti? Yntau a ddywedodd, Nag è. Ai'r Prophwyd wyt ti? Ac efe a atebodd, Nag e.

22 Yna y dywedasant wrthio, Pwy wyt ti? fel y rhoddom ateb i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 Eb efe, Myfi *yw* llef un yn gwaeddi yn y diffeithwch, Uniawnwch ffordd y Arglywydd, fel y dywedodd Esay y prophwyd.

24 A'r rhai a anfonasid oedd o'r Phariseaid.

25 A hwy a ofynasant iddo, ac a ddywedasant wrthio, Paham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyt ti na'r Crist, nac Elias, na'r prophwyd?

26 Ioan a atebodd iddynt, gan ddywedyd, Myfi sy yn bedyddio â dwfr; ond y mae un yn sefyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch chwi:

27 Efe yw yr hwn sydd yn dyfod ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen i; yr hwn nid ydwyf fi deilwng i ddattod carrai ei esgid.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.

29 ¶ Trannoeth Ioan a ganfu yr Iesu yn dyfod atto; ac *efe* a ddywedodd, Wele Oen Duw, yr hwn sydd yn tymu ymaith bechodau y byd.

30 Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar fy ol i y mae gwr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 A myfi nid adwaenwn ef: eithr fel yr amlygid ef i Israel, i hynny y daethum i, gan fedyddio â dwfr.

32 Ac Ioan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais yr Yspryd yn disgyn, megis colommen, o'r nef, ac efe a arhosodd arno ef.

33 A myfi nid adwaenwn ef; eithr yr hwn a'm lianfonodd i fedyddio â dwfr, efe a ddywedodd wrthyf, Ar yr hwn y gwelych yr Yspryd yn disgyn ac yn aros arno, hwnnw yw yr un sy yn bedyddio â'r Yspryd Glân.

34 A mi a welais, ac a dystiol-
aethais mai hwn yw Mab Duw.

35 ¶ Trannoeth drachefu y safodd
Ioan, a dau o'i ddisgyblion :

36 A chan edrych ar yr Iesu yn
rhodio, efe a ddywedodd, Wele
Oen Duw.

37 A'r ddau ddisgybl a'i clywsant
ef yn llafaru, ac a ganlynasant yr
Iesu.

38 Yna yr Iesu a droes ; a phan
welodd hwynt yn canlyn, efe a ddy-
wedodd wrthynt, Beth yr ydych
chwi yn ei geisio? A hwy a ddy-
wedasant wrtho ef, Rabbi (yr hyn
o'i gyfieithu yw, Athraw) pa le yr
wyt ti yn trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt,
Deuwch a gwelwch. A hwy a
ddaethant, ac a welsant lle yr oedd
efe yn trigo, ac a arhosasant gyd ag
ef y diwrnod hwnnw : ac yr oedd
hi ynghylch y ddegfed awr.

40 Andreas, brawd Simon Pedr,
oedd un o'r ddau a glywsent *hynny*
gan Ioan, ac a' dilynasant ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei
frawd ei hun Simon, ac a ddywed-
odd wrtho, Nyni a gawsom y Mes-
sias ; yr hyn o'i ddeongl yw, Y Crist.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu.
A'r Iesu wedi edrych arno ef, a
ddywedodd, Ti yw Simon mab
Iona : ti a elwir Cephas, yr hwn a
gyfieithir, Carreg.

43 ¶ Trannoeth yr ewyllysiodd
yr Iesu fyned allan i Galilea ; ac efe
a gafodd Philip, ac a ddywedodd
wrtho, Dilyn fi.

44 A Philip oedd o Bethsaida, o
ddinas Andreas a Phedr.

45 Philip a gafodd Nathanaël,
ac a ddywedodd wrtho, Cawsom yr
hwn yr ysgrifennodd Moses yn y
gyfraith, a'r prophwydi, am dano,
Iesu o Nazareth, mab Ioseph.

46 A Nathanaël a ddywedodd
wrtho, A ddichon dim da ddyfod o
Nazareth? Philip a ddywedodd
wrtho, Dyied a gwel.

47 Iesu a ganfu Nathanaël yn
dyfod atto ; ac a ddywedodd am
dano, Wele Israeliad yn wir, yn yr
hwn nid oes dwyll.

48 Nathanaël a ddywedodd wrtho,

Pa fodd y'm hadwaenost? Iesu a
atbodd ac a ddywedodd wrtho,
Cyn i Philip dy alw di, pan oedd
tan y ffigysbren, mi a'th welais di.

49 Nathanaël a atbodd ac a
ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw
Mab Duw ; ti yw Brenhin Israel.

50 Iesu a atbodd ac a ddywed-
odd wrtho ef, O herwydd i mi
ddywedyd i ti, Myfi a'th welais di
dan y ffigysbren, a ydwyt ti yn
credu? ti a gei weled pethau mwyr
nâ'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho,
Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Ar
ol hyn y gwelwch y nef yn agored,
ac angylion Duw yn esgyn ac yn
disgyn ar Fab y dyn.

PEN II.

*1 Crist yn troi y dufr yn win : 12 yn myned
i wared i Capernaum a Ierusalem ; 14 ac
yno yn boru y prymwŷr a'r gwerthwŷr
allan o'r deml : 19 yn rhag-synegi ei
farwolaeth, a'i adgyfodiad. 23 Llawer
yn credu ynddo, o nerwyd ei wŷrthrau ;
ond er hynny nid ymddiriedai efe iddynt
am dano ei hun.*

A'R trydydd dydd yr oedd priod-
as yn Cana Galilea : a mam
yr Iesu oedd yno.

2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i
ddisgyblion i'r briodas.

3 A phan ballodd y gwin, mam
yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Nid
oes ganddynt mo'r gwin

4 Iesu a ddywedodd wrthi, Beth
sydd i mi a *welwyf* â thi, wraig? ni
ddaeth fy awr i etto.

5 Ei fam ef a ddywedodd wrth
y gwasanaethwŷr, Beth bynnag a
ddywedo efe wrthyich, gwnewch.

6 Ac yr oedd yno chwech o
ddyfr-lestri meini wedi eu gosod, yn
ol defod puredigaeth yr Iuddewon,
y rhai a ddalient bob unddau ffireyn
neu dri.

7 Iesu a ddywedodd wrthynt,
Llenwch y dyfr-lestri o ddwfr. A
hwy a'u llanwasant hyd yr ymyl.

8 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Gollyngwch yn awr, a dygwch at
lywodraethwr y wledd. A hwy a
ddygasant.

9 A phan brofodd llywodraethwr
y wledd y dwfr a wnaethid yn win
(ac ni wyddai o ba le yr ydoedd,
eithr y gwasanaethwŷr, y rhai a

ollyngasant y dwf; a wyddent) llywodraethlwr y wledd a alwodd ar y priod-fab,

10 Ac a ddywedodd wrtho, Pob dyn a esyd y gwin da yn gyntaf; ac wedi iddynt yfed yn dda, yna un a fo gwaeth: tithau a gedwaist y gwin da hyd yr awr hon.

11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilea, ac a eglurodd ei ogoniant; a'i ddisgyblion a gredasant ynddo.

12 ¶ Wedi hyn efe a aeth i wared i Capernaum, efe, a'i fam, a'i frodyr, a'i ddisgyblion: ac yno nid arhosasant nemmawr o ddyddiau.

13 ¶ A phiasg yr Iuddewon oedd yn agos: a'r Iesu a aeth i fynu i Ierusalem;

14 Ac a gafodd yn y deml rai yn gwerthu ychain, a defaid, a cholommennod, a'r newidwyr arian yn eistedd.

15 Ac wedi gwneuthur fflangell o fân reffynnau, efe a'u gyrrodd hwynt oll allan o'r deml, y defaid hefyd a'r ychain; ac a dywalltodd allan arian y newidwyr, ac a ddymchwelodd y byrddau:

16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colommennod, Dygwch y rhai hyn oddi yma; na wnewch dŷ fy Nhada i yn dŷ marchnad.

17 A'i ddisgyblion a gofiasant fod yn ysgrifenedig, Zel dy dŷ di a'm nysodd i.

18 ¶ Yna yr Iuddewon a atebasant ac a ddywedasant wrtho ef, Pa arwydd yr wyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy fod yn gwneuthur y pethau hyn?

19 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Dinystriwch y deml hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi.

20 Yna yr Iuddewon a ddywedasant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu y deml hon; ac a gyfodi di hi mewn tridiau?

21 Ond efe a ddywedasai am deml ei gorph.

22 Am hynny pan gyfododd efe o feirw, ei ddisgyblion ef o gofiasant iddo ddywedyd hyn wrthynt hwy:

a hwy a gredasant yr ysgrythyr, a'r gair a ddywedasai yr Iesu.

23 ¶ Ac fel yr oedd efe yn Ierusalem ar y pasg yn yr wyl, llawer a gredasant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethai efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwacnai efe hwynt oll;

25 Ac nad oedd raid iddo dystiolaethu o neb iddo am ddyn: o herwydd yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dyn.

PEN. III.

1 *Crist yn dysgu Nicodemus mor angenrheidiol yw ad-enedigaeth. 14 Am ffydd yn ei farwolaeth ef. 16 Mawr gariad Duw tu ag ut ybyd. 18 Condemniad am anghredinaeth. 23 Bedydd, tystiolaeth, ac athrawiaeth Ioan am Grist.*

AC yr oedd dyn o'r Phariseaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iuddewon:

2 Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyni a wyddom mai dysgawdwr ydwyt ti wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys ni allai neb wneuthur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fod Duw gyd ag ef.

3 Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Duw.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dyn ei eni, ac efe yn hen? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn o ddwfr ac o'r Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Duw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, sydd gnawd; a'r hyn a aned o'r Yspryd, sydd yspryd.

7 Na ryfedda ddywedyd o honof fi wrthyt, Y mae yn rhaid eich geni chwi drachefn.

8 Y mae'r gwŷnt yn chwythu lle y mynno; a thi a glywi ei swm ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly mae pob un a'r a aned o'r Yspryd.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon y pethau hyn fod?

10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddysgawdwr yn Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?

11 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lafaru, a'r hyn a welsom yr ydym yn ei dystiolaethu; a'n tystiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

12 Os dywedais i chwi bethau daearol, a chwithau nid ydych yn credu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac ni esgynodd neb i'r nef, oddi eithr yr hwn a ddisgynodd o'r nef, *sef* Mab y dyn, yr hwn sydd yn y nef.

14 ¶ Ac megis y dyrchafodd Moses y sarph yn y diifeithwch, felly y mae yn rhaid dyrchafu Mab y dyn:

15 Fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol.

16 ¶ Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol.

17 Oblegyd ni ddamfonodd Duw ei Fab i'r byd, i ddamnio y byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef.

18 ¶ Yr hwn sydd yn credu ynddo ef, ni ddemnr: eithr yr hwn nid yw yn credu, a ddamniwyd eisoes; o herwydd na chredodd yn enw unig-anedig Fab Duw.

19 A hon yw y ddamnedigaeth; ddyfod goleuni i'r byd, a charu o ddyinion y tywyllwch yn fwy nâ'r goleuni: canys yr oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg.

20 O herwydd pob un a'r sydd yn gwneuthur drwg, sydd yn casâu y goleuni, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel nad argyhoedder ei weithredoedd ef.

21 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur gwirionedd, sydd yn dyfod i'r goleuni, fel yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn Nuw y gwnaed lwynt.

22 ¶ Wedi y pethau hyn, daeth yr Iesu a'i ddisgyblion i wlad Iudea; ac a arhosodd yno gyd â hwynt, ac a fedyddiodd.

23 ¶ Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio yn Aionon, yn agos i Salim; canys dyfroedd lawer oedd yno: a hwy a ddaethant ac a'u bedyddiwyd.

24 Canys ni fwriasad Ioan etto yngharchar.

25 ¶ Yna y bu ymofyn rhwng rhai o ddisgyblion Ioan a'r Iuddewon, ynghŷlch puredigaeth.

26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr hwn oedd gyd â thi y tu hwnt i'r Iorddonen, am yr hwn y tystiolaethaist ti, wele, y mae hwnnw yn bedyddio, a phawb yn dyfod atto ef.

27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd, Ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd wedi ei rodidi iddo o'r nef.

28 Chwychwi eich hunain ydych dystion i mi, ddywedyd o honof fi, Nid myfi yw y Crist, eithr fy mod wedi fy anfon o'i flaen ef.

29 Yr hwn sydd ganddo y briodferch, yw y priod-fab: ond cyfaiili y priod-fab, yr hwn sydd yn sefyll ac yn ei glywed ef, sydd yn llawenychu yn ddirfawr oblegyd llef y priod-fab: y llawenydd hwn mau gan gan hynny a gyflawnwyd.

30 Rhaid ydyw iddo ef gynyddu, ac i minnau leihâu.

31 Yr hwn a ddaeth oddi uchod, sydd goruwch pawb oll: yr hwn sydd o'r ddaear, sydd o'r ddaear, ac am y ddaear mae yn llafaru: yr hwn sydd yn dyfod o'r nef, sydd goruwch pawb.

32 A'r hyn a welodd efe ac a glywodd, hynny y mae efe yn ei dystiolaethu: ond nid oes neb yn derbyn ei dystiolaeth ef.

33 Yr hwn a dderbyniodd ei dystiolaeth ef, a seliodd mai geirwir yw Duw.

34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, sydd yn llafaru geiriau Duw; oblegyd nid wrth fesur y mae Duw yn rhoddi *iddo ef* yr Yspryd.

35 Y mae y Tad yn caru y Mab.

ac efe a roddodd bob peth yn ei law ef.

36 Yr hwn sydd yn credu yn y Mab, y mae ganddo fywyd tragywyddol: a'r hwn sydd heb gredu i'r Mab, ni wél fywyd: eithr y mae digofaint Duw yn aros arno ef.

PEN. IV.

¹ Crist yn ymddiddan â gwraig o Samaria, ac yn ei ddatguddio ei hun iddi. 27 Ei ddisgyblion yn rhyfeddu; 31 ac yntau yn hyspysu iddynt ei zel tu ag at ogoniant Duw. 39 Llauer o'r Samariaid yn credu ynddo; 43 ac yntau yn syned ymaith i Galilea, ac yn iacháu mab y llywydd oedd yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.

PAN wybu yr Arglwydd gan hynny glywed o'r Phariseaid fod yr Iesu yn gwneuthur ac yn bedyddio mwy o ddisgyblion nag Ioan,

2 (Er na fedyddiasai yr Iesu ei hun, eithr ei ddisgyblion ef)

3 Efe a adawodd Iudea, ac a aeth drachefn i Galilea.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn Samaria a elwid Sichar, ger llaw y rhandir a roddasai Iacob i'w fab Ioseph.

6 Ac yno yr oedd ffynnon Iacob. Yr Iesu gan hynny yn ddiffygiol gan y daith, a eisteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch y chweched awr ydoedd hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu dwfr: a'r Iesu a ddywedodd wrthi, Dyro i mi i yfed.

8 (Canys ei ddisgyblion ef a aethent i'r ddinas i brynu bwyd)

9 Yna y wraig o Samaria a ddywedodd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyti, a thi yn Iuddew, yn gofyn diod gennyf fi, a myfi yn wraig o Samaria? oblegyd nid yw yr Iuddewon yn ymgyfeillach â'r Samariaid.

10 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthi. Ped adwaenit ti ddawn Duw, a phwy yw yr hwn sydd yn dywedyd wrthyf, Dyro i mi i yfed; tydi a ofynasit iddo ef, ac efe a roddasai i ti ddwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid oes gennyf ti ddim i godi *dwfr*, a'r pydew sydd ddwin:

o ba le gan hynny y mae gennyf ti y dwfr bywiol hwnnw?

12 Ai mwy wyt ti ná'n tad Iacob, yr hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei hun a yfodd o hono, a'i feibion, a'i anifeiliaid?

13 Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthi, Pwy bynnag sydd yn yfed o'r dwfr hwn, efe a sycheda drachefn:

14 Ond pwy bynnag a yfo o'r dwfr a roddwyf fi iddo, ni sycheda yn dragywydd; eithr y dwfr a roddwyf iddo, a fydd ynddo yn ffynnon o ddwfr, yn tarddu i fywyd tragywyddol.

15 Y wraig a ddywedodd wrtho, Arglwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na sychedwyf, ac na ddelwyf yma i godi *dwfr*.

16 Iesu a ddywedodd wrthi, Dos, galw dy wr, a dyred yma.

17 Y wraig a atebodd ac a ddywedodd, Nid oes gennyf wr. Iesu a ddywedodd wrthi, Da y dywedaist, Nid oes gennyf wr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti; a'r hwn sydd gennyf yr awrhon, nid yw wr i ti: hyn a ddywedaist yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Arglwydd, mi a welaf mai prophwyd wyt ti.

20 Ein tadau a addolasant yn y mynydd hwn; ac yr ydych chi yn dywedyd mai yn Ierusalem y mae y man lle y mae yn rhaid addoli.

21 Iesu a ddywedodd wrthi hi, O wraig, cred fi, y mae yr awr yn dyfod, pryd nad addoloch y Tad, nac yn y mynydd hwn, nac yn Ierusalem.

22 Chwylchwi ydych yn addoli y peth ni wyddoch; ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys iachawdwriaeth sydd o'r Iuddewon.

23 Ond dyfod y mae yr awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addolwŷr y Tad mewn yspryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae y Tad yn eu ceisio i'w addoli ef.

24 Yspryd *yw* Duw; a rhaid i'r rhai a'i laddolant ef, addoli mewn yspryd a gwirionedd.

25 Y wraig a ddywedodd wrtho.

Mi a wn fod y Messias yn dyfod, yr hwn a elwir Crist: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.

26 Iesu a ddywedodd wrthi hi, Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw *hwnnw*.

27 ¶ Ac ar hyn y daeth ei ddisgyblion; a bu ryfedd ganddynt ei fod ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geisi? neu, Paham yr ydwyt yn ymddiddan â hi?

28 Yna y wraig a adawodd ei dwfrlestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion,

29 Deuwch, gwelwch ddyn yr hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum; onid hwn yw y Crist?

30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant atto ef.

31 ¶ Yn y cyfamser y disgyblion a attolygasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwyta.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae gennyf fi fwyd i'w fwyta yr hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.

33 Am hynny y disgyblion a ddywedasant wrth eu gilydd, A ddug neb iddo *ddim* i'w fwyta?

34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwneuthur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.

35 Onid ydych chi yn dywedyd, Y mae etto bedwar mis, ac *yna* y daw y cynhauaf? Wele, yr ydwyf fi yn dywedyd wrthychi, Dyrchewfych eich llygaid, ac edrychwch ar y meusydd; canys gwynion ydynt eisoes i'r cynhauaf.

36 A'r hwn sydd yn medi, sydd yn derbyn cyflog, ac yn casglu ffrwythi i fywyd tragwyddol: fel y byddo i'r hwn sydd yn hau, ac i'r hwn sydd yn medi, lawenychu ynghyd.

37 Canys yn hyn y mae y gair yn wir, Mai arall yw yr hwn sydd yn hau, ac arall yr hwn sydd yn medi.

38 Myfi a'ch anfonais chi i fedi yr hyn ni lafuriasoch: eraill a lafuriasant, a chwithau a aethoch i mewn i'w llafur hwynt.

39 ¶ A llawer o'r Samariaid o'r

ddinas honno a gredasant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tystiolaethu, Efe a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum.

40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygasant iddo aros gyd â hwynt. Ac efe a arhosodd yno ddeuddydd.

41 A mwy o lawer a gredasant ynddo ef, oblegyd ei air ei hun.

42 A hwy a ddywedasant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu, oblegyd dy ymadrodd di: canys ni a'i clywsom *ef* ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn ddiâu yw y Crist, Iachawdwr y byd.

43 ¶ Ac ym mhen y ddeu-ddydd efe a aeth ymaith oddi yno, ac a aeth i Galilea.

44 Canys yr Iesu ei hun a dystiolaethodd, nad ydyw prophwyd yn cael anrhydedd yn ei wlad ei hun.

45 Yna pan ddaeth efe i Galilea, y Galileaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Ierusalem ar yr wyl: canys hwythau a ddaethant i'r wyl.

46 Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilea, lle y gwnaeth efe y dwfr yn win. Ac yr oedd rhyw bendefig yr hwn yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum.

47 ¶ Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Iudea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared, ac iachâu ei fab ef: canys yr oedd efe ym mron marw.

48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, Oni welwch chi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch.

49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, dyred i wared cyn marw fy machgen.

50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith; y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedasai Iesu wrtho, ac efe a aeth ymaith.

51 Ac fel yr oedd efe yr awrhon yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegasant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yu fyw.

52 Yna efe a ofynnodd iddynt yr awr y gwellhasai arno. A hwy a

ddywedasant wrtho, Doe, y seithfed awr, y gadawodd y crŷd ef.

53 Yna y gwybu y tad mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedasai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dŷ.

54 Yr ail arwydd yma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Iudea i Galilea.

PEN. V.

1 Yr Iesu ar y dydd sabbath yn iachâu yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain : 10 a'r Iuddewon am hynny yn cwerylu, ac yn ei erlid ef. 17 Ac yntau yn ateb dristo ei hun, ac yn eu hargyhoeddi hwy, gan ddangos prwy ydyw ef, trwy dystiolaeth ei Dad, 32 ac Ioan, 36 a'i weithredoedd ei hun, 39 a'r ysgrhythrau.

WEDI hynny yr oedd gwyl yr Iuddewon ; a'r Iesu a aeth i fynu i Ierusalem.

2 Ac y mae yn Ierusalem, wrth *farchnad* y defaid, llyn a elwir yn Hebraeg, Bethesda, ag iddo bŵm porth :

3 Yn y rhai y gorweddai lliaws mawr o rai cleifion, deillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwyl am gynhyrriad y dwfr.

4 Canys angel oedd ar amserau yn disgyn i'r llyn, ac yu cynhyrfu y dwfr : yna yr hwn a elai i mewn yn gyntaf ar ol cynhyrfu y dwfr, a ai yn iach o ba glefyd bynnag a fyddai arno.

5 Ac yr oedd rhyw ddyn yno, yr hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain.

6 Yr Iesu, pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fod ef *felly* yn hir o amser bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y claf a atebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennyf ddyn i'm hwrw i'r llyn, pan gynhyrfer y dwfr : ond tra byddwyf fi yn dyfod, arall a ddisgyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Cyfod, cymmier dy wely i fynu, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn yn iach ; ac *efe* a gododd ei wely, ac a rodiodd. A'r sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

10 ¶ Am hynny yr Iuddewon a ddywedasant wrth yr hwn a wnae-

thid yn iach, Y sabbath yw hi : nid cyfreithlon i ti godi *dy* wely.

11 Efe a atebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthyf, Cyfod dy wely, a rhodia.

12 Yna hwy a ofynasant iddo, Pwy yw y dyn a ddywedodd wrthyf ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

13 A'r hwn a iachasid ni wyddai pwy oedd efe. Canys yr Iesu a gylisai o'r dyrfa oedd yn y fan honno.

14 Wedi hynny yr Iesu a'i cafodd ef yn y deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele, ti a wnaethpwyd yn iach : na phecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

15 Y dyn a aeth ymaith, ac a fynegodd i'r Iuddewon, mai yr Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethai ef yn iach.

16 Ac am hynny yr Iuddewon a erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant ei ladd ef, oblegyd iddo wneuthur y pethau hyn ar y sabbath.

17 ¶ Ond yr Iesu a'u hattebodd hwynt, Y mae fy Nhad yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf finnau yu gweithio.

18 Am hyn gan hynny yr Iuddewon a geisiasant yn fwy ei ladd ef, oblegyd nid yn unig iddo dorri y sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fod Duw yn Dad iddo, gan ei wneuthur ei hun yn gystal a Duw.

19 Yna yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yu wir, meddaf i chwi, Ni ddichon y Mab wneuthur dim o hono ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tad yn ei wneuthur : canys beth bynnag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mab yr un ffunud yn ei wneuthur.

20 Canys y Tad sydd yn caru y Mab, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur : ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy nâ'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.

21 Oblegyd megis y mae y Tad yn cyfodi y rhai meirw, ac yn *eu* bywhâu ; felly hefyd y mae y Mab yu bwyhâu y rhai a fynno.

22 Canys y Tad nid yw yn barnu

neb; eithr efe a roddes bob barn i'r Mab:

23 Fel yr anrhydeddai pawb y Mab, fel y maent yn anrhydeddu y Tad. Yr hwn nid yw yn anrhydeddu y Mab, nid yw yn anrhydeddu y Tad yr hwn a'i hanfonodd ef.

24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Y neb sydd yn gwrandaw fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'n hanfonodd i, a gaiff fywyd tragywyddol, ac ni ddaw i farn; eithr efe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

25 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Y mae yr awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lef Mab Duw: a'r rhai a glywant, a fyddant byw.

26 Canys megis y mae gan y Tad fywyd ynddo ei hunan, felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fod ganddo fywyd ynddo ei hun;

27 Ac a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fod yn Fab dyn.

28 Na ryfeddwch am hyn: canys y mae yr awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r sydd yn y beddau glywed ei leferydd ef:

29 A hwy a ddeuant allan: y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd; ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o honof fy hunan: fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu: a'm barn i sydd gyfiawn; canys nid ydwyf yn ceisio fy ewyllys fy hunan, ond ewyllys y Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

31 Os ydwyf fi yn tystiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhystiolaeth i wir.

32 ¶ Arall sydd yn tystiolaethu am danaf fi; ac mi wn mai gwir yw y dystiolaeth y mae efe yn ei thystiolaethu am danaf fi.

33 Chwychwi a anfonasoch at Ioan, ac efe a ddug dystiolaeth i'r gwirionedd.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tystiolaeth gan ddyn: eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywed- yd, fel y gwareder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn llosgi, ac yn goleuo; a chwithau oeddych ewyllysgar i orfoleddu dros amser yn ei oleuni ef.

36 ¶ Ond y mae gennyf fi dystiolaeth fwy nag Ioan: canys y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny y rhai yr ydwyf fi yn eu gwneuthur, sy yn tystiolaethu am danaf fi, mai y Tad a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, efe a dystiolaethodd am danaf fi. Ond ni chlywsoch chwi ei lais ef un amser, ac ni welsoch ei wedd ef.

38 Ac nid oes gennych chwi mo'i air ef yn aros ynoch: canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 ¶ Chwiliwch yr ysgrythyrau; canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragywyddol: a hwynt-hwy yw y rhai sy yn tystiolaethu am danaf fi.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf fi, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddyinion.

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennych gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethum yn enw fy Nhau, ac nid ydych yn fy nerbyn i: os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbyniwch.

44 Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan eich gilydd, ac heb geisio y gogoniant sydd oddi wrth Dduw yn unig?

45 Na thybiwch y cyhuddaf fi chwi wrth y Tad; y mae a'ch cyhudda chwi, *sef* Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credasech chwi i Moses, chwi a gredasech i minnau: oblegyd am danaf fi yr ysgrifennodd efe.

47 Ond os chwi ni chredwch i'w ysgrifenedau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i?

PEN. VI.

1 Crist yn porthi pum mil o bobl â phum torth, a dau bysgodyn. 15 A'r bobl o herwydd hymny yn ceisio ei wneuthur ef yn frenhin. 16 Ac yntau yn cilio o'r

weilldu, ac yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion, 26 ac yn ceryddu y bobl oedd yn heidio ar ei ol, a holl gnawdol wrandawwr ei air: 32 ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddloniaid. 66 Llauer o ddisgyblion yn ymadael ag ef. 68 Pedr yn ei gyffesu ef. 70 Bod Iudas yn gythraul.

WEDI y pethau hyn yr aeth yr Iesu dros for Galilea, hwnnw yw môr Tiberias

2 A thyrfu fawr a'i canlyuodd ef; canys hwy a welsent ei arwyddion y rhai a wnaethai efe ar y cleifion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddisgyblion.

4 A'r pasg, gwyl yr Iuddewon, oedd yn agos.

5 ¶ Yna yr Iesu a ddyrchafodd ei lygaid, ac a welodd fod tyrfu fawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Philip, O ba le y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a wyddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur)

7 Philip a'i hattebodd ef, Gwerthi dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pob un o honynt gymmeryd ychydig.

8 Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Andreas, brawd Simon Pedr,

9 Y mae yma ryw fachgennyn, a chanddo bum torth haidd, a dau bysgodyn: ond beth yw hynny rhwng cynnifer?

10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch, i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glaswellt lawer yn y fan honno. Felly y gwŷr a eisteddasant i lawr, ynghylch pum mil o nifer.

11 A'r Iesu a gymmerthi y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhan-nodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd; felly hefyd o'r pysgod, cymmaint ag a fynnasant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cesglwch y briw-fwyd gweddill, fel na choller dim.

13 Am hynny hwy a'u casglasant, ac a lanwasant ddeuddeg basgedaid o'r briw-fwyd o'r pum torth haidd a weddillasai gan y rhai a fwyttasant.

14 Yna y dynion, pan welsant yr

arwydd a wnaethai yr Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw y prophwyd oedd ar ddyfod i'r byd.

15 ¶ Yr Iesu gan hynny, pan wybu eu bod hwy ar fedr dyfod, a'i gipio ef i'w wneuthur yn frenhin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.

16 A phan hwyrhaodd hi, ei ddisgyblion a aethant i wared at y môr.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant dros y môr i Capernaum. Ac yr oedd hi weithian yn dywyll, a'r Iesu ni ddaethai attynt hwy.

18 A'r môr, gan wŷnt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pum ar hugain neu ddeg ar hugain o ystadiau, hwy a welent yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nesáu at y llong; ac a ofnasant.

20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw; nac ofnwch.

21 Yna y derbyniasant ef yn chwannog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y llong wrth y tir yr oeddynt yn myned iddo.

22 ¶ Trannoeth, pan welodd y dyrfa oedd yn sefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd un llong arall yno ond yr un honno i'r hon yr aethai ei ddisgyblion ef, ac nad aethai yr Iesu gyd â'i ddisgyblion i'r llong, ond myned o'i ddisgyblion ymaith eu hnain:

23 (Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn gyfagos i'r fan lle y bwyttasant hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi diolch)

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i ddisgyblion, hwytliau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geisio yr Iesu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethost ti yma?

26 Yr Iesu a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr ydych chi yn fy ngheisio i, nid o herwydd i chwi weled y gwŷrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 Llafuriwch nid am y bwyd a dderfydd, eithr am y bwyd a bery i fywyd tragywyddol, yr hwn a ddyry Mab y dyn i chwi: canys hwn a seliodd Duw Dad.

28 Yna y dywedasant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredoedd Duw?

29 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Hyn yw gwaith Duw; credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedasant gan hynny wrtho ef, Pa arwydd yr ydwyt ti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 Ein tadau ni a fwyttasant y manna yn yr anialwch, fel y mae yn ysgrifenedig, Efe a roddodd iddynt fara o'r nef i'w fwytta.

32 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Nid Moses a roddodd i chwi y bara o'r nef: eithr fy Nhad sydd yn rhoddi i chwi y gwir fara o'r nef.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn sydd yn dyfod i wared o'r nef, ac yn rhoddi bywyd i'r byd.

34 Yna hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn wastadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara y bywyd. Yr hwn sydd yn dyfod attaf fi, ni newyna; a'r hwn sydd yn credu ynof fi, ni sycheda un amser.

36 Eithr dywedais wrthyh, i chwi fy ngweled, ac nad ydych yn credu.

37 Yr hyn oll y mae y Tad yn ei roddi i mi, a ddaw attaf fi: a'r hwn a ddêl attaf fi, ni's bwriaf ef allan ddim.

38 Canys myfi a ddisgynais o'r nef, nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tad a'm hanfonodd i; o'r cwbl a roddes efe i mi, na chollwn ddim o hono, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddfaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i; cael o bob un a'r sydd

yn gweled y Mab, ac yn credu ynddo ef, fywyd tragywyddol: a myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddfaf.

41 Yna yr Iuddewon a rwgnachasant yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd, Myfi yw y bara a ddaeth i wared o'r nef.

42 A hwy a ddywedasant, Onid hwn yw Iesu mab Ioseph, tad a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nef y disgynais?

43 Yna yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth eich gilydd.

44 Ni ddichon neb ddyfod attaf fi, oddi eithr i'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef y dydd diweddfaf.

45 Y mae yn ysgrifenedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dysgu gan Dduw. Pob un gan hynny a glywodd gan y Tad, ac a ddysgodd, sydd yn dyfod attaf fi.

46 Nid o herwydd gweled o neb y Tad, ond yr hwn sydd o Dduw; efe a welodd y Tad.

47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, sydd ganddo fywyd tragywyddol.

48 Myfi yw bara y bywyd.

49 Eich tadau chwi a fwyttasant y manna yn yr anialwch, ac a fuont feirw.

50 Hwn yw y bara sydd yn dyfod i wared o'r nef, fel y bwyttao dyn o hono, ac na byddo marw.

51 Myfi yw y bara bywiol, yr hwn a ddaeth i wared o'r nef. Os bwytty neb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd. A'r bara a roddaf fi, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaf fi dros fywyd y byd.

52 Yna yr Iuddewon a ymrysonasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Pa fodd y dichon hwn roddi i ni ei gnawd i'w fwytta?

53 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Oni fywttewch gnawd Mab y dyn, ac oni yfwch ei waed ef, nid oes gennyh fywyd ynoch.

54 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i,

sydd ganddo fywyd tragywyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

55 Canys fy nghnawd i sydd fwyd yn wir, a'm gwaed i sydd ddiiod yn wir.

56 Yr hwn sydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, sydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau.

57 Fel yr anfonodd y Tad byw fi, ac yr ydwyf fi yn byw trwy y Tad: felly yr hwn sydd yn fy mwytta i, yntau a fydd byw trwof fi.

58 Dyma'r bara a ddaeth i wared o'r nef: nid megis y bwyttaodd eich tadau chwi y manna, ac y buont feirw. Y neb sydd yn bwytta'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.

59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.

60 Llauer gan hynny o'i ddisgyblion, pan glywsant, a ddywedasant, Caled yw yr ymadrodd hwn; pwy a ddichon wrandaw arno?

61 Pan wybu yr Iesu ynddo ei hun, fod ei ddisgyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A ydyw hyn yn eich rhwystro chwi?

62 *Beth* gan hynny os gwelwch Fab y dyn yn dyrchafu lle yr oedd efe o'r blaen?

63 Yr yspryd yw yr hyn sydd yn bywhâu; y cnawd nid yw yn llesâu dim: y geiriau yr ydwyf fi yn eu llafaru wrthyich, yspryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys yr Iesu a wyddai o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychai ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny y dywedais wrthyich, na ddichon neb ddyfod attaf fi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi wrth fy Nhad.

66 ¶ O hynny allan llauer o'i ddisgyblion ef a aethant yn eu hol, ac ni rodiasant mwyach gyd ag ef.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymaith?

68 Yna Simon Pedr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennyt ti y mae geiriau bywyd tragywyddol.

69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod mai tydi yw y Crist, Mab y Duw byw.

70 Iesu a'u hattebodd hwynt, Oni ddewisais i chwychwi y deuddeg, ac o honoch y mae un yn ddiadol?

71 Eithr efe a ddywedasai am Iudas Iscariot, *mab* Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, ac efe yn un o'r deuddeg.

PEN. VII.

1 *Iesu yn argyhoeddi rhyfyg a hyfder ei gerant: 10 yn myned i fynu o Galilea i wyl y pebyll: 14 yn dysgu yn y deml. 40 Amryr dyb am dano ef yn mhllith y bobl. 45 Y Phariseaid yn ddirigllon am na ddaliasai eu swyddogion hwy ef; ac yn rhoddi se'u i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.*

A'R Iesu a roddiodd ar ol y pethau hyn yn Galilea: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Iudea, oblegyd bod yr Iuddewon yn ceisio ei ladd ef.

2 A gwyl yr Iuddewon, *sef* gwyl y pebyll, oedd yn agos.

3 Am hynny ei frodyr ef a ddywedasant wrtho, Cerdda ymaith oddi yma, a dos i Iudea; fel y gwelo dy ddisgyblion dy weithredoedd di y rhai yr ydwyt yn eu gwneuthur.

4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntau yn ceisio bod yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.

5 Canys nid oedd ei frodyr yn credu ynddo.

6 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, Ni ddaeth fy amser i etto: ond eich amser chwi sydd yn wastad yn barod.

7 Ni ddichon y byd eich casâu chwi: ond myfi y mae yn ei gasâu, o herwydd fy mod i yn tystiolaethu am dano, fod ei weithredoedd ef yn ddrwg.

8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon: nid wyf fi etto yn myned i fynu i'r wyl hon, oblegyd ni chyflawnwyd fy amser i etto.

9 Gwedi iddo ddywedyd y peth

au hyn wrthynt, efe a arhosodd yn Galilea.

10 ¶ Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntau hefyd a aeth i fynu i'r wyl; nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.

11 Yna yr Iuddewon a'i ceisiasant ef yn yr wyl, ac a ddywedasant, Pa le y mae eife?

12 A murmur mawr oedd am dano ef ym mysg y bobl. Canys rhai a ddywedent, Gwr da yw: ac eraill a ddywedent, Nag é; eithr twyllo y bobl y mae.

13 Er hynny ni lafarodd neb yn eglur am dano ef, rhag ofn yr Iuddewon.

14 ¶ Ac yr awrhon ynghylch canol yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r deml, ac a athrawiaethodd.

15 A'r Iuddewon a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa fodd y medr hwn ddysgeidiaeth, ac yntau heb ddysgu?

16 Yr Iesu a attebodd iddynt, ac a ddywedodd, Fy nysgeidiaeth nid eiddof fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Os ewyllisia neb wneuthur ei ewyllys ef, efe a gaiff wybod am y ddysgeidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi, ai myfi o honof fy hun sydd yn llafaru.

18 Y mae yr hwn sydd yn llafaru o hono ei hun, yn ceisio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn sydd yn ceisio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw sydd eirwir, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.

19 Oni roddes Moses i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? Paham yr ydych yn ceisio fy lladd i?

20 Y bobl a attebodd ac a ddywedodd, Y mae gennyt ti gythraul: pwy sydd yn ceisio dy ladd di?

21 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.

22 Am hynny y rhoddes Moses i chwi yr enwaediad (nid o herwydd ei fod o Moses, eithr o'r tadau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddydd ar y sabbath.

23 Os yw dyn yn derbyn enwaediad ar y sabbath, heb dorri cyfraith Moses; a ydych yn lldiog wrthyf fi, am i mi wneuthur dyn yn holl-iach ar y sabbath?

24 Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

25 Yna y dywedodd rhai o'r Ierosolymitaniaid, Onid hwn yw yr un y maent hwy yn ceisio ei ladd?

26 Ac wele, y mae yn llafaru ar gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho ef: a wybu y pennaethiaid mewn gwirionedd mai hwn yw Crist yn wir?

27 Eithr nyini a adwaenom hwn o ba le y mae: eithr pan ddél Crist, ni's gwyf neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Iesu, wrth athrawiaethu yn y deml, a lefodd ac a ddywedodd, Chwi a'm hadwaenoch i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyf fi: ac ni ddaethum i o honof fy hun, eithr y mae yn gywir yr hwn a'm hanfonodd i, yr hwn nid adwaenoch chwi.

29 Ond myfi a'i hadwaen: oblegyd o hono ef yr ydwyf fi, ac efe a'm hanfonodd i.

30 Am hynny hwy a geisiasant ei ddal ef: ond ni osododd neb law arno, am na ddaethai ei awr ef etto.

31 A llawer o'r bobl a gredasant ynddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo Crist, a wna efe fwy o arwyddion nâ'r rhai hyn a wnaeth hwn?

32 ¶ Y Phariseaid a glywsant fod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano ef; a'r Phariseaid a'r arch-offeiriaid a anfonasant swyddogion i'w ddal ef.

33 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Yr ydwyf fi ychydig amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 Chwi a'm ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod.

35 Yna y dywedodd yr Iuddewon yn eu mysg eu hunain, I ba le y mae hwn ar fedr myned, fel na chaffom ni ef? ai at y rhai sydd ar wasgar ym mhlith y Groegiaid y

mae efe ar fedr myned, a dysgu y Groegiaid?

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd efe, Chwi a'm ceisiwch, ac ni'm cewch: a lle y'i ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod?

37 Ac ar y dydd diweddaf, y dydd mawr o'r wyl, y safodd yr Iesu, ac a lefodd, gan ddywedyd, Od oes ar neb syched, deued attaf fi, ac yfed.

38 Yr hwn sydd yn credu ynof fi, megis y dywedodd yr ysgrythyr, afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i groth ef.

39 (A hyn a ddywedodd efe am yr Yspryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo ef ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yspryd Glân wedi ei roddi, o herwydd na ogonceddasid yr Iesu etto.)

40 ¶ Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd hwn, a ddywedasant, Yn wir hwn yw y Prophwyd.

41 Eraill a ddywedasant, Hwn yw Crist. Eraill a ddywedasant, Ai o Galilea y daw Crist?

42 Oni ddywedodd yr ysgrythyr, Mai o had Dafydd, ac o Bethlehem, y dref lle y bu Ddafydd, y mae Crist yn dyfod?

43 Felly yr aeth ymrafael ym mysg y bobl o'i blegyd ef.

44 A rhai o honynt a fynnasent ei ddal ef: ond ni osododd neb ddwyllaw arno.

45 ¶ Yna y daeth y swyddogion-at yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid; a hwy a ddywedasant wrthynt hwy, Paham na ddygasoch chi ef?

46 A'r swyddogion a attebasant, Ni lafarodd dyn erieded fel y dyn hwn.

47 Yna y Phariseaid a attebasant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

48 A gredodd neb o'r Phariseaid?

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni wyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

50 Nicodemus (yr hwn a ddaethai at yr Iesu o hŷd nos, ac oedd un o honynt) a ddywedodd wrthynt,

51 A ydyw ein cyfraith ni yn

barnu dyn, oddi eithr clywed ganddo ef yn gyntaf, a gwybod beth a wnaeth efe?

52 Hwytthau a attebasant ac a ddywedasant wrtho, A ydwyt tithau o Galilea? Chwilia a gwel, na chododd prophwyd o Galilea.

53 A phob un a aeth i'w dŷ ei hun.

PEN. VIII.

1 Crist yn gwaredu y wraig a ddaliesid mewn godineb: 12 yn pregethu ei fod ef ei hun yn oleuni y byd; ac yn gwirio ei athrawiaeth: 33 yn ateb yr Iuddewon a wnaent eu bost o Abraham: 59 ac yn gochelyd eu creulondeb hwy.

A'R Iesu a aeth i fynydd yr Olewŷdd:

2 Ac a ddaeth drachefn y bore i'r deml; a'r holl bobl a ddaeth atto ef: yntau a eisteddodd, ac a'u dysgodd hwynt.

3 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a ddygasant atto ef wraig yr hon a ddaliesid mewn godineb; ac wedi ei gosod hi yn y canol,

4 Hwytthau a ddywedasant wrtho, Athraw, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godinebu.

5 A Moses yn y gyfraith a orchymynodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyt ti yn ei ddywedyd?

6 A hyn a ddywedasant hwy, gan ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo ef. Eithr yr Iesu, wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a ysgrifennodd â'i fys ar y ddaear, heb gymmeryd arno eu clywed.

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhau yn gofyn iddo, efe a ymuniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn sydd ddibeched o honoch, tafled yn gyntaf garreg atti hi.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tu a'r llawr, efe a ysgrifennodd ar y ddaear.

9 Hwytthau pan glywsant hyn, wedi hefyd eu hargyhoeddi gan eu cydwbybod, a aethant allan o un i un, gan ddechreu o'r hynaf hyd yr olaf: a gadawyd yr Iesu yn unig, a'r wraig yn sefyll yn y canol.

10 A'r Iesu wedi ymuniawnu, ac heb weled neb ond y wraig, a ddywedodd wrthi, *Ha* wraig, pa le y

mae dy gyhuddwŷr di? oni chondemiiodd neb di?

11 Hithau a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Iesu wrthi, Nid wyf finnau yn dy gondemnio di: dos, ac na phecha mwyach.

12 ¶ Yna y llafarodd yr Iesu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, Goleuni y byd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr efe a gaiff oleuni y bywyd.

13 Am hynny y Phariseaid a ddywedasant wrtho, Tydi sydd yn tystiolaethu am danaf dy hun; nid yw dy dystiolaeth di wir.

14 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt hwy, Er fy mod i yn tystiolaethu am danaf fy hun, y mae fy nhystiolaeth i yn wir: oblegyd mi a wn o ba le y daethum, ac i ba le yr ydwyf yn myned; chwithau ni's gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyf fi yn myned.

15 Chwychwi sydd yn barnu yn ol y cnawd; nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn i yn gywir: oblegyd nid wyf fi yn unig, ond myfi a'r Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Y mae hefyd yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mai gwir yw tystiolaeth dau ddyd.

18 Myfi yw yr hwn sydd yn tystiolaethu am danaf fy hun; ac y mae y Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tystiolaethu am danaf fi.

19 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae dy Dad di? Yr Iesu a atebodd, Nid adwaenoch na myfi, na'm Tad: ped adnabuasech fi, chwi a adnabuasech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a lafarodd yr Iesu yn y trysordy, wrth athrawiaethu yu y deml: ac ni ddaliiodd neb ef, am na ddaethai ei awr ef etto.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned ymaith, a chwi a'm ceisiwch

i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod. Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, A ladd efe ei hun? gan ei fod yn dywedyd, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, Chwychwi sydd oddi isod: minnau sydd oddi uchod: chwychwi sydd o'r byd hwn; minnau nid wyf o'r byd hwn.

24 Am hynny y dywedais wrthy, y byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegyd oni chredwch chwi mai myfi yw *efe*, chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthy, o'r dechreuad.

26 Y mae gennyf fi lawer o bethau i'w dywedyd, ac i'w barnu am danoch chwi: eithr cywir yw yr hwn a'm hanfonodd i; a'r pethau a glywais i ganddo, y rhai hynny yr ydwyf fi yn eu dywedyd i'r byd.

27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt, Pan ddyrchafoch chwi Fab y dyn, yna y cewch wybod mai myfi yw *efe*, ac nad wyf fi yn gwneuthur dim o honof fy hun; ond megis y dysgodd fy Nhad fi, yr wyf yn llafaru y pethau hyn.

29 A'r hwn a'm hanfonodd i, sydd gyd â myfi: ni adawodd y Tad fi yn unig; oblegyd yr wyf fi yn gwneuthur bob amser y pethau sy foddlon ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn llafaru y pethau hyn, llawer a gredasant ynddo ef.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth yr Iuddewon a gredasant ynddo, Os arhoswch chwi yn fy ngair i, disgyblion i mi ydych yn wir;

32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 ¶ Hwythau a atebasant iddo, Had Abraham ydym ni, ac ni was-

anaethasom ni neb eriodd : pa fodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Iesu a atebodd iddynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Pwy bynnag sydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn was i bechod.

35 Ac nid yw y gwas yn aros yn tŷ byth : y Mab sydd yn aros byth.

36 Os y Mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch yn wir.

37 Mi a wn mai had Abraham ydych chwi : ond yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, am nad yw fy ngair i yn genni yn och chwi.

38 Yr wyf fi yn llafaru yr hyn a welais gyd â'm Tad i : a chwithau sydd yn gwneuthur yr hyn a welsoch gyd â'ch tad chwithau.

39 Hwytthau a atebasant ac a ddywedasant wrtho, Ein tad ni yw Abraham. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe plant Abraham fyddoch, gweithredoedd Abraham a wnaechi.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, dyn a ddywedodd i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw : hyn ni wnaeth Abraham.

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweithredoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedasant wrtho, Nid trwy butteindra y cenhedlwyd ni : un Tad sydd gennym ni, *sef* Duw.

42 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, Pe Duw fyddai eich Tad, chwi a'm carech i : canys oddi wrth Dduw y deilliais, ac y daethum i ; oblegyd nid o honof fy hun y daethum i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Paham nad ydych yn deall fy lleferydd i ? am na ellwch wrandaw fy ymadrodd i.

44 O'ch tad diafol yr ydych chwi, a thrachwantau eich tad a fynnwch chwi eu gwneuthur. Lleiddiad dyn oedd efe o'r dechreuad ; ac ni safodd yn y gwirionedd, oblegyd nid oes gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd : canys y mae yn gelwyddog, ac yn dad iddo.

45 Ac am fy mod i yn dywedyd

y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 Pwy o honoch a'm hargyhoedda i o bechod ? Ac od wyf fi yn dywedyd y gwir, paham nad ydych yn credu i mi ?

47 Y mae yr hwn sydd o Dduw, yn gwrandaw geiriau Duw : am hynny nid ydych chwi yn *eu* gwrandaw, am nad ydych o Dduw.

48 Yna yr atebodd yr Iuddewon, ac y dywedasant wrtho ef, Onid da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a bod gennyt gythraul ?

49 Yr Iesu a atebodd, Nid oes gennyf gythraul ; ond yr wyf fi yn anrhydeddu fy Nhad, ac yr ydych chwithau yn fy nianrhydeddu innau.

50 Ac nid wyf fi yn ceisio fy ngogoniant fy hun : y mae a'i cais, ac a farn.

51 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wél efe farwolaeth yn dragywydd.

52 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Yr awr hon y gwyddom fod gennyf gythraul. Bu Abraham farw, a'r prophwydi ; ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid archwaetha efe farwolaeth yn dragywydd.

53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw ? a'r prophwydi a fuant feirw : pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun ?

54 Yr Iesu a atebodd, Os wyf fi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddim : fy Nhad yw yr hwn sydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd, mai eich Duw chwi yw.

55 Ond nid adnabuoch chwi ef : eithr myfi a'i hadwaen ef. Ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog : ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn iadw ei ymadrodd ef.

56 Gorfolodd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i : ac efe a'i gwelodd *hefyd*, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Nid wyt ti ddeng-mlwydd a deugain etto, ac a welaist ti Abraham ?

58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Cyn bod Abraham, yr wyf fi.

59 Yna hwy a godasant gerrig i'w taflu atto ef. A'r Iesu a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r deml, gan fyued trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth *efe* heibio.

PEN. IX.

1 *Y dyn a anesid yn ddall, yn cael ei olwg; 13 a'i ddwyn ef at y Phariseaid: 16 hwythau yn ymrwystro, 34 ac yn ei ysgymuno ef; 35 ac yntau yn cael ei dderbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef. 39 Pwy yn y rhai y mae Crist yn eu goleuo.*

AC wrth fyned heibio, efe a ganfu ddyn dall o'i enedig-aeth.

2 A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, a'i hwn, ai ei rieni, fel y genid ef yn ddall?

3 Yr Iesu a atebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra yr ydyw hi yn ddydd: y mae y nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, goleuni y byd ydwyf.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, efe a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a irodd y clai ar lygaid y dall;

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac ymòlch yn llyn Siloam (yr hwn a gyfieithir, Anfonedig.) Am hynny efe a aeth ymaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 ¶ Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelsent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedasant, Onid hwn yw yr un oedd yn eistedd ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedasant, Hwn yw efe: ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntau a ddywedodd, Myfi yw *efe*.

10 Am hynny y dywedasant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntau a atebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu, a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i; ac a

ddywedodd wrthyf, Dos i llyn Siloam, ac ymòlch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedasant wrtho, Pa le y mae efe? Yntau a ddywedodd, Ni wn i.

13 ¶ Hwythau a'i dygasant ef at y Phariseaid, yr hwn gynt a fuasai yn ddall.

14 A'r sabbath oedd hi pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Phariseaid hefyd a ofynasant iddo drachefn, pa fodd y cawsai efe ei olwg. Yntau a ddywedodd wrthynt, Clai a osododd efe ar fy llygaid i, a mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Phariseaid a ddywedasant, Nid yw y dyn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw y sabbath. Eraill a ddywedasant, Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac yr oedd ymrafael yn eu plith.

17 Hwy a ddywedasant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o hono dy lygaid di? Yntau a ddywedodd, *Mai* prophwyd yw *efe*.

18 Am hynny ni chredai yr Iuddewon am dano ef, mai dall fuasai, a chael o hono ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef, yr hwn a gawsai ei olwg.

19 A hwy a ofynasant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rieni ef a atebasant iddynt hwy, ac a ddywedasant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae efe yn gweled yr awrhon, ni's gwyddom ni; neu pwy a agorodd ei lygaid ef, ni's gwyddom ni: y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef: efe a ddywed am dano ei hun.

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am eu bod yn ofni yr Iuddewon: oblegyd yr Iuddewon a gyd-ordeiniasent eisoes, os cyfaddefai neb

ef yn Grist, y bwridd ef allan o'r synagog.

23 Am hynny y dywedodd ei rieni ef, Y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef.

24 Am hynny hwy a alwasant eilwaith y dyn a fuasai yn ddall, ac a ddywedasant wrtho, Dyro y gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 Yna yntau a atebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni's gwn i: un peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyf fi yn awr yn gweled.

26 Hwytthau a ddywedasant wrtho drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa fodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntau a atebodd iddynt, Mi a ddywedais i chwi eisoes, ac ni wrandawsoch: pahan yr ydych yn ewyllysio clywed drachefn? a ydych chwithau yn ewyllysio bod yn ddisgyblion iddo ef?

28 Hwytthau a'i difenwasant ef, ac a ddywedasant, Tydi sydd ddisgybl iddo ef; eithr disgyblion Moses ydym i.

29 Nyni a wyddom lafaru o Dduw wrth Moses: eithr hwn, ni's gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dyn a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiâu y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom nad yw Duw yn gwrandaw pechaduriaid: ond os yw neb yn addolwr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrandaw.

32 Ni chlybuwyd eriôed agoryd o neb lygaid un a anesid yn ddall.

33 Oni bai fod hwn o Dduw, ni allai efe wneuthur dim.

34 Hwytthau a atebasant ac a ddywedasant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll; ac a wyt ti yn ein dysgu ni? A hwy a'i bwriasant ef allan.

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei fwrw ef allan: a phan ei cafodd, efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym Mab Duw?

36 Yntau a atebodd ac a ddy-

wedodd, Pwy yw efe, O Arglwydd, fel y credwyf ynddo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaist ef; a'r hwn sydd yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw efe.

38 Yntau a ddywedodd, Yr wyf fi yn credu, O Arglwydd. Ac efe a'i haddolodd ef.

39 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, I farn y daethum i'r byd hwn: fel y gwelai y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elai y rhai sy yn gweled yn ddeillion.

40 A rhai o'r Phariseaid a oedd gyd ag ef, a glywsant y pethau hyn, ac a ddywedasant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Pe deillion fydddech, ni byddai arnoch bechod: eithr yn awr meddwech chwi, Yr ydym ni yn gweled; am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 *Crist yw y dros, a'r bugail da.* 19 *Amrwydby am dano.* 25 *Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Crist Mab Duw:* 39 *ac yn dangos rhag yr Iuddewon,* 40 *ac yn myned drachefn dros yr Iorddonen; lle y credodd llawer ynddo ef.*

YN wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn nid yw yn myned i mewn trwy y drws i gorlan y defaid, eithr sydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw.

2 Ond yr hwn sydd yn myned i mewn trwy y drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y drysor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrandaw ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid sydd yn ei ganlyn ef, oblegyd y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni's canlynant, eithr ffoant oddi wrtho: oblegyd nad adwaenant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Iesu wrthynt: ond hwy ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llafaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd

wrthynnt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Myfi yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ag a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yspeilwŷr ynt: eithr ni wrandawodd y defaid arnynt.

9 Myfi yw y drws: os â neb i mewn trwof fi, efe a fydd cadwedig; ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borfa.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ladratta, ac i ladd, ac i ddistrywio: myfi a ddaethum fel y caent fywyd, ac y caent ef yn helaethach.

11 Myfi yw y bugail da. Y bugail da sydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid.

12 Eithr y gwas cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, sydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac yn gadael y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd sydd yn eu hysglyfio hwy, ac yn tarfu y defaid.

13 Y mae y gwas cyflog yn ffoi, oblegyd mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw y bugail da; ac a adwaen yr eiddof fi, ac a'm hadweinir gan yr eiddof fi.

15 Fel yr edwyn y Tad fyfi, felly yr adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy einioes dros y defaid.

16 A defaid eraill sy gennyf, y rhai nid ynt o'r gorlan hon: y rhai hynny hefyd sy raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant; a bydd un gorlan, ac un bugail.

17 Am hyn y mae y Tad yn fy ngharu i, am fy mod i yn doddi fy einioes, fel y cymmerwyf hi drachefn.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnaf fi: ond myfi sydd yn ei doddi hi i lawr o honof fy hun. Y mae gennyf feddiant i'w doddi hi i lawr, ac y mae gennyf feddiant i'w clymmyd hi drachefn. Y gorchymyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhad.

19 ¶ Yna y bu drachefn ymrafael ym mysg yr Iuddewon, am yr ymadroddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedasant, Y mae cythraul ganddo,

ac y mae efe yn ynfydu: paham y gwrandêwch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedasant, Nid yw y rhai hyn eiriau un â chythraul yuddo. A all cythraul agoryd llygaid y deillion?

22 ¶ Ac yr oedd y gyssegr-wyl yn Ierusalem, a'r gauaf-oedd hi.

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y deml, ym mhorth Solomon.

24 Am hynny y daeth yr Iuddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedasant wrtho, Pa hŷd yr wyt yn peri i ni ammeu? os tydi yw y Crist, dywed i ni yn eglur.

25 Yr Iesu a atebodd iddynt, Mi a ddywedais i chwi, ac nid ydych yn credu. Y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur yn enw fy Nhad, y mae y rhai hyn yn tystiolaethu am danaf fi.

26 Ond chwi nid ydych yn credu: canys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dywedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrandaw fy llais i; a mi a'u hadwaen hwynt, a hwy a'm canlynant i:

28 A minnau ydwyf yn rhoddi iddynt fywyd tragywyddol; ac ni chyfgollant byth, ac ni dddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

29 Fy Nhad i, yr hwn a'u rhoddes i mi, sydd fwy nâ phawb: ac ni's gall neb eu dwyn hwynt allan o law fy Nhad i.

30 Myfi a'r Tad un ydym.

31 Am hynny y cododd yr Iuddewon gerrig drachefn i'w labyddio ef.

32 Yr Iesu a atebodd iddynt, Llawer o weithredoedd da a ddangosais i chwi oddi wrth fy Nhad: am ba un o'r gweithredoedd hynny yr ydych yn fy labyddio i?

33 Yr Iuddewon a atebasant iddo, gan ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy fod di, a thithau yn ddyn, yn dy wneuthur dy hun yn Dduw.

34 Yr Iesu a atebodd iddynt, Onid yw yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mi a ddywedais, Duwiau ydych?

35 Os galwodd efe hwy yn dduw

iau, at y rhai y daeth gair Duw, a'r ysgrythyr ni's gellir ei thorri :

36 A ddywedwch chwi am yr hwn a sancteiddiodd y Tad, ac a'i hanfonodd i'r byd, Yr wyt ti yn cablu ; am i mi ddywedyd, Mab Duw ydwyf ?

37 Onid wyf fi yn gwneuthur gweithredoedd fy Nhad, na chredwch i mi.

38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er nad ydych yn credu i mi, credwch y gweithredoedd : fel y gwybyddoch ac y credoch, *fod* y Tad ynof fi, a minnau ynddo yntau.

39 Am hynny y ceisiasant drachefn ei ddal ef : ac efe a ddiangodd allan o'u dwylaw hwynt.

40 Ac efe a aeth ymaith drachefn dros yr Iorddonen, i'r man lle y buasai Ioan ar y cyntaf yn bedyddio ; ac a arhosodd yno.

41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth un arwydd : ond yr holl bethau a'r a ddywedodd Ioan am hwn, oedd wir.

42 A llawer yno a gredasant ynddo.

PEN. XI.

1 Crist yn cyfodi Lazarus, yr hwn a gluddesid er ys pedwar diwrnod. 45 Llawer o Iuddewon yn credu. 47 Yr arch-offeiriad a'r Phariseaid yn casglu cynghor yn erbyn Crist. 49 Caiaphas yn prophwydo. 54 Iesu yn ymguddio : 55 hwythau ar y pasg yn ymofyn am dano, ac yn gosod cynllwyn iddo.

AC yr oedd un yn glaf, Lazarus o Bethania, o dref Mair a'i chwaer Martha.

2 (A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd yr Arglwydd ag ennaint, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt, yr hon yr oedd ei brawd Lazarus yn glaf)

3 Am hynny y chwïorydd a ddanfonasant atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y mae yr hwn sydd hoff gennynt ti yn glaf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid yw y clefyd hwn i farwolaeth, ond er gogoniant Duw, fel y gogonedder Mab Duw trwy hynny.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Martha, a'i chwaer, a Lazarus.

6 Pan glybu efe gan hynny ei fod ef yn glaf, efe a arhosodd yn y lle yr oedd, ddau ddiwrnod.

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth y disgyblion, Awn i Iudea drachefn.

8 Y disgyblion a ddywedasant wrtho, Rabbi, yr oedd yr Iuddewon yn awr yn ceisio dy labyddio di ; ac a wyt ti yn myned yno drachefn ?

9 Yr Iesu a atebodd, Onid oes deuddeg awr o'r dydd ? os rhodia neb y dydd, ni thramgwydda, am ei fod yn gweled goleuni y byd hwn :

10 Ond os rhodia neb y nos, efe a dramgwydda, am nad oes goleuni ynddo.

11 Hyn a lafarodd efe : ac wedi hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y mae ein cyfaill Lazarus yn huno ; ond yr wyt fi yn myned i'w ddihuno ef.

12 Yna ei ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Arglwydd, os huno y mae, efe a fydd iach.

13 Ond yr Iesu a ddywedasai am ei farwolaeth ef : eithr lwy a dybiasant mai am hûn cwsg yr oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt yn eglur, Bu farw Lazarus ;

15 Ac y mae yn llawen gennyf nad oeddwn i yno, er eich mwyn chwi (fel y credoch :) ond awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Thomas, yr hwn a elwir Didymus, wrth ei gyddisgyblion, Awn ninnau hefyd, fel y byddom feirw gyd ag ef.

17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd ef wedi bod weithian bedwar diwrnod yn y bedd.

18 A Bethania oedd yn agos i Ierusalem, ynghylch pymtheg ystâd oddi wrthi :

19 A llawer o'r Iuddewon a ddaethent at Martha a Mair, i'w cysuro hwy am eu brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ag y clybu hi fod yr Iesu yn dyfod, a aeth i'w gyfarfod ef : ond Mair a eisteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu, Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai farw fy mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awr hon, pa bethau bynnag a ddymunech di gan Dduw, y dyry Duw i ti.

23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgyfodir dy frawd drachefn.

24 Dywedodd Martha wrtho, Myfi a wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfodiad, y dydd diweddaf.

25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Myfi yw yr adgyfodiad, a'r bywyd: yr hwn sydd yn credu ynof fi, er iddo farw, a fydd byw:

26 A phwy bynnag sydd yn fyw, ac yn credu ynof fi, ni bydd marw yn dragywydd. A wyt ti yn credu hyn?

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydywyf, Arglwydd: yr wyf fi yn credu mai ti yw y Crist, Mab Duw, yr hwn sydd yn dyfod i'r byd.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau hyn, hi a aeth ymaith, ac a alwodd yn ddirgel ei chwaer Mair, gan ddywedyd, Fe ddaeth yr Athraw, ac y mae yn galw am danat.

29 Cyn gynted ag y clybu hi, hi a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth atto ef.

30 (A'r Iesu ni ddaethai etto i'r dref, ond yr oedd efe yn y man lle y cyfarfuasai Martha ag ef.)

31 Yna yr Iuddewon y rhai oedd gyd â hi yn y tŷ, ac yn ei chysuro hi, pan welsant Mair yn codi ar frys, ac yn myned allan, a'i canlynasant hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd, i wylu yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu, a'i weled ef, a syrthiodd wrth ei draed ef, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai fy mrawd farw.

33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylu, a'r Iuddewon y rhai a ddaethai gyd â hi, yn wylu, a riddfanodd yn yr yspryd, ac a gynhyrfwyd;

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodasoch chwi ef? Hwya ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyred a gwel.

35 Yr Iesu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, Wele fel yr oedd yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Oni allasai hwn, yr hwn a agorodd lygaid y dall, beri na buasai hwn farw chwaith?

38 Yna yr Iesu drachefn a riddfanodd ynddo ei hunan, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd, a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch ymaith y maen. Martha, chwaer yr hwn a fuasai farw, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe weithian yn drevi: herwydd y mae yn farw er ys pedwar diwrnod.

40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywedais i ti, pe's credit, y cait ti weled gogoniant Duw?

41 Yna y codasant y maen lle yr oedd y marw wedi ei osod. A'r Iesu a gododd ei olwg i fynu, ac a ddywedodd, Y Tad, yr wyf yn diolch i ti am i ti wrandaw arnaf.

42 Ac myfi a wyddwn dy fod di yn fy ngwandaw bob amser: eithr er mwyn y bobl sydd yn sefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai tydi a'm hanfonaist i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd â llef uchel, Lazarus, dyred allan.

44 A'r hwn a fuasai farw a ddaeth allan, yn rhwym ei draed a'i ddwy-law mewn amdo: a'i wyneb oedd wedi ei rwymo â napcyn. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhôdd, a gadewch iddo fyned ymaith.

45 Yna llawer o'r Iuddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welsant y pethau a wnaethai yr Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymaith at y Phariseaid, ac a ddywedasant iddynt y pethau a wnaethai yr Iesu.

47 ¶ Yna yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid a gasglasant gynghor, ac a ddywedasant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae y dyn yma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo; ac fe a ddaw y Rhufeiniaid ac a ddifethant ein lle ni a'n cenedl hefyd.

49 A *rhyw* un o honynt, Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y flwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chiwi yu gwylbod dim oll,

50 Nac yn ystyried, mai buddiol yw i ni, farw o un dyn dros y bobl, ac na ddifethier yr holl genedl.

51 Hyn ni ddywedodd efe o hono ei hun: eithr, ac efe yn arch-offeiriad y flwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddai yr Iesu farw dros y genedl;

52 Ac nid dros y genedl yn unig, eithr fel y casglai efe ynghyd yn un blant Duw hefyd, y rhai a wasgar-asid.

53 Yna o'r dydd hwnnw allan y cyd-ymgynghorasant, fel y lladdent ef.

54 Am hynny ni rodiodd yr Iesu mwy yn amlwg ym mysg yr Iuddewon; ond efe a aeth oddi yno i'r wlad yn agos i'r anialwch, i ddinas a elwir Ephraim, ac a arhosodd yno gyd â'i ddisgyblion.

55 ¶ A phasg yr Iuddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlad i fynu i Ierusalem, o flaen y pasg, i'w glanhâu eu hunain.

56 Yna y ceisiasant yr Iesu; a dywedasant wrth eu gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y deml, Beth a dybygwch chiwi, gan na ddaeth efe i'r wyl?

57 A'r arch-offeiriad a'r Pharisaid a roisant orchymyn, os gwyddai neb pa le yr oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PEN. XII.

1 Yr Iesu yn esgusodi Mair am enneinio ei draed ef. 9 Y bobl yn ymgasglu i weled Lazarus. 10 Yr arch-offeiriad yn ymgynghori i'w ladd ef. 12 Crist yn marchogaeth i Ierusalem. 20 Groegwyr yn ewyllysio gweled yr Iesu. 23 Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolaeth. 37 Yr Iuddewon i gyd gan mwyaf wedi eu dallu; 42 er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu ef: 44 yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffesu ffydd.

YNA yr Iesu, chwe diwrnod cyn y pasg, a ddaeth i Bethania, lle yr oedd Lazarus, yr hwn a fuasai farw, yr hwn a godasai efe o feirw.

2 Ac yno y gwnaethant iddo swpper: a Martha oedd yn gwasan-

aethu; a Lazarus oedd un o'r rhai a eisteddant gyd ag ef.

3 Yna y cymmerth Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd un o'i ddisgyblion ef, Iudas Iscariot, *mab* Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef,

5 Paham na werthwyd yr ennaint hwn er tri chan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 *Eithr* hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bod arno ofal dros y tlodion; ond am ei fod yn lleidr, a bod ganddo y pwrws, a'i fod yn dwyn yr hyn a fwridd ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedig-aeth y cadwodd hi hwn.

8 Canys y mae gennych y tlodion gyd â chiwi bob amser; eithr myfi nid oes gennych bob amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iuddewon ei fod ef yno: a hwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn unig, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, yr hwn a godasai efe o feirw.

10 ¶ Eithr yr arch-offeiriad a ymgynghorasant, fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegyd llawer o'r Iuddewon a aethant ymaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 ¶ Trannoeth, tyrfa fawr, yr hon a ddaethai i'r wyl, pan glywsant fod yr Iesu yn dyfod i Ierusalem,

13 A gymmerasant gangau o'r palmwŷdd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a leasant, Hosanna: Bendigedig yw Brenhin Israel yr hwn sydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

14 A'r Iesu wedi cael asynyn, a eisteddodd arno; megis y mae yn ysgrifenedig,

15 Nac ofna, merch Sion: wele, y mae dy Frenhin yn dyfod, yn eistedd ar ebol asyn.

16 Y pethau hyn ni wybu ei ddisgyblion ef ar y cyntaf: eithr pan ogoneddwyd yr Iesu, yna y

cofiasant fod y pethau hyn yn ysgrifenedig am dano, ac iddynt wneuthur hyn iddo.

17 Tystiolaethodd gan hynny y dyrfa, yr hon oedd gyd ag ef, pan alwodd efe Lazarus o'r bedd, a'i godi ef o feirw.

18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyfarfod ag ef, am glywed o honynt iddo wneuthur yr arwydd hon.

19 Y Phariseaid gan hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, A welwch chwi nad ydych yu tycio ddim? wele, fe aeth y byd ar ei ol ef.

20 ¶ Ac yr oedd rhai Groegiaid ym mhllith y rhai a ddaethant i fynu i addoli ar yr wyl:

21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at Philip, yr hwn oedd o Bethsaida yn Galilea, ac a dymunasant arno, gan ddywedyd, Syr, ni a ewyllysiem weled yr Iesu.

22 Philip a ddaeth ac a ddywedodd i Andreas: a thrachefn Andreas a Philip a ddywedasant i'r Iesu.

23 ¶ A'r Iesu a atebodd iddynt, gan ddywedyd, Daeth yr awr y gogonedder Mab y dyn.

24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Oni syrth y gronyn gwenith i'r ddaear, a marw, hwnnw a erys yn unig: eithr os bydd efe marw, efe a ddwg ffrwyth lawer.

25 Yr hwn sydd yn caru ei einioes, a'i cyll hi; a'r hwn sydd yn casâu ei einioes yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragwyddol.

26 Os gwasanaetha neb fi, dilyn-ed fi: a lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog hefyd: ac os gwasanaetha neb fi, y Tad a'i hanrhydedda ef.

27 Yr awrhon y cynhyrfwyd fy enaid: a pha beth a ddywedaf? O Dad, gwared fi allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y daethum i'r awr hon.

28 O Dad, gogonedda dy enw. Yna y daeth lef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac a'i gogoneddaf drachefn.

29 Y dyrfa gan hynny yr hon oedd yn sefyll, ac yn clywed, a

ddywedodd mai taran oedd: eraill a ddywedasant, Angel a lafarodd wrtho.

30 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch achos chwi.

31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn awr y bwrir allan dywysog y byd hwn.

32 A minnau, os dyrchefir fi oddi ar y ddaear, a dynnaf bawb attaf fy hun.

33 (A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo o ba angau y byddai farw.)

34 Y dyrfa a atebodd iddo, Ni a glywsom o'r ddeddf, fod Crist yn aros yn dragwyddol: a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd, fod yn rhaid dyrchafu Mab y dyn? pwy ydyw hwnnw Mab y dyn?

35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Etto ychydig ennyd y mae y goleuni gyd â chwi. Rhodiwch tra byddo gennych y goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi: a'r hwn sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ni wyr i ba le y mae yn myned.

36 Tra byddo gennych oleuni, credwch yn y goleuni, fel y byddoch blant y goleuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac efe a ymadawodd, ac a ymguddiodd rhagddynt.

37 ¶ Ac er gwneuthur o hono ef gymmaint o arwyddion yn eu gwydd hwynt, ni chredasant ynddo:

38 Fel y cyflawnid ymadrodd Esaias y prophwyd, yr hwn a ddywedodd efe, Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni? ac i bwy y datguddiwyd braich yr Arglwydd?

39 Am hynny ni allent gredu, oblegyd dywedyd o Esaias drachefn,

40 Efe a ddallodd eu llygaid, ac a galedodd eu calon; fel na welent â'u llygaid, a deall a'u calon, ac ymchwelyd o honynt, ac i ni eu hiachâu hwynt.

41 Y pethau hyn a ddywedodd Esaias, pan welodd ei ogoniant ef, ac y llafarodd am dano ef.

42 ¶ Er hynny llawer o'r pen-naethiaid hefyd a gredasant ynddo; ond oblegyd y Phariseaid ni chy-

ffesasant ef, rhag eu bwrw allan o'r synagog :

43 Canys yr oeddynt yn caru gogoniant dynion yn fwy nâ gogoniant Dduw.

44 ¶ A'r Iesu a lefodd ac a ddywedodd, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, nid yw yn credu ynof fi, ond yn yr hwn a'm hanfonodd i.

45 A'r hwn sydd yn fy ngweled i, sydd yn gweled yr hwn a'm danfonodd i.

46 Mi a ddaethum yn oleuni i'r byd, fel y bo i bob un a'r sydd yn credu ynof fi, nad arhoso yn y tywyllwch.

47 Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni chred, myfi nid wyf yn ei farnu ef : canys ni ddaethum i farnu y byd, eithr i achub y byd.

48 Yr hwn sydd yn fy nirmygu i, ac heb dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo un yn ei farnu : y gair a lafarais i, hwnnw a'i barn ef yn y dydd diweddfaf.

49 Canys myfi ni lafarais o honof fy hun : ond y Tad yr hwn a'm hanfonodd i, efe a roddes orchymyn i mi, beth a ddywedwn, a pha beth a lafarwn.

50 Ac mi a wn fod ei orchymyn ef yn fywyd tragywyddol : am hynny y pethau yr wyf fi yn eu llafaru, fel y dywedodd y Tad wrthyf, felly yr wyf yn llafaru.

PEN. XIII.

1 Yr Iesu yn golchi traed ei ddisgyblion : 14 yn eu hannog i ostyngyddrwydd, a chariad perffuith : 18 yn rhag-ddywedyd, ac yn datguddio i Ioan, trwy arwydd, y bradychai Iudas ef : 31 yn gorchymyn iddynt garu eu gilydd : 36 ac yn rhybuddio Pedr y gwadau efe ef.

ACHYN gwyl y pasg, yr Iesu yn gwybod ddyfod ei awr ef i ymadael â'r byd hwn at y Tad, efe yn caru yr eiddo, y rhai oedd yn y byd, a'u caroddhwynt hyd y diwedd.

2 Ac wedi darfod swpper (wedi i ddiarfol eisoes roi y'nghalon Iudas Iscariot, *fab* Simon, ei fradychu ef)

3 Yr Iesu yn gwybod roddi o'r Tad bob peth oll yn ei ddwyllaw ef, a'i fod wedi dyfod oddi wrth Dduw, ac yn myned at Dduw ;

4 Efe a gyfododd oddi ar swpper,

ac a roes heibio ei gochl-wisg, ac a gymmerodd dywel, ac a ymwregysodd.

5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r cawg, ac a ddechreuodd olchi traed y disgyblion, a'u sychu â'r tywel, â'r hwn yr oedd efe wedi ei wregysu.

6 Yna y daeth efe at Simon Pedr. Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, a wyt ti yn golchi fy nhraed i ?

7 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddost ti yr awrhon : eithr ti a gei wybod ar ol hyn.

8 Pedr a ddywedodd wrtho Ni chei di olchi fy nhraed i byth. Yr Iesu a atebodd iddo, Oni olchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.

9 Simon Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid fy nhraed yn unig, eithr *fy* nwyllaw a'm pen hefyd.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed, eithr y mae yn lân oll : ac yr ydych chiwi yn lân, eithr nid pawb oll.

11 Canys efe a wyddai pwy a'i bradychai ef : am hynny y dywedodd, Nid ydych chiwi yn lân bawb oll.

12 Felly wedi iddo olchi eu traed llwy, a chymeryd ei gochl-wisg, efe a eisteddodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chiwi pa beth a wnaethum i chiwi ?

13 Yr ydych chiwi yn fy ngalw i, Yr Athraw, a'r Arglwydd : a da y dywedwch : canys *felly* yr ydwyf.

14 Am hynny os myfi, yn Arglwydd ac yn Athraw, a olchais eich traed chiwi ; chwithau a ddylech olchi traed eich gilydd.

15 Canys rhoddais esampl i chiwi, fel y gwnelech chwithau megis y gwneuthum i chiwi.

16 Yn wir, yn wir, meddaf i chiwi, Nid yw y gwas yn fwy nâ'i arglwydd ; na'r hwn a ddanfonwyd yn fwy nâ'r hwn a'i danfonodd.

17 Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich byd os gwnewch hwynt.

18 ¶ Nid wyf fi yn dywedyd am danoch oll : mi a wu pwy a etholais :

ond fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Y hwn sydd yn bwytta bara gyd â mi a gododd ei sawld yn fy erbyn.

19 Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthych cyn ei ddyfod, fel pan ddél, y credoch mai myfi yw *efe*.

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn derbyn y neb addanfonwyf fi, sydd yn fy nerbyn i; a'r hwn sydd yn fy nerbyn i, sydd yn derbyn yr hwn a'm danfonodd i.

21 Wedi i'r Iesu ddywedyd y pethau hyn, efe a gynhyrfwyd yn yr yspryd, ac a dystiolaethodd, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, y dywedaf wrthych, y bradycha un o honoch fi.

22 Yna y disgyblion a edrychasant ar eu gilydd, gan ammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.

23 Ac yr oedd un o'i ddisgyblion yn pwysu ar fynwes yr Iesu, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu.

24 Am hynny yr amneidiodd Simon Pedr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe, am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.

25 Ac yntau yn pwysu ar ddwyfroun yr Iesu, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw efe?

26 Yr Iesu a atebodd, Hwnnw yw efe i'r hwn y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo wlychu y tammaid, efe a'i rhoddodd i Iudas Iscariot, *fab* Simon.

27 Ac ar ol y tammaid, yna yr aeth Satan i mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iesu wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.

28 Ac ni wyddai neb o'r rhai oedd yn eistedd i ba beth y dywedasai efe hyn wrtho.

29 Canys rhai oedd yn tybied, am fod Iudas â'r god ganddo, fod yr Iesu yn dywedyd wrtho, Pryn y pethau sy arnom eu heisiau erbyn yr wyl; neu, ar roi o hono beth i'r tlodion.

30 Yntau gan hynny, wedi derbyn y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd. Ac yr oedd hi yn nos.

31 ¶ Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iesu a ddywedodd, Yn awr y gogoneddwyd Mab y dyn, a Duw a ogoneddwyd ynddo ef.

32 Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, Duw hefyd a'i gogonedda ef yuddo ei hun, ac efe a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd fechan gyd â chwi. Chwi a'm ceisiwch: ac, megis y dywedais wrth yr Iuddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod; yr ydwyf yn dywedyd wrthych chwi-thau hefyd yr awrhon.

34 Gorchymyn newydd yr wyf yn ei roddi i chwi, Ar garu o honoch eic hgilydd: fel y cerais i chwi, ar garu o honoch chwi-thau bawb eich gilydd.

35 Wrth hyn y gwybydd pawb mai disgyblion i mi ydych, os bydd gennyh gariad i'ch gilydd.

36 ¶ A Simon Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a atebodd iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di yr awrhon fy nghanlyn: eithr ar ol hyn y'm canlyni.

37 Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, paham na allaf fi dy ganlyn yr awrhon? mi a roddaf fy einioes drosot.

38 Yr Iesu a atebodd iddo, A roddi di dy einioes drosot fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

PEN. XIV.

1 *Crist yn cysuro ei ddisgyblion â gobaith teyrnas nef: 6 yn profesu mai efe yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a'i fod yn un â'r Tad: 13 yn gwarantu y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn ffrwythlawn: 15 yn dymuno cariad ac ufudd-dod: 16 yn addaw yr Yspryd Glân y Diddanydd; 27 ac yn gadael ei dangnefedd gyd â hwynt.*

NA thralloder eich calon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch ynof finnau hefyd.

2 Yn nhŷ fy Nhadau y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedaswn i chwi. Yr wyf fi yn myned i barottôi lle i chwi.

3 Ac os myfi a af, ac a barottoaf le i chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chwi attaf fy hun: fel lle yr wyf fi, y byddoch chwi-thau hefyd.

4 Ac i ba le yr wyf fi yn myned,

chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

5 Dywedodd Thomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd yr gallwn wybod y ffordd?

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd: nid yw neb yn dyfod at y Tad, ond trwof fi.

7 Ped adnabuasech fi, fy Nhad hefyd a adnabuasech: ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelsoch ef.

8 Dywedodd Philip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tad, a digon yw i ni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhyd o amser gyd â chwi, ac nid adnabuost fi, Philip? Y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tad; a pha fodd yr wyt ti yu dywedyd, Dangos i ni y Tad?

10 Onid wyt ti yn credu fy mod i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau? Y geiriau yr wyf fi yn eu llafaru wrthyech, nid o honof fy hun yr wyf yn eu llafaru; ond y Tad yr hwn sydd yn aros ynof, efe sydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy *mod* i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau: ac onid ê, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hunain.

12 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn sydd yn credu ynof fi, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna, a mwy nâr rhai hyn a wna efe: oblegyd yr wyf fi yn myned at fy Nhad.

13 A pha beth bynnag a ofynoch yn fy enw i, hynny a wna; fel y gogonedder y Tad yn y Mab.

14 Os gofynwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwna.

15 ¶ O cherwch fi, cedwch fy nghorchymynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tad, ac efe a rydd i chwi Ddiddanydd arall, fel yr arhoso gyd â chwi yn dragwyddol;

17 Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei dderbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei

adnabod ef: ond chwi a'i hadwaenoch ef; o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 Ni's gadawaf chwi yn amddifaid: mi a ddeuaf atoch chwi.

19 Etto ennyd bach, a'r byd ni'm gwel mwy: eithr chwi a'm gwelwch; canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch fy *mod* i yn fy Nhad, a chwithau ynof fi, a minnau ynoch chwithau.

21 Yr hwn sydd â'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw yr hwn sydd yn fy ngharu i: a'r hwn sydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad i: a minnau a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fyhun iddo.

22 Dywedodd Iudas wrtho, (nid yr Iscariot) Arglwydd, pa beth yw yr achos yr wyt ar fedr dy eglurhâu dy hun i ni, ac nid i'r byd?

23 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair; a'm Tad a'i câr yntau, a nyini a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau: a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddof fi ydyw, ond eiddo y Tad a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthyech, a mi yn aros gyd â chwi.

26 Eithr y Diddanydd, yr Yspryd Glân, yr hwn a enfyf y Tad yn fy enw i, efe a ddyg i chwi yr holl bethau, ac a ddyg ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadael i chwi dangnefedd; fy nhangnefedd yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi: nid fel y mae y byd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi i chwi. Na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywsoch fel y dywedais wrthyech, Yr wyf yn myned ymaith, ac mi a ddeuaf atoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech, am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tad: canys y mae fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ac yr awrhon y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf â chwi nemmawr bellach : canys tywysog y byd hwn sydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi.

31 Ond fel y gwypo y byd fy mod i yu caru y Tad, ac megis y gorchymynodd y Tad i mi, felly yr wyf yn gwneuthur. Codwch, awn oddi yma.

PEN. XV.

1 Y diddanwch a'r caredigrwydd sydd rhwng Crist a'i aelodau, trwy ddammeg y winwŷydea. 18 Cysur mewn casineb, ac erlid bydol. 26 Swydd yr Yspryd Glân, a'r apostolion.

MYFI yw y wir winwŷydden, a'm Tad yw y llafurwr.

2 Pob cangen ynof fi heb ddwyn ffrwyth, y mae efe yn ei thynnu ymaith : a phob un a ddygo ffrwyth, y mae efe yn ei glanhâu, fel y dygo fwy o ffrwyth.

3 Yr awrhon yr ydych chwi yn lân trwy y gair a lafarais i wrthych.

4 Arhoswch ynof fi, a mi ynoch chwi. Megis na all y gangen ddwyn ffrwyth o honi ei hun, onid erys yn y winwŷydden; felly ni ellwch chwithau, onid arhoswch ynof fi.

5 Myfi yw yr winwŷydden, chwithau yw y canghennau. Yr hwn sydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau, hwnnw sydd yn dwyn ffrwyth lawer : oblegyd hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys un ynof fi, efe a daflwyd allan megis cangen, ac a wywodd; ac y maent yn eu casglu hwynt, ac yu eu bwrw yn tân, a hwy a losgir.

7 Os arhoswch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, beth bynnag a ewyllysioch, gofynwch, ac efe a fydd i chwi.

8 Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhada, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a disgyblion fyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tad fi, felly y cerais innau chwithau : arhoswch yn fy nghariad i.

10 Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhoswch yu fy nghariad; tel y cedwais i orchymynion fy Nhada, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.

11 Hyn a ddywedais wrthych, fel

yr arhosai fy llawenydd ynoch, ac y byddai eich llawenydd yn gyflawn.

12 Dyma fy ngorchymyn i; Ar i chwi garu eich gilydd, fel y cerais i chwi.

13 Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb; *sef*, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeillion.

14 Chwychwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymyn i chwi.

15 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision; oblegyd y gwas ni ŵyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur: ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion; oblegyd pob peth a'r a glywais gan fy Nhada, a hyspysais i chwi.

16 Nid chwi a'm dewisasoch i, ond myfi a'ch dewisais chwi, ac a'ch ordeiniais chwi, fel yr elech ac y dygech ffrwyth, ac yr arhosai eich ffrwyth; megis pa beth bynnag a ofynoch gan y Tad yn fy enw i, y rhoddo efe i chwi.

17 Hyn yr wyf yn ei orchymyn i chwi, garu o honoch eich gilydd.

18 Os yw y byd yn eich casâu chwi, chwi a wyddoch gasâu o hono fyfi o'ch blaen chwi.

19 Pe byddech o'r byd, y byd a garai yr eiddo; ond oblegyd nad ydych o'r byd, eithr i mi eich dewis allan o'r byd, am hynny y mae y byd yn eich casâu chwi.

20 Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i wrthych; Nid yw y gwas yn fwy nâ'i arglwydd. Os erlidiasant fi, hwy a'ch erlidiant chwithau: os cadwasant fy ngair i, yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

21 Eithr hyn oll a wnant i chwi er mwyn fy enw i, am nad adwaenant yr hwn a'm hanfonodd i.

22 Oni bai fy nyfod a llafaru wrthynt, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon nid oes ganddynt esgus am eu pechod.

23 Yr hwn sydd yn fy nghasâu i, sydd yn casâu fy Nhada hefyd.

24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni buasai arnynt bechod: ond yr awrhon hwy a welsant, ac a'm casasant i a'm Tad hefyd.

25 Eithr, fel y cyflawnid y gair sydd ysgrifenedig yn eu cyfraith hwynt, Hwyl a'm casasant yn ddiachos.

26 Eithr pan ddêl y Diddanydd, yr hwn a anfonaf i chwi oddi wrth y Tad (*sef* Yspryd y gwirionedd, yr hwn sydd yn deilliaw oddi wrth y Tad) efe a dystiolaetha am danaf fi.

27 Chwithau hefyd a dystiolaethwch, am eich bod o'r dechreuad gyd â mi.

PEN. XVI.

¹ *Crist yn cysuro ei ddisgyblion yn erbyn blinder, trwy addeuid o'r Yspryd Glân, a thrwy ei ail gyfodiad, a'i esgyniad: 23 yn eu sicrhâu, y bydd eu gweddïau hwy yn ei enw ef yn gymmeradwy gan ei Dad. 33 Tangnefodd yng Nghrist; ac yn y byd gorthrymder.*

Y PETHAU hyn a ddywedais i chwi, fel na rwystrer chwi.

2 Hwyl a'ch bwriant chwi allan o'r synagogau: ac y mae yr awr yn dyfod, y tybia pwy bynnag a'ch lladdo, ei fod yn gwneuthur gwasanaeth i Dduw.

3 A'r pethau hyn a wnant i chwi, oblegyd nad adnabuant y Tad, na myfi.

4 Eithr y pethau hyn a ddywedais i chwi, fel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt, ddarfod i mi ddywedyd i chwi: a'r pethau hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am fy mod gyd â chwi.

5 Ac yn awr yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd, ac nid yw neb o honoch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn myned?

6 Eithr am i mi ddywedyd y pethau hyn i chwi, tristwch a lanwodd eich calon.

7 Ond yr wyf fi yn dywedyd gwirionedd i chwi: Buddiol yw i chwi fy myned i ymaith: canys onid af fi, ni ddaw y Diddanydd atoch: eithr os mi a af, mi a'i hanfonaf ef atoch.

8 A phan ddêl, efe a argyhoedda y byd o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn:

9 O bechod, am nad ydynt yn credu ynof fi;

10 O gyfiawnder, am fy mod yn myned at fy Nhad, ac ni'm gwelwch i mwyach;

11 O farn, oblegyd tywysog y byd hwn a farnwyd.

12 Y mae genyf etto lawer o bethau i'w dywedyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn yr awrhon.

13 Ond pan ddêl efe, *sef* Yspryd y gwirionedd, efe a'ch tywys chwi i bob gwirionedd: canys ni lafara o hono ei hun; ond pa bethau bynnag a glywo, a lafara efe: a'r pethau sy i ddyfod, a fynega efe i chwi.

14 Efe a'm gogonedda i: canys efe a gymmer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi.

15 Yr holl bethau sy eiddo y Tad, ydynt eiddof fi: o herwydd hyn y dywedais, mai o'r eiddof fi y cymmer, ac y mynega i chwi.

16 Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch; am fy mod yn myned at y Tad.

17 Am hynny y dywedodd *rhai* o'i ddisgyblion wrth eu gilydd, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd wrthym, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am fy mod yn myned at y Tad?

18 Am hynny hwyl a ddywedasant, Beth yw hyn y mae efe yn ei ddywedyd, Ychydig ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn ei ddywedyd.

19 Yna y gwybu yr Iesu eu bod hwyl yn ewyllysio gofyn iddo; ac a ddywedodd wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'ch gilydd am hyn, oblegyd i mi ddywedyd, Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm gwelwch?

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Chwi a wylwch ac a alerwch, a'r byd a lawenycha: eithr chwi a fyddwch dristion; ond eich tristwch a droir yn llawenydd.

21 Gwraig wrth esgor, sydd mewn tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei gofid mwyach, gan lawenydd geni dyn i'r byd.

22 A chwithau am hynny ydych yr awrhon mewn tristwch: eithr mi a ymwelaf â chwi drachefn, a'ch calon a lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb oddi arnoch.

23 A'r dydd hwnnw ni ofynwch ddim i mi. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Pa bethau bynnag a ofynoch i'r Tad yn fy enw, efe a'i rhydd i chwi.

24 Hyd yn hyn ni ofynasoch ddim yn fy enw i: gofynwch, a chwi a gewch; fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

25 Y pethau hyn a lafarais wrthych mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn dyfod, pan na lafarwyf wrthych mewn damhegion mwyach, eithr y mynegaf i chwi yn eglur am y Tad.

26 Y dydd hwnnw y gofynwch yn fy enw: ac nid wyf yn dywedyd i chwi, y gweddiaf fi ar y Tad tros-och:

27 Canys y Tad ei hun sydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a chredu fy nyfod i allan oddi wrth Dduw.

28 Mi a ddaethum allan oddi wrth y Tad, ac a ddaethum i'r byd: trachefn yr wyf yn gadael y byd, ac yn myned at y Tad.

29 Ei ddisgyblion a ddywedasant wrtho, Wele, yr wyt ti yn awr yn dywedyd yn eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddammeg.

30 Yn awr y gwyddom y gwyddost bob peth, ac nad rhaid it' ymofyn o neb â thi: wrth hyn yr ydym yn credu ddyfod o honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt, A ydych chwi yn awr yn credu?

32 Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr awrhon hi a ddaeth, y gwasgerir chwi bob un at yr eiddo, ac y gadêwch fi yn unig: ac nid wyf yn unig, oblegyd y mae y Tad gyd a myfi.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, fel y caffech dangnefedd ynof. Yn y byd gorthlrymder a gewch: eithr cymmerwch gysur, myfi a orchfygais y byd.

PEN. XVII.

1 *Crist yn gweddiu ar ei Dad am ei ogoneddu ef;* 6 *am gadw ei apostolion,* 11 *mewn nndeb,* 17 *a gwirionedd:* 20 *am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid eraill, gyd ag ef yn y nefoedd.*

Y PETHAU hyn a lafarodd yr Iesu, ac *efe* a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddywedodd, Y Tad, daeth yr awr: gogonedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab di-thau:

2 Megis y rhoddaist iddo awdurdod ar bob cnawd, fel am y cwbl a roddaist iddo, y rhoddai efe iddynt fywyd tragwyddol.

3 A hyn yw y bywyd tragwyddol; iddynt dy adnabod di yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonast ti, Iesu Grist.

4 Mi a'th ogoneddais di ar y ddaear; mi a gwblheais y gwaith a roddaist i mi i'w wneuthur.

5 Ac yr awrhon, O Dad, gogonedda di fyfi gyd â thi dy hun, â'r gogoniant oedd i mi gyd â thi cyn bod y byd.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion a roddaist i mi allan o'r byd: eiddot ti oeddynt, a thi a'u rhoddaist hwynt i mi; a hwy a gadwasant dy air di.

7 Yr awrhon y gwybuant mai oddi wrthyt ti y mae yr holl bethau a roddaist i mi.

8 Canys y geirian a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy; a hwy a'u derbyniasant, ac a wybuant yn wir mai oddi wrthyt ti y daethum i allan, ac a gredasant mai tydi a'm hanfonaist i.

9 Drostynt hwy yr wyf fi yn gweddiu: nid dros y byd yr wyf yn gweddiu, ond dros y rhai a roddaist i mi; canys eiddot ti ydynt.

10 A'r eiddof fi oll sy eiddot ti, a'r eiddot ti sy eiddof fi: a mi a ogoneddwyd ynddynt.

11 Ac nid wyf mwyach yn y byd, ond y rhai hyn sy yn y byd, a myfi sydd yn dyfod attat ti. Y Tad sancteiddiol, cadw hwynt trwy dy enw, y rhai a roddaist i mi; fel y byddont un, megis ninnau.

12 Tra bum gyd â hwynt yn y byd, mi a'u cedwais yn dy enw: y rhai a roddaist i mi a gedwais, ac ni chollwyd o honynt ond mab y golledigaeth; fel y cyflawnid yr ysgrhythyr.

13 Ac yr awrhon yr wyf yn dy-

fod attat : a'r pethau hyn yr wyf yn eu llafaru yn y byd, fel y caffont fy llawenydd i yn gyflawn ynddynt eu hunain.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air di : a'r byd a'u casaodd hwynt, oblegyd nad ydynt o'r byd, megis nad ydwyf finnau o'r byd.

15 Nid wyf yn gweddio ar i ti eu cymmeryd hwynt allan o'r byd, eithr ar i ti eu cadw hwynt rhag y drwg.

16 O'r byd nid ydynt, megis nad wyf finnan o'r byd.

17 Sancteiddia hwynt yn dy wirionedd : dy air sydd wirionedd.

18 Fel yr anfonaist fi i'r byd, felly yr anfonais innau hwythau i'r byd.

19 Ac er eu mwyn hwy yr wyf yn fy sancteiddio fy hun, fel y byddont hwythau wedi eu sancteiddio yn y gwirionedd.

20 Ac nid wyf yn gweddio dros y rhai hyn yn unig, eithr dros y rhai hefyd a gredant ynof fi trwy eu hymadrodd hwynt :

21 Fel y byddont oll yn un ; megis yr *wyt* ti, y Tad, ynof fi, a minnau ynot ti ; fel y byddont hwythau un ynom ni : fel y credo y byd mai tydi a'm hanfonaist i.

22 A'r gogoniant a roddaist i mi, a roddais iddynt hwy ; fel y byddont un, megis yr ydym ni yn un :

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof fi ; fel y byddont wedi eu perffeithio yn un, ac fel y gwypo y byd mai tydi a'm hanfonaist i, a charu o honot hwynt, megis y ceraist fi.

24 Y Tad, y rhai a roddaist i mi, yr wyf yn ewyllysio, lle yr wyf fi, fod o honynt hwythau hefyd gyd â myfi ; fel y gwelont fy ngogoniant a roddaist i mi : oblegyd ti a'm ceraist cyn seiliad y byd.

25 Y Tad cyfiawn, nid adnabu y byd dydi : eithr mi a'th adnabûm, a'r rhai hyn a wybu mai tydi a'm hanfonaist i.

26 Ac mi a hyspysais iddynt dy enw, ac a'i hyspysaf : fel y byddo ynddynt hwy y cariad â'r hwn y ceraist fi, a minnau ynddynt hwy.

PEN. XVIII.

1 *Iudas yn bradychu yr Iesu.* 6 *Y swyddogion yn syrthio i'r llawr.* 10 *Pedr yn torri clust Malchus.* 12 *Dal yr Iesu, a'i ddwyn at Annas, a Chaiaphas.* 15 *Pedr yn gwadu Crist.* 19 *Holi yr Iesu ger bron Caiaphas ;* 28 *a cher bron Pilat.* 36 *Ei deyrnas ef.* 40 *Yr Iuddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhjdd.*

GWEDI i'r Iesu ddywedyd y geiriau hyn, efe a aeth allan, efe a'i ddisgyblion, dros afon Cedron, lle yr oedd gardd, i'r hon yr aeth efe a'i ddisgyblion.

2 A Iudas hefyd, yr hwn a'i bradychodd ef, a adwaenai y lle : oblegyd mynych y cyrchasai yr Iesu a'i ddisgyblion yno.

3 Iudas gan hynny, wedi iddo gael byddin, a swyddogion, gan yr arch-offeiriaid a'r Phariseaid, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

4 Yr Iesu gan hynny, yn gwybod pob peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio ?

5 Hwy a attebasant iddo, Iesu o Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Iudas, yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll gyd â hwynt.

6 Cyn gynted gan hynny ag y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwy a aethant yn wÿsg eu cefnau, ac a syrthiasant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio ? A hwy a ddywedasant, Iesu o Nazareth.

8 Yr Iesu a atebodd, Mi a ddywedais i chwi mai myfi yw. Am hynny os myfi yr ydych yn ei geisio, gadêwch i'r rhai 'n fyned ymaith :

9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasai efe, O'r rhai a roddaist i mi, ni chollais i yr un.

10 Simon Pedr gan hynny â chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef : ac enw y gwas oedd Malchus.

11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Pedr, Dod dy gleddyf yn y wain : y cwppan a roddes y Tad i mi, onid yfai ef ?

12 Yna y fyddin, a'r milwriad,

a swyddogion yr Iuddewon, a ddal-iasant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef,

13 Ac a'i dygasant ef at Annas yn gyntaf (canyis chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y flwyddyn honno, ydoedd efe.)

14 A Chaiaphas oedd yr hwn a gynghorasai i'r Iuddewon, mai buddiol oedd farw un dyn dros y bobl.

15 ¶ Ac yr oedd yn canlyn yr Iesu, Simon Pedr, a disgybl arall. A'r disgybl hwnnw oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd â'r Iesu i lŷs yr arch-offeiriad.

16 A Phedr a safodd wrth y drws allan. Yna y disgybl arall, yr hwn oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad, a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y ddrysores, ac a ddug Pedr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llanges oedd ddrysores wrth Pedr, Onid wyt tithau o ddisgyblion y dyn hwn? Dywedodd yntau, Nac wyf.

18 A'r gweision a'r swyddogion, gwedi gwneuthur tân glo (o herwydd ei bod hi yn oer,) oeddynt yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Pedr gyd â hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.

19 ¶ A'r arch-offeiriad a ofynnodd i'r Iesu am ei ddisgyblion, ac am ei athrawiaeth.

20 Yr Iesu a atebodd iddo, Myfi a lafarais yn eglur wrth y byd: yr oeddwn bob amser yn athrawiaethu yn y synagog, ac yn y deml, lle mae yr Iuddewon yn ymgynnull bob amser; ac yn ddirgel ni ddywedais i ddim.

21 Paham yr wyt ti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a wyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, un o'r swyddogion a'r oedd yn sefyll ger llaw, a roddes gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn ateb yr arch-offeiriad?

23 Yr Iesu a atebodd iddo, Os drwg y dywedais, tystiolaetha o'r drwg; ac os da, paham yr wyt yn fy nharo i?

24 (Ac Annas a'i hanfonasai ef yn rhwym at Caiaphas yr arch-offeiriad.)

25 A Simon Pedr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno. Hwythau a ddywedasant wrtho, Onid wyt tithau hefyd o'i ddisgyblion ef? Yntau a wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf.

26 Dywedodd un o weision yr arch-offeiriad (câr i'r hwn y torrasai Pedr ei glust,) Oni welais i di gyd ag ef yn yr ardd?

27 Yna Pedr a wadodd drachefn; ac yn y man y canodd y ceiliog.

28 ¶ Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, i'r dadleudy: a'r bore ydoedd hi; ac nid aethant hwy i mewn i'r dadleudy, rhag eu halogi; eithr fel y gallent fwytta'r pasg.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chiwi yn ei ddwyn yn erbyn y dyn hwn?

30 Hwyl a atebasant ac a ddywedasant wrtho, Oni bai fod hwn yn ddrwg-weithredwr, ni thraddodasem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chiwi ef, a bernwch ef yn ol eich cyfraith chiwi. Yna yr Iuddewon a ddywedasant wrtho, Nid cyfreithlon i ni ladd neb:

32 Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddywedasai efe, gan arwyddocâu o ba angau y byddai farw.

33 Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon?

34 Yr Iesu a atebodd iddo, Ai o honot dy hun yr wyt ti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am danaf fi?

35 Pilat a atebodd, Ai Iuddewydwyf fi? Dy genedl dy hun a'r arch-offeiriad a'th draddodasant i mi. Beth a wnaethost ti?

36 Yr Iesu a atebodd, Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r byd hwn. Pe o'r byd hwn y byddai fy mrenhiniaeth i, fy ngweision i a ymdrechient, fel na'm rhoddid i'r Iuddewon:

ond yr awrhon nid yw fy mrenhin-iaeth i oddi yma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Wrth hynny ai Brenhin wyt ti? Yr Iesu a atebodd, Yr ydwyf ti yn dywedyd mai Brenhin wyf fi. Er mwyn hyn y'm ganed, ac er mwyn hyn y daethum i'r byd, fel y tystiolaethwn i'r gwirionedd. Pob un a'r sydd o'r gwirionedd, sydd yn gwrandaw fy lleferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a aeth allan drachefn at yr Iuddewon, ac a ddywedodd wrthynt, Nid wyf fi yn cael dim achos ynddo ef.

39 Eithr y mae gennych chwi ddefod, i mi ollwng i chwi un yn rhŷdd ar y pasg: a fynnwch chwi gan hynny i mi ollwng yn rhŷdd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

40 Yna y lefasant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas. A'r Barabbas hwnnw oedd leidr.

PEN. XIX.

¹ *Eflangellu Crist, a'i goroni á drain, a'i guro. 4 Pilat yn chwacynych ei ollwng ef yn rhŷdd; etto wedi ei orchfygu gan lefa-ain yr Iuddewon, yn ei roddi ef i'w groes-hoelio. 23 Burw coel-brennau ar ei ddill-aid ef: 26 yntau yn gorchymyn ei fam i Ioan; 28 ac yn marw. 34 Gwanu ei gystlys ef. 38 Ioseph a Nicodemus yn ei gladdu ef.*

YNA gan hynny y cymmerodd Pilat yr Iesu, ac a'i fflangellodd ef.

2 A'r milwŷr a blehasant goron o ddrain, ac a'i gosodasant ar ei ben ef, ac a roisant wisg o borphor am dano;

3 Ac a ddywedasant, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon; ac a roisant iddo gernodiau.

4 Pilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr wyf fi yn ei ddwyn ef allan i chwi, fel y gwypoch nad wyf fi yn cael ynddo ef un bai.

5 Yna y daeth yr Iesu allan, yn arwain y goron ddrain, a'r wisg borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y dyn.

6 Yna yr arch-offeiriaid a'r swydd-

ogion, pan welsant ef, a lefasant, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a chroes-hoeliwch: canys nid wyf fi yn cael dim bai ynddo.

7 Yr Iuddewon a attebasant iddo, Y mae gennym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni efe a ddylai farw, am iddo ei wneuthur ei hun yn Fab Duw.

8 ¶ A phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy;

9 Ac a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu ateb iddo.

10 Yna Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthyf fi? oni wyddost ti fod gennyf awdurdod i'th groes-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhŷdd?

11 Yr Iesu a atebodd, Ni byddai i ti ddim awdurdod arnaf fi, oni bai ei fod wedi ei roddi i ti oddi uchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti, sydd fwy ei bechod.

12 O hynny allan y ceisiodd Pilat ei ollwng ef yn rhŷdd: ond yr Iuddewon a lefasant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhŷdd, nid wyt ti yn garedig i Cæsar. Pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenhin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cæsar.

13 Yna Pilat, pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Iesu; ac a eisteddodd ar yr orsedd-faingc, yn y lle a elwir y Palmant, ac yn Hebraeg, Gabbatha.

14 A darpar-wyl y pasg oedd hi, ac ynghŷlch y chiweched awr: ac efe a ddywedodd wrth yr Iuddewon, Wele eich Brenhin.

15 Eithr hwy a lefasant, Ymaith ag ef, ymaith ag ef, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groes-hoeliaf fi eich Brenhin chwi? A'r arch-offeiriaid a attebasant, Nid oes i ni frenhin ond Cæsar.

16 Yna gan hynny efe a'i traddodes ef iddynt i'w groes-hoelio. A hwy a gymmerasant yr Iesu, ac a'i dygasant ymaith.

17 Ac efe gan ddwyn ei groes, a

ddaeth i le a elwid *Lle* y ben-glog, ac a elwir yn Hebraeg, Golgotha :

18 *Lle* y croes-hoeliasant ef, a dau eraill gyd ag ef, un o bob tu, a'r Iesu yn y canol.

19 ¶ A Philat a ysgrifennodd diti, ac a'i dododd ar y groes. A'r ysgrifennodd, IESU O NAZARETH, BRENHIN YR IUDEWON.

20 Y titl hwn gan hyuny a ddarllenodd llawer o'r Iuddewon: oblegyd agos i'r ddinas oedd y fan lle y croes-hoeliwyd yr Iesu, ac yr oedd wedi ei ysgrifenu yn Hebraeg, Groëg, a Lladin.

21 Yna arch-offeiriaid yr Iuddewon a ddywedasant wrth Pilat, Na ysgrifena, Brenhin yr Iuddewon; eithr dywedyd o hono ef, Brenhin yr Iuddewon ydwyf fi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a ysgrifena, a ysgrifena.

23 ¶ Yna 'r milwyr, wedi iddynt groes-hoelio yr Iesu, a gymmerasant ei ddillad ef (ac a wnaethant bedair rhan, i bob milwr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd ddi-wniad, wedi ei gwan o'r cwr uchaf trwyddi oll.

24 Hwytiau a ddywedasant wrth eu gilydd, Na thorrn hi, ond bwriwn goel-brennau am dani, eiddo pwy fydd hi: fel y cyflawnid yr ysgrythyr sydd yn dywedyd, Rhannasant fy nillad yn eu mysg, ac am fy mhais y bwriasant goel-brennau. A'r milwyr a wnaethant y pethau hyn.

25 ¶ Ac yr oedd yn sefyll wrth groes yr Iesu, ei fam ef, a chwaer ei fam ef, Mair *gwraig* Cleophas, a Mair Magdalen.

26 Yr Iesu gan hynny, pan welodd ei fam, a'r disgybl yr hwn a garai efe yn sefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, O wraig, wele dy fab.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y disgybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan y cymmerodd y disgybl hi i'w gartref.

28 ¶ Wedi hynny yr Iesu, yn gwybod fod pob peth wedi ei orphen weithian, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, a ddywedodd, Y mae ysyched arnaf.

29 Yr oedd gan hynny lestr wedi ei osod yn llawn o finegr: a hwy a lanhasant ysbwng o finegr, ac a'i rhoddasant ynghylch isop, ac a'i dodasant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, efe a ddywedodd, Gorphenwyd: a chan ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr yspryd.

31 Yr Iuddewon gan hynny, fel nad arhoai y cyrph ar y groes ar y sabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wyl (canys mawr oedd y dydd sabbath hwnnw) a ddeisyfiasant ar Pilat, gael torri eu hesgeiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y milwyr a ddaethant, ac a dorrasant esgeiriau y cyntaf, a'r llall, yr hwn a groes-hoeliasid gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welsant ef wedi marw eisoes, ni thorrasant ei esgeiriau ef.

34 Ond un o'r milwyr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffion; ac yn y fan daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd, a dystiolaethodd; a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a w'yr ei fod yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Ni thorrir asgwrn o hono.

37 A thrachefn, ysgrythyr arall sydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanasant.

38 ¶ Ac ar ol hyn, Ioseph o Arimathea (yr hwn oedd ddisgybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig, rhag ofn yr Iuddewon) a ddeisyfiodd ar Pilat, gael tynnu i lawr gorph yr Iesu. A Philat a ganiattaodd iddo. Yna y daeth efe ac a ddug ymaith gorph yr Iesu.

39 A daeth Nicodemus hefyd (yr hwn ar y cyntaf a ddaethai at yr Iesu o h'yd nos) ac a ddug fyrr ac aloës y'nglymmysg, tu a chan-pwys.

40 Yna y cymmerasant gorph yr Iesu, ac a'i rhwymasant mewn lli-einiau, gyd ag aroglau, fel y mae arfer yr Iuddewon ar gladdu.

41 Ac yn y fangre lle y croes-hoeliasid ef, yr oedd gardd; a bedd

newydd yn yr ardd, yn yr lwn ni ddodasid dyn eriôed.

42 Ac yno, rhag nesed oedd darpar *teyl* yr Iuddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y rhoddasant yr Iesu.

PEN. XX.

1 *Mair yn dyfod at y bedd; 3 a Phedr hefyd ac Ioan; heb wybod algyfodi o'r Iesu. 11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen; 19 ac i'w ddisgyblion. 24 Angerediniaeth, a chyffes Thomas. 30 Bod yr ysgrythyr lân yn ddigonol i iachawd-wriaeth.*

Y DYDD cyntaf o'r wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y bore, a hi etto yn dywyll, at y bedd; ac a welodd y maen wedi ei dynnu ymaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rhedodd hi, ac a ddaeth at Simon Pedr, a'r disgybl arall yr lwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygasant yr Arglwydd ymaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodasant ef.

3 Yna Pedr a aeth allan, a'r disgybl arall; a *hwyl* a ddaethiant at y bedd:

4 Ac a redasant ill dau ynghyd: a'r disgybl arall a redodd o'r blaen yn gynt nâ Phedr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, efe a ganfu y llieniau wedi eu gosod: er hynny nid aeth efe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Pedr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y llieniau wedi eu gosod;

7 A'r napcyn a fuasai am ei ben ef, wedi ei osod, nid gyd â'r llieniau, ond o'r neilldu, wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y disgybl arall hefyd i mewn, yr lwn a ddaethai yn gyntaf at y bedd; ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent yr ysgrythyr, fod yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y disgyblion a aethant ymaith drachefn at yr eiddynt.

11 ¶ Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wylo: ac fel yr oedd hi yn wylo, hi a ymostyngodd i'r bedd;

12 Ac a ganfu ddau angel mewn *gwisgoedd* gwynion, yn eistedd, un wrth ben, ac un wrth draed y lle y dodasid corph yr Iesu.

13 A hwy a ddywedasant wrthi, O wraig, paham yr wyt ti yn wylo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymaith, ac na's gwn pa le y dodasant ef.

14 Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll: ac ni's gwyddai hi mai yr Iesu oedd efe.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O wraig, paham yr wyt ti yn wylo? pwy yr wyt ti yn ei geisio? Hithau yn tybed mai y garddwr oedd efe, a ddywedodd wrtho, Syr, os tydi a'i dygaist ef, dywed i mi pa le y dodaist ef, a myfi a'i cymmeraf ef ymaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithau a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni; yr hyn yw dywedyd, Athraw.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi; oblegyd ni ddyrchefais i etto at fy Nhad: eithr dos at fy mrodyr, a dywed wrthynt, Yr wyf yn dyrchafu at fy Nhad i a'ch Tad chwithau, a'm Duw i a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth ac a fynegodd i'r disgyblion, weled o honi hi yr Arglwydd, a dywedyd o hono y pethau hyn iddi.

19 ¶ Yna, a hi yn hwyr y dydd cyntaf hwnnw o'r wythnos, a'r drysau yn gauad, lle yr oedd y disgyblion wedi ymgasglu ynghyd, rhag ofn yr Iuddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt *ei* ddwyllaw, a'i ystlys. Yna y disgyblion a lawenychasant pan welsant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangnefedd i chwi: megis y danfonodd y Tad fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn,

ete a anadlod¹ arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd Glân.

23 Pwy bynnag y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt; a'r eiddo pwy bynnag a attalioch, hwy a attaliwyd.

24 ¶ Eithr Thomas, un o'r deuddeg, yr hwn a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt pan ddaeth yr Iesu.

25 Y disgyblion eraill gan hynny a ddywedasant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntau a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwyllaw ef ôl yr hoelion, a doddi fy mys yn ôl yr hoelion, a doddi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 ¶ Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddisgyblion ef i mewn, a Thomas gyd a hwynt. Yna yr Iesu a ddaeth, a'r drysau yn gauad, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangnefedd i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd efe wrth Thomas, Moes yma dy fys, a gwel fy nwyllaw; ac estyn dy law, a dod yn fy ystlys: ac na fydd angfhredadyn, ond credadyn.

28 A Thomas a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Thomas, y credaist: bendigedig yw y rhai ni welsant, ac a gredasant.

30 ¶ A llawer hefyd o arwyddion eraill a wnaeth yr Iesu y'ngwýdd ei ddisgyblion, y rhai nid ydynt ysgrifenedig yn y llyfr hwn.

31 Eithr y pethau hyn a ysgrifenyd, fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Crist, Mab Duw; a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

PEN XXI.

¹ Ei ddisgyblion yn adnabod Crist, ar ei ailymddangosiad, wrthy ddalfa fawr o bysgod: 12 yntau yn ciniawra gyd â hwynt: 15 yn rhoddi gorchymyn mawr ar Pedr, i borthi ei wýn ef a'i ddefaid: 18 yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth: 22 yn ceryddu ei brysurdeb ef ynghýlch Ioan. 25 Y diben.

GWEDI y pethau hyn, yr Iesu a ymddangosodd drachefn i'w ddisgyblion wrth for Tiberias; ac fel hyn yr ymddangosodd.

2 Yr oedd ynghýd Simon Pedr, a Thomas yr liwn a elwir Didymus, a Nathanaël o Cana yn Galilea, a meibion Zebedeüs, a dau eraill o'i ddisgyblion ef.

3 Dywedodd Simon Pedr wrthynt, Yr wyf fi yn myned i bysgotta. Dywedasant wrtho, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A liwy a aethant allan, ac a ddringasant i long yn y man: a'r nos honno ni ddaliasant ddim.

4 A phan ddaeth y bore weithian, safodd yr Iesu ar y lan: eithr y disgyblion ni wyddent mai yr Iesu ydoedd.

5 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt, O blant, a oes gennyh ddim bwyd? Hwytthau a atebasant iddo, Nac oes.

6 Yntau a ddywedodd wrthynt, Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwyt a fwriasant gan hynny; ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pysgod.

7 Am hynny y disgybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn ei garu a ddywedodd wrth Pedr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Pedr, pau glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregysodd ei amwisg (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y disgyblion eraill a ddaethant mewn llong (oblegyd nid oeddynt bell oddi wrth dir, ond megis dau can cufydd) dan lusgo y rhwyd a'r pysgod.

9 A chyn gynted ag y daethiant i dir, hwy a welent dân o farwor wedi ei osod, a physgod wedi eu doddi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pysgod a ddaliasoch yr awrhon.

11 Simon Pedr a esgynodd, ac a dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o bysgod mawrion, cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bod cymmaint, ni thorrodd y rhwyd.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch, ciniawwch. Eithr ni feiddiai neb o'r disgyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bod yn gwybod mai yr Arglwydd oedd.

ACTAU YR APOSTOLION, I.

13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddies iddynt, a'r pysgod yr un modd.

14 Y drydedd waith hon yn awr yr ymddangosodd yr Iesu i'w ddisgyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 ¶ Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Pedr, Simon *mab* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyf, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Portha fy wŷyn.

16 Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith, Simon *mab* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyf, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Bugeilia fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mab* Iona, a wyt ti yn fy ngharu i? Pedr a dristaodd, am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ti a wyddost bob peth: ti a wyddost fy mod i yn dy garu di. Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Pan oeddit ieuangc, ti a'th wregysaist dy hun, ac a rodiaist lle y mynnaist: eithr pan elech yn hen, ti a estyni dy ddwyllaw, ac arall a'th

wregysa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo trwy ba fath angau y gogoneddai efe Dduw. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 ¶ A Phedr a drodd, ac a welodd y disgybl yr oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn (yr hwn hefyd a bwysasai ar ei ddwyfron ef ar swpper, ac a ddywedasai, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?)

21 Pan welodd Pedr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw hynny* i ti? canlyn di fyfi.

23 Am hynny yr aeth y gair yma allan ym mlilith y brodyr, na fyddai y disgybl hwnnw farw: ac ni ddywedasai yr Iesu wrtho na fyddai efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth *yw hynny* i ti?

24 Hwn yw y disgybl sydd yn tystiolaethu am y pethau hyn, ac a ysgrifennodd y pethau hyn; ac ni a wyddom fod ei dystiolaeth ef yn wir.

25 Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai ped ysgrifenedid hwy bob yn un ac un, nid wyf yn tybied y cynhwysai y byd y llyfrau a ysgrifenedid. Amen.

ACTAU, neu WEITHREDOEDD yr APOSTOLION.

PEN. I.

Crist, er mwyn parottô'i ei apostolion i weled ei ddyrchafiad ef, yn eu casglu hwy ynghyd i fynydd yr Olewôdd; ac yn gorchymyn iddynt ddisgwyl yn Ierusalem am ddanfon yr Yspryd Glân; ac yn addaw cyn nemmawr o ddyddiau ei anfon ef; trwy rinwedd yr hwn y byddiint yn dystion iddo ef hyd eithaf oeddi y ddaear. 9 *Ar ol ei ymddyrchafiad ef, y mae dau angel yn eu rhybuddio hwy i ymadael, ac i roddi eu meddytau ar ei ailddyfodiad ef.* 12 *Hwythau jelly yn dychwelyd; a chan ymrô'i i weddi, yn dewis Matthias yn apostol yn lle Judas.*

Y TRAETHAWD cyntaf a wnaethum, O Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu eu gwneuthur a'u dysgu,

2 Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yspryd Glân roddi gorchymynion i'r apostolion a etholasai:

3 I'r rhai hefyd yr ymddangosodd efe yn fwy wedi iddo ddiodde'i, trwy lawer o arwyddion sicr; gan fod yn weledig iddynt dros ddeugain

niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Duw.

4 Ac wedi ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynodd iddynt, nad ymadawent o Ierusalem, eithr disgwyl am addewid y Tad, yr hwn, *eb efe*, a glywsoch gennyf fi.

5 Oblegyd Ioan yn ddiâu a fed-yddiodd â dwfr; ond chwi a fed-yddir â'r Yspryd Glân, cyn nem-mawr o ddyddiau.

6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, ai y prydd hwn y rhoddi drachefn y frenhin-iaeth i Israel?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ni pherthyn i chwi wybod yr amseroedd na'r prydiau y rhai a osododd y Tad yn ei feddiant ei hun.

8 Eithr chwi a dderbyniwch nerth yr Yspryd Glân wedi y delo efe arnoch; ac a fyddwch dystion i mi yn Ierusalem, ac yn holl Iudea, a Samaria, ac hyd eithaf y ddaear.

9 Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt-hwy yn edrych, efe a ddyrchafwyd i fynu; a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nef, ac efe yn myned i fynu, wele, dau wr a safodd ger llaw iddynt mewn gwisg wen;

11 Y rhai hefyd a ddywedasant, Chwi wŷr o Galilea, paham y sefwech yn edrych tu a'r nef? yr Iesu hwn, yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthy ch i'r nef, a ddaw felly yn yr un modd ag y gwelsoch ef yn myned i'r nef.

12 Yna y troisant i Ierusalem, o'r mynydd a elwir Olewŷdd, yr hwn sydd yn agos i Ierusalem, *sef* taith *diwrnod* sabbath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruch-ystafell, lle yr oedd Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac Andreas, Philip, a Thomas, Bartholomew, a Matthew, Iago *mab* Alphëus, a Simon Zelotes, a Iudas *brawd* Iago, yn aros.

14 Y rhai hyn oll oedd yn parhâu yn gyttûn mewn gweddi ac ymbil,

gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr Iesu, a chyd â'i frodyr ef.

15 ¶ Ac yn y dyddiau hynny Pedr a gyfododd i fynu y'nghanol y disgylion, ac a ddywedodd (a nifer yr enwau yn yr un man oedd ynghylch ugain a chant)

16 *Ha* wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr ysgrythyr yma a rag-ddywedodd yr Yspryd Glân trwy enau Dafydd am Iudas, yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliasant yr Iesu:

17 Canys efe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawsai ran o'r weinidogaeth hon.

18 A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd; ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol, a'i holl ymysguroedd ef a dywalltwyd allan.

19 A bu hyspys hyn i holl breswylwŷr Ierusalem, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, Maes y gwaed.

20 Canys ysgrifenwyd yn llyfr y Psalmu, Bydded ei drigfan ef yn ddiffieithwch, ac na bydded a drigo ynddi: a, Chymmered arall ei esgobaeth ef.

21 Am hynny mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl amser yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthym ni, bod un o'r rhai hyn gyd â ni yn dyst o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a osodasant ddau ger bron, Ioseph yr hwn a enwid Barsabas, ac a gyfenwid Iustus, a Matthias.

24 A chan weddiö, hwy a ddywedasant, Tydi, Arglwydd, yr hwn a wyddost galonnau pawb, dangos pa un o'r ddau hyn a etholaist,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r apostoliaeth, o'r hon y cyfeiliornodd Iudas, i fyned i'w le ei hun.

26 A hwy a fwriasant eu coelbrennau hwynt: ac ar Matthias y syrthiodd y coelbren; ac efe a gyfrifwyd gyd â'r un apostol ar ddeg.

PEN. II.

1 Yr apostolion, wedi eu llewri â'r Yspryd Glân, yn llafaru ag amryw dafodau; a rhai yn rhyfeddu o'u plegyd; ac eraill yn eu gwatwar: 14 a Pheidr yn eu hargyhoeddi hwy; ac yn dangos fod yr apostolion yn llafaru trwy nerth yr Yspryd Glân; a bod yr Iesu wedi cyfodi oddi wrth y meirw, a dyrchafu i'r nefoedd; a thycallt o hono yr Yspryd Glân; ac mai efe oedd y Messias; gwr a wyddent hwy ei fod yn brofedig gan Dduw, trwy ei wyrthiau, a'i ryfeddodau, a'i arwyddion; a chweddi ei groes-hoelio, nid heb ei derfynedig gynghor, a'i rag-wybodaelth ef. 37 Pedr yn bedyddio lawer o'r rhai a droisid: 41 y rhai wedi hynny sydd yn cyttal yn dduwiol ac yn gariadus. Yr apostolion yn gwneuthur gwyrthiau lawer; a Duw beunydd yn ychwanegu ei eglwys.

AC wedi dyfod dydd y Pentecost, yr oeddynt hwy oll yn gyttun yn yr un lle.

2 Ac yn ddisymmwth y daeth swm o'r nef, megis gwÿnt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ lle yr oeddynt yn eistedd.

3 Ac ymddangosodd iddynt dafodau gwahanedig megis o dân, ac efe a eisteddodd ar bob un o honynt.

4 A hwy oll a lanwyd â'r Yspryd Glân, ac a ddechreuasant lafaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Yspryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Ierusalem, Iuddewon, gwÿr bucheddol o bob cenedl dan y nef.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bod pob un yn eu clywed hwy yn llafaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Wele, onid Galileaid yw y rhai hyn oll sy yn llafaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt bob un yn ein hiaith ein hun yn yr hon y'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Iudea, a Chappadocia, Pontus, ac Asia,

10 Phrygia, a Phamphylia, yr Aiplt, a pharthiau Libya, yr hon sydd ger llaw Cyrene, a dieithriaid o Rufeinwÿr, Iuddewon a phroselytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym

ni yn eu clywed hwynt yn llafaru yn ein hiaith ni fawrion weithredoedd Duw.

12 A synnasant oll, ac a amheuasant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fod?

13 Ac eraill, gan watwar, a ddywedasant, Llawn o win melys ydynt.

14 ¶ Eithr Pedr, yn sefyll gyd â'r un ar ddeg, a gyfododd ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, O wÿr o Iuddewon, a chwi oll sydd yn trigo yn Ierusalem, bydded hyspysol hyn i chwi, a chlust-ymwrandêwch â'm geiriau:

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chi yn tybied; oblegyd y drydedd awr o'r dydd yw hi.

16 Eithr hyn yw y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd Ioël,

17 A bydd yn y dyddiau diweddaf (medd Duw) y tywalltaf o'm Hyspryd ar bob cnawd: a'ch meibion chwi a'ch merched a brophwydant, a'ch gwÿr ieuaingc a welant wel-edigaethau, a'ch hynafgwÿr a freuddwydiant freuddwydion:

18 Ac ar fy ngweision ac ar fy llaw-forwynion y tywalltaf o'm Hyspryd yn y dyddiau hynny; a hwy a brophwydant:

19 A mi a roddaf ryfeddodau yn y nef uchod, ac arwyddion yn y ddaear isod; gwaed, a thân, a thiarth mŵg.

20 Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod.

21 A bydd, pwy bynnag a alwo ar enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 *Ha* wÿr Israel, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gwr profedig gan Dduw yn eich plith chwi, trwy nerthoedd a rhyfeddodau ac arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eich canol chwi, megis ag y gwyddoch chwithau:

23 Hwn, wedi ei roddi trwy derfynedig gynghor a rhag-wybodaelth Duw, a gymmerasoch chwi, a thrwy ddwyllaw anwir a groes-hoeliasoch, ac a laddasoch:

24 Yr hwn a gyfododd Duw, gan

ryddhâu gofidiau ângau: canys nid oedd bosibl ei attal ef ganddo.

25 Canys Dafydd sydd yn dywedyd am dano, Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn wastad; canys ar fy neheu-law y mae, fel na'm hysgoger.

26 Am hynny y llawenychodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhafod; i'e, a'm cnawd hefyd a orphwys mewn gobraith:

27 Am na adewi fy enaid yn uffern, ac na oddefi i'th Sanct weled llygredigaeth.

28 Gwnaethost yn hyspys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd â'th wynebpryd.

29 *Ha* wŷr frodyr, y mae yn rhŷdd i mi ddywedyd yn hŷ wrthy ch am y patriarch Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn.

30 Am hynny, ac efe yn brophwyd, yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, Mai o ffrwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodai efe Grist i eistedd ar ei orseddfa ef:

31 Ac efe yn rhag-weled, a lafarodd am adgyfodiad Crist, na adawyd ei enaid ef yn uffern, ac na's gwelodd ei gnawd ef lygredigaeth.

32 Yr Iesu hwn a gyfododd Duw fynu; o'r hyn yr ydym ni oll yn dystion.

33 Am hynny, wedi eu ddyrchafu ef trwy ddeheu-law Duw, ac iddo dderbyn gan y Tad yr addewid o'r Yspryd Glân, efe a dywalltodd y peth yma yr ydych chiwi yr awrhon yn ei weled ac yn ei glywed.

34 Oblegyd ni ddyrchafodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, Yr Arglwydd a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law,

35 Hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.

36 Am hynny gwybydded holl dŷ Israel yn ddiogel, ddarford i Dduw wneuthur yn Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a groes-hoeliasoch chiwi.

37 ¶ Hwylhau wedi clywed hyn, a ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywedasant wrth Pedr, a'r apostol-

ion eraill, *Ha* wŷr frodyr, beth a wnawn ni?

38 A Phedr a ddywedodd wrth-ynt, Edifarhêwch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chwi a dderbyniwch ddawn yr Yspryd Glân.

39 Canys i chiwi y mae yr addewid, ac i'ch plant, ac i bawb ym mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tystiolaethodd ac y cynghorodd efe, gan ddywedyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.

41 ¶ Yna y rhai a dderbyniasant ei air ef yn ewyllysgar, a fedyddiwyd: a chwanegwyd *attynt* y dwthwn hwnnw ynghŷlech tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhâu yn athrawiaeth ac ynghymdeithas yr apostolion, ac yn torri bara, ac mewn gweddïau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bob enaid: a llawer o ryfeddodau ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr apostolion.

44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr un man, a phob peth ganddynt yn gyffredin;

45 A *hwy* a werthasant eu meddiannau a'u dâ, ac a'u rhannasant i bawb, fel yr oedd yr eisïau ar neb.

46 A hwy beunydd yn parhâu yn gyttùn yn y deml, ac yn torri bara o dŷ i dŷ, a gymmerasant eu lluniaeth mewn llawenydd a symledd calon;

47 Gan foli Duw, a chael ffafgan yr holl bobl. A'r Arglwydd a chwanegodd beunydd at yr eglwys y rhai fyddent gadwedig.

PEN. III.

1 *Pedr*, wrth bregethu i'r bobl a ddaethai i weled y cloff a roisid ar ei draed, 12 yn proffesu nad trwy ei rym a'i dduwioldeb ef, neu Ioan, y gwnaethid ef yn iach; ond trwy *Dduw*, a'i *Fab Iesu*, a thrwy *ffydd* yn ei enw ef: 13 gan eu ceryddu *hwy* hefyd am groes-hoelio yr Iesu; 17 yr hwn beth gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni terfynedig gynghor Duw, a'r *ysgrythyrau*, 19 y mae efe yn eu hannog *hwy*, trwy edifeirwch a *ffydd*, i geisio maddeuant o'n pechodau, ac iachawduriaeth yn yr *urhwy* Iesu.

PEDR hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r deml ynghŷd, ar yr awr weddi, *sef* y nawfed.

2 A rhyw wr cloff o groth ei fam a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrthi borth y deml, yr hwn a elwid Prydferth, i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r deml.

3 Yr hwn, pan welodd efe Pedr ac Ioan ar fedr myned i mewn i'r deml, a ddeisyfiodd gael elusen.

4 A Phedr yn dal sulw arno, gyd ag Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd sulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Pedr, Arian ac aur nid oes gennyf; eithr yr hyn sydd gennyf, *hynny* yr wyf yn ei roddi i ti: Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei ddeheu-law, efe a'i cyfododd *ef* i fynu; ac yn ebrwydd ei draed ef a'i fferau a gadarnhawyd.

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynt i'r deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr un a eisteddai am elusen wrth borth Prydferth y deml: a hwy a lánwyd o fraw a synnedigaeth am y peth a ddigwyddasai iddo.

11 Ac fel yr oedd y cloff a iachasid yn attal Pedr ac Ioan, yr holl bobl yn frawychus a gyd-redodd attynt i'r porth a elwir *Porth* Solomon.

12 ¶ A phan welodd Pedr, efe a attebodd i'r bobl, *Ha wŷr* Israeliaid, beth a wnewch chi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chi yn dal sulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun neu *ein* duwioldeb y gwnaethem i hwn rodio?

13 Duw Abraham, ac Isaac, a Iacob, Duw ein tadau ni, a ogoneddodd ei Fab Iesu, yr hwn a draddodasoch chi, ac a'i gwadasoch ger bron Pilat, pan farnodd efe *ef* i'w ollwng yn rhŷd.

14 Eithr chi wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasoch roddi i chi wr llofruddiog;

15 A Thywysog y bywyd a laddasoch, yr hwn a gododd Duw o feirw; o'r hyn yr ydym ni yn dystion.

16 A'i enw ef, trwy ffydd yn ei enw ef, a nerthodd y dyn yma, a welwch ac a adwaenoch chi: a'r ffydd yr hon sydd trwyddo ef, a roes iddo ef yr holl iechyd hwn yn eich gŷydd chi oll.

17 Ac yn awr, frodyr, mi a wn mai trwy anwybod y gwnaethoch, megis y *gwnaeth* eich pendefigion chi hefyd.

18 Eithr y pethau a rag-fynegodd Duw trwy enau ei holl brophwydi, y dioddefai Crist, a gyilawnodd efe fel hyn.

19 ¶ Edifarlêwch gan hynny, a dychwelwch, fel y dileer eich pechodau, pan ddelo yr amseroedd i orphwys o olwg yr Arglwydd;

20 Ac yr anfono efe Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chi:

21 Yr hwn sydd raid i'r nef ei dderbyn, hyd amseroedd adferiad pob peth, y rhai a ddywedodd Duw trwy enau ei holl sanctaidd brophwydi, eriôed.

22 Canys Moses a ddywedodd wrth y tadau, Yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrândêwch ym mhob peth a ddywetto wrthyh.

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyrddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynnifer ag a lafarasant, a rag-fynegasant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwychwi ydych blant y prophwydi, a'r cyfammod yr hwn a wnaeth Duw â'n tadau ni, gan ddywedyd wrth Abraham, Ac yn dy had di y bendithir holl dylwythau y ddaear.

26 Duw gwedi cyfodi ei Fab Iesu, a'i hanfonodd ef i chi yn gyntaf, gan eich bendithio chi,

trwy droi pob un o honoch ymaith oddi wrth eich drygioni.

PEN. IV

1 *Llywodraethwyr yr Iuddewon yn anfoddlon i bregeth Pedr, 4 (er troi miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywsent y gair) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan: 5 wedi hynny Pedr, wrth ei holi, yn ddywedyd yn hyderus, mai trwy enw yr Iesu yr iachasid y cloff, ac mai trwy Iesu yn unig y bydd raid i ninnau gael iachawdwriaeth dragonyddol: 13 hwythau yn gorchymyn iddo ef, ac i Ioan, na phregethent mwyoch yn yr enw hwnnw; ac yn eu bygrwth hwy: 23 yr eglwys ar hynny yn ymrô i weddïo; 31 a Dwr, trwy gynhyrfu y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo, yn tystiolaethu glyced o hono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnhau yr eglwys, trwy roddi yr Yspryd Glân, a chariad perffaith tu ag at eu gilydd.*

AC fel yr oeddynt yn llafaru wrth y bobl, yr offeiriaid, a blaenor y deml, a'r Saduceaid, a ddaethant arnynt hwy;

2 Yn flin ganddynt am eu bod hwy yn dysgu y bobl, ac yn pregethu trwy yr Iesu yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a osodasant ddwyllaw arnynt hwy, ac a'u dodasant mewn dalia hyd drannoeth: canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywsant y gair, a gredasant; a rhufedi y gwyr a wnaed ynghylch pun mil.

5 ¶ A digwyddodd drannoeth, ddarod i'w llywodraethwyr hwy, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, ymgynnull i Ierusalem,

6 Ac Annas yr arch-offeiriad, a Chaiaphas, ac Ioan, ac Alexander, a chymmaint ag oedd o genedl yr arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy yn y canol, hwy a ofynasant, Trwy ba awdurdod, neu ym mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Pedr, yn gyflawn o'r Yspryd Glân, a ddywedodd wrthynt, *Chwyrchwi* bennaethiaid y bobl, a henuriaid Israel,

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda i'r dyn claf, *sef* pa wedd y iachawyd ef;

10 Bydded hyspys i chwi oll, ac i bawb o bobl Israel, mai trwy enw Iesu Grist o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliasoch chwi, yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy hwnnw

y mae hwn yn sefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 Hwn yw y maen a lyswyd gennych chwi yr adeiladwyr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.

12 Ac nid oes iachawdwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall dan y nef, wedi ei roddi ym mhlith dynion, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 ¶ A phan welsant hyfder Pedr ac Ioan, a deall mai gwyr anllythrennog ac annysgedig oeddynt, hwy a ryfeddasant; a hwy a'u hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Iesu.

14 Ac wrth weled y dyn a iachasid yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywedyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghorasant â'u gilydd,

16 Gan ddywedyd, Beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddiâu arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, hyspys i bawb a'r sydd yn preswyllo yn Ierusalem, ac ni's gallwn ni ei wadu.

17 Eithr fel na's taner ym mhellach ym mhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na lafaront mwyach wrth un dyn yn yr enw hwn.

18 A hwy a'u galwasant hwynt, ac a orchymynasant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddysgent yn enw yr Iesu

19 Eithr Pedr ac Ioan a atlebasant iddynt, ac a ddywedasant, Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrandaw arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw, bernwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddywedom y pethau a welsom ac a glywsom.

21 Eithr wedi eu bygwth ym mhellach, hwy a'u gollyngasant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, oblegyd y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dyn uwchlaw deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechyd-wriaeth.

23 ¶ A hwythau, wedi eu goll-

wng ymaith, a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosasant yr holl bethau a ddywedasai yr arch-offeiriad a'r henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywsant, o un fryd a gyfodasant eu llef at Dduw, ac a ddywedasant, O Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethost y nef a'r ddaear, a'r mor, ac oll sydd ynddynt ;

25 Yr hwn trwy yr Yspryd Glân, y'ngenau dy was Dafydd, a ddywedaist, Paham y terfysgodd y cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer ?

26 Brenhinoedd y ddaear a safasant i fynu, a'r llywodraethwyr a ymgasglasant ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.

27 Canys mewn gwirionedd, yu y ddinas hon yr ymgynhullodd yn erbyn dy Sanct Fab Iesu, yr hwn a ennciniaist ti, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r cenhedloedd, a phobl Israel,

28 I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gynghor di eu gwneuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniattâ i'th weision draethu dy air di gyd â phob hyfder ;

30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwneler arwyddion a rhyfeddodau trwy enw dy sanctaidd Fab Iesu.

31 ¶ Ac wedi iddynt weddio, siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo ; a hwy a lánwyd oll o'r Yspryd Glân, a hwy a lafarasant air Duw yn hyderus.

32 A lliaws y rhai a gredasant oedd o un galon, ac un enaid ; ac ni ddywedodd neb o honynt, fod dim a'r a feddai yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bob peth yn gyffredin.

33 A'r apostolion trwy nerth mawr a roddasant dystiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu : a gras mawr oedd arnynt hwy oll.

34 Canys nid oedd un anghenus yn eu plith hwy : oblegyd cynnifer ag oedd berchen tiroedd neu dai,

a'u gwerthasant, ac a ddygasant werth y pethau a werthasid,

35 Ac a'u gosodasant wrth draed yr apostolion : a rhanwyd i bob un megis yr oedd yr angen arno.

36 A Ioseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr apostolion (yr hyn o'i gyfieithu yw, Mab diddanwch) yn Lefiad, ac yn Cypriad o genedl,

37 A thir ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr arian, ac a'i gosododd wrth draed yr apostolion.

PEN. V.

1 *Wedi i Ananias a Sapphira ei wraig, am eu rhugrith, guympo i lawr yn feiric wrth gerydd Pedr, 12 ac i'r apostolion eraill wneuthur llawer o wyrthiau, 14 er cynnydd i'r ffydd, 17 y mae yr apostolion yn cael eu carcharu eithaith ; 19 ac er hynny yn cael eu gwaredu gan angel, yr hwn sydd yn erchi iddynt bregethu i bawb ar gyhoedd : 21 hwythau, wedi iddynt bregethu felly yn y deul, 29 a cher bron y cynghor, 33 mewn perygl o gael eu lladd ; eithr trwy gynghor Gamaliel, cynghorwr mawr ym mhilith yr Iuddewon, yn cael eu cadw yn fyw, 40 ac yn unig eu curo : a hwythau yn gogoneddu Duw am hynny, ac heb beidio â phregethu.*

EITHR rhyw wr, a'i enw Ananias, gyd â Sapphira ei wraig, a werthodd dir,

2 Ac a ddarn-guddiodd beth o'r gwerth, a'i wraig hefyd o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'i gosododd wrth draed yr apostolion.

3 Eithr Pedr a ddywedodd, Ananias, paham y llanwodd Satan dy galon di i ddywedyd celwydd wrth yr Yspryd Glân, ac i ddarn-guddio peth o werth y tir ?

4 Tra yr ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros ? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant ti ? paham y gosodaist y peth hwn yn dy galon ? ni ddywedaist ti gelwydd wrth ddynion, ond wrth Dduw.

5 Ac Ananias, pan glybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd. A daeth ofn mawr ar bawb a glybu y pethau hyn.

6 A'r gwyr ieuainge a gyfodasant, ac a'i cymmerasant ef, ac a'i dygasant allan, ac a'i claddasant.

7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef, heb wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.

8 A Phedr a attebodd iddi, Dy-

wed di i mi, Ai er cymmaint y gwerthasoch chwi y tir? Hithau a ddywedodd, Ië, er cymmaint.

9 A Phedr a ddywedodd wrthi, Paham y cytunasoch i demtio Ysryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdasant dy wr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant dithau allan.

10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r gwŷr ieuaingc wedi dyfod i mewn, a'i cawsant hi yn farw; ac wedi iddynt ei dwyn hi allan, hwy a'i claddasant hi yn ymyl ei gwr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl eglwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 ¶ A thrwy ddwyllaw yr apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer ym mhlith y bobl (ac yr oeddynt oll yn gyttùn ym mhorth Solomon.

13 Eithr ni feiddiai neb o'r lleill ymgysylltu â hwynt: ond y bobl oedd yn eu mawrhâu.

14 A chwanegwyd atynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wŷr a gwagedd hefyd)

15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan ar hŷd yr heolydd, a'u gosod ar welyau a glythau, fel o'r hyn lleiaf y cysgodai cysgod Pedr, pan ddelai heibio, rai o honynt.

16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd o'r dinasoedd o amgylch Ierusalem, gan ddwyn rhai cleifion, a rhai a dralodid gan ysprydion aflan; y rhai a iachawyd oll.

17 ¶ A'r arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd ag ef (yr hon yw heresi y Saduceaid) ac a länwyd o gynfigen,

18 Ac a ddodasant eu dwyllaw ar yr apostolion, ac a'u rhoisant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr angel yr Arglwydd o hŷd nos a agorodd ddrysau y carchar, ac a'u dug hwynt allan ac a ddywedodd,

20 Ewch, sefwch a llafarwch yn y deml wrth y bobl holl eiriau y fuchedd hon.

21 A phan glywsant, hwy a aethant yn fore i'r deml, ac a athraw-

iaethasant. Eithr daeth yr arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a alwasant ynghyd y cynghor, a holl henuriaid plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar i'w dwyn hwy ger bron.

22 A'r swyddogion, pan ddaethant, ni chawsant hwynt yn y carchar; eithr hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd, Yn wir ni a gawsom y carchar wedi ei gau o'r fath sicraf, a'r ceidwaid yn sefyll allan o flaen y drysau; eithr pan agorasom, ni chawsom neb i mewn.

24 A phan glybu yr arch-offeiriad, a blaenor y deml, a'r arch-offeiriaid pennaf, yr ymadroddion hyn, ammeu a wnaethant yn eu cylch hwy, beth a ddeuai o hyn.

25 Yna y daeth yn ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, Wele, y mae y gwŷr a ddodasoch chwi yngharchar, yn sefyll yn y deml, ac yn dysgu y bobl.

26 Yna y blaenor, gyd â'r swyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais: (oblegyd yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u gosodasant o flaen y cynghor: a'r arch-offeiriad a ofynodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, Oni orchymynasom ni, gan orchymyn i chwi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chwi a lanwasoch Ierusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom ni waed y dyn hwn.

29 ¶ A Phedr a'r apostolion a attebasant ac a ddywedasant, Rhaid yw ufuddhâu i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Iesu, yr hwn a laddasoch chwi, ac a groes-hoeliasoch ar bren.

31 Hwn a ddyrchafodd Duw â'i ddeheu-law, yn Dywysog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pechodau.

32 A nyni ydym ei dystion ef o'r pethau hyn, a'r Ysryd Glân hefyd, yr hwn a roddes Duw i'r rhai sydd yn ufuddhâu iddo ef

33 ¶ A phan glywsant hwy *hymny*,

hwy a ffrommasant, ac a ymgyng-
horasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisead a'i enw
Gamaliel, doctor o'r gyfraith, parch-
edig gan yr holl bobl, a gyfododd
i fynu yn y cynghor, ac a archodd
yrru yr apostolion allan dros ennyd
fechan ;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, *Ha*
wŷr o Israel, edrychwch arnoch
eich hunain, pa beth yr ydych ar
fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn
cyfododd Theudas i fynu, gan ddy-
wedyd ei fod ef yn rhyw un ; wrth
yr hwn y glynnodd rluifedi o wŷr,
ynghŷlch pedwar cant : yr lhw a
laddwyd, a chynnifer oll a ufudd-
hasant iddo, a wasgarwyd, ac a
wnaed yn ddiddym.

37 Ar ol hwn y cyfododd Iudas
y Galilead, yn nyddiau y dreth ; ac
efe a drodd bobl lawer ar ei ol : ac
yntau hefyd a ddarfu am dano, a
chynnifer oll a ufuddhasant iddo a
wasgarwyd.

38 Ac yr awrhon, meddaf i chwi,
Ciliwch oddi wrth y dynion hyn, a
gadêwch iddynt : oblegyd os o ddyn-
ion y mae y cynghor hwn, neu y
weithred hon, fe a ddiddymmir ;

39 Eithr os o Dduw y mae, ni
ellwch chwi ei ddiddymmu, rhag
eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chyttuno ag ef a wnaethant.
Ac wedi iddynt alw yr apostolion
attynt, a'u curo, hwy a orchymyn-
asant iddynt na lafarent yn enw yr
Iesu, ac a'u gollyngasant ymaith.

41 ¶ A hwy a aethant allan o
olwg y cynghor yn llawen, am eu
cyfrif hwynt yn deilwng i ddiodef
amharch o achos ei enw ef.

42 A beunydd yn y deml, ac o
dŷ i dŷ, ni phleidiasant â dysgu a
phregethu Iesu Grist.

PEN. VI.

¹ Yr apostolion yn chwennych naul esgeulusid
y tlodion, o ran eu lluniaeth corphorol ;
ac yn ofalus hefyd eu hunain am gyfrannu
gair Duw, lluniaeth yr enaid : ³ yn
ordeinio swydd diaconiaeth i saith o wŷr
etholedig ; ⁵ o'r rhai y mae Stephan,
gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, yn
un : ¹² ei ddul ef gan y rhai a warad-
wyddodd efe wrth ymresymmu ; ¹³ ac
achwyn arno ar gam, am gablu yn erbyn
y gyfraith a'r deml.

AC yn y dyddiau hynny, a'r dis-
gyblion yn amlhâu, bu grwg-
nach gan y Groegiaid yn erbyn yr
Hebreaid, am ddirmygu eu gwrag-
edd gweddwon hwy yn y weinodog-
aeth feunyddiol.

2 Yna y deuddeg a alwasant
ynghŷd y lliaws disgyblion, ac a
ddywedasant, Nid yw gymmesur i
ni adael gair Duw, a gwasanaethu
byrddau.

3 Am hynny, frodyr, edrychwch
yn eich plith am seithwŷr da en
gair, yn llawn o'r Yspryd Glân a
doethineb, y rhai a osodom ar hyn
o orchwyl.

4 Eithr nyhi a barhâwn mewn
gweddi a gweinidogaeth y gair.

5 ¶ A boddlon fu yr ymadrodd
gan yr holl liaws : a hwy a ethol-
asant Stephan, gwr llawn o ffydd
ac o'r Yspryd Glân, a Philip, a
Phrochorus, a Nicanor, a Thimon, a
Pharmenas, a Nicholas, proselyt o
Antiochia :

6 Y rhai a osodasant hwy ger
bron yr apostolion ; ac wedi iddynt
weddio, hwy a ddodasant eu dwy-
law arnynt hwy.

7 A gair Duw a gynnyddodd ; a
rhifedi y disgyblion yn Ierusalem a
amhaodd yn ddirfawr, a thyrfa
fawr o'r offeiriaid a ufuddhasant i'r
ffydd.

8 Eithr Stephan, yn llawn ffydd
a nerth, a wnaeth ryfeddodau ac
arwyddion ym mhliht y bobl.

9 ¶ Yna y cyfododd rhai o'r syn-
agog a elwir eiddo y Libertiniaid,
a'r Cyreniaid, a'r Alexandriaid, a'r
rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ym-
ddadlau â Stephan.

10 Ac ni allent wrthwynebu y
doethineb a'r yspryd trwy yr hwn
yr oedd efe yn llafaru.

11 Yna y gosodasant wŷr i ddy-
wedyd, Nyhi a'i clywsom ef yn dy-
wedyd geiriau cablaid yn erbyu
Moses, a Duw.

12 A hwy a gynhyrfasant y bobl,
a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion ; a
chan ddyfod arno, a'i cipasant ef,
ac a'i dygasant i'r gynghorfa ;

13 Ac a osodasant au dystion, y
rhai a ddywedent, Nid yw y dyn

hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau yn erbyn y lle sanctaidd hwn, a'r gyfraith.

14 Canys nyini a'i clywsom ef yn cywedyd, y distrywiai yr Iesu hwn o Nazareth y lle yma, ac y newidiai efe y defodau a draddododd Moses i ni.

15 Ac fel yr oedd yr holl rai a eisteddent yn y cynghor yn dal sulw arno, hwy a welent ei wyneb ef fel wyneb angel.

PEN. VII.

1 *Stephan, wrth gael cennad i ateb drosto ei hun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iawn; a pha fodd y dewisodd Duw y tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu y babel a'r deml: 37 a thystiolaethu o Moses ei hun am Grist: 44 ac na pharhâi y seremoniau oddi allan, y rhai a ordeiniesid ar ddull y portreiaid nefol, ond dros amser: 51 gan eu ceryddu hwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Crist y Cyfaion hwnnw, am yr hwn y rhag-ddywedasai y prophwydi y deuai efe i'r byd: 54 hwythau ar hynny yn ei labyddio ef i farwolaeth; ac yntau yn gorchymyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddio drostynt hwy.*

YNA y dywedodd yr arch-offeiriad, A ydyw y pethau hyn felly?

2 Yntau a ddywedodd, *Ha wŷr*, frodyr, a thladau, gwrandêwch: Duw y gogoniant a ymddangosodd i'r tad Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Carran;

3 Ac a ddywedodd wrthio, Dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy dylwyth, a dyred i'r tir a ddangoswyf i ti.

4 Yna y daeth efe allan o dir y Caldeaid, ac y preswylodd yn Carran: ac oddi yno, wedi marw ei dad, efe a'i symmudodd ef i'r tir yma yn yr hwn yr ydych chwi yn preswyllo yr awrhon.

5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, na ddo led troed; ac efe a addawodd ei roddi iddo i'w feddianu, ac i'w had ar ei ol, pryd nad oedd plentyn iddo.

6 A Duw a lafarodd fel hyn; Dy had di a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddeithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant bedwar can mlynedd.

7 Eithr y genedl yr hon a wasan-

aethant hwy, a farnaf fi, medd Duw: ac wedi hynny y deuant allan, ac a'm gwasanaethant i yn y lle hwn.

8 Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad. Felly *Abraham* a genhedlodd Isaac, ac a enwaeddodd arno yr wythfed dydd: ac Isaac a genhedlodd Iacob; a Iacob a genhedlodd y deuddeg patriarch.

9 A'r patrieirch, gan gynfigennu, a werthasant Ioseph i'r Aipt: ond yr oedd Duw gyd ag ef,

10 Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb y'ngolwg Pharao brenhin yr Aipt; ac efe a'i gosodd ef yn llywodraethwr ar yr Aipt, ac ar ei holl dŷ.

11 Ac fe ddaeth newyn dros holl dir yr Aipt a Chanaan, a gorthrymder mawr; a'n tadau ni chawsant lumiaeth.

12 Ond pan glybu Iacob fod yd yn yr Aipt, efe a anfonodd ein tadau ni allan yn gyntaf.

13 A'r ail *waith* yr adnabuwyd Ioseph gan ei frodyr; a chenedl Ioseph a aeth yn hyspys i Pharao.

14 Yna yr anfonodd Ioseph, ac a gyrchodd ei dad Iacob, a'i holl genedl, pymtheg enaid a thrugain.

15 Felly yr aeth Iacob i wared i'r Aipt, ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd.

16 A hwy a symmudwyd i Sichein, ac a ddodwyd yn y bedd a brynasai Abraham er arian, gan feibion Emmor *tad* Sichein.

17 A phan nesaodd amser yr addewid, yr hwn a dyngasai Duw i Abraham, y bobl a gynnyddodd, ac a amlhaodd yn yr Aipt,

18 Hyd oni chyfododd brenhin arall, yr hwn nid adwaenai mo Ioseph.

19 Hwn a fu ddichellgar wrth ein cenedl ni, ac a ddrygodd ein tadau, gan beri iddynt fwrw allan eu plant, fel na eppilient.

20 Ar yr hwn amser y ganwyd Moses; ac efe oedd dlws i Dduw, ac a fagwyd dri mis yn nhŷ ei dad.

21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharao a'i cyfododd ef i synu, ac a'i magodd ef yn fab iddi ei hun

22 A Moses oedd ddysgedig yn holl ddoethineb yr Aiphitiaid, ac oedd nerthol mewn geiriau ac mewn gweithredoedd.

23 A phan oedd efe yn llawn ddeugein-mlwydd oed, daeth i'w galon ef ymweled â'i frodyr plant yr Israel.

24 A phan welodd efe un yn cael cam, efe a'i hymddiffynodd *ef*, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrym-mid, gan daro yr Aipltiwr :

25 Ac efe a dybiodd fod ei frodyr yn deall, fod Duw yn rhoddi iach-awdwriaeth iddynt trwy ei law ef ; eithr hwynt hwy ni ddeallasant.

26 A r dydd nesaf yr ymddangos-odd efe iddynt, a hwy yn ymrafael-io, ac a'u hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, *Ha wŷr*, brodyr ydych chiwi ; paham y gwnewch gam â'ch gilydd ?

27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwith-iodd ef, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr arnom ni ?

28 A leddi di fi, y modd y lleddaist yr Aipltiwr ddoe ?

29 A Moses a ffodd ar y gair hwn, ac a fu ddi'eithr yn nhir Mad-ian ; lle y cenhedlodd efe ddau o feibion.

30 Ac wedi cyflawni deugain mlynedd, yr ymddangosodd iddo yn anialwch mynydd Sina, angel yr Arglwydd mewn fflam dân mewn perth.

31 A Moses pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg : a phan nesaodd i ystyried, daeth llef yr Arglwydd atto, *gan ddywedyd*,

32 Myfi *yw* Duw dy dadau, Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Ia-cob. A Moses, wedi myned yn ddy-chrynedig, ni feiddiai ystyried.

33 Yna y dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dattod dy esgidiau oddi am dy draed : canys y lle yr wyt yn sefyll ynddo sydd dir sanctaidd.

34 Gan weled y gwelais ddrygfyd fy mhobl y rhai sy yn yr Aipht, a mi a glywais eu griddfan, ac a ddis-gynais i'w gwared hwy. Ac yn awr dyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moses yma yr hwn a wrth-odasant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th osododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr ? hwn a anfonodd Duw yn llywydd ac yn waredwr, trwy law yr angel, yr hwn a ymddangosodd iddo yn y berth.

36 Hwn a'u harweiniodd hwynt allan, gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion yn nhir yr Aipht, ac yn y môr coch, ac yn y diffeithwch, ddeugain mlynedd.

37 ¶ Hwn yw y Moses a ddy-wedodd i feibion Israel, Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi o'ch brodyr fel myfi : arno ef y gwrandêwch.

38 Hwn yw efe a fu yn yr eglwys yn y diffeithwch, gyd â'r angel a ymddiddanodd ag ef ym mynydd Sina, ac â'n tadau ni ; yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol i'w rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnai ein tadau fod yn ufudd iddo, eithr cilgwithias-ant *ef*, a throisant yn eu calonnau i'r Aipht,

40 Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori : oblegyd y Moses yma, yr hwn a'u dug ni allan o dir yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo

41 A hwy a wnaethant lo yn y dyddiau hynny, ac a offrymmasant aberth i'r eilun, ac a ymlawenbasant y'ngweithredoedd eu dwylaw eu hun.

42 Yna y trodd Duw, ac a'u rhoddes hwy i fynu i wasanaethu llu y nef ; fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr y prophwydi, A offrymmas-och i mi laddedigion ac aberthau ddeugain mlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Israel ?

43 A chwi a gymmerasoch babell Moloch, a seren eich duw Remphan, lluniau y rhai a wnaethoch i'w hadd-oli : minnau a'ch symmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dystiolaeth oedd ym mhllith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchlymynasai yr hwn a ddy-wedai wrth Moses, am ei wneuthur ef yn ol y portreiad a welsai.

45 Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd ag Iesu i berchennogaeth y Cenhedl-oedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd :

46 Yr hwn a gafodd ffafir ger bron Duw, ac a ddymunodd gael tabernacl i Dduw Iacob.

47 Eithr Solomon a adeiladodd dŷ iddo ef.

48 Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylaw ; fel y mae y prophwyd yn dywedyd,

49 Y nef *yw* fy ngorsedd-faingc, a'r ddaear *yw* troed-faingc fy nhraed. Pa dŷ a adeiledwch i mi ? medd yr Arglwydd ; neu pa le *sydd* i'm gorphwysfa i ?

50 Onid fy llaw i a wnaeth hyn oll ?

51 ¶ Chwi rai gwar-galed, a dien-waededig o galon ac o glustiau, yr ydych chiwi yn wastad yn gwrthwynebu yr Yspryd Glân : megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa un o'r prophwydi ni ddarfu i'ch tadau chiwi ei erlid ? a hwy a laddasant y rhai oedd yn rhag-fynegi dyfodiad y Cyfiawn, i'r hwn yr awrhon y buoch chiwi fradwŷr a llofruddion :

53 Y rhai a dderbyniasoch y gyfraith trwy drefnid augylion, ac ni's cadwasoch.

54 ¶ A phan glywsant hwy y pethau hyn, hwy a ffrommasant yn eu calonnau, ac a ysgyrnygasant ddannedd arno.

55 Ac efe yn gyflawn o'r Yspryd Glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef ; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheu-law Duw.

56 Ac efe a ddywedodd, Wele, mi a welaf y nefoedd yn agored, a Mab y dyn yn eistedd ar ddeheu-law Duw.

57 Yna y gwaeddasant â llef uchel, ac a gauasant eu clustiau, ac a rutlrasant yn unfryd arno,

58 Ac a'i bwriasant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant : a'r tystion a ddodasant eu dillad wrth draed dyn ieuange a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiasant Stephan,

ag efe yn galw ar *Dduw*, ac yn dywedyd, Arglwydd Iesu, derbyn fy yspryd.

60 Ac efe a ostyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llef uchel, Arglwydd, na ddod y pechod hwn yn eu herbryn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.

PEN. VIII.

1 Yr eglwys, o achos yr erlid yn Ierusalem, wedi ei phlannu yn Samaria, 5 trwy waith Philip y dŷacon ; yr hwn a bregethodd, ac a wnaeth wyrthiau, ac a fedyddiodd lawer ; ym mhlith eraill Simon y swynwr, hudol mawr ym nysg y bobl. 14 Pedr ac Ioan yn dyfod i gadarnhâu ac i chwaneu yr eglwys, gan roddi yr Yspryd Glân trwy weddi ac ar ddodiud dwylaw : 18 a Simon yn ceisio prynu y cyffelyb awdurdod ganthynt ; 20 a Pheidr yn ei geryddu ef yn dost am ei ragrith a'i gybydd-dod, ac yn ei annog ef i edifarhâu ; 25 ac yn dychwelyd i Ierusalem, dan bregethu gair yr Arglwydd, efe ac Ioan : 26 ac angel yn anfon Philip i ddysgu ac i fedyddio yr efnuch o Ethiopia.

A SAUL oedd yn cyttuno i'w ladd ef. A bu yn y dyddiau hynny erlid mawr ar yr eglwys oedd yn Ierusalem ; a phawb a wasgarwyd ar hŷd gwledydd Iudea a Samaria, ond yr apostolion.

2 A gwŷr bucheddol a ddygasant Stephan *i'w gladdu*, ac a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul oedd yn anrheithio yr eglwys, gan fyned i mewn i bob tŷ, a llusgo allan wŷr a gwragedd, efe a'u rhoddes y'ngharchar.

4 A'r rhai a wasgarasid a dram-wyasant gan bregethu y gair.

5 Yna Philip a aeth i wared i ddinas Samaria, ac a bregethodd Grist iddynt.

6 A'r bobl yn gyttún a ddaliodd ar y pethau a ddywedid gan Philip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys ysprydion aflan, gan sefain â llef uchel, a aethant allan o lawer a berchennogid *gunddynt* ; a llawer yn gleifion o'r parlys, ac yn gloffion, a iachawyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw wr a'i enw Simon, oedd o'r blaen yn y ddinas yn swyno

ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei fod ef ei hun yn rhyw un mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwrandaw, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yw hwn.

11 Ac yr oeddynt â'u coel arno, o herwydd iddo dalm o amser eu hudo hwy â swynion.

12 Eithr pan gredasant i Philip, yn pregethu y pethau a berthynent i deyrnas Duw, ac i enw Iesu Grist, hwy a fedyddiwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

13 A Simon yntau hefyd a gredodd: ac wedi ei fedyddio, a lynodd wrth Philip; a synnodd arno wrth weled yr arwyddion a'r nerthoedd mawrion a wneid.

14 ¶ A phan glybu yr apostolion yn Ierusalem, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonasant attynt Pedr ac Ioan.

15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiasant drostynt, ar iddynt dderbyn yr Yspryd Glân.

16 (Canys etto nid oedd efe wedi syrthio ar neb o honynt: ond yr oeddynt yn unig wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Iesu)

17 Yna hwy a ddodasant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniasant yr Yspryd Glân.

18 A phan welodd Simon mai trwy osodiad dwylaw yr apostolion y rhoddid yr Yspryd Glân, efe a gynnygiodd iddynt arian,

19 Gan ddywedyd, Rhoddwch i minnau hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnag y gosodwyf fy nwyllaw, y derbynio efe yr Yspryd Glân.

20 Eithr Pedr a ddywedodd wrtho, Bydded dy arian gyd â thi i ddistryw, am i ti dybied y meddiennir dawn Duw trwy arian.

21 Nid oes i ti na rhan na chyfran yn y gorchwyl hwn: canys nid yw dy galon di yn uniawn ger bron Duw.

22 Edifarhâ gan hynny am dy ddrygioni hwn, a gweddia Dduw, a taddeuir i ti feddyl-fryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn

bustl chwerwder, ac mewn rhwym-edigaeth anwiredd.

24 A Simon a atebodd ac a ddywedodd, Gweddiwch chwi drosof fi at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedasoeh.

25 Ac wedi iddynt dystiolaethu a llafaru gair yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Ierusalem, ac a bregethasant yr efengyl yn llawer o bentrefi y Samariaid.

26 ¶ Ac angel yr Arglwydd a lafarodd wrth Philip, gan ddywedyd, Cyfod, a dos tu a'r deheu, i'r ffordd sydd yn myned i wared o Ierusalem i Gaza, yr hon sydd anghyfannedd.

27 Ac efe a gyfododd, ac a aeth. Ac wele gwr o Ethiopia, efnuch galluog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd ar ei holl drysor hi, yr hwn a ddaethai i Ierusalem i addoli;

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllen y prophwyd Esaias.

29 A ddywedodd yr Yspryd wrth Philip, Dos yn nes, a glŷn wrth y cerbyd yma.

30 A Philip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllen y prophwyd Esaias; ac a ddywedodd, A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllen?

31 Ac efe a ddywedodd, Pa fodd y gallaf, oddi eithr i ryw un fy nghyfarwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Philip ddyfod i fynu, ac eistedd gyd ag ef.

32 A'r lle o'r ysgrythyr yr oedd efe yn ei ddarllen, oedd hwn, Fel dafad i'r lladdfa yr arweiniwyd ef; ac fel oen ger bron ei gneifiwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau:

33 Yn ei ostyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymaith; eithr pwy a draetha ei genhedlaeth ef? oblegyd dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaear.

34 A'r efnuch a atebodd Philip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae y prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw un arall?

35 A Philip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr ysgrythyr

honno, ac a bregethodd iddo yr Iesu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hŷd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr. A'r efnuch a ddywedodd, Wele ddwfr; beth sydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Philip a ddywedodd, Os wyt ti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, Yr wyf yn credu fod Iesu Grist yn Fab Duw.

38 Ac efe a orchymynodd sefyll o'r cerbyd: a hwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Philip a'r efnuch; ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, Yspryd yr Arglwydd a gipiodd Philip ymaith, ac ni welodd yr efnuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hŷd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Philip a gaed yn Azotus: a chan dramwy, efe a efangylodd ym mhob dinas hyd oni ddaeth ef i Cesarea.

PEN. IX.

1 *Saul yn myned i Ddamascus; a'i daraw ef i laer i'r ddaear; 10 a'i alw i fod yn apostol; 18 a'i fedyddio gan Ananiás; 20 yntau yn progethu Crist yn hyderus. 23 Yr Iuddeuon yn cynllwyn i'w ladd ef, 29 a'r Groegwyr hesyd; yntau yn drange rhag y ddwy blaid. 31 Yr eglwys yn cael llonyddwch. 32 Pedr yn iac'âu Aeneas o'r parlys, 36 ac yn codi Tabitha o farw i fyw.*

A SAUL etto yn chwêthu byg-ythiau a chelanedd yn erbyn disgyblion yr Arglwydd, a aeth at yr arch-offeiriad,

2 Ac a ddeisyfiodd ganddo lythyr-au i Ddamascus, at y synagogau, fel os cai efe neb o'r ffordd hon, na gwŷr na gwragedd, y gallai efe eu dwyn hwy yn rhwym i Ierusalem.

3 Ac fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamascus: ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a syrthiodd ar y ddaear, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid i?

5 Yntau a ddywedodd, Pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr

wyt ti yn ei erlid: caled yw i ti wingo yn erbyn y symbylan.

6 Yntau gan grynu, ac â braw arno, a ddywedodd, Arglwydd, beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas, ac fe a ddywedir i ti pa beth sy raid i ti ei wneuthur.

7 A'r gwŷr oedd yn cyd-deithio ag ef a safasant yn fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaear; a phan agorwyd ei lygaid, ni welai efe neb: eithr hwy a'i tywysasant ef erbyn ei law, ac a'i dygasant ef i mewn i Ddamascus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwytta nac yfed.

10 ¶ Ac yr oedd rhyw ddisgybl yn Damascus, a'i enw Ananiás: a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth, Ananiás. Yntau a ddywedodd, Wele fi, Arglwydd.

11 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir Uniawn, a chais yn nhŷ Iudas un a'i enw Saul, o Tarsus: canys wele y mae yn gweddio,

12 Ac efe a welodd mewn gwel-edigaeth wr a'i enw Ananiás, yn dyfod i mewn, ac yn dodi ei law arno, fel y gwelai eilwaith.

13 Yna yr atebodd Ananiás, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gwr hwn, faint o ddrygau a wnaeth efe i'th saint di yn Ierusalem:

14 Ac yma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr arch-offeiriad. i rwymo pawb sy yn galw ar dy enw di.

15 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dos ymaith: canys y mae hwn yn llestr etholedig i mi, i ddwyn fy enw ger bron y Cenhedloedd, a brenhinoedd, a phlant Israel.

16 Canys myfi a ddangosaf iddo pa bethau en maint sydd raid iddo ef eu dioddef er mwyn fy enw i.

17 Ac Ananiás a aeth ymaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ; ac wedi dodi ei ddwy law arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm

hanfonodd i (Iesu yr hwn a ymddangosodd i ti ar y ffordd y daethost) fel y gwelych drachefn, ac y'rh lanwr â'r Yspryd Glân.

18 Ac yn ebrwydd y syrthiodd oddi wrth ei lygaid ef megis cen : ac efe a gafodd ei olwg yn y man ; ac *efe* a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

19 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryflaodd. A bu Saul gyd â'r disgyblion oedd yn Damascus dalm o ddyddiau.

20 Ac yn ebrwydd yn y synagogau efe a bregethodd Grist, mai efe yw Mab Duw.

21 A phawb a'r a'i clybu *ef*, a synnasant, ac a ddywedasant, Onid hwn yw yr un oedd yn difetha yn Ierusalem y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth yma er mwyn hyn, fel y dygai hwynt yn rhwym at yr arch-offeiriaid ?

22 Eithr Saul a gynnyddodd fwyfwy o nerth, ac a orchfygodd yr Iuddewon oedd yn preswyllo yn Damascus, gan gadarnhâu mai hwn yw Crist.

23 ¶ Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr Iuddewon i'w ladd ef.

24 Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul : a hwy a ddisgwyliasant y pyrth ddydd a nos, i'w ladd ef.

25 Yna y disgyblion a'i cymmerasant ef o hŷd nos, ac a'i gollyngasant i wared dros y mur mewn basged.

26 A Saul, wedi ei ddyfod i Ierusalem, a geisiodd ymwasgu â'r disgyblion : ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod ef yn ddisgybl.

27 Eithr Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr apostolion, ac a fynegodd iddynt pa fodd y gwelsai efe yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o hono ag ef, ac mor hŷ a fuasai efe yn Damascus yn enw yr Iesu.

28 Ac yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn ac yn myned allan, yn Ierusalem.

29 A chan fod yn hŷ yn enw yr Arglwydd Iesu, efe a lafarodd ac a

ymddadlenodd yn erbyn y Groegiaid ; a hwy a geisiasant ei ladd ef.

30 A'r brodyr, pan wybuant, a'i dygasant ef i wared i Cesarea, ac a'i hanfonasant ef ymaith i Tarsus.

31 Yna yr eglwysi trwy holl Iudea, a Galilea, a Samaria, a gawsant heddwch, ac a adeiladwyd ; a chanrodio yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Yspryd Glân, hwy a amlhawyd.

32 ¶ A bu, a Phedr yn tramwy trwy yr holl *wledydd*, iddo ddyfod i wared at y saint hefyd y rhai oedd yn trigo yn Lyda.

33 Ac efe a gafodd yno ryw ddyn a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glaf o'r parlys.

34 A Phedr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Iesu Grist yn dy iachâu di : cyfod, a chyweiria dy wely. Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.

35 A phawb a'r oedd yn preswyllo yn Lyda a Saron a'i gwelsant ef, ac a ymchwelasant at yr Arglwydd.

36 ¶ Ac yn Ioppa yr oedd rhyw ddisgybles a'i henw Tabitha (yr hon, os cyfieithir, a elwir Dorcas) hon oedd yn llawn o weithredoedd da, ac elusenau y rhai a wnaethai hi.

37 A digwyddodd yn y dyddiau hynny iddi fod yn glaf, a marw : ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodasant hi mewn llofft.

38 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Ioppa, y disgyblion a glywsant fod Pedr yno ; ac a anfonasant ddau wr atto ef, gan ddeisyf nad oedai ddyfod hyd â'tynt hwy.

39 A Phedr a gyfododd, ac a aeth gyd â hwynt. Ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygasant ef i fynu i'r llofft : a'r holl wragedd gweddwon a safasant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peisiau a'r gwisgoedd a wnaethai Dorcas tra yr ydoedd hi gyd a hwynt.

40 Eithr Pedr, wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei liniau *ar lawr*, a weddiodd ; a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, cyfod. A hi a agorodd ei llygaid, a phau

welodd hi Pedr, hi a gododd yn ei heistedd.

41 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd hi i fynu. Ac wedi galw y saint a'r gwagedd gwedd-won, *efe* a'i gosododd hi ger bron yn fyw.

42 A hyspys fu trwy holl Ioppa : a llawera gredasant yn yr Arglwydd.

43 A bu iddo aros yn Ioppa lawer o ddyddiau gyd ag un Simon, barcer.

PEN. X.

¹ *Cornelius, gwr defosiynol, 5 wrth orchymyn angel, yn danfon i gyrchu Pedr: 11 yntau, trwy weledigaeth, 15, 20 a ddysgir na ddiystyrai mo'r Cenhedloedd. 34 Ac efe yn pregethu Crist i Cornelius, a'r rhai oedd gyd ag ef, 44 yr Yspryd Glân yn disgyn arnynt; 48 a'u bedyddio hwy.*

YR oedd rhyw wr yn Cæsarea, a'i enw Cornelius, canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd ;

2 *Gwr* defosiynol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddïo Duw yn wastadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth sydd, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddïau di a'th elusenau a ddyrchafasant yn goffadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wŷr i Ioppa, a gyr am Simon, yr hwn a gyfenwir Pedr :

6 Y mae efe yn llettya gyd ag un Simon, barcer, tŷ yr hwn sydd wrth y môr : efe a ddywed i ti pa beth sydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, efe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defosiynol o'r rhai oedd yn aros gyd ag ef :

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwynt i Ioppa.

9 A thrannoeth, fel yr oeddynt lwy yn ymdeithio, ac yn nesáu at y

ddinas, Pedr a aeth i fynu ar y tŷ i weddio, ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychai gael bwyd. Ac a hwynt yn parottŵi iddo, fe syrthiodd arno lewyg :

11 Ac *efe* a welai y nef yn agored, a rhyw lestr yn disgyn arno, fel llen-lliain fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i gollwng i wared hyd y ddaear :

12 Yn yr hon yr oedd pob rhyw bedwar-carnolion y ddaear, agwŷll-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto, Cyfod, Pedr, lladd, a bwyta.

14 A Phedr a ddywedodd, Nid felly, Arglwydd : canys ni fwytteais i erioed ddim cyffredin neu aflan.

15 A'r llef drachefn a ddywedodd wrtho yr ail waith, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

16 A hyn a wnaed dair gwaith : a'r llestr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef.

17 Ac fel yr oedd Pedr yn ammeu ynddo ei hun beth oedd y weledigaeth a welsai ; wele, y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn sefyll wrth y porth.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a a ofynasant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Pedr, yn llettya yno.

19 ¶ Ac fel yr oedd Pedr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yspryd wrtho, Wele dri wŷr yn dy geisio di.

20 Am hynny cyfod, disgyn, a dos gyd â hwynt, heb ammeu dim : o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phedr, wedi disgyn at y gwŷr a anfonasid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, Wele, myfi yw yr hwn yr ydych chi yn ei geisio : beth *yr* yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedasant, Cornelius y canwriad, gwr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac â gair da iddo gan holl genedl yr Iuddewon, a rybuddiwyd gan angel sanctaidd, i ddanfon am danat ti i'w dŷ, ac i wrandaw geirian gennyt.

23 Am hynny efe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u llettyodd hwy. A thrannoeth yr aeth Pedr ymaith gyd â hwy, a rhai o'r brodyr o Ioppa a aeth gyd ag ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cæsarea. Ac yr oedd Cornelius yn disgwyl am danynt, ac efe a alwasai ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac fel yr oedd Pedr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag ef, ac a syrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd ef.

26 Eithr Pedr a'i cyfododd ef i fynu, gan ddywedyd, Cyfod; dyn wyf finnau hefyd.

27 A than ymddiddan ag ef, efe a ddaeth i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnnull ynghyd.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch mai anghyfreithlawn yw i wr o Iuddew ymwasgu neu ddyfod at alltud: eithr Duw a ddangosodd i mi na alwn neb yn gyffredin neu yn aflan.

29 O ba herwydd, *ze*, yn ddiânâg, y daethum, pan anfonwyd am danaf: yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonasoch am danaf.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon o'r dydd yr oeddwn yn ymprydio, ac ar y nawfed awr yn gweddiio yn fy nhÿ: ac wele, safodd gwr ger fy mron mewn gwisg ddisglair,

31 Ac a ddywedodd, Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn coffa ger bron Duw.

32 Am hynny anfon i Ioppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Pedr: y mae efe yn llettya yn nhÿ Simon, barcer, y'nglân y môr; yr hwn, pan ddelo attat, a lafara wrthyt.

33 Am hynny yn ddiöed myfi a anfonais attat; a thi a wnaethost yn dda ddyfod. Yr awrhon, gan hynny, yr fÿm ni oll yn bresennol ger bron Duw, i wrandaw yr holl bethau a orchymynwyd i ti gan Dduw.

34 ¶ Yna yr agorodd Pedr ei enau, ac a ddywedodd, Yr wyf yn deall mewn gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb:

35 Ond ym mhob cenedl, y neb sydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, sydd gymmeradwy ganddo ef.

36 Y gair yr hwn a anfonodd Duw i blant Israel, gan bregethlu tangnefedd trwy Iesu Grist (efe yw Arglwydd pawb oll)

37 Chwychwi a wyddoch y gair a fu yn holl Iudea, gan ddechreu o Galilea, wedi y bedydd a bregethodd Ioan:

38 Y modd yr enneiniodd Duw Iesu o Nazareth a'r Yspryd Glân, ac â nerth; yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachâu pawb a'r oedd wedi eu gorthrymu gan ddiabol: oblegyd yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau ydym dystion o'r pethau oll a wnaeth efe y'ngwlad yr Iuddewon, ac yn Ierusalem; yr hwn a laddasant, ac a groes-hoeliasant ar bren:

40 Hwn a gyfododd Duw y trydydd dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg;

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tystion etholedig o'r blaen gan Dduw, *sef* i ni, y rhai a fwyttasom ac a yfasom gyd ag ef wedi ei adgyfodi ef o feirw.

42 Ac efe a orchymynodd i ni bregethu i'r bobl, a thystiolaethu mai efe yw yr hwn a ordeiniwyd gan Dduw yn Farnwr byw a meirw.

43 I hwn y mae yr holl brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef fadd-euant pechodau, trwy ei enw ef.

44 ¶ A Phedr etto yn llafaru y geiriau hyn, syrthiodd yr Yspryd Glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ag a ddaethent gyd â Phedr, a synnasant, am dywallt dawn yr Yspryd Glân ar y Cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llafaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr atebodd Pedr,

47 A all neb luddias dwfr, fel na fedyddier y rhai hyn, y rhai a dder-

byniasant yr Yspryd Glân, fel ninnau?

48 Ac efe a orchymynodd eu bedyddio hwynt yn enw yr Arglwydd. Yna y deisyfiasant arno aros dros ennyd o ddyddiau.

PEN. XI.

1 *Pedr, wedi achwyn arno am fyned i mewn at y Cenhedloedd, yn gwneuthur ei amddiffyn; 18 ac yn cael ei dderbyn. 19 Wedi cyrhaeddyd o'r efengyl hyd Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon Barnabas i'w cadarnhau hwynt. 26 Y disgyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw yn Gristianogion; 27 ac yn anfon ymcaered i'r brodyr yn Iudea, yn amser newyn.*

A'R apostolion a'r brodyr oedd i'r yndeua, a glywsant ddarfod i'r Cenhedloedd hefyd dderbyn gair Duw.

2 A phan ddaeth Pedr i fynu i Ierusalem, y rhai o'r enwaediad a ymrysonasant yn ei erbyn ef,

3 Gan ddywedyd, Ti a aethost i mewn at wŷr dienwaededig, ac a fwytteaist gyd â hwynt.

4 Eithr Pedr a ddechreuodd, ac a eglurodd y peth iddynt mewn trefn, gan ddywedyd,

5 Yr oeddwn i yn ninas Ioppa yn gweddio; ac mewn llewyg y gwelais weledigaeth, Rhyw lestr megis llen-llïain fawr yn disgyn, wedi ei gollwng o'r nef erbyn ei phedair congl; a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais; ac mi a welais bedwarcarnolion y ddaear, a gwŷllt-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrthyf, Cyfod, Pedr; lladd, a bwyta.

8 Ac mi a ddywedais, Nid felly, Arglwydd: canys dim cyffredin neu aflan nid aeth un amser i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hattebodd i eilwaith o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd tri wŷr yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn ynddo, wedi eu hanfon o Cæsarea attaf fi.

12 A'r Yspryd a archodd i mi fyned gyd â hwynt, heb ammeu dim. A'r chwe brodyr hyn a ddaethant gyd â mi; a nyini a ddaethom i mewn i dŷ y gwr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y gwelsai efe angel yn ei dŷ, yn sefyll ac yn dywedyd wrtho, Anfon wŷr i Ioppa, a gyr am Simon, a gyfenwir Pedr:

14 Yr hwn a lafara eiriau wrthyf, trwy y rhai y th iacheir di a'th holl dŷ.

15 Ac a myfi yn dechreu llafaru, syrthiodd yr Yspryd Glân arnynt, megis arnom ninnau yn y dechreuad.

16 Yna y cofiais air yr Arglwydd, y modd y dywedasai efe, Ioan yn wir a fedyddiodd â dwfwr; eithr chwi a fedyddir â'r Yspryd Glân.

17 Os rhoddes Duw gan hynny iddynt hwy gyffelyb rodd ag i ninnau, y rhai a gredasom yn yr Arglwydd Iesu Grist, pwy oeddwn i, i allu lluddias Duw?

18 A phan glywsant y pethau hyn, distawu a wnaethant, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Fe roddes Duw gan hynny i'r Cenhedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 ¶ A'r rhai a wasgarasid o herwydd y blinder a godasai yng-hŷlch Stephan, a dramwyasant hyd yn Phenice, a Cyprus, ac Antiochia, heb lafaru y gair wrth neb ond wrth yr Iuddewon yn unig.

20 A rhai o honynt oedd wŷr o Cyprus ac o Cyrene, y rhai wedi dyfod i Antiochia, a lafarasant wrth y Groegiaid, gan bregethu yr Arglwydd Iesu.

21 A llaw yr Arglwydd oedd gyd â hwynt: a nifer mawr a gredodd, ac a drodd at yr Arglwydd.

22 ¶ A'r gair a ddaeth i glustiau yr eglwys oedd yn Ierusalem am y pethau hyn: a hwy a anfonasant Barnabas i fyned hyd Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled gras Duw, a fu lawen ganddo, ac a gynghorodd bawb oll, trwy lwyr-fryd calon, i lynu wrth yr Arglwydd.

24 Oblegyd yr oedd efe yn wr da, ac yn llawn o'r Yspryd Glân, ac

o ffydd : a llawer o bobl a chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i Tarsus, i geisio Saul. Ac wedi iddo ei gael, efe a'i dug i Antiochia.

26 A bu iddynt flwyddyn gyfan yngynnull yn yr eglwys, a dysgu pobl lawer ; a bod galw y disgyblion yn Gristianogion yn gyntaf yn Antiochia.

27 ¶ Ac yn y dyddiau hynny daethl proflwydi o Ierusalem i wared i Antiochia.

28 Ac un o honynt, a'i enw Agabus, a gyfododd, ac a arwyddoocaodd trwy yr yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl fyd ; yr hwn hefyd a fu dan Claudius Caesar.

29 Yna y disgyblion, bob un yn ol ei allu, a fwriadasant anfon cymmorth i'r brodyr oedd yn preswyllo yn Iudea.

30 Yr hyn beth hefyd a wnaethiant ; gan ddanfôn at yr henuriaid trwy law Barnabas a Saul.

PEN. XII.

*1 Herod yn erlid y Cristianogion : yn lladd Iago ; ac yn carcharu Pedr : a'r angel yn ei waredu ef, wrth weddïau yr eglwys.
20 Herod, trwy falchder, yn cymmeryd iddo ei hun y gogoniant oedd ddyledus i Dduw ; ac yn cael ei daro gan yr angel, ac yn marw yn resynol : 24 a'r eglwys yn llwyddo ar ol ei farwolaeth ef.*

AC ynghylch y pryd hynny yr estynnodd Herod frenhin ei ddwyllaw i ddrygu rhai o'r eglwys.

2 Ac efe a laddodd Iago brawd Ioan â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr Iuddewon hynny, efe a chwanegodd ddala Pedr hefyd : (A dyddïau y bara croyw ydoedd hi.)

4 Yr hwn, wedi ei ddal, a roddes efe y'ng harchar, ac a'i traddododd at bedwar pedwariaid o filwyr i'w gadw ; gan ewyllysio, ar ol y Pasg, ei ddwyn ef allan at y bobl.

5 Felly Pedr a gadwyd yn y carchar : eithr gweddi ddyfal a wnaethpwyd gan yr eglwys at Dduw drosto ef.

6 A phan oedd Herod â'i fryd ar ei ddwyn ef allan, y nos honno yr oedd Pedr yn cysgu rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy gad-

wyn ; a'r ceidwaid o flaen y drws oeddynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd ger llaw, a goleuni a ddisgleiriodd yn y carchar : ac efe a darawodd ystlys Pedr, ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod yn fuan. A'i gadwyni ef a syrthiasant oddi wrth ei ddwyllaw.

8 A dywedodd yr angel wrtho, Ymwregysa, a rhwym dy sandalau. Ac felly y gwnaeth efe. Yna y dywedodd, Bwrw dy wisg am danat, a chanlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd ef : ac ni's gwybu mai gwiroedd y peth a wnaethid gan yr angel ; eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wylïadwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn yr hwn sydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun : ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hŷd un heol ; ac yn ebrwydd yr angel a aeth ymaith oddi wrtho.

11 A Phedr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir anfon o'r Arglwydd ei angel, a'm gwared i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwyliad pobl yr Iuddewon.

12 Ac wedi iddo gymmeryd pwyll, efe a ddaeth i dŷ Mair mam Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marc, lle yr oedd llawer wedi ymgasglu, ac yn gweddïo.

13 Ac fel yr oedd Pedr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth i ymwrandaw, a'i henw Rhode.

14 A phan adnabu hi lais Pedr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd ; eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Pedr yn sefyll o flaen y porth.

15 Hwylthau a ddywedasant wrthi, Yr wyt ti yn ynfydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei angel ef ydyw.

16 A Phedr a barhaodd yn curo : ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelsant ef, ac a synnasant.

17 Ac efe a amneidiodd arnynt â

llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y dygasai yr Arglwydd ef allan o'r carchar : ac efe a ddywedodd, Mynegwch y pethau hyn i Iago, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd, ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan ym mhlith y milwŷr, pa beth a ddaethai o Pedr.

19 Eithr Herod, pan ei ceisiodd ef, ac heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynodd eu cymmeryd hwy ymaith. Yntau a aeth i wared o Iudea i Cæsarea, ac a arhosodd yno.

20 ¶ Eithr Herod oedd yn lliidiog iawn yn erbyn gwŷr Tyrus a Sidon : a hwy a ddaethant yn gyttún atto ; ac wedi ynnill Blastus, yr hwn oedd ystafellydd y brenhin, hwy a ddeisyfiasant dangnefedd ; am fod eu gwlad hwynt yn cael ei chynhaliaeth o *wlad* y brenhin.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod, gwedi gwisgo dillad brenhinol, a eisteddodd ar orsedd-faingc, ac a areithiodd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Lleferydd Duw, ac nid dyn *ydwy*.

23 Ac allan o law y tarawodd angel yr Arglwydd ef, am na roisai y gogoniant i Dduw : a chan bryfed yn ei ysu, efe a drengodd.

24 ¶ A gair Duw a gynnyddodd ac a amlhaodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni eu gweinidogaeth, a ddychwelasant o Ierusalem, gan gymmeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc.

PEN. XIII.

¹ *Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenhedloedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr. 14 Paul yn pregethu yn Antiochia mai Iesu yw Crist. 42 Y Cenhedloedd yn credu; 45 yr Iuddewon yn gwrthwynebu, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas, ar hynny, yn troi at y Cenhedloedd. 48 Y rhai a drefnesid i fywyd, yn credu.*

YR oedd hefyd yn yr eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac athrawon ; Barnabas, a Simeon, yr hwn a elwid Niger, a Lucius o Cyrene, a Manaën brawdmaeth Herod y tetrarch, a Saul.

2 Ac fel yr oeddynt hwy yn gwasanaethu yr Arglwydd, ac yn ymprydio, dywedodd yr Yspryd Glân, Neillduwch i mi Barnabas a Saul, i'r gwaith y gelwais hwynt iddo.

3 Yna wedi iddynt ymprydio, a gweddio, a doddi eu dwylaw arnynt, hwy a'u gollyngasant ymaith.

4 ¶ A hwythau, wedi eu danfon ymaith gan yr Yspryd Glân, a ddaethant i Seleucia ; ac oddi yno a fordwyasant i Cyprus.

5 A phan oeddynt yn Salamis, hwy a bregethasant air Duw yn synagogau yr Iuddewon : ac yr oedd hefyd ganddynt Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy yr ynys hyd Paphus, hwy a gawsant ryw swynwr, gau-brophwyd o Iuddew, a'i enw Bariesu ;

7 Yr hwn oedd gyd â'r rhaglaw, Sergius Paulus, gwr call : hwn, wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeisyfiodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr Elymas y swynwr (cans felly y cyfieithir ei enw ef) a'u gwrthwynebodd hwynt, gan geisio gwyrdrôï y rhaglaw oddi wrth y ffydd.

9 Yna Saul (yr hwn hefyd a elwir Paul) yn llawn o'r Yspryd Glân, a edrychodd yn graff arno ef,

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bob twyll a phob ysgelerder, tydi mab diafol, a gelyn pob cyfiawnder, oni pheidi di â gŵyro uniawn ffyrdd yr Arglwydd ?

11 Ac yn awr wele, *y mae* llaw yr Arglwydd arnat ti, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amser. Ac yn ddiattreg y syrthiodd arno niwlen a thywyllwch ; ac efe a aeth oddi amgylch gan geisio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth ddysgeidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphylia ; eithr Ioan a ymadawodd oddi wrthynt, ac a ddychwelodd i Ierusalem.

14 ¶ Eithr hwynt-hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Pisidia, ac a acthant i mewn i'r synagog ar y dydd sabbath, ac a eisteddasant.

15 Ac ar ol darllen y gyfraith a'r prophwydi, llywodraethwyr y synagog a anfonasant attynt, gan ddywedyd, *Ha wŷr frodyr*, od oes gennych air o gynghor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fynu, a chan amneidio â'i law am osteg, a ddywedodd, *O wŷr o Israel*, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandêwch.

17 Duw y bobl hyn Israel a etholodd ein tadau ni, ac a ddyrchafodd y bobl pan oeddynt yn ymdeithio y'ngwlâd yr Aipht, ac â braich uchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 Ac ynghŷlch deugain mlynedd o amser y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddinystrio saith genedl yn nhir Canaan, â choelbren y parthodd efe dir y rhai hynny iddynt hwy.

20 Ac wedi y pethau hyn, dros yspaid ynghŷlch pedwar cant a deng mlynedd a deugain, efe a roddes farnwŷr *iddynt*, hyd Samuel y prophwyd.

21 Ac ar ol hynny y dymunasant gael brenhin: ac fe a roddes Duw iddynt Saul fab Cis, gwr o lwyth Benjamin, ddeugain mlynedd.

22 Ac wedi ei ddiswyddo ef, y cyfododd efe Ddafydd yn frenhin iddynt; am yr hwn y tystiolaethodd, ac y dywedodd, Cefais Ddafydd *fab Iesse*, gwr yn ol fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl ewyllys.

23 O had hwn, Duw, yn ol *ei* addewid, a gyfododd i Israel *yr* Iachawdwr Iesu;

24 Gwedi i Ioan rag-bregethu o flaen ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Israel.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, Pwy yr ydych chiwi yn tybied fy mod i? Nid myfi yw *efe*: eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ol i, yr hwn nid wyf yn deilwng i ddattod esgidiau ei draed.

26 *Ha wŷr* frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith sydd yn ofni Duw, i chwi y danfonwyd gair yr iachawdwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preswyllo yn Ierusalem, a'u tywysogion, heb adnabod hwn, a lleferydd y prophwydi y rhai a ddarllenid bob sabbath, gan *ei* farnu *ef*, a'u cyflawnasant.

28 Ac er na chawsam *ynddo* ddini achos angau, hwy a ddymunasant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhâu pob peth a'r a ysgrifenasid am dano ef, hwy a'i disgynasant *ef* oddi ar y pren, ac a'i dodasant mewn bedd.

30 Eithr Duw a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw.

31 Yr hwn a welwyd dros ddyddiau lawer gan y rhai a ddaethant i fynu gyd ag ef o Galilea i Ierusalem, y rhai sydd dystion iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi yr addewid a wnaed i'r tadau, ddarfod i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi'r Iesu:

33 Megis ag yr ysgrifenydd yn yr ail psalm, Fy Mab i ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn; Rhoddaf i chwi sicr drugareddau Dafydd.

35 *Ac* am hynny y mae yn dywedyd mewn *psalm* arall, Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd, wedi iddo wasanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd llygredigaeth:

37 Eithr yr hwn a gyfododd Duw, ni welodd llygredigaeth.

38 ¶ Am hynny bydded hyspys i chwi, *ha wŷr* frodyr, mai trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau:

39 A thrwy hwn y cyfiawnhêir pob un sydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau, y rhai ni allech trwy gyfraith Moses gael eich cyfiawnhâu oddi wrthynt.

40 Gwylwch gan hynny na ddél arnoch y peth a ddywedwyd yn y prophwydi ;

41 Edrychwch, O ddirmygwŷr, a rhyfeddwch, a diflennwch : canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iuddewon allan o'r synagog, y Cenhedloedd a attolygasant gael pregethu y geiriau hyn iddynt y sabbath nesaf.

43 Ac wedi gollwng y gynnull- eidfa, llawer o'r Iuddewon ac o'r proselytiaid crefyddol a ganlynasant Paul a Barnabas ; y rhai gan lafaru wrthynt, a gynghorasant iddynt aros y'ngrâs Duw.

44 ¶ A'r sabbath nesaf yr holl ddinas agos a ddaeth ynghŷd i wrandaw gair Duw.

45 Eithr yr Iuddewon, pan wel- sant y torfeydd, a lânwyd o gynfig- en, ac a ddywedasant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddwydedy a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedasant, Rhaid oedd llafaru gair Duw wrthy chwi yn gyntaf : eithr o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragwyddol, wele, yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynodd yr Arglwydd i ni, gan ddywededyd, Mi a'th osodais di yn oleuni i'r Cenhedl- oedd, i fod o honot yn iachawdwr- iaeth hyd eithaf y ddaear.

48 A'r Cenhedloedd pan glyw- sant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddasant air yr Arglwydd : a chynnifer ag oedd wedi eu hor- deinio i fywyd tragwyddol, a gred- asant.

49 A gair yr Arglwydd a danwyd trwy yr holl wlad.

50 A'r Iuddewon a annogasant y gwragedd crefyddol ac anrhydedd- us, a phennaethiaid y ddinas, ac a godasant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriasant hwy allan o'u terfynau.

51 Eithr hwy a ysgydwasant y llwch oddi wrth eu traed yn eu

herbyn hwynt, ac a ddaethant i Iconium.

52 A'r disgyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd Glan.

PEN. XIV.

1 *Erlid Paul a Barnabas allan o Iconium. 8 Paul yn iachâu y cloff efrydd yn Lystra : ac ar hynny y bobl yn tybied mai duwiau oeddynt hwy. 19 Llabyddio Paul. 21 Hwynthwy yn myned trwy sagad o eg- lwsyi, gan gadarnhâu y disgyblion yn y ffydd, ac mewndi oddefgaruch : 26 ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethai Duw trwyddynt hwy.*

A DIGWYDDODD yn Iconium: iddynt fyned ynghŷd i syna- gog yr Iuddewon, a llafaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iudd- ewon ac o'r Groegwŷr hefyd.

2 Ond yr Iuddewon anghredadwy a gyffroisant feddyliau y Cenhedl- oedd, ac a'u gwnaethant yn ddrwg yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny liwy a arhosasant yno amser mawr, gan fod yn hŷ yn yr Arglwydd, yr liwn oedd yn dwyn tystiolaeth i air ei ras, ac yn cen- hadu gwneuthur arwyddion a rhy- feddodau trwy eu dwylaw hwynt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rann- wyd : a rhai oedd gyð â'r Iuddew- on, a rhai gyð â'r apostolion.

5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd a'r Iuddewon, ynghŷd â'u llywodraethwŷr, i'w hamherchi hwy, ac i'w llabyddio,

6 Hwythau a ddeallasant hyn, ac a ffoisant i Lystra a Derbe, dinas- oedd o Lycaonia, ac i'r wlad oddi amgylch :

7 Ac yno y buant yn efangylu.

8 ¶ Ac yr oedd gwr yn eistedd yn Lystra yn ddiffwrwyth ei draed, yr hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni rodiasai erided.

9 Hwn a glybu Paul yn llafaru ; yr hwn wrth edrych yn graff arno, a gweled fod ganddo ffydd i gael iechyd,

10 A ddywedodd â llef uchel, Saf ar dy draed yn uniawn. Ac efe a neidiodd i fynu ac a rodiodd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethai Paul, hwy a god- asant eu llef, gan ddywededyd yn iaith Lycaonia, Y duwiau yn rliith dynion a ddisgynasant attom.

12 A hwy a alwasant Barnabas, yn Iupiter; a Phaul, yn Mercurius, oblegyd efe oedd yr ymadroddwr pennaf.

13 Yna offeiriad Iupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrth, ac a fynasai gyd â'r bobl aberthu.

14 A'r apostolion Barnabas a Phaul, pan glywsant *hynny*, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ym mhllith y bobl, gan sefain,

15 A dywedyd, *Ha wŷr*, pahan y gwnewch chwi y pethau hyn? dynion hefyd ydym ninuau yn gorfod goddef fel chwithau, ac yn pregethu i chwi, ar i chwi droi oddi wrth y pethau gweigion yma at Dduw byw, yr hwn a wnaeth nef a daear, a'r môr, a'r holl bethau sydd ydynt:

16 Yr hwn yn yr oesoedd gynt a oddefodd i'r holl genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain.

17 Er hynny ni adawodd efe mo hono ei hun yn ddidyst, gan wneuthur daioni, a rhoddi gwlaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â lluniaeth ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliasant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 ¶ A daeth yno Iuddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a ber-swadiasant y bobl; ac wedi llabyddio Paul, a'i llugasant *ef* allan o'r ddinas, gan dybied ei fod ef wedi marw.

20 Ac fel yr oedd y disgyblion yn sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth efe a aeth allan, *efe* a Barnabas, i Dderbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu yr efengyl i'r ddinas honno, ac ymill llawer o ddisgyblion, hwy a ddychwelasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

22 Gan gadarnhâu eneidiau y disgyblion, a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid i ni fyned i deyrnas Duw.

23 Ac wedi ordeinio iddynt

henuriaid ym mhob eglwys, a gweddiö gyd ag ymprydiau, hwy a'n gorchymynasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasant ynddo.

24 Ac wedi iddynt dramwy trwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphylia.

25 Ac wedi pregethu y gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia:

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymyn i ras Duw i'r gorchwyl a gyflawnasant.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chynnull yr eglwys ynghŷd, adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethai Duw gyd â hwy, ac iddo ef agoryd i'r Cenedloedd ddrws y ffydd.

28 Ac yno yr arhosasant hwy dros hir o amser gyd â'r disgyblion.

PEN. XV.

1 *Ymryson mawr yn cyfodi ynghŷlch yr enwaediad: 6 yr apostolion yn ymgynghori ynghŷlch hynny; 22 ac yn anfon eu meddwl trwy lythyrau at yr eglwysi. 36 Paul a Barnabas, wedi burriadu myned i ymwled â'r brodyr, yn ymrafaelio, ac yn ymadael â'u gilydd.*

ARHAI wedi dyfod i wared o Iudea, a ddysgasant y brodyr, gan ddywedyd, Onid enwaedir chwi yn ol defod Moses, ni ellwch fod yn gadwedig.

2 A phan ydoedd ymryson a dadleu nid bychan gan Paul a Barnabas yn eu herbyn, hwy a ordeiniasant fyned o Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fynu i Ierusalem, at yr apostolion a'r henuriaid, ynghŷlch y cwestiwn yma.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr eglwys, hwy a dramwyasant trwy Phenice a Samaria, gan fynegi troad y Cenedloedd. A hwy a barasant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Ierusalem, hwy a dderbyniwyd gan yr eglwys, a *chan* yr apostolion, a *chan* yr henuriaid; a hwy a fynegasant yr holl bethau a wnaethai Duw gyd â hwynt.

5 Eithr cyfododd rhai o sect y Phariseaid, y rhai oedd yn credu,

gan ddywedyd, Mai rhaid iddynt eu henwaedu, a gorchymyn cadw deddf Moses.

6 ¶ A'r apostolion a'r henuriaid a ddaethant ynghyd i edrych am y matter yma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Pedr ac a ddywedodd wrthynt, *Ha* wŷr frodyr, chwi a wyddoch ddarfod i Dduw er ys talm o amser yn ein plith ni fy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd trwy fy ngenau i glywed gair yr efengyl, a chredu.

8 A Duw, adnabyddwr calonnau, a ddug dystiolaeth iddynt, gan roddi iddynt yr Yspryd Glân, megis ag i ninnau :

9 Ac ni wnaeth *efe* ddim gwahan-iaeth rhyngom ni a hwynt, gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

10 Yn awr gan hynny paham yr ydych chwi yn temtio Duw, i ddodi iau ar warrau y disgyblion, yr hon nid allai ein tadau ni na ninnau eu dwyn?

11 Eithr trwy ras yr Arglwydd Iesu Grist, yr ydym ni yn credu ein bod yn gadwedig, yr un modd a hwythau.

12 ¶ A'r holl liaws a ddistawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul, yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau *eu maint* a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hwy.

13 ¶ Ac wedi iddynt ddistewi, atebodd Iago, gan ddywedyd, *Ha* wŷr frodyr, gwrandêwch arnaf fi.

14 Simeon a fynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl i'w enw.

15 Ac â hyn y cyttuna geiriau y prophwydi ; megis y mae yn ysgrifenedig,

16 Ar ol hyn y dychwelaf, ac yr adeiladaf drachefn debernacl Dafydd, yr hwn sydd wedi syrthio : a'i fylchau ef a adeiladaf drachefn, ac a'i cyfodaf eilchwyil :

17 Fel y byddo i hyn a weddiller o ddynion geisio yr Arglwydd, ac i'r holl Genhedloedd, y rhai y gelwir fy enw i arnynt, me-ld yr Arglwydd.

yr hwn sydd yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Hyspys i Dduw yw ei weithredoedd oll erioed.

19 O herwydd paham fy marn i yw, na flinom y rhai o'r Cenhedloedd a droisant at Dduw :

20 Eithr ysgrifenu o honom ni attynt, ar ymgadw o honynt oddi wrth halogrwydd delwau, a godineb, ac *oddi wrth* y peth a dagwyd, ac *oddi wrth* waed.

21 Canys y mae i Moses ym mhob dinas, er yr hen amseroedd, rai a'i pregethiant ef, gan fod yn ei ddarllen yn y synagogau bob sabbath.

22 Yna y gwelwyd yn dda gan yr apostolion a'r henuriaid, ynghyd â'r holl eglwys, anfon gwŷr etholedig o honynt eu hunain, i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas ; *sef* Iudas a gyfenwir Barsabas, a Silas, gwŷr rhagorol ym mhlith y brodyr ;

23 A *hwy* a ysgrifenasant gyd â hwynt fel hyn ; Yr apostolion, a'r henuriaid, a'r brodyr, at y brodyr y rhai sy o'r Cenhedloedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni, i rai a aethant allan oddi wrthym ni eich trallodi chwi â geiriau, gan ddymchwelyd eich eneidiau chwi, a dywedyd *fod* yn rhaid enwaedu arnoch, a chadw y ddeddf ; i'r rhai ni roisem ni *gyfrynu* orchymyn :

25 Ni a welsom yn dda, wedi i ni ymgynnull yn gyttûn, anfon gwŷr etholedig attoch, gyd â'n hanwylyd Barnabas a Phaul ;

26 Gwŷr a roisant eu heneidiau dros enw ein Harglwydd ni Iesu Grist.

27 Ni a anfonasom gan hynny Iudas a Silas ; a hwythau ar air a fynegant *i chwi* yr un pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yspryd Glân, a chennym ninnau, na ddodid arnoch faich ychwaneg nâ'r pethau angenrheidiol hyn :

29 Bod i chwi ymgadw oddi wrth yr hyn a aberthwyd i eulynod, a gwaed, ac oddi wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb : oddi

wrthi yr hyn bethau os ymgedwch, da y gwnewch. Byddwch iach.

30 Felly wedi eu gollwng hwynt ymaith, lwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roisant y llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarllen, llawenychu a wnaethant am y diddanwch.

32 Judas hefyd a Silas, a hwythau yn brophwydi, trwy lawer o ymadrodd a ddiddanasant y brodyr, ac a'u cadarnhasant.

33 Ac wedi iddynt aros yno dros amser, hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch, gan y brodyr, at yr apostolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros yno.

35 A Phaul a Barnabas a arhosasant yn Antiochia, gan ddysgu ac efangylu gair yr Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

36 ¶ Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd Paul wrth Barnabas, Dychwelwn ac ymwelwn â'n brodyr, ym mhob dinas y pregethasom air yr Arglwydd ynddynt, i weled pa fodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gymmeryd gyd â hwynt Ioan, yr hwn a gyfenwid Marc.

38 Ond ni welai Paul yn addas gymmeryd hwnnw gyd â hwynt, yr hwn a dynnasai oddi wrthynt o Pamphylia, ac nid aethai gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynnwrf rhyngddynt, fel yr ymadawsant oddi wrth eu gilydd; ac y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac y mordwyodd i Cyprus:

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a aeth ymaith, wedi ei orchymyn i ras Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a Cilicia, gan gadarnhau yr eglwysi.

PEN. XVI.

1 Paul, wedi enwaedu ar Timothëus, 7 ac wedi ei alw gan yr Yspryd, 14 yn troi Lydia: 16 yn burw allan yspryd dewiniaeth; 19 ac am hynny Silas ac yntau yn cael eu ffangellu, a'u carcharu: 26 egoryd drysau y carchar: 31 troi ceidwad y carchar, 37 a'u gwaredu hwythau.

yno ryw ddisgybl, a'i enw Timothëus, mab i ryw wraig yr hon oedd Iuddewes, ac yn credu; a'i dad oedd Roegwr:

2 Yr hwn oedd yn cael gair da gan y brodyr oedd yu Lystra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnai i hwn fyned allan gyd ag ef; ac efe a'i cymmerth ac a'i henwaedodd ef, o achos yr Iuddewon oedd yn y lleoedd hynny: canys hwy a wyddent bawb mai Groegwr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy y dinasoedd, hwy a roisant arnynt gadw y gorchymynion a ordeiniesid gan yr apostolion a'r henuriaid y rhai oedd yn Ierusalem.

5 Ac felly yr eglwysi a gadarnhawyd yn y ffydd, ac a gynyddasant mewn rhifedi beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia, a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr Yspryd Glân bregethu y gair yn Asia;

7 Pan ddaethant i Mysia, hwy a geisiasant fyned i Bithynia: ac ni oddefodd Yspryd yr Iesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Mysia, hwy a aethant i wared i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul liw nos: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac a ddeisyffiai arno, ac a ddywedai, Dyred drosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn ebrwydd ni a geisiasom fyued i Macedonia; gan gwbl-gredu alw o'r Arglwydd nyini i efangylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymaith o Troas, ni a gyrchasom yn uniawn i Samothracia; a thrannoeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon sydd brif-ddinas o barth o Macedonia, dinas rfydd: ac ni a fuom yn aros yn y ddinas honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd sabbath ni a aethom allan o'r ddinas i lan afon, lle y byddid arferol o weddio; ac ni a eisteddasom, ac a lafarasom wrth y gwragedd a ddaethant ynghyd.

YNA y daeth efe i Dderbe ac i Lystra. Ac wele, yr oedd

14 ¶ A rhyw wraig a'i henw Lydia, un yn gwerthu porphor, o ddinas y Thyatiriaid, yr hon oedd yn addoli Duw, a wrandawdd; yr hon yr agorodd yr Arglwydd ei chalon, i ddal ar y pethau a lafarid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd *arnom*, gan ddywedyd, Os barnasoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglwydd, deuwch i mewn i'm tŷ, ac arhoswch *yno*. A hi a'n cymhellodd ni.

16 ¶ A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i ryw langces, yr hon oedd ganddi yspryd dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn perillawer o elw i'w meistraid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninnau, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Duw goruchaf, y rhai sydd yn mynegi i chwi ffordd iachawdwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer. Eithr Paul yn flin ganddo, a drodd, ac a ddywedodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymyn i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan o honi. Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 ¶ A phan welodd ei meistraid hi fyned gobaith eu helw hwynt ymaith, hwy a ddaliasant Paul a Silas, ac a'u llusgasant *hwy* i'r farchnadfa, at y llywodraethwŷr;

20 Ac a'u dygasant hwy at y swyddogion, ac a ddywedasant, Y mae y dynion hyn, y rhai ydynt Iuddewon, yn llwyr-gythyrblio ein dinas ni,

21 Ac yn dysgu defodau y rhai nid ydyw rŷdd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufeinwŷr.

22 A'r dyrfa a safodd i fynu ynghŷd yn eu herbyn hwy; a'r swyddogion, gan rwygo eu dillad, a orchymynasant *eu curo hwy* â gwŷail.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer iddynt, hwy a'u tafasant i garchar; gan orchymyn i geidwad y carchar eu cadw hwy yn ddiogel.

24 Yr hwn, wedi derbyn y cyfryw orchymyn, a'u bwriodd hwy i'r car-

char nesaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 ¶ Ac ar hanner nos Paul a Silas oedd yn gweddio, ac yn canu mawl i Dduw: a'r carcharorion a'u clywsant hwy.

26 Ac yn ddisymmwrth y bu daeargryn mawr, hyd oni siglwyd seiliau y carchar: ac yn ebrwydd yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwymau pawb a aethant yn rhyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y carchar, a chanfod drysau y carchar yn agored, efe a dynnodd ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hun; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd, Na wna i ti dy hun ddim niwed; canys yr ydym ni yma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynedig efe a syrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, O feistraid, beth sydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig?

31 A hwy a ddywedasant, Cred yn yr Arglwydd Iesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethasant iddo air yr Arglwydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nos, ac a olchodd *eu* briwiau; ac efe a fedyddiwyd, a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, efe a osododd fwyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y swyddogion a anfonasant y ceisiaid, gan ddywedyd, Gollwng ymaith y dynion hynny.

36 A cheidwad y carchar a fynegodd y geiriau hyn wrth Paul, Y swyddogion a anfonasant i'ch gollwng chwi ymaith: yn awr gan hynny cerddwch ymaith; ewch mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, Wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, a ninnau

yn Rhufeinwŷr, hwy a'n bwriasant ni i garchar; ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? nid felly; ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceisiaid a fynegasant y geiriau hyn i'r swyddogion. A hwy a ofnasant, pan glywsant mai Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a attolvgasant arnynt, ac a'u dygasant allan, ac a ddeisyfiasant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a aethant i mewn at Lydia: ac wedi gweled y brodyr, hwy a'u cysurasant, ac a ymadawsant.

PEN. XVII.

1 *Paul yn pregethu yn Thessalonica: 4 lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef. 10 Ei anfon ef i Berea, ac yntau yn pregethu yno; 13 ac wedi ei erlid yn Thessalonica, 15 yn dyfod i Athen; ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu iddynt hwy y Duw byw, yr hwn nid adwaenent: 34 ac wrth hynny bagad yn troi at Grist.*

GWEDI iddynt dramwy trwy Amphipolis ac Apòlonia, hwy a ddaethant i Thessalonica, lle yr oedd synagog i'r Iuddewon.

2 A Phaul, yn ol ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri sabbath a ymresymmodd â hwynt, allan o'r ysgrythyrau,

3 Gan egluro a doddi ger eu bronau, mai rhaid oedd i Grist ddiodef, a chyfodi oddi wrth y meirw: ac mai hwn yw y Crist Iesu, yr hwn yr wyf fi yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredasant, ac a ymwasgasant â Phaul a Silas, ac o'r Groegwŷr crefyddol liaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 Eithr y Iuddewon y rhai oedd heb gredu, gan gynfigennu, a gymmerasant attynt ryw ddyinion drwg o grwydriaid; ac wedi casglu tyrfa, hwy a wnaethant gyffro yn y ddinas, ac a osodasant ar dŷ Iason, ac a geisiasant eu dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawsant hwynt, hwy a lugasant Iason, a rhai o'r brodyr, at bennaethiaid y ddinas,

gan sefain, Y rhai sydd yn aflonyddu y byd, y rhai hynny a ddaethant yma hefyd;

7 Y rhai a dderbyniodd Iason: ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cæsar, gan ddywedyd fod brenhin arall, sef Iesu.

8 A hwy a gyffroisant y dyrfa, a llywodraethwŷr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt gael sicrwydd gan Iason a'r lleill, hwy a'u gollyngasant hwynt ymaith.

10 ¶ A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nos a anfonasant Paul a Silas i Berea: y rhai wedi eu dyfod yno, a aethant i synagog yr Iuddewon.

11 Y rhai hyn oedd foneddigeiddiach nâr rhai oedd yn Thessalonica, y rhai a dderbyniasant y gair gyd â phob parodrydd meddwl, gan chwilio beunydd yr ysgrythyrau, a oedd y pethau hyn felly.

12 Felly llawer o honynt a gredasant, ac o'r Groegesau parchedig, ac o wŷr nid ychydig.

13 A phan wybu yr Iuddewon o Thessalonica fod gair Duw yn ei bregethu gan Paul yn Berea hefyd, hwy a ddaethant yno hefyd, gan gyffrôi y dyrfa.

14 Ac yna yn ebrwydd y brodyr a anfonasant Paul ymaith, i fyned megis i'r môr: ond Silas a Thimothëus a arhosasant yno.

15 A chyfarwyddwŷr Paul a'i dygasant ef hyd Athen: ac wedi derbyn gorchymyn at Silas a Thimothëus, ar iddynt ddyfod atto ar ffrwst, hwy a aethant ymaith.

16 ¶ A thra yr ydoedd Paul yn aros am danynt yn Athen, ei yspryd a gynhyrfwyd ynddo, wrth weled y ddinas wedi ymroi i eulynod.

17 O herwydd hynny yr ymresymmodd efe yn y synagog â'r Iuddewon, ac â'r rhai crefyddol, ac yn y farchnad beunydd â'r rhai a gyfarfyddent ag ef.

18 A rhai o'r philosophyddion, o'r Epicuriaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuasant ag ef: a rhai a ddywedasant, Beth a fynnai y siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai, Tebyg

yw ei fod ef yn mynegi duwiau dieithr: am ei fod yn pregethu yr Iesu, a'r adgyfodiad, iddynt.

19 A hwy a'i daliasant ef, ac a'i dygasant i Areopagus, gan ddywedyd, A allwn ni gael gwybod beth yw y ddysg newydd hon, a draethir gennyf?

20 Oblegyd yr wyt ti yn dwyn rhyw bethau dieithr i'n clustiau ni: am hynny ni a fynnem wybod beth a allai y pethau hyn fod.

21 (A'r holl Atheniaid, a'r dieithriaid, y rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i ddywedyd neu i glywed rhyw newydd.)

22 ¶ Yna y safodd Paul ynghanol Areopagus, ac a ddywedodd, *Ha wŷr Atheniaid, mi a'ch gwelaf chwi ym mhob peth yn dra choel-grefyddol.*

23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych ar eich defosiynau, mi a gefais allor yn yr hon yr ysgrifenasid, **I'R DUW NID ADWAEN-IR.** Yr hwn, gan hynny, yr ydych chwi heb ei adnabod, yn ei addoli, hwnnw yr wyf fi yn ei fynegi i chwi.

24 Y Duw a wnaeth y byd, a plio beth sydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd nef a daear, nid yw yn trigo mewn temlau o waith dwylaw:

25 Ac nid â dwylaw dynion y gwasanaethir ef, fel pe bai arno eisiau dim; gan ei fod yn rhoddi i bawb fywyd, ac anadl, a phob peth oll.

26 Ac *efe* a wnaeth o un gwaed bob cenedl o ddynion, i breswyllo ar holl wyneb y daear, ac a ben-nodd yr amseroedd rhag-osodedig, a therfynau eu preswylfod hwynt;

27 Fel y ceisient yr Arglwydd, os gallent ymbalfalu am dano ef, a'i gael, er nad yw *efe* yn ddiâu nep-pell oddi wrth bob un o honom:

28 Oblegyd ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn symmud, ac yn bod; megis y dywedodd rhai o'ch poetau chwi eich hunain. Canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym ni.

29 Gan ein bod ni gan hynny yn hiliogaeth Duw, ni ddylem ni dyb-

ied fod y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd, a dychymmyg dyn.

30 A Duw, wedi esgeuluso amseroedd yr anwybodaeth hon, sydd yr awrhon yn gorchymyn i bob dyn ym mhob man edifarllâu:

31 O herwydd iddo osod diwrnod yn yr hwn y barna *efe* y byd mewn cyfiawnder, trwy y gwr a ordeiniodd *efe*; gan roddi ffydd i bawb, o herwydd darfod iddo ei gyfodi ef oddi wrth y meirw.

32 ¶ A phan glywsant son am adgyfodiad y meirw, rhai a watwarasant; a rhai a ddywedasant, Ni a'th wrandâwn drachefn am y peth hwn.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith hwynt.

34 Eithr rhai gwŷr a lynasant wrtho, ac a gredasant: ym mhlith y rhai yr oedd Dionysius yr Areopagiad, a gwraig a'i henw Damaris, ac eraill gyd â hwynt.

PEN. XVIII.

3 *Paul yn gweithio d'i ddwyllaw, ac yn pregethu yn Corinth i'r Cenhedloedd. 9 Yr Arglwydd yn ei gysuro ef trwy welodigaeth. 12 Achwyn arno ef ger bron Galio y rhaglaw: yntau yn cael ei ollwng ym-aith; 18 ac wedi hynny yn tramwy o ddinas i ddinas, ac yn nerthu y disgyblion. 21 Apolos, wedi ei ddysgu yn fan-yllach gan Acwila a Phriscila, 28 yn pregethu Crist gyd â nerth mawr.*

AR ol y pethau hyn, Paul a ymadawodd ag Athen, ac a ddaeth i Corinth.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iuddew a'i enw Acwila, un o Pontus o genedl, wedi dyfod yn hwyr o'r Ital, a'i wraig Priscila (am orchymyn o Claudius i'r Iuddewon oll fyned allan o Rufain) *efe* a ddaeth attynt.

3 Ac, o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd, *efe* a arhoes gyd â hwynt, ac a weithiodd; (canys gwneuthur-wŷr pebyll oeddynt wrth eu celfyddyd.)

4 Ac *efe* a ymresymmodd yn y synagog bob sabbath, ac a gynghorodd yr Iuddewon, a'r Groegiaid.

5 A phan ddaeth Silas a Thimo-thëus o Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr yspryd, ac *efe* a dyst-

iolaethodd i'r Iuddewon, mai Iesu oedd Crist.

6 A hwythau gwedi ymosod yn ei erbyn, a chablu, efe a ysgydodd ei ddillad, ac a ddywedodd wrth-ynt, *Bydded* eich gwaed chwi ar eich pennau eich hunain; glân *ydwyf* fi: o hyn allan mi a af at y Cenhedloedd.

7 ¶ Ac wedi myned oddi yno, efe a ddaeth i dŷ un a'i enw Iustus, un oedd yn addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd â'r synagog.

8 A Chrispus yr arch-synagogydd a gredodd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer o'r Corinthiaid, wrth wrandaw, a gredasant, ac a feddydiwyd.

9 A'r Arglwydd a ddywedodd wrth Paul trwy weledigaeth liw nos, Nac ofna; eithr llafara, ac na thaw:

10 Canys yr wyf fi gyd â thi, ac ni esyd neb arnat, i wneuthur niwed i ti: o herwydd y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a arhoes *yno* flwyddyn a chwe mis, yn dysgu gair Duw yn eu plith hwynt.

12 ¶ A phan oedd Gàlio yn rhaglaw yn Achaia, cyfododd yr Iuddewon yn unfryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle,

13 Gan ddywedyd, Y mae hwn yn annog dynion i addoli Duw yn erbyn y ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gàlio wrth yr Iuddewon, Pe buasai gam, neu ddrwg weithred, O Iuddewon, wrth reswm myfi a gyd-ddyg-aswn â chwi:

15 Eithr os y cwestiwn sydd am ymadrodd, ac enwau, a'r ddeddf sydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain; canys ni fyddaf fi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd lhwyt oddi wrth y frawdle.

17 A'r holl Roegwŷr a gymmerasant Sosthenes yr arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle. Ac nid oedd Gàlio yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 ¶ Eithr Paul, wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach

i'r brodyr, ac a fordwyodd ymaith i Syria, a chyd ag ef Priscila ac Acwila; gwedi iddo gneifio ei ben yn Cenchrèa: canys yr oedd arno adduned.

19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno; eithr efe a aeth i'r synagog, ac a ymresymmodd â'r Iuddewon.

20 A phan ddymunasant arno aros gyd â hwynt dros amser hŵy, ni chaniattaodd efe:

21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, Y mae yn anghenrhaid i mi gadw yr wyl sy yn dyfod yn Ierusalem; ond os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ol atoch chwi drachefn. Ac efe a aeth ymaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i wared i Cæsarea, efe a aeth i fynu ac a gyfarchodd yr eglwys, ac a ddaeth i wared i Antiochia

23 Ac wedi iddo dreulio talm o amser, efe a aeth ymaith, gan dramwy trwy wlad Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddisgyblion.

24 ¶ Eithr rhyw Iuddew, a'i enw Apòlos, Alexandriad o genedl, gwr ymadroddus, cadarn yn yr ysgrhythrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dysgu iddo ffordd yr Arglwydd: ac *efe* yn wresog yn yr yspryd, a lafarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, heb ddeall ond bedydd Ioan yn unig.

26 A hwn a ddechreuodd lafaru yn hŷ yn y synagog: a phan glybu Acwila a Phriscila, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio myned i Achaia, y brodyr, gan annog, a ysgrifenasant at y disgyblion i'w dderbyn ef. Yr hwn, wedi ei ddyfod, a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredasant trwy ras.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iuddewon yn egniol, ar gyhoedd gan ddangos trwy ysgrhythrau, mai Iesu yw Crist.

PEN. XIX.

6 Rhoddi yr Yspryd Glân trwy ddwylo Paul.
9 Yr Iuddewon yn cablu ei athrawiaeth.

ef, yr hon a gadarnheir trwy wyrthiau.
 13 Y consurwŷr Iudilewaidd, 16 yn cael
 eu curo gan y cythraul. 19 Llosgi y
 llyfrau consurio. 24 Demetrius, o chwant
 ebu, yn codi terfysg mawr yn erbyn Paul:
 35 ac ysgrifenedydd y ddinas yn llonyddu
 y derfysg.

A DIGWYDDODD, tra bu Ap-
 òlos yn Corinth, wedi i Paul
 dramwy trwy y parthau uchaf, ddy-
 fod o hono ef i Ephesus: ac wedi
 iddo gael rhyw ddisgyblion,

2 Efe a ddywedodd wrthynt, A
 dderbyniosoch chwi yr Yspryd Glân
 er pan gredasoch? A hwy a ddy-
 wedasant wrtho, Ni chawsom ni
 gymmaint a chlywed a oes Yspryd
 Glân.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
 I ba beth gan hynny y bedyddiwyd
 chwi? Hwythau a ddywedasant, I
 fedydd Ioan.

4 A dywedodd Paul, Ioan yn
 ddiâu a fedyddiodd â bedydd edif-
 eirwch, gan ddywedyd wrth y bobl
 am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod
 ar ei ol ef, sef yng Nghrist Iesu.

5 A phan glywsant hwy *hyn*, hwy
 a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd
 Iesu.

6 Ac wedi i Paul ddodi *ei* ddwy-
 law arnynt, yr Yspryd Glân a ddaeth
 arnynt; a hwy a draethasant â thaf-
 odau, ac a brophwydasant.

7 A'r gwŷr oll oeddynt ynghŷlch
 deuddeg.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r syn-
 agog, ac a lafarodd yn hŷ dros dri
 mis, gan ymresymmu a chynghori
 y pethau a *berthyment* i deyrnas
 Duw.

9 Eithr pan oedd rhai wedi ca-
 ledu, ac heb gredu, gan ddywedyd
 yn ddrwg am y ffordd honno ger
 bron lliaws, efe a dynnodd ymaith
 oddi wrthynt, ac a neillduodd y
 disgyblion; gan ymresymmu beu-
 nydd yn ysgol un Tyrannus.

10 A hyn a fu dros yspaid dwy
 flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a
 oedd yn trigo yn Asia, yn Iuddewon
 a Groegiaid, glywed gair yr Arg-
 lwydd Iesu.

11 A gwŷrthiau rhagorol a wnaeth
 Duw trwy ddwyllaw Paul:

12 Hyd oni ddygid at y cleifion,
 oddi wrth ei gorph ef, napeynau

neu foledau; a'r clefydau a ymad-
 awai â hwynt, a'r ysprydion drwg a
 aent allan o honynt.

13 ¶ Yna rhai o'r Iuddewon
 crwydraidd, y rhai oedd gonsurwŷr,
 a gymmerasant arnynt enwi uwch
 ben y rhai oedd ag ysprydion drwg
 ynddynt, enw yr Arglwydd Iesu,
 gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich
 tynghedu chwi trwy yr Iesu, yr hwn
 y mae Paul yn ei bregethu.

14 Ac yr oedd rhyw saith o feib-
 ion i Scefa, Iuddew, ac arch-offeir-
 iad, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r yspryd drwg a atebodd
 ac a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf
 yn ei adnabod, a Phaul a adwaen;
 eithr pwy ydych chwi?

16 A'r dyn yr hwn yr oedd yr
 yspryd drwg ynddo, a ruthrodd
 arnynt, ac a'u gorchfygodd, ac a
 fu drwm yn eu herbyn; hyd oni
 ffoisant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn
 noethion ac yn archolledig.

17 A hyn a fu hyspys gan yr holl
 Iuddewon a'r Groegiaid hefyd, y
 rhai oedd yn preswyllo yn Ephesus;
 ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac enw
 yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredasant
 a ddaethant, ac a gyffesasant, ac a
 fynegasant eu gweithredoedd.

19 Llawer hefyd o'r rhai a fuasai
 yn gwneuthur rhodreswaith, a ddyg-
 asant eu llyfrau ynghŷd, ac a'u
 llosgasant y'ngŷydd pawb: a hwy
 a fwriasant eu gwerth hwy, ac a'i
 cawsant yn ddengmil a deugain o
 ddarnau arian.

20 Mor gadarn y cynnyddodd
 gair yr Arglwydd, ac y cryfhaodd.

21 ¶ A phan gyflawnwyd y
 pethau hyn, arfaethodd Paul yn yr
 yspryd, gwedi iddo dramwy trwy
 Macedonia ac Achaia, fyned i Ieru-
 salem; gan ddywedyd, Gwedi i mi
 fod yno, rhaid i mi weled Rhufain
 hefyd.

22 Ac wedi anfon i Macedonia
 ddau o'r rhai oedd yn gweini iddo,
sef Timothëus ac Erastus, efe ei hun
 a arhosodd dros amser yn Asia.

23 ¶ A bu ar yr amser hwnnw
 drallod nid bychan ynghŷlch y
 ffordd honno.

24 Canys rhyw un a'i enw Demetrius, gôf arian, yn gwneuthur temlau arian i Ddiana, oedd yn peri elw nid bychan i'r crefftwŷr;

25 Y rhai a alwodd efe, ynghŷd â gweithwŷr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, *Ha wŷr*, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni:

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn unig yn Ephesus, eithr agos dros Asia oll, ddarfod i'r Paul yma berswadio a throi llawer o bobl ymaith, wrth ddywedyd nad ydyw dduwiau y rhai a wnair â dwylaw.

27 Ac nid yw yn unig yn enbyd i ni, ddyfod y rhan hon i ddirmyg, eithr hefyd bod cyfrif teml y dduwies fawr Diana yn ddiddym, a bod hefyd ddistrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Asia oll a'r byd yn ei haddoli.

28 A phan glywsant, hwy a lánwyd o ddigofaint; ac a leasant, gan ddywedyd, Mawr *yw* Diana yr Ephesiaid.

29 A llánwyd yr holl ddinas o gythrwfl: a hwy a ruthrasant yn unfryd i'r orsedd, gwedi cipio Gaius ac Aristarchus o Macedonia, cydymdeithion Paul.

30 A phan oedd Paul yn ewyllysio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y disgyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrrasant atto, i ddeisyf *arno*, nad ymroddai efe i fyned i'r orsedd.

32 A rhai a leasant un peth, ac eraill beth arall: canys y gynnulleidfa oedd yn gymmysg; a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwydd pa beth y daethent ynghŷd.

33 A hwy a dynnasant Alexander allan o'r dyrfa, a'r Iuddewon yn ei yrru ef ym mlaen. Ac Alexander a amneidiodd â'i law am osteg, ac a fynnasai ei amddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iuddew oedd efe, pawb ag un llef a leasant megis dros ddwy awr, Mawr *yw* Diana yr Ephesiaid.

35 Ac wedi i ysgolhaig y ddinas

lonyddu y bobl, efe a ddywedodd, *Ha wŷr* Ephesiaid, pa ddyn sydd ni's gwyr fod dinas yr Ephesiaid yn addoli y dduwies fawr Diana, a'r *ddelw* a ddisgynodd oddi wrth Iupiter?

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

37 Canys dygasoch yma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt nac yn yspeilwŷr temlau, nac yn cablu'eich duwies chwi.

38 Od oes gan hynny gan Ddemetrius, a'r crefftwŷr sydd gyd ag ef, un hawl yn erbyn neb, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglafiaid: rhodded pawb yn erbyn eu gilydd.

39 Ac os gofynwchddim am bethau eraill, mewn cynulleidfa gyfreithlawn y terfynir *hynny*.

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfysg heddwy; gan nad oes un achos trwy yr hwn y gallom roddi rheswm o'r ymgych hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollyngodd y gynnulleidfa ymaith.

PEN. XX.

1 *Paul yn myned i Macedonia; 7 yn gwasanaethu swpper yr Arglwydd, ac yn pregethu. 9 Eutyclus, wedi cwympo i lawr yn farw, yn cael ei godi i fynd yn fyw. 17 Paul, ym Miletus, yn galw yr henuriaid ynghŷd; ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo: 28 yn gorchymyn praid Duw iddynt: 29 yn eu rhybuddio hwynt am y gau athrawon: 36 yn gweddiio gyd â hwynt; ac yn myned ymaith.*

AC ar ol gostegu y cythrwfl, Paul, wedi galw y disgyblion atto, a'u cofleidio, a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned dros y parthau hynny, a'u cyngori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg.

3 Ac wedi aros drimis, a gwneuthur o'r Iuddewon gynllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr morio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chydymdeithiodd ag ef hyd yn Asia, Sopater o Berea; ac o'r

Thessalonïaid, Aristarchus, a Secundus, a Gaius o Dderbe, a Thimotheüs; ac o'r Asiaid, Tychicus, a Trophimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhosasant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyasom ymaith oddi wrth Philippi, ar ol dyddiau y bara croyw; ac a ddaethom atynt hwy i Troas mewn pum niwrnod; lle yr arhosasom saith niwrnod.

7 Ac ar y dydd cyntaf o'r wythnos, wedi i'r disgyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, Paul a ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymaith drannoeth; ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nos.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oeddynt wedi ymgasglu.

9 A rhyw wr ieuange, a'i enw Eutyclus, a eisteddai mewn ffenestr: ac efe a syrthiodd mewn trymgwsg, tra yr oedd Paul yn ymresymnu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsg, ac a gwmpodd i lawr o'r drydedd lofft; ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac a syrthiodd arno ef, a chan ei gofleidio, a ddywedodd, Na chyffroed arnoch: canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwytta, ac ymddiddan llawer hyd dorriad y dydd; felly efe a aeth ymaith.

12 A hwy a ddygasant y llange yn fyw, ac a gysurwyd yn ddirfawr.

13 ¶ Ond nyini a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliasom i Assos; ar fedr oddi yno dderbyn Paul: canys felly yr oedd efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe â ni yn Assos, nyini a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mytilene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod drannoeth gyferbyn â Chios; a thradwy y tinasom yn Samos, ac a arhosasom yn Trogilium; a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegyd Paul a roddasai ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel

na byddai iddo dreulio amser yn Asia. Canys brysiso yr oedd, os bai bosibl iddo, i fod yn Ierusalem erbyn dydd y Sulgwyn.

17 ¶ Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus, ac a alwodd atto henuriaid yr eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch, er y dydd cyntaf y daethum i Asia, pa fodd y bùm i gyd â chwi dros yr holl amser,

19 Yn gwasanaethu yr Arglwydd gyd â phob gostyngedd rwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau, y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iuddewon:

20 Y modd nad atteliais ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi i chwi, a'ch dysgu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ;

21 Gan dystiolaethu i'r Iuddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, yr edifeirwch sydd tu ag at Dduw, a'r ffydd sydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Ierusalem, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod yr Yspryd Glân yn tystio i mi ym mhob dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond nid wyf fi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennyf fy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth a dderbynias i gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu efengyl gras Duw.

25 Ac yr awrhon, wele, mi a wn na chewch chwi oll (ym mysg y rhai y bùm i yn tramwy yn pregethu teyrnas Duw) weled fy wynneb i mwyach.

26 O herwydd paham yr ydwyf yn tystio i chwi y dydd heddyw, fy mod i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys nid ymatteliais rhag mynegi i chwi holl gynglior Duw.

28 ¶ Edrychwch gan hynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd ar yr hwn y gosododd yr Ys-

pryd Glân chwï yn olygwŷr, i fugeilio eglwys Duw, yr hon a bwr-casodd efe â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw, ar ol fy ymadawïad i, fleiddiau blinïon i'ch plith, heb arbed y praidd.

30 Ac o honoch chwï eich hunain y cyfyd gwŷr yn llafaru pethau gwŷr-draws, i dynnu disgyblïon ar eu hol.

31 Am hynny gwyliwch, a chof-iwch, dros dair blynedd na pheidiais i nos a dydd â rhybuddïo pob un o honoch â dagrau.

32 Ac yr awrlhon, frodyr, yr yd-wyf yn eich gorchymyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all adeiladu ychwaneg, a rhoddi i chwï etifeddiaeth ym mhlith yr holl rai a sanct-eiddiwyd.

33 Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwennychais.

34 Ië, chwï a wyddoch eich hunain, ddarfod i'r dwylaw hyn was-anaethu i'm cyfreidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwï bob peth, mai wrth lafurio felly, y mae yn rhaid cynnorthwyo y gweiniaid; a chofio geiriau yr Arglwydd Iesu, ddywedyd o hono ef, mai ded-wydd yw rhoddi, yn hytrach nâ derbyn.

36 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dost a wnaeth pawb: a hwy a syrthiasant ar wddf Paul, ac a'i cusanasant ef;

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair a ddywedasai efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngasant ef i'r llong.

PEN. XXI.

1 Paul yn gwrthod ei gynghori i beidio â myned i Ierusalem. 9 Merched Philip yn brophwydesau. 15 Paul yn dyfod i Ierusalem: 27 lle y daliwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl: 31 a'r pen-captên yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo i lafaru wrth y bobl.

ADIGWYDDODD, wedi i ni osod allan, ac ymadael â hwynt, ddyfod o honom ag uniawn-

gyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodes; ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawsom long yn hwylïo trosodd i Phenice, ni a ddring-asom iddi, ac a aethom ymaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawsom hi ar y llaw aswy, ac a hwylïasom i Syria, ac a diriasom yn Tyrus: canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho 'r llwyth.

4 Ac wedi i ni gael disgyblïon, ny ni a arhosasom yno saith niwrn-od: y rhai a ddywedasant i Paul, trwy yr Yspryd, nad elai i fynu i Ierusalem.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddïau, ni a ymadawsom, ac a gychwynasom: a phawb, ynghyd â'r gwragedd a'r plant, a'n hebryng-asant ni hyd allan o'r ddinas: ac wedi i ni ostwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddiasom.

6 Ac wedi i ni ymgyfarch â'n gil-ydd, ni a ddringasom i'r llong; a hwythau a ddychwelasant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylïo o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y brodyr, ni a drigasom un diwrnod gyd â hwynt.

8 A thrannoeth y rhai oedd yng-hŷlch Paul a ymadawsant, ac a ddaethant i Cæsarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Philip yr efeng-ylwr (yr hwn oedd un o'r saith) ni a arhosasom gyd ag ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merch-od o forwynïon, yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros yno ddyddïau lawer, daeth i wared o Iudea brophwyd a'i enw Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo ei ddwyllaw ef a'i draed, efe a adwyedodd, Hyn a ddywed yr Yspryd Glân; Y gwr biau y gwregys hwn a rwym yr Iuddewon fel hyn yn Ierusalem, ac a'i traddodant i ddwyllaw y Cenhedloedd.

12 A phan glywsom y pethau hyn, ny ni, a'r rhai oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyfiasom nad elai efe i fynu i Ierusalem.

13 Eithr Paul a atebodd, Beth a wnewch chwï yn wylo, ac yn torri

fy nghalon i? canys parod wyf i nid i'm rhwymo yn unig, ond i farw hefyd yn Ierusalem, er mwyn enw yr Arglwydd Iesu.

14 A chan na ellid ei berswadio, ni a beidiasom, gan ddywedyd, Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, ar ol y dyddiau hynny, ni a gymmerasom ein beichiau, ac a aethom i fynu i Ierusalem.

16 A rhai o'r disgyblion o Cæsarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn un Mnason o Cyprus, hen ddisgybl, gyd â'r hwn y llettyem.

17 Ac wedi ein dyfod i Ierusalem, y brodyr a'n derbyniasant yn llawen.

18 A'r dydd nesaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at Iago; a'r holl lienuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwel iddynt, efe a fynegodd iddynt, 'bob yn un ac un, bob peth a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

20 A phan glywsant, hwy a ogoneddasant yr Arglwydd, ac a ddywedasant wrtho, Ti a weli, frawd, pa sawl myrddiwn sydd o'r Iuddewon y rhai a gredasant; ac y maent oll yn dwyn zel i'r ddeddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod di yn dysgu yr Iuddewon oll, y rhai sydd ym mysg y Cenhedloedd, i ymwrthod â Moses; ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar eu plant, na rhodio yn ol y defodau.

22 Pa beth gan hynny? nid oes fodd na ddél y lliaws ynghyd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod di.

23 Gwna gan hynny yr hyn a ddywedwn wrthyf; Y mae gennym ni bedwar gwŷr a chanddynt adduned arnynt:

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt; a gwna draul arnynt, fel yr eilliont eu pennau, ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw y ddeddf.

25 Eithr am y Cenhedloedd, y rhai a gredasant, ni a ysgrifenasom, ac a farnasom, na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth; eithr iddynt

ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eulynod, a gwaed, a rhag peth tagedig, a rhag putteindra.

26 Yna Paul a gymmerth y gwŷr; a thrannoeth, gwedi iddo ymlanhâu gyd â hwynt, efe a aeth i mewn i'r deml; gan hyspysu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymmod offrwm dros bob un o honynt.

27 A phan oedd y saith niwrnod ar ddarfod, yr Iuddewon oeddent o Asia, pan welsant ef yn y deml, a derfysgasant yr holl bobl, ac a ddodasant ddwyllaw arno,

28 Gan lefain, *Ha wŷr Israeliaid*, cynnorthwyweh. Dyma'r dyn sydd yn dysgu pawb ym mhob man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle yma: ac ym mhellach, y Groegiaid hefyd a ddug *efe* i mewn i'r deml, ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.

29 Canys hwy a welsent o'r blaen Trophimus yr Ephesiad yn y ddinas gyd ag ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r deml.

30 A chynhyrfwyd y ddinas oll, a'r bobl a redodd ynghyd: ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnasant ef allan o'r deml. Ac yn ebrwydd cauwyd y drysau.

31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y fyddin, fod Ierusalem oll mewn terfysg.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwŷr, a chanwriaid, ac a redodd i wared attynt: hwythau, pan welsant y pen-capten a'r milwŷr, a beidiasant â churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nes, ac a'i daliodd ef, ac a archodd ei rwymo ef â dwy gadwyn; ac a ymofynodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethai.

34 Ac amryw rai a lefent amryw beth yn y dyrfa: ac am na's gallai wybod hyspysrwydd o herwydd y cythrwfl, efe a orchymynodd ei ddwyn ef i'r castell.

35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddigwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y milwŷr, o achos trais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl

yn canlyu, gan lefain, Ymaith ag ef.

37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, Ai rhŷdd i mi ddywedyd peth wrthyf? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roëg?

38 Onid tydi yw yr Aiphtwr, yr hwn o flaen y dyddiau hyn a gyfodaist derfysg, ac a arweiniaist i'r anialwch bedair mil o wŷr llofruddiog?

39 A Phaul a ddywedodd, Gwr ydwyf fi yn wir o Iuddew, un o Tarsus, dinesydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia; ac yr wyf yn deisyf arnat ti, dyro gennad i mi i lafaru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y grisiau, ac a amneidiodd â llaw ar y bobl. Ac wedi gwneuthur distawrwydd mawr, efe a lafarodd wrthynt yn Hebraeg, gan ddywedyd,

PEN. XXII.

¹ Paul yn mynegi yn helaeth y moad y troisid ef i'r ffydd, 17 ac y galwesid ef i fod yn apostol. 22 Y bobl, wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef: 24 ac yntau yn debyg i gael ei fflangellu; 25 ac eto yn diang, trwy ymhomni o ddinas-fraint Ihusfain.

HÂ wŷr, frodyr, a thadau, gwrandêwch fy amddiffyn wrthyf yr awrhon.

2 (A phan glywsant mai yn Hebraeg yr oedd efe yn lafaru wrthynt, hwy a roisant iddo osteg gwell. Ac efe a ddywedodd)

3 Gwr wyf fi yn wir o Iuddew, yr hwn a aned yn Tarsus yn Cilicia, ac wedi fy meithrin yn y ddinas hon wrth draed Gamaliel, ac wedi fy athrawiaethu yn ol manylaf gyfraith y tadau, yn dwyn zel i Dduw, fel yr ydych chwithau oll heddyw.

4 A mi a erlidiais y ifordd hon hyd angau, gan rwymo a doddi y ngharchar wŷr a gwagedd hefyd.

5 Megis ag y mae yr arch-offeiriad yn dyst i mi, a'r holl henaduriaeth; gan y rhai hefyd y derbyniais lythyrau at y brodyr, ac yr aethum i Ddamascus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno *hefyd*, yn rhwym i Ierusalem, i'w cospi.

6 Eithr digwyddodd, a myfi yn

myned, ac yn nesâu at Ddamascus, ynghŷlch hanner dydd, yn ddisymwth i fawr oleuni o'r nef ddisgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaear, ac a glywais lais yn dywedyd wrthyf, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a attebais, Pwy wyt ti, O Arglwydd? Yntau a ddywedodd wrthyf, Myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

9 Hefyd y rhai oedd gyd â myfi a welsant y goleuni yn ddiâu, ac a ofnasant; ond ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn lafaru wrthyf.

10 Ac myfi a ddywedais, Beth a wnaf, O Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd wrthyf, Cyfod, a dos i Ddamascus; ac yno y dywedir i ti bob peth a'r ordeiniwyd i ti eu gwneuthur.

11 A phryd nad oeddwn yn gwelwed gan ogoniant y goleuni hwnnw. a'r rhai oedd gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi a ddaethum i Ddamascus.

12 Ac un Ananiás, gwr defosiynol yn ol y ddeddf, ac iddo air da gan yr Iuddewon oll a'r oeddynt yn preswyllo yno,

13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw, ac a ddywedodd wrthyf, Y brawd Saul, cymmer dy olwg. Ac mi a edrychais arno yn yr awr honno.

14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau ni a'th rag-ordeiniodd di i wybod ei ewyllys ef, ac i weled y Cyfiawn hwnnw, ac i glywed lleferydd ei enau ef.

15 Canys ti a fyddi dyst iddo wrth bob dyn, o'r *pethau* a welaist ac a glywaist.

16 Ac yr awrhon, beth yr wyt ti yn ei aros? cyfod, bedyddier di, a golch ymaith dy bechodau, gan alw ar enw yr Arglwydd.

17 A darfu, wedi i mi ddyfod yn fy ol i Ierusalem, fel yr oeddwn yn gweddio yn y deml, i mi syrthio mewn llewyg;

18 A'i weled ef yn dywedyd wrthyf, Brysia, a dos ar frys allan o Ierusalem: o herwydd ni dder

hyniant dy dystiolaeth am danaf fi.

19 A minnau a ddywedais, O Arglwydd, hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac yn baeddu ym mhob synagog, y rhai a gredent ynot ti.

20 A phan dywalltwyd gwaed Stephan dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll ger llaw, ac yn cyd-synio i'w ladd ef, ac yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.

21 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Dos ymaith: canys mi a'th anfonaf ym mhell at y Cenhedloedd.

22 A hwy a'i gwrandawsant ef hyd y gair hwn. A hwy a godasant eu llef, ac a ddywedasant, Ymaith â'r cyfryw un oddi ar y ddaear: canys nid cymmwys ei fod ef yn fyw.

23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn bwrw eu dillad, ac yn taflu llwch i'r awyr,

24 Y pen-captan a orchymynodd ei ddwyn ef i'r castell, gan beri ei holi ef trwy fflangellau; fel y gallai wybod am ba achos yr oeddynt yn llefain arno felly.

25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â charreiau, dywedodd Paul wrth y canwriad yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, Ai rhôdd i chwi fflangellu gwr o Rufeiniad, ac heb ei gondemnio hefyd?

26 A phan glybu y canwriad, efe a aeth ac a fynegodd i'r pen-captan, gan ddywedyd, Edrych beth yr wyt yn ei wneuthur: canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.

27 A'r pen-captan a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Dywed i mi, ai Rhufeiniad wyt ti? Ac efe a ddywedodd, Ië.

28 A'r pen-captan a atebodd, A swm mawr y cefais i y ddinas-fraint hon. Eithr Paul a ddywedodd, A minnau a anwyd yn freiniol.

29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadawodd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei holi ef. A'r pen-captan hefyd a ofnodd, pan wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegyd darfod iddo ei rwymo ef.

30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllsio gwybod hyspysrwydd am ba beth y cyhuddid ef gan yr Iuddeu-

on, efe a'i gollyngodd ef o'r rhwyniau, ac a archodd i'r arch-offeiriaid a'u cynghor oll ddyfod yno; ac efe a ddug Paul i wared, ac a'i gosododd ger eu bron hwy.

PEN. XXIII.

¹ Paul yn ateb drosto ei hun. ² Ananias yn gorchymyn ei daro ef. ⁷ Ymryson ymmysg ei gyhuddwyr ef. ¹¹ Duw yn ei gysuro ef. ¹⁴ Yr Iuddewon yn cynllwyn iddo; ²⁰ a dangos hynny i'r pen-captan: ²⁷ yntau yn ei anfon ef at Efeliz y rhaglau.

A PHAUL yn edrych yn graff ar y cynghor, a ddywedodd, Ha wŷr frodyr, mi a wasanaethais Dduw mewn pob cydwybod dda, hyd y dydd heddyw.

2 A'r arch-offeiriad Ananias a archodd i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymyl, ei daro ef ar ei enau.

3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th dery di, bared wedi ei wŷn-galchu: canys a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ol y ddeddf, a chan droseddu y ddeddf yn peri fy nhario?

4 A'r sefyllwŷr a ddywedasant wrtho, A ddifenwi di arch-offeiriad Duw?

5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, frodyr, mai yr arch-offeiriad oedd efe: canys ysgrifenedig yw, Na ddywed yn ddrwg am bennaeth dy bobl.

6 A phan wybu Paul fod y naill ran o'r Saduceaid, a'r llall o'r Phariseaid, efe a lefodd yn y cynghor, Ha wŷr frodyr, Pharisead wyf fi, mab i Pharisead: am obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn fy marnu i.

7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ymryson rhwng y Phariseaid a'r Saduceaid: a rhannwyd y lliaws.

8 Canys y Saduceaid yn wir a ddywedant nad oes nac adgyfodiad, nac angel, nac yspryd: eithr y Phariseaid sydd yn addef pob un o'r ddau.

9 A bu llefain mawr, a'r ysgrifenyddion o ran y Phariseaid a godasant i fynu, ac a ymrysonasant, gan ddywedyd, Nid ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn: eithr os yspryd a lafarodd wrtho, neu angel, nac ymrysonw â Duw.

10 Ac wedi cyfodi terfysg mawr, y pen-capten, yn ofni rhag tynnu Paul yn ddrylliau ganddynt, a archodd i'r milwŷr fyned i wared, a'i gipio ef o'u plith hwynt, a'i ddwyn i'r castell.

11 Yr ail nos yr Arglwydd a safodd ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cymmer gysur: canys megis y tystiolaethaist am danaf fi yn Ierusalem, felly y mae yn rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.

12 A phan aeth hi yn ddydd, rhai o'r Iuddewon, wedi llunio cyfarfod, a'u rhwymasant eu hunain â diofryd, gan ddywedyd, na fwyttaent, ac nad yfent, nes iddynt ladd Paul.

13 Ac yr oedd mwy nâ deugain o'r rhai a wnaethant y cyngrair hwn.

14 A hwy a ddaethant at yr arch-offeiriaid a'r henuriaid, ac a ddywedasant, Ni a'n rhwymasom ein hunain â diofryd, na archwaethem ddim hyd oni laddem Paul.

15 Yn awr gan hynny hyspyswech gyd â'r cynghor, i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i wared y foru attoch chiwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef: a ninnau, cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn yma, efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r canwriaid atto, ac a ddywedodd, Dwg y gwr ieuangc hwn at y pen-capten: canys y mae ganddo beth i'w fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten; ac a ddywedodd, Paul y carcharor a'm galwodd i atto, ac a ddymunodd arnaf ddwyn y gwr ieuangc yma attat ti, yr hwn sydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthy.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth *ag ef* o'r neilldu, ac a ofynodd, Beth yw yr hyn sydd gennyf i'w fynegi i mi?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr Iuddewon a gyd-fwriadasant ddeisyf arnat ddwyn Paul i wared y

foru i'r cynghor, fel pe baent ar fedr ymofyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt. Canys y mae yn cynllwyn iddo mwy nâ deugeinwr o honynt, y rhai a roisant ddiofryd, na bwytta nac yfed nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod, yn disgwyl am addewid gennyf ti.

22 Y pen-capten gan hynny a ollyngodd y gwr ieuangc ymaith, wedi gorchymyn iddo na ddywedaf i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau ganwriad, efe a ddywedodd, Parottôwch ddau cant o filwŷr, i fyned hyd yn Cæsarea, a deg a thrugain o wŷr meirch, a deucant o ffynwewŷr, ar y drydedd awr o'r nos.

24 A pharottôwch ysgrubliaid iddynt i csod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Ffelix y rhaglaw.

25 Ac efe a ysgrifennodd lythyr yn cynnwys yr ystyriaeth yma:

26 Claudius Lysias, at yr ardderchoccaf raglaw Ffelix *yn anfon* annerch.

27 Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iuddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt; ac a achubais i, gan ddyfod â llu arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dygais ef i wared i'w cynghor hwynt:

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am arholion o'u cyfraith hwy, heb fod un cwyn arno yn haeddu angau, neu rwymau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iuddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, myfi a'i hanfonais ef allan o law attat ti; ac a rybuddiais y cyhuddwŷr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef ger dy fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwŷr, megis y gorchymynasid iddynt, a gymmerasant Paul, ac a'i dygasant o hŷd nos i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adael i'r gwŷr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai, gwedi dyfod i Cæsarea, a rhoddi y llythyr at y rhaglaw, a osodasant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r rhaglaw ddarllen y llythyr, ac ymfyn o ba dalaith yr oedd efe : a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd ;

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwŷr hefyd. Ac efe a orchymynodd ei gadw ef yn nadleudy Herod.

PEN. XXIV.

¹ Paul, wedi ei gyhuddo gan Tertulus yr areithiwr, 10 yn ateb dros ei fuchedd a'i athrawiaeth : 24 yn pregethu Crist i'r rhaglaw a'i wraig. 26 Y rhaglaw yn gobethio cael brib ; eithr yn ofer : 27 ac o'r diwedd, wrth fyned allan o'i swydd, yn gadael Paul y'ngharchar.

AC ar ol pŷm niwrnod, y daeth Ananias yr arch-offeiriad i wared, a'r henuriaid, ac un Tertulus areithiwr ; y rhai a ymddangosasant ger bron y rhaglaw yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragwelediad di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym mhob man, yn eu cydnabod, O ardderchoccaf Ffelix, gyd â phob diolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawsedd, wrandaw arnom ar fy eiriau.

5 Oblegyd ni a gawsom y gwr hwn yn bla, ac yn cyfodi terfysg ym mysg yr holl Iuddewon trwy 'r byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid :

6 Yr hwn a amcanodd halogi y deml : yr hwn hefyd a ddaliasom ni, ac a fynnasem ei farnu yn ol ein cyfraith ni.

7 Eithr Lysias y pen-captan a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylaw ni :

8 Ac a archodd i'w gyhuddwŷr ddyfod ger dy fron di : gan yr hwn, wrth ei holi, y gelli dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iuddewon a gyd-syniasant

hefyd, gan ddywedyd, fod y pethau hyn felly.

10 A Phaul a atebodd, wedi i'r rhaglaw amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod di yn farnwr i'r genedl hon er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cysurus yn ateb trosaf fy hun.

11 Canys ti a elli wybod nad oes dros ddeuddeg diwrnod er pan ddaethum i fynu i addoli yn Ierusalem.

12 Ac ni chawsant fi yn y deml yn ymddadlau â neb, nac yn gwneuthur terfysg i'r bobl, nac yn y synagogau, nac yn y ddinas :

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'u plegyd.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffesu i ti, mai yn ol y ffordd y maent hwy yn ei galw yn heresi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau ; gan gredu yr holl bethau sydd ysgrifenedig yn y ddeddf a'r prophwydi :

15 A chennyf obaith ar Dduw, yr hon y mae y rhai hyn eu hunain yn ei disgwyl, y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnton ac i'r anghyfiawnton.

16 Ac yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol.

17 Ac ar ol llawer o flynyddoedd, y daethum i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau.

18 Ar hynny rhai o'r Iuddewon o Asia a'm cawsant i wedi fy nglanhau yn y deml, nid gyd â thorf na therfysg.

19 Y rhai a ddylasant fod ger dy fron di, ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm herbyn.

20 Neu ddywedded y rhai hyn eu hunain, os cawsant ddim camwedd ynof, tra bum i yn sefyll o flaen y cynghor.

21 Oddi eithr yr un llef hon a lefais pan oeddwn yn sefyll yn eu plith ; Am adgyfodiad y meirw y'm bernir heddyw gennyh.

22 Pan glybu Ffelix y pethau hyn, efe a'u hoeddod hwynt, gan

wybod yn hyspysach y pethau a berthynent i'r ffordd honno ; ac a ddywedodd, Pan ddêl Lysias y pen-capten i'w wared, mi a gaf wybod eich matterion chwî yn gwbl.

23 Ac efe a archodd i'r canwriad gadw Paul, a chael o hono esmwyth-dra ; ac na lesteiriai neb o'r eiddo ef i'w wasanaethu, nac i ddyfod atto.

24 Ac ar ol talm o ddyddiau, y daeth Ffelix, gyd â'i wraig Drusila, yr hon ydoedd Iuddewes, ac a yrrodd am Paul, ac a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yng Nghrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd, Ffelix a ddychrynodd, ac a attebodd, Dos ymaith ar hyn o amser ; a phan gaffwyf fi amser cyfaddas, mi a alwaf am danat.

26 A chan obeithio hefyd y rhoddid arian iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhŷdd : o herwydd paham efe a anfonodd am dano yn fynychach, ac a chwedleuodd ag ef.

27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y daeth Portius Ffestus yn lle Ffelix. A Ffelix yn ewyllysio gwneuthur cymmwynas i'r Iuddewon, a adawodd Paul yn rhwym.

PEN. XXV.

² Yr Iuddewon yn achwyn ar Paul ger bron Ffestus : 8 ac yntau yn ateb trosto ei hun, 11 ac yn appêlio at Cæsar : 14 ac wedi hynny Ffestus yn hyspysu ei achos ef i frenhin Agrippa, 23 a'i ddwyn ef ger bron. 25 Ffestus yn ei ddiheuro ef, na wnaethai efe ddim a haeddai farwolaeth.

FFFESTUS gan hynny, wedi dyfod i'r dalaith, ar ol tri diwrnod a aeth i fynu i Ierusalem o Cæsarea.

2 Yna yr ymddangosodd yr arch-offeiriad a phennaethiaid yr Iuddewon, ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbiliasant ag ef,

3 Gan geisio ffafir yn ei erbyn ef, fel y cyrchai efe ef i Ierusalem, gan wneuthur cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul yn Cæsarea, ac yr ai efe ei hun yno ar fyrder.

5 Y rhai gan hynny a allant yn eich mysg, eb efe, deuant i wared

gyd â mi, ac od oes dim drwg yn y gwr hwn, cyhuddant ef.

6 A phryd na thrigasai efe gyd â hwy dros ddeng niwrnod, efe a aeth i wared i Cæsarea ; a thrannoeth efe a eisteddodd yn yr orsedd, ac a archodd ddwyn Paul atto.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iuddewon a ddaethent o Ierusalem i wared, a safasant o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o achwynion trymion yn erbyn Paul, y rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntau yn ei amddiffyn ei hun, Ni phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr Iuddewon, nac yn erbyn y deml, nac yn erbyn Cæsar.

9 Eithr Ffestus, yn chwennych dangos ffafir i'r Iuddewon, a attebodd Paul, ac a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i Ierusalem, i'th farnu yno ger fy mron i am y pethian hyn ?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gorsedd-faingc Cæsar yr wyf fi yn sefyll, lle y mae yn rhaid fy marnu ; ni wnaethum i ddim cam â'r Iuddewon, megis y gwyddost ti yn dda.

11 Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, ac os gwneuthum ddim yn haeddu angau, nid wyf yn gwrthod marw : eithr onid oes dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy nghyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi iddynt. Appêlio yr wyf at Cæsar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r cyngor, a attebodd, A appêliaist ti at Cæsar? at Cæsar y cai di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y brenhin a Bernice, a ddaethant i Cæsarea i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o ddyddiau, Ffestus a fynegodd i'r brenhin hanes Paul, gan ddywedyd, Y mae yma ryw wr wedi ei adael gan Ffelix y'ng harchar :

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn Ierusalem, yr ymddangosodd arch-offeiriad a henuriaid yr Iuddewon ger bron, gan ddeisyf cael barn yn ei erbyn ef.

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y Rhufeinwyr roddi neb rhyw

ddyn i'w ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhuddwŷr yn ei wyneb, a chael lle i'w amddiffyn ei hun rhag y cwyn.

17 Wedi eu dyfod hwy yma gan hynny, heb wneuthur dim oed, trannoeth mi a eisteddais ar yr orsedd-faingc, ac a orchymynais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddug y cyhuddwŷr i *fyndu* ddim achwyn o'r pethau yr oeddwn i yn tybied :

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef ryw ymofynion ynghŷlch eu coel-grefydd eu hunain, ac ynghŷlch un Iesu a fuasai farw, yr hwn a daerai Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi, yn anhyspys i ymofyn am hyn, a ddywedais, a fynnai efe fyned i Ierusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn.

21 Eithr gwedi i Paul appelio i'w gadw i wybyddiaeth Augustus, mi a erchais ei gadw ef hyd oni allwn ei anfon ef at Cæsar.

22 Yna Agrippa a ddywedodd wrth Ffestus, Minnau a ewyllysiwn glywed y dyn. Yntau a ddywedodd, Ti a gai ei glywed ef y foru.

23 Trannoeth gan hynny, wedi dyfod Agrippa a Bernice, â rhwysg fawr, a myned i mewn i'r orsedd, a'r pen-capteniaid, a phendefigion y ddinas, wrth orchymyn Ffestus fe a ddygwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd, O frenhin, Agrippa, a chwi wŷr oll sydd gyd â ni yn bresennol, chwi a welwch y dyn hwn, oblegyd pa un y galwodd holl liaws yr Iuddewon arnaf fi, yn Ierusalem ac yma, gan sefain, na ddylai efe fyw yn hwy.

25 Eithr pan ddeallais na wnaethai efe ddim yn haeddu angau, ac yntau ei hun wedi appelio at Augustus, mi a fernais ei ddanfôn ef.

26 Am yr hwn nid oes gennyf ddim sicrwydd i'w ysgrifenu at fy arglwydd. O herwydd paham mi a'i dygais ef ger eich bron chwi, ac yn enwedig ger dy fron di, O frenhin Agrippa; fel, wedi ei holi ef, y caiffwyf ryw beth i'w ysgrifenu.

27 Canys allan o reswm y gwelaf ti anfon carcinaror, heb hyspysu

hefyd yr achwynion a fyddo yn ei erbyn ef.

PEN. XXVI.

² Paul, y'ngŷydd Agrippa, yn dangos ei fuchedd o'i febyd; ¹² ac mor rhyfeddol y troisid ac y galwesid ef i fod yn apostol. ²⁴ Ffestus yn taeru ei fod ef wedi ynfydu: yntau ar hynny yn ateb yn llariaidd. ²⁸ Agrippa ymron myned yn Gristion. ³¹ Yr holl gynulleidfa yn ei farnu ef yn ddiueog.

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd drosot dy hunan. Yna Paul a estynodd ei law, ac a'i hamddiffynnodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, O frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy amddiffyn fy hun ger dy fron di heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iuddewon :

3 Yn bendifaddeu, gan wybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau a'r holion sydd ym mhlith yr Iuddewon. O herwydd paham yr ydwyf yn deisyf arnat fy ngwrandaw i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd o'r dechreuad ym mhlith fy nghenedl yn Ierusalem, a wŷr yr Iuddewon oll,

5 Y rhai a'm hadwaenent i o'r dechreu (os mynnant dystiolaethu) mai yn ol y sect fanylaf o'n crefydd ni, y bŷm i fyw, yn Pharisead.

6 Ac yn awr, am obaith yr addewid a wnaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn sefyll i'm barnu :

7 I'r hwn *addeuid* y mae ein deuddeg llwyth ni, heb dor yn gwasanaethu Duw nos a dydd, yn gobeithio dyfod. Am yr hon obaith yr achwynir arnaf, O frenhin Agrippa, gan yr Iuddewon.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennyh chwi, y cyfyd Duw y meirw?

9 Minnau yn wir a dybiais ynof fy hun, fod yn rhaid i mi wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Iesu o Nazareth.

10 Yr hyn hefyd a wneuthum yn Ierusalem: a llawer o'r saint a geuais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr archoffeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn eu herbyn.

11 Ac ym mhob synagog yn fynych mi a'u cospais hwy, ac a'u cymhellais i gablu; a chan ynfydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'u herlidiais hyd ddimasoeidd dfeithr hefyd.

12 Ac yn hyn, a myfi yn myned i Ddamascus, ag awdurdod a chennad oddi wrth yr arch-offeiriaid,

13 Ar hanner dydd, O frenhin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy nâ disgleirdeb yr haul, yn disgleirio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y ddaear, mi a glywais leferydd yn llafaru wrthyf, ac yn dywedyd yn Hebraeg, Saul, Saul, paham yr ydwyt yn fy erlid i? Caled yw i ti wingo yn erbyn y symbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt ti, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfod, a saf ar dy draed: canys i hyn yr ymddangosais i ti, i'th osod ti yn weinidog ac yn dyst o'r pethau a welaist, ac o'r pethau yr ymddangosaf i ti ynddynt;

17 Gan dy wared ti oddi wrth y bobl, a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awrlon,

18 I agoryd eu llygaid, ac i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniont faddeuant pechodau, a chyfran ym mysg y rhai a sancteiddiwyd trwy y ffydd sydd ynof fi.

19 Am ba achos, O frenhin Agrippa, ni bûm anufudd i'r weledigaeth nefol:

20 Eithr mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Ierusalem, a thros holl wlad Iudea, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhâu, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn yr Iuddewon a'm daliasant i yn y deml, ac a geisiasant fy lladd i â'u dwylaw eu hun.

22 Am hynny, wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dystiolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd

dim amgen nag a ddywedasai y prophwydi a Moses, y delent i ben;

23 Y dioddefai Crist, ac y byddai efe yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac y dangosai oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestus a ddywedodd â llef uchel, Paul, yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddysg sydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac efe a ddywedodd, Nid wyf fi yn ynfydu, O ardderchoccaf Ffestus; eithr geiriau gwirionedd a sobrwydd yr wyf fi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenhin a wŷr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyf fi yn llafaru yn hŷ. O herwydd nid wyf yn tybied fod dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo; oblegyd nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Oh frenhin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r prophwydi? mi a wn dy fod yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Yr wyt ti o fewn ychydig i'm hynnill i fod yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd, Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unig, ond pawb hefyd a'r sydd yn fy ngwrandaw heddyw, yn gyfryw ag wyf fi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenhin, a'r rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilldu, hwy a lafarasant wrth eu gilydd, gan ddywedyd, Nid yw y dyn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angau, neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestus, Fe allasid gollwug y dyn yma ymaith, oni buasai iddo appèlio at Cæsar.

PEN. XXVII.

1 Paul, wrth forio tu a Rhufain, 10 yn rhag-ddywedyd perygl y daith; 11 ac heb gael ei goelio: 14 hwythau yn cael eu taflu draw ac yma gan y dymmestl: 41 y llong yn torri arnynt; 22, 24, 44 ac er hynny yn dyfod i gyd i dir, yn ddiangol.

A PHAN gyttunwyd forio o honom ymaith i'r Ital, hwy a roisiant Paul, a rhyw garcharorion

eraill, at ganwriad a'i enw Iulius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramyttium ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aethom allan o'r porthladd, a chyd â ni yr oedd Aristarchus, Macedoniad o Thessalonica.

3 A thrannoeth ni a ddygwyd i wared i Sidon. A Iulius a ymddûg yn garedigol tu ag at Paul, ac a roddes *iddo* gennad i fyned at ei gyfeillion i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyliasom dan Cyprus, am fod y gwýntoedd yn wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom dros y môr sydd ger llaw Cilicia a Pamphylia, ni a ddaethom i Myra, *dinas* yn Lycia.

6 Ac yno y canwriad wedi cael llong o Alexandria yn hwylio i'r Ital, a'n gosododd ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben lawer o ddyddiau, a dyfod yn brin ar gyfer Cnidus, am na adawai y gwýnt i ni; ni a hwyliasom is law Creta, ar gyfer Salmone.

8 Ac *wedi i ni* yn brin fyned heibio iddi, ni a ddaethom i ryw le a elwir Y porthladdoedd prydfeth, yr hwn yr oedd dinas Lasea yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amser fyned heibio, a bod morio weithian yn enbyd, o herwydd hefyd ddarfod yr ymryd weithian, Paul a gynghorodd,

10 Gan ddywedyd wrthynt, *Ha wýr*, y wyf yn gweled y bydd yr lynt hon ynghŷd â sarhâd a cholled fawr, nid yn unig am y llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni hefyd.

11 Eithr y canwriad a gredodd i lywydd ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau a ddywedid gan Paul.

12 A chian fod y porthladd yn anghyfleus i auafu, y rhan fwyaf a roisant gynghor i ymado oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd gyrhaeddyd hyd Phenice, i auafu *yno*; yr hwn sydd borthladd yn Creta, ar gyfer y deau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwŷthodd y deheu-

wýnt yn araf, hwynt-hwy yn tybied cael *eu* meddwl, gan godi *hwyliau*, a foriasant heibio yn agos i Creta.

14 Ond cyn nemmawr cyfododd yn ei herbyn hi wýnt tymhestlog, yr hwn a elwir Euroclydon.

15 A phan gipiwyd y llong, ac heb allu gwrthwynebu y gwýnt, ni a ymroisom, ac a ddygwyd *gyd â'r gwýnt*.

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fechan a elwir Clauda, braidd y gallasom gael y bâd :

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaethant gynnorthwyon, gan wregysu y llong oddi dani: a hwy yn ofni rhag syrthio ar sugn-draeth, wedi gostwng yr hwyl, a ddygwyd felly.

18 A ni yn flin iawn arnom gan y dymmestl, drannoeth hwy a ysgafnhasant y llong.

19 A'r trydydd *dydd* bwriasom â'n dwylaw ein hunain daclau y llong allan.

20 A phan nad oedd na haul na ser yn ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thymmestl nid bychan yn pwyso *arnom*, pob gobaiith y byddem cadwedig a ddygwyd oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y safodd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywedodd, *Ha wýr*, chwi addylasech wrandaw arnaf fi, a bod heb ymadaw o Creta, ac ynnill y sarhâd yma a'r golled.

22 Ac yr awrhon yr wyf yn eich cynghori chwi i fod yn gysurus: canys ni bydd colled am einioes *un* o honoch, ond am y llong yn unig.

23 Canys safodd yn fy ymyl y nos hon angel Duw, yr hwn a'm piâu, a'r hwn yr wyf yn ei addoli,

24 Gan ddywedyd, Nac ofna, Paul; rhaid i ti sefyll ger bron Cæsar: ac wele, rhoddes Duw i ti y rhai oll sydd yn morio *gyd â thi*.

25 Am hynny, *ha wýr*, cymmerwch gysur: canys yr wyf fi yn credu i Dduw, mai felly y bydd yn ol y modd y dywedwyd i mi.

26 Ond mae yn rhaid ein bwrw ni i ryw ynys.

27 Ac wedi dytod y bedwaredd

nos ar ddeg, fe a ddigwyddodd, a ni yn morio yn Adria, ynghŷlch hanner nos, dybied o'r morwŷr eu bod yn nesâu i ryw wlad.

28 Ac wedi iddynt blymio, hwy a'i cawsant yn ugain gwrhyd: ac wedi myned ychydig pellach, a phlymio drachefn, hwy a'i cawsant yn bymtheg gwrhyd.

29 Ac a hwy yn ofni rhag i ni syrthio ar leoedd geirwon, wedi iddynt fwrw pedair angor allan o'r llyw, hwy a ddeisyfiasant ei myned hi yn ddydd.

30 Ac fel yr oedd y llongwŷr yn ceisio ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd i wared i'r môr, yn rhith bod ar fedr bwrw angorau o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y canwriad a'r milwŷr. Onid erys y rhai hyn yn y llong, ni ellwch chwi fod yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y milwŷr raffau y bâd, ac a adawsant iddo syrthio ymaith.

33 A thra yr ydoedd hi yn dydd-hân, Paul a eiriolodd ar bawb gymmeryd lluniaeth, gan ddywedyd, Heddyw yw y pedwerydd dydd ar ddeg yr ydych chwi yn disgwyl, ac yn aros ar eich cythlwng, heb gymmeryd dim.

34 O herwydd pahan yr ydwyf yn dymuno arnoch gymmeryd lluniaethi; oblegyd hyn sydd er iechyd i chwi: canys blewyn i'r un o honoch ni syrth oddi ar ei ben.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a gymmerodd fara, ac a ddiolchodd i Dduw yn eu gŵydd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac a ddechreuodd fwyta.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn gysurol; a hwy a gymmerasant luniaeth hefyd.

37 Ac yr oeddem yn y llong i gyd, yn ddan cant ac un ar bymtheg a thrugain o eneidiau.

38 Ac wedi eu digoni o luniaeth, hwy a ysgafnhasant y llong, gan fwrw y gwenith allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt yn adnabod y tir: ond hwy a ganfuant ryw gilfach a glan iddi;

i'r hon y cynghorasant, os gallent, wthio y llong iddi.

40 Ac wedi iddynt godi yr angorau, hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a ollyngasant hefyd yn rhŷdd rywmau y llyw, ac a godasant yr hwyl i'r gwynt, ac a geisiasant y lan.

41 Ac wedi i ni syrthio ar le deufor-gyfarfod, hwy a wthiasant y llong: a'r pen blaen iddi a lynodd, ac a safodd yn ddiysgog, eithr y pen ol a ymddattodd gan nerth y tonnau.

42 A chynglor y milwŷr oedd, ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt nofio allan, a diange ymaith.

43 Ond y canwriad, yn ewyllsio cadw Paul, a rwystrodd iddynt eu hamcan; ac a archodd i bawb a'r a fedrai nofio, ymfwrw yn gyntaf i'r môr, a myned allan i'r tir:

44 Ac i'r lleill, rhai ar ystyllod, ac eraill ar ryw ddrylliau o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dir yn ddiangol.

PEN. XXVIII.

1 Paul, wedi torri y llong arno, yn cael ei dderbyn yn rhywiogaudd gan y barbariaid. 5 Y wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niwed: 8 ac yntau yn iacháu llawer o glefydau yn yr ynys. 11 Hwyl hwy yn myned ymaith tu a Rhufain. 17 Yntau yn mynegi i'r Iuddewon achos ei ddyfodiad. 24 Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu: 30 ac yntau er hynny yn pregethu yno ddiwy flynedd.

AC wedi iddynt ddiange, yna y gwybuant mai Melita y gelwid yr ynys.

2 A'r barbariaid a ddangosasant i ni fwyneidd-dra nid bychan: oblegyd hwy a gynneusant dân, ac a'n derbyniasant ni oll o herwydd y gawod gynnrychiol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnwyl ynghŷd llawer o friw-wŷdd, a'u doddi ar y tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwres, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y barbariaid y bwystfil ynghrôg wrth ei law ef, hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Yn sicr llawrddiog yw y dyn hwn, yr hwn, er ei ddiange o'r môr, ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a ysgydwodd y bwystfil i'r tân, ac ni oddefodd ddim niwed.

6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwyl iddo ef chwyddo, neu syrthio yn ddisymmwth yn farw. Eithr wedi iddynt hir-ddisgwyl, a gweled nad oedd dim niwed yn digwydd iddo, hwy a newidiasant eu meddwl, ac a ddywedasant mai duw oedd efe.

7 Ynghŷlch y man hwnnw yr oedd tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n llettyodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tad Publius yn gorwedd yn glaf o gryd a gwaedlif: at yr hwn wedi i Paul fyned i mewn, a gweddio, efe a ddododd ei ddwyllaw arno ef, ac a'i hiachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd â heintiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd:

10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o urddas; a phan oeddym yn ymadael, hwy a'n llwythasant ni â phethau angenrheidiol.

11 Ac wedi tri mis, yr aethom ymaith mewn llong o Alexandria, yr hon a anafasai yn yr ynys; a'i harwydd hi oedd Castor a Pholux.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracuse, ni a drigasom yno dridiau.

13 Ac oddi yno wedi myned oddi amgylch, ni a ddaethom i Rhegium. Ac ar ol un diwrnod y deheu-wynt a chwŷthodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli:

14 Lle y cawsom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt saith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno, pan glybu y brodyr am danom, hwy a ddaethant i'n cyfarfod ni hyd Appii-fforum, a'r Tair tafarn: y rhai pan welodd Paul, efe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymerodd gysur.

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y canwriad a roddes y carcharorion at ben-capten y llu: eithr cenhadwyd i Paul aros wrtho ei hun, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd, ar ol tridiau, alw o Paul ynghŷd y rhai oedd ben-

naf o'r Iuddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghŷd, efe a ddywedodd wrthynt, *Ha wŷr* frodyr, er na wnaethum i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto mi a roddwyd yn garcharor o Ierusalem i ddwyllaw y Rhufeinwŷr.

18 Y rhai, wedi darfod fy holi, a fynnasant *fy* ngollwng ymaith, am nad oedd dim achos angau yno.

19 Eithr am fod yr Iuddewon yn dywedyd yn erbyn *hyn*, mi a yrrwyd i appèlio at Cæsar; nid fel pettai gennyf beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn gan hynny y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â *chwi*: canys o achos gobaith Israel y'm rhwymwyd i â'r gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedasant wrtho, Ni dderbyniaisom ni lythryau o Iudea yn dy gylch di, ac ni fynegodd ac ni lafarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennyf ti beth yr ydwyf yn ei synied: oblegyd am y sect hon, y mae yn hyspys i ni fod ym mhob man yn dywedyd yn ei herbyn.

23 Ac wedi iddynt nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef i'w letty; i'r rhai y tystiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Duw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Iesu, allan o gyfraith Moses, a'r prophwydi, o'r bore hyd yr hwyr.

24 A rhai a gredasant i'r pethau a ddywedasant, a rhai ni chredasant.

25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u gilydd, hwy a ymadawsant, wedi i Paul ddywedyd un gair, *mai* da y llafarodd yr Yspryd Glân trwy Esaias y prophwyd, wrth ein tadau ni,

26 Gan ddywedyd, Dos at y bobl yma, a dywed, Yn clywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

27 Canys brasawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywsant â'u clustiau, a'n llygaid a gauasant; rhag iddynt weled â'u llygaid, a chlywed

27 a clustiau, a deall â'r galon, a dychwelyd, ac i mi eu hiachâu hwynt.

28 Bydded hyspys i chwi gan hynny, anfon iachawdwriaeth Duw at y Cenhedloedd; a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr Iuddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dŷ ardrethol ei hun, ac a dderbyniodd bawb a'r oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Duw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grist, gyd â phob hyfder, yn ddiwahardd.

Epistol PAUL yr Apostol, at y RHUFEINIAID.

PEN. I.

1 Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 9 a'i chwant i ddyfod attynt hwy. 16 Beth yw ei efengyl ef, a'r cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos. 18 Bod Duw yn ddigllon wrth bob math a'r bechod. 21 Pa beth oedd pechodau y Cenhedloedd.

PAUL gwasanaethwr Iesu Grist, wedi ei alw i fod yn apostol, ac wedi ei neillduo i efengyl Duw,

2 (Yr hon a rag-addawsai efe trwy ei brophwydi yn yr ysgrhythras sanctaidd)

3 Am ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni, yr hwn a wnaed o had Dafydd o ran y cnawd,

4 Ac a eglurwyd yn Fab Duw mewn gallu, yn ol yspryd sancteiddiad, trwy yr adgyfodiadod di wrth y meirw:

5 Trwy yr hwn y derbyniasom ras ac apostoliaeth i ufudd-dod ffydd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn ei enw ef:

6 Ym mysg y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grist.

7 At bawb sydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, wedi eu galw i fod yn saint: Gras i chwi a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

8 Yn gyntaf, yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grist drosoch chwi oll, oblegyd bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

9 Canys tyst i mi yw Duw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu yn fy yspryd yn efengyl ei Fab ef, fy mod i yn ddibaid yn gwneuthur

coffa o honoch bob amser yn fy ngweddïau,

10 Gan ddeisyf a gawn ryw fodd, ryw amser bellach, rwydd-hynt gyd ag ewyllys Duw, i ddyfod atoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn ysprydol, fel y'ch cadarnhâer:

12 A hynny sydd i'm cyd-ymgyuro ynoch chwi, trwy ffydd ein gilydd, yr eiddoch chwi a'r eiddoch finnan.

13 Eithr ni fynw'n i chwi fod heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod atoch (ond fo 'm lluddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynoch chwi hefyd, megis ag yn y Cenhedloedd eraill.

14 Dyledwr ydwyf i'r Groegiaid ac i'r barbariaid hefyd, i'r doethion ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae ynof fi, parod ydwyf i bregethu yr efengyl i chwithau hefyd y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys nid oes arnaf gywilydd o efengyl Crist: oblegyd gallu Duw yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r sydd yn credu; i'r Iuddew yn gyntaf, a hefyd i'r Groegwr.

17 Canys ynddi hi y datguddir cyfiawnder Duw o ffydd i ffydd; megis y mae yn ysgrifenedig, Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

18 Canys digofaint Duw a ddatguddiwyd o'r nef yn erbyn pob an-

nuwioledeb ac anghyfiawnder dynion, y rhai sydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 O herwydd yr hyn a ellir ei wybod am Dduw, sydd eglur ynddynt hwy : canys Duw a'i heglurodd iddynt.

20 Canys ei anweledig bethau ef er creadigaeth y byd, wrth ei hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg ; *sef* ei dragywyddol allu ef a'i Dduwdod ; hyd onid ydynt yn ddiësgus :

21 Oblegyd a hwy yn adnabod Duw, ni's gogoneddasant ef megis Duw, ac na buont ddiolchgar iddo ; eithr ofer fuont yn eu rhesymmau, a'u calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bod yn ddoethion, hwy a aethaut yn ffyliaid ;

23 Ac a newidiasant ogoniant yr anlygredig Dduw, i gyffelybiaeth llun dyn llygredig, ac ehediaid, ac anifeiliaid pedwar-carnol, ac ymlusgiaid.

24 O ba herwydd Duw hefyd a'u rhoddes hwy i fynu, yn nhrachwantau eu calonau, i aflendid, i amherchi eu cyrph eu hun yn eu plith eu hunain :

25 Y rhai a newidiasant wirionedd Duw yn gelwydd, ac a addolasant ac a wasanaethasant y creadur yn fwy nà'r Creawdr, yr hwn sydd fendigedig yn dragywyddol. Amen.

26 Oblegyd hyn y rhoddes Duw hwynti fynu i wŷnïau gwarthus : canys eu gwragedd hwn a newidiasant yr arfer anianol i'r hon sydd yn erbyn anian :

27 Ac yn gyffelyb y gwŷr hefyd, gan adael yr arfer naturiol o'r wraig, a ymlogent yn eu hawŷdd i'w gilydd : y gwŷr ynghŷd â gwŷr yn gwneuthur brynti, ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw dâl am eu cyfeiliorni ag ydoedd raid.

28 Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd :

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfi-

iawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, druggioni ; yn llawn cynfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll, drwg-anwydau :

30 Yn lustyngwŷr, yn athrodwŷr, yn gas ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn ffrostwŷr, yn ddychymygwŷr drygioni, yn anufudd i rieni,

31 Yn anneallus, yn dorrwŷr ammod, yn angharedig, yn anghymmodlon, yn annhrugarogion :

32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw (fod y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau yn haeddu marwolaeth) *ydynt* nid yn unig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr hefyd yn cyd-ymfoddloni â'r rhai sy yn eu gwneuthur hwynt.

PEN. II.

1 *Na all y rhai sydd yn pechu, er eu bod yn condemnio pechod mewn eraill, mo'u hësgusodi eu hunain ; 6 ac mai anhaws o lawer iddynt ddiangc rhag barn Duw, 9 pu un bynnag font ai Iuddewon ai Cenhedloedd. 14 Na's gall y Cenhedloedd ddiangc, 17 na'r Iuddewon chwaith ; 25 ac na wna eu henwaediaid lesâd iddynt, oni chadwant y ddelâd.*

O HERWYDD paham diesgus wyt ti, O ddyn, pwy bynnag wyt yn barnu : canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gondemnio dy hun : canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr un pethau.

2 Eithr ni a wyddom fod barn Duw yn ol gwirionedd, yn erbyn y rhai a wnant gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, O ddyn, yr hwn wyt yn barnu y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau, â thithau yn gwneuthur yr un pethau, y diengi di rhag barn Duw ?

4 Neu a wyt ti yn diystyru golud ei ddaioni ef, a'i ddioddefgarweh, a'i ymaros, heb wybod fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirweh ?

5 Eithr yn ol dy galedrwydd, a'th galon ddiëdifeiriol, wyt yn trysori i ti dy hun ddigofaint erbyn dydd y digofaint, a datguddiad cyfiawn farn Duw,

6 Yr hwn a dâl i bob un yn ol ei weithredoedd :

7 *Sef* i'r rhai trwy barhâu yn gwneuthur da, a geisiant ogoniant,

ac anrhydedd, ac anlygredigaeth, bywyd tragywyddol :

8 Eithr i'r rhai sy gynhennus, ac anufudd i'r gwirionedd, eithr yn ufudd i anghyfiawnder ; *y bydd* lliid, a digofaint :

9 Tralod ac ing ar bob enaid dyn sydd yn gwneuthur drwg ; yr Iuddew yn gyntaf, a'r Groegwr hefyd :

10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangnefedd, i bob un sydd yn gwneuthur daioni ; i'r Iuddew yn gyntaf, ac i'r Groegwr hefyd.

11 Canys nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.

12 Oblegyd cynnifer ag a bechasant yn ddeddf, a gyfrgollir liefyd yn ddeddf ; a chynnifer ag a bechasant yn y ddeddf, a fernir wrth y ddeddf,

13 (Canys nid gwrandaŵyr y ddeddf sydd gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthurwyr y ddeddf a gyfiawnheir.

14 Canys pan yw y Cenedloedd y rhai nid yw y ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y ddeddf, y rhai hyn heb fod y ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain :

15 Y rhai sydd yn dangos gweithred y ddeddf yn ysgrifenedig yn eu calonnau, a'u cydwybod yn cyd-dystiolaethu, a'u meddyliau yn cyhuddo eu gilydd, neu yn esgusodi)

16 Yn y dydd y barno Duw ddirgeloedd dynion, yn ol fy efengyl i, trwy Iesu Grist.

17 Wele, Iuddew y'th elwir di, ac yr wyt yn gorphwys yn y ddeddf, ac yn gorfoleddu yn Nuw ;

18 Ac yn gwybod *ei* ewyllys *ef*, ac yn darbod pethau rhagorol, gan fod wedi dy addysgu o'r ddeddf ;

19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywysog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai *sydd* mewn tywyllwch :

20 Yn athraw i'r anghall, yn ddysgawdr i'r rhai bach, a chennyt ffurf y gwybodaeth, a'r gwirionedd yn y ddeddf.

21 Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addysgu arall, oni'th ddysgi dy

hwn? yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter, a ladretti di?

22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffeiddio delwau, a gyssegr yspeili di?

23 Yr hwn wyt yn gorfoleddu yn y ddeddf, trwy dorri y ddeddf a ddianrhydeddi di Dduw?

24 Canys enw Duw, o'ch plegyd chwi, a geblir ym mhlith y Cenedloedd ; megis y mae yn ysgrifenedig.

25 Canys enwaediad yn wir a wna les, os cedwi y ddeddf : eithr os troseddwr y ddeddf ydwyf, aeth dy enwaediad yn ddienwaediad.

26 Os y dienwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y ddeddf, oni chyfrifir ei ddienwaediad ef yn enwaediad?

27 Ac oni bydd i'r dienwaediad yr hwn sydd o naturiaeth (os ceidw y ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythren a'r enwaediad wyt yn troseddu y ddeddf?

28 Canys nid yr hwn sydd yn yr amlwg sydd Iuddew ; ac nid enwaediad *yw yr hyn* sydd yn yr amlwg yn y cnawd :

29 Eithr yr hwn sydd yn y dirgel *sydd* Iuddew ; ac enwaediad y galon *sydd* yn yr yspryd, nid yn y llythren ; yr hwn *y mae* ei glod nid o ddynion, ond o Dduw.

PEN. III.

1 Rhagor-fraint yr Iuddewon ; 3 yr hwn ni chollasant : 9 er hynny y mae y ddeddf yn ei barnu hwythau hefyd yn euog o bechod : 20 gan hynny ni chyfiawnheir un cnawd trwy y ddeddf ; 28 eithr pawb, heb wahamaeth, trwy ffydd yn unig : 31 ac etto ni ddiddymmwyd y ddeddf.

PA ragoriaeth gan hynny sydd i'r Iuddew? neu pa fudd sydd o'r enwaediad?

2 Llauer ym mhob rhyw fodd ; yn gyntaf, o herwydd darfod ymddiried iddynt nwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegyd beth os anghredodd rhai? a wna eu hanghrediniaeth lwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw : eithr bydded Duw yn eirwir, a phob dyn yn gelwyddog ; megis yr ysgrifenyd,

Fel y'th gyfiawuhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech pan y'th farnar.

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn sydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ol dyn yr wyf yn dywedyd)

6 Na atto Duw: canys wrth hynny pa fodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirionedd Duw trwy fy nghelwydd i yn helaethach i'w ogoniant ef, pahan y'm bernir innau etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis y'n ceblir, ac megis y dywed rhai ein bod yn dywedyd) Gwnawn ddrwg, fel y dél daioni? y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? a ydym ni fwy rhagorol? Nac ydym ddim: canys ni a brofasom o'r blaen fod pawb, yr Iuddewon a'r Groegwŷr, dan bechod;

10 Megis y mae yn ysgrifenedig, Nid oes neb cyfiawn, nac oes un:

11 Nid oes neb yn deall; nid oes neb yn ceisio Duw.

12 Gŵyrasant oll, aethant i gyd yn anfuddiol; nid oes un yn gwneuthur daioni, nac oes un:

13 Bedd agored yw eu ceg; â'u tafodau y gwnaethant ddichell; gwenwyn aspiaid sydd dan eu gwefusau:

14 Y rhai y mae yn genau yn llawn melldith a chwerwedd.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed.

16 Distryw ac aflwydd sydd yn eu ffyrdd:

17 A ffordd tangnefedd nid adnabuant.

18 Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid.

19 Ni a wyddom hefyd am ba bethau bynnag y mae y ddeddf yn ei ddywedyd, mai wrth y rhai sy dan y ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel y caer pob genau, ac y byddo yr holl fydd dan farn Duw.

20 Am hynny trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir un cawd yn ei olwg ef; canys trwy y ddeddf y mae adnabod pechod.

21 Ac yr awrhon yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y ddeddf, wrth gael tystiolaeth gan y ddeddf a'r prophwydi;

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon sydd trwy ffydd Iesu Grist i bawb, ac ar bawb a gredant: canys nid oes gwahaniaeth.

23 Oblegyd pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant Duw;

24 A hwy wedi eu cyfiawnhâu yn rhad trwy ei ras ef, trwy y pryn-edigaeth sydd yng Nghrist Iesu:

25 Yr hwn a osododd Duw yn iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddiodeffgarwch Duw;

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hwn; fel y byddai efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhâu y neb sydd o ffydd Iesu.

27 Pa le gan hynny y mae y gorfoledd? Efe a gauwyd allan. Trwy ba ddeddf? ai ddeddf gweithredoedd? Nag ê; eithr trwy ddeddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyfrif mai trwy ffydd y cyfiawnheir dyn, heb weithredoedd y ddeddf.

29 Ai i'r Iuddewon y mae efe yn Dduw yn unig? onid yw i'r Cenhedloedd hefyd? Yn wir y mae efe i'r Cenhedloedd hefyd:

30 Gan mai un Duw sydd, yr hwn a gyfiawnhâu yr enwaediad wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhâu y ddeddf.

PEN. IV.

1 Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, 10 cyn enwedu arno. 13 Trwy ffydd yn unig y derbyniodd efe a'i had yr addewid. 16 Abraham yw tad pawb a'r sydd yn credu. 24 Ein ffydd ninnau hefyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.

PA beth gan hynny a ddywedwn ni ddarfod i Abraham ein tad ni ei gael, yn ol y cawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd, y mae

iddo orfoledd; eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywed yr ysgrythyr? Credodd Abraham i Dduw; a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr i'r neb sydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o ras, ond o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, ond yn credu yn yr hwn sydd yn cyfiawnhâu yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datgan dedwyddwch y dyn y mae Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, *gan ddywedyd*,

7 Dedwydd *yw* y rhai y maddeuwid eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd *yw* y gwr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.

9 *A ddaeth* y dedwyddwch hwn gan hynny ar yr enwaediad *yn unig*, ynte ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn dywedyd ddarfod cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? ai pan oedd yn yr enwaediad, ynte yn y dienwaediad? Nid yn yr enwaediad, ond y dienwaediad.

11 Ac efe a gymmerth arwydd yr enwaediad, yn insel cyfiawnder y ffydd yr hon *oedd ganddo* yn y dienwaediad: fel y byddai efe yn dad pawb a gredent yn y dienwaediad; fel y cyfrifid cyfiawnder iddynt hwythau hefyd:

12 Ac yn dad yr enwaediad, nid i'r rhai o'r enwaediad yn unig, ond i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham ein tad ni, yr hon *oedd ganddo* yn y dienwaediad.

13 Canys nid trwy y ddeddf *y daeth* yr addewid i Abraham, neu i'w had, y byddai efe yn etifedd y byd; eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys os y rhai sydd o'r ddeddf *yw* yr etifeddon, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.

15 Oblegyd y mae y ddeddf yn peri digofaint; canys lle nid oes deddf, nid *oes* gamwedd.

16 Am hynny o ffydd *y mae*, fel

y byddai yn ol gras: fel y byddai yr addewid yn sicr i'r holl had; nid yn unig i'r hwn sydd o'r ddeddf, ond hefyd i'r hwn sydd o ffydd Abraham, yr hwn yw ein tad ni oll,

17 (Megis y mae yn ysgrifenedig, Mi a'th wnaethum yn dad llawer o genhedloedd) ger bron y neb y credodd efe iddo, *sef* Duw, yr hwn sydd yn bywhâu y meirw, ac sydd yn galw y pethau nid ydynt, fel pe byddent:

18 Yr hwn yn erbyn gobaiith a gredodd dan obaith, fel y byddai efe yn dad cenedloedd lawer; yn ol yr hyn a ddywedasad, Felly y bydd dy had di.

19 Ac efe yn ddiégwan o ffydd, nid ystyriodd ei gorph ei hun, *yr hwn oedd* yr awrlhon wedi marweiddio, ac efe ynghŷlch can mlwydd oed, na marweidd-dra bru Sara.

20 Ac nid amhenodd efe addewid Duw trwy anghrediniaeth; eithr efe a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi gogoniant i Dduw:

21 Ac yn gwbl sicr *ganddo*, am yr hyn a addawsai efe, ei fod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr nid ysgrifenyd hynny er ei fwyn ef yn unig, ddarfod ei gyfrif iddo;

24 Ond er ein mwyn niniau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfododd Iesu ein Harglwydd ni o feirw:

25 Yr hwn a draddodwyd dros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhâu ni.

PEN. V.

1 *Wedi ein cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae i m dangnesfedd rhyngom a Duw, 2 a llawenydd yn ein gobaiith: 8 gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nymi yn elynion iddo, 10 y cawn yn hytrach fod yn gadwedig wedi ein cymmodi. 12 Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda, 17 felly yn hytrach y duw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist. 20 Lle yr amhaodd pechod, y rhugor-amhaodd gras.*

AM hynny, gan ein bod wedi ein cyfiawnhâu trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

2 Trwy yr hwn hefyd y cawsom ddyfodfa trwy ffydd i'r gras hwn yn yr hwn yr ydym yn sefyll, ac yn gorfoleddu dan obaith gogoniant Duw.

3 Ac nid *felly* yn unig, eithr yr ydym yn gorfoleddu mewn gorthrymderau; gan wybod fod gorthrymder yn peri dioddefgarwch;

4 A dioddefgarwch, brofiad; a phrofiad, obaith:

5 A gobaith ni chywilyddia, am fod cariad Duw wedi ei dywallt yn ein calonau ni, trwy yr Yspryd Glân yr hwn a roddwyd i ni.

6 Canys Crist, pan oeddym ni etto yn weiniaid, mewn pryd a fu farw dros yr annuwiol.

7 Oblegyd braidd y bydd neb farw dros un cyfiawn: oblegyd dros y da ysगतfydd fe feiddiai un farw hefyd.

8 Eithr y mae Duw yn canmol ei gariad tu ag attom; oblegyd a nyni etto yn bechaduriaid, i Grist farw trosom ni.

9 Mwy ynte o lawer, a nyni yn awr wedi ein cyfiawnhâu trwy ei waed ef, y'n hachubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys os pan oeddym yn elynion, y'n heddychwyd â Duw trwy farwolaeth ei Fab ef; mwy o lawer wedi ein heddychu, y'n hachubir trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid *hynny* yn unig, eithr gorfoleddu yr ydym hefyd yn Nuw trwy ein Harglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn yr awrhon y derbyniasom y cymmod.

12 Am *hynny*, megis trwy un dyn y daeth pechod i'r byd, a marwolaeth trwy bechod; ac felly yr aeth marwolaeth ar bob dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y ddeddf yr oedd pechod yn y byd: eithr ni chyfrifir pechod pryd nad oes ddeddf.

14 Eithr teyrnasodd marwolaeth o Adda hyd Moses, i'e, arnynt hwy y rhai ni phechasant yn ol cyffelybiaeth camwedd Adda, yr hwn yw ffurf yr un oedd ar ddyfod.

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y mae y dawn hefyd. Canys

os trwy gamwedd un y bu feirw llawer; mwy o lawer yr amlhaodd gras Duw, a'r dawn trwy ras yr un dyn Iesu Grist, i laweroedd.

16 Ac nid megis *y bu* trwy un a bechodd, *y mae* y dawn: canys y farn a ddaeth o un *camwedd* i gondemniad; eithr y dawn *sydd* o gamweddau lawer i gyfiawnhâd.

17 Canys os trwy gamwedd un y teyrnasodd marwolaeth trwy un; mwy o lawer y caiff y rhai sydd yn derbyn lliosogrwydd o ras, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnasu mewn bywyd trwy un, Iesu Grist.

18 Felly gan *hynny*, megis trwy gamwedd un *y daeth barn* ar bob dyn i gondemniad; felly hefyd trwy gyfiawnder un *y daeth y dawn* ar bob dyn i gyfiawnhâd bywyd.

19 Oblegyd megis trwy anufuddod un dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechaduriaid; felly trwy ufuddod un y gwneir llawer yn gyfiawn.

20 Eithr y ddeddf a ddaeth i mewn fel yr amlhaai y camwedd: eithr lle yr amlhaodd y pechod, y rhagor-amlhaodd gras:

21 Fel megis y teyrnasodd pechod i farwolaeth, felly hefyd y teyrnasai gras trwy gyfiawnder i fywyd trwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

PEN. VI.

1 *Na ddylem ni fyw mewn pechod, 2 a ninnau wedi marw iddo; 3 megis y mae ein bedydd ni yn dangos. 12 Na theyrnased pechod mwyach, 18 gan ddarfod i ni ymrô i wasanaeth cyfiawnder; 23 ac o herwydd mai cyflog pechod yw marwolaeth.*

BETH wrth *hynny* a ddywedwn ni? a drigwn ni yn wastad mewn pechod, fel yr amlhao gras?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw i bechod, pa wedd y byddwn fyw etto ynddo ef?

3 Oni wyddoch chwi, am gynnifer o honom ag a fedyddiwyd i Grist Iesu, ein bedyddio ni i'w farwolaeth ef?

4 Claddwyd ni gan *hynny* gyd ag ef trwy fedydd i farwolaeth; fel megis ag y cyfodwyd Crist o feirw trwy ogoniant y Tad, felly y rhodion ninnau hefyd mewn newydddeb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd-blanhigion i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y byddwn i *gyffelybiaeth ei adgyfodiad ef*:

6 Gan wybod hyn, ddarfod croes-hoelio ein hen ddyn ni gyd ag *ef*, er mwyn dirymmu corph pechod, fel rhag llaw na wasanaethom bechod.

7 Canys y mae yr hwn a fu farw, wedi ei ryddhâu oddi wrth bechod.

8 Ac os buom feirw gyd â Christ, yr ydym ni yn credu y byddwn fyw hefyd gyd ag *ef*:

9 Gan wybod nad yw Crist, yr hwn a gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw mwyach; nad arglwyddiaetha marwolaeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, efe a fu farw unwaith i bechod: ac fel y mae yn byw, byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyfrif-wch eich hunain yn feirw i bechod; eithr yn fyw i Dduw, yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

12 Na theyrnased pechod gan hynny yn eich corph marwol, i ufuddhâu o honoch iddo yn ei chwantau.

13 Ac na roddwch eich aelodau yn arfau anghyfiawnder i bechod: eithr rhoddwch eich hunain i Dduw, megis rhai o feirw yn fyw; a'ch aelodau yn arfau cyfiawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi: oblegyd nid ydych chi dan y ddeddf, eithr dan ras.

15 Beth wrth hynny? a bechwn ni o herwydd nad ydym dan y ddeddf, eithr dan ras? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi, mai i bwy bynnag yr ydych yn eich rhoddi eich hunain yn weision i ufuddhâu iddo, eich bod yn weision i'r hwn yr ydych yn ufuddhâu iddo; pa un bynnag ai i bechod i farwolaeth, ynte i ufudd-dod i gyfiawnder?

17 Ond i Dduw y bo 'r diolch, eich bod chwi *gynt* yn weision i bechod; eithr ufuddhâu o honoch o'r galon i'r ffurf o athrawiaeth a draddodwyd i chwi.

18 Ac wedi eich rhyddhâu oddi

wrth bechod, fe a'ch gwnaethpwyd yn weision i gyfiawnder.

19 Yn ol dull dynol yr ydwyf yn dywedyd, oblegyd gwendid eich cnawd chwi. Canys megis ag y rhoddasoch eich aelodau yn weision i aflendid ac anwiredd, i anwiredd; felly yr awrhon rhoddwch eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i sancteiddrwydd.

20 Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych oddi wrth gyfiawnder.

21 Pa ffrwyth gan hynny oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegyd? canys diwedd y pethau hynny *yw* marwolaeth.

22 Ac yr awrhon, wedi eich rhyddhâu oddi wrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chwi eich ffrwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragrwyddol.

23 Canys cyflog pechod *yw* marwolaeth: eithr dawn Duw *yw* bywyd tragrwyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

PEN. VII.

1 *Nad oes un ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra byddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw'r ddeddf bechod; 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da; 16 fel yr ydwyf fi yn cyânabod, ac yn ddrwg gennyf na's gallaf ei chadw.*

ONI wyddoch chwi, frodyr, (canys wrth y rhai sy yn gwybod y ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, tra byddo efe byw?

2 Canys y wraig y mae iddi wr, sydd yn rhwym wrth y ddeddf i'r gwr, tra byddo efe byw: ond o bydd marw y gwr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gwr.

3 Ac felly, os a'r gwr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gwr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gwr hi, y mae hi yn rhŷdd oddi wrth y ddeddf; fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr ydych wedi meirw i'r ddeddf trwy gorph Crist; fel y byddech eiddo un

arall, *sef* eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel y dygem ifrwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwŷniau pechodau, y rhai oedd trwy y ddeddf, oedd yn gweithio yn ein haelodau ni, i ddwyn ifrwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhawyd ni oddi wrth y ddeddf, wedi ein meirw i'r peth y'n hattelid; fel y gwasanaethem mewn newydd-deb yspryd, ac nid *yn* hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod *yw* y ddeddf? Na atto Duw. Eithr nid adnabûm i bechod, ond wrth y ddeddf: canys nid adnabuaswn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r ddeddf, Na thrachwanta.

8 Eithr pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy y gorchymyn, a weithiodd ynof fi bob trachwant.

9 Canys heb y ddeddf marw *oedd* pechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y ddeddf: ond pan ddaeth y gorchymyn, yr adfywiodd pechod, a minnau a fum farw.

10 A'r gorchymyn yr hwn *ydoedd* i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy y gorchymyn, a'm twyllodd i; a thrwy hwnnw a'm lladdodd.

12 Felly yn wir *y mae* y ddeddf yn sanctaidd; a'r gorchymyn yn sanctaidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangosai yn bechod, gan weithio marwolaeth ynof fi trwy yr hyn sydd dda; fel y byddai pechod trwy y gorchymyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y ddeddf yn ysprydol: eithr myfi sydd gnawdol, wedi fy ngwerthu dan bechod.

15 Canys yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, nid *yw* foddlon gennyf: canys nid y peth yr wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneu-

thur; eithr y peth sydd gas gennyf, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 *Ac* os y peth nid wyf yn ei ewyllysio, *hynny* yr wyf yn ei wneuthur, yr wyf fi yn cyd-synio â'r ddeddf mai da *ydyw*

17 Felly yr awrhon nid myfi sydd mwy yn gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn sydd yn trigo ynof fi.

18 Canys mi a wn nad oes ynof fi (hynny *yw*, yn fy nghnawd i) ddim da yn trigo: oblegyd yr ewyllysio sydd barod gennyf; eithr cwblhâu yr hyn sydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllysio; ond y drwg yr hwn nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 *Ac* os ydwyf fi yn gwneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid myfi mwyach sydd yn ei wneuthur, ond y pechod sydd yn trigo ynof fi.

21 Yr ydwyf fi gan hynny yn cael deddf, a mi yn ewyllysio gwneuthur da, fod drwg yn bresennol gyd â mi.

22 Canys ymhyfrydu yr wyf y'ngyfraith Duw, yn ol y dyn oddi mewn:

23 Eithr yr wyf yn gweled deddf arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn deddf fy meddwl, ac yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon sydd yn fy aelodau.

24 Ys truan o ddyn wyf fi! pwy a'm gwared i oddi wrth gorph y farwolaeth hon!

25 Yr wyf fi yn diolch i Dduw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Felly gan hynny, yr wyf fi fy hun â'r meddwl yn gwasanaethu cyfraith Duw; ond â'r cnawd, cyfraith pechod.

PEN. VIII.

1 *Bod y rhai sydd yng Nghrist, ac yn byw yn ol yr Yspryd, yn rhyddion oddi wrth ddamnedigaeth.* 5, 13 *Pa niwed sydd yn digwydd oddi wrth y cnawd;* 6, 14 *a pha les oddi wrth yr Yspryd,* 17 *ac o fod yn blentyn i Dduw:* 19 *yr hwn y mae pob peth yn hiraethu am ei ogoneddus ymneared:* 29 *yr hwn a rag-ordeiniwyd gan Dduw.* 38 *Na all dim ein gwahanu ni oddi wrth ei gariad ef.*

N ID oes gan hynny yn awr ddim ddamnedigaeth i'r rhai sy yng

Nghrist Iesu, y rhai sydd yn rhodio nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

2 Canys deddf Yspryd y bywyd yng Nghrist Iesu a'm rhyddhaodd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

3 Canys yr hyn ni allai y ddeddf, o herwydd ei bod yn wan trwy'r cnawd, Duw a ddanfonodd ei Fab ei hun, y'ngghyffelybiaeth cnawd pechadurus; ac am bechod a gon-demniodd bechod yn y cnawd:

4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn rhodio, nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

5 Canys y rhai sydd yn ol y cnawd, am bethau'r cnawd y maent yn syniaw: eithr y rhai sy yn ol yr Yspryd, am bethau yr Yspryd:

6 Canys syniad y cnawd, marwolaeth *yw*; a syniad yr yspryd, bywyd a thangnefedd *yw*:

7 Oblegyd syniad y cnawd *sydd* elyniaeth yn erbyn Duw: canys nid *yw* ddarostyngedig i ddeddf Duw; oblegyd ni's gall chwaith.

8 A'r rhai sydd yn y cnawd, ni allant ryngu bodd Duw.

9 Eithr chwychwi nid ydych yn y cnawd, ond yn yr yspryd, od *yw* Yspryd Duw yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb Yspryd Crist ganddo, nid *yw* hwnnw yn eiddo ef.

10 Ac os *yw* Crist ynoch, *y mae* y corph yn farw, o herwydd pechod; eithr yr Yspryd yn fywyd, o herwydd cyfiawnder.

11 Ac os Yspryd yr hwn a gyfododd Iesu o feirw, sydd yn trigo ynoch; yr hwn a gyfododd Grist o feirw, a fywiocâ hefyd eich cyrph marwol chwi, trwy ei Yspryd yr hwn sydd yn trigo ynoch.

12 Am hynny, frodyr, dyledwŷr ydym, nid i'r cnawd, i fyw yn ol y cnawd.

13 Canys os byw yr ydych yn ol y cnawd, meirw fyddwch; eithr os ydych yn marweiddio gweithred-oedd y corph trwy yr Yspryd, byw fyddwch.

14 Canys y sawl a arweinir gan

Yspryd Duw, y rhai hyn sydd blant i Dduw.

15 Canys ni dderbyniasoch *yspryd* caethiwed drachefn i *beri* ofn; eithr derbyniasoch Yspryd mabwysiad, trwy yr hwn yr ydym yn llefain, Abba, Dad.

16 Y mae yr Yspryd hwn yn cyddystiolaethu â'n hyspryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw.

17 Ac os plant, etifeddion hefyd; *sef* etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Christ; os ydym yn cyddioddef *gyd ag ef*, fel y'n cyd-gonedder hefyd.

18 Oblegyd yr ydwyf yn cyfrif, nad *yw* dioddefiadau yr amser presennol hwn yn haeddu *eu cyffelybu* i'r gogoniant a ddatguddir i ni.

19 Canys awŷdd-fryd y creadur sydd yn disgwyl am ddatguddiad meibion Duw.

20 Canys y creadur sydd wedi ei ddarostwng i oferedd; nid o'i fodd, eithr oblegyd yr hwn a'i darostyngodd:

21 Dan obaith y rhyddheir y creadur yntau hefyd, o gaethiwed llygredigaeth, i ryddid gogoniant plant Duw.

22 Canys ni a wyddom fod pob creadur yn cyd-ocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd y pryd hwn.

23 Ac nid yn unig *y creadur*, ond ninnau hefyd y rhai sydd gennym flaen-ffrwyth yr Yspryd, yr ydym ninnau ein hunain hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddisgwyl y mabwysiad, *sef* prynedig-aeth ein corph.

24 Canys trwy obaith y'n hiachawyd. Eithr y gobaiti a welir, nid *yw* obaith: oblegyd y peth y mae un yn ei weled, i ba beth y mae etto yn ei obeithio?

25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn nid fŷm yn ei weled, yr ydym trwy amynedd yn disgwyl am dano.

26 A'r un ffunud y mae yr Yspryd hefyd yn cynnorthwyo ein gwendid ni. Canys ni wyddom ni beth a weddiom, megis y dylem: eithr y mae yr Yspryd ei hun yn er-

tyn trosom ni ag ocheneidiau an-nhraethadwy.

27 A'r hwn sydd yn chwilio y calonnau, a wyr beth *yw* meddwl yr Yspryd; canys y mae efe yn ol *ewylllys* Duw yn erfyn dros y saint.

28 Ac ni a wyddom fod pob peth yn cyd-weithio er daioni i'r rhai sy yn caru Duw; *sef* i'r rhai sydd wedi eu galw yn ol *ei* arfaeth *ef*.

29 Oblegyd y rhai a rag-wybu, a rag-luniodd efe hefyd *i fod* yn un ifurf â delw ei Fab *ef*; fel y byddai efe yn gyntaf-anedig ym mhlith brod-yr lawer.

30 A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hynny hefyd a alwodd efe; a'r rhai a alwodd efe, y rhai hynny hefyd a gyfiawnhaodd efe; a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hynny hefyd a ogoneddodd efe.

31 Beth gan hynny a ddywedwn ni wrth y pethau hyn? Os *yw* Duw trosom, pwy *a all fod* i'n herbyn?

32 Yr hwn nid arbedodd ei briod Fab, ond a'i traddododd ef trosom ni oll; pa wedd gyd ag *ef* hefyd na ddyry efe i ni bob peth?

33 Pwy a rydd ddim yn erbyn etholedigion Duw? Duw *yw* yr hwn sydd yn cyfiawnhau:

34 Pwy *yw* yr hwn sydd yn damnio? Crist *yw* yr hwn a fu farw, i.e., yn hytrach, yr hwn a gyfodwyd hefyd; yr hwn hefyd sydd ar ddeheu-law Duw, yr hwn hefyd sydd yn erfyn trosom ni.

35 Pwy a'n gwahana ni oddi wrth gariad Crist? *ai* gorthrymder, neu ing, neu ymlid, neu newyn, neu noethni, neu enbydrwydd, neu gleddyf?

36 (Megis y mae yn ysgrifenedig, Er dy fwyn di yr ydys yn ein lladd ni ar hŷd y dydd; cyfrifwyd ni fel defaid i'r lladdfa)

37 Eithr yn y pethau hyn oll yr ydym ni yn fwy nâ chwncwerwŷr, trwy yr hwn a'n carodd ni.

38 Canys y mae yn ddiogel gen-nyf, na all nac angau, nac einioes, nac angylion, na thywysogaethau, na meddiannau, na phethau presen-nol, na phethau i ddyfod,

39 Nac uchder, na dyfnder, nac

un creadur arall, ein gwahanu ni oddi wrth gariad Duw, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

PEN. IX.

1 *Paul yn ddrwg ganddo dros yr Iuddewon.*
7 *Nad oedd holl had Abraham yn blant yr addewid.* 18 *Bod Duw yn trugarhâu wrth y neby mymo.* 21 *Y gall y crochenydd wneuthur â'i bridd y peth a fyn-no.* 25 *Darhod rhag-fynegi galwedigaeth y Cenhedloedd, a gwrthodiad yr Iuddewon.* 32 *Yr achos paham y croesawodd cyn lleied o'r Iuddewon gyfiawnder ffydd.*

Y GWIRIONEDD yr wyf fi yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd, a'm cyd-wybod hefyd yn cyd-dystiolaethu â mi yn yr Yspryd Glân,

2 Fod i mi dristyd mawr, a gofid dibaid i'm calon.

3 Canys mi a ddymunwn fy mod fy hun yn anathema oddi wrth Grist, dros fy mrodyr, *sef* fy nghenedl yn ol y cnawd:

4 Y rhai sydd Israeliaid; eiddo y rhai *yw* y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a dodiad y ddeddf, a'r gwasanaeth, a'r addewidion:

5 Eiddo y rhai *yw* y tadau; ac o'r rhai *yr hanoedd* Crist yn ol y cnawd, yr hwn sydd uwchlaw pawb, yn Dduw bendigedig yn oes oes-oedd. Amen.

6 Eithr nid posibl *yw* myned gair Duw yn ddirym: canys nid Israel *yw* pawb a'r sydd o Israel.

7 Ac nid *ydnyt*, oblegyd eu bod yn had Abraham, i gyd yn blant: eithr, Yn Isaac y gelwir i ti had.

8 Hynny ydyw, Nid plant y cnawd, y rhai hynny *sy* blant i Dduw; eithr plant yr addewid a gyfrifir yn had.

9 Canys gair yr addewid *yw* hwn; Ar yr amser hwn y deuaif, a bydd mab i Sara.

10 Ac nid *hyn* yn unig; eithr Rebecca hefyd, wedi iddi feichiogi o un, *sef* o'n tad Isaac;

11 (Canys cyn geni *y plant* etto, na gwneuthur o honynt dda na drwg, fel y byddai i'r arfaeth yn ol etholedigaeth Duw sefyll, nid o weithredoedd, eithr o'r hwn sydd yn galw)

12 Y dywedwyd wrthi, Yr hynaf a wasanaetha yr ieuangaf.

13 Megis yr ysgrifenydd, Iacob a gerais, eithr Esau a gaseais.

14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? *A oes anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto Duw.*

15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moses, Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugarhawyf, ac a dosturiaf wrth yr hwn y tosturiwyf.

16 Felly gan hynny nid o'r hwn sydd yn ewyllysio *y mae*, nac o'r hwn sydd yn rhedeg chwaith; ond o Dduw, yr hwn sydd yn trugarhâu.

17 Canys y mae yr ysgrifthyrr yn dywedyd wrth Pharao, I hyn yma y'th gyfodais di, fel y dangoswn fy ngallu ynot ti, ac fel y datgenid fy enw trwy yr holl ddaear.

18 Felly gan hynny y neb y mynno y mae efe yn trugarhâu wrtho, a'r neb y mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthyf, Paham y mae efe etto yn beio? canys pwy a wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Yn hytrach, O ddyd, pwy wyt ti yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? a ddywed y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffurfiodd, Paham y'm gwnaethost fel hyn?

21 Onid oes awdurdod i'r crochenydd ar y priddgist, i wneuthur o'r un telpyn pridd un llestr i barch, ac arall i ammharch?

22 *Beth os Duw*, yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd trwy hirymaros lestri digofaint wedi eu cynhlwyso i golledigaeth:

23 Ac i beri gwybod golud ei ogo niant ar lestri trugaredd, y rhai a rag-barotôdd efe i ogoniant?

24 *Sef* nyni y rhai a alwodd efe, nid o'r Iuddewon yn unig, eithr hefyd o'r Cenhedloedd.

25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd yn Hosea, Mi a alwaf yr hwn nid yw bobl i mi, yn bobl i mi; a'r hon nid yw anwyl, yn anwyl.

26 A bydd yn y fangre lle y dywedwyd wrthynt, Nid fy mhobl i

ydych chwi; yno y gelwir hwy yn Feibion i'r Duw byw.

27 Hefyd y mae Esaias yn llefain am yr Israel, Cyd byddai nifer meibion Israel fel tywod y môr, gweddill a achubir.

28 Canys *efe* a orphen ac a gwtoga y gwaith mewn cyfiawnder: oblegyd byr waith a wna yr Arglywydd ar y ddaear.

29 Ac megis y dywedodd Esaias yn y blaen, Oni buasai i Arglwydd y sabbath adael i ni had, megis Sodom a buasem, a gwnaethid ni yn gyffelyb i Gomorra.

30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? Bod y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yn dilyn cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, sef y cyfiawnder sydd o ffydd:

31 Ac Israel, yr hwn oedd yn dilyn deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd ddeddf cyfiawnder.

32 Paham? Am nad *oeddynt yn ei cheisio* trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd y ddeddf: canys hwy a dramgwyddasant wrth y maen tramgwydd;

33 Megis y mae yn ysgrifenedig, Wele fi yn gosod yn Sion faen tramgwydd, a chraig rhwystr: a phob un a gredo ynddo, ni chywil-yddir.

PEN. X.

5 *Bod yr ysgrifthyrr lân yn dangos y rhagor sy rhwng cyfiawnder y gyfraith a'r hwn sydd o ffydd; 11 ac na chyrrilyddir neb a gredo, pa un bynnag ai Iuddew ai Cenhedlddyn fyddo; 18 ac y derbyn y Cenhedloedd y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y pethau hyn anhyspys i'r Iuddewon.*

OH trodyr, gwir ewyllys fy nghalon, a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel, sydd er iachawdwriaeth.

2 Canys yr wyf fi yn dyst iddynt, fod ganddynt zel Duw, eithr nid ar ol gwybodaeth.

3 Canys hwynt-hwy, heb wybod cyfiawnder Duw, ac yn ceisio gosod eu cyfiawnder eu hunain, nid ym-ostyngasant i gyfiawnder Duw.

4 Canys Crist yw diwedd y ddeddf, er cyfiawnder i bob un a'r y sy yn credu.

5 Canys y mae Moses yn ysgrifenu *am* y cyfiawnder sydd o'r ddeddf,

Mai'r dyn a wnel y pethau hynny a fydd byw trwyddynt.

6 Eithr y mae y cyfiawnder sydd o ffydd yn dywedyd fel hyn; Na ddywed yn dy galon, Pwy a esgyn i'r nef? (hynny yw, dwyn Crist i wared oddi uchod)

7 Neu, Pwy a ddisgyn i'r dyfnder? (hynny yw, dwyn Crist drachefn i fynu oddi wrth y meirw)

8 Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywedyd? Mae y gair yn agos attat, yn dy enau, ac yn dy galon: hwn yw gair y ffydd, yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu;

9 Mai os cyffesi â'th enau yr Arglwydd Iesu, a chredu yn dy galon i Dduw ei gyfodi ef o feirw, cadwedig fyddi.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder, ac â'r genau y cyffesir i iachawdwriaeth.

11 Oblegyd y mae yr ysgrythyr yn dywedyd, Pwy bynnag sydd yn credu ynddo ef, ni chywilyddir.

12 Canys nid oes gwahaniaeth rhwng Iuddew a Groegwr: oblegyd yr un Arglwydd ar bawb, sydd oludog i bawb a'r sydd yn galw arno.

13 Canys pwy bynnag a alwo ar enw yr Arglwydd, cadwedig fydd.

14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr hwn ni chredasant ynddo? a pha fodd y credant yn yr hwn ni chlywsant am dano? a pha fodd y clywant, heb bregethwr?

15 A pha fodd y pregethant, oni's danfonir hwynt? megis y mae yn ysgrifenedig, Mor brydferth yw traed y rhai sy yn efangylu tangnefedd, y rhai sydd yn efangylu pethau daionus!

16 Eithr nid ufuddhasant hwy oll i'r efengyl: canys y mae Esaias yn dywedyd, O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?

17 Am hynny ffydd sydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.

18 Eithr meddaf, Oni chlywsant hwy? Yn ddiâu i'r holl ddaear yr aeth eu swm hwy, a'u geiriau hyd derynau y byd.

19 Eithr meddaf, Oni wybu Israel? Yn gyntaf, y mae Moses yn dywedyd, Mi a baraf i chwi wŷn-

fydu trwy *rai* nid *yw* genedl; trwy genedl anneallus y'ch digiaf chwi.

20 Eithr y mae Esaias yn ymhyfhâu, ac yn dywedyd, Cafwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheisio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymofyn am danaf.

21 Ac wrth yr Israel y mae yn dywedyd, Ar hŷd y dydd yr estynais fy nwyllaw at bobl anufudd ac yn gwrth-ddywedyd.

PEN. XI.

1 *Na furiodd Duw ymaith holl Israel; 7 ond rhai a ddeuwyswyd: er darfod caledu y lleill, 16 y mae gobaiith y troir hwynt. 18 Na ddylai y Cenhedloedd orfoleddu yn eu herbyn hwy; 26 oblegyd y mae addewid o'u hiachawdwriaeth hwythau. 33 Bod barnedigaethau Duw yn unchreitadwy.*

AM hynny meddaf, A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys yr wyf finnau hefyd yn Israeliad, o had Abraham, o lwyth Benjamin.

2 Ni wrthododd Duw ei bobl, yr hwn a adnabu efe o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd am Eliás? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Israel, gan ddywedyd,

3 *Oh Arglwydd, hwy a laddasant dy brophwydi, ac a gloddiasant dy allorau i lawr; ac myfi a adawyd yn unig, ac y maent yn ceisio fy einioes innau.*

4 Eithr pa beth y mae ateb Duw yn ei ddywedyd wrtho? Mi a adewais i mi fy hun saith mil o wŷr, y rhai ni phlygasant eu gliniau i Baal.

5 Felly gan hynny y pryd hwn hefyd y mae gweddill yn ol ethol-edigaeth gras.

6 Ac os o ras, nid o weithredoedd mwyach; os amgen, nid yw gras yn ras mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw o ras mwyach: os amgen, nid yw gweithred yn weithred mwyach.

7 Beth gan hynny? Ni chafodd Israel yr hyn y mae yn ei geisio: eithr yr etholedigaeth a'i cafodd, a'r lleill a galedwyd;

8 Megis y mae yn ysgrifenedig, Rhoddes Duw iddynt yspryd trymgwsg, llygaid fel na welent, a chlust-

iau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.

9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd, Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.

10 Tywyller eu llygaid hwy, fel na welant, a chyd-grymma *di* eu cefnau hwy bob amser.

11 Gan hynny meddaf, A dramgwyddasant hwy fel y cwmpent? Na atto Duw: eithr trwy eu cwmp hwy *y daeth* iachawdwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddigedd arnynt.

12 O herwydd paham os *ydyw* eu cwmp hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd; pa faint mwy *y bydd* eu cyflawnder hwy?

13 Canys wrthyh chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a'm bod yn apostol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhâu fy swydd;

14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddigedd ar fy nghig *a'm gwaed fy hun*, at achub rhai o'honynt.

15 Canys os *yw* eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth *fydd* eu derbyniad *hwy* ond bywyd o feirw?

16 Canys os sanctaidd y blaenffrwyth, *y mae* y clamp toes hefyd yn *sanctaidd*: ac os sanctaidd y gwreiddyn, *y mae* y canghennau *hefyd* felly.

17 Ac os rhai o'r canghennau a dorrrwyd ymaith, a thydi yn olewŷdden wŷllt a impiwyd i mewn yn eu plith hwy, ac a'th wnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olewŷdd;

18 Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi sydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, Torrrwyd y canghennau ymaith, fel yr impid fi i mewn.

20 Da; trwy anghrediniaeth y torrrwyd hwynt ymaith, a thithau sydd yn sefyll trwy ffydd. Na fydd uchel-fryd, eithr ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y

canghennau naturiol, *gwylia* rhag nad arbedo dithau chwaith.

22 Gwel am hynny ddaioni a thoster Duw: *sef* i'r rhai a gwympasant, toster; eithr daioni i ti, os arhosi yn *ei* ddaioni *ef*. Os amgen, torrir dithau hefyd ymaith.

23 A hwythau, onid arhosant yn anghrediniaeth, a impir i mewn. Canys fe all Duw eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrrwyd ymaith o'r olewŷdden yr hon oedd wŷllt wrthi naturiaeth, a'th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olewŷdden pa faint mwy y caiff y rhai hyn sydd wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holewŷdden eu hun?

25 Canys ni ewyllysiwn, frodyr, eich bod heb wybod y dirgelwch hwn (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun) ddyfod dallineb o ran i Israel, hyd oni ddél cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

26 Ac felly holl Israel a fydd cadwedig; fel y mae yn ysgrifenedig, Y Gwardwr a ddaw allan o Sion, ac a dry ymaith annuwioldeb oddi wrth Iacob.

27 A hyn *yw* yr ammod *sydd* iddynt gennyf fi, pan gymmerwyf ymaith eu pechodau hwynt.

28 Felly o ran yr efengyl, gelynyon *ydylt* o'ch plegyd chwi: eithr o ran yr ethoiedigaeth, caredigion *ydylt* oblegyd y tadau.

29 Canys diedifarus *yw* doniau a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn anufudd i Dduw, eithr yr awrhon a gawsoch drugaredd, trwy anufudd-dod y rhai hyn;

31 Felly hwythau hefyd yr awr hon a anufuddhasant, fel y caent hwythau drugaredd trwy eich trugaredd chwi.

32 Canys Duw a'u cauodd hwynt oll mewn anufudd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.

33 Oh ddyfnder golud doethineb a gwybodaeth Duw! mor anchwil-iadwy *yw* ei farnan *ef*! a'u ffyrdd mor anlrheinadwy *ydylt*!

34 Canys pwy a wybu feddwl yr

Arglwydd? neu pwy a fu gynghorwr iddo ef?

35 Neu pwy a roddes iddo ef yn gyntaf, ac fe a delir iddo drachefn?

36 Canys o hono ef, a thrwyddo ef, ac iddo ef, *y mae* pob peth. Iddo ef *y byddo* gogoniant yn dragywydd. Amen.

PEN. XII.

1 *Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni i ryngu ei fodd ef. 3 Na ddylai neb feddwl yn rhydda o hono ei hun; 6 eithr bod yn ddiwyd yn yr alwedigaeth y gosodwyd ef ynddi. 9 Cariad, a llawer eraill o rinwedlau, a ofynir gennym ni: 19 a dial yn bendisfaddeu a warafjunir i ni.*

AM hymny yr wyf yn attolwg i i chwi, frodyr, er trugareddau Duw, roddi o honoch eich cyrph yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy gan Dduw; *yr hyn yw* eich rhesymmol wasanaeth chwi.

2 Ac na chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn: eithr ymnewidiwch trwy adnewyddiad eich meddwl; fel y profoch beth *yw* daionus, a chymmeradwy, a pherffaith ewylls Duw.

3 Canys yr wyf yn dywedyd, trwy y gras a roddwyd i mi, wrth bob un a'r sydd yn eich plith, na byddo i neb uchel-synied yn amgen uag y dylid synied; eithr synied i sobrwydd, fel y rhaunodd Duw i bob un fesur ffydd.

4 Canys megis y mae gennym aelodau lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr holl aelodau yr un swydd;

5 Felly ninnau, *a ni* yn llawer, ydym un corph yng Nghrist, a phob un yn aelodau i'w gilydd.

6 *A* chan fod i ni amryw ddoniau yn ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynnag ai prophwydoliaeth, *prophwydwn* yn ol cyssondeb y ffydd;

7 Ai gweinidogaeth, *byddwn ddyfal* yn y weinidogaeth; neu yr hwn sydd yn athrawiaethu, yn yr athrawiaeth;

8 Neu yr hwn sydd yn cynghori, yn y cyghor: yr hwn sydd yn cyfrannu, *gwnaed* mewn symlrwydd; yr hwn sydd yn llywodraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn

sydd yn trugarhâu, mewn llawenydd.

9 *Bydded* cariad yn ddiragrith. Casêwch y drwg, a glynwch wrth y da.

10 Mewn cariad brawdol *byddwch* garedig i'ch gilydd; yn rhoddi parch, yn blaenori eich gilydd:

11 Nid yn ddiog mewn diwydrwydd; yn wresog yn yr yspryd; yn gwasanaethu yr Arglwydd:

12 Yn llawen mewn gobaith; yn ddioddefgar mewn cystudd; yn dyfal-barhâu mewn gweddi:

13 Yn cyfrannu i gyfreidiau y saint; ac yn dilyd llettygarwch.

14 Bendithiwch y rhai sydd yn eich ymlid: bendithiwch, ac na felldithiwch.

15 Byddwch lawen gyd â'r rhai sydd lawen, ac wylwch gyd â'r rhai sy yn wylo.

16 *Byddwch* yn unfryd â'ch gilydd: heb roi eich meddwl ar uchelbethau; eithr yn gyd-ostyngedig â'r rhai isel-radd. Na fyddwch ddoethion yn eich tyb eich hunain.

17 Na thelwch i neb ddrwg am ddrwg. Darperwch bethau onest y'ngolwg pob dyn.

18 Os yw bosibl, hyd y mae yn och chwi, byddwch heddychlawn a phob dyn.

19 Nac ymddielwch, rai anwyl, ond rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn ysgrifenedig, I mi y mae dial; myfi a dalaf, medd yr Arglwydd.

20 Am hymny os dy elyn a newyna, portha ef; os sycheda, dyro iddo ddiôd: canys wrth wneuthur hyn ti a bentyrri farwor tanllyd ar ei ben ef.

21 Na orchfyger di gan ddrygioni, eithr gorchfyga di ddrygioni trwy ddaioni.

PEN. XIII.

1 *Ymddarostwng, a llawer o bethau eraill, sydd ddyledus i'r llywodraethwyr. 8 Mai cariad yw cyflawnder y ddeddf. 11 Bod glythineb, a meddurdod, a gweithredoedd y tywyllwch, yn annhymhoraidd yn amser yr efgyngl.*

YMDDAROSTYNGED pob enaid i'r awdurdodau goruchel: canys nid oes awdurdod ond

oddi wrth Dduw; a'r awdurdodau y sydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio.

2 Am hynny pwy bynnag sydd yn ymosod yn erbyn yr awdurdod, sydd yn gwrthwynebu ordinhâd Duw: a'r rhai a wrthwynebant, a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.

3 Canys tywysogion nid ydynt ofn i weithredoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni di nad ofnech yr awdurdod? gwna yr hyn sydd dda, a thi a gai glod ganddo.

4 Canys gweinidog Duw ydyw efe i ti er daioni. Eithr os gwnei ddrwg, ofna; canys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer: oblegyd gweinidog Duw yw efe, dialydd llid i'r hwn sydd yn gwneuthur drwg.

5 Herwydd paham anghenrhaid yw ymddarostwng, nid yn unig o herwydd llid, eithr o herwydd cydwybod hefyd.

6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrn-ged hefyd: oblegyd gwasan-aethwyr Duw ydynt hwy, yn gwylted ar hyn yma.

7 Telwch gan hynny i bawb eu dyledion: teyrn-ged, i'r hwn y mae teyrn-ged yn ddyledus; toll, i'r hwn y mae toll; ofn, i'r hwn y mae ofn; parch, i'r hwn y mae parch yn ddyledus.

8 Na fyddwch yn nyled neb o ddim, ond o garu bawb eich gilydd: canys yr hwn sydd yn caru arall, a gyflawnodd y gyfraith.

9 Canys hyn, Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na ddrwg gam dystiolaeth, Na thrachwanta; ac od oes un gorchymyn arall, y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ymadrodd hwn, Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmydog: am hynny cyflawnder y gyfraith yw cariad.

11 A hyn, gan wybod yr amser, ei bod hi weithian yn bryd i ni i ddeffrôi o gysgu: canys yr awrhon y mae ein hiachawdwriaeth ni yn nes nâ phan gredasom.

12 Y nos a gerddodd ym mhell

a'r dydd a nesaodd: am hynny bwriwn oddi wrthym weithredoedd y tywyllwch, a gwisgwn arfau v goleuni.

13 Rhodiwn yn weddus, megis wrth liw dydd; nid mewn cyfeddach a meddwod, nid mewn cydorwedd ac anlladrwydd, nid mewn cynnen a chynfigen.

14 Eithr gwisgwch am danoch yr Arglwydd Iesu Grist, ac na wnewch ragddarbod dros y cnawd, er mwyn cyflawni ei chwantau ef.

PEN. XIV.

3 *Naddylai dynion na dirmygu na chondemnio eu gilydd, am bethau nid ydynt na da na drwg o honnynt eu hunain; 13 eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt: 15 oblegyd hynny y mae yr apostol yr ei brofi ei fod yn anghyfreithlawn, trwy lawer o resymmau.*

YR hwn sydd wan yn y ffydd, derbyniwch atoch, nid i ymrafaelion rhesymmau.

2 Canys y mae un yn credu y gall fwyta pob peth; ac y mae arall, yr hwn sydd wan, yn bwyta dail.

3 Yr hwn sydd yn bwyta, na ddirmyged yr hwn nid yw yn bwyta; a'r hwn nid yw yn bwyta, na farned ar yr hwn sydd yn bwyta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwas un arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn sefyll, neu yn syrthio: ac efe a gynhelir; canys fe a all Duw ei gynnal ef.

5 Y mae un yn barnu diwrnod uwch law diwrnod; ac arall yn barnu pob diwrnod yn *ogyfuwch*. Bydded pob un yn sicr yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn sydd yn ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn ei ystyried; a'r hwn sydd heb ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei ystyried. Yr hwn sydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn bwyta; canys y mae yn diolch i Dduw: a'r hwn sy heb fwyta, i'r Arglwydd y mae heb fwyta; ac y mae yn diolch i Dduw.

7 Canys nid oes yr un o honny byw iddo ei hun, ac nid yw yr un y marw iddo ei hun.

8 Canys pa un bynnag yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw, ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw: am hynny, pa un bynnag yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 Oblegyd er mwyn hyn y bu farw Crist, ac yradgyfododd, ac y bu fyw drachefn hefyd, fel yr arglwydd-iaethai ar y meirw a'r byw hefyd.

10 Eithr paham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu paham yr wyt yn dirmygu dy frawd? canys gosodir ni oll ger bron gorsedd-faingc Crist.

11 Canys y mae yn ysgrifenedig, Byw wyf fi, medd yr Arglwydd; pob glin a blyga i mi, a phob tafod a gyffesa i Dduw.

12 Felly gan hynny pob un o honom drosto ei hun a rydd gyfrif i Dduw.

13 Am hynny na farnwn ein gilydd mwyach: ond bernwech hyn yn hytrach, na bo i neb rododi tramgwydd i'w frawd, neu rwystr.

14 Mi a wn, ac y mae yn sicr gennyf trwy yr Arglwydd Iesu, nad oes dim yn aflan o hono ei hun: ond i'r hwn sydd yn tybied fod peth yn aflan, i hwnnw y mae yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y tristeir dy frawd, nid wyt ti mwyach yn rhodio yn ol cariad. Na ddistrywia ef â'th fwyd, dros yr hwn y bu Crist farw.

16 Na chabler gan hynny eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Duw fwyd a diod; ond cyfiawnder, a thangnefedd, a llawenydd yn yr Yspryd Glân.

18 Canys yr hwn sydd yn gwasanaethu Crist yn y pethau hyn, sydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladaeth ein gilydd.

20 O achos bwyd na ddinystria waith Duw. Pob peth yn wir sydd lân; eithr drwg yw i'r dyn sydd yn bwytta trwy dramgwydd.

21 Da yw na fwyttaer cig, ac nad yfer gwin, na dim trwy yr hyn y

tramgwydder, neu y rhwystrer, neu y gwanhaer dy frawd.

22 A oes ffydd gennyf ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwŷn ei fyd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn sydd yn petruso, os bwyttu, efe a gondenmiwyd, am nad yw yn bwytta o ffydd: a pheth bynnag nid yw o ffydd, pechod yw.

PEN. XV.

1 Rhaid i'r cryf gyd-ddwyn â'r gwan. 2 Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain, 3 gan na wnaeth Crist hynny; 7 ond derbyn bob un ein gilydd megis y derbyniodd Crist ninnau i gyd, 8 Iudderon, 9 a Chenhedloedd. 15 Paul yn esgusodi ei ysgrifen, 28 ac yn addaw ymweled â hwynt, 30 ac yn deisyf eu gweddïau.

A NYNI y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweinïaid, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 Boddhaed pob un o honom ei gymmydog yn yr hyn sy dda iddo er adeiladaeth.

3 Canys Crist ni's boddhaodd ef ei hun; eithr megis y mae yn ysgrifenedig, Gwaradwyddiadau y rhai a'th waradwyddent ti, a syrthiasant arnaf fi.

4 Canys pa bethau bynnag a ysgrifenyd o'r blaen, er addysg i ni yr ysgrifenyd hwynt; fel trwy amynedd a diddanwch yr ysgrythyr-
au, y gallem gael gobaith.

5 A Duw yr amynedd a'r diddanwch a roddo i chwi synied yr un peth tu ag at eich gilydd yn ol Crist Iesu:

6 Fel y galloch yn unfryd, o un genau, ogoneddu Duw, a Thad ein Harglwydd Iesu Grist.

7 O herwydd paham derbyniwch eich gilydd, megis ag y derbyniodd Crist ninnau, i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, wneuthur Iesu Grist yn weinidog i'r enwaediad, er mwyn gwirionedd Duw, er mwyn cadarnhâu yr addewidion a wnaethpwyd i'r tadau:

9 Ac fel y byddai i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw an ei drugaredd, fel y mae yn ysgrifenedig, Am hyn y cyffesaf i ti yn mhilith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

10 A thrachefn y mae yn dywedyd, Ymlawenlêwch, Genhedloedd, gyd â'i bobl ef.

11 A thrachefn, Molwch yr Arglwydd, yr holl Genhedloedd; a chlodforwch ef, yr holl bobloedd.

12 A thrachefn y mae Esaias yn dywedyd, Fe fydd gwreiddyn Iesse, a'r hwn a gyfyd i lywodraethu y Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia y Cenhedloedd.

13 A Duw y gobaith a'ch cyflawno o bob llawenydd a thangnefedd gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith trwy nerth yr Yspryd Glân.

14 Ac yr wyf fi fy hun, fy mrodryr, yn credu am danoch chwi, eich bod chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bob gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio eich gilydd hefyd.

15 Eithr mi a ysgrifenais yn hyf-ach o beth attoch, O frodyr, fel un yn dwyn ar gof i chwi, trwy y gras a roddwyd i mi gan Dduw;

16 Fel y byddwn weinidog i Iesu Grist at y Cenhedloedd, gan weini i efengyl Duw; fel y byddai offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei sancteiddio gan yr Yspryd Glân.

17 Y mae i mi gan hynny orfolodd yng Nghrist Iesu, o ran y pethau a berthyn i Dduw.

18 Canys ni feiddiaf fi ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Crist trwof fi, i *wneuthur* y Cenhedloedd yn ufudd ar air a gweithred,

19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yspryd Duw; hyd pan o Ierusalem, ac o amgylch hyd Ilyricum, y llenwais efengyl Crist.

20 Ac felly gan ymorchestu i bregethn yr efengyl, nid lle yr enwid Crist; fel nad adeiladwn ar sail un arall:

21 Eithr megis y mae yn ysgrifenedig, I'r rhai ni fynegwyd am dano, hwynt hwy a'i gwelant *ef*; a'r rhai ni chlywsant, a ddeallant.

22 Am hynny hefyd y'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.

23 Eithr yr awrhon, gan nad oes gennyf le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd bod arnaf luraeth er ys llawer o flynyddoedd am ddyfod attoch chwi;

24 Pan elwyf i'r Hispâen, myfi a ddeuaf attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio, wrth fyned heibio, y caf eich gweled, a'm hebrwng gennyh yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi fy llenwi o honoch.

25 Ac yr awrhon yr wyf fi yn myned i Ierusalem, i weini i'r saint.

26 Canys rhyngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Achaia wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r saint *sydd* yn Ierusalem.

27 Canys rhyngodd bodd iddynt; a'u dyledwyr hwy dynt. Oblegyd os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau ysprydol hwynt, hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwythau mewn pethau cnawdol.

28 Wedi i mi gan hynny orphien hyn, a selio iddynt y ffrwyth hwn, mi a ddeuaf heiboch i'r Hispâen.

29 Ac mi a wn, pan ddelwyf attoch, y deuafe â chyflawnder benthith efengyl Crist.

30 Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Iesu Grist, ac er cariad yr Yspryd, ar gyd-ymdrech o honoch gyd â myfi mewn gweddïau drosof fi at Dduw;

31 Fel y'm gwareder oddi wrth y rhai anufudd yn Iudea; ac ar fod fy ngweinidogaeth, yr hon *sydd gennyf* i Ierusalem, yn gymmeradwy gan y saint;

32 Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, trwy ewyllys Duw, ac y'm cydlonner gyd â chwi.

33 A Duw yr heddwch *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

PEN. XVI.

3 Paul yn ewyllysio i'r brodyr annerch llawer; 17 ac yn eu cynghori hwy i ochelyd y rhai *sydd yn peri anghydfod* a rhwystrau: 21 ac ar ol amryw anherchion, yn diweddu gyd â moliant a diolch i Dduw.

YR wyf yn gorchymyn i chwi Plebe ein chwaer, yr hon *sydd* weinidoges i eglwys Cenchrea: 2 Dderbyn o honoch hi yn yr

Arglwydd, *megis y mae* yn addas i saint, a'i chynnorthwyo hi ym mha beth bynnag y byddo rhaid iddi wrthych: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minnau fy hun hefyd.

3 Anherchwch Priscila ac Acwila, fy nghyd-weithwyr yng Nghrist Iesu:

4 (Y rhai dros fy mywyd i a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyf fi yn unig yn diolch, ond hefyd holl eglwysydd y Cenhedloedd.)

5 *Anherchwch* hefyd yr eglwysydd yn eu tŷ hwy. Anherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw blaen-ffrwyth Achaia yng Nghrist.

6 Anherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.

7 Anherchwch Andronicus a Iunia, fy ngheraint a'm cyd-garcharorion, y rhai sy hynod ym mhlith yr apostolion, y rhai hefyd oeddynt yng Nghrist o'm blaen i.

8 Anherchwch Amplias, fy anwylyd yn yr Arglwydd.

9 Anherchwch Urbanus, ein cydweithiwr yng Nghrist, a Stachys fy anwylyd.

10 Anherchwch Apèles, y profedig yng Nghrist. Anherchwch y rhai sy o *dylwyth* Aristobulus.

11 Anherchwch Herodion, fy nghâr. Anherchwch y rhai sy o *dylwyth* Narcissus, y rhai sydd yn yr Arglwydd.

12 Anherchwch Tryphena a Thryphosa, y rhai a gymmerasant boen yn yr Arglwydd. Anherchwch yr anwyl Persis, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.

13 Anherchwch Rufus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minnau.

14 Anherchwch Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr sy gyd â hwynt.

15 Anherchwch Philologus, a Iulia, Nerëus, a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl saint y rhai sydd gyd â hwynt.

16 Anherchwch y naill y llall â chusan sanctaidd. Y mae eglwysi Crist yn eich annerch.

17 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sy yn perf anghydfod a rhwystrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddysgasoch chwi; a chiliwch oddi wrthynt.

18 Canys y rhai sy gyfryw, nid ydynt yn gwasanaethu ein Harglwydd Iesu Grist, eithr eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd teg a gweniaith, yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.

19 Canys eich ufudd-dod chwi a ddaeth ar led at bawb. Yr wyf fi gan lynny yn llawen o'ch rhan chwi; eithr myfi a ewyllysiwn i chwi fod yn ddoethion tu ag at y peth sy dda, ac yn wirion tu ag at y peth sy ddrwg.

20 A Duw y tangnefedd a sathr Satan dan eich traed chwi ar frys. Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.

21 Y mae Timothëus fy nghydweithiwr, a Lucius, a Iason, a Sospater, fy ngheraint, yn eich annerch.

22 Yr wyf fi Tertius, yr hwn a ysgrifenis yr epistol *hwn*, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy llettywr i, a'r holl eglwys, yn eich annerch. Y mae Erastus, goruchwyliwr y ddiras, yn eich annerch, a'r brawd Cwartus.

24 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *a fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

25 I'r hwn a ddichon eich cadarnhau yn ol fy efengyl i, a phregethiad Iesu Grist (yn ol datguddiad y dirgelwch, yr hwn ni soniwyd amdano er dechreuad y byd;

26 Ac yr awrhon a eglurwyd, a thrwy ysgrhythrau y prophwydi, yn ol gorchymyn y tragwyddol Dduw, a gyhoeddwyd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn ufudd-dod ffydd)

27 I Dduw yr unig ddoeth, y *byddo* gogoniant trwy Iesu Grist yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr ysgrifenydd o Corinthus, gyd â Phebe gweinidoges yr eglwys yn Cenchrea.

Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at y CORINTHIAID.

PEN. I.

1 *Ar ol iddo gyfarch iddynt, a diolch arostynt, 10 y mae efe yn eu hannog i undeb; 12 ac yn beio ar eu hanghyttundeb hwy. 18 Bod Duw yn difetha doethineb y doethion, 21 trwy ffolineb pregethu; 26 ac nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluog, na'r boneddigion, ond 27, 28 y ffol, a'r gwan, a'r distadl.*

PAUL, wedi ei alw i fod yn apostol Iesu Grist, trwy ewyll-ys Duw, a'r brawd Sosthenes,

2 At eglwys Duw yr hon sydd yn Corinth, at y rhai a sancteiddiwyd yng Nghrist Iesu, a alwyd yn saint, gyd a phawb ag sydd yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Grist, ym mhob man, o'r eiddynt hwy a ninnau.

3 Gras fyddo i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amser drosoch chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yng Nghrist Iesu:

5 Am eich bod ym mhob peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, mewn pob ymadrodd, a phob gwybodaeth;

6 Megis y cadarnhawyd tystiolaeth Crist ynoch.

7 Fel nad ydych yn ol mewn un dawn, yn disgwyl am ddatguddiad ein Harglwydd Iesu Grist:

8 Yr hwn hefyd a'ch cadarnhâ chwi hyd y diwedd, yn ddiargyhoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Grist.

9 Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn y'ch galwyd i gymdeithas ei Fab ef Iesu Grist ein Harglwydd ni.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grist, ddywedyd o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo ymbleidïo yn eich plith; eithr bod o honoch wedi eich cyfangysylltu yn yr un meddwl, ac yn yr un farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am

danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai sy o dŷ Cloë, fod cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, bod pob un o honoch yn dywedyd, Yr ydwyf fi yn eiddo Paul; minnau yn eiddo Apòlos; minnau yn eiddo Cephas; minnau yn eiddo Crist.

13 A rannwyd Crist? ai Paul a groes-hoeliwyd drosoch? neu ai yn enw Paul y'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na fedyddiais i neb o honoch, ond Crispus a Gaius;

15 Fel na ddywedo neb fedyddio o honof fi yn fy enw fy hun.

16 Mi a fedyddiais hefyd dylwyth Stephanas; heb law hynny ni's gwn a fedyddiais i neb arall.

17 Canys ni anfonodd Crist fi i fedyddio, ond i efangylu; nid mewn doethineb ymadrodd, fel na wnelid croes Crist yn ofer.

18 Canys yr ymadrodd am y groes, i'r rhai colledig, ynfydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, nerth Duw ydyw.

19 Canys ysgrifenedig yw, Mi a ddifethaf ddoethineb y doethion, a deall y rhai deallus a ddileaf.

20 Pa le y mae y doeth? pa le mae yr ysgrifenydd? pa le y mae ymholydd y byd hwn? oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynfydrwydd?

21 Canys o herwydd yn noethineb Duw nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Dduw, fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu gadw y rhai sy yn credu.

22 Oblegyd y mae yr Iuddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwŷr yn ceisio doethineb:

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Crist wedi ei groes-hoelio, i'r Iuddewon yn dramgwydd, ac i'r Groegwŷr yn ffolineb;

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, Iuddewon a Groegwŷr, yn

1 CORINTHIAID, II.

Grist gallu Duw, a doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach nâ dynion; a gwendid Duw yn gryfach nâ dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, nad llawer o rai doethion yn ol y cnawd, nad llawer o rai galluog, nad llawer o rai boneddigion, a alwyd.

27 Eithr Duw a ethlodd ffolbethau y byd, fel y gwaradwyddai y doethion; a gwan-bethau y byd a ethlodd Duw, fel y gwaradwyddai y pethau cedyrn;

28 A phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau sydd;

29 Fel na orfoleddai un cnawd ger ei fron ef.

30 Eithr yr ydych chwi o hono ef yng Nghrist Iesu, yr hwn a wuaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigaeth:

31 Fel, megis ag y mae yn ysgrifenedig, Yr hwn sydd yn ymfrostio, ymfrostied yn yr Arglwydd.

PEN. II.

1 Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gyd â hi odidogrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynol: etto yn sefyll mewn 4, 5 nerth Duw; ac yn rhagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, 9 a synwyr dynol, ag na's 14 gall y dyn anianol mo'i deull.

AMYFI, pan ddaethum attoch, frodyr, a ddaethum nid yn ol godidogrwydd ymadrodd, neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Duw.

2 Canys ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Grist, a hwnnw wedi ei groes-hoelio.

3 A mi a fum yn eich mysg mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr.

4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, ni bu mewn geiriau denu, o ddoethineb ddynol, ond yn eglurhâd yr Yspryd a nerth:

5 Fel na byddai eich ffydd mewn doethineb dynion, ond mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei

llafaru ym mysg rhai perffaith; eithr nid doethineb y byd hwn, na thywysogion y byd hwn, y rhai sy yn diflannu.

7 Eithr yr ydym ni yn llafaru doethineb Duw mewn dirgelwch, *sef y ddoethineb guddiedig yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd i'n gogoniant ni.*

8 Yr hon ni adnabu neb o dywysogion y byd hwn: o herwydd pes adwaenasent, ni chroes-hoeliasent Arglwydd y gogoniant.

9 Eithr fel y mae yn ysgrifenedig, Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac nid daeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.

10 Eithr Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Yspryd: canys yr Yspryd sydd yn chwilio pob peth; ië, dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddyn a edwyn bethau dyn, ond yspryd dyn yr hwn sydd ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb, ond Yspryd Duw.

12 A nyni a dderbyniasom, nid yspryd y byd, ond yr Yspryd sydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a rad-roddwyd i ni gan Dduw.

13 Y rhai yr ydym yn eu llafaru hefyd, nid â'r geiriau a ddysgir gan ddoethineb ddynol, ond a ddysgir gan yr Yspryd Glân; gan gyd-farnu pethau ysprydol â phethau ysprydol.

14 Eithr dyn anianol nid yw yn derbyn y pethau sydd o Yspryd Duw: canys ffolineb ydynt ganddo ef; ac ni's gall eu gwybod, oblegyd yn ysprydol y bernir hwynt.

15 Ond yr hwn sydd ysprydol, sydd yn barnu pob peth; eithr efe ni's bernir gan neb.

16 Canys pwy a wybu feddwl yr Arglwydd, yr hwn a'i cyfarwydda ef? Ond y mae gennym ni feddwl Crist.

PEN. III.

2 Bod llaeth yn gymmwys i blant; 3 cynnen ac ymbleidio yn arwyddion o feddwl byd-ol. 7 Nad yw yr hwn sydd yn plannu, na'r hwn sydd yn dyfrhâu, ddim. 9 Bod y gweiniogion yn gyd-weithwyr i Dduw. 11 Crist yw yr unig sylfaen. 16 Bod dynion yn demlau Duw, y rhai. 17 sydd

raidd en caêr yn sanctaidd. 19 Nad yw doethaneb y byd yma ond ffolineb gyd â Duw.

A MYFI, frodyr, ni allwn lafaru wrthyh megis wrth rai ysprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bach yng Nghrist.

2 Mi a roddais i chwi laeth i'w yfed, ac nid bwyd: canys hyd yn hyn ni's gall ech, ac ni's gellwch chwaith etto yr awrhon ei dderbyn.

3 Canys cnawdol ydych chwi etto: canys tra byddo yn eich plith chwi gynfigen, a chynnen, ac ymbleidio; onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn ddynol?

4 Canys tra dywedo un, Myfi ydwyf eiddo Paul; ac arall, Myfi wyf eiddo Apòlos; onid ydych chwi yn gnawdol?

5 Pwy gan hynny yw Paul, a plwy Apòlos, ond gweinidogion trwy y rhai y credasoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bob un?

6 Myfi a blennais, Apòlos a ddyfrhaodd: ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn sydd yn plannu ddim, na'r hwn sydd yn dyfrhâu: ond Duw yr hwn sydd yn rhoi y cynnydd.

8 Eithr yr hwn sydd yn plannu, a'r hwn sydd yn dyfrhâu, un ydynt: a phob un a dderbyn ei briod wobwr ei hun, yn ol ei lafur ei hun.

9 Canys cyd-weithwyr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 Yn ol y gras Duw a roddwyd i ni, megis pen-saer celyydd, myfi a osodais y sylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu. Ond edryched pob un pa wedd y mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys sylfaen arall ni's gall neb ei osod, heb law yr un a osodwyd, yr hwn yw Iesu Grist.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y sylfaen hwn, aur, arian, meini gwerthfawr, coed, gwair, sofr:

13 Gwaith pob dyn a wneir yn anlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegyd trwy dân y datguddir ef:

a'r tân a brawf waith pawb, pa fath ydyw.

14 Os gwaith neb a erys, yr hwn a oruwch-adeiladodd ef, efe a dderbyn wobwr.

15 Os gwaith neb a losgir, efe a gaiff golled: eithr efe ei hun a fydd cadwedig; etto felly, megis trwy dân.

16 Oni wyddoch chwi mai teml Duw ydych, a bod Yspryd Duw yn trigo ynoch?

17 Os llygra neb deml Duw, Duw a lygra hwnnw: canys sanctaidd yw teml Duw, yr hon ydych chwi.

18 Na thwyllled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysg yn tybied ei fod ei hun yn ddoeth yn y byd hwn, bydded ffol, fel y byddo doeth.

19 Canys doethineb y byd hwn sydd ffolineb gyd â Dduw: o herwydd ysgrifenedig yw, Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwysdra.

20 A thrachefn, Y mae yr Arglwydd yn gwybod meddyliau y doethion, mai ofer ydynt.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion: canys pob peth sydd eiddoch chwi:

22 Pa un bynnag ai Paul, ai Apòlos, ai Cephas, ai'r byd, ai bywyd, ai angau, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod; y mae pob peth yn eiddoch chwi;

23 A chwithau yn eiddo Crist, a Christ yn eiddo Duw.

PEN. IV.

1 *Pa gyfrifa a ddyldid ei wneuthur o weinidogion. 7 Nad oes gennym ni ddim a'r na's derbyniatom. 9 Bod yr apostolion yn ddrychau i'r byd, i'r angylion, ac i ddyinion; 13 yn ysgubion, ac yn sorod y byd: 15 ac er hynny eu bod yn dadau i ni yng Nghrist, 16 ac y dylem ni eu dilyn hwy.*

FELLY cyfrifed dyn nyini, megis gweinidogion i Grist, a goruchwylwyr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn disgwyl mewn goruchwylwyr, gael un yn ffyddlon.

3 Eithr geunyf fi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan farn dyn: ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun: ond yn hyn ni'm cyfiawnu-

hawyd: eithr yr Arglwydd yw yr hwn sydd yn fy marnu.

5 Am hynny na fernwch ddim cyn yr amser, hyd oni ddelo yr Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau: ac yna y bydd y glod i bob un gan Dduw.

6 A'r pethau hyn, frodyr, mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun, ac at Apòlos, o'ch achos chwi: fel y gallech ddsygu ynom ni, na synier mwy nag sydd ysgrifenedig, fel na byddoch y naill dros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy sydd yn gwneuthur rhagor rhyngot ti *ac arall?* a pha beth sydd gennyt a'r na's derbynaiast? ac os derbynaiast, paham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn?

8 Yr ydych chwi yr awrhon wedi eich diwallu, yr ydych chwi yr awrhon wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnasasoch hebddom ni: ac och Dduw na baech yn teyrnasu, fel y caem ninnau deyrnasu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf ddarfod i Dduw ein dangos ni, yr apostolion diweddaf, fel rhai wedi eu bwrw i angau: oblegyd nyi a wnaethpwyd yn ddrych i'r byd, ac i'r angylion, ac i ddynion.

10 Yr ydym ni yn ffyliaid er mwyn Crist, a chwithau yn ddoethion yng Nghrist; nyi yn weiniaid, a chwithau yn gryfion; chwydychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 Hyd yr awrhon yr ydym ni yn dwyn newyn a syched, ac yr ydym ni yn noethion, ac yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd;

12 Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylaw ein hunain. Pan y'n difenwir, yr ydym yn bendithio; pan y'n herlidir, yr ydym yn ei ddiodef;

13 Pan y'n ceblir, yr ydym yn gweddio: fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, a sorod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwaradwyddo chwi yr ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn;

ond *eich* rhybuddio yr wyf fel fy mhlant anwyl.

15 Canys pe byddai i chwi ddeng mil o athrawon yng Nghrist, er hynny nid *oes i chwi* nemmawr o dadau: canys myfi a'ch cenedlais chwi yng Nghrist Iesu, trwy yr efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi, byddwch ddilynwyr i mi.

17 Oblegyd hyn yr anfonais atoch Timothëus, yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwn a ddwg ar gof i chwi fy ffyrdd i yng Nghrist, megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym mhob eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod atoch chwi.

19 Eithr mi a ddeuaf atoch ar fyrder, os yr Arglwydd a'i myn; ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai sy wedi chwyddo, ond *eu* gallu.

20 Canys nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Duw; eithr mewn gallu.

21 Beth a fyynnwch chwi? ai dyfod o honof fi atoch chwi â gwialen, ynte mewn cariad, ac yspryd addfwynder?

PEN. V.

1 *Bod y gwr godinebus* 6 yn achos o gywilydd iddynt, yn hytrach nag o orfoledd.
7 *Rhaid yw ymlanhâu oddi wrth yr hen lefain.* 10 *Y dyliad cilio oddi wrth anfad ddrwg-weithredwyr.*

MAE y gair yn hollol, *fod* yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ag na enwir unwaith ym mysg y Cenedloedd; *sef* cael o un wraig ei dad.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarasoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch mysg chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 Canys myfi yn ddiâu, fel absennol yn y corph, etto yn bresennol yn yr yspryd, a fernais eisoes, fel pe bawn bresennol, *am* yr hwn a wnaeth y peth hwn felly:

4 Yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, pan ymgynhulloch ynghyd, a'm hyspryd innau, gyd â gallu ein Harglwydd Iesu Grist,

5 Draddodi y cyfryw un i Satan, i ddinystyr y cnawd, fel y byddo yr

yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

6 Nid da eich gorfoledd chwi. Oni wyddoch chwi fod ychydig lefain yn lefeinio yr holl does?

7 Am hynny certhwch allan yr hen lefain, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeinllyd. Canys Crist ein pasg ni a aberthwyd drosom ni.

8 Am hynny cadwn wyl, nid â hen lefain, nac â lefain malais a drygioni; ond â bara croyw purdeb a gwirionedd.

9 Mi a ysgrifenis attoch mewn llythyr, na chyd-ymgymmysgech â godinebwŷr.

10 Ac nid yn hollol â godinebwŷr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu â'r cribddeilwŷr, neu ag eilun-addolwŷr; oblegyd felly rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a ysgrifenis attoch, na chyd-ymgymmysgech: os bydd neb a enwir yn frawd yn odinebwr, neu yn gybydd, neu yn eilun-addolwr, neu yn ddifenwr, neu yn feddw, neu yn gribddeiliwr; gyd â'r cyfryw ddyn na chyd-fwytta chwaith.

12 Canys beth sydd i mi a farnwyf ar y rhai sy oddi allan? onid y rhai sy oddi mewn yr ydych chwi yn eu barnu?

13 Eithr y rhai sy oddi allan, Duw sy yn eu barnu. Bwriwch chwithau ymaith y dyn drigionus hwnnw o'ch plith chwi.

PEN. VI.

¹ Na dylai y Corinthiaid stino eu brodyr, trwy fyned i'r gyfraith â hwynt; 6 yn emwedig ger bron y rhai digred. 9 Na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Duw. 15 Bod ein cyrph ni yn aelodau i Grist, 19 ac yn demlau i'r Yspryd Glân: 16, 17 ac am hynny na ddylid mo'u halogi.

AFEIDDIAI neb o honoch, a chando fatter yn erbyn arall, ymgyfreithio o flaen y rhai anghyfiawn, ac nid o flaen y saint?

2 Oni wyddoch chwi y barna y saint y byd? ac os trwoch chwi y bernir y byd, a ydych chwi yn anaddas i farnu y pethau lleiaf?

3 Oni wyddoch chwi y barnwn

ni angyllion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r bywyd hwn?

4 Gan hynny, od oes gennych farnedigaethau am bethau a berthyn i'r bywyd hwn, dodwch ar y faingc y rhai gwaelaf yn yr eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dywedyd. Felly, onid oes yn eich plith cymmaint ag un doeth, yr hwn a fedro farnu rhwng ei frodyr?

6 Ond bod brawd yn ymgyfreithio â brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awrlhon gan hynny y mae yn hollol ddiffyg yn eich plith, am eich bod yn ymgyfreithio â'ch gilydd. Paham nad ydych yn hytrach yn dioddef cam? paham nad ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwydychi sydd yn gwn-euthur cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni wyddoch chwi na chaiff y rhai anghyfiawn etifeddu teyrnas Duw? Na thwyller chwi: ni chaiff na godinebwŷr, nac eilun-addolwŷr, na thorwŷr priodas, na maswedd-wŷr, na gwrryw-gydwŷr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddwon, na difenwŷr, na chribddeilwŷr, etifeddu teyrnas Duw.

11 A hyn fu rai o honoch chwi: eithr chwi a olchwyd; eithr chwi a sancteiddiwyd; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn enw yr Arglwydd Iesu, a thrwy Yspryd ein Duw ni.

12 Pob peth sydd gyfreithlon i mi, ond nid yw pob peth yn llesâu; pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr ni'm dygir i dan awdurdod gan ddim.

13 Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r bwydydd: eithr Duw a ddinystria hwn a hwythau. A'r corph nid yw i odineb, ond i'r Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr Duw a gyfododd yr Arglwydd, ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerth ef.

15 Oni wyddoch chwi fod eich cyrph yn aelodau i Grist? gan hynny a gymmeraf fi aelodau Crist, a'u gwneuthur yn aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi fod yr

hwn sydd yn cydio â phuttain, yn un corph? canys y ddau (medd efe) fyddant un cnawd.

17 Ond yr hwn a gyssylltir â'r Arglwydd, un yspryd yw.

18 Gochelwch odineb. Pob pechod a wnelo dyn, oddi allan i'w gorph y mae; ond yr hwn sydd yn godinebu, sydd yn pechu yn erbyn ei gorph ei hun.

19 Oni wyddoch chwi fod eich corph yn deiml i'r Yspryd Glân, sydd ynoch, yr hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys er gwerth y prynwyd chwi: gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich corph, ac yn eich yspryd, y rhai sydd eiddo Duw.

PEN. VII.

1 *Y mae efe yn crybwyll am briodas; 4 ac yn dangos mai rhwymedi yw yn erbyn godineb: 10 ac na ddylid dattod y colwm hwnnw mewn ysgafnder. 18, 20 Rhaid i bob dyn fod yn foddlon i'w alwedigaeth. 25 Paham y dylid mawrhâu gwŷryfodod: 35 ac ar ba achosion y gallwn ni briodi, neu beidio â phriodi.*

A Cam y pethau yr ysgrifenasoch attaf: Da i ddyn na chyffyddai â gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bob gwr ei wraig ei hun, a bydded i bob gwraig ei gwr ei hun.

3 Rhodded y gwr i'r wraig ddyledus ewyllys da; a'r un wedd y wraig i'r gwr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorff ei hun, ond i'r gwr; ac yr un ffunud, nid oes i'r gwr feddiant ar ei gorph ei hun, ond i'r wraig.

5 Na thwyllwch eich gilydd, oddi eithr o gyd-syniad dros amser, fel y galloch ymrôl i ympryd a gweddi: a deuwch drachefn ynglŷd, rhag temtio o Satan chwi o herwydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ganiattâd, nid o orchymyn.

7 Canys mi a fynnw'n fod pob dyn fel fi fy hun: eithr y mae i bob un ei ddawn ei hun gan Dduw; i un fel hyn, ac i arall fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb briodi, a'i gwragedd gweddwon, Da yw iddynt os arhosant fel finnau

9 Eithr oni allant ymgadw, priodant: canys gwell yw priodi, nag ymosgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn gorchymyn, nid myfi chwaith, ond yr Arglwydd, Nad ymadawo gwraig oddi wrth ei gwr:

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb briodi, neu gymmoder hi â'i gwr: ac na ollynged y gwr ei wraig ymaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyf fi, nid yr Arglwydd, Os bydd i un brawd wraig ddigred, a hithau yn foddlon i drigo gyd ag ef, na ollynged hi ymaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi wr digred, ac yntau yn foddlon i drigo gyd â hi, na wrthoded hi ef.

14 Canys y gwr digred a sancteiddir trwy y wraig, a'r wraig ddigred a sancteiddir trwy y gwr. Pe amgen, aflan yn ddiâu fyddai eich plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy, ymadawed. Nid yw y brawd neu y chwaer gaeth yn y cyfryw bethau: eithr Duw a'n galwodd ni i heddwch.

16 Canys beth a wyddost ti, wraig, a gedwi di dy wr? a pheth a wyddost tithau, wr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i bob un, megis y darfu i'r Arglwydd alw pob un, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf yn ordeinio yn yr eglwys oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? nac adgeisied *ddienwaediad*. A alwyd neb mewn *dienwaediad*? nac enwaeder arno.

19 Enwaediad nid yw ddim, a *dienwaediad* nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob un yn yr alwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhosed.

21 Ai yn was y'th alwyd? na fydded gwaeth gennyf; etto os gelli gael bod yn rhŷdd, mwynhâ *hynny* yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn was, a alwyd yn yr Arglwydd, gwr rhŷdd i'r Arglwydd ydyw: a'r un ffunud

yr hwn, ac efe yn wr rhŷdd, a alwyd, gwas i Grist yw.

23 Er gwerth y'ch prynwyd; na fyddwch weision dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pob un, frodyr, yn hynny arhosed gyú â Duw.

25 Eithr am wŷryfon, nid oes gennyf orchymyn yr Arglwydd: ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a gafodd drugaredd gan yr Arglwydd i fod yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr angenrhaid presennol, mai da, *meddaf*, i ddyn fod felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng yn rhŷdd. A wyt ti yn rhŷdd oddi wrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd, ni phechaist: ac os prioda gwŷryf, ni phechodd: er hynny y cyfryw rai a gânt flinder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amser yn fyr. Y mae yn ol, fod o'r rhai sy â gwagedd iddynt, megis pe byddent hebddynt;

30 A'r rhai a wylant, megis heb wylu; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhâu; a'r rhai a brynant, megis heb feddu;

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb ei gam-arfer. Canys y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynwn i chwi fod yn ddiöfal. Yr hwn sydd heb brïodi, sydd yn gofalu am bethau yr Arglwydd, pa wedd y boddlonia yr Arglwydd:

33 Ond y neb a wreicaodd, sydd yn gofalu am bethau'r byd, pa wedd y boddlonia ei wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng gwraig a gwŷryf. Y mae yr hon sydd heb brïodi, yn gofalu am y pethau sydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi sanctaidd y'ngorph ac yspryd: ac y mae yr hon sydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol, pa fodd y rhynga hi fodd i'w gwr.

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er llesad i chwi eich hunain; nid i osod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyfal lynu wrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wŷryf, od â hi dros flodau ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur felly; gwnaed a fynno, nid yw yn pechu: priodant.

37 Ond yr hwn sydd yn sefyll yn sicr yn ei galon, ac yn afraid iddo, ac â meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun, ac a roddodd ei fryd ar hynny yn ei galon, ar gadw o hono ei wŷryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn sydd yn ei rhoddi yn brïod, sydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn brïod, sydd yn gwneuthur yn well.

39 Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra byddo byw ei gwr: ond o bydd marw ei gwr, y mae hi yn rhŷdd i brïodi y neb a fynne; yn unig yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi os erys hi felly, yn fy marn i: ac yr ydwyf fimmaw yn tybied fod Yspryd Duw gennyf.

PEN. VIII.

1 *Bod iddynt ymgadw oddi wrth y bwydidd a offrymmer i eulynod. 8, 9 Na ddylem ni gam-arferu ein rhyddid Cristianogaidd, i rwystro ein brodyr: 11 eithr ffrwyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.*

EITHR am yr hyn a aberthwyd i eulynod, ni a wyddom fod gan bawb o honom wybodaeth. Gwybodaeth sydd yn chwyddo, eithr cariad sydd yn adeiladu.

2 Eithr os yw neb yn tybied ei fod yn gwybod dim, ni wyr efe etto ddim fel y dylai wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a adwaenir ganddo ef.

4 Am fwyta gan hynny o'r petliau a aberthir i eulynod, ni a wyddom nad yw eilun ddim yn y byd, ac nad oes un Duw arall ond un.

5 Canys er bod rhai a elwir yn dduwiau, pa un bynnag ai yn y net ai ar y ddaear (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer)

6 Eithr i ni *nid oes ond* un Duw, y Tad, o'r hwn *y mae* pob peth, a ninnau ynddo ef; ac un Arglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn *y mae* pob beth, a ninnau trwyddo ef.

7 Ond *nid yw* yr wybodaeth *hon* gan bawb: canys rhai â chanddynt gydwybod o'r eilun, hyd y pryd hyn, sydd yn bwytta fel peth a aberthwyd i eulynod; a'u cydwybod hwy, a hi yn wan, a halogir.

8 Eithr *nid yw* bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw: canys *nid ydym*, os bwyttawn, yn helaethach; nac oni's bwyttawn, yn brinnach.

9 Ond edrychwch rhag mewn un modd i'ch rhyddid hwn fod yn dramgwydd i'r rhai sy weiniaid.

10 Canys os gwel neb dydi sydd â gwybodaeth gennyt, yn eistedd i fwytta yn nheml yr eulynod, oni chadarnheir ei gydwybod ef, ac yntau yn wan, i fwytta y pethau a aberthwyd i eulynod;

11 Ac a ddifethir y brawd gwan trwy dy wybodaeth di, dros yr hwn y bu Grist farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chi yn pechu yn erbyn Crist.

13 O herwydd pahan, os yw bwyd yn rhwystro fy mrawd, ni fwyttaf fi gig fyth, rhag i mi rwystro fy mrawd.

PEN. IX.

1 Y mae efe yn dangos ei ryddid; 7 ac y dylai y gweinidog fyw wrth yr efengyl: 15 etto ddarfod iddo ef o'i wirfodd ymgadu, 18 rhag na'u gyrru hwy mewn traul, 22 na bod yn achos o rwystr i neb, mewn pethau cyffredin. 24 Bod ein bwyd ni yn debyg i yrfa.

ONID wyf fi yn apostol? onid wyf fi yn rhÿdd? oni welais i Iesu Grist ein Harglwydd? onid fy ngwaith i ydych chi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn apostol i eraill, etto yr wyf i chi: canys sel fy apostoliaeth i ydych chi yn yr Arglwydd.

3 Fy amddiffyn i, i'r rhai a'm holant, yw hyn;

4 Onid oes i ni awdurdod i fwytta ac i yfed?

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig *a fyddai* chwaer, megis ag *y mae* i'r apostolion eraill, ac i frodyr yr Arglwydd, ac i Cephas?

6 Ai myfi yn unig a Barnabas, *nid oes* gennym awdurdod i fod heb weithio?

7 Pwy sydd un amser yn rhyfela ar ei draul ei hun? pwy sydd yn plannu gwinllan, ac *nid yw* yn bwytta o'i ffrwyth hi? neu pwy sydd yn porthi praidd, ac *nid yw* yn bwytta o laeth y praidd?

8 Ai yn ol dyn yr wyf fi yn dywedyd y pethau hyn? neu onid yw y ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys ysgrifenedig yw yn neddf Moses, Na chau safn yr ých sydd yn dyrnu. Ai dros ychain y mae Duw yn gofalu?

10 Ynte er ein mwyn ni yn hollol y mae yn dywedyd? canys er ein mwyn ni yr ysgrifenwyd, mai mewn gobaith y dylai yr arddwr aredig, a'r dyrnwr mewn gobaith, i fod yn gyfrannog o'i obaith.

11 Os nyni a hauasom i chwi bethau ysprydol, *ai mawr yw* os nyni a fedwn eich pethau cnawdol?

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod *hon* arnoch; onid *ydy*m ni yn hytrach? Eithr *nid arferasom* ni yr awdurdod hon: ond goddef yr ydym bob peth, fel na roddom ddim rhwystr i efengyl Crist.

13 Oni wyddoch chi fod y rhai sy yn gwneuthur pethau cyssegr-edig, yn bwytta o'r cyssegr? a'r rhai sy yn gwasanaethu yr allor, yn gydgyfrannogion o'r allor?

14 Felly hefyd yr ordeiniodd yr Arglwydd, i'r rhai sy yn pregethu yr efengyl, fyw wrth yr efengyl.

15 Eithr myfi *nid arferais* yr un o'r pethau hyn: ac *nid ysgrifena*s y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi: canys gwell *yw* i mi farw, ná gwneuthur o neb fy ngorfoledd yn ofer.

16 Canys os pregethaf yr efengyl, *nid oes* orfoledd i mi: canys angenrhaid a osodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr efengyl.

1 CORINTHIAID, X.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobr : ond os o'm hanfodd, ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobr sydd i mi gan hynny? Bod i mi, pan efangylwyf, osod efengyl Crist yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhŷdd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthum fy hun yn was i bawb, fel yr ynnillwn fwy.

20 Ac mi a ymwneuthum i'r Iuddewon megis yn Iuddew, fel yr ynnillwn yr Iuddewon; i'r rhai dan y ddeddf, megis dan y ddeddf, fel yr ynnillwn y rhai sy dan y ddeddf;

21 I'r rhai diddeddf, megis diddeddf (a minnau heb fod yn ddeddf i Dduw, ond dan y ddeddf i Grist) fel yr ynnillwn y rhai diddeddf.

22 Ymwneuthum i'r rhai gweiniaid megis yn wan, fel yr ynnillwn y gweiniaid : mi a ymwneuthum yn bob peth i bawb, fel y gallwn yn hollol gadw rhai.

23 A hyn yr wyf fi yn ei wneuthur er mwyn yr efengyl, fel y'm gwneuler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 Oni wyddoch chwi fod y rhai sy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y gamp? felly rhedwch, fel y caffoch afael.

25 Ac y mae pob un a'r sydd yn ymdrechu, yn ymgadw ym mhob peth : a hwynt-hwy yn wir, fel y derbyniont goron lygredig; eithr nyini, un anllygredig.

26 Yr wyf fi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrechu, nid fel un yn curo yr awyr.

27 Ond yr wyf fi yn cospi fy nghorph, ac yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn un modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymeradwy.

PEN. X.

thur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cythreuliaid : 24 ac y dylem, mewn pethau cyffredin, ystyried ein brodyr.

AC ni fynnwn i chwi fod heb wybod, frodyr, fod ein tadau oll dan y cwmmwl, a'u myned oll trwy y môr;

2 A'u bedyddio hwy oll i Moses, yn y cwmmwl, ac yn y môr;

3 A bwytta o bawb o honynt yr un bwyd ysprydol;

4 Ac yfed o bawb o honynt yr un ddiodyd ysprydol (cans hwy a yfasant o'r Graig ysprydol a oedd yn canlyn : a'r Graig oedd Crist.)

5 Eithr ni bu Dduw foddlon i'r rhan fwyaf o honynt : cans cwmpwyd hwynt yn y diffeithwch.

6 A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ag y chwennyhasant hwy.

7 Ac na fyddwch eilun-addolwyr, megis rhai o honynt hwy; fel y mae yn ysgrifenedig, Eisteddodd y bobl i fwytta ac i yfed, ac a gyfodasant i chwareu.

8 Ac na odmebwn, fel y godinebodd rhai o honynt hwy, ac y syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain.

9 Ac na themtiwn Grist, megis ag y temtiodd rhai y honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan seirph.

10 Ac na rwgneclwch, megis y grwgnachodd rhai o honynt hwy, ac a'u distrywiwyd gan y dinystrydd.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy, ac a ysgrifenyd yn rhybudd i minnau, ar y rhai y daeth terfynau yr oesoedd.

12 Am hynny, yr hwn sydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio.

13 Nid ymaflodd ynoch demtasiwn, ond un dynol : eithr ffyddlon yw Duw, yr hwn ni ad eich temtio uwch law yr hyn a alloch; eithr a wna ynghyd â'r temtasiwn ddiangfa hefyd, fel y galloch ei ddwyn.

14 O herwydd pahan, fy anwylyd, fflowch oddi wrth eilun-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai synhwyrol : bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd,

¹ Bod sacramentau yr Iuddewon 6 yn gysgodau i ni, 7 a'u cospedigaethau hwy 11 yn siamplau i ni. 14 Rhaid i ni ochelyd gaudduwiaeth. 21 Na ddylem ni wne-

1 CORINTHIAID, XI.

16 Phïol y fendith yr hon a fendigwn, onid cymmwn gwaed Crist ydyw? y bara yr ydym yn ei dorri, onid cymmwn corph Crist yw?

17 Oblegyd nyini yn llawer ydym un bara, ac un corph: canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.

18 Edrychlwch ar yr Israel yn ol y cnawd: enid yw y rhai sy yn bwytta yr ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor?

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? bod yr eilun yn ddim, neu yr hyn a aberthwyd i eilun yn ddim?

20 Ond y pethau y mae y Cenhedloedd yn eu haberthau, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynwn i chwi fod yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

21 Ni ellwch yfed o phiol yr Arglwydd, a phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fod yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai gyrru yr Arglwydd i eiddigedd yr ydym? a ydym ni yn gryfach nag ef?

23 Pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn llesâu: pob peth sydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 Na cheisied neb yr eiddo ei hun; ond pob un yr eiddo arall.

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwyttêwch; heb ofyn dim er mwyn cydwybod.

26 Canys eiddo yr Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

27 Os bydd i neb o'r rhai digred eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; bwyttêwch beth bynnag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwybod.

28 Eithr os dywed neb wrthyhch, Peth wedi ei aberthu i eulynod yw hwn; na fwyttêwch, er mwyn hwnnw, yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwybod: canys eiddo yr Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

29 Cydwybod, meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall: canys paham y bernir fy rhyddid i gan gydwybod un arall?

30 Ac os wyf fi trwy ras yn cymmeryd cyfran, paham y'm ceblir am y peth yr wyf yn rhoddi diolch am dano?

31 Pa un bynnag gan hynny ai bwytta, ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 Byddwch ddiachos tramgwydd i'r Iuddewon ac i'r Cenhedloedd hefyd, ac i eglwys Duw:

33 Megis yr ydwyf finnau yn rhyngu bodd i bawb ym mhob peth; heb geisio fy llesâd fy hun, ond llesâd llaweroedd, fel y byddont lwy gadwedig.

PEN. XI.

1 Y mae efe yn eu ceryddu hwy, 4 am fod eu gwŷr yn y cynulleidfaoedd sanctaidd yn gweddio â pheth am eu pennau, 6 a'u gwragedd yn ben-noethion: 17 ac o ran eu bod hwy yn gyffredinol yn cyfarsod, nid i'r gwell ond i'r gwaeth; 21 gan halogi supper yr Arglwydd â'u gwleddoedd eu hunain. 23 Yn ddiweddaf, y mae efe yn eu galw hwy yn eu hol, at ordinhâd cyntaf y supper hwnnw.

BYDDWCH ddilynwyf i mi, megis yr wyf finnau i Grist.

2 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bod yn fy nghofio i ym mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi.

3 Eithr mi a fynwn i chwi wybod, mai pen pob gwr yw Crist; a phen y wraig yw y gwr; a phen Crist yw Duw.

4 Pob gwr yn gweddio, neu yn prophwydo, â pheth am ei ben, sydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, sydd yn cywilyddio ei phen: canys yr un yw a phe byddai wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wisg am ei phen, cneifier hi hefyd: eithr os brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwisged.

7 Canys gwr yn wir ni ddylai wisgo am ei ben, am ei fod yn ddelfw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gwr.

8 Canys nid yw y gwr o'r wraig; ond y wraig o'r gwr.

9 Ac ni chrewyd y gwr er mwyn y wraig; eithr y wraig er mwyn y gwr.

10 Am hynny y dylai y wraig fod ganddi awdurdod ar *ei* phen, o herwydd yr angylion.

11 Er hynny nid *yw* na'r gwr heb y wraig, na'r wraig heb y gwr, yn yr Arglwydd.

12 Canys yr un wedd ag *y mae* y wraig o'r gwr, felly *y mae* y gwr trwy y wraig: a phob peth *sydd* o Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Onid yw naturiaeth ei hun yn eich dysgu chwi, os gwallt-laes a fydd gwr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes, clod yw iddi: oblegyd ei laes-wallt a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od oes neb a fyn fod yn ymrysongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod, na chan eglwysi Duw.

17 Eithr wrth ddywedyd hyn, nid ydwyf yn *eich* canmol, eich bod yn dyfod ynghyd, nid er gwell, ond er gwaeth.

18 Canys yn gyntaf, pan ddeloch ynghyd yn yr eglwys, yr ydwyf yn clywed fod amrafaelion yn eich mysg chwi; ac o ran yr wyf fi yn credu.

19 Canys rhaid yw bod hefyd heresiau yn eich mysg, fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod ynghyd i'r un lle, nid bwyta swpper yr Arglwydd ydyw *hyn*.

21 Canys y mae pob un wrth fwyta, yn cymmeryd ei swpper ei hun o'r blaen; ac un sydd â newyn arno, ac arall sydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i fwyta ac i yfed? ai dirmygu yr ydych chwi eglwys Duw, a gwaradwyddo y rhai nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthyhych? a ganmoiaf fi chwi yn hyn? Nid wyf yn *eich* canmol.

23 Canys myfi a dderbyniais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; Bod i'r Arglwydd Iesu, y nos y bradychwyd ef, gymmeryd bara:

24 Ac wedi iddo ddiolch, efe a'i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttêwch; liwn yw fy nghorph, yr hwn a dorri trosoch: gwnewch hyn er coffa am danaf.

25 Yr un modd *efe a gymmerodd* y cwppan, wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw y testament newydd yn fy ngwaed: gwnewch hyn, cynnifer gwaith bynnag yr yfod, er coffa am danaf.

26 Canys cynnifer gwaith bynnag y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfod y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd oni ddelo.

27 Am hynny, pwy bynnag a fwytao y bara hwn, neu a yfo gwp-pan yr Arglwydd yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed yr Arglwydd.

28 Eithr holed dyn ef ei hun; ac felly bwytaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

29 Canys yr hwn sydd yn bwyta ac yn yfed yn annheilwng, sydd yn bwyta ac yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad yw yn iawn-farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegyd hyn *y mae* llawer yn weiniaid ac yn llesg yn eich mysg, a llawer yn huno.

31 Canys pe iawn-farnem ni ein hunain, ni'n bernid.

32 Eithr pan y'n bernir, y'n cerddir gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r byd.

33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch ynghyd i fwyta, arhoswch eich gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwytaed gartref; fel na ddeloch ynghyd i farnedigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u trefnaf pan ddelwyf.

PEN. XII.

1 *Bod amryw ddoniau ysprydol, 7 eithr y cwbl er llesâd; 8 ac o ran hynny hwy a gyfrennir mewn amryw foddion. 12 Megis y mae aelodau y corph naturiol yn gwas anaethu bob un, 16 er harddwch i'w gilydd, 22 er gwasanaeth 26 a chymmorth i'r un corph: 27 felly yr un modd y dyl- em ni wneuthur y naill er y llall, er newyn gorphen dirgel gorph Crist.*

EITHR am ysprydol ddoniau, frodyr, ni fyunwn i chwi fod heb wybod.

2 Chwi a wyddoch mai Cenhedl-

oedd oeddych, yn eich arwain ymaith at yr eulynod mudion, fel y'ch tywysid.

3 Am hynny yr wyf yn hyspysu i chwi, nad oes neb yn llafaru trwy Yspryd Duw, yn galw yr Iesu yn ysgymmunbeth: ac ni all neb ddywedyd yr Arglwydd Iesu, eithr trwy yr Yspryd Glân.

4 Ac y mae amryw ddoniau, eithr yr un Yspryd.

5 Ac y mae amryw weinidogaethau, eithr yr un Arglwydd.

6 Ac y mae amryw weithrediau, ond yr un yw Duw, yr hwn sydd yn gweithredu pob peth ym mhawb.

7 Eithr eglurhâd yr Yspryd a roddir i bob un er llesâd.

8 Canys i un, trwy yr Yspryd, y rhoddir ymadrodd doethineb; ac i arall, ymadrodd gwybodaeth, trwy yr un Yspryd;

9 Ac i arall ffydd, trwy yr un Yspryd; ac i arall ddawn i iachâu, trwy yr un Yspryd;

10 Ac i arall, wneuthur gwyrthiau; ac i arall, brophwydoliaeth; ac i arall, wahaniaeth ysprydoedd; ac i arall, amryw tafodau; ac i arall, gyfieithiad tafodau.

11 A'r holl bethau hyn y mae yr un a'r unrhyw Yspryd yn eu gweithredu, gan rannu i bob un o'r neilldu, megis y mae yn ewyllysio.

12 Canys fel y mae y corph yn un, ac iddo aelodau lawer, a holl aelodau yr un corph, cyd byddont lawer, ydynt un corph; felly y mae Crist hefyd.

13 O herwydd trwy un Yspryd y bedyddiwyd ni oll yn un corph, pa un bynnag ai Iuddewon ai Groegwyr, ai caethion ai Rhyddion; ac ni a ddiödwyd oll i un Yspryd.

14 Canys y corph nid yw un aelod, eithr llawer.

15 Os dywed y troed, Am nad wyf law, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw efe o'r corph?

16 Ac os dywed y glust, Am nad wyf lygad, nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw hi o'r corph?

17 Pe yr hol! gorph fyddai lygad, pa le y byddai y clywed? pe y cwbl

fyddai glywed, pa le y byddai yr arogliaid?

18 Eithr yr awrhon Duw a osododd yr aelodau, bob un o honynt yn y corph, fel yr ewyllysiodd efe.

19 Canys pe baent oll un aelod, pa le y byddai y corph?

20 Ond yr awrhon llawer yw yr aelodau, eithr un corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth y llaw, Nid rhaid i mi wrthyt; na'r pen ehwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi wrthyh.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau o'r corph y rhai a dybir eu bod yn wannaf, ydynt angenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bod yn ammharchediccaf o'r corph, yng-hylch y rhai hynny y gosodwn ychwaneg o barch; ac y mae ein haelodau anhardd yn cael ychwaneg o harddwch.

24 Oblegyd ein haelodau hardd ni nid rhaid iddynt wrtho: eithr Duw a gyd-dymherodd y corph, gan roddi parch ychwaneg i'r hyn oedd ddiffygiol:

25 Fel na byddai anghydfod yn y corph; eithr bod i'r aelodau ofalu yr un peth dros eu gilydd.

26 A pha un bynnag ai diödded a wna un aelod, y mae yr holl aelodau yn cyd-ddiödded; ai anrhydeddu a wneir un aelod, y mae yr holl aelodau yn cyd-lawenhâu.

27 Eithr chwychwi ydych gorph Crist, ac aelodau o ran.

28 A rhai yn wir a osododd Duw yn yr eglwys; yn gyntaf apostolion, yn ail prophwydi, yn drydydd athrawon, yna gwyrthiau, wedi hynny doniau i iachâu, cynnorthwyau, llywodraethau, rhywiogaethau tafodau.

29 Ai apostolion pawb? ai prophwydi pawb? ai athrawon pawb? ai gwneuthurwyr gwyrthiau pawb?

30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? a yw pawb yn llafaru â thafodau? a yw pawb yn cyfieithu?

31 Eithr deisyfiwch y doniau gor-eu. Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd dra rhagorol.

PEN. XIII.

1 *Nid yw y doniau godidoccaf ddim heb gariad.* 4 *Canmoliaeth cariad perffaith,* 13 *a'i ardderchogrwydd rhagor gobaith a ffydd.*

Pe llafarwn â thafodau dynion ac angylion, ac heb fod gennyf gariad, yr wyf fel efydd yn seinio, neu symbal yn tingcian.

2 A phe byddai gennyf brophwydoliaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, a phob gwybodaeth; a phe bai gennyf yr holl ffydd, fel y gallwn symmudo mynyddoedd, ac heb gennyf gariad, nid wyf fi ddim.

3 A phe porthwn y tlodion â'm holl ddâ, a phe rhoddwn fy nghorph i'm llosgi, ac heb gariad gennyf, nid yw ddim llesâd i mi.

4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gymmwynasgar; cariad nid yw yn cynfigennu; nid yw cariad yn ymfrostio, nid yw yn ymchwyddo,

5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd, nid yw yn ceisio yr eiddo ei hun, ni chythruddir, ni feddwl ddrwg,

6 Nid yw lawen am anghyfiawnder, ond cyd-lawenhâu y mae â'r gwirionedd;

7 Y mae yn dioddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ym-aith: eithr pa un bynnag ai prophwydoliaethau, hwy a ballant; ai tafodau, hwy a beidiant; ai gwybodaeth, hi a ddiplanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr ydym yn prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn sydd berffaith, yna yr hyn sydd o ran a ddileir.

11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y llafarwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen y meddyliwn: ond pan aethum yn wr, mi a rois heibio bethau bachgennaidd.

12 Canys gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych, mewn dammeg; ond yna, wyneb yn wyneb: yn awr yr adwaen o ran; ond yna yr adnabyddaf megis y'm hadwaenir.

13 Yr awrhon y mae yn aros

ffydd, gobaith, cariad, y tri hyn; a'r mwyaf o'r rhai hyn yw cariad.

PEN. XIV.

1 *Canmol prophwydoliaeth,* 2, 3, 4 *a'i osoa o flaen llafaru â thafodau,* 6 *trwy gyffelybrwydd oddi wrth offer cerdd:* 12 *rhad yw cyfeirio pob un o'r ddau tu ag at adeiladaeth,* 22 *megis tu ag at eu gwir a'u priodawl bennod:* 26 *iawn-arfer pob un o'r ddau,* 29 *a'u cam-arfer.* 34 *Gwarafun gwragedd i lafaru yn y cglwys.*

DILYNWCH gariad, a deisyfiwch ddoniau ysprydol; ond yn hytrach fel y prophwydoch.

2 Canys yr hwn sydd yn llafaru â thafod *dieithr*, nid wrth ddynion y mae yn llafaru, ond wrth Dduw: canys nid oes neb yn gwrandaw; er hynny yn yr yspryd y mae efe yn llafaru dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn llafaru wrth ddynion er adeiladaeth, a chynghor, a chysur.

4 Yr hwn sydd yn llafaru â thafod *dieithr*, sydd yn ei adeiladu ei hunan; eithr yr hwn sydd yn prophwydo, sydd yn adeiladu yr eglwys.

5 Mi a fynnwn pettych chwi oll yn llafaru â thafodau *dieithr*; ond yn hytrach brophwydo o honoch: canys mwy yw yr hwn sydd yn prophwydo, nâ'r hwn sydd yn llafaru â thafodau; oddi eithr iddo ei gyfieithu, fel y derbynio yr eglwys adeiladaeth.

6 Ac yr awrhon, frodyr, os deauf atoch gan lafaru â thafodau, pa lesâd a wnaif i chwi, oni lasaraf wrthych naill ai trwy weledigaeth, neu trwy wybodaeth, neu trwy brophwydoliaeth, neu trwy athrawiaeth?

7 Hefyd pethau dienaidd wrth roddi sain, pa un bynnag ai pibell ai telyn, oni roddant wabaniaeth yn y sain, pa wedd y gwybyddir y peth a genir ar y bibell, neu ar y delyn?

8 Canys os yr udgorn a rydd sain anhynod, pwy a ymbarottoa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch â'r tafod ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y peth a lasarif? canys chwi a fyddwch yn llafaru wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, ysgatfydd.

o rywiogaethau lleisiau yn y byd, ac nid oes un o honynt yn aflafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, myfi a fyddaf farbariad i'r hwn sydd yn llafaru, a'r hwn sydd yn llafaru *a fydd* i mi yn farbariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn awyddus i *ddoniau* ysprydol, ceisiwch ragori tu ag at adeiladaeth yr eglwys.

13 O herwydd paham yr hwn sydd yn llafaru â thafod *dieithr*, gweddied ar iddo allu cyfieithu.

14 Canys os gweddiaf â thafod *dieithr*, y mae fy yspryd yn gweddio, ond y mae fy neall yn ddi-ffrwyth.

15 Beth gan hynny? Mi a weddi-af â'r yspryd, ac a weddi-af â'r deall hefyd: canaf â'r yspryd, a chanaf â'r deall hefyd.

16 Canys os bendithi â'r yspryd, pa wedd y dywed yr hwn sydd yn cyflawni lle yr anghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad diolch, gan na's gwyr beithi yr wyt yn ei ddywedyd?

17 Canys tydi yn ddiâu ydwyt yn diolch yn dda, ond y llall nid yw yn cael ei adeiladu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i yn llafaru â thafodau yn fwy nâ chwi oll:

19 Ond yn yr eglwys gwell gen-nyf lafaru pum gair trwy fy neall, fel ydysgwyr eraill hefyd, nâ myrddiwn o eiriau mewn tafod *dieithr*.

20 O frodyr, na fyddwch fechgyn mewn deall: eithr mewn drygioni byddwch blant; ond mewn deall byddwch berffaith.

21 Yn y ddeddf y mae yn ysgrif-enedig, Trwy rai estroneithus, a *thruwy* wesusau estronol, y llafaraf wrth y bobl hyn; ac ni'm gwranda-
dawanf felly, medd yr Arglwydd.

22 Am hynny tafodau ydynt ar-
wydd, nid i'r rhai sy yn credu, ond i'r rhai digred: eithr prophwydoliaeth, nid i'r rhai digred, ond i'r rhai sy yn credu.

23 Gan hynny os daw yr eglwys oll ynghyd i'r un lle, a llafaru o bawb â thafodau *dieithr*, a dyfod o rai annysgedig neu ddigred i mewn; oni ddywedant eich bod yn ynfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o un digred neu annysgedig i mewn, efe a argyhoeddir gan bawb, a fernir gan bawb:

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon ef yn amlwg; ac felly gan syrthio ar ei wyneb, efe a addola Dduw, gan ddywedyd fod Duw yn wir ynnoch.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddeloch ynghyd, y mae gan bob un o honoch psalm, y mae *ganddo* a-thrawiaeth, y mae *ganddo* dafodiaith, y mae *ganddo* ddatguddiad, y mae *ganddo* gyfieithiad. Gwneuler pob peth er adeiladaeth.

27 Os llafara neb â thafod *dieithr*, *gwneuler* bob yn ddau, neu o'r mwyaf bob yn dri, a hynny ar gylch; a chyfieithed un.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn yr eglwys; eithr llafared wrthio ei lun, ac wrth Dduw.

29 A llafared y prophwydi ddau neu dri, a barked y lleill.

30 Ac os datguddir *dim* i un arall a fo yn eistedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch eil brophwydo bob yn un, fel y dysgo pawb, ac y cysurer pawb.

32 Ac y mae ysprydoedd y prophwydi yn ddarostyngedig i'r prophwydi.

33 Canys nid yw Duw *awdur* anghydfod, ond tangnefedd, fel yn holl eglwysi y saint.

34 Tawed eich gwagedd yn yr eglwysi: canys ni chaniattawyd iddynt lafaru; ond bod yn ddarostyngedig, megis ag y mae y gyfraith yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddysgu dim, ymofynant â'u gwŷr gartref: oblegyd anweddaidd yw i wragedd lafaru yn yr eglwys.

36 Ai oddi wrthych chwi yr aeth gair Duw allan? neu ai atoch chwi yn unig y daeth efe?

37 Os ydyw neb yn tybied ei fod yn brophwyd, neu yn ysprydol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu hysgrifenu atoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny, frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waharddwch lafaru â thafodau *dieithr*.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mew'n trefn.

PEN. XV.

1 *Wrth aagyfodiad Crist, 12 y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau a'gyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cawd. 21 Ffrwyth 35 a dull yr adgyfodiad; 51 ac fel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaf.*

HEFYD yr ydwyf yn hyspysu i chwi, frodyr, yr efengyl a bregethais i chwi, yr hon hefyd a dderbyniasoch, ac yn yr hon yr ydych yn sefyll;

2 Trwy yr hon y'ch cedwir hefyd, os ydych yn dal yn eich cof â pha ymadrodd yr efangylais i chwi, oddi eithr darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys mi a draddodais i chwi ar y cyntaf yr hyn hefyd a dderbyniasoch, farw o Grist dros ein pechodau ni, yn ol yr ysgrythrau;

4 A'i gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, yn ol yr ysgrythrau;

5 A'i weled ef gan Cephas, yna gan y deuddeg.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunasant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iago; yna gan yr holl apostolion.

8 Ac yn ddiweddaf oll y gwelwyd ef gennyf finnau hefyd, megis gan un anhymmig.

9 Canys myfi yw y lleiaf o'r apostolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn apostol, am i mi erlid eglwys Duw.

10 Eithr trwy ras Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf: ai ras ef, yr hwn *a roddwyd* i mi, ni bu yn ofer; ond mi a lafuriais yn helaethach nâ hwynt oll: *ac* nid myfi chwaith, ond gras Duw yr hwn oedd gyd â mi.

11 Am hynny, pa un bynnag ai myfi ai hwynt-hwy, felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credasoch chwi.

12 Ac os pregethir Crist, ei gyfodi ef o feirw; pa fodd y dywed

rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Crist chwaith.

14 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer *yn wir yw* ein pregeth ni, ac ofer hefyd *yw* eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn audystion i Dduw; canys ni a dystiasom am Dduw, ddarfod iddo gyfodi Crist: yr hwn ni's cyfododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Crist chwaith.

17 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer *yw* eich ffydd chwi; yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunasant yng Nghrist.

19 Os yu y byd yma un unig y gobeithiwn yng Nghrist, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr Crist a gyfodwyd oddi wrth y meirw, *ac* a wnaed yn flaen-ffrwyth y rhai a hunasant.

21 Canys gan *fod* marwolaeth trwy ddyn, trwy ddyn hefyd *y mae* adgyfodiad y meirw.

22 Oblegyd megis yn Ad-da y mae pawb yn meirw, felly hefyd yng Nghrist y bywhêir pawb.

23 Eithr pob un yn ei drefn ei hun: y blaen-ffrwyth *yw* Crist; wedi hynny y rhai *ydymt* eiddo Crist, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna *y bydd* y diwedd, wedi y rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r Tad; wedi iddo ddilêu pob pendefigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnasu hyd oni osodo ei holl elynion dan ei draed.

26 Y gelyn diweddaf a ddinystir *yw* yr angau.

27 Canys efe a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostwng, amlwg *yw* mai oddi eithr yr hwn a ddarostyngodd bob peth iddo.

28 A phan ddarostynger pob peth iddo, yna y Mab ei hun hefyd a ddarostyngir i'r hwn a ddarostyngodd bob peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os amgen, beth a wna y rhai a fedyddir dros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? paham yute y bedyddir hwy dros y meirw?

30 A phaham yr ydym ninnau mewn perygl bob awr?

31 Yr ydwyf beunydd yn marw, myn eich gorfoledd yr hon sydd gennyf yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

32 Os yn ol dull dyn yr ymleddais ag anifeiliaid yn Ephesus, pa lesâd sydd i mi, oni chyfodir y meirw? bwyttawn ac yfwn; canys y foru marw yr ydym.

33 Na thwyller chwi: y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.

34 Deffrôwch yn gyfiawn, ac na phecwch: canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw. Er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a ddywed rhyw un, Pa fodd y cyfodir y meirw? ac â pha ryw gorph y deuant?

36 Oh ynfyd, y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau, nid y corph a fydd yr ydwyf yn ei hau, ond gronyn noeth, ysgafydd o wenith, neu o ryw *raen* arall.

38 Eithr Duw sydd yn rhoddi iddo gorph fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei lun.

39 Nid *yw* pob cnawd unrhyw gnawd: eithr arall *yw* cnawd dynion, ac arall *yw* cnawd anifeiliaid, a *chnawd* arall sydd i bysgod, ac arall i adar.

40 Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daearol: ond arall *yw* gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daearol.

41 Arall *yw* gogoniant yr haul, ac arall *yw* gogoniant y lloer, ac arall *yw* gogoniant y ser: canys y mae rhagor rhwng seren a seren mewn gogoniant.

42 Felly hefyd y mae adgyfodiad y meirw. Efe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllygredigaeth:

43 Efe a heuir mewn ammharch, ac a gyfodir mewn gogoniant: efe

a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: efe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph ysprydol.

44 Y mae corph anianol, ac y mae corph ysprydol.

45 Felly hefyd y mae yu ysgrifenedig, Y dyn cyntaf Adda a wnaed yn enaid byw, a'r Adda diweddaf yn yspryd yn bywhâu.

46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr ysprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaear yn ddaearol; yr ail dyn yr Arglwydd o'r nef.

48 Fel y mae y daearol, felly y mae y rhai daearol hefyd; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd.

49 Ac megis y dygasom ddelw y daearol, ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, O frodyr, na ddichon cig a gwaed etifeddu teyrnas Duw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddirgelwch: Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr udgorn diweddaf.

52 Canys yr udgorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredig, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb.

54 A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a ysgrifenyd, Angau a lyngwyd mewn buddugoliaeth.

55 O angau, pa le mae dy golyn? O uffern, pa le mae dy fuddugoliaeth?

56 Colyn angau *yw* pechod, a grym pechod *yw* y gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn sydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

58 Am hynny, fy mrodyr anwyl, byddwch sicr, a diymmod, a hel-

aethion y'ngwaith yr Arglwydd yn wastadol; a chwi yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

PEN. XVI.

1 *Y mae yn eu hammog i borthi angen y brodyr yn Ierusalem: 10 yn canmol Timothëus; 13 ac ar ol rhybuddion caredig, 16 yn diweddu ei epistol ag amryw anherchion.*

HEFYD am y gasgl i'r saint; megis yr ordeiniais i eglwysi Galatia, felly gwnewch chwithau

2 Y dydd cyntaf o'r wythnos, pob un o honoch rhoddod heibio yn ei ymyl, gan drysori, fel y llwyddodd Duw ef, fel na byddo casgl pan ddelwyf fi.

3 A phian ddelwyf, pa rai bynnag a ddangosoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythrau, y rhai hynny a ddanfona i ddwyn eich rhodd i Ierusalem.

4 Ac os bydd y peth yn haeddu i minnau hefyd fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

5 Eithr mi a ddeuaf atoch, gwedi yr elwyf trwy Macedonia (cans trwy Macedonia yr wyf yn myned)

6 Ac nid hwyrach yr arhosaf gyd â chwi, neu y gauafaf hefyd, fel y'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Cans nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt; ond yr wyf yn gobeithio yr arhosaf ennyd gyd â chwi, os cenhada yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhosaf yn Ephesus hyd y Sulgwyn.

9 Cans agorwyd i mi ddrws mawr a grymmus, ac y mae gwrthwynebwyr lawer.

10 Ac os Timothëus a ddaw, edrychweh ar ei fod yn ddiöfn gyd â chwi: cans gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finnau.

11 Am hynny na ddiystyred neb ef; ond hebryngweh ef mewn heddweh, fel y delo attaf fi: cans yr

wyf fi yn ei ddisgwyl ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apòlos, mi a ymbiliais lawer ag ef am ddyfod atoch chwi gyd â'r brodyr: eithr er dim nid oedd ei ewyllys ef i ddyfod yr awrhon; ond efe a ddaw pan gaffo amser cyfaddas.

13 Gwylwch, sefweh yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhwch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr (chwi a adwaenoch dŷ Stephanas, mai blaen-ffrwyth Achaia ydyw, ac iddynt ymosod i weinidogaeth y saint)

16 Fod o honoch chwithau yn ddarostyngedig i'r cyfryw, ac i bob un sydd yn cyd-weithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, Ffortunatus, ac Achaicus: cans eich diffyg chwi hwy a'i cyflawnasant;

18 Cans hwy a esmwythasant ar fy yspryd i, a'r eiddoch chwithau: cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae eglwysi Asia yn eich annerch chwi. Y mae Acwila a Phriscila, gyd â'r eglwys sydd yn eu tŷ hwynt, yn eich annerch chwi yn yr Arglwydd yn fynych.

20 Y mae y brodyr oll yn eich annerch. Anherchwch eich gilydd â chusan sancteiddiol.

21 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun.

22 Od oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Iesu Grist, bydded anathema, Maranatha.

23 Gras ein Harglwydd Iesu Grist a fyddo gyd â chwi.

24 Fy serch innau a fo gyd â chwi oll yng Nghrist Iesu. Amen.

¶ Yr epistol cyntaf at y Corinthiaid a ysgrifenyddwyd o Philippi, gyd â Stephanas, a Ffortunatus, ac Achaicus, a Thimothëus.

Ail Epistol PAUL yr Apostol, at y CORINTHIAID.

PEN. I.

3 *Y mae yr apostol yn eu cysuro hwy yn erbyn trallod, trwy y diddanwch a'r ymwared a roisai Duw iddo ef, megis yn ei holl gyfyngderau, 8 felly yn euwedig yn ei berygl diweddar yn Asia: 12 a chan gynnemryd tystiolaeth o'i gydwytod ei hun, a'r eiddynt hwythau, am ei ddiwyll ddull yn pregethu anghyfnawddol wirionedd yr efengyl, 15 y mae efe yn ei esgusodi ei hun na's daethai attynt; gan iddo wneuthur hynny nid o ysgafider meddwl, eithr o'i dynnerwch tu ag attynt hwy.*

PAUL, apostol Iesu Grist, trwy ewylls Duw, a'r brawd Timothëus, at eglwys Duw yr hon sydd yn Corinth, gyd â'r holl seintiau y rhai sy yn holl Achaia :

2 Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig *fyddo* Duw, a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, Tad y trugareddau, a Duw pob diddanwch ;

4 Yr hwn sydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddiddanu y rhai sy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch â'r hwn y'n diddenir ni ein hunain gan Dduw.

5 Oblegyd fel y mae dioddefiadau Crist yn amllhâu ynom ni; felly trwy Grist y mae ein diddanwch ni hefyd yn amllhâu.

6 A pha un hynnag ai ein gorthrymmu yr ydys, er diddanwch ac iachawdwriaeth i chwi *y mae*, yr hon a weithir trwy ymaros dan yr un dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddef; ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch ac iachawdwriaeth i chwi *y mae hynny*.

7 Ac *y mae* ein gobaith yn sicr am danoch; gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyfrannogion o'r dioddefiadau, felly *y byddwch* hefyd o'r diddanwch.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodry, am ein cystudd a ddaeth i ni yn Asia, bwysu arnom yn ddirfawr uwch ben *ein* gallu, hyd onid oeddym yn ammeu cael byw hefyd.

9 Eithr ni a gawsom ynom ein hunain farn angau, fel na byddai i ni ymd liried ynom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn sydd yn cyfodi y meirw.

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddirfawr angau, ac sy yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio y gwared ni hefyd rhag llaw :

11 A chwithau hefyd yn cydweithio drosom mewn gweddi, fel, am y rhoddiad *a rodded* i ni o herwydd llawer, y rhodder diolch gan lawer drosom.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn; *sef* tystiolaeth ein cydwytod, mai mewn symrlwydd, a phurdeb dnwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy ras Duw, yr ymddygasom yn y byd, ond yn hytrach tu ag attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ysgrifenu angen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllen, neu yn eu cydnabod, ac yr wyf yn gobeithio a gyd-nabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoch ni o ran, mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel chwithau yr eiddom ninnau hefyd yn nydd yr Arglwydd Iesu.

15 Ac yn yr hyder hwn yr oeddwn yn ewyllsio dyfod attoch o'r blaen, fel y cafech ail ras ;

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a dyfod drachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennych i Iudea.

17 Gan hynny, pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i ysgafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai yn ol y cnawd yr wyf yn eu bwriadu, fel y byddai gyd â mi, ië, ië, a nag ê, nag ê?

18 Eithr ffyddlon *yw* Duw, a'n hymadrodd ni wrthy chwi ni bu ië, a nag ê.

19 Canys Mab Duw, Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, *sef* gennyf fi, a Silfanus, a Thimothëus, nid ydoedd ië, a nag ê, eithr ynddo ef ië ydoedd.

20 Oblegyd holl addewidion Duw ynddo ef *ydylt* ië, ac ynddo ef amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 A'r hwn sydd yn ein cadarnhâu ni gyd â chwi yng Nghrist, ac a'n henneiniodd ni, *yw* Duw :

22 Yr hwn hefyd a'n seliodd, ac a roes ernes yr Yspryd yn ein calonnau.

23 Ac yr wyf fi yn galw Duw yn dyst ar fy enaid, mai er eich arbed chwi na ddaethum etto i Corinth.

24 Nid am ein bod yn arglwyddiaethu ar eich ffydd chwi, ond yr ydym yn gydweithwŷr i'ch llawenydd: oblegyd trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

PEN. II.

¹ Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethai efe atynt, 6 y mae efe yn erchi iddylt jaddeu i'r dyn a ysgymmunasid, a'i gy-suro : 10 megis y maddeuasai yntau iddo, ar ei wir edifeirwch : 12 gan ddangos hefyd yr achos paham yr aethai efe o Troas i Macedonia ; 14 a'r llwyddiant a'r ffynniant a roisai Duw i'w bregeth ef ym mhob lle.

EITHR mi a fernais hyn ynof fy hunan, na ddelwn drachefn mewn tristwch atoch.

2 Oblegyd os nyfi a'ch tristâf chwi, pwy yw yr hwn a'm llawenhâ i, ond yr hwn a dristawyd gennyf fi ?

3 Ac mi a ysgrifenis hyn yma atoch, fal pan ddelwn na chwawn dristwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhâu ; gan hyderu am danoch oll, fod fy llawenydd i yn llawenydd i chwi oll.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon, yr ysgrifenis atoch â dagrau lawer ; nid fel y'ch tristâid chwi, eithr fel y gwybydd-ech y cariad sydd gennyf yn hel-aethach tu ag atoch chwi.

5 Ac os gwnaeth neb dristâu, ni wnaeth efe i mi dristâu, ond o ran ; rhag i mi bwyo arnoch chwi oll.

6 Digon i'r cyfryw *ddyn* y cerydd yma, a ddaeth oddi wrth laweroedd.

7 Yn gymmaint ag y *dylech*, yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu *iddo*, a'i ddiddanu ; rhag llyngcu y cyfryw gan ormod tristwch.

8 Am hynny yr ydwyf yn attolwg

i chwi, gadarnhâu *eich* cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr ysgrifenis, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych ufudd ym mhob peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo, *yr wyf* finnau : canys os maddeuais ddim, i'r hwn y madd-euais, er eich mwyn chwi y *madd-euais*, y'ngolwg Crist ;

11 Fel na'n siommer gan Satan : canys nid ydym heb wybod ei ddi-chellion ef.

12 Eithr gwedi i mi ddyfod i Troas i *bregethu* efengyl Crist, ac wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arg-lwydd,

13 Ni chefais lonydd yn fy yspryd, am na chefais Titus fy mrawd : eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a aethum ymaith i Macedonia.

14 Ond i Dduw y *byddo* 'r ddiolch, yr hwn yn wastad sydd yn peri i ni oruchafiaeth yng Nghrist, ac sydd yn eglurhâu arogledd ei wybodaeth trwom ni ym mhob lle.

15 Canys per-arogl Crist ydym ni i Dduw, yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig :

16 I'r naill yr *ydym* yn arogl marwolaeth i farwolaeth ; ac i'r lleill, yn arogl bywyd i fywyd : a phwy *sydd* ddigonol i'r pethau hyn ?

17 Canys nid ydym ni, megis llawer, yn gwneuthur masnach o air Duw : eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, y'ngwŷydd Duw yr ydym yn llafaru yng Nghrist.

PEN. III.

¹ Rhag i'w gau-athrawon hwy roi gwag-orfoledd yn ei erbyn ef, y mae efe yn dangos fod ffydd a doniau y Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon helaeth : 6 ac ar hyn, trwy gyffelyb-rydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r efengyl, 12 y mae efe yn profi fod ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ag y mae efengyl y bywyd, a rhyddid, yn fwy gogoneddus na chyfraith damnedig-aeth.

AI dechreu yr ydym drachefn ein canmol ein hunain ? ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythrau canmoliaeth atoch chwi, neu rai canmoliaeth oddi wrthych chwi ?

2 Ein llythyr ni ydych chwi yn

ysgrifenedig yn ein calonnau, *yr hwn* a ddeallir ac a ddarllenir gan bob dyn :

3 *Gan fod* yn eglur mai llythyr Crist *ydych*, wedi ei weini gennym ni, wedi ei ysgrifenu nid ag inge, ond ag Yspryd y Duw byw ; nid mewn llechau cerrig, eithr mewn llechau cnawdol y galon.

4 A chyfryw hyder sydd gennym trwy Grist ar Dduw :

5 Nid o herwydd ein bod yn ddigonol o honom ein hunain i feddwl dim megis o honom ein hunain ; eithr ein digonedd ni *sydd* o Dduw :

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni yn weinidogion cymmwys y testament newydd ; nid i'r llythyren, ond i'r yspryd : canys y mae y llythyren yn lladd, ond yr yspryd sydd yn bywhâu.

7 Ac os bu gweinidogaeth angau, mewn llythyrenau wedi eu hargraphu ar gerrig, mewn gogoniant, fel na allai plant yr Israel edrych yn graff ar wyneb Moses, gan ogoniant ei wynebpryd, yr hwn *ogoniant* a ddilewyd ;

8 Pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yr Yspryd mewn gogoniant ?

9 Canys os *bu* gweinidogaeth damnedigaeth *yn* ogoniant, mwy o lawer y mae gweinidogaeth cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant.

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegyd os *bu* yr hyn a ddileid yn ogoneddus, mwy o lawer *y bydd* yr hyn sydd yn aros yn ogoneddus.

12 Am hynny gan fod gennym gyfryw obaith, yr ydym yn arfer hyfder mawr.

13 Ac nid megis y gosododd Moses orchudd ar ei wyneb, fel nad edrychai plant Israel yn graff ar ddiwedd yr hyn a ddileid.

14 Eithr dallwyd eu meddyliau hwnnt : canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd, wrth ddarllen yn yr hen destament, yn aros heb ei

ddatguddio ; yr hwn yng Nghrist a ddileir.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllenir Moses, y mae y gorchudd ar eu calon hwynt.

16 Ond pan ymchwelo at yr Arglywydd, tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithr yr Arglywydd yw yr Yspryd : a lle *mae* Yspryd yr Arglywydd, yno *y mae* rhyddid.

18 Eithr nyini oll ag wyneb agored, yn edrych ar ogoniant yr Arglywydd megis mewn drych, a newidir i'r unrhyw ddelw o ogoniant i ogoniant, megis gan Yspryd yr Arglywydd.

PEN. IV.

1 *Y mae efe yn dangos arferu o hono ef bob math a'r burdeb a diwydrwydd ffyddlawn, wrth bregethu yr efengyl ; 7 a bod y blinderau a'r erlid yr oedd efe beunydd yn eu dioddef o achos yr efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llesâd i'r eglwys, 16 a gogoniant tragwyddol iddo yntuu.*

AM hynny gan fon i ni y weinidogaeth hon, megis y cawsom drugaredd, nid ydym yn pallu ;

2 Eithr *ni* a ymwrthodasom â chuddiedig bethau cywilydd, heb rodio mewn cyfrwysdra, na thrin gair Duw yn dwyllodrus ; eithr trwy eglurhâd y gwirionedd yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bob cydwybod dynion y'ngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein hefengyl ni, yn y rhai colledig y mae yn guddiedig :

4 Yn y rhai y dallodd duw y byd hwn feddyliau y rhai digred, fel na thywynnai iddynt lewyrch efengyl gogoneddus Crist, yr hwn yw delw Duw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Crist Iesu yr Arglywydd ; a ninnau yn weision i chwi er mwyn Iesu.

6 Canys Duw, yr hwn a orchymynodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, *yw* yr hwn a lewyrchodd yn ein calonnau, i *roddi* goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist.

7 Eithr y mae gennym y trysor hwn mewn llestri pridd, fel y byddai godidogrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni.

8 Yn mhob peth yr *ŷm* yn gystuddiol, ond nid mewn ing; yr *ydym* mewn cyfyng-gynghor, ond nid yn ddiobaith;

9 Yn cael *ein* herlid, ond heb *ein* llwyr-adael; yn cael *ein* hwrw i lawr, eithr heb *ein* difetha;

10 Gan gylch-arwain yn y corph bob amser farweiddiad yr Arglwydd Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein corph ni.

11 Canys yr ydys yn ein rhoddi ni, y rhai ydym yn fyw, yn wastad i farwolaeth er mwyn Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein marwol gnawd ni.

12 Felly y mae angau yn gweithio ynom ni, ac einioes ynoch chwithau.

13 *A* chan fod gennym yr un yspryd ffydd, yn ol yr hyn a ysgrifenywyd, Credais, am hynny y llafarais; yr ydym ninnau hefyd yn credu, ac am hynny yn llafaru.

14 Gan wybod y bydd i'r hwn a gyfododd yr Arglwydd Iesu, ein cyfodi ninnau hefyd trwy Iesu, a'n gosod ger bron gyd â chwi.

15 Canys pob peth *sydd* er eich mwyn chwi, fel y byddo i ras wedi amllhâu, trwy ddiolchgarwch llaweroedd, ymhelaethu i ogoniant Duw.

16 O herwydd paham nid ydym yn pallu; eithr er llygru ein dyn oddi allan, er hynny y dyn oddi mewn a adnewyddir o ddydd i ddydd.

17 Canys ein byr ysgafn gystudd ni sydd yn odidog ragorol yn gweithredu tragywyddol bwys gogoniaut i ni.

18 Tra na byddom yn edrych ar y pethau a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y pethau a welir sy dros amser, ond y pethau ni welir sy dragywyddol.

PEN. V.

¹ *Ei* fod ef mewn sicr obaith o'r gogoniaut tragywyddol, ⁶ a disgwyl am dano, ac am y farn gyffredinol, yn ymagnio i gadw cydwybod dda; ¹² nid er mwyn ymffrostio yn hynny, ¹⁴ eithr megis un wedi derbyn bywyd oddi wrth Grist, yn ceisio byw fel creadur newydd i Grist yn unig, ¹⁸ a chymmodi eraill â Duw yng Nghrist, trwy weinidogaeth y cymmod.

CANYS ni a wyddom os ein daearol dŷ o'r babell hon a

ddattodir, fod i ni adeilad gar Dduw, *sef* tŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nefoedd.

2 Canys am hynny yr ydym yn ocheneidio, gan ddeisyfu cael ein harwisgo â'n tŷ sydd o'r nef:

3 Os hefyd wedi ein gwisgo, nid yn noethlion y'n ceir.

4 Canys ninnau hefyd y rhai *ŷm* yn y babell hon ydym yn ocheneidio, yn llwythog: yn yr hyn nid *ŷm* yn chwennych ein diosg, ond ein harwisgo, fel y llyngcer yr hyn sydd farwol gan fywyd.

5 A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn yma *yw* Duw, yr hwn hefyd a roddodd i ni ernes yr Yspryd.

6 Am hynny yr *ydym* yn hyderus bob amser, ac yn gwybod, tra yr ydym yn gartrefol yn y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr Arglwydd:

7 Canys wrth ffydd yr ydym yn rhodio, ac nid wrth olwg.

8 Ond yr ydym yn hŷ, ac yn gweled yn dda yn hytrach fod oddi cartref o'r corph, a chartrefu gyd â'r Arglwydd.

9 Am hynny hefyd yr ydym yn ymorchestu, pa un bynnag ai gartref y byddom ai oddi cartref, ein bod yn gymmeradwy ganddo ef.

10 Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron brawdle Crist; fel y derbynio pob un y pethau a wnaethpwyd yn y corph, yn ol yr hyn a wnaeth, pa un bynnag ai da ai drwg.

11 A ni gan hynny yn gwybod ofn yr Arglwydd, yr ydym yn perswadio dynion; eithr i Ddaw y'n gwnaed yn hyspys; ac yr ydwyf yn gobeithio ddarfod ein gwneuthur yn hyspys yn eich cydwybodau chwithau hefyd.

12 Canys nid ydym yn ein canmol ein hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi i chwi achlysur gorfoledd o'n plegyd ni, fel y caffoch beth i ateb yn erbyn y rhai sy yn gorfoleddu yn y golwg, ac nid yn y galon.

13 Canys pa un bynnag ai amhwylo yr ydym, i Dduw yr *ydym*; ai yn ein pwyll yr ydym, i chwi yr *ydym*.

14 Canys y mae cariad Crist yn ein cymmell ni, gan farnu o honom hyn; os bu un farw dros bawb, yna meirw oedd pawb:

15 Ac efe a fu farw dros bawb, fel na byddai i'r rhai byw fyw mwyach iddynt eu hunain, ond i'r hwn a fu farw drostynt, ac a gyfodwyd.

16 Am hynny nyni o hyn allan nid adwaenom neb yn ol y cnawd: ac os buom hefyd yn adnabod Crist yn ol y cnawd, etto yn awr nid ydym yn ei adnabod *ef* mwyach.

17 Gan hynny od *oes* neb yng Nghrist, *y mae efe* yn greadur newydd: yr hen bethau a aethant heibio; wele, gwnaethpwyd pob peth yn newydd.

18 A phob peth *sydd* o Dduw, yr hwn a'n cymmododd ni ag ef ei hun trwy Iesu Grist, ac a roddodd i ni weinidogaeth y cymmod;

19 Sef, bod Duw yng Nghrist yn cymmodi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau; ac wedi gosod ynom ni air y cymmod.

20 Am hynny yr ydym ni yn genhadau dros Grist, megis pe byddai Duw yn deisyf *arnoch* trwyddom ni: yr ydym yn erfyn dros Grist, Cymmoder chwi â Duw.

21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a wnaeth efe yn bechod drosom ni; fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw yndo ef.

PEN. VI.

¹ *Darfod iddo ei ddangos ei hun yn weinidog ffyddlawn i Grist, trwy ei gynghorion, 3 a diniweidrwydd ei fuchedd, 4 a'i ddi-oddefgarwch mewn pob math a'r gystudd, ac ammharch, er mwyn yr efengyl: 10 am yr hon y mae efe yn hysfach yn llafaru yn eu plith, am fod ei galon ef yn agored iddynt: 13 ac y mae efe yn disgwyl am y cyfryw ewyllysgarwch drachefn oddi wrthynt hwy; 14 gan eu hannog i ochelyd cymdeithas ac astendid eilun-oddolwyr, a hwythau yn demlau y Duw byw.*

ANINNAU, gan gyd-weithio, ydym yn attolwg i chwi, na dderbynioch ras Duw yn ofer.

2 (Canys y mae efe yn dywedyd, Mewn amser cymmeradwy y'rh wandewais, ac yn nydd iachawd-wriaeth y'rh gynnorthwyaais: wele, yn awr yr amser cymmeradwy;

wele, yn awr ddydd yr iachawd-wriaeth)

3 Heb roddi dim achos tram-gwydd mewn dim, fel na feier ar y weinidogaeth:

4 Eithr gan ein dangos ein hunain ym mhob peth fel gweinidogion Duw, mewn amynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn anghenion, mewn cyfyngderau,

5 Mewn gwialennodiau, mewn carcharau, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn gwyliadwriaethau, mewn ymprydian.

6 Mewn purdeb, mewn gwybod-aeth, mewn hir-ymaros, mewn tirondeb yn yr Yspryd Glân, mewn cariad diragrith,

7 Y'ngair y gwirionedd, yn nerth Duw, trwy arfau cyfiawnder ar ddehau ac ar aswy,

8 Trwy barch ac ammharch, trwy anglod a chlod: megis twyll-wŷr, ac *er hynny* yn eirwir;

9 Megis anadnabyddus, ac *er hynny* yn adnabyddus; megis yn meirw, ac wele byw ydym; megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd;

10 Megis wedi ein tristâu, ond yn wastad yn llawen; megis yn dldion, ond yn cyfoethogi llawer; megis heb ddim gennym, ond *etto* yn meddiannu pob peth.

11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, O Gorinthiaid, ein calon ni a ehangwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, eithr cyfyngwyd arnoch yn eich ymysgaroedd eich hunain.

13 Ond am yr uu tâl (yr ydwyl yn dywedyd megis wrth *fy* mhlant) ehanger chwithau hefyd.

14 Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai digred: canys pa gyfeillach *sydd* rhwng cyfiawnder ac anghyfiawnder? a pha gymmundeb rhwng goleuni a thywillwch?

15 A pha gyssondeb *sydd* rhwng Crist a Belial? neu pa ran *sydd* i gredadyn gyd ag anglredadyn?

16 A pha gydfod *sydd* rhwng teml Duw ac eulynod? canys teml y Duw byw ydych chiwi; fel y dywedodd Duw, Mi a breswyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn eu mysg, ac

a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

17 O herwydd paham deuwch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan; ac mi a'ch derbyniaf chwi,

18 Ac a fyddaf yn Dad i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion ac yn ferched i mi, medd yr Arglwydd Hollalluog.

PEN. VII.

1 *Y mae efe ym mhellach yn eu hannog hwy i burdeb buchedd; 2 ac i ddwyn y cyfrwyd ewylllys da tu ag atto ef, ag yr oedd yntau yn ei ddwyn tu ag atynt hwy: 3 a rhag iddynt hwy feddol ei fod ef yn ammeu hynny, y mae efe yn dangos pa gysur a gymnerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y tristwch duwiol a weithiasai ei epistol cyntaf ef ynddynt hwy, 13 a'u caredigrwydd hwynt, a'u hufudd-dod tu ag at Titus, megis y bostiasai efe o'r blaen am danynt hwy.*

AM hynny gan fod gennym yr addewidion hyn, anwylyd, ymlanhâwn oddi wrth bob halogrwydd cnawd ac yspryd, gan berffeithio sancteidrwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni. Ni wnaethom gam i neb; ni lygrasom neb; nid yspeiliasom neb.

3 Nid i'ch condemnio yr wyf yn dywedyd: canys mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonnau ni, i farw ac i fyw gyd â chwi.

4 *Y mae hyfder fy ymadrodd yn fawr wrthyich. Y mae gennyf orfoledd mawr o'ch plegyd chwi: yr wyf yn llawn o ddiddanwch, yn dra-chyflawn o lawenydd yn ein holl orthrymder.*

5 Canys wedi ein dyfod ni i Macedonia, ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd; eithr ym mhob peth cystuddiedig *fuom*: oddi allan yr *oedd* ymladdau, oddi fewn ofnau.

6 Eithr Duw, yr hwn sydd yn diddanu y rhai cystuddiedig, a'n diddanodd ni wrth ddyfodiad Titus:

7 Ac nid yn unig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zel tu ag attaf fi; fel y llawenheais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich tristâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennyf, er bod yn edifar gennyf; canys yr wyf yn gweled dristâu o'r llythyr hwnuw chwi, er *nad oedd ond* dros amser.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich tristâu chwi, ond am eich tristâu i edifeirwch: canys tristâu a wnaethoch yn dduwiol, fel na chaech golled mewn dim oddi wrthym ni.

10 Canys duwiol dristwch sydd yn gweithio edifeirwch, er iachawd-wriaeth ni bydd edifeirwch o honi: eithr tristwch y byd sydd yn gweithio angau.

11 Canys wele hyn yma, eich tristâu chwi yn dduwiol, pa astudrwydd ei faint a weithiodd ynoch, ië, *pa* amddiffyn, ië, *pa* sorriant, ië, *pa* ofn, ië, *pa* awydd-fryd, ië, *pa* zel, ië, *pa* ddial! Ym mhob peth y dangosasoch eich bod yn bur yn y peth hwn.

12 O herwydd paham, er ysgrifenu o honof attoch, ni *ysgrifenisais* o'i blegyd ef a wnaethai y cam, nao oblegyd yr hwn a gawsai gam, ond er mwyn bod yn eglur i chwi ein gofal drosoch ger bron Duw.

13 Am hynny nyni a ddiddanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom lawen am lawenydd Titus; oblegyd esmwythâu ar ei yspryd ef gennyh chwi oll.

14 Oblegyd os bostiasais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedasom wrthyich bob dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bost ni, yr hwn *a fu* wrth Titus.

15 Ac y mae ei amysgaredd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o hono eich utudd-dod chwi oll, pa fodd trwy ofn a dychryn y derbyniasoch ef.

16 Am hynny llawen wyf, am fod i mi hyder arnoch ym mhob dim.

PEN. VIII.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i gyfrannu yn helaeth i'r saint tlodion yn Ierusalem, trwy siampl y Macedoniaid; 7 trwy ganmol eu parodrwydd hwy o'r blaen, 9 trwy siampl Crist, 14 a thrwy y llesad ysa-*

prydol a ddaw iddynt hwy o hynny: 16 gan ddangos iddynt burdeb ac ewyllys-garwch Titus, ac eraill o'r brodyr, y rhai, ar ei ddeisyfiad, a'i annog, a'i orchymyn ef, a ddaethant attynt hwy yn bwrsapol ynghŷlch y peth hwn.

YR ydym ni hefyd yn hyspysu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn eglwysi Macedonia;

2 Ddarfod, mewn mawr brofiad cystudd, i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu haelioni hwy.

3 Oblegyd yn ol eu gallu (yr wyf fi yn dyst) ac uwch law eu gallu, yr oeddynt yn ewyllysgar o honynt eu hunain;

4 Gan ddeisyfu arnom trwy lawer a ymbil, ar dderbyn o honom ni y rhodd, a chymdeithas gweinidogaeth y saint.

5 A hyn a wnaethant, nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'u rhoddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninnau trwy ewyllys Duw:

6 Fel y dymunasom ni ar Titus, megis y dechreusasai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o hono yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.

7 Eithr fel yr ydych ym mhob peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybodaeth, a phob astudrwydd, ac yn eich cariad tu ag atom ni; *edrychwch* ar fod o honoch yn y gras hwn hefyd yn ehelaeth.

8 Nid trwy orchymyn yr ydwyf yn dywedyd, ond oblegyd diwydrwydd rhai eraill, a chan brofi gwirionedd eich cariad chwi.

9 Canys chwi a adwaenoch ras ein Harglwydd Iesu Grist, iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.

10 Ac yr ydwyf yn rhoddi cynghor yn hyn: canys hyn sy dda i chwi, y rhai a rag-ddechreusoch, nid yn unig wneuthur, ond hefyd ewyllysio er y llynedd.

11 Ac yn awr gorphenwch wneuthur hefyd; fel megis ag yr oedd y parodrwydd i ewyllysio, felly y byddo i gwblhâu hefyd o'r hyn sydd gennyh.

12 Canys os bydd parodrwydd

meddwl o'r blaen, yn ol yr hyn sydd gan un, y mae yn gymmeradwy, nid yn ol yr hyn nid oes ganddo.

13 Ac nid fel y byddai esmwythdra i eraill, a chystudd i chwithau;

14 Eithr o gymhwysdra: y pryd hwn *bydded* eich helaethrwydd chwi yn diwallu eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn diwallu eich diffyg chwithau; fel y byddo cymhwysdra:

15 Megis y mae yn ysgrifenedig, Yr hwn a *gasglodd* lawer, nid oedd ganddo weddill; ac a *gasglodd* ychydig, nid oedd arno eisiau.

16 Eithr i Dduw y byddo 'r diolch, yr hwn a roddodd yr un diwydrwydd trosoch y'nghalon Titus.

17 Oblegyd yn wir efe a dderbyniodd y dymuniad; a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wirfodd ei hun.

18 Ni a anfonasom hefyd gyd ag ef y brawd, yr hwn y mae ei glod yn yr efengyl trwy yr holl eglwysi:

19 (Ac nid *hynny* yn unig, eithr hefyd a ddewiswyd gan yr eglwysi i gyd-ymdaith â ni â'r gras hwn, yr hwn a wasanaethir gennym er gogoniant i'r Arglwydd ei hun, ac i *amlygu* parodrwydd eich meddwl chwi)

20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feio arnom yn yr helaethrwydd yma, yr hwn a wasanaethir gennym:

21 Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau onest, nid yn unig y'ngolwg yr Arglwydd, ond hefyd y'ngolwg dynion.

22 Ac ni a anfonasom gyd â hwynt ein brawd, yr hwn a brofasom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fod ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried y sydd gennif ynoch.

23 Os *gofynir* am Titus, fy nghydymmaith yw, a chyd-weithydd tu ag attoch chwi; neu *am* ein brodyr, cenhadau yr eglwysi *ydym*, a gogoniant Crist.

24 Am hynny dangoswch iddynt hwy hyspysrwydd o'ch cariad, ac

o'n bost ninnau am danoch chwi, y'ngolwg yr eglwysi.

PEN. IX.

1 *Y mae efe yn dangos yr achos paham y danfonasai efe Titus a'i frodyr o'r blaen, er ei fod yn gwybod eu parodwydd hwy : 6 ac y mae efe yn eu cynhyrfu hwy i roddi elusen yn helaeth ; gan fod hyn megis math a'r hauad had, 10 yr hwn a ddiog iddynt gynmyrch, 13 ac a bair aberth mawr o foliant i Dduw.*

CANYS tu ag at am y weinidogaeth i'r saint, afraid yw i mi ysgrifenu attoch.

2 O herwydd mi a adwaen bardorwydd eich meddwl chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei fostio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fod Achaia wedi ymbarotîi er y llynedd ; a'r zel a ddaeth oddi wrthy chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonaïs y brodyr, fel na byddo ein bost ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon ; fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbarotîi :

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd â mi, a'ch cael chwi yn amharod, bod i ni (ni ddywedaf, chwi) gael cywilydd yn y fost hyderus yma.

5 Mi a dybiais gan hynny yn angenrheidiol attolygu i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarparu eich bendith chwi yr hon a fynegwyd ; fel y byddo parod megis bendith, ac nid megis o gybydd-dra.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd, Yr hwn sydd yn hau yn brin, a fed hefyd yn brin ; a'r hwn sydd yn hau yn helaeth, a fed hefyd yn helaeth.

7 Pob un megis y mae yn rhagarfaethu yn ei galon, *felly rhodded* ; nid yn athrist, neu trwy gymmell : canys rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

8 Ac y mae Duw yn abl i beri i bob gras fod yn helaeth tu ag attoch chwi ; fel y byddoch chwi ym mhob peth, bob amser, a chennych bob digonoldeb yn helaeth i bob gweithred dda :

9 (Megis yr ysgrifenyd, Efe a wasgarodd ; rhoddodd i'r tlodion :

ei gyfiawnder ef sydd yn aros yn dragywydd.

10 A'r hwn sydd yn rhoddi had i'r hauwr, rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amlhaed eich had, a chwanedeg ffrwyth eich cyfiawnder)

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth i bob haelioni, yr hwn sydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Dduw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y swydd hon, nid yn unig yn cyflawni diffygion y saint, ond hefyd yn ymhelaethu trwy aml roddi diolch i Dduw ;

13 (Gan eu bod, trwy brofiad y weinidogaeth hon, yn gogoneddu Duw o herwydd darostyngiad eich cyffes chwi i efengyl Crist, ac o herwydd haelioni eich cyfranniad iddynt hwy, ac i bawb)

14 A thrwy eu gweddi hwythau drosoch chwi, y rhai ydynt yn hir-aethu am danoch chwi, am y rhag- orol ras Duw yr hwn sydd ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo'r diolch am ei ddawn annhraethol.

PEN. X.

1 *Yn erbyn y gau-apostolion, y rhai a ddystryent wendid ei bresennoldeb corphorol ef, y mae efe yn gosod allan y nerth a'r awdurdod ysprydol y gwisgid ef â hwynt yn erbyn pob gwrthwyneb allu ; 7 gan eu sicrhâu hwy, y ceir ef, ar ei ddyfodiad, mor nerthol mewn gair, ag ydyw efe yr awr hon yn absennol yn ei ysgrifen ; 12 a chan feio ar y gau-athrawon, am ymgyrhaeddyd y tu hant i'w mesur, ac ymffrostio yn llafur gwjr eraill.*

AMYFI Paul wyf fy hun yn attolwg i chwi, er addfwynder a hynawsedd Crist, yr hwn yn bresennol wyf wael yn eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hŷ arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno na byddwyf yn bresennol yn hŷ, â'r hyder yr wyf yn meddwl bod tu ag at rai, y sy yn ein cyfrif ni megis rhai yn rhodio yn ol y cnawd.

3 Canys, er ein bod ni yn rhodio yn y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ol y cnawd :

4 (Canys arfau ein milwriaeth ni nid ydynt gnawdol, ond nerthol trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr)

5 Gan fwrw dychymmygion i lawr, a phob uchder a'r sy yn ym-

godi yn erbyn gwybodaeth Duw, a chan gaethiwo pob meddwl i ufudd-dod Crist;

6 Ac yn barod gennym ddial ar bob anufudd-dod, pan gyflawner eich ufudd-dod chwi.

7 Ai edrych yr ydych chwi ar bethau yn ol y golwg? os ymddiried neb ynddo ei hun, ei fod ef yn eiddo Crist, meddylied hyn drachefn o hono ei hun, megis ag y mae efe yn eiddo Crist, felly *ein bod* ninnau hefyd yn eiddo Crist.

8 Oblegyd pe bostiwn beth ychwaneg hefyd am ein hawdurdod (yr hon a roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac nid er eich dinystr chwi) ni'm cywilyddid:

9 Fel na thybier fy mod megis yn eich dychrynu chwi trwy lythyrau.

10 Oblegyd y llythyrau yn wir (meddant) *sy* drymion a chryfion, eithr presennoldeb y corphi *sydd* wan, a'r ymadrodd yn ddirmygus.

11 Y cyfryw un meddylied hyn, mai y fath ydym ni ar air trwy lythyrau yn absennol, yr un fath hefyd *a fyddwn* ar weithred yn bresennol.

12 Canys nid ym ni yn beiddio ein cystadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i rai sy yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt-hwy, gan eu mesur eu hunain wrthynt eu hunain, a'u cyffelybu eu hunain iddynt eu hunain, nid ydynt yn deall.

13 Eithr ni fostiwn ni hyd at bethau allan o'n mesur, ond yn ol mesur y rheol a rannodd Duw i ni, mesur i gyrhaeddyd hyd attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis *rhai* heb gyrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymestyn allan tu hwnt i'n mesur; canys hyd attoch chwi hefyd y daethom ag efengyl Crist:

15 Nid gan fostio hyd at bethau allan o'n mesur, yn llafur rhai eraill; eithr gan obeithio, pan gynnyddo eich ffydd chwi, gael ynoch chwi ein mawrygu yn ol ein rheol yn ehelaeth,

16 I bregethu yr efengyl tu hwnt i chwi; ac nid i fostio yn rheol un arall am bethau parod eisoes.

17 Eithr yr hwn sydd yn ymffrostio, ymffrostied yn yr Arglwydd.

18 Canys nid yr hwn sydd yn ei ganmol ei hun, sydd gymmeradwy; ond yr hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol.

PEN. XI.

1 *Allan o'i eiddigedd dros y Corinthiaid, y rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur mwy o gyfrif o'r gau-apostolion nag o hono ef, y mae yn gorfod arno, yn erbyn ei ewylllys, ei ganmol ei hun, 5 trwy ei gystadlu ei hun a'r apostolion pennaf, 7 a'i fod yn pregethu yr efengyl yn rhad, ac yn ddigost, iddynt hwy: 13 gan ddangos nad oedd ef ddim gwaeth na'r gweithredwyr twyllodrus hynny mewn un rhagor-fraint o'r ddeddf, 23 a'i fod yn rhagori arnynt y'ngwasanaeth Crist, ac ym mhob math a'r ddiodeffadau o achos ei weinidogaeth.*

O NA chyd-ddygech â myfi ychydig yn *fy* ffolineb; eithr hefyd cyd-ddygwch â myfi.

2 Canys eiddigus wyf tros och ag eiddigedd duwiol: canys mi a'ch dyweddiais chwi i un gwr, i'ch rhoddi *chwi* megis morwyn bur i Grist.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd yn y byd, megis y twyllodd y sarph Efa trwy ei chyfrwysdra, felly bod eich meddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth y synlwydd sydd yng Nghrist.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn sydd yn dyfod yn pregethu Iesu arall yr hwn ni phregethasom ni, neu os ydych yn derbyn yspryd arall yr hwn ni's derbyniasoch, neu efengyl arall yr hon ni dderbyniasoch, teg y cyd-ddygech ag ef.

5 Canys yr ydyw yn meddwl na bwm i ddim yn ol i'r apostolion pennaf.

6 Ac os *ydwylf* hefyd yn anghyfarwydd ar ymadrodd, etto nid *wylf* felly mewn gwybodaeth; eithr yn eich plith chwi nyni a eglurhawyd yn hollol ym mhob dim.

7 A wneuthum i fai wrth fy ngostwng fy hun, fel y dyrchefid chwi, oblegyd pregethu o honof i chwi efengyl Duw yn rhad?

8 Eglwysi eraill a yspeiliais, gan gymmeryd cyflog *ganddynt hwy*, i'ch gwasanaethu chwi.

9 A phan oeddwn yn bresennol

gyd â chwi, ac arnaf eisiau, ni ormesais ar neb : canys fy eisiau i a gyflawnodd y brodyr a ddaethant o Macedonia : ac ym mhob dim y'm tedwais fy hun heb bwyso arnoch, ac mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Crist ynof, ni argaeir yr ymffrost hwn yn fy erbyn y'ngwledydd Achaia.

11 Paham? *ai* am nad wyf yn eich caru chwi? Duw a'i gŵyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, a wnaf hefyd ; fel y torrwyf ymaith achlysur, oddi wrth y rhai sy yn ewyllysio cael achlysur ; fel yn yr hyn y maent yn ymffrostio, y cair hwynt megis ninnau hefyd.

13 Canys y cyfryw au-apostolion *sy* weithwŷr twyllodrus, wedi ymrithio yn apostolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd : canys y mae Satan yntau yn ymrithio yn angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr *yw*, er ymrithio ei weinidogion ef fel gweinidogion cyfiawnder, y rhai y bydd eu diwedd yn ol eu gweithredoedd.

16 Trachefn meddaf, Na thybied neb fy mod i yu ffol : os amgen, etto derbyniwch fi fel ffol, fel y gallwyf finnau hefyd ymffrostio ychydig.

17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, nid ydwyf yn ei ddywedyd yn ol yr Arglwydd, eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o fost hyderus.

18 Gan fod llawer yn ymffrostio yn ol y cnawd, minnau a ymffrostiaf hefyd.

19 Canys yr ydych yu goddef ffyliaid yn llawen, gan fod *eich hunain* yn synhwyroi.

20 Canys yr ydych yn goddef, os bydd un i'ch caethiwo, os bydd un i'ch llwyr-fwytta, os bydd un yn cymmeryd *gennyh*, os bydd un yn ymddyrchafu, os bydd un yn eich taro chwi ar *eich* wyneb.

21 Am amharchi yr ydwyf yn dywedyd, megis pe buasem ni weiniaid : eithr ym mha beth bynnag y mae neb yn hŷ (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ wyf finnau hefyd.

22 Ai Hebraid ydynt hwy? felly finnau : ai Israeliaid ydynt hwy? felly finnau : ai had Abraham ydynt hwy? felly finnau :

23 Ai gweinidogion Crist ydynt hwy? (yr ydwyf yn dywedyd yn ffol) mwy *wyf* fi ; mewn blinderau yn helaethach, mewn gwialennodiau dros fesur, mewn carcharau yn amlach, mewn marwolaethau yn fynych.

24 Gan yr Iuddewon bumwaith y derbyniais ddeugain *gwialennod* ond un.

25 Tair gwaith y'm curwyd â gwial ; unwaith y'm llabyddiwyd ; teirgwaith y torrodd llong arnaf ; noswaith a diwrnod y bŷm yu y dyfnfor ;

26 Mewn teithiau yn fynych ; ym mheryglon llif-ddyfroedd ; ym mheryglon lladron ; ym mheryglon *fy* nghenedl *fy* hun ; ym mheryglon gan y cenedloedd ; ym mheryglon yn y ddinas ; ym mheryglon yn yr anialwch ; ym mheryglon ar y môr ; ym mheryglon ym mlith brodyr gau :

27 Mewn llafur a lludded ; mewn anhunedd yn fynych ; mewn newyn a syched ; mewn ymprydiau yn fynych ; mewn anwyd a noethni.

28 Heb law y pethau *sy yn digwydd* oddi allan, yr ymosod yr hwn *sydd arnaf* beunydd, y gofal dros yr holl eglwysi.

29 Pwy sy wan, nad wyf finnau wan? pwy a dramgwyddir, nad wyf finnau yn llosgi?

30 Os rhaid ymffrostio, mi a ymffrostiaf am y pethau sy yn perthyn i'm gwendid.

31 Duw a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, yr hwn sydd fendigedig yn oes oesoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd celwydd.

32 Yn Damascus, y llywydd dan Aretas y brenhin a wlyiodd ddinas y Damasciaid, gan ewyllysio fy nal i :

33 A thrwy ffenestr mewn basged y'm gollyngwyd ar hŷ y mur, ac y diengais o'i ddwyllaw ef.

PEN. XII.

¹ Er gallu o hono ef orfoleddu yn ei ddatgukhradu rhyfeddol, er mwyn gsesod

allan ei apostoliaeth, 9 etto mae yn well gantho orfoleddu yn ei wendid: 11 gan swor bui arnynt hwy, am ei yrru ef i wag-fostio fel hyn. 14 Mae efe yn addo dyfod attynt hwy drachefn, ac er hynny trwy dadol garedigrwydd, 20 er ei fod yn ofni y caiff efe yno lawer o ddiog-weithredwyr, ac anhrefn cyffredinol.

YMFFROSTIO yn ddiâu nid yw fuddiol i mi: canys myfi a ddeuaf at weledigaethau a datguddiedigaethau yr Arglwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyrn yng Nghrist er ys rhagor i bedair blynedd ar ddeg (pa un ai yn y corph, ni wn; ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a wŷr) y cyfryw un a gipiwyd i fynu hyd y drydedd nef.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyrn (pa un ai yn y corph, ai allan o'r corph, ni wn i: Duw a wŷr)

4 Ei gipio ef i fynu i baradwys, ac iddo glywed geiriau anhraethadwy, y rhai nid yw gyfreithlon i ddyn eu hadrodd.

5 Am y cyfryw un yr ymfrostiaf; eithr am danaf fy hun nid ymfrostiaf, oddi eithr yn fy ngwendid.

6 Canys os ewyllysiaf ymfrostio, ni byddaf ffol; canys mi a ddywedaf y gwir: eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur cyfrif o honof fi uwch law y mae yn gweled fy mod, neu yn ei glywed gennyf.

7 Ac fel na'm tra-dyrchafer gan odidogrwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i mi swmbwl yn y cnawd, cennad Satan, i'm cernodio, fel na'm tra-dyrchefid.

8 Am y peth hwn mi a attolygais i'r Arglwydd deirgwaith, ar fod iddo ymadael â mi.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Digon i ti fy ngras i: canys fy nerth i a berffeithlir mewn gwendid. Yn llawen iawn gau hynny yr ymfrostiaf fi yn hytrach yn fy ngwendid, fel y preswylio nerth Crist ynof fi.

10 Am hynny yr wyf yn foddllawn mewn gwendid, mewn ammharch, mewn anghenion, mewn erlidiau, mewn cyfyngderau er mwyn Crist: canys pan wyf wan, yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthum yn ffol wrth ymfrostio; chwychwi a'm gyrrasoch.

Canys myfi a ddylaswn gael fy nghammol gennyh chwi: canys ni bùm i ddim yn ol i'r apostolion penaf, er nad ydwyf fi ddim.

12 Arwyddion apostol yn wir a weithredwyd yn eich plith chwi, mewn pob amynedd, mewn arwyddion, a rhyfeddodau, a gweithredodd nerthol.

13 Canys beth yw yr hyn y buoch chwi yn ol am dano, mwy nâ'r eglwysi eraill, oddi eithr am na bùm i fy hun ormesol arnoch? madd-euwch i mi hyn o gam.

14 Wele, y drydedd waith yr wyf fi yn barod i ddyfod atoch; ac ni byddaf ormesol arnoch: canys nid ydwyf yn ceisio yr eiddoch chwi, ond chwychwi: canys ni ddylai y plant gasglu trysor i'r rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A myfi yn ewyllysgar iawn a dreuliaf, ac a ymdreuliaf, dros eich eneidiau chwi, er fy mod yn eich caru yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn brinnach.

16 Eithr bid, ni phwysais i arnoch: ond, gan fod yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi trwy ddichell.

17 A wneuthum i elw o honoch chwi trwy neb o'r rhai a ddanfonais atoch?

18 Mi a ddeisyfiais ar Titus, a chyd ag ef mi a anfonais frawd: a elwodd Titus ddim arnoch? onid yn yr un yspryd y rhodiasom? onid yn yr un llwybrau?

19 Drachefn, a ydych chwi yn tybied mai ymesgusodi yr ydym wrthyhch? ger bron Duw yng Nghrist yr ydym yn llafaru; a phob peth, anwylyd, er adeiladaeth i chwi.

20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf, na'ch caffwyf yn gyfryw rai ag a fynwn, a'm cael innau i chwiltiau yn gyfryw ag ni's mynnech: rhag bod cynhennau, cynfigennau, llidiau, ymrysonau, goganau, hustyngau, ymchwyddiadau, anghlydyddiaethau:

21 Rhag, pan ddelwyf drachefn, tod i'm Duw fy narostwng yn eich plith, ac i mi ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant eisoes, ac

nid edifarhasant am yr aflendid, a'r godineb, a'r anlladrwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

¹ Y mae efe yn bygwth pechaduriaid dïedifeiriol â thoster a gallu ei apostoliaeth: ⁵ a chan eu cynghori hwynt i brofi eu ffydd, ⁷ ac i ddiwygiu eu beiau cyn ei ddyfod ef, ¹¹ y mae efe yn diveddu ei epistol, trwy eu hantog hwy yn gyffredinol, a gweddïo.

Y DRYDEDD waith hon yr ydwyf yn dyfod atochi. Y' ngenau dau neu dri o dystion y bydd safadwy pob gair.

² Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf yn rhag-ddywedyd fel *pe bawn* yn bresennol yr ail waith, ac yn absennol yr awr hon yr ydwyf yn ysgrifenu at y rhai a bechasant eisoes, ac at y lleill i gyd, os deuf drachefn, nad arbedaf:

³ Gau eich bod yn ceisio profiad o Grist yr hwn sydd yn llafaru ynof, yr hwn tu ag atochi chwi nid yw wan, eithr sydd nerthol ynoch chwi.

⁴ Canys er ei groes-hoelio ef o ran gwendid, etto byw ydyw trwy nerth Duw: canys ninnau hefyd ydym weiniaid ynddo ef, eithr byw fyddwn gyd ag ef trwy nerth Duw tu ag atoch chwi.

⁵ Profweh chwydychwi eich hunain, a ydych yn y ffydd; holweh eich hunain. Ai nid ydych yn eich aduabod eich hunain, *sef* bod Iesu Grist ynoch, oddi eithr i chwi fod yn anghymeradwy?

⁶ Ond yr wyf yn gobeithio y

gybyddwch nad ydym ni yn anghymeradwy.

⁷ Ac yr wyf yn gweddïo ar Dduw na wneloch chwi ddim drwg; nid fel yr ymddangosom ni yn gymmeradwy, ond fel y gwneloch chwi yr hyn sydd dda, er bod o honom ni megis rhai anghymeradwy.

⁸ Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y gwirionedd, ond dros y gwirionedd.

⁹ Canys llawen ydym pan fyddom ni yn weiniaid, a chwithau yn gryfion: a hyn hefyd yr ydym yn ei ddymuno, *sef* eich perffeithrwydd chwi.

¹⁰ Am hynny myfi yn absennol ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn, fel pan fyddwyf bresennol nad arferwyf doster, yn ol yr awdurdod a roddes yr Arglwydd i mi er adeilad, ac nid er dinystr.

¹¹ Bellach, frodyr, byddwch wych. Byddwch berffaith, diddaner chwi, syniwch yr un peth, byddwch heddychol; a Duw y cariad a'r heddwch a fydd gyd â chwi.

¹² Anherchwch eich gilydd â chusan sanctaidd. Y mae yr holl saint yn eich annerch chwi.

¹³ Gras ein Harglwydd Iesu Grist, a chariad Duw, a chymdeithias yr Yspryd Glân, a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a ysgrifenydwyd o Philippi ym Macedonia, gyd â Thitus a Luc.

Epistol PAUL yr Apostol, at y GALATIAID.

PEN. I.

³ Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adael ef a'r efengyl cyn gynted; ⁸ ac yn mell-dithio y rhai a bregethant efengyl amgen ni'r hon a bregethai efe. ¹¹ Nad gan dilynion y dysgodd efe yr efengyl, eithr gan Dduw. ¹³ Ac y mae efe yn dangos pa beth ydoedd efe cyn ei alw, ¹⁷ a pha beth a wnaeth efe yn y mun wedi ei alw.

PAUL apostol (nid o ddynion, na thrwy ddyd, eithr trwy Iesu Grist, a Duw Dad, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw)

² A'r brodyr oll y rhai sy gyd â mi, at eglwysi Galatia.

³ Gras fyddo i chwi a heddwch oddi wrth Dduw Dad, a'n Harglwydd Iesu Grist;

⁴ Yr hwn a'i rhoddos ei hun dros ein pechodau, fel y'n gwardai ni oddi wrth y byd drwg presennol, yn ol ewyllys Duw a'n Tad ni:

⁵ I'r hwn y byddo gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

6 Y mae yn rhyfedd gennyf eich symmud mor fuan oddi wrth yr lwn a'ch galwodd i ras Crist, at efengyl arall :

7 Yr hon nid yw arall ; ond bod rhai yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych datrôl efengyl Crist.

8 Eithr pe byddai i ni, neu i angel o'r nef, efangylu i chwi amgen nâr hyn a efangylasom i chwi, bydded anathema.

9 Megis y rhag-ddywedasom, felly yr ydwyf yr awrhon drachefn yn dywedyd, Os efangyla neb i chwi amgen nâr hyn a dderbyniasoch, bydded anathema.

10 Canys yr awrhon ai peri credu dynion yr wyf, ynte Duw? neu a ydwyf fi yn ceisio rhyngu bodd dynion? canys pe rhyngwn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grist.

11 Eithr yr ydwyf yn hyspysu i chwi, frodyr, am yr efengyl a bregethwyd gennyf fi, nad yw hi ddynol.

12 Canys nid gan ddyn y derbynias i li, nac y'm dysgwyd ; eithr trwy ddatguddiad Iesu Grist.

13 Canys chwi a glywsoch fy ymarweddiad i gynt yn y grefydd Iuddewig, i mi allan o fesur erlid eglwys Duw, a'i hanrheithio hi ;

14 Ac i mi gynnyddu yn y grefydd Iuddewig yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion yn fy nghenedl fy hun, gan fod yn fwy awyddus i draddodiadau fy nladau.

15 Ond pan welodd Duw yn dda, yr hwn a'm neillduodd i o groth fy mam, ac a'm galwodd i trwy ei ras,

16 I ddatguddio ei Fab ef ynof fi, fel y pregethwn ef ym mhlith y cenhedloedd ; yn y fan nid ymgynghorais â chig a gwaed :

17 Ac nid aethum yn fy ol i Ierusalem at y rhai oedd o'm blaen i yn apostolion ; ond mi a aethum i Arabia, a thrachefn y dychwelais i Ddamascus.

18 Yna ar ol tair blynedd y daethum yn fy ol i Ierusalem i ymwled â Phedr ; ac a arhosais gyd ag ef bymtheng niwrnod.

19 Eithr *neb* arall o'r apostolion

ni's gwelais, ond Iago brawd yr Arglwydd.

20 A'r pethau yr wyf yn eu hysgrifenu attoch, wele, ger bron Duw, nad wyf yn dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethum i wledydd Syria a Cilicia ;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth fy wyneb yn eglwysi Iudea y rhai oedd yng Nghrist :

23 Ond yn unig hwy a glywsent, fod yr hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awrhon yn pregethu y ffydd yr hon gynt a anrheithiasai.

24 A hwy a ogoneddasant Dduw ynof fi.

PEN. II.

1 Y mae efe yn dangos pa bryd yr aeth efe i fynu i Ierusalem, ac i ba beth : 3 ac nad enwaedasad ar Titus ; 11 a gwrthwynebu o hono ef Peidr. 14 Paham y mae efe ac eraill, a hwythau yn Iuddewon, yn credu y cânt eu cyfiawnhâu yng Nghrist trwy ffydd, ac nid trwy weithredoedd ; 20 ac na bo iddynt hwy, y rhai a gyfiawnhwyd felly, fyw mevn pechod.

YNA wedi pedair blynedd ar ddeg yr aethum drachefn i fynu i Ierusalem gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus hefyd gyd â mi.

2 Ac mi a aethum i fynu yn ol datguddiad, ac a fynegais iddynt yr efengyl yr hon yr wyf yn ei phregethu ym mhlith y Cenhedloedd ; ond o'r neilldu i'r rhai cyfrifol, rhag mewn un modd fy mod yn rhedeg yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus, yr hwn oedd gyd â mi, er ei fod yn Roegwr, ni chymhellwyd chwaith i enwaedu arno :

4 A hynny o herwydd y gaufrodyr a ddygasid i mewn, y rhai a ddaethant i mewn i yspio ein rhyddid ni yr hon sydd gennym yng Nghrist Iesu, fel y'n caethiwent ni :

5 I ba rai nid ymroisom trwy ddarostyngiad, na ddo dros awr ; fel yr arhosai gwirionedd yr efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bod yn rhyw beth (pa fath gynt oedd-ynt, nid yw ddim i mi : nid yw Duw yn derbyn wyneb dyn) canys y rhai cyfrifol ni chwaneegasant ddim i mi.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, pan

welsant ddarfod ymddiried i mi am efengyl y dienwaediad, megis am *efengyl* yr enwaediad i Pedr;

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn nerthol yn Pedr i apostoliaeth yr enwaediad, a nertholweithredodd ynof finnau hefyd tu ag at y Cenhedloedd.)

9 A phan wybu Iago, a Cephas, ac Ioan, y rhai a dybid eu bod yn golofnau, y gras a roddwyd i mi, hwy a roddasant i mi ac i Barnabas ddehau-ddwylaw cymdeithas; fel *yr elem* ni at y cenhedloedd, a hwythau at yr enwaediad.

10 Yn unig ar fod i ni gofio y tlodion, yr hyn hefyd y bŵm i ddiwyd i'w wneuthur

11 A phan ddaeth Pedr i Antiochia, mi a'i gwrthwynebais yn ei wyneb, am ei fod i'w feio.

12 Oblegyd cyn dyfod rhai oddi wrth Iago, efe a fwytaodd gyd â'r Cenhedloedd: ond wedi iddynt ddyfod, efe a giliodd, ac a'i neillduodd ei hun oddi wrthynt, gan ofni y rhai oedd o'r enwaediad.

13 A'r Iuddewon eraill hefyd a gyd-ragrithiasant ag ef; yn gymmaint ag y dygwyd Barnabas hefyd i'w rhagrith.

14 Eithr pan welais i nad oedd-ynt yn iawn droedio at wirionedd yr efengyl, mi a ddywedais wrth Pedr yn *eu* gŵydd *hwy* oll, Os wyt ti, a thi yn Iuddew, yn byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iuddewon, paham yr wyt ti yn cymmell y Cenhedloedd i fyw yn Iuddew-aidd?

15 Nyni, *y rhai* wrth naturiaeth *ydym* Iuddewon, ac nid o'r Cenhedloedd yn bechaduriaid,

16 Yn gwybod nad ydys yn cyfiawnhâu dyn trwy weithredoedd y ddeddf, ond trwy ffydd Iesu Grist, ninnau hefyd a gredasom yng Nghrist Iesu, fel y'n cyfiawnhaer trwy ffydd Crist, ac nid trwy weithredoedd y ddeddf: oblegyd ni chyfiawnheir un cnawd trwy weithredoedd y ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhâu yng Nghrist, y'n caed ninnau hefyd yn bechaduriaid, *a ydyw* Crist

am hynny yn weinidog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyf fi yn adeiladu drachefn y pethau a ddistrywiais, yr wyf yn fy ngwneuthur fy hun yn droseddwr.

19 Canys yr wyf fi trwy y ddeddf wedi marw i'r ddeddf, fel y byddwn fyw i Dduw.

20 Mi a groes-hoeliwyd gyd â Christ: eithr byw ydwyf; etto nid myfi, ond Crist sydd yn byw ynof fi: a'r hyn yr ydwyf yr awrhon yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr ydwyf trwy ffydd Mab Duw, yr hwn a'm carodd, ac a'i dodes ei hun dros of fi.

21 Nid wyf yn dirymmu gras Duw: canys os o'r ddeddf *y mae* cyfiawnder, yna y bu Crist farw yn ofer.

PEN. III.

1 Mae efe yn gofyn pa beth a'u cynhyrfodd hwy i ymadael â'r ffydd, ac i lymu wrth y gyfraith. 6 Y rhai a gredant a gyfiawnheir, 9 ac a fendithir gyd ag Abraham. 10 a hyn y mae efe yn ei dangos trwy lawer o resymmau.

O Y Galatiaid ynfyd, pwy a'ch llygadtynodd chwi fel nad ufuddhaech i'r gwirionedd, i ba rai o flaen eu llygaid y portreiadwyd Iesu Grist, wedi ei groes-hoelio yn eich plith?

2 Hyn yn unig a ewyllysiaf ei ddysgu gennych; Ai wrth weithredoedd y ddeddf y derbyniasoch yr Yspryd, ynte wrth wrandawriad ffydd?

3 A ydych chi mor ynfyd? gwedi i chi ddechreu yn yr Yspryd, a berffeithir chi yr awrhon yn y cnawd?

4 A ddioddefasoch gymmaint yn ofer? os *yw* ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny sydd yn trefnu i chi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwyrthiau yn eich plith, ai o weithredoedd y ddeddf, neu o wrandawriad ffydd *y mae*?

6 Megis y credodd Abraham i Dduw, ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gwybyddwch felly mai y rhai sy o ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 A'r ysgrythyr yn rhag-weled

mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhâu y cenedloedd, a rag-efangylodd i Abraham, gan ddywedyd, Ynot ti y bendithir yr holl cenedloedd.

9 Felly gan hynny, y rhai sy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynnifer ag y sy o weithredoedd y ddeddf, dan felldith y maent: canys ysgrifenyd, Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a ysgrifenir yn llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.

11 Ac na chyfiawnheir neb trwy y ddeddf ger bron Duw, eglur yw: oblegyd, Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

12 A'r ddeddf nid yw o ffydd: eithr, Y dyn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt.

13 Crist a'n llwyr-brynnodd oddi wrth felldith y ddeddf, gan ei wneuthur yn felldith trosom: canys y mae yn ysgrifenedig, Melldigedig yw pob un sydd y'nghrôg ar bren:

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenedloedd, trwy Grist Iesu; fel y derbyniem addewid yr Yspryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr wyf ar wedd ddynol; Cyd na hyddo ond ammod dyn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.

16 I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w had ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer; ond megis am un, Ac i'w had di, yr hwn yw Crist.

17 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd, am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y ddeddf oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys os o'r ddeddf y mae yr etifeddiaeth, nid yw hayach o'r addewid: ond Duw a'i rliad-roddodd i Abraham trwy addewid.

19 Beth gan hynny yw y ddeddf? Oblegyd troseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddelai yr had,

i'r hwn y gwnaethid yr addewid; a hi a drefnwyd trwy angylion yn llaw cyfryngwr.

20 A chyfryngwr nid yw i un; ond Duw sydd un.

21 A ydyw y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoisid deddf a allasai fywhâu, yn wir o'r ddeddf y buasai cyfiawnder.

22 Eithr cyd-gauodd yr ysgrythyr bob peth dan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grist i'r rhai sy yn credu.

23 Eithr cyn dyfod ffydd, y'n cadwyd dan y ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd i'w datguddio.

24 Y ddeddf gan hynny oedd ein hathraw ni at Grist, fel y'n cyfiawnhaid trwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach dan athraw.

26 Canys chwi oll ydych blant i Dduw trwy ffydd yng Nghrist Iesu.

27 Canys cynnifer o honoch ag a fedyddiwyd yng Nghrist, a wisgasoch Grist.

28 Nid oes nac Iuddew na Groegwr, nid oes na chaeth na rhÿdd, nid oes na gwryw na benyw: canys chwi oll un ydych yng Nghrist Iesu.

29 Ac os eiddo Crist ydych, yna had Abraham ydych, ac etifedion yn ol yr addewid.

PEN. IV.

1 Ein bod ni dan y ddeddf hyd ddyfodiad Crist, fel y mae yr etifedd dan ei ymgel-dder nes ei ddyfod i'w oed: 5 eithr darfod i Grist ein rhyddhâu ni oddi wrth y ddeddf: 7 nad ydym ni gan hynny weision ildid mwyach. 14 Y mae efe yn cofio eu hewyllys da hwynt tu ag atto ef, a'r eiddo yntau tu ag attynt hrythau; 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rÿdd.

A HYN yr wyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amser ag y mae yr etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwas, er ei fod yn arglwydd ar y cwbl;

2 Eithr y mae efe dan ymgeledd-wŷr a llywodraethwŷr, hyd yr amser a osodwyd gan y tad.

3 Felly ninnau hefyd, pan oeddyn

fechgyn, oeddym gaethion dan wyddorion y byd :

4 Ond pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, wedi ei wneuthur o wraig, wedi ei wneuthur dan y ddeddf ;

5 Fel y prynai y rhai *oedd* dan y ddeddf, fel y derbyniem y mab-wysiad.

6 Ac o herwydd eich bod yn feibion, yr anfonodd Duw Yspryd ei Fab i'ch calonnau chwi, yn llefain, Abba, Dad.

7 Felly nid wyt ti mwy yn was, ond yn fab ; ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grist.

8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adnabod Duw, chwi a wasanaethasoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt dduwiau.

9 Ac yn awr, a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, pa fodd yr ydych yn troi drachefn at yr egwyddorion llesg a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwasanaethu ?

10 Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a misoedd, ac amseroedd, a blynyddoedd.

11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthyech yn ofer.

12 Byddwch fel fyfi, canys *yr wyf* fi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi : ni wnaethoch i mi ddim cam.

13 A chwi a wyddoch mai trwy wendid y cnawd yr efangylais i chwi y waith gyntaf.

14 A'm profedigaeth, yr hon *oedd* yn fy nghnawd, ni ddiystyrasoch, ac ni ddirmygasoch ; eithr chwi a'm derbyniasoch megis angel Duw, megis Crist Iesu.

15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi ? canys tystio yr wyf i chwi, pe *buasai* bosibl, y tynnasech eich llygaid, ac a'u rhois-ech i mi.

16 A aethum i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir ?

17 Y maent yn rhoi mawr-serch arnoch, *ond* nid yn dda ; eithr

chwennych y maent eich cau chwi allan, fel y rhoddoch fawr-serch arnynt hwy.

18 Eithr da *yw* dwyn mawr-serch mewn peth da yn wastadol, ac nid yn unig tra byddwyf bresennol gyd â chwi.

19 Fy mhiant bychain, y rhai yr wyf yn eu hesgor drachefn, hyd oni ffurfier Crist ynoch,

20 *Ac* mi a fynwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais ; o herwydd yr wyf yn ammeu o honoch.

21 Dywedwch i mi, y rhai ydych yn chwennych bod dan y ddeddf, onid ydych chwi yn clywed y ddeddf ?

22 Canys y mae yn ysgrifenedig, fod i Abraham ddau fab ; un o'r wasanaeth-ferch, ac un o'r *wraig* rŷdd.

23 Eithr yr hwn *oedd* o'r wasanaeth-ferch, a aned yn ol y cnawd ; a'r hwn *oedd* o'r *wraig* rŷdd, trwy yr addewid.

24 Yr hyn bethau ydynt mewn alegori : canys y rhai hyn *yw* y ddau destament ; un yn ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwed, yr hon *yw* Agar :

25 Canys yr Agar yma *yw* mynydd Sina yn Arabia, ac y mae yn cyfatted i'r Ierusalem *sydd* yn awr, ac y mae yn gaeth *hi* a'i phlant.

26 Eithr y Ierusalem honno uchod *sydd* rŷdd, yr hon *yw* ein mam ni oll.

27 Canys ysgrifenedig *yw*, Llawenhâ, di yr amhrlantadwy, yr hon nid wyt yn eppilio ; tor allan a llefa, yr hon nid wyt yn esgor : canys i'r unig y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr.

28 A ninnau, frodyr, megis *yr oedd* Isaac, ydym blant yr addewid.

29 Eithr megis y pryd hynny, yr hwn a anwyd yn ol y cnawd a erlidiai yr hwn *a anwyd* yn ol yr Yspryd, felly yr awrhon hefyd.

30 Ond beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd ? Bwrw allan y wasanaeth-ferch, a'i mab : canys ni chaiff mab y wasanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y *wraig* rŷdd.

31 Felly, frodyr, nid plant i'r wasanaeth-ferch ydym, ond i'r *wraig* rÿdd.

PEN. V.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwy i sefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferont enwaediad; 13 eithr yn hytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrwythau yr Yspryd; 25 ac yn eu hannog i rodio yn yr Yspryd.*

SEFWCH gan hynny yn y rhyddid â'r hon y rhyddhaodd Crist ni; ac na ddalier chwi drachefn dan iau caethliwed.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthy, Os enwaedir chwi, ni lesâ Crist ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tystiolaethu drachefn i bob dyn a'r a enwaedir, ei fod ef yn ddyledwr i gadw yr holl ddeddf.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Grist, y rhai ydych yn ymglyfiawnhâu yn y ddeddf: chwi a sythiasoch ymaith oddi wrth ras.

5 Canys nyni yn yr Yspryd trwy ffydd ydym yn disgwyl gobaith cyfiawnder.

6 Canys yng Nghrist Iesu ni all enwaediad ddim, na dienwaediad; ond ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi a redasoch yn dda; pwy a'ch rhwystrodd chwi, fel nad ufuddhaech i'r gwirionedd?

8 Y cynghor *hwn* nid *yw* oddi wrth yr hwn sydd yn eich galw chwi.

9 Y mae ychydig lefain yn lefeinio yr holl does.

10 Y mae gennyf fi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na syniwech chwi ddim arall: ond y neb sydd yn eich trallodi a ddwg farnedig-aeth, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, pahan y'm herlidir etto? yn wir tyunwyd ymaith dramgwydd y groes.

12 Mi a fynwn, ië, pe torrid ymaith y rhai sy yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i ryddid y'ch galwyd chwi, frodyr: yn unig nac *arferwch* y rhyddid yn achlysur i'r cnawd, ond trwy gariad gwasanaethwch eich gilydd.

14 Canys yr holl ddeddf a gyflawnir mewn un gair, *sef* yn hwn; Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

15 Ond os cnoi a thraflyngu eich gilydd yr ydych, gwyliwch na ddifethir chwi gan eich gilydd.

16 Ac yr wyf yn dywedyd, Rhodiwch yn yr Yspryd, ac na chyflawnwch drachwant y cnawd.

17 Canys y mae y cnawd yn chwennyachu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant eu gilydd, fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch.

18 Ond os gan yr Yspryd y'ch arweinir, nid ydych dan y ddeddf.

19 Hefyd amlwg yw gweithredoedd y cnawd; y rhai yw, Torprïodas, godineb, aflendid, anlladrwydd,

20 Delw-addoliaeth, swyn-gyfaredd, casineb, cynbennau, gwynfydau, llid, ymrysonau, ymbleidïo, heresiau,

21 Cynfigennau, llofruddiaeth, meddwdod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyf fi yn rhag-ddywedyd wrthy, megis ag y rhag-ddywedais, na chaiff y rhai sy yn gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Duw.

22 Eithr ffrwyth yr Yspryd yw, Cariad, llawenydd, trangnefedd, hirmaros, cymmwynasgarwch, dationi, ffydd, addfwynder, dirwest:

23 Yn erbyn y cyfryw nid oes ddeddf.

24 A'r rhai *sydd* yn eiddo Crist, a groes-hoeliasant y cnawd, a'i wÿniau, a'i chwantau.

25 Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.

26 Na fyddwn wag-ogoneddgar, gan ymannog ein gilydd, gan ymgynfigennu wrth ein gilydd.

PEN. VI.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwy i ymddwyn yn llariaidd tu ag at frawd a lithrodd; 2 ac i ddwyn bob un faich ei gilydd; 6 i fod yn hael tu ag at eu dysgawdwyr; 9 ac na ddiffigiont yn gwneuthur da. 12 Y mae efe yn dangos pa beth yn amcan y rhai sy yn pregethu yr enwaediad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, ond y' ngrhŵes Crist.*

Y BRODYR, os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwylwi y rhai ysprydol, adgyweiriwch y cyfryw un mewn yspryd addfwynder; gan dy ystyried dy hun, rhag dy demtio dithau.

2 Dygwch feichiau eich gilydd, ac felly cyflawnwch gyfraith Crist.

3 Oblegyd os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddim, y mae efe yn ei dwyllo ei hun.

4 Eithr profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac nid mewn arall.

5 Canys pob un a ddwg ei faich ei hun.

6 A chyfranned yr hwn a ddysgwyd yn y gair, â'r hwn sydd yn ei ddysgu, ym mhob peth da.

7 Na thwyller chwi. Ni watworir Duw: canys beth bynnag a hauo dyn, hynny hefyd a fed efe.

8 Oblegyd yr hwn sydd yn hau i'w gnawd ei hun, o'r cnawd a fed lygredigaeth: eithr yr hwn sydd yn hau i'r Yspryd, o'r Yspryd a fed fywyd tragwyddol.

9 Eithr yn gwneuthur daioni na ddiogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn, oni ddiffygiwn.

10 Am hynny tra yr ydym yn cael amser cyfaddas, gwnawn dda

i bawb, ond yn enwedig i'r rhai sy o deulu y ffydd.

11 Gwelwch cyhyd y llythyr a ysgrifenaais atoch â'm llaw fy hun.

12 Cynnifer ag sy yn ewyllysio ymdeccâu yn y cnawd, y rhai hyn sy yn eich cymmell i'ch enwaedu; yn unig fel nad erlidier hwy oblegyd croes Crist.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu hunain yn cadw y ddeddf; ond ewyllysio y maent enwaedu arnoch chi, fel y gorfoleddont yn eich cnawd chi.

14 Eithr na atto Duw i mi ymffrostio ond y'nghrôes ein Harglwydd Iesu Grist, trwy yr hwn y croeshoeliwyd y byd i mi, a minnau i'r byd.

15 Canys yng Nghrist Iesu ni ddichon enwaediad ddim, na di-enwaediad, ond creadur newydd.

16 A chynnifer ag a rodiant yn ol y rheol hon, tangnefedd arnynt a thrugaredd, ac ar Israel Duw.

17 O hyn allan na flined neb fi: canys dwyn yr wyf fi yn fy nghorff nodau yr Arglwydd Iesu.

18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist a fyddo gyd â'ch yspryd chi, frodyr. Amen.

¶ At y Galatiaid yr ysgrifenydd o Rufain.

Epistol PAUL yr Apostol, at yr EPHESIAID.

PEN. I.

1 Ar ol cyfarch yr Ephesiaid, 3 a dŵlch drostynt, 4 y mae efe yn crybwyll am ein hetholedigaeth ni, 6 a'n mabwysiad trwy ras, 11 yr hyn yw gwir ffynnon iachawdriaeth dyn: 13 ac am na ellir yn hawdd gyrrhaeddyd uchder y dirgelwch hwn, 16 y mae efe yn gweddio ar iddynt ddyfod 18 i gyflawn wybodaeth, 20 a meddiant o hono yng Nghrist.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, at y saint sydd yn Ephesus, a'r ffyddloniaid yng Nghrist Iesu.

2 Gras fyddo i chi, a thangnef-

edd oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn a'n bendithiodd ni â phob bendith ysprydol yn y nefolion *leoedd* yng Nghrist:

4 Megis yr etholodd efe ni ynddo ef cyn seiliad y byd, fel y byddem yn sanctaidd ac yn ddifeius ger ei fron ef mewn cariad:

5 Wedi iddo ein rhag-luniaethu ni i fabwysiad trwy Iesu Grist iddo

ei hun, yn ol boddlonrwydd ei ewyllys ef,

6 Er mawl gogoniant ei ras ef, trwy yr hwn y gwnaeth ni yn gymmeradwy yn yr Anwylyd :

7 Yn yr hwn y mae i ni bryn-edigaeth trwy ei waed ef, *sef* maddenant pechodau, yn ol cyfoeth ei ras ef ;

8 Trwy yr hwn y bu efe helaeth i ni ym mhob doethineb a deall,

9 Gwedi iddo hyspysu i ni ddirgelwch ei ewyllys, yn ol ei foddlonrwydd ei hun, yr hon a arfaethasai efe ynddo ei hun :

10 Fel y'ngoruchwyliaeth cyflawnder yr amseroedd, y gallai grynhoi ynghŷd yng Nghrist yr holl bethau sydd yn y nefoedd, ac ar y ddaear, ynddo ef :

11 Yn yr hwn y'n dewiswyd hefyd, wedi ein rhag-luniaethu yn ol ariaeth yr hwn sydd yn gweithio pob peth wrth gynghor ei ewyllys ei hun :

12 Fel y byddem ni er mawl i'w ogoniant ef, y rhai o'r blaen a obeithiasom yng Nghrist.

13 Yn yr hwn y *gobeithiasoch* chwithiau hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwirionedd, efengyl eich iachawdwriaeth : yn yr hwn hefyd, wedi i chwi gredu, y'ch seliwyd trwy Lan Yspryd yr addewid ;

14 Yr hwn yw ernes ein hetifeddiaeth ni, hyd bryniad y pwrcas, i i fawl ei ogoniant ef.

15 O herwydd hyn minnau hefyd, wedi clywed eich ffydd yn yr Arglywydd Iesu, a'ch cariad tu ag at yr holl saint,

16 Nid wyf yn peidio â diolch drosoch, gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngweddiau ;

17 Ar i Dduw ein Harglwydd Iesu Grist, Tad y gogoniant, roddi i chwi Yspryd doethineb a datguddiad, trwy ei adnabod ef :

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau ; fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwedigaeth ef, a pheth yw golud gogoniant ei etifeddiaeth ef yn y saint,

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei nerth ef tu ag attom ni y rhai ŷm

yn credu, yn ol gweithrediad nerth ei gadernid ef ;

20 Yr hon a weithredodd efe yng Nghrist, pan y cyfododd ef o feirw, ac a'i gosododd i eistedd ar ei ddeheu-law ei hun yn y nefolion *leoedd*,

21 Goruwch pob tywysogaeth, ac awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a phob enw a enwir, nid yn unig yn y byd hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw :

22 Ac a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef, ac a'i rhoddes et yn ben uwch law pob peth i'r eglwys,

23 Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawnder ef yr hwn sydd yn cyflawni oll yn oll.

PEN. II.

1 *Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wrth 3 naturiaeth, a'r hyn ydym ni 5 trwy ras, 10 y mae efe yn dangos ddarfod ein creu ni i weithredoedd da ; 13 a chan ein boa ni wedi ein dwyn yn agos trwy Grist, na ddylem ni fyw megis 11 Cenhedloedd, ac 12 estroniaid gynt ; ond megis 19 cyddinasyddion a'r saint, a theulu Duw.*

A CHWITHAU *a fyrrhaodd efe,* pan oeddych feirw mewn camweddau a phechodau ;

2 Yn y rhai y rhodiasoch gynt yn ol helynt y byd hwn, yn ol tywysog llywodraeth yr awyr, yr yspryd sydd yr awrhon yn gweithio ym mhiant anafudd-dod.

3 Ym mysg y rhai hefyd y bu ein hymarweddiad ni oll gynt, yn chwantau ein cnawd, gan wneuthur ewyllysiau y cnawd, a'r meddyliau ; ac yr oeddym ni wrth naturiaeth yn blant digofaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, yr hwn sydd gyfoethog o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 Ie, pan oeddym feirw mewn camweddau, a'n cyd-fyrrhaodd ni gyd â Christ (trwy ras yr ydych yn gadwedig)

6 Ac a'n cyd-gyfododd, ac a'n gosododd i gyd-eistedd yn y nefolion *leoedd* yng Nghrist Iesu :

7 Fel y gallai ddangos yn yr oes-oedd a ddeuai, ragorol olud ei ras et, trwy ei gymmwynasgarwch i ni yng Nghrist Iesu.

8 Canys trwy ras yr ydych yn

gadwedig, trwy ffydd; a hynny nid o honoch eich hunain: rhodd Duw *ydyw*:

9 Nid o weithredoedd, fel nad ymfrostiai neb:

10 Canys ei waith ef ydym, wedi ein creu yng Nghrist Iesu i weithredoedd da, y rhai a rag-ddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt.

11 Am hynny cofiwch, a chwi gynt yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwid yn ddiennaediad, gan yr hyn a elwir enwaediad o waith llaw yn y cnawd:

12 Eich bod chwi y pryd hwnnw heb Grist wedi eich ddiethrio oddi wrth wladwriaeth Israel, ac yn estroniaid oddi wrth ammodau yr addewid, heb obaith gennych, ac heb Dduw yn y byd:

13 Eithr yr awrhon yng Nghrist Iesu, chwyhwi, y rhai oeddych gynt ym mhell, a wnaethpwyd yn agos trwy waed Crist.

14 Canys efe yw ein tangnefedd ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn un, ac a ddatododd ganol-fur y gwahaniaeth rhyngom ni;

15 Ac a ddirymmodd trwy ei gnawd ei hun y gelyniaeth, *sef* deddf y gorchymynion mewn ordeiniadau, fel y creai y ddau ynddo ei hun yn un dyn newydd, gan wneuthur heddwech;

16 Ac fel y cymmodai y ddau â Duw yn un corph trwy y groes, wedi lladd y gelyniaethi trwyddi hi.

17 Ac efe a ddaeth ac a bregethodd dangnefedd i chwi y rhai pell, ac i'r rhai agos.

18 Oblegyd trwyddo ef y mae i ni ein dau ddyfodfa mewn un Yspryd at y Tad.

19 Weithian gan hynny nid ydych chi mwyach yn ddiethriaid a dyfodiaid, ond yn gyd-ddinasyddion â'r saint, ac yn deulu Duw;

20 Wedi eich goruwch adeiladu ar sail yr apostolion a'r prophwydi, ac Iesu Grist ei hun yn ben *conglafau*.

21 Yn yr hwn y mae yr holl adeilad wedi ei chymmwys gydygysylltu, yn cynnyddu yn deml sanctaidd yn yr Arglwydd:

22 Yn yr hwn y'ch cyd-adeiladwyd chwithau yn breswylfod i Dduw trwy yr Yspryd.

PEN. III.

1 *Darfod hyspysu i Paul, trwy ddatguddiad, 5 guddiedig dirgelwch 6 cadwedigaeth y Cenhedloedd: 8 ac mai iddo ef y rhoisid y gras i'w 9 bregethu ef. 13 Y mae efe yn dymuno arnynt na lusrhaont oblegyd ei flinderau ef; 14 ac yn gweddio 19 ar iddynt wybod mawr gariad Duw tu ag atynt.*

ER mwyn hyn, myfi Paul, charor Iesu Grist trosoch chwi y Cenhedloedd;

2 Os clywsoch am oruchwyliaeth gras Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag atoch chi:

3 Mai trwy ddatguddiad yr hyspysodd efe i mi y dirgelwch (megis yr ysgrifenis o'r blaen ar ychydig *eiriâu*,

4 Wrth yr hyn y gellwch, pan ddarllenoch, wybod fy neall i yn nirdgelwch Crist)

5 Yr hwn yn oesoedd eraill nid eglurwyd i feibion dynion, fel y mae yr awrhon wedi ei ddatguddio i'w sanctaidd apostolion a'i brophwydi trwy yr Yspryd;

6 Y byddai y Cenhedloedd yn gyd-etifeddig, ac yn gyd-gorph, ac yn gyd-gyfrannog o'i addewid ef yng Nghrist, trwy yr efengyl:

7 I'r hon y'm gwnaed i yn weinidog, yn ol rhodd gras Duw yr hwn a roddwyd i mi, yn ol grymmus weithrediad ei allu ef.

8 I mi, y llai nâr lleiaf o'r holl saint, y rhoddwyd y gras hwn, i efangylu ym mysg y Cenhedloedd anchwiliadwy olud Crist;

9 Ac i egluro i bawb beth *yw* cymdeithas y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig o ddechreuad y byd yn Nuw, yr hwn a greodd bob peth trwy Iesu Grist:

10 Fel y byddai yr awrhon yn hyspys i'r tywysogaethau ac i'r awdurdodau yn y nefolion *leoedd*, trwy yr eglwys, fawr amryw ddoethineb Duw,

11 Yn ol yr arfaeth dragywyddol yr hon a wnaeth efe yng Nghrist Iesu ein Harglwydd ni:

12 Yn yr hwn y mae i ni hyfdra,

a dyfodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.

13 O herwydd paham yr wyf yn dymuno na lwfrhaoch oblegyd fy mlinderau i drosoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 O herwydd hyn yr wyf yn plygu fy ngliniau at Dad ein Harglwydd Iesu Grist,

15 O'r hwn yr enwir yr holl deulu yn y nefoedd ac ar y ddaear,

16 Ar roddi o hono ef i chwi, yn ol cyfoeth ei ogoniant, fod wedi ymgadarnhau mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn y dyn oddi mewn;

17 A'r fod Crist yn trigo trwy ffydd yn eich calonnau chwi;

18 Fel y galloch, wedi eich gwreiddio a'ch seilio mewn cariad, ymgyffred gyd â'r holl saint, beth yw y lled, a'r hŷd, a'r dyfnder, a'r uchder;

19 A gwybod cariad Crist, yr hwn sydd uwch law gwybodaeth, fel y'ch cyflawner â holl gyflawnder Duw.

20 Ond i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra-rhagorol y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ol y nerth sydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo ef y byddo y gogoniant yn yr eglwys trwy Grist Iesu, dros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.

PEN. IV.

1 *Y mae yn eu hannog hwynt i undeb; 7 ac yn dangos bod Duw yn rhoddi amryw 11 ddoniau i ddynion, er mwyn 13 adeiladaeth ei eglwys, a'i 16 chynnydd yng Nghrist. 18 Y mae efe yn eu galw hwynt oddi wrth ammhurdeb y Cenhedloedd, 24 i wisgo y dyn newydd; 25 ac i furw ymaith gelwydd, 29 ac ymadrodd llygredig.*

DEISYF gan hynny arnoch yr wyf fi, y carcharor yn yr Arglwydd, ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth y'ch galwyd iddi,

2 Gyd â phob gostyngeddwrwydd ac addfwynder, ynghŷd â hir-ymaros, gan oddef eich gilydd mewn cariad;

3 Gan fod yn ddyfal i gadw undeb yr Yspryd y'ng hwlwm tangnefedd.

4 Un corph sydd, ac un Yspryd, megis ac y'ch galwyd yn un gobaith eich galwedigaeth;

5 Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd,

6 Un Duw a Thad oll, yr hwn sydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.

7 Eithr i bob un o honom y rhoed gras yn ol mesur dawn Crist.

8 O herwydd paham y mae efe yn dywedyd, Pan ddyrchafodd i'r uchelder, efe a gaethiwodd gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

9 (Eithr efe a ddyrchafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddisgyn yn gyntaf i barthau isaf y ddaear?)

10 Yr hwn a ddisgynodd, yw yr hwn hefyd a esgynodd goruwch yr holl nefoedd, fel y cyflawnai bob peth.)

11 Ac efe a roddes rai yn apostolion, a rhai yn brophwydi, a rhai yn efangylwŷr, a rhai yn fugeiliaid ac yn athrawon;

12 I berffeithio y saint, i waith y weinidogaeth, i adeilad corph Crist:

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll yn undeb ffydd, a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at fesur oedran cyflawnder Crist:

14 Fel na byddom mwyach yn blantos, yn bwlhwmmann ac yn ein cylch-arwain â phob awel dysgeidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwysdra i gynllwyn i dwyllo:

15 Eithr, gan fod yn gywir mewn cariad, cynnyddu o honom iddo ef ym mhob peth, yr hwn yw y pen, sef Crist:

16 O'r hwn y mae yr holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gyssylltu, trwy bob cymmal cynhaliaeth, yn ol y nerthol weithrediad ym mesur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeiladu ei hun mewn cariad.

17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd, ac yn ei dystiolaethu yn yr Arglwydd, na rodioch chwi mwyach fel y mae y Cenhedloedd eraill yn rhodio, yn oferedd eu meddwl;

18 Wedi tywyllu eu deall, wedi ymddieithrio oddi wrth fuchedd Duw, trwy yr anwybodaeth sydd ynddynt, trwy ddalheb eu calon :

19 Y rhai wedi diddarbodi, a ymroisant i drythyllwch, i wneuthur pob aflendid yn unchwant.

20 Eithr chwychwi nid felly y dysgasoch Grist ;

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dysgwyd chwi ynndo, megis y mae y gwirionedd yn yr Iesu :

22 Dodi o honoch heibio, o ran yr ymarweddiad cyntaf, yr hen ddyd, yr hwn sydd lygredig yn ol y chwantau twyllodrus ;

23 Ac ymadnewyddu yn yspryd eich meddwl ;

24 A gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a grewyd mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd.

25 O herwydd pahan, gan fwrw ymaith gelwydd, dywedwch y gwir bob un wrth ei gynnydog : oblegyd aelodau ydym i'n gilydd.

26 Digiwch, ac na phechwch : na fachluded yr haul ar eich digofaint chwi :

27 Ac na roddwch le i ddiabol.

28 Yr hwn a ladrattaodd, na ladratted mwyach : eithr yn hytrach cymyered boen, gan weithio â'i ddwyllaw yr hwn sydd dda ; fel y byddo ganddo beth i'w gyfrannu i'r hwn y mae augen arno.

29 Na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi, ond y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawr.

30 Ac na thristêwch Lân Yspryd Duw, trwy yr hwn y'ch seliwyd hyd ddydd prynedigaeth.

31 Tynner ymaith oddi wrthych bob chwerwedd, a llid, a dig, a llefain, a chabled, gyd â phob drygioni.

32 A byddwch gymmwynasgar i'ch gilydd, yn dosturiol, yn maddeu i'ch gilydd, megis y maddeuodd Duw er mwyn Crist i chwithau.

PEN. V.

2 Ar ol cynghorion cyffredinol i garu eu gilydd, 3 ac i ochelyd godineb, a 4 phob astfid, 7 ac i beidio â chyttal â'r annuwiol, 15 ac i rodio yn ddiesgeutus,

18 ac i fod yn llawn o'r Yspryd ; 22 y mae efe yn dyfod at dyledion gwahanredol : pa fodd y dylai gwagedd ufuddhau i'w gwyr, 25 a gwyr garu eu gwagedd, 32 megis y mae Crist yn caru ei eglwys.

BYDDWCH gan hynny ddilynu wŷr Duw, fel plant anwyl ;

2 A rhodiwch mewn cariad, megis y carodd Crist ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun drosom ni, yn offrwm ac yn aberth i Dduw o arogl peraid.

3 Eithr godineb, a phob aflendid, neu gybydd-dra, na enwer chwaith yn eich plith, megis y gweddai i saint ;

4 Na serthedd, nac ymadrodd ffol, na choeg ddigrifwch, pethau nid ydynt weddus : eithr yn hytrach rhoddi diolch.

5 Canys yr ydych chwi yn gwybod hyn, am bob putteiniwr, neu aflan, neu gybydd yr hwn sydd ddelw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Crist, a Duw.

6 Na thwyllled neb chwi â geiriau ofer : canys oblegyd y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod.

7 Na fyddwch gan hynny gyfrannogion â hwynt.

8 Canys yr oeddych chwi gynt yn dywyllwch, ond yr awrhon goleuni ydych yn yr Arglwydd : rhodiwch fel plant y goleuni ;

9 (Canys ffrwyth yr Yspryd sydd ym mhob daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd)

10 Gan brofi beth sydd gymmeradwy gan yr Arglwydd.

11 Ac na fydded i chwi gydygyfeillach â gweithredoedd anfrwythlawn y tywyllwch, eithr yn hytrach argyhoeddwch hwynt.

12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a wneir ganddynt hwy yn ddigel.

13 Eithr pob peth, wedi yr argyhoedder, a eglurir gan y goleuni : canys beth bynnag sydd yn egluro, goleuni yw.

14 O herwydd pahan y mae efe yn dywedyd, Deffro di yr hwn wyt yn cysgu, a chyfod oddi wrth y meirw ; a Christ a oleua i ti.

15 Gwelwch gan hynny pa fodd y rhodioc'h yn ddiesgeulus, nid fel annoethion, ond fel doethion ;

16 Gan brynu yr amser, oblegyd y dyddiau sy ddrwg.

17 Am hynny na fyddwch annoethion, eithr yn deall beth yw ewyllys yr Arglwydd.

18 Ac na feddwer chwi gan win, yn yr hyn y mae gormodedd ; eithr llanwer chwi â'r Yspryd ;

19 Gan lafaru wrth eich gilydd mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysprydol ; gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r Arglwydd ;

20 Gan ddiolch yn wastad i Dduw a'r Tad, am bob peth yn enw ein Harglwydd Iesu Grist ;

21 Gan ymddarostwng i'ch gilydd yn ofn Duw.

22 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis i'r Arglwydd.

23 Oblegyd y gwr yw pen y wraig, megis ag y mae Crist yn ben i'r eglwys ; ac efe yw Iachawdwr y corph.

24 Ond fel y mae yr eglwys yn ddarostyngedig i Grist, felly hefyd bydded y gwragedd i'w gwŷr priod ym mhob peth.

25 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, megis ag y carodd Crist yr eglwys, ac a'i rhoddod ei hun drosti ;

26 Fel y sancteiddiai efe hi, a'i glanhâu â'r olchfa ddwfr, trwy y gair ;

27 Fel y gosodai efe hi yn ogoneddus iddo ei hun, yn eglwys heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyfryw ; ond fel y byddai yn sanctaidd ac yn ddifeius.

28 Felly y dylai y gwŷr garu eu gwragedd, megis eu cyrph eu hunain. Yr hwn a garo ei wraig, sydd yn ei garu ei hun.

29 Canys ni chasaodd neb eriodd ei gnawd ei hun ; eithr ei fagu a'i feithrin y mae, megis ag y mae yr Arglwydd am yr eglwys :

30 Oblegyd aelodau ydyni o'i gorph ef, o'i gnawd ef, ac o'i esgyrn ef.

31 Am hyuny y gâd dyn ei dad a'i fam, ac y glŷn wrth ei wraig,

a hwy a fyddant ill dau yn un cnawd.

32 Y dirgelwch hwn sydd fawr : eithr am Grist ac am yr eglwys yr wyf fi yn dywedyd.

33 Ond chwithau hefyd cymmmain un, felly cared pob un o honoch ei wraig, fal ef ei hunain ; a'r wraig edryched ar iddi berchi ei gwr.

PEN. VI.

1 *Dyledswydd plant tu ag at eu rhieni, 5 a gweision tu ag at eu harglwyddi. 10 Mai milwriaeth yw ein bywyd ni, 12 nid yn unig yn erbyn cig a gwaed, eithr hefyd yn erbyn gelymion ysprydol. 13 Cyflawn arfogaeth Cristion, 18 a'r modd yr arferir. 21 Canmol Tychicus.*

Y PLANT, ufuddhêwch i'ch rhieni yn yr Arglwydd: canys hyn sydd gyfiawn.

2 Anrhydedda dy dad a'th fam (yr hwn yw y gorchymyn cyntaf mewn addewid)

3 Fel y byddo yn dda i ti, ac fel y byddech liir-hoedlog ar y ddaear.

4 A chwithau dadau, na yrrwch eich plant i ddigio ; ond maethwch lwynt yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd.

5 *Y* gweision, ufuddhêwch i'r rhai sydd arglwyddi i chwi yn ol y cnawd, gyd ag ofn a dychryn, yn symlwydd eich calon, megis i Grist ;

6 Nid a golwg-wasanaeth, fel boddlonwŷr dynion, ond fel gweision Crist, yn gwneuthur ewyllys Duw o'r galon ;

7 Trwy ewyllys da yn gwneuthur gwasanaeth, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion :

8 Gan wybod mai pa ddaioni bynnag a wnelo pob un, hynny a dderbyn *efe* gan yr Arglwydd, pa un bynnag ai caeth ai rhŷdd *fyddo*.

9 A chwithau feistradd, gwnewch yr un pethau tu ag attynt hwy, gan roddi bygwth heibio : gan wybod fod eich Arglwydd chwi a hwythau yn y nefoedd ; ac nid oes derbyn wyneb gyd ag ef.

10 Heb law hyn, fy mrodyr, ymnerthwch yn yr Arglwydd, ac y'ngladernid ei allu ef.

11 Gwisgwch holl arfogaeth Duw, fel y galloch sefyll yn erbyn cynllwynion i'afol.

12 Oblegyd nid yw ein hymdrech ni yn erbyn gwaed a chnawd, ond yn erbyn tywysogaethau, yn erbyn awdurdodau, yn erbyn bydol-lyw-iawdwyr tywyllwch y byd hwn, yn erbyn drygau ysprydol yn y nefolion *leoedd*.

13 Am hynny cymmerwch attoch holl arfogaeth Duw, fel y galloch wrth-sefyll yn y dydd drwg; ac wedi gorphen pob peth, sefyll.

14 Sefwch gan hynny, wedi amgylch-wregysu eich lwynau â gwirionedd, a gwisgo dwyfronneg cyfiawnder;

15 A gwisgo am eich traed esgidiau parotoad efengyl tangnefedd;

16 Uwch law pob dim, wedi cymmeryd tarian y ffydd, â'r hwn a gellwch ddiifoddi holl biccellau tanllyd y fall.

17 Cymmerwch hefyd helm yr iachawdwriaeth, a chleddyf yr Ysryd, yr hwn yw gair Duw :

18 Gan weddio bob amser â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Ysryd, a bod yn wyliadwrus at

hyn yma, trwy bob dyfal-bara, a deisyfiad dros yr holl saint;

19 A thros of finnau, fel y rhodder i mi ymadrodd, trwy agoryd fy ngenau yn hy, i hyspysu dirgelwch yr efengyl:

20 Dros yr hon yr wyf yn gennad mewn cadwyn: fel y traethwyf yn hy am dani, fel y perthyn i mi draethu.

21 Ond fel y gwypoch chwithau hefyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur, Tychicus, y brawd anwyl, a'r gweinidog ffyddlon yn yr Arglwydd, a hyspysa i chwi bob peth:

22 Yr hwn a anfonais attoch er mwyn hyn yma; fel y caech wybod ein helynt ni, ac fel y diddanai, efe eich calonnau chwi.

23 Tangnefedd i'r brodyr, a chariad gyd â ffydd oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

24 Gras *fyddo* gyd â phawb sy yn earu ein Harglwydd Iesu Grist mewn purdeb. Amen.

¶ At yr Ephesiaid yr ysgrifenyddwyd o Rufain, gyd â Tychicus.

Epistol PAUL yr Apostol, at y PHILIPPIAID.

PEN. I.

3 *Y mae efe yn tystiolaethu ei ddiolchgarwch i Dduw, a'i serch tu ag attynt hwythau, am ffrwythau eu ffydd hwynt, a'u cymdeithas yn ei ddiodeffiadau ef: 9 gan weddio beunydd, ar iddynt gynnyddu meun gras. 12 Y mae efe yn dangos pa ddaioni a ddaeth i ffydd Crist trwy ei flinderau ef yn Rhufein; 21 ac mor barod ydyw efe i ogoneddu Crist, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth: 27 gan eu hannog hwy i undeb, 28 ac i fod yn gryfion meun erlid.*

PAUL a Thimotheus, gweision Iesu Grist at yr holl saint yng Nghrist Iesu y rhai sy yn Philippi, gyd â'r esgobion a'r diaconiaid.

2 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 I'm Duw yr ydwyf yn diolch, ym mhob coffa am danoch,

4 Bob amser ym mhob deisyfiad

o'r eiddof drosoch chwi oll, gan wneuthur fy neisyfiad gyd â llawenydd,

5 Oblegyd eich cymdeithas chwi yn yr efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awrhon;

6 Gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechrenodd yn och waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist:

7 Megis y mae yn iawn i mi synied hyn am danoch oll, am eich bod gennyf yn fy nghalon, yn gymmaint a'ch bod chwi oll, yn gystal yn fy rhwymau, ag yn fy amddiffyn a chadarnhâd yr efengyl, yn gyfrannogion â mi o ras.

8 Canys Duw sydd dyst i mi, mor hiraethus wyf am danoch oll yn mysgaroedd Iesu Grist.

9 A hyn yr wyf yn ei weddio, ar

amlhâu o'ch cariad chwi etto fwy-fwy mewn gwybodaeth, a phob syn-wyr ;

10 Fel y profoch y pethau sydd â gwahaniaethi rhyngddynt ; fel y byddoch bur a didramgwydd hyd ddydd Crist ;

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyfiawnder, y rhai sydd trwy Iesu Grist, er gogoniant a moliant i Dduw.

12 Ac mi a ewyllysiwn i chwi wybod, frodyr, am y pethau a ddi-gwyddodd i mi, ddyfod o honynt yn hytrach er llwyddiant i'r efengyl ;

13 Yn gymmaint a bod fy rhwymau i yng Nghrist yn eglur yn yr holl lys, ac ym mhob lle arall ;

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Arglwydd fyned yn hyderus wrth fy rhwymau i, a bod yn hyfach o lawer i draethu y gair yn ddiöfn.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Crist trwy gynfigen ac ymryson ; a rhai hefyd o ewyllys da.

16 Y naill sy yn pregethu Crist o gynnen, nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o flinder i'm rhwymau i :

17 A'r lleill o gariad, gan wybod mai er amddiffyn yr efengyl y'm gosodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhob modd, pa un bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwirionedd, yr ydys yn pregethu Crist : ac yn hyn yr ydwyf fi yn llawen, ie, a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi er iachawdwriaeth, trwy eich gweddi chwi, a chynhorthwy Ysryd Iesu Grist,

20 Yn ol fy awydd-fryd a'm go-baith, na'm gwaradwyddir mewn dim, eithr mewn pob hyder, fel bob amser, *felly* yr awrhon hefyd, y mawrygir Crist yn fy nghorfl i, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi *yw* Crist, a marw *fydd* elw.

22 Ac os byth fyddaf yn y cnawd, hyn *yw* i'fwrwyth fy llafur : a pha beth a ddewisaf, ni's gwn.

23 Canys y mae yn gyfyng arnaf o'r ddeu-*tu* ; gan fod genmyf chwant

i'm dattod, ac i fod gyd â Christ : canys llawer iawn gwelld *ydyw*.

24 Eithr aros yn y cnawd *sydd* fwy angenrheidiol o'ch plegyd chwi.

25 A chennyf yr hyder hwn, yr wyf yn gwybod yr arhosaf, ac y cyd-drigaf gyd â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd y ffydd.

26 Fel y byddo eich gorfoledd chwi yn helaethach yng Nghrist Iesu o'm plegyd i, trwy fy nyfodiad i drachefn attoch.

27 Yn unig ymddygwch yn addas i efengyl Crist ; fel pa un bynnag a *wnebwyf* ai dyfod a'ch gweled chwi, ai bod yn absennol, y clywyf oddi wrth eich helynt chwi, eich bod yn sefyll yn un yspryd, ag un enaid, gan gyd-ymdrech gyd â ffydd yr efengyl ;

28 Ac heb eich dychrynu mewn un dim gan eich gwrthwynebwyr : yr hyn iddynt hwy yn wir sydd arwydd sicr o golledigaeth, ond i chwi o iachawdwriaeth, a hynny gan Dduw.

29 Canys i chwi y rhoddwyd, *bod i chwi*, er Crist, nid yn unig gredu ynddo ef, ond hefyd ddioddef erddo ef ;

30 Gan fod i chwi yr un ymdrin ag a welsoch ynof fi, ac yr awrhon a glywch *ei fod* ynof fi.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt i undeb, ac i bob gostyngieiddrwydd meddwl, trwy siampl ufudd-dod a dyrchafiad Crist, 12 ac i fyned rhagddynt yn ofalus yn ffordd iachawdwriaeth, fel y byddont megis yn oleuadau i'r byd annuwiol, 16 ac yn ddiddanwch iddoyntau, eu hapostol hwynt, yr hwn sydd bellach barod i'w offrymmu i Dduw. 19 Y mae efe yn gobeithio danfon Timothëus attynt, yr hwn y mae efe yn ei ganmol yn fawr ; 25 ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae efe ar feidr ei ddanfon attynt yn ddiatreg.*

OD oes gan hynny ddim diddanwch yng Nghrist, od oes dim cysur cariad, od oes dim cymdeithas yr Ysryd, od oes dim ymysgaroedd a thosturiaethau ;

2 Cyflawnwch fy llawenydd, fel y byddoch yn meddwl yr un peth, a'r un cariad gennych, yn gyttûn, yn synied yr un peth.

3 Na *wneled* dim trwy gynnen neu wagoniant, eithr mewn gos-

PHILIPPIAD, II.

tyugeiddrwydd, gan dybied eich gilydd yn well nâ chwi eich hunain.

4 Nac edrychwch bob un ar yr eiddoch eich hunain, eithr pob un ar yr eiddo eraill hefyd.

5 Canys bydded ynoch y meddwl yma, yr hwn *oedd* hefyd yng Nghrist Iesu :

6 Yr hwn, ac efe yn ffurf Duw, ni thybiodd yn drais fod yn ogyf-wuch â Duw ;

7 Eithr efe a'i dibrisiodd ei hun, gan gymmeryd arno agwedd gwas, ac a wnaed mewn cyffelybiaeth dynion :

8 A'i gael mewn dull fel dyn, efe a'i darostyngodd ei hun, gan fod yn ufudd hyd angau, ië, angau y groes.

9 O herwydd pahan, Duw a'i tra-dyrchafodd yntau, ac a roddes iddo enw yr hwn *sydd* goruwch pob enw ;

10 Fel yn enw Iesu y plygai pob glin, o'r nefolion, a'r daearolion, a than-ddaearolion *bethau* ;

11 Ac y cyffesai pob tafod *fod* Iesu Grist yn Arglwydd, er gogoniant Duw Dad.

12 Am hynny, fy anwylyd, megis bob amser yr ufuddhasoch, nid fel yn fy ngŵydd yn unig, eithr yr awrhon yn fwy o lawer yn fy absen, gweithiwch allan eich iachawd-wriaeth eich hunain trwy ofn a dy-chryn.

13 Canys Duw yw yr hwn sydd yn gweithio ynoch ewyllysio a gweithredu *o'i* ewyllys da *ef*.

14 Gwnewch bob dim heb rwgnach, ac ymddadlau ;

15 Fel y byddoch ddiargyhoedd, a diniwed, yn blant difeius i Dduw, y'ngghanol cenhedlaeth ddrygionus a throfaus, ym mhlith y rhai yr ydych yn disgleirio megis goleuadau yn y byd,

16 Yn cynnal gair y bywyd ; er gorfoledd i mi yn nydd Crist, na redais yn ofer, ac na chymmerais boen yn ofer.

17 Ië, a phe y'm hoffrym mid ar aberth a gwasanaeth eich ffydd, llawenhâu yr wyf, a chyd-lawenhâu â chwi oll.

18 Oblegyd yr un *peth* hefyd byddwch chwithlau lawen, a chyd-lawenhêwch â minnau.

19 Ac yr wyf yn gobeithio yn yr Arglwydd Iesu, anfon Timothëus ar fyrder attoch, fel y'm cysurer innau hefyd, wedi i mi wybod eich helynt chwi.

20 Canys nid oes gennyf neb o gyffelyb feddwl, yr hwn a wir-ofala am y pethau a berthyn i chwi.

21 Canys pawb sy yn ceisio yr eiddynt eu hunain, nid yr eiddo Crist Iesu.

22 Eithr y prawf o hono ef chwi a'i gwyddoch, mai fel plentyn gyd â thad, y gwasanaethodd efe gyd â myfi yn yr efengyl.

23 Hwn gan hynny yr ydwyf yn gobeithio ei ddanfon, cyn gynted ag y gwelwyf yr hyn a fydd i mi.

24 Ac y mae gennyf hyder yn yr Arglwydd y deuaif finnau hefyd ar fyrder attoch.

25 Eithr mi a dybiais yn angenrheidiol ddanfon attoch Epaphroditus, fy mrawd, a'm cyd-weithiwr, a'm cyd-filwr, ond eich cennad chwi, a gweinidog i'm cyfreidiau innau.

26 Canys yr oedd efe yn hiraethu am danoch oll, ac yn athrist iawn, oblegyd i chwi glywed ei fod ef yn glaf.

27 Canys yn wir efe a fu glaf yn agos i angau : ond Duw a drugarhaodd wrtho ef ; ac nid wrtho ef yn unig, ond wrthyf finnau hefyd, rhiag cael o honof dristwch ar dristwch.

28 Yn fwy diwyd gau hynny yr anfonais i ef, fel gwedi i chwi ei weled ef drachefn, y byddech chwi lawen, ac y byddwn innau yn llai fy nhriswch.

29 Derbyniwch ef gan hynny yn yr Arglwydd gyd â phob llawenydd ; a'r cyfryw rai gwnewch gyfrif o honynt :

30 Canys oblegyd gwaith Crist y bu efe yn agos i angau, ac y bu ddarvoud am ei einioes, fel y cyflawnai efe eich diffyg chwi o'ch gwasanaeth tu ag ataf fi.

PEN. III.

1 Y mae efe yn eu rhybuddio hwy i ochelyd gau-athrawon yr enwacdiad, ac 4 yn

dangos fod iddo ef fwy o achos nag iddynt hwy, i hyderu y' nghyfiawnder y ddeddf: 7 yr hyn, er hynny, y mae efe yn ei gyfrif yn dom ac yn golled, er mwyn ynnill Crist, a'i gyfiawnder ef; 12 gan gydnabod ei amherffeithrwydd ei hun yn hyn. 15 Y mae efe yn eu hannog hwy i fod o'r meddwl hwn, 17 ac i'w ddynwared ef; 18 ac i ochelyd ffyrdd Cristianogion cnawdol.

WEITHIAN, fy mrodyr, byddwch lawen yn yr Arglwydd. Ysgrifenu yr un pethau attoch, gennyf fi yn wir nid *yw* flin, ac i chwithau *y mae* yn ddiogel.

2 Gochelwch gŵn, gochelwch ddrwg-weithlŵyr, gochelwch y cyd-doriad.

3 Canys yr enwaediad ydym ni, y rhai ydym yn gwasanaethu Duw yn yr yspryd, ac yn gorfoleddu yng Nghrist Iesu, ac nid ymddiried yn y cnawd:

4 *Ac* er bod gennyf *achos* i ymddiried, i'e, yn y cnawd. Os yw neb arall yn tybied *y gall* ymddiried yn y cnawd, myfi yn fwy:

5 Wedi enwaedu arnaf yr wythfed dydd, o genedl Israel, o lwyth Benjamin, yn Hebrëwr o'r Hebraid; yn ol y ddeddf, yn Pharisead;

6 Yn ol zel, yn erlid yr eglwys; yn ol y cyfiawnder sydd yn y ddeddf. yn ddiargyhoedd.

7 Eithr y pethau oedd elw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Crist.

8 I'e yn ddiammeu, yr wyf hefyd yn cyfrif pob peth yn golled, o herwydd ardderchogrwydd gwybodaeth Iesu Grist fy Arglwydd: er mwyn yr hwn y'm colledwyd ym mhob peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ynnillwyf Grist,

9 Ac y'm cair ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, yr hwn sydd o'r gyfraith, ond yr hwn sydd trwy ffydd Crist, *sef* y cyfiawnder sydd o Dduw trwy ffydd:

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a chymdeithas ei ddioddefiadau ef, gan fod wedi fy nghyd-ffurfio â'i farwolaeth ef;

11 Os mewn un modd y gallwn gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn wedi ei

gyrhaeddyd eisoes, neu fod eisoes wedi fy mherffeithio; eithr dilyn yr wyf, fel y gallwyf ymaflyd *yn y peth* hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Grist Iesu.

13 Y brodyr, nid wyf fi yn bwrw ddarfod i mi gael gafael: ond un peth, gan anghofio y pethau sy o'r tu cefn, ac ymestyn at y pethau o'r blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nôd, am gamp uchel alwedigaeth Duw yng Nghrist Iesu.

15 Cynnifer gan hynny ag ydym berffaith, syniwn hyn: ac os ydych yn synied dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatguddia Duw i chwi.

16 Er hynny, y peth y daethom atto, cerddwn wrth yr un rheol, syniwn yr un peth.

17 Byddwch ddilynŵyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai sy yn rhodio felly, megis yr ydym ui yn siampl i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awrhon hefyd dan wyllo yn dywedyd, *mai* gelymion croes Crist *ydynt*;

19 Diwedd y rhai *yw* distryw, duw y rhai *yw* eu bol, a'u gogoniant yn eu cywilydd, y rhai sydd yn synied pethau daearol.)

20 Canys ein hymarweddiad ni sydd yn y nefoedd; o'r lle hefyd yr ydym yn disgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Grist:

21 Yr hwn a gyfnewidia ein corph gwael ni, fel y gwnele ni yr un ffurf â'i gorph gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad trwy yr hwn y dichon efe, i'e, ddarostwng pob peth iddo ei hun.

PEN. IV.

1 Ar ol rhybuddion neillduol, 4 y mae efe yn myned rhagddo at gynghorion cyffredinol; 10 ac yn dangos pa fodd y llawenydhodd efe wrth eu haelioni hwy tu ag atto ef, pan oedd y' ngharchar; nid yn gymmaint am iddynt borthi ei anghenion ef, ag am y gras Duw oedd ynddynt hwy: 19 ac felly y mae efe yn diweddau, gan weddio, a'u hamerch hwy.

AM hynny, fy mrodyr anwyl a hoif, fy llawenydd a'm coron, felly sefwch yn yr Arglwydd, anwlyd.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias, ac yn attolwg i Syntyche, syndied yr un peth yn yr Arglwydd.

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau, fy ngwir gymmar, cymmorth y gwragedd hynay y rhai yn yr efengyl a gyd-lafuriasant â mi, ynghyd â Chlement hefyd, a'm cydweithwyr eraill, y rhai y *mae* eu henwau yn llyfr y bywyd.

4 Llawenhêwch yn yr Arglwydd yn wastadol: a thrachefn meddaf, Llawenhêwch.

5 Bydded eich arafwch yn hyspys i bob dyn. Y *mae* yr Arglwydd yn agos.

6 Na ofelwch am ddim: eithr ym mhob peth mewn gweddi ac ymbil gyd â diolchgarwch, gwneler eich deisyfiadau chwi yn hyspys ger bron Duw.

7 A thangnefedd Duw, yr hwn sydd uwch law pob deall, a geidw eich calonnau a'ch meddyliau yng Nghrist Iesu.

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag sydd wir, pa bethau bynnag sydd onest, pa bethau bynnag sydd gyfiawn, pa bethau bynnag sydd bur, pa bethau bynnag sydd hawddgar, pa bethau bynnag sydd ganmoladwy, od *oes* un rhinwedd, ac od *oes* dim clod, meddylwch am y pethau hyn.

9 Y rhai a ddysgasoch, ac a dderbyniasoch, ac a glywsoch, ac a welsoch ynof fi, y pethau hyn gwnewch: a Duw yr heddwch a fydd gyd â chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegyd i'ch gofal chwi am danaf fi yr awrhon o'r diwedd adnewyddu; yn yr hyn y buoch ofalus hefyd, ond eisiau amser cyfaddas oedd arnoch.

11 Nid am fy mod yn dywedyd o herwydd eisiau: canys myfi a ddysgais ym mhla gyflwr bynnag y byddwyf, fod yn foddlon iddo.

12 Ac mi a fedraf ymostwng, ac a fedraf ymhelaethu: ym mhob lle ac ym mhob peth y'm haddysgwyd, i fod yn llawn ac i fod yn newynog, i fod mewn helaethrwydd ac i fod mewn prinder.

13 Yr wyf yn gallu pob peth trwy Grist, yr hwn sydd yn fy nerthu i.

14 Er hynny, da y gwnaethoch gyd-gyfrannu â'm gorthrymder i.

15 A chwithau Philippiaid hefyd a wyddoch yn nechreuad yr efengyl, pan aethum i ymaith o Macedonia, na chyfrannodd un eglwys â mi o ran rhoddi a derbyn, ond chwydychwi yn unig.

16 Oblegyd yn Thessalonica hefyd yr anfonasoch i mi unwaith ac eilwaith wrth fy angenrhaid.

17 Nid o herwydd fy mod i yn ceisio rhodd: eithr yr ydwyf yn ceisio ffrwyth yn amlhâu erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond y *mae* gennyf bob peth, ac y *mae* gennyf helaethrwydd: mi a gyflawnwyd, wedi i mi dderbyn gan Epaphroditus y pethau a *ddaelhant* oddi wrthych chi; *sef* arog peraid, aberth cymmeradwy, boddlon gan Dduw.

19 A'm Duw i a gyflawna eich holl raid chwi, yn ol ei olud ef mewn gogoniant, yng Nghrist Iesu.

20 Ond i Dduw a'u Tad ni y *byddo* gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

21 Anherchwch yr holl saint yng Nghrist Iesu. Y *mae* y brodyr sy gyd â mi yn eich annerch.

22 Y *mae* y saint oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf y rhai sydd o deulu Cæsar.

23 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ At y Philippiaid yr ysgrifenyddwyd o Rufain, gyd ag Epaphroditus.

Epistol PAUL yr Apostol, at y COLOSSIAID.

PEN. I.

¹ *Ar ol cyfarch iddynt, y mae Paul yn dïolch i Dduw am eu ffydd hwy; 7 ac yn cadarnhâu dysgeidiaeth Epaphras; 9 ac yn gweddïo ym mheliach ar iddynt gynnyddu mewn gras: 14 yn portreiudu y gwir Grist; 21 ac yn eu hannog hwy i dderbyn Iesu Grist; ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.*

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimotheüs ein brawd,

2 At y saint a'r ffyddlon frodyr yng Nghrist, y rhai sydd yn Colossa. Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Yr ydym yn dïolch i Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, gan weddio drosoch chwi yn wastadol;

4 Er pan glywsom am eich ffydd yng Nghrist Iesu, ac am y cariad sydd gennyh tu ag at yr holl saint;

5 Er mwyn y gobaiith a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywsoch o'r blaen y'ngair gwirionedd yr efengyl;

6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ag y mae yn yr holl fyd; ac sydd yn dwyn ffrwyth, megis ag yn eich plith chwithau, er y dydd y clywsoch, ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirionedd:

7 Megis ag y dysgasoch gan Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn sydd drosoch chwi yn ffyddlon weinidog i Grist;

8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich cariad clwi yn yr Yspryd.

9 O herwydd hyn, ninnau hefyd, er y dydd y clywsom, nid ydym yn peidio â gweddïo drosoch, a deisyf eich cyflawni chwi â gwybodaeth ei ewyllys ef, ym mhob doethlineb a deall ysprydol;

10 Fel y rhodioch yn addas i'r Arglwydd i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a chynnyddu y'ngwybodaeth am Dduw;

11 Wedi eich nerthu â phob

nerth, yn ol ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hirymaros gyd â llawenydd;

12 Gan ddiolch i'r Tad, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i gael rhan o etifeddiaeth y saint yn y goleuni;

13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas ei anwyl Fab:

14 Yn yr hwn y mae i ni bryn-edigaeth trwy ei waed ef, sef maddeuant pechodau;

15 Yr hwn yw delw y Duw anweledig, cyntaf-anedig pob creadur:

16 Canys trwyddo ef y crewyd pob dim a'r sydd yn y nefoedd, ac sydd ar y ddaear, yn weledig ac yn anweledig, pa un bynnag ai thronau, ai arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau; pob dim a crewyd trwyddo ef, ac erddo ef.

17 Ac y mae efe cyn pob peth, ac ynddo ef y mae pob peth yn cyd-sefyll.

18 Ac efe yw pen corph yr eglwys: efe yr hwn yw y dechreuad, y cyntaf-anedig oddi wrth y meirw; fel y byddai efe yn blaenori ym mhob peth.

19 Oblegyd rhyngodd bodd i'r Tad drigo o bob cyflawnder ynddo ef;

20 Ac (wedi iddo wneuthur hedd-wch trwy waed ei groes ef) trwyddo ef gymmodi pob peth ag ef ei hun, trwyddo ef, meddaf, pa un bynnag ai pethau ar y ddaear, ai pethau yn y nefoedd.

21 A chwithau, y rhai oeddych ddiethriaid, a gelynion mewn meddwl, trwy weithredoedd drwg, yr awrhon hefyd a gymmododd efe,

22 Y'nghôrph ei gnawd ef trwy farwolaeth, i'ch cyflwyno clwi yn sanctaidd, ac yn ddifeius, ac yn ddiargyhoedd, ger ei fron ef:

23 Os ydych yn parhau yn y ffydd, wedi eich seilio a'ch sicrhau,

ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr efengyl, yr hon a glywsoch, ac a bregethwyd ym mysg pob creadur a'r sydd dan y nef; i'r hon y'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog:

24 Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy niodefiadau drosoch, ac yn cyflawni yr hyn sydd yn ol o gystuddiau Crist yn fy nghnawd i, er mwyn ei gorph ef, yr hwn yw yr eglwys:

25 I'r hon y'm gwnaethpwyd i yn weinidog, yn ol goruchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd: mi tu ag attoch chwi, i gyflawni gair Duw;

26 *Sef* y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, ond yr awrhon a eglurwyd i'w saint ef:

27 I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hyspysu beth yw golud gogoniant y dirgelwch hwn ym mhllith y Cenhedloedd; yr hwn yw Crist yn och chwi, gobaith y gogoniant:

28 Yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu, gan rybuddio pob dyn, a dysgu pob dyn ym mhob doethineb; fel y cyflwynom bob dyn yn berffaith yng Nghrist Iesu:

29 Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ol ei weithrediad ef, yr hon sydd yn gweithio ynof fi yn nerthol.

PEN. II.

1 *Y mae efe etto yn eu hannog hwy i fod yn ddiannwadal yng Nghrist; 8 ac i ochelyd philosophyddiaeth, a thraddodiadau ofer, 18 ac addoli angylion, 20 a seremonïau y gyfraith, y rhai sydd wedi terfynu yng Nghrist.*

CANYS mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o ymdrech sydd arnaf er eich *mwyn* chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ag ni welsant fy wyneb i yn y cnawd;

2 Fel y cysurid eu calonnau hwy, wedi eu cyd-gyssylltu mewn cariad, ac i bob golud sierwydd deall, i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tad, a Christ;

3 Yn yr hwn y mae holl drysorau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddy-

wedyd, fel na thwylo neb chwi ag ymadrodd hygoel.

5 Canys er fy mod i yn absenol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu, ac yn gweled eich trefn chwi, a chadernid eich ffydd yng Nghrist.

6 Megis gan hynny y derbyniasoch Grist Iesu yr Arglwydd, *felly* rhodiwch ynddo;

7 Wedi eich gwreiddio a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis y'ch dysgwyd, gan gynyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 Edrychwch na bo neb yn eich arheithio trwy philosophi a gwag dwyll, yn ol traddodiad dynion, yn ol egwyddorion y byd, ac nid yn ol Crist.

9 Oblegyd ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preswyllo yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chi wedi eich cyflawni ynddo ef, yr hwn yw Pen pob tywysogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd y'ch enwaedwyd, ag enwaediad nid o waith llaw, trwy ddiosg corph pechodau y cnawd, yn enwaediad Crist:

12 Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y bedydd, yn yr hwn hefyd y'ch cyd-gyfodwyd trwy ffydd gweithrediad Duw, yr hwn a'i cyfododd ef o feirw.

13 A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau a diennwaediad eich cnawd, a gyd-fywhaodd efe gyd ag ef, gan faddeu i chwi yr holl gamweddau,

14 Gan ddilên ysgrifen-law yr ordeiniadau, yr hon oedd i'n herbryn ni, yr hon oedd y'ngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes;

15 Gan yspeilio y tywysogaethan a'r awdurdodau, efe a'u harddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfol-eddu arnynt arni hi.

16 Am hynny na farned neb arnoch chiwi am fwyd, neu am ddiod, neu o ran dydd gwyl, neu newydd-loer, neu sabbathau:

17 Y rhai ydynt gysgod pethau i ddyfod; ond y corph *sydd* o Grist.

18 Na thwyllled neb chwi am eich gwobr, wrth ei ewyllys, mewn gostyngeddwrwydd, ac addoliad angylion, gan rutlro i bethau ni's gwelodd, wedi ymchwyllo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun ;

19 Ac heb gyfattal y Pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy y cymmalau a'r cysylltiadau, yn derbyn lluniaeth, ac wedi ei gyd-gysylltu, yn cynnyddu gan gynnydd Duw.

20 Am hynny, os ydych wedi meirw gyd â Christ oddi wrth egwyddorion y byd, paham yr ydych, megis pettych yn byw yn y byd, yn ymrôl i ordeiniadau ;

21 (Na chyffwrdd ; ac na archwaetha ; ac na theimla ;

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer) yn ol gorchymynion ac athrawiaethau dynion ?

23 Yr hyn bethau sydd ganddynt rith doethineb mewn ewyllys-grefydd a gostyngeddwrwydd, a bod heb arbed y corph, nid mewn bri i ddigoni y cnawd.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dangos pa le y dylem ni geisio Crist ; 5 ac yn ein hannog i'n marwol-aethu ein hunain, 10 i ddiog yr hen ddyn, ac i wisgo Crist am danom : 12 yn ein cynghori ni i gariad perffaith, a gostyngeddwrwydd, ac amryw rinweddau eraill.*

AM hynny os cyd-gyfodasoch gyd â Christ, ceisiwch y pethau sydd uchod, lle mae Crist yn eistedd ar ddeheu-law Duw.

2 Rhoddwch eich serch ar bethau sydd uchod, nid ar bethau sy ar y ddaear.

3 Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.

4 Pan ymddangoso Crist ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangoswch chwithau gyd ag ef mewn gogoniant.

5 Marwhéwch gan hynny eich aelodau y rhai sy ar y ddaear ; godineb, aflendid, gwŷn, drygchwant, a chybydd-dod, yr hon sydd eilnaddoliaeth :

6 O achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufudd-dod.

7 Yn y rhai hefyd y rhodiasoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.

8 Ond yr awrhon rhoddwch chwithau ymaith yr holl bethau hyn ; digder, llid, drygioni, cabledd, serthedd, allan o'ch genan.

9 Na ddywedwch gelwydd wrth eich gilydd, gan ddarfod i chwi ddiog yr hen ddyn ynghŷd â'i weithredoedd ;

10 A gwisgo y newydd, yr hwn a adnewyddir mewn gwybodaeth, yn ol delw yr hwn a'i creodd ef.

11 Lle nid oes na Groegwr nac Iudew, enwaediad na dienwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhŷdd : ond Crist sydd bob peth, ac ym mhob peth.

12 Am hynny (megis etholedigion Duw, sanctaidd ac anwyl) gwisgwch am danoch ymysgaroedd trugareddau, cymmwynasgarwch, gostyngeddwrwydd, addfwynder, ymaros ;

13 Gan gyd-ddwyn â'ch gilydd, a maddeu i'ch gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb : megis ag y maddeuodd Crist i chwi, felly gwnewch chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwymyn perffieithrwydd.

15 A llywodraethed tangnefedd Duw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd y'ch galwyd yn un corph ; a byddwch ddiolchgar.

16 Preswylied gair Crist yn och yr hwn yn heloeth ym mhob doethineb ; gan ddysgu a rhybuddio bawb eich gilydd mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu trwy ras yn eich calonnau i'r Arglwydd.

17 A phia beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, gwnewch bob peth yn enw yr Arglwydd Iesu, gan ddiolch i Dduw a'r Tad trwyddo ef.

18 Y gwragedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 Y gwŷr, cerwch eich gwragedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 Y plant, ufuddhéwch i'ch

rhieni ym mhob peth: canys hyn sydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 Y tadau, na chyffrôwch eich plant, fel na ddigalonont.

22 Y gweision, ufuddhêwch ym mhob peth i'ch meistraid yn ol y cnawd; nid â llygad-wasanaeth, fel boddlonwâr dynion, eithr mewn synlwrwydd calon, yn ofni Duw:

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch e'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddyinion;

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: canys yr Arglwydd Grist yr ydych yn ei wasanaethu.

25 Ond yr hwn sydd yn gwneuthur cam, a dderbyn am y cam a wnaeth: ac nid oes derbyn wyn-eb.

PEN. IV.

1 Y mae efe yn eu hannog hwy i fod yn wresog mewn gweddi; 5 i rodio yn dloeth tu ag at y rhai ni ddaethant etto i wir wybodaeth am Grist. 10 ac yn eu han-nerch hwy; ac yn ewyllysio iddynt bob rhyw lwyddiant.

Y MEISTRAID, gwnewch i'ch gweision yr hwn sydd gyfiawn ac uniawn; gan wybod fod i chwi-thau Feistr yn y nefoedd.

2 Parhêwch mewn gweddi, gan wylled ynddi gyd â diolchgarwch;

3 Gan weddio hefyd drosom nin- nau, ar i Ddnw agori i ni ddrws ymadrodd, i adrodd dirgelwch Crist, am yr hwn yr ydwyf hefyd mewn rhwymau:

4 Fel yr eglurhawyf ef, megis y mae yn rhaid i mi ei draethu.

5 Rhodiwch mewn doethlineb tu ag at y rhai sy allan, gan brynu yr amser.

6 Bydded eich ymadrodd bob amser yn rasol, wedi ei dymheru â halen, fel y gwypoen pa fodd y mae yn rhaid i chwi ateb i bob dyu.

7 Fy holl helynt i a fynega Ty- chicus i chwi, y brawd anwyl, a'r

gweinidog ffyddlon, a'r cyd-was y'r Arglwydd:

8 Yr hwn a ddanfonais atoch er mwyn hyn, fel y gwybyddai eich helynt chwi, ac y diddanai eich calonnau chwi;

9 Gyd ag Onesimus, y ffyddlon a'r anwyl frawd, yr hwn sydd o honoch chwi. Hwyl a hyspysant i chwi bob peth a wneir yma.

10 Y mae Aristarchus, fy nghyd-garcharor, yn eich annerch; a Marc, nai Barnabas fab ei chwaer (am yr hwn y derbyniasoch orchymynion: os daw efe atoch, derbyniwch ef)

11 A Iesus, yr hwn a elwir Ius- tus, y rhai ydynt o'r enwaediad. Y rhai hyn yn unig yw fy nghyd- weithwâr i deyrnas Duw, y rhai a suant yn gysur i mi.

12 Y mae Epaphras, yr hwn sydd o honoch, gwas Crist, yn eich annerch; gan ymdrechu yn wastad- ol drosoch mewn gweddiâu, ar i chwi sefyll yn berffaith ac yn gyf- lawn y'ngliwbl o ewyllys Duw.

13 Canys yr ydwyf yn dyst iddo, fod ganddo zel mawr trosch chwi, a'r rhai o Laodicea, a'r rhai o Hi- erapolis.

14 Y mae Luc y physygwr an- wyl, a Demas, yn eich annerch.

15 Anherchwch y brodyr sydd yn Laodicea, a Nymphas, a'r eglwys sydd yn ei ddy ef.

16 Ac wedi darllen yr epistol hon gyd â chwi, perwch ei ddar- llen hefyd yn eglwys y Laodiceaid; a darllen o honoch chwithau yr un o Laodicea.

17 A dywedwch wrth Archippus, Fdrych at y weinidogaeth a dder- byniaist yn yr Arglwydd, ar i ti ei chyflawni hi.

18 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun. Cofiwch fy rhwymau. Gras fyddo gyd â chwi. Amen.

¶ At y Colossiaid yr ysgrifenydd o Rufain, gyd â Thycticus ac Onesimus.

Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 Paul yn dwyn ar ddeall i'r Thessalonïaid, nid yn unig mor jeddylgar oedd efe am danyn hwy bob amser, mewn diolchgarwch a gweddi; 5 eithr hefyd gystal yr oedd efe yn tybied am wirionedd a phurdeb eu ffydd hwynt, a'u dychweliad at Dduw.

PAUL, a Silfanus, a Thimotheüs, at eglwys y Thessalonïaid, yn Nuw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist. Gras i chwi a thiangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

2 Yr ydym yn diolch i Dduw yn wastadol drosoch chwi oll, gan wneuthur coffa am danoch yn ein gweddiau,

3 Gan gofio yn ddibaid waith eich ffydd chwi, a llafur eich cariad, ac ymaros eich gobaith yn ein Harglwydd Iesu Grist, ger bron Duw a'n Tad;

4 Gan wybod, frodyr anwyl, eich etholedigaeth chwi gan Dduw.

5 Oblegyd ni bu ein hefengyl ni tu ag attoch mewn gair yn unig, eithr hefyd mewn nerth, ac yn yr Yspryd Glân, ac mewn sicrwydd mawr; megis y gwyddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich plith, er eich mwyn chwi.

6 A chwi a aethoch yn ddilyn-wyr i ni, ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn gorthrymder mawr, gyd â llawenydd yr Yspryd Glân:

7 Hyd onid aethoch yn siamplau i'r rhai oll sydd yn credu ym Macedonia ac yn Achaia.

8 Canys oddi wrthych chwi y seiniodd gair yr Arglwydd, nid yn unig ym Macedonia ac yn Achaia, ond ym mhob man hefyd eich ffydd chwi ar Dduw a aeth ar led, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

9 Canys y maent hwy yn mynegi am danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a gawsom ni attoch chwi, a pha fodd yr troisoch at Dduw oddi wrth eulynod, i wasanaethu y bywiol a'r gwir Dduw;

10 Ac i ddisgwyl am ei Fab ef o'r nefoedd, yr hwn a gyfododd efe

o feirw, sef Iesu, yr hwn a'n gwar-edodd ni oddi wrth y digofaint sydd ar ddyfod.

PEN. II.

1 Pa fodd y daeth, ac y pregethwyd yr efengyl i'r Thessalonïaid; a pha fodd y derbyniasant hwythau hi. 18 Yr achos pahan y bu S. Paul cyhyd yn absennol oddi wrthynt hwy; a phahan yr ydoedd efe mor chwannog i'w gweled hwynt.

CANYS chwi eich hunain a wyddoch, frodyr, ein dyfodiad ni i mewn attoch, nad ofer fu:

2 Eithr wedi i ni ddioddef o'r blaen, a chael amhbarch, fel y gwyddoch chwi, yn Philippi, ni a fuom hŷ yn ein Duw i lafaru wrthych chwi efengyl Duw trwy fawr ymdrech.

3 Canys ein cynghor ni nid oedd o hudoliaeth, nac o aflendid, nac mewn twyll:

4 Eithr megis y'n cyfrifwyd ni gan Dduw yn addas i ymddiried i ni am yr efengyl, felly yr ydym yn llafaru; nid megis yn rhyngu bodd i ddynion, ond i Dduw, yr hwn sydd yn profi ein calonnau ni.

5 Oblegyd ni fuom ni un amser mewn ymadrodd gwenhieithus, fel y gwyddoch chwi, nac mewn rhith cybydd-dod; Duw yn dyst:

6 Nac yn ceisio moliant gan ddynion, na chennych chwi, na chan eraill; lle y gallasem bwysu arnoch, fel apostolion Crist.

7 Eithr ni a fuom addfwyn yn eich mysg chwi, megis mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chwi, ni a welsom yn dda gyfrannu â chwi, nid yn unig efengyl Duw, ond ein heneidiau ein hunain hefyd, am eich bod yn anwyl gennym.

9 Canys cof yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys gan weithio nos a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch, ni a bregethasom i chwi efengyl Duw

10 Tystion ydych chwi, a Duw hefyd, mor sanctaidd, ac mor gyfiaw, a diargyhoedd, yr ymddyg-

1 THESSALONIAID, III.

asom yn eich mysg chwi, y rhai ydych yn credu :

11 Megis y gwyddoch, y modd y *buom* yn eich cynghori, ac yn eich cysure, bob un o honoch, fel tad ei blant ei hun,

12 Ac yn ymbil, ar rodio o honoch yn deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chwi i'w deyrnas a'i ogoniant.

13 Oblegyd hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chwi, pan dderbyniasoch air Duw yr hwn a glywsoch gennym ni, *ei dderbyn ef nid fel gair dyn*, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd sydd yn nerthol-weithio ynoch chwi y rhai sydd yn credu.

14 Canys chwychwi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilynwfyr i eglwysi Duw, y rhai yn Iudea sydd yn Nghrist Iesu; oblegyd chwithau a ddiodeffasoch y pethau hyn gan eich cyd-genedl, megis hwythau gan yr Iuddewon :

15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd Iesu, a'u prophwydi eu hunain, ac a'n herlidiasant ninnau ymaith; ac *ydylt* heb ryngu bodd Duw, ac yn erbyn pob dyn ;

16 Gan warafun i ni lafaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, i gyflawni eu pechodau hwynt yn wastadol : canys digofaint *Duw* a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifaidd am danoch dros ennyd awr, y'ngolwg, nid y'nghalon, a fuom fwy astud i weled eich wyneb chwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny yr ewyllysiasom ddyfod atoch (myfi Paul) yn ddiâu, unwaith a dwywaith hefyd ; eithr Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys beth *yw* ein gobaith ni, neu *ein* llawenydd, neu goron *ein* gorfoledd? onid chwychwi, ger bron ein Harglwydd Iesu Grist yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwychwi *yw* ein go-goniant a'n llawenydd ni.

PEN. III.

¹ S. Paul yn tystiolaethu et fawr gariad tu ag at y Thessalonaiad, trwy anfon Timo-

thëus attynt hwy, i'w cadarnhâu, ac i'w diddanu : trwy lawenythu yn eu gweithredoedd da hwy ; 10 a thrwy weddïo drostynt, a dymuno cael dyfod yn ddiogel attynt

AM hynny, gan na allem ymattal yn hwy, ni a welsom yn dda ein gadael ni ein hunain yn Athen ;

2 Ac a ddanfonasom Timothëus, ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithiwr yn efengyl Crist, i'ch cadarnhâu chwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd ;

3 Fel na chynhyrfid neb yn y gorthrymderau hyn : canys chwychwi eich hunain a wyddoch mai i hyn y'n gosodwyd ni.

4 Canys yn wir pan oeddym gyda chwi, ni a rag-ddywedasom i *chwi* y gorthrymmid ni ; megis y bu, ac y gwyddoch chwi.

5 O herwydd hyn, minnau, heb allu ymattal yn hwy, a ddanfonais i *gael* gwybod eich ffydd chwi ; rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chwi, a myned ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awrhon, wedi dyfod Timothëus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chwi a'ch cariad, a bod gennych goffa da am danom ni yn wastadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis *yr ydym* ninnau *am* eich *gweled* chwithau ;

7 Am hynny y cawsom gysur, frodyr, am danoch chwi, yn ein holl orthrymder a'n hangenocid, trwy eich ffydd chwi.

8 Oblegyd yr awrhon byw ydym ni, os ydych chwi yn sefyll yn yr Arglwydd.

9 Canys pa ddiolch a allwn *ni* ei ad-dalu i Dduw am danoch chwi, am yr holl lawenydd â'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chwi, ger bron ein Duw ni,

10 Gan weddio mwy nâ mwy, nos a dydd, ar *gael* gweled eich wyneb chwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chwi?

11 A Duw ei hun a'n Tad ni, a'n Harglwydd Iesu Grist, a gyfarwyddo ein ffordd ni atoch chwi.

12 A'r Arglwydd a'ch lliosogo, ac a'ch chwanego ym mhob cariad

ŷch gilydd, ac i bawb, megis ag yr ydym ninnau i chwi :

13 I gadarnhau eich calonau chwi yn ddiargyhoedd mewn sancteiddrwydd ger bron Duw a'n Tad, yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist gyd â'i holl saint.

PEN. IV.

1 *Y mae efe yn eu hannog hwynt ifyned rhag-ddynt mewn pob math a'r ddiwioledeb : 6 i fyw yn sanctaidd, ac yn gyfiawn ; 9 i garu eu gilydd ; 11 a thrwy lonyddwch, i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain : 13 ac yn ddiweddaf, i dristâu yn gymmedrol dros y meirw. 15 A chyd â'r cyngor diwaethaf hwn, y mae efe yn cysylltu dosparth byr o'r adgyfodiad, ac o ail-ddyfodiad Crist i'r farn.*

YM mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chwi, ac yn deisyf yn yr Arglwydd Iesu, megis y derbyniasoch gennym pa fodd y dylech rodio a boddloni Duw, ar i chwi gynnyddu fwyfwy.

2 Canys chwi a wyddoch pa orchymynion a roddasom i chwi trwy yr Arglwydd Iesu.

3 Canys hyn yw ewyllys Duw, sef eich sancteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb :

4 Ar fedru o bob un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd a pharch ;

5 Nid mewn gwŷn trachwant, megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Dduw :

6 Na byddo i neb orthrymnu na thwylo ei frawd mewn dim : canys dialydd yw yr Arglwydd ar y rhai hyn oll, megis y dywedasom i chwi o'r blaen, ac y tystiasom.

7 Canys ni alwodd Duw nyni i aflendid, ond i sancteiddrwydd.

8 Am hynny y neb sydd yn dirmygu, nid dyn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, yr hwn hefyd a roddes ei Ysryd Glân ynom ni.

9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid i chwi ysgrifenu o honof attoch : canys yr ydych chwi eich hunain wedi eich dysgu gan Dduw i garu eich gilydd.

10 Oblegyd yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr y rhai sy trwy holl Macedonia : ond yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, gynnyddu o honoch fwyfwy ;

11 A rhoddi o honoch eich bryd ar fod yn llonydd, a gwneuthur eich gorchwylion eich hunain, a gweithio â'ch dwylaw eich hunain (megis y gorchymynasom i chwi)

12 Fel y rhodioch yn weddaidd tu ag at y rhai sy oddi allan, ac na byddo arnoch eisiau dim.

13 Ond ni ewyllysiwn, frodyr, i chwi fod heb wybod am y rhai a hunasant, na thristaech, megis eraill, y rhai nid oes ganddynt obaith.

14 Canys os ydym yn credu farw Iesu, a'i adgyfodi ; felly y rhai a hunasant yn yr Iesu, a ddwg Duw hefyd gyd ag ef.

15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd wrthyhch y'ngâir yr Arglwydd, na bydd i ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddyfodiad yr Arglwydd, rag-flaenu y rhai a hunasant.

16 Oblegyd yr Arglwydd ei hun a ddisgyn o'r nef gyd â bloedd, â llef yr archangel, ac ag udgorn Duw : a'r meirw yng Nghrist a gyfodant yn gyntaf :

17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adawyd, a gipir i fynu gyd â hwynt, yn y cymmlau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr awyr : ac felly y byddwn yn wastadol gyd â'r Arglwydd.

18 Am hynny diddenwch eich gilydd â'r ymadroddion hyn.

PEN. V.

1 *Y mae efe yn myned rhagddo, ac yn dangos (fel o'r blaen) ddull dyfodiad Crist i'r farn ; 12 ac yn rhoddi amryw orchymynion ; 23 ac felly yn diweddu ei epistol.*

EITHR am yr amserau a'r prydiau, frodyr, nid rhaid i chwi ysgrifenu o honof attoch.

2 Oblegyd chwi a wyddoch eich hunain yn hyspys, mai felly y daw dydd yr Arglwydd fel lleidr yn y nos.

3 Canys pan ddywedant, Tangnefedd a diogelwch ; yna y mae dinystr disymmwrth yn dyfod ar eu gwarthaf, megis gwewyr esgor ar un a fo beichiog ; ac ni ddiangant hwy ddim.

4 Ond chwyhwi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y go-

ddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwychwi oll, plant y goleuni ydych, a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nos, nac o'r tywyllwch.

6 Am hynny na chysgwn, fel rhai eraill; eithr gwyliwn, a byddwn sobr.

7 Canys y rhai a gysgant, y nos y cysgant; a'r rhai a feddwant, y nos y meddwant.

8 Eithr nyini, gan ein bod o'r dydd, byddwn sobr, wedi ymwisgo â dwyfronneg ffydd a chariad, ac â gobaith iachawdwriaeth yn lle helm.

9 Canys nid appwyntiodd Duw nyini i ddigofaint, ond i gaffael iachawdwriaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist,

10 Yr hwn a fu farw drosom; fel pa un bynnag a wnelom ai gwylid, ai cysgu, y byddom fyw gyd ag ef.

11 O herwydd pahan cynghorwch eich gilydd, ac adeiledwch bob un eich gilydd, megis ag yr ydych yn gwneuthur.

12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, adnabod y rhai sy yn llafurio yn eich mysg, ac yn eich llywodraethu chwi yn yr Arglwydd, ac yn eich rhybuddio;

13 A gwneuthur cyfrif mawr o honynt mewn cariad, er mwyn eu gwaith. Byddwch dangnefeddus yn eich plith eich hunain.

14 Ond yr ydym yn deisyf arnoch, frodyr, rhybuddiwch y rhai

afreolus, diddenwch y gwan eu meddwl, cynheliwch y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth bawb.

15 Gwelwch na thalo neb ddrwg dros ddrwg i neb: eithr yn wastadol dilynwch yr hyn sydd dda, tu ag at eich gilydd, a thu ag at bawb.

16 Byddwch lawen yn wastadol.

17 Gweddïwch yn ddibaid.

18 Ym mhob dim diolchwch: canys hyn *yw* ewyllys Duw yng Nghrist Iesu tu ag atoch chwi.

19 Na ddiffoddwch yr Yspryd.

20 Na ddirmygwch brophwydol-iaethau.

21 Profwch bob peth: deliwch yr hyn sy dda.

22 Ymgedwch rhag pob rhith drygioni.

23 A gwir Dduw y tangnefedd a'ch sancteiddio yn gwbl oll: a chadwer eich yspryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddiargyhoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist.

24 Ffyddlon *yw* yr hwn a'ch galwodd, yr hwn hefyd a'i gwna.

25 O frodyr, gweddïwch drosom.

26 Anherchwch yr holl frodyr â chusan sancteiddiol.

27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr Arglwydd, ar ddarllen y llythyr hwn i'r holl frodyr sanctaidd.

28 Gras ein Harglwydd Iesu Grist *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Y cyntaf at y Thessalonïaid a ysgrifenwyd o Athen.

Ail Epistol PAUL yr Apostol, at y THESSALONIAID.

PEN. I.

1 *Y mae S. Paul yn hyspysu iddynt ddaed yr oedd efe yn meddwl am eu ffydd, a'u cariad, a'u hamynedd hwynt: 11 a chyd â hynny yn gosod llawer o resymmau ar lawr, i'w cysuro hwy mewn erlid; a'r pennaf o'r rhai hyn a gymmerir oddi wrth gyfiawn farn Duw.*

PAUL, a Silfanus, a Thimo-thëus, at eglwys y Thessalonïaid, yn Nuw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

2 Gras i chwi, a thangnefedd,

oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

3 Diolch a ddylem i Dduw yn wastadol drosoch, frodyr, fel y mae yn addas, oblegyd bod eich ffydd chwi yn mawr gynyddu, a chariad pob un o honoch oll tu ag at eich gilydd yn chwanegu:

4 Hyd onid ydym ni ein hunain yn gorfoleddu ynoch chwi yn eglwysi Duw, o herwydd eich amyn-

edd chwi a'ch ffydd yn eich holl erlidiau a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef :

5 *Yr hyn sydd* argoel goleu o gyfiawn farn Duw, fel y'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Duw, er mwyn yr hou yr ydych hefyd yn goddef.

6 Canys cyfiawn *yw* ger bron Duw, dalu cystudd i'r rhai sy yn eich cystuddio chwi ;

7 Ac i chwithau, y rhai a gystuddir, esmwythdra gyd â ni, yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef, gyd â'i angylion nerthol,

8 A than fflamlyd, gan roddi dial i'r sawl nid adwaenant Dduw, ac nid ydynt yn ufuddhâu i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist :

9 Y rhai a ddiodddefant yn gopedigaeth, ddinystro tragwyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddi wrth ogoniant ei gadernid ef ;

10 Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei saint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll sy yn credu (o herwydd i'n tystiolaeth ni yn eich mysg chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddio yn wastadol drosoch, ar fod i'n Duw ni eich cyrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth *hon*, a chyflawni holl foddlonrwydd ei ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol :

12 Fel y gogonedder enw ein Harglwydd Iesu Grist ynoch chwi, a chwithau ynddo yntau, yn ol gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Iesu Grist.

PEN. II.

1 *Mae efe yn ewyllysio iddynt barhâu yn ddisigl yn y gwirionedd a dderbyniasant ; 3 ac yn dangos y bydd ymadawiad oddi wrth y ffydd, 8 ac y datguddir anghrist, cyn dyfod dydd yr Arglwydd : 15 ac yno yn ail-adrodd ei gynghor o'r blaen, ac yn gweddio drostynt hwy.*

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, er dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, a'n cyd-gynhulliad ninnau atto ef,

2 Na'ch sigler yn fuan oddi wrth eich meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan yspryd, na chan air, na chan lythyr, megis oddi wrthym ni, fel pe bai dydd Crist yn gyfagos.

3 Na thwyllled neb chwi mewn un modd : oblegyd *ni ddaw y dydd hwnnw* hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a datguddio dyn pechod, mab y golledigaeth :

4 Yr hwn sydd yn gwrthwynebu, ac yn ymddyrc hafu goruwch pob peth a elwir yn Dduw, neu a addolir ; hyd onid yw efe, megis Duw, yn eistedd yn nhehl Duw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

5 Onid cof gennyh chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi ?

6 Ac yr awrhon chwi a wyddoch yr hyn sydd yn attal, fel y datguddier ef yn ei bryd ei hun.

7 Canys y mae dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eisoes : yn unig yr hwn sydd yr awrhon yn attal, *a ettyl* nes ei dynnu ymaith.

8 Ac yna y datguddir yr Anwir *hwnnw*, yr hwn a ddifetha yr Arglwydd ag yspryd ei enau, ac a ddilea â disgleirdeb ei ddyfodiad :

9 *Sef* yr hwn y mae ei ddyfodiad yn ol gweithrediad Satan, gyd â phob nerth, ac arwyddion, a rhyfeddodau gau,

10 A phob dichell anghyfiawnder yn y rhai colledig ; am na dderbyniasant gariad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

11 Ac am hynny y denfyn Duw iddynt hwy amryfusedd cadarn, fel y credont gelwydd :

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirionedd, ond yn ymfoddloni mewn anghyfiawnder.

13 Eithr nyhi a ddylem ddiolch yn wastad i Dduw drosoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegyd i Dduw o'r dechreuad eich ethol chwi i iachawdwriaeth, trwy sancteiddiad yr Yspryd, a ffydd i'r gwirionedd :

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein hefengyl ni, i feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grist.

15 Am hynny, frodyr, sefweh, a deliweh y traddodiadau a ddysgasoch, pa un bynnag ai trwy ymadrodd, ai trwy ein hepistol ni.

16 A'n Harglwydd Iesu Grist ei hun, a Duw a'n Tad, yr hwn a'n carodd ni, ac a roddes i ni ddiddanwch tragwyddol, a gobaitli da trwy ras,

17 A ddiddano eich calonnau chwi, ac a'ch sicrhao ym mhob gair a gweithred dda.

PEN. III.

1 Y mae efe yn deisyfu eu gweddïau hwy drosto ei hun : 3 yn tystiolaethu pa hyder oedd gantho arnynt ; 5 ac yn gweddïo ar Dduw drostyt hwy ; 6 ac yn rhoddi amryw orchymynion ; yn enwedig i ochelyd seguryd, a chymdeithas rhai drwg ; 16 ac yn diweddu trwy weddio, a'u hannerch hwy.

BELLACH, frodyr, gweddïwch drosom ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithâu ;

2 Ac ar ein gwared ni oddi wrth ddynion anhywaith a drygionus : canys nid oes ffydd gan bawb.

3 Eithr ffyddlon yw yr Arglwydd, yr hwn a'ch sicrhâ chwi, ac a'ch ceidw rhag drwg.

4 Ac y mae gennym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bod yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymyn i chwi.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonnau chwi at gariad Duw, ac i ymaros am Grist.

6 Ac yr ydym yn gorchymyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Iesu Grist, dynnu o honoch ymaith oddi wrth bob brawd a'r svdd yn rhodio yn afreolus, ac nid yn ol y traddodiad a dderbyniodd efe gennym ni.

7 Canys chwi a wyddoch eich hunain pa fodd y dylech ein dilyn ni : oblegyd ni buom afreolus yn eich plith chwi,

8 Ac ni fwyttasom fara neb yn rhad ; ond trwy weithio mewn llafur a lludded, nos a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch chwi :

9 Nid o herwydd nad oes gennym awdardod, ond fel y'n rhoddem ein hunain yn siampl i chwi i'n dilyn.

10 Canys pan oeddym hefyd gyd â chwi, hyn a orchymynasom i chwi, Os byddai neb ni fynnai weithio, na chai fwytta chwaith.

11 Canys yr ydym yn clywed fod rhai yn rhodio yn eich plith chwi yn afreolus, heb weithio dim, ond bod yn rhodresgar.

12 Ond i'r cyfryw gorchymyn yr ydym, a'u hannog trwy ein Harglwydd Iesu Grist, ar iddynt weithio trwy lonyddwch, a hwyta eu bara eu hunain.

13 A chwithau, frodyr, na ddiffygiwch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb ufuddhâu i'n gair trwy y llythyr yma, hyspyswch hwnnw ; ac na fydded i chwi gymdeithas ag ef, megis y cywilyddio efe.

15 Er hynny na chymmerwch ef megis gelyn, eithr cynghlorwch ef fel brawd.

16 Ac Arglwydd y tangnefedd ei hun a roddo i chwi dangnefedd yn wastadol ym mhob modd. Yr Arglwydd a fyddo gyd â chwi oll.

17 Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun ; yr hyn sydd arwydd ym mhob epistol : fel hyn yr ydwyf yn ysgrifenu.

18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist gyd â chwi oll. Amen.

¶ Yr ail at y Thessaloniaid, a ysgrifenydd o Athen.

Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at TIMOTHEUS.

PEN I.

1 Y mae Paul yn dwyn ar gof i Timothëus y swars a roddasai efe iddo, wrth fyned i Macedonia. 5 Iawn arfer a diwedd y gyfraith. 11 Ynghŷlch galw S. Paul i Jnt yn apostol. 20 Am Hymenëus ac Alexander.

PAUL apostol Iesu Grist, yn ol gorchymyn Duw ein Hiachawdwr, a'r Arglwydd Iesu Grist, ein gobaith ;

2 At Timothëus, fy mab naturiol yn y ffydd : Gras, trugaredd, a

thangrefedd oddi wrth Dduw ein Tad, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Megis y deisyfiais arnat aros yn Ephesus, pan aethum i Macedonia, fel y gellit rybuddio rhai na ddysg-ont ddim amgen,

4 Ac na ddalïont ar chwedlau, ac achau anorphen, y rhai sy yn peri cwestiynau yn hytrach nag adeilad- aeth dduwiol, yr hon sydd trwy ffydd; *gwna felly.*

5 Eithr diwedd y gorchymyn yw cariad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd ddiragrith.

6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrdd rhai, ac y troisant heibio at ofer-siarad;

7 Gan ewyllysio bod yn athrawon o'r ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent yn taeru.

8 Eithr nyhi a wyddom mai da *yw* y gyfraith, os arfer dyn hi yn gyfreithlon;

9 Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn y rhoddwyd y gyfraith, eithr i'r rhai digyfraith ac anufudd, i'r rhai an- nuwiol a phechaduriaid, i'r rhai disanctaid a halogedig, i dad-leidd- iaid a man-leiddiaid, i leiddiaid dynion,

10 I butteinwŷr, i wryw-gydwŷr, i ladron dynion, i gelwyddwŷr, i anudonwŷr; ac os oes dim arall yn wrthwyneb i athrawiaeth iachus,

11 Yn ol efengyl gogoniant y bendigedig Dduw, am yr hon yr ymddiriedwyd i mi.

12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm nerthodd i, *sef* Crist Iesu ein Harglwydd, am iddo *fy* nghyfrif yn ffyddlon, gan fy ngosod yn y wein- idogaeth;

13 Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gablwr, ac yn erlidiwr, ac yn dra- haus. Eithr mi a gefais drugaredd, am i mi yn ddiarwybod ei wneuthur trwy anghrediniaeth:

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-amlhaodd gyd â ffydd a chariad, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu.

15 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu pob derbyniad, ddyfod Crist Iesu i'r byd i gadw pechaduriaid; o ba rai pennaf ydwyf fi.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd, fel y dangosai Iesu Crist ynof fi yn gyntaf bob hir- oddef, er siampl i'r rhai a gredant rhag llaw ynddo ef i fywyd tragy- wyddol.

17 Ac i'r Brenhin tragywyddol, anfarwol, anweledig, i'r Duw unig ddoeth, *y byddo* anrhydedd a gogon- iant yn oes oesoedd. Amen.

18 Y gorchymyn hwn yr ydwyf yn ei roddi i ti, *fy* mab Timothëus, yn ol y prophwydoliaethau a gerdd- asant o'r blaen am danat, ar filwrio o honot ynddynt filwriaeth dda,

19 Gan fod gennyf ffydd, a chyd- wybod dda; yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddrylliad am y ffydd:

20 O ba rai y mae Hymenëus ac Alexander; y rhai a roddais i Sa- tan, fel y dysgent na chabient.

PEN. II.

Bod yn iawn gweddïo a diolch dros bob dyn.

9 Pa fodd y dylai gwragedd ymdrosio; 12 nai ydys yn cuniattâu iddynt na dysgu, na bod yn ben: 15 y byddant hwy gadw- edig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os hwy a arhosant yn y ffydd.

CYNGHORI yr ydwyf am hynny, ym mlâen pob peth, fod ymbiliau, gweddïau, deisyf- iadau, a thalu diolch, dros bob dyn;

2 Dros frenhinoedd, a phawb sy mewn goruchafiaeth; fel y gallom ni fyw yn llonydd ac yn heddychol mewn pob duwioldeb ac onest- rwydd.

3 Canys hyn sydd dda a chymmer- adwy ger bron Duw ein ceidwad;

4 Yr hwn sydd yn ewyllysio bod pob dyn yn gadwedig, a'u dyfod i wybodaeth y gwirionedd.

5 Canys un Duw sydd, ac un cyf- ryingwr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn Crist Iesu;

6 Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn bridwerth dros bawb, i'w dystiol- aethu yn yr amseroedd priod

7 I'r hyn y'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn apostol (y gwir yr *wyf* yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd) yn athraw y Cenhedloedd mewn ffydd a gwirionedd.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio

i'r gwŷr weddio ym mhob man, gan ddyrchafu dwylaw sanctaidd, heb na digder na dadl.

9 Yr un modd hefyd, bod i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwyllder a sobrwydd; nid â gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr,

10 Ond (yr hyn sydd yn gweddu i wragedd a fo yn profesu duw-ioldeb) â gweithredoedd da.

11 Dysged gwraig mewn distawrwydd gyd â phob gostyngedd-rwydd.

12 Ond nid wyf yn cenhadu i wraig athrawiaethu, nac ymawdurdodi ar y gwr, eithr bod mewn distawrwydd.

13 Canys Adda a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

14 Ac nid Adda a dwyllwyd; eithr y wraig, wedi ei thwylo, oedd yn y camwedd.

15 Etto cadwedig fydd wrth ddwyn plant, os arhosant hwy mewn ffydd, a chariad, a sancteiddrwydd, ynghŷd â sobrwydd.

PEN. III.

a Cynheddfau esgobion, a diaconiaid, a'u guragedd; 14 a phaham y mae yr apostol yn ysgrifenu y pethau hyn at Timothëus. 15 Ynghŷlch yr eglwys, a'r gwirionedd a ddysgir ynddi.

GWIR yw y gair, Od yw neb yn chwennych swydd esgob, gwaith da y mae yn ei chwennych.

2 Rhaid gan hyuny i esgob fod yn ddiargyhoedd, yn wr un wraig, yn wyladwrus, yn sobr, yn weddaidd, yn llettengar, yn athrawaidd;

3 Nid yn win-gar, nid yn daraw-ŷdd, nid yn budr-elwa; eithr yn dirion, yn anymladdgar, yn ddiarian-gar;

4 Yn llywodraethu ei dŷ ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn ufudd-dod, ynghŷd â phob onest-rwydd;

5 (Oblegyd oni fedr un lywodraethu ei dŷ ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros eglwys Duw?)

6 Nid yn newyddian yn y ffydd, rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i ddamnedigaeth diafol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef

hefyd gael tystiolaeth dda gan y rhai oddi allan; rhag iddo syrthio i waradwydd, ac i fagl diafol.

8 Rhaid i'r diaconiaid yr un ffunud *fod* yn onest; nid yn ddau-eiriog, nid yn ymrôl i win lawer, nid yn budr-elwa;

9 Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwybod bur.

10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf; yna gwasanaethant swydd diaconiaid, os byddant ddiargyhoedd.

11 *Y mae yn rhaid i'w gwragedd* yr un modd *fod* yn onest, nid yn enllibaidd, yn sobr, yn ffyddlon ym mhob peth.

12 Bydded y diaconiaid yn wŷr un wraig, yn llywodraethu eu plant a'u tai eu hunain yn dda.

13 Canys y rhai a wasanaethant swydd diaconiaid yn dda, ydynt yn ymhill iddynt eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd sydd yng Nghrist Iesu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu hysgrifenu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hir, fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid i ti ymddwyn yn nhŷ Duw, yr hwn yw eglwys y Duw byw, colofn a sylfaen y gwirionedd.

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioledeb; Duw a ymddangosodd yn y cnawd, a gyfiawnhawyd yn yr Yspryd, a welwyd gan angylion, a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

PEN. IV.

1 Y mae efe yn prophwydo ymadawiad oddi wrth y ffydd, yn yr amseroedd diweddaf: 6 ac er mwyn na byddai i Timothëus ballu yn ei swydd, y mae efe yn rhoi iddo amryr gynghorion ynghŷlch hynny.

AC y mae yr Yspryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amseroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i ysprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid;

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwybod eu hunain wedi ei serio â haiarn poeth;

1 TIMOTHEUS, V.

3 Yn gwahardd priodi, *ac yn erchi* ymattal oddi wrth fwydydd, y rhai a greodd Duw i'w derbyn, trwy roddi diolch, gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenant y gwirionedd.

4 Oblegyd *y mae* pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid oes dim i'w wrthod, os cymmerir trwy dalu diolch :

5 Canys y mae wedi ei sancteiddio gan air Duw a gweddi.

6 Os gosodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weinidog da i Iesu Grist, wedi dy fagu y'ngeiriau y ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynaist.

7 Eithr gâd heibio halogedig a gwrachiaidd chwedlau, ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys i ychydig y mae ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb sydd fuddiol i bob peth, a chanddi addewid o'r bywyd *y sydd* yr awrlhon, ac o'r hwn a fydd.

9 Gwir *yw* y gair, ac yn haeddu pob derbyniad.

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwaradwyddo; o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, yr hwn yw Achubydd pob dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymyn a dysg.

12 Na ddiystyred neb dy ieuengctid di; eithr bydd yn ensampl i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yspryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, glŷn wrth ddarllen, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.

14 Nac esgeulusa y dawn sydd ynot, yr hwn a rodded i ti trwy brophwydoliaeth, gyd ag arddodiad dwylaw yr henuriaeth.

15 Myfyria ar y pethau hyn, *ac* yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnydd yn eglur i bawb.

16 Gwylia arnat dy hun, ac ar yr athrawiaeth; aros ynddynt: canys os gwnai hyn, ti a'th gedwi dy hun a'r rhai a wrandawant arnat.

PEN. V.

iaid. 23 Cynghor ynghŷlch iechyd Timotheus. 24 Bod pechodau rhai yn mynd o'r blaen i farn, a'r eiddo eraill yn canlyn.

NA cherydda hynafgwr, eithr cynghora *ef* megis tad; a'r rhai ieuainge, megis brodyr;

2 Yr hen wragedd, megis mam-mau; y rhai ieuainge, megis chwïorydd, gyd â phob purdeb.

3 Anrhydedda y gwragedd gweddwon, y rhai sy wir-weddwon.

4 Eithr o bydd un weddw ag iddi blant neu wryon, dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref, a thalu y pwyth i'w rhieni: canys hynny sydd dda a chymmeradwy ger bron Duw.

5 Eithr yr hon sydd wir-weddw ac unig, sydd yn gobeithio yn Nuw, ac yn parhâu mewn ymbiliau, a gweddiâu, nos a dydd.

6 Ond yr hon sydd drythyll, a fu farw, er ei bod yn fyw.

7 A gorchymyn y pethau hyn, fel y byddont ddiargyhoedd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod dros yr eiddo, ac yn enwedig ei deulu, efe a wadodd y ffydd, a gwaeth yw nâr diffydd.

9 Na ddewiser yn weddw *un* a fo dan driugein-mlwydd oed, yr hon fu wraig i un gwr;

10 Yn dda ei gair am weithred-oedd da: os dygodd hi blant i fynu, os bu letteugar, o golchodd hi draed y saint, o chynnorthwyodd hi y rhai cystuddiol, o dilynodd hi bob gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwon ieuainge: canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn erbyn Crist, priodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd y maent yn dysgu *bod* yn segur, gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ; ac nid yn segur yn unig, ond hefyd yn wag-siaradus, ac yn rhodresgar, gan adrodd pethau nid ynt gymmwys.

14 Yr wyf yn ewyllysio gan hynny i'r rhai ieuainge briodi, planta, gwarchod y tŷ, heb roi dim achlysur i'r gwrthwynebwyr i ddi-fenwi.

¹ Rheolau i'w dilyn wrth geryddu. ⁴ Yng-
hŷlch gwragedd gweddwon, 17 a herur-

15 Canys y mae rhai eisoes wedi gwyro ar ol Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffyddlon, *wragedd* gweddwon, cyn-northwyant hwynt, ac na phwyser ar yr eglwys; fel y gallo hi ddiwallu y gwir-weddon.

17 Cyfrifer yr henuriaid sy yn llywodraethu yn dda, yn deilwng o barch dauddyblyg; yn enwedig y rhai sy yn poeni yn y gair a'r athrawiaeth.

18 Canys y mae yr ysgrythyr yn dywedyd, Na chau safn yr *ŷch* sydd yn dyrnu yr *ŷd*: ac, *Ŷ mae* y gweithiwr yn haeddu ei gyflog.

19 Yn erbyn henuriad na dderbyn achwyn, oddieithr dan ddau neu dri o dystion.

20 Y rhai sy yn pechu, cerydda y'ngŵydd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill

21 Gorchymyn yr ydwyf ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, a'r etholedig angylion, gadw o honot y pethau hyn heb ragfarn, heb wneuthur dim o gyd-bartiaeth.

22 Na ddod ddwylaw yn ebrwydd ar neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac *ŷf* ddwfr yn hwy; eithr arfer ychydig win, er mwyn dy gylla, a'th fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion sydd amlwg o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn; eithr rhai sydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr un ffunud hefyd y mae gweithredoedd da yn amlwg o'r blaen; a'r rhai sydd amgenach, ni's gellir eu cuddio.

PEN. VI.

1 *Dyled gweision i'w meistraid.* 3 *Am ochelyd athrawon newydd.* 6 *Duwioldeb sydd elw mawr:* 10 *a chwant arian ydyw gwreiddyn pob drwg.* 11 *Beth a ddylai Timotheus ei ochelyd, a'i ddilyn:* 17 *am ba beth yr oedd iddo rybuddio y cyfoethogion.* 20 *Am gadw yr athrawiaeth iawn, a gochelyd siaradach ofer.*

CYNNIFER ag sy wasanaeth-wŷr dan yr iau, tybiant eu meistraid eu hun yn deilwng o bob anrhydedd; fel na chabler enw Duw, a'i athrawiaeth *ef*.

2 A'r rhai sy â meistraid ganddynt

yn credu, na ddiystyrant *hwynt*, o herwydd eu bod yn frodyr; eithr yn hytrach gwasanaethant *hwynt*, am eu bod yn credu, ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r lesâd. Y pethau hyn dysg, a chynghora.

3 Od oes neb yn dysgu yn amgenach, ac heb gyttuno ag iaclus eiriau ein Harglwydd Iesu Grist, ac â'r athrawiaeth sydd yn ol duwioldeb;

4 Chwyddo y mae, lieb wybod dim, eithr amhwylo ynghŷlch cwestiynau, ac ymryson ynghŷlch geiriau; o'r rhai y mae cynfigen, ymryson, cableddau, drwg-dybiau, yn dyfod.

5 Cyndyn ddadleu dynion llygredig eu meddwl, heb fod y gwirionedd ganddynt; yn tybied mai elw yw duwioldeb: cilia oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw duwioldeb gyd â boddlonrwydd.

7 Canys ni ddygasom ni ddim i'r byd, *ac eglur yw* na allwn ddwyn dim allan chwaith.

8 Ac o bydd gennym ymborth a dillad, ymfoddlonwn ar hynny.

9 Ond y rhai *sydd* yn ewyllysio ymgyfoethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynyd a niweidiol, y rhai sy yn boddi dynion i ddinystyr a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pob drwg yw arian-garwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd, ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o ofidiau.

11 Eithr tydi, gwr Duw, gochel y pethau hyn; a dilyn gyfiawnder, duwioldeb, ffydd, cariad, amynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd; cymmer afael ar y bywyd tragwyddol; i'r hwn hefyd y'th alwyd, ac y profesaist broffes dda ger bron llawer o dystion.

13 Yr ydwyf yn gorchymyn i ti ger bron Duw, yr hwn sydd yn bywhâu pob peth, a *cher bron* Crist Iesu, yr hwn dan Pontius Pilat a dystiodd broffes dda;

14 Gadw o honot y gorchymyn *hwn* yn ddifeius, yn ddiargyhoedd, hyd ymddangosiad ein Harglwydd Iesu Grist:

15 Yr hwn yn ei amserau priod a ddengys y bendigedig a'r unig Bennaeth, Brenhin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi;

16 Yr hwn yn unig sydd ganddo anfarwoldeb, *sydd* yn trigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto, yr hwn ni's gwelodd un dyn, ac ni's dichon ei weled: i'r hwn y *byddo* anrhydedd a gallu tragwyddol. Amen.

17 Gorchymyn i'r rhai sydd o-ludog yn y byd yma, na byddont uchel feddwl, ac na obeithiont mewn golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn sydd yn helaeth yn rhoddi i ni bob peth i'w mwynhau:

18 Ar iddynt wneuthur daioni, ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fod yn hawdd ganddynt roddi a chyfrannu;

19 Yn trysori iddynt eu hunain sail dda erbyn yr amser sydd ar ddyfod, fel y caffont afael ar y bywyd tragwyddol.

20 O Timothëus, cadw yr hyn a roddwyd i'w gadw attat, gan droi oddi wrth halogedig ofer-sain, a gwrthwyneb gwybodaeth, a gam-enwir *felly*:

21 Yr hon tra yw rhai yn ei phroffesu, hwy a gyfeiliornasant o ran y ffydd. Gras *fyddo* gyd â thi. Amen.

¶ Y cyntaf at Timothëus a ysgrifenyddwyd o Laodicea, yr hon yw prifddinas Phrygia Pacatiana.

Ail Epistol PAUL yr Apostol, at TIMOTHEUS.

PEN. I.

1 Serch Paul tu ag at Timothëus; 5 a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timothëus, ac yn ei fam, a'i nain: 6 ei annog ef i gyffrô rhoddiad Duw oedd ynddo ef; 8 i fod yn ddi-anwadal, ac yn ddi-oddefgar mewn erlid: 13 ac i burhau yn y wir athrawiaeth a ddysgasai ganddo ef. 15 Yng-hŷlch Phygêlus a Hermogenes, a chlod Onesiphorus.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewylllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn sydd yng Nghrist Iesu,

2 At Timothëus, *fy* mab anwyl: Gras, trugaredd, a thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 Y mae gennyf ddiolch i Dduw, yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor ddibaid y mae gennyf goffa am danat ti yn fy ngweddiau nos a dydd:

4 Gan fawr-ewyllysio dy weled, gan gofio dy dagrau, fel y'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm cof y ffydd ddiffuant sydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac

yn dy fam Eunice; a diammeu gennyf ei bod ynot tithau hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffâu, i ail-ennyn dawn Duw, yr hwn sydd ynot trwy arddodiad fy nwyllaw i.

7 Canys ni roddes Duw i ni yspyd ofn; ond *yspydd* nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny na fydded arnat gwilydd o dystiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finnau ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gystudd â'r efengyl, yn ol nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth sanctaidd, nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond yn ol ei arfaeth ei hun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni yng Nghrist Iesu, cyn dechreu y byd,

10 Eithr a eglurwyd yr awrhon trwy ymddangosiad ein Hiachawdwr Iesu Grist, yr hwn a ddiddymmodd angau, ac a ddug fywyd ac anlygredigaeth i oleuni trwy yr efengyl:

11 I'r hon y'm gosodwyd i yu

bregethwr, ac yn apostol, ac yn athraw y Cenhedloedd.

12 Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn : ond nid oes arnaf gywilydd : canys mi a wn i bwy y credais ; ac y mae yn ddi-ammeu gennyf ei fod ef yn abl i gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 Bydded gennyf ffurf yr ymad-roddion iachus, y rhai a glywaist gennyf fi, yn y ffydd a'r cariad sydd yng Nghrist Iesu.

14 Y peth da a rodded i'w gadw attat, cadw trwy yr Yspryd Glân, yr hwn sydd yn preswyllo ynom.

15 Ti a wyddost hyn, ddarfed i'r rhai oll sydd yn Asia droi oddi wrthyf fi ; o'r sawl y mae Phygêlus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i dŷ Onesiphorus ; canys efe a'm llonnodd i yn fynych, ac nid oedd gywilydd ganddo fy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, efe a'm ceisiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd yn y dydd hwnnw : a maint a wnaeth efe o wasanaeth yn Ephesus, goreu y gwyddost ti.

PEN. II.

1 *Ei annog ef i ddianwadalwch, ac i barhâu ; ac i wneuthur rhan gweinidog ffyddlon yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Dduw yn iawn, a gochelyd siaradach ofer.* 17 *Am Hymenêus a Philetus.* 19 *Bod sylfaen yr Arglwydd yn sicr.* 22 *Y mae yn dysgu iddo beth sydd i'w ochelyd, ac i'w ddilyn ; a pha fodd y gweddai i weinidog yr Arglwydd ymddwyn.*

TYDI gan hynny, fy mab, ymertha yn y gras sydd yng Nghrist Iesu.

2 A'r pethau a glywaist gennyf trwy lawer o dystion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant gymmwys i ddysgu eraill hefyd.

3 Tydi gan hynny goddef gystudd, megis milwr da i Iesu Grist.

4 Nid yw neb a'r sydd yn milwr-io, yn ymrwystro â negesenau y bywyd *hwn* ; fel y rhyngo fodd i'r hwn a'i dewisodd yn filwr.

5 Ac od ymdrech neb hefyd, ni choronir ef onid ymdrech yn gyfreithlon.

6 Y llafurwr sydd yn llafurio, sydd raid iddo yn gyntaf dderbyn y ffrwythau.

7 Ystyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd ; a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhob peth.

8 Cofia gyfodi Iesu Grist o had Dafydd, o feirw, yn ol fy efengyl i :

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cystudd hyd rwymau, fel drwgweithredwr ; eithr gair Duw ni's rhwymir.

10 Am hynny yr ydwyf yn goddef pob peth er mwyn yr etholedigion, fel y gallent lwythau gael yr iachawdwriaeth sydd yng Nghrist Iesu, gyd â gogoniant tragwyddol.

11 Gwir *yw* y gair : Canys os buom feirw gyd ag ef, byw fyddwn hefyd gyd ag *ef* :

12 Os dioddefwn, ni a deyrnaswn gyd ag *ef* : os gwadwn *ef* yntau hefyd â'n gwad ninnau :

13 Os *ym* ni heb gredu, *etto* y mae efe yn aros yn ffyddlon : ni's gall efe ei wadu ei hun.

14 Dwg y pethau hyn ar gof, gan orchymyn ger bron yr Arglwydd, na byddo iddynt ymryson ynghylch geiriau, *yr hyn* nid yw fuddiol i ddim, *ond* i ddadymchwelyd y gwrandawŷr.

15 Bydd ddyfal i'th osod dy hun yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr difell, yn iawn-gyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond halogedig ofer-sain, gochel : canys cynnyddu a wnant i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadrodd hwy a ysa fel cancr : ac o'r cyfryw rai y mae Hymenêus a Philetus ;

18 Y rhai o ran y gwirionedd a gyfeiliornasant, gan ddywedyd ddarfed yr adgyfodiad eisoes ; ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai.

19 Eithr y mae cadarn sail Duw yn sefyll, a chanddo y sel hon ; Yr Arglwydd a edwyn y rhai sydd eiddo ef : A, Phob un sydd yn

enwi enw Crist, ymadawed oddi wrth anghyfiawider.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig lestri o aur ac a arian, ond hefyd o bren ac o bridd; a rhai i barch, a rhai i ammharch.

21 Pwy bynnag gan hynny a'i glanhao ei hun oddi wrth y pethau hyn, efe a fydd yn llestr i barch, wedi ei sancteiddio ac yn gymmwys i'r Arglwydd, wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

22 Ond chwantau ieuengetid, ffo oddi wrthyt: a dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangnefedd, gyd â'r rhai sy yn galw ar yr Arglwydd o galon bur.

23 Eithr gochel ynfyd ac annysgedig gwestiynau, gan wybod eu bod yn magu ymrysonau.

24 Ac ni ddylai gwas yr Arglwydd ymryson; ond bod yn dirion wrth bawb, yn athrawus, yn ddi-oddefgar,

25 Mewn addfwynder yn dysgu y rhai gwrthwynebus; i edrych a roddo Duw iddynt hwy ryw amser edifeirwch i gydnabod y gwirionedd;

26 A bod iddynt ddyfod i'r iawn allan o fagl diafol, y rhai a ddelid ganddo wrth ei ewyllys ef.

PEN. III.

1 *Y mae yn ei rybuddio ef am amseroedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelynyion y gwirionedd: 10 yn ei osod ei hun yn siampl iddo; 16 ac yn canmol yr ysgrhythyr lân.*

GWYBYDD hyn hefyd, y daw amseroedd enbyd yn y dyddiau diweddfaf.

2 Canys bydd dynion â'u serch aruynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymfrostwŷr, yn feilchion, yn gablwŷr, yn anufuddion i rieni, yn anniolchgar, yn annuwiol,

3 Yn angharedig, yn torri cyf-ammud, yn enllibaidd, yn anghymhesur, yn anfwyn, yn ddi-serch i'r rhai da,

4 Yn fradwŷr, yn waed-wŷllt, yn chwyddedig, yn caru melyschwant yn fwy nag yn caru Duw;

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr wedi gwadu ei grym hi: â'r thai hyn gochel di.

6 Canys o'r rhai hyn y mae y rhai sy yn ymlusgo i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau,

7 Yn dysgu bob amser, ac heb allu dyfod un amser i wybodaeth y gwirionedd.

8 Eithr megis y safodd Iannes a Iambres yn erbyn Moses, felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd; dynion o feddwl llygredig, yn anghymeradwy o ran y ffydd.

9 Eithr nid ant rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

10 Eithr ti a lwyr-adwaenost fynysgeidiaeth, fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hir-ymaros, cariad, amynedd,

11 Yr erlidiau, y dioddefiadau, y rhai a ddigwyddasant i mi yn Antiochia, yn Iconium, yn Lystra, pa erlidiau a ddiodeffais: eithr oddi wrthyt oll y'm gwaredodd yr Arglwydd.

12 Ië, a phawb a'r sy yn ewyllysiu byw yn dduwiol yng Nghrist Iesu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyllwŷr a ant rhagddynt waethwaeth, gan dwyllo, a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddysgaist, ac a ymddiriedwyd i ti am danynt, gan wybod gan bwy y dysgaist;

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr ysgrhythyr lân, yr hon sydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i iachawdwriaeth, trwy y ffydd sydd yng Nghrist Iesu.

16 Yr holl ysgrhythyr sydd wedi ei rhoddi gan ysprydoliaeth Duw, ac sydd fuddiol i athrawiaethu, i argyhoeddi, i geryddu, i hyfforddi mewn cyfiawnder:

17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei berffeithio i bob gweithred dda.

PEN. IV.

1 *Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddwyllo i gwrthdaro ei swydd: 6 yn ei rybuddio nesed oedd ei farwolaeth ef: 9 yn ewyllysiu iddo ddyfod atto ef ar fyrder; 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelyd Alexan-*

der y gôf. 16 Yn dangos iddo beth a ddi-gwyddasai iddo wrth ei ateb cyntaf: 19 ac ar ol hynny y mae efe yn dibennu.

YR ydwyf fi gan hynny yn gor-chymyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, yr hwn a tarna y byw a'r meirw yn ei ymddangosiad a'i deyrnas;

2 Pregetha 'r gair; bydd daer, mewn amser, allan o amser; argyhoedda, cerydda, annog gyd â phob hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amser pryd na ddiodeffont athrawiaeth iachus; eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino;

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac at chwedlau y troant.

5 Eithr gwylia di ym mhob peth, dioddef adfyd, gwna waith efangylwr, cyflawna dy weinidogaeth.

6 Canys myfi yr awrhon a aberthir, ac amser fy ymddattodiad i a nesaodd.

7 Mi a ymdrechais ymdrech dëg, mi a orphenais fy ngyrfa, mi a gedwais y ffydd.

8 O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnnw: ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef.

9 Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn ebrwydd:

10 Canys Demas a'm gadawodd, gan garu y byd presennol, ac a aeth ymaith i Thessalonica; Crescens i Galatia, Titus i Ddalmatia.

11 Luc yn unig sydd gyd â mi. Cymmer Marc, a dwg gyd â thi: canys buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth.

12 Tychicus hefyd a ddanfonais i Ephesus.

13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â Charpus, pan ddelych, dwg gyd â thi, a'r llyfrau, yn enwedig y memrwn.

14 Alexander y gôf copr a wnaeth i mi ddrygau lawer: taled yr Arglwydd iddo yn ol ei weithredoedd.

15 Yr hwn hefyd gochel dithau; canys efe a safodd yn ddirfawr yn erbyn ein hymadroddion ni.

16 Yn fy ateb cyntaf ni safodd neb gyd â mi, eithr pawb a'm gadawsant: *mi a archaf ar Dduw* na's cyfrifer iddynt.

17 Eithr yr Arglwydd a safodd gyd â mi, ac a'm nerthodd; fel trwof fi y byddai y pregethiad yn llawn hyspys, ac y clywai yr holl Genhedloedd: ac mi a waredwyd o enau y llew.

18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag pob gweithred ddrwg, ac a'm ceidw i'w deyrnas nefol: i'r hwn y byddo gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

19 Annerch Prisca ac Acwila, a theulu Onesiphorus.

20 Erastus a arhosodd yn Corinth: ond Trophimus a adewais ym Miletum yn glaf.

21 Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gauaf. Y mae Eubulus yn dy annerch, a Phudens, a Linus, a Chludia, a'r brodyr oll.

22 Yr Arglwydd Iesu Grist *fydda* gyd â'th yspryd di. Gras *fyddo* gyd â chwi. Amen.

¶ Yr ail *epistol* at Timothëus, yr esgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys yr Ephesiaid, a ysgrif-enwyd o Rufain, pan ddygwyd Paul yr ail waith ger bron Cæsar Nero.

Epistol PAUL yr Apostol, at TITUS.

PEN. I.

5 I ba beth y gadawodd Paul Titus yn Creta.

6 Pa gynheddfau a dylai fod mewn eglwyswyr. 11 Rhaid yw cau safnau y rhai a ddysgant y pethau ni ddylent. 12 a pha fath wfr ydynt.

PAUL gwas Duw, ac apostol Iesu Grist, yn ol ffydd ethol-edigion Duw, ac adnabyddiaeth y gwirionedd, yr hon sydd yn ol duw-ioldeb;

2 I obaith bywyd tragywyddol, yr hon a addawodd y digelwyddog Dduw cyn dechreu y byd ;

3 Eithr mewn amseroedd priodol efe a eglurhaodd ei air trwy bregethu, am yr hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ol gorchymyn Duw ein Hiachawdwr ;

4 At Titus, *fy* mab naturiol yn ol y ffydd gyffredinol : Gras, trugaredd, a thangnefedd oddi wrth Dduw Dad, a'r Arglwydd Iesu Grist ein Hiachawdwr ni.

5 Er mwyn hyn y'th adewais yn Creta, fel yr iawn drefnit y pethau sy yn ol, ac y gosodit henuriaid ym mhob dinas, megis yr ordeiniais i ti.

6 Os yw neb yn ddiargyhoedd, yn wr un wraig, a chanddo blant ffyddlon, heb gael y gair o fod yn afradlon, neu yn anufudd :

7 Canys rhaid i esgob fod yn ddiargyhoedd, fel goruchwyliwr Duw ; nid yn gyndyn, nid yn ddigllon, nid yn win-gar, nid yn darawŷdd, nid yn budr-elwa ;

8 Eithr yn lletteugar, yn caru daioni, yn sobr, yn gyfiawn, yn sanctaidd, yn dymherus ;

9 Yn dal yn lew y gair ffyddlon, yn ol yr addysg, fel y gallo gyng-hori yn yr athrawiaeth iachus, ac argyhoeddi y rhai sy yn gwrth-ddywedyd.

10 Canys y mae llawer yn anufudd, yn ofer-siaradus, ac yn dwyllwŷr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r enwaediad :

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu safnau, y rhai sy yn dymchwelyd tai cyfan, gan athrawiaethu y pethau ni ddylid, er mwyn budr elw.

12 Un o honynt hwy eu hunain, un o'u prophwydi hwy eu hunain, a ddywedodd, Y Cretiaid *sydd* bob amser yn gelwyddog, drwg fwyst-filod, boliau gorddiog.

13 Y dystiolaeth hon sydd wir. Am ba achos argyhoedda hwy yn llym, fel y byddont iach yn y ffydd ;

14 Heb ddal ar chwedlau Iuddewaidd, a gorchymynion dynion, yn troi oddi wrth y gwirionedd.

15 Pur yn ddiâu *yw* pob peth i'r rhai pur : eithr i'r rhai halogedig,

a'r di-ffydd, nid pur dim ; eithr halogedig yw hyd yn oed eu meddwl a'u cydwythod hwy.

16 Y maent yn profesu yr adwaenant Dduw ; eithr ar weithredoedd *ei* wadu y maent, gan fod yn ffaidd, ac yn anufudd, ac at bob gweithred dda yn anghymeradwy.

PEN. II.

¹ *Y mae efe yn hyfforddi Titus yn ei athrawiaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rhan gweision, a phob math a'r Gristianogion.*

EITHR ilafara di y pethau a weddo i athrawiaeth iachus :

2 Bod o'r hynaf-gwŷr yn sobr, yn onest, yn gymhesur, yn iach yn y ffydd, y'nghariad, mewn amynedd :

3 *Bod* o'r hynaf-wragedd yr un ffunud mewn ymddygiad fel y gweddai i sancteiddrwydd ; nid yn enllibaidd, nid wedi ymrô i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o ddaioni :

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuangc yn bwylllog, i garu eu gwŷr, i garu eu plant,

5 Yn sobr, yn bur, yn gwarchad gartref, yn dda, yn ddarostyngedig i'w gwŷr priod, fel na chabler gair Duw.

6 Y gwŷr ieuangc yr un ffunud cynghora i fod yn sobr ;

7 Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn ensampl i weithredoedd da : *a dangos* mewn athrawiaeth anlygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb ;

8 Ymadrodd iachus yr hwn ni aller beio arno ; fel y bydd i'r hwn *sydd* yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg i'w ddywedyd am danoch chwi.

9 *Cynghora* weision i fod yn ddarostyngedig i'w meistrad eu hun, *ac* i ryngu bodd *iddynt* ym mhob peth ; nid yn gwrth-ddywedyd :

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da ; fel yr harddant athrawiaeth Duw ein Hiachawdwr ym mhob peth.

11 Canys ymddangosodd gras Duw, yr hon sydd yn dwyn iachawdwriaeth i bob dyn ;

12 Gan ein dysgu ni i wadu an-nuwioldeb a chwantau bydol, a byw

yn sobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduw-
iol, yn y byd sydd yr awrhon ;

13 Gan ddisgwyl am y gobaith
gwynfydedig, ac ymddangosiad go-
gniant y Duw mawr, a'n Hiach-
awdwr Iesu Grist :

14 Yr hwn a'i rhoddes ei hun
drosom, i'n prynu ni oddi wrth bob
anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun
yn bobl briodol, awyddus i weith-
redoedd da.

15 Y pethau hyn llafara a chyng-
hora, ac argyhoedda gyd â phob
awdurdod. Na ddiystyred neb di.

PEN. III.

¹ *Y mae Paul yn hyfforddi Titus pa bethau
a ddysg, a pha bethau ni ddysg efe idd-
ynt. 10 Am ochelyd heretic cyndyn. 12
Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pha
bryd, y deuai atto ef; ac felly y mae yn
dibennu.*

DWG ar gof iddynt fod yn ddar-
ostyngedig i'r tywysogaethau
a'r awdurdodau, fod yn ufudd, fod
yn barod i bob gweithred dda,

2 Bod heb gablu neb, yn anym-
laddgar, yn dirion, gan ddangos
pob addfwynder tu ag at bob dyn.

3 Canys yr oeddym ninnau hefyd
gynt yn annoethion, yn anufudd, yn
cyfeiliorni, yn gwasanaethu chwanta-
u ac amryw felyswedd, gan fyw
mewn drygioni a chynfigen, yn ddi-
gasog, yn casâu ein gilydd.

4 Eithr pan ymddangosodd daioni
a chariad Duw ein Hachubwr tu ag
at ddyn,

5 Nid o weithredoedd cyfiawnder
y rhai a wnaethom ni, eithr yn
ol ei drugaredd yr achubodd efe
nyni, trwy olchiad yr adenedigaeth,
ac adnewyddiad yr Yspryd Glân ;

6 Yr hwn a dywalltodd efe arnom
ni yn helaeth, trwy Iesu Grist ein
Hiachawdwr :

7 Fel, gwedi ein cyfiawnhâu trwy
ei ras ef, y'n gwneid yn etifeddion
yn ol gobaith bywyd tragwyddol.

8 Gwir *yno* y gair, ac am y peth-
au hyn yr ewyllysiwn i ti fod yn
daer, fel y byddo i'r sawl a gred-
asant i Dduw ofalu ar flaenori mewn
gweithredoedd da. Y pethau hyn
sydd dda a buddiol i ddynion.

9 Eithr gochel gwestiynau ffol,
ac achau, a chynhennau, ac ymry-
sonau ynghylch y ddeddf : canys an-
buddiol ydynt ac ofer.

10 Gochel y dyn a fyddo heretic,
wedi un ac ail rhybudd :

11 Gan wybod fod y cyfryw un
wedi ei wrydroi, ac yn pechu, gan
fod yn ei ddamnio ei hunan.

12 Pan ddanfonwyf Artemas at-
tat, neu Tychicus, bydd ddyfal i
ddyfod ataf i Nicopolis : canys *yno*
yr arfaethais auafu.

13 Hebrwng Zenas y cyfrethiwr,
ac Apòlos, yn ddiwyd ; fel na byddo
arnynt eisiau dim

14 A dysged yr eiddom ninnau
flaenori mewn gweithredoedd da i
angenrheidiau, fel na byddont yn
ddiffwrwth.

15 Y mae yr holl rai sy gyd â mi
yn dy annerch. Annerch y rhai sy
yn ein caru ni yn y ffydd. Gras
fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr esgob cyntaf a
ddewiswyd ar eglwys y Cret-
iaid, yr ysgrifenyd o Nico-
polis ym Macedonia.

Epistol S. PAUL at PHILEMON.

¹ *Y mae yn wjch gantho ef glywed am ffydd
a chariad Philemon; 9 ac yn dymuno
arno faddeu i'w was Onesimus; 12 a'i
gymmeryd ef adref yn garedig drachefn.*

PAUL carcharor Crist Iesu, a'r
brawd Timothëus, at Phil-
emon ein hanwylyd, a'n cyd-weith-
iwr,

2 Ac at Apphia ein hanwylyd, ac
at Archippus ein cyd-filwr, ac at yr
eglwys sydd yn dy dŷ di.

3 Gras i chwi, a thangnefedd,
oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arg-
lwydd Iesu Grist.

4 Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan

HEBREAID, I.

wneuthur coffa am danat yn was-
tadol yn fy ngweddïau,

5 Wrth glywed dy gariad, a'r
ffydd sydd gennynt tu ag at yr Arg-
lwydd Iesu, a thu ag at yr holl saint;

6 Fel y gwneuer cyfranniad dy
ffydd di yn nerthol, trwy adnabod
pob peth daionus, a'r sydd ynoch
chwi yng Nghrist Iesu.

7 Canys y mae gennym lawer o
lawenydd a diddanwch yn dy gariad
di, herwydd bod amysgaroedd y
saint wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd paham, er bod
gennyf hyfdra lawer yng Nghrist, i
orchymyn i ti y peth sydd weddus;

9 Etto o ran cariad yr ydwyf yn
hytrach yn attolwg, er fy mod yn
gyfryw un a Phaul yr hynaf-gwr, ac
yr awrhon hefyd yn garcharor Iesu
Grist.

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros
fy mab Onesimus, yr hwn a genhed-
lais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt *a fu* i ti yn
anfuddiol, ond yr awrhon yn fuddiol
i ti ac i minnau hefyd;

12 Yr hwn a ddanfonais dra-
chefn: a derbyn dithau ef, yr hwn
yw fy amysgaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn
ewyllysio ei ddal gyd â mi, fel
drosot ti y gwasanaethai efe fi yn
rhwymau yr efengyl.

14 Eithr heb dy feddwl di ni
ewyllysiais wneuthur dim; fel na
byddai dy ddaioni di megis o ang-
enrhaid, ond o fodd.

15 Canys ysgatfydd er mwyn
hyn yr ymadawodd dros amser,

fel y derbynit ef yn dragywydd;

16 Nid fel gwas bellach, eithr
uwch law gwas, yn frawd anwyl, yn
enwedig i mi; eithr pa faint mwy i
ti, yn y cnawd ac yn yr Arglwydd
hefyd?

17 Os wyt ti gan hynny yn fy
nghymmeryd i yn gydymmaith,
derbyn ef fel myfi.

18 Ac os gwnaeth efe ddim cam
â thi, neu *os yw* yn *dy* ddyled, cyfrif
hynny arnaf fi;

19 Myfi Paul a'i hysgrifenais â'm
llaw fy hun, myfi a'i talaf: fel na
ddywedwyf wrthyt, dy fod yn fy
nyled i ym mhellach am danat dy
hun hefyd.

20 Iê, frawd, gâd i mi di fwynhâu
di yn yr Arglwydd: llonna fy ym-
ysgaroedd i yn yr Arglwydd.

21 Gan hyderu ar dy ufudd-dod,
yr ysgrifenais attat, gan wybod y
gwnai, iê, fwy nag yr wyf yn ei
ddywedyd.

22 Heb law hyn hefyd, parottoa
i mi letty: canys yr ydwyf yn
gobeithio trwy eich gweddïau chwi
y rhoddir fi i chwi.

23 Y mae yn dy annerch, Epa-
phras, fy nghyd-garcharor yng
Nghrist Iesu;

24 Marc, Aristarchus, Demas,
Luc, fy nghyd-weithwyr.

25 Gras ein Harglwydd Iesu
Grist *fyddo* gyd â'ch yspryd chwi.
Amen.

¶ At Philemon yr ysgrifenwyd
o Rufain, gyd â'r gwas Onesi-
mus.

Epistol PAUL yr Apostol, at yr HEBREAID.

PEN. I.

¹ *Duw yn y dyddiau diweddaf a lafarodd
wrthym ni trwy ei Fab ei hun: 4 yr hwn,
o ran ei berson a'i swydd, sydd yn rhagori
ar yr angylion. 14 Swydd yr angylion.*

DUW, wedi iddo lafaru lawer
gwaith, a llawer modd, gynt
wrth y tadau trwy y prophwydi, yn

y dyddiau diweddaf hyn a lafarodd
wrthym ni yn ei Fab;

2 Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd
pob peth, trwy yr hwn hefyd y
gwnaeth efe y bydoedd:

3 Yr hwn, *ac* efe yn ddisgleirdeb
ei ogoniant *ef*, ac yn wir lun ei
berson ef, ac yn cynnal pob peth

trwy air ei nerth, wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei lun, a eisteddodd ar ddeheulaw y Mawredd yn y goruwch-leoedd ;

4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r angylion, o gymmaint ag yr etifeddodd efe enw mwy rhagorol nâ hwynt-hwy.

5 Canys wrth bwy o'r angylion y dywedodd efe un amser, Fy Mab ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais di? A thrachefn, Myfi a fyddaf iddo ef yn Dad, ac efe a fydd i mi yn Fab?

6 A thrachefn, pan yw yn dwyn y Cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd, Ac addoled holl angylion Duw ef.

7 Ac am yr angylion y mae yn dywedyd, Yr hwn sydd yn gwneuthur ei angylion yn ysprydion, a'i weinidogion yn fflam dân.

8 Ond wrth y Mab, Dy orsedd-faingc di, O Dduw, sydd yn oes oesoedd: teyrn-wialen uniondeb yw teyrn-wialen dy deyrnas di.

9 Ti a geraist gyfiawnder, ac a gaseaist anwiredd: am hynny y'th enneiniodd Duw, *sef* dy Dduw di, ag olew gorfoledd tu hwnt i'th gyfeillion.

10 Ac, Tydi yn y dechreuad, Arglwydd, a sylfaenaist y ddaear: a gwaith dy ddwyllaw di yw y nefoedd.

11 Hwynt-hwy a ddarfyddant; ond tydi sydd yn parhâu: a hwynt-nwy oll fel dilledyn a heneiddiant;

12 Ac megis gwisg y plygi di hwynt, a hwy a newidir: ond tydi yr un ydwyt, a'th flynyddoedd ni phallant.

13 Ond wrth ba un o'r angylion y dywedodd efe un amser, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni osodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed?

14 Onid ysprydion gwasanaethgar ydynt hwy oll, wedi eu danfon i wasanaethu er mwyn y rhai a gânt etifeddu iachawdwriaeth?

PEN. II.

¹ Y dylem ni fod yn ufudd i Grist Iesu; 5 gan fod yn wir ganddo ef ei hun gymmeryd ein naturiaeth ni arno, 14 fel yr oedd yn angenrhaid.

AM hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn well ar y pethau a glywsom, rhag un amser i ni eu gollwng hwy i gollu.

2 Canys os bu gadarn y gair a lafarwyd trwy angylion, ac os derbyniodd pob trosedd ac anufuddod gyfiawn daledigaeth;

3 Pa fodd y diangwn ni, os esgeuluswn iachawdwriaeth gymmaint, yr hon, wedi dechreu ei thraethu trwy yr Arglwydd, a sicrhawyd i ni gan y rhai a'i clywsant ef;

4 A Duw hefyd yn cyd-dystiolaethu, trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw nerthoedd, a doniau yr Yspryd Glân, yn ol ei ewyllys ei hun?

5 Canys nid i'r angylion y darostyngodd efe y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym yn llafaru.

6 Eithr un mewn rhyw fan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Pa beth yw dyn, i ti i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ymweled ag ef?

7 Ti a'i gwnaethost ef ychydig is nâ'r angylion; â gogoniant ac anrhydedd y coronaist ti ef, ac a'i gosodaist ef ar weithredoedd dy ddwyllaw:

8 Ti a ddarostyngaist bob peth dan ei draed ef. Canys wrth ddarostwng pob peth iddo, ni adawodd efe ddim heb ddarostwng iddo. Ond yr awrhon nid ydym ni etto yn gweled pob peth wedi eu darostwng iddo.

9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu, yr hwn a wnaed ychydig yn is nâ'r angylion, o herwydd dioddef marwolaeth, wedi ei goroni â gogoniant ac anrhydedd; fel trwy ras Duw y profai efe farwolaeth drws bob dyn.

10 Canys gweddus oedd iddo ef, o herwydd yr hwn y mae pob peth, a thrwy yr hwn y mae pob peth, wedi iddo ddwyn meibion lawer i ogoniant, berffeithio Tywysog eu hiachawdwriaeth hwy trwy ddi-oddefiadan.

11 Canys yr hwn sydd yn sancteiddio, a'r rhai a sancteiddir, o'r un y muent oll. Am ba achos nid yw

gywilyddus ganddo eu galw hwy yn frodyr ;

12 Gan ddywedyd, Myfi a fynegaf dy enw di i'm brodyr ; y'nghanol yr eglwys y'th folaf di.

13 A thrachefn, Myfi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thrachefn, Wele, fi, a'r plant a roddes Duw i mi.

14 Oblegyd hynny, gan fod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, yntau hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r un *pethau* ; fel trwy farwolaeth y dinystriai efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, diafol ;

15 Ac y gwaredai hwynt y rhai trwy ofn marwolaeth oeddynt dros eu holl fywyd dan gaethiwed.

16 Canys ni chymmerodd efe *naturiaeth* angylion ; eithr had Abraham a gymmerodd efe.

17 Am ba achos y dylai efe ym mhob peth fod yn gyffelyb i'w frodyr ; fel y byddai drugarog, ac Arch-offeiriad ffyddlon, mewn pethau yn *perthyn* i Dduw, i wneuthur cymmod dros bechodau y bobl.

18 Canys yn gymmaint a dioddef o hono ef gan gael ei demtio, efe a ddichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

PEN. III.

1 *Bod Crist yn rhagori ar Moses : 7 am hynny oni chredwn ni iddo ef, yr ydym ni yn haeddu ychwaneg gospedigaeth nâ'r Israellaid gwrthnysig.*

O HERWYDD paham, frodyr sanctaidd, cyfrannogion o'r galwedigaeth nefol, ystyriwch Apostol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Crist Iesu ;

2 Yr hwn sydd ffyddlon i'r hwn a'i hordeiniodd ef, megis ag *y bu* Moses yn ei holl dŷ ef.

3 Canys fe a gyfrifwyd hwn yn haeddu mwy gogoniant nâ Moses, o gymmaint ag y mae yr hwn a adeiladodd y tŷ yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiledir gan ryw un ; ond yr hwn a adeiladodd bob peth *yw* Duw

5 A Moses yn wir a fu ffyddlon yn ei holl dŷ megis gwas, er tystiolaeth i'r pethau oedd i'w llafaru ;

6 Eithr Crist, megis Mab ar ei dŷ ei hun : tŷ yr hwn ydym ni, os nyni a geidw ein hyder a gorfoledd ein gobaith yn sicr hyd y diwedd.

7 Am hynny, megis y mae yr Ysryd Glân yn dywedyd, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ei,

8 Na chaledwch eich calonnau, megis yn y cyffroad, yn nydd y profedigaeth yn y diffeithwch :

9 Lle y temtiodd eich tadau fyfi, y profasant fi, ac y gwelsant fy ngweithredoedd ddeugain mlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amser yn cyfeiliorni yn eu calonnau ; ac ni adnabuant fy ffyrdd i :

11 Fel y tyngais yn fy llid, na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwysfa.

12 Ediyehwch, frodyr, na byddo un amser yn neb o honoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymado oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd tra y gelwir hi, Heddyw ; fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys fe a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Grist, os daliwn ddechreuad ein hyder yn sicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau, megis yu y cyffroad.

16 Canys rhai, wedi gwrandaw, a'i digiasant ef : ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moses.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mlynedd? onid wrth y rhai a bechasant, y rhai y syrthiodd eu cyrph yn y diffeithwch ?

18 Ac wrth bwy y tyngodd efe, na chaent hwy fyned i mewn i'w orphwysfa ef? onid wrth y rhai ni chredasant ?

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghrediniaeth.

PEN. IV.

1 *Trwy ffydd y mae cael gorphwysfa y Cristianogion.* 12 *Gallu gair Duw.* 14 *Trwy ein Harch-offeiriad Iesu Fab Duw, yr*

hwn oedd heb bechod, ond nid heb ei wendid, 16 y mae i ni gyrchu yn hŷ at orsedd-faingc gras.

OFNWN gan hynny, gan fod addewid wedi ei adael i ni i fyned i mewn i'w orphwysfa ef, rhag bod neb o honoch yn debyg i fod yn ol.

2 Canys i ninnau y pregethwyd yr efengyl, megis ag iddynt hwythau : eithr y gair a glybuwyd ni bu fuddiol iddynt hwy, am nad oedd wedi ei gyd-dymheru â ffydd yn y rhai a'i clywsant.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredasom, yn myned i mewn i'r orphwysfa, megis y dywedodd efe, Fel y tyngais yn fy lliid, Os ant i mewn i'm gorphwysfa i : er bod y gweithredodd wedi eu gwneuthur er seiliad y byd.

4 Canys efa a ddywedodd mewn man am y seithfed dydd fel hyn ; A gorphwysodd Duw y seithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

5 Ac yma drachefn, Os ant i mewn i'm gorphwysfa i.

6 Gan hynny gan fod hyn wedi ei adael, fod rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd anghrediniaeth ;

7 Trachefn, y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Dafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o amser ; megis y dywedir, Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonnau.

8 Canys pe dygasai Iesus hwynt i orphwysfa, ni soniasai efe ar ol hynny am ddiwrnod arall.

9 Y mae gan hynny orphwysfa *etto* yn ol i bobl Duw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn i'w orphwysfa ef, hwnnw hefyd a orphwysodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis *y gwnaeth* Duw oddi wrth yr eiddo yntau.

11 Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphwysfa honno, fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o anghrediniaeth.

12 Canys bywiol *yw* gair Duw, a nerthol, a llymmach nag un cleddyf dau-finiog, ac yn cyrhaeddyd trwodd

hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd a'r cymmalau a'r mer ; ac yn barnu meddyliau a bwriadau y galon.

13 Ac nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef : eithr pob peth *sydd* yn noeth ac yn agored i'w lygaid ef am yr hwn yr ydym yn son.

14 Gan fod wrth hynny i ni Arch-offeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Iesu Mab Duw, glynwn yn *ein* proffes.

15 Canys nid oes i ni arch-offeiriad heb fedru cyd-ddiödded gyd â'n gwendid ni ; ond wedi ei demtio ym mhob peth yr un ffunud â ninnau, *etto* heb bechod.

16 Am hynny awn yn hyderus at orsedd-faingc y gras, fel y derbynïom drugaredd, ac y caffom ras yn gymmorth cyfamserol.

PEN. V.

1 *Awdurdod a braint offeiriadaeth ein Hachubwr. 11 Y mae efe yn beio arnynt, am eu bod mor esgeulus ac mor ddiwybod yn y pethau hynny.*

CANYS pob arch-offeiriad, wedi ei gymmeryd o blith dynion, a osodir dros ddynion yn y pethau *sy* tu ag at Dduw, fel yr offrymmo roddion ac aberthau dros bechodau :

2 Yr hwn a ddichon dosturio wrth y rhai sy mewn anwybodaeth ac amryfusedd ; am ei fod yntau hefyd wedi ei amgylchu â gwendid :

3 Ac o achos hyn y dylai, megis dros y bobl, felly hefyd drosto ei hun, offrymmu dros bechodau.

4 Ac nid yw neb yn cymmeryd yr anrhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a alwyd gan Dduw, megis Aaron :

5 Felly Crist hefyd ni's gogoneddodd ei hun i fod yn Arch-offeiriad ; ond yr hwn a ddywedodd wrtho, Tydi yw fy Mab ; myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn *lle* arall, Offeiriad *wyt* ti yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi iddo, trwy lefain cryf a dagrau, offrwm gweddïau ac erfynïau at yr hwn oedd abl i'w achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael ei wrandaw, yn yr hyn a ofnodd ;

8 Er ei fod yn Fab, a ddysgodd

ufudd-dod trwy y pethau a ddiodd-efodd :

9 Ac wedi ei berffeithio, efe a wnaethpwyd yn Awdur iachawd-wriaeth dragywyddol i'r rhai oll a ufuddhânt iddo,

10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Arch-offeiriad yn oll urdd Melchisedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer i'w dywedyd, ac anhawdd eu traethu, o achos eich bod chwi yn hwyr-drwm eich clustiau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o ran amser, y mae arnoch drachefn eisiau dysgu i chwi beth *ydyw* egwyddorion dechreuad ymadroddion Duw; ac yr ydych yn rhaid i *chwi* wrth laeth, ac nid bwyd cryf.

13 Canys pob un a'r sy yn ymarfer â llaeth, *sydd* anghyuneffin â gair cyfiawnder: canys maban *yw*.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai perffaith, y rhai o herwydd cynnefindra y mae ganddynt synwyr wedi ymarfer i ddosparthu drwg a da.

PEN. VI.

1 *Y mae efe yn eu cynghori hwy na chlient oddi wrth y ffydd; 11 ond bod yn ddianwadul, 12 yn ddiwng, ac yn ddiodeffgar, i ddisgwyl wrth Dduw, 13 am fod Duw yn sicr yn ei addewid.*

AM hynny, gan roddi heibio yr ymadrodd sydd yn dechreu rhai yng Nghrist, awn rhagom at berffeithrwydd; heb osod i lawr drachefn sail i edifeirwch oddi wrth weithredoedd meirwon; ac i ffydd tu ag at Dduw,

2 I athrawiaeth bedyddiadau, ac arddodiad dwylaw, ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragywyddol.

3 A hyn a wnawn, os caniattâ Duw.

4 Canys amhossibl *yw* i'r rhai a oleuwyd unwaith, ac a brofasant y rhodd nefol, ac a wnaethpwyd yn gyfrannogion o'r Yspryd Glân,

5 Ac a brofasant ddaionus air Duw, a nerthoedd y byd a ddaw,

6 Ac a syrthiant ymaith, ymadnewyddu drachefn i edifeirwch; gan eu bod yn ail groes-hoelio iddynt

eu hunain Fab Duw, ac yn ei osod yn watwor.

7 Canys y ddaear, yr hon sydd yn yfed y gwlaw sy yn mynych-ddyfod arni, ac yn dwyn llysiâu cymmwys i'r rhai y llafurir hi ganddynt, sydd yn derbyn bendith gan Dduw:

8 Eithr yr hon sydd yn dwyn drain a mieri, *sydd* anghyummeradwy, ac agos i felldith; diwedd yr hon *yw*, ei llosgi.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch chwi, anwylyd, bethau gwell, a *phethau* y'nglŷn wrth iachawdwriaeth, er ein bod yn dywedyd fel hyn.

10 Canys nid *yw* Duw yn anghyfiaw, fel yr anghofio eich gwaith, a'r llafurus gariad, yr hwn a ddangosoch tu ag at ei enw ef, y rhai a weiniasoch i'r saint, ac ydych yn gweini.

11 Ac yr ydym yn chwennych fod i bob un o honoch ddangos yr un diwydrwydd, er mwyn llawn-sicrwydd gobaith hyd y diwedd:

12 Fel na byddoch fusgrell, eithr yn ddilynwŷr i'r rhai trwy ffydd ac amynedd sy yn etifeddu yr addewidion.

13 Canys Duw, wrth wneuthur addewid i Abraham, oblegyd na allai dyngu i neb *oedd* fwy, a dyngodd iddo ei hun,

14 Gan ddywedyd, Yn ddiâu gan fendithio y'th fendithiaf, a chan anilhâu y'th amlhâf.

15 Ac felly, wedi iddo hir-ymaros, efe a gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir sydd yn tyngu i un a fo mwy: a llw er sicrwydd, *sydd* derfyn iddynt ar bob ymryson.

17 Yn yr hyn Duw, yn ewyllysio yn helaethach ddangos i etifeddion yr addewid ddianwadulwch ei gyngor, a gyfryngodd trwy lw:

18 Fel trwy ddau beth dianwadul, yn y rhai *yr oedd* yu amhossibl i Dduw fod yn gelwyddog, y gallem ni gael cysur cryf, y rhai a itoisom i gymmeryd gafaél yn y gobaith a osodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn sydd gennym ni megis

angor yr enaid, yn ddiogel ac yn sier, ac yn myned i mewn hyd at yr hyn sydd o'r tu fewn i'r llen,

20 I'r man yr aeth y rhiag-flaenor drosom ni, *sef* Iesu, yr hwn a wnaethpwyd yn Arch-offeiriad yn dragywyddol yn ol urdd Melchisedec.

PEN. VII.

1 *Crist Iesu sydd Offeiriad yn ol urdd Melchisedec; 11 ac felly yn rhagori llawer ar yr offeiriad oedd yn ol urdd Aaron.*

CANYS y Melchisedec hwn, Brenhin Salem, offeiriad y Duw Goruchaf, yr hwn a gyfarfu ag Abraham wrth ddychwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendigodd ef;

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfieithu, *yw*, Brenhin cyfiawnder, ac wedi hynny hefyd, Brenhin Salem, yr hyn *yw*, Brenhin heddwch;

3 Heb dad, heb fam, heb achau, heb fod iddo na dechreu dyddiau, na diwedd einioes; eithr wedi ei wneuthur yn gyffelyb i Fab Duw, sydd yn aros yn Offeiriad yn dragywydd.

4 Edrychwch faint *oedd* hwn, i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarch ddegwm o'r anrhaith.

5 A'r rhai yn wir *sydd* o feibion Lefi yn derbyn swydd yr offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymyn i gymmeryd degwm gan y bobl yn ol y gyfraith, *sef* gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham;

6 Eithr yr hwn, nid oedd ei achau o honynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddiddadl, yr hwn *sydd* leiaf a fendithir gan ei well.

8 Ac yma y mae dynion y rhai sy yn meirw yn cymmeryd degymmau: eithr yno, yr hwn y tystiolaethwyd am dano ei fod ef yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegyd yr ydoedú efe etto

yn lwynau ei dad, pan gyfarfu Melchisedec ag ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi (oblegyd dan honno y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid *oedd* mwyaich godi Offeiriad arall yn ol urdd Melchisedec, ac na's gelwid ef yn ol urdd Aaron?

12 Canys wedi newidio yr offeiriadaeth, angenrhaidd *yw* bod cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegyd am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall o'r hwn nid oedd neb yn gwasanaethu yr allor.

14 Canys hyspys *yw*, mai o Iuda y cododd ein Harglwydd ni; am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moses ddim tu ag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn eglurach o lawer etto; od oes yn ol cyffelybrwydd Melchisedec Offeiriad arall yn codi,

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyfraith gorchymyn cnawdol, eithr yn ol nerth bywyd annherfynol.

17 Canys tystiolaethu y mae, Offeiriad *wyt* ti yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec.

18 Canys yn ddiâu y mae dirymmiad i'r gorchymyn sydd yn myned o'r blaen, o herwydd ei lesgedd a'i afles.

19 Oblegyd ni pherffeithiodd y gyfraith ddim, namyn dwyn gobaiith gwell i mewn a *berffeithiodd*; trwy yr hwn yr ydym yn nesâu at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw *y gwnaethpwyd ef yn Offeiriad*:

21 (Canys y rhai hynny yn wir ydynt wedi eu gwneuthur yn offeiriad heb lw: ond lwn trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo, *Ti sydd* Offeiriad yn dragywydd yn ol urdd Melchisedec.)

22 Ar destament gwell o hynny y gwnaethpwyd Iesu yn Fachniydd.

23 A'r rhai hynny yn wir, llawer sydd wedi eu gwneuthur yn offeiriad, o herwydd lluddio iddynt gan farwolaeth barhâu:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, sydd ag offeiriadaeth dragywyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon hefyd yn gwbl iachâu y rhai trwyddo ef sy yn dyfod at Dduw, gan ei fod ef yn byw bob amser i eiriol drosynt hwy.

26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch nâ'r nef-oedd, oedd weddus i ni,

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r offeiriad hynny, offrymmu aberthau yn gyntaf dros ei bechodau ei hun, ac yna dros yr eiddo'r bobl: canys hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrymmodd efe ef ei hun.

28 Canys y gyfraith sydd yn gwneuthur dynion â gwendid ynddynt, yn arch-offeiriad; eithr gair y llw, yr hwn a fu wedi y gyfraith, sydd yn gwneuthur y Mab, yr hwn a berffeithiwyd yn dragywydd.

PEN. VIII.

1 *Offeiriadaeth Aaron a ddisflannodd, pan ddaeth Crist yr Offeiriad tragywyddol: 7 a'r ammod a wnaed â'r tadau dros amser, a roddes le i gyfammod tragywyddol yr efengyl.*

APHEN ar y pethau a ddywedwyd yn hyn: Y mae gennym y fath Arch-offeiriad, yr hwn a eisteddodd ar ddeheulaw gorsedd-faingc y Mawredd yn y nefoedd;

2 Yn Weinidog y gyssegrfa, a'r gwir dabernacl, yr hwn a osododd yr Arglwydd, ac nid dyn.

3 Canys pob arch-offeiriad a osodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd paliam rhaid oedd bod gan hwn hefyd yr hyn a offrymmai.

4 Canys yn wir pe bai efe ar y ddaear, ni byddai yn offeiriad chwaith; gan fod offeiriad y rhai sydd yn offrymmu rhoddion yn ol y ddeddf:

5 Y rhai sy yn gwasanaethu i siampl a chysgod y pethau nefol, megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y babell. Canys, Gwel (medd efe) ar wneuthur o honot bob peth yn ol y portreiad a ddangoswyd i ti yn y mynydd.

6 Ond yn awr efe a gafodd wein-

idogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ag y mae yn Gyfryngwr cyfammod gwell, yr hwn sydd wedi ei osod ar addewidion gwell.

7 Oblegyd yn wir pe buasai y cyntaf hwnnw yn ddifeius, ni cheisiasid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywed *efe*, Wele, y mae y dyddiau yn dyfod (medd yr Arglwydd) ac mi a wnaf â thŷ Israel ac â thŷ Iuda gyfammod newydd:

9 Nid fel y cyfammod a wnaethum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt i'w dwyn hwy o dir yr Aipht; oblegyd ni thrigasant hwy yn fy nghyfammod i, minnau a'u hesgeulusais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegyd hwn yn y cyfammod a aminodaf fi â thŷ Israel ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac yn eu calonnau yr ysgrifenas hwynt: a mi a fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwy a fyddant i minnau yn bobl.

11 Ac ni ddysgant bob un ei gymnydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd: oblegyd hwynt-hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt.

12 Canys trugarog fyddaf wrth eu hanghyfiawnderau, a'u pechodau hwynt a'u hanwireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd, efe a farnodd y cyntaf yn hen. Eithr yr hwn a aeth yn hen ac yn oedranus, sydd agos i ddi-flannu.

PEN. IX.

1 *Y mae yn dangos dull seremoniau ac aberthau gwaedlyd y gyfraith; 11 a'u bod yn llei eu teilyngdod a'u perffeithrwydd nag aberth Crist a'i waed.*

AM hynny yn wir yr ydoedd hefyd i'r tabernacl cyntaf ddefodan gwasanaeth Duw, a chyssegr bydol.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneuthur; y cyntaf, yn yr hwn yr oedd y canhwylbren, a'r bwrdd, a'r bara gosod; yr hwn dabernacl a elwid, Y cyssegr.

3 Ac yn ol yr ail len, *yr oedd* y babell, yr hon a elwid, Y cyssegr sancteiddiolaf ;

4 Yr hwn yr oedd y thuser aur ynddo, ac arch y cyfammod wedi ei goreuro o amgylch ; yn yr hon *yr oedd* y crochan aur a'r manna ynddo, a gwialen Aaron yr hon a flagurasai, a llechau y cyfammod ;

5 Ac uwch ei phen cerubiaid y gogoniaut, yn cysgodi y drugareddfa : am y rhai ni ellir yn awr ddywedyd bob yu rhan.

6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu felly, i'r tabernacl cyntaf yn ddiâu yr ai bob amser yr offeiriaid, y rhai oedd yn cyflawni gwasanaeth *Duw* :

7 Ac i'r ail unwaith bob blwyddyn *yr ai* yr arch-offeiriad yn unig ; nid heb waed, yr hwn a offrymmai efe drosto ei hun, a *thros* anwybod-aeth y bobl.

8 A'r Yspryd Glân yn hyspysu hyn, nad oedd y ffordd i'r cyssegr sancteiddiolaf yn agored etto, tra byddai y tabernacl cyntaf yn sefyll :

9 Yr hwn *ydoedd* gyffelybiaeth dros yr amser presennol, yn yr hwn yr offrynimid rhoddion ac aberthau, y rhai ni allent o ran cydwybod berffeithio yr addolydd,

10 Y *rhai oedd yn sefyll* yn unig ar fwydydd, a diodydd, ac amryw olchiadau, a defodau cnawdol, wedi eu gosod *arnynt* hyd amser y diwygiad.

11 Eithr Crist, wedi dyfod yn Arch-offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth yma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi, eithr trwy ei waed ei hun, a aeth unwaith i mewn i'r cyssegr, gan gael i *ni* dragywyddol ryddhâd.

13 Oblegyd os ydyw gwaed teirw a geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y rhai a halogwyd, yn sancteiddio i bureiddiad y cnawd ;

14 Pa faint mwy y bydd i waed Crist, yr hwn trwy yr Yspryd dragywyddol a'i hoffrymmodd ei hun yn ddfai i Dduw, buro eich cydwybod chwi oddi wrth weithred-

oedd meirwon, i wasanaethu y *Duw* byw ?

15 Ac am hynny y mae efe yn Gyfryngwr y cyfammod newydd, megis trwy fod marwolaeth yn ymwared oddi wrth y troseddau oedd dan y cyfammod cyntaf, y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr etifeddiaeth dragywyddol.

16 Oblegyd lle *byddo* testament, rhaid *yw* digwyddo marwolaeth y testamentwr.

17 Canys wedi marw dynion, *y mae* testament mewn grym : oblegyd nid oes etto nerth ynddo tra byddo y testamentwr yn fyw.

18 O ba achos ni chyssegrwyd y cyntaf heb waed.

19 Canys wedi i Moses adrodd yr holl orchymyn yn ol y gyfraith wrth yr holl bobl, efe a gymmerodd waed lloi a geifr, gyd â dwfr, a gwlan porphor, ac isop, ac a'i taenellodd ar y llyfr a'r bobl oll,

20 Gan ddywedyd, Hwn yw gwaed y testament a orchymynodd *Duw* i chwi.

21 Y tabernacl hefyd a holl lestri y gwasanaeth a daenellodd efe â gwaed yr un modd.

22 A chian mwyaf trwy waed y purir pob peth wrth y gyfraith ; ac heb ollwng gwaed nid oes maddeuant.

23 Rhaid *oedd* gan hynny i bortreidau y pethau sy yn y nefoedd gael eu puro â'r pethau hyn ; a'r pethau nefol eu hunain ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys nid i'r cyssegr o waith llaw, portreiad y gwir *gyssegr*, yr aeth Crist i mewn ; ond i'r nef ei hun, i ymddangos yn awr ger bron *Duw* trosom ni :

25 Nac fel yr offrymmai efe ei hun yn fynych, megis y mae yr arch-offeiriad yn myned i mewn i'r cyssegr bob blwyddyn, â gwaed arall :

26 (Oblegyd yna rhaid fuasai iddo yn fynych ddioddef er dechreuad y byd) eithr yr awrhon unwaith yn niwedd y byd yr ymddangosodd efe, i ddiilëu pechod trwy ei aberthu ei hun.

27 Ac megis y gosodwyd i ddynion farw unwaith, ac wedi hynny *bod* barn :

28 Felly Crist hefyd, wedi ei offrymmu unwaith i ddwyn ymaith bechodau llawer, a ymddengys yr ail waith, heb bechod, i'r rhai sy yn ei ddisgwyl, er iachawdwriaeth.

PEN. X.

1 *Gwendid aberthau y gyfraith.* 10 *Aberth corph Crist a offrymwyd unwaith,* 14 *sydd byth yn tynnu ymaith bechodau.* 19 *Cynghor i lynu yn lew yn y ffydd trwy amynedd a dŵlch.*

OBLEGYD y gyfraith, yr hon sydd ganddi gysgod daionus bethau i ddyfod, ac nid gwir-ddelw y pethau, ni's gall trwy yr aberthau hynny, y rhai y maent bob blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol, byth berffeithio y rhai a ddêl atti.

2 Oblegyd yna hwy a beidiasent â'u hoffrymmu, am na buasai gydwybod pechod mwy gan y rhai a addolasent, wedi eu glanhâu unwaith.

3 Eithr yn yr aberthau hynny y mae adgoffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys amhosibl yw i waed teirw a geifr dynnu ymaith bechodau.

5 O herwydd paham y mae efe, wrth ddyfod i'r byd, yn dywedyd, Aberth ac offrwm ni's mynnaist, eithr corph a gymhwysaist i mi.

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni buost foddlon iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y mae yn ysgrifenedig yn uechreu'r llyfr am danaf) i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd uchod, Aberth ac offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod, ni's mynnaist, ac nid ymfoddonaist ynddynt (y rhai yn ol y gyfraith a offrymir)

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw. Y mae yn tynnu ymaith y cyntaf, fel y gosodai yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni wedi ein sancteiddio, trwy offrymriad corph Iesu Grist unwaith.

11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwasanaethu, ac yn offrymmu yn fynych yr un aberthau, y rhai ni allant fyth odileu pechodau :

12 Eithr hwn, wedi offrymmu un aberth dros bechodau, yn dragywydd a eisteddodd ar ddeheulaw Duw ;

13 O hyn allan yn disgwyl hyd oni osoder ei elynion ef yn droedfaing i'w draed ef.

14 Canys ag un offrwm y perffeithiodd efe yn dragywyddol y rhai sy wedi eu sancteiddio.

15 Ac y mae yr Yspryd Glân hefyd yn tystiolaethu i ni : canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 Dyma 'r cyfammod yr hwn a ammodaf fi â hwynt ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd ; Myfi a osodaf fy nghyfreithiau yn eu calonnau, ac a'u hysgrifenaf yn eu meddyliau ;

17 A'u pechodau a'u hanwireddau ni chofiaf mwyach.

18 A lle y mae maddeuant am y rhai hyn, nid oes mwyach offrwm dros bechod.

19 Ani hynny, frodyr, gan fod i ni ryddid i fyned i mewn i'r cyssegr trwy waed Iesu,

20 Ar hŷd ffordd newydd a bywiol, yr hon a gyssegrodd efe i ni, trwy y llen, sef ei gnawd ef ;

21 A bod i ni Offeiriad mawr ar dŷ Duw ;

22 Nesâwn â chalon gywir, mewn llawn hyder ffydd, wedi glanhâu ein calonnau oddi wrth gydwybod ddrwg, a golchi ein corph â dwfr glân.

23 Daliwn gyffes ein gobaith yn ddisigl : (canys ffyddlon yw yr hwn a addawodd)

24 A chyd-ystyriwn bawb ein gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da :

25 Heb esgeuluso ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis y mae arfer rhai ; ond annog bawb ein gilydd : a hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled y dydd yn nesâu.

26 Canys os o'n gwirfodd y pechwn, ar ol derbyn gwybodaeth y

gwirionedd, nid oes aberth dros bechodau wedi ei adael mwyach ;

27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac angerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwynebwy'r.

28 Yr un a ddirmygai gyfraith Moses, a fyddai farw heb drugaredd, dan ddau neu dri o dystion :

29 Pa faint mwy cospedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac a farnodd yn aflan waed y cyfammod, trwy yr hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Yspryd y gras?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, Myfi *biau* dial, myfi a' dalaf, medd yr Arglwydd. A thrachefn, Yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy *yw* syrthio yn nwyllaw y Duw byw.

32 Ond gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai, wedi eich goleuo, y dioddefasoch ymdrech mawr o helbulon :

33 Wedi eich gwneuthur weithiau yn wawd, trwy waradwyddiadau a chystuddiau ; ac weithiau yn bod yn gyfrannogion â'r rhai a drinid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefasoch â'm rhwymau i hefyd, ac a gymmerasoch eich yspeilio am y pethau oedd gennych yn llawen ; gan wybod fod gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nefoedd, ac un parhâs.

35 Am hynny na fwriwch ymaith eich hyder, yr hon sydd iddi fawr wobwr.

36 Canys rhaid i chwi wrth amynedd ; fel, wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 Oblegyd ychydig bachigyn etto, a'r hwn sydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

38 A'r cyfiawn a fydd byw trwy ffydd : eithr o thyn *neb* yn ol, nid *yw* fy enaid yn ymfoddloni ynddo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai sy yn tynnu yn ol i golledigaeth ; namyn o ffydd, i gadwedigaeth yr enaid.

PEN. XI.

1 *Beth ydym ffydd.* 6 *Heb ffydd ni alhonn ni ryngu bodd Duw :* 7 *ei ffrwythau rhagorol hi yn yr hen dadau gynt.*

FFYDD yn wir *yw* sail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a sicrwydd y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegyd trwyddi hi y cafodd yr henuriaid air da.

3 Wrth ffydd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

4 Trwy ffydd yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach nâ Chain ; trwy yr hon y cafodd efe dystiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tystiolaeth i'w roddion ef : a thrwyddi hi y mae efe, wedi marw, yn llafaru etto.

5 Trwy ffydd y symmudwyd Enoch, fel na welai farwolaeth ; ac ni chaed ef, am ddarfod i Dduw ei symmud ef : canys cyn ei symmud, efe a gawsai dystiolaeth, ddarfod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd amhosibl *yw* rhyngu ei fodd *ef*. Oblegyd rhaid *yw* i'r neb sydd yn dyfod at Dduw, gredu ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai sy yn ei geisio ef.

7 Trwy ffydd, Noë, wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau ni's gwelsid etto, gyd â pharchedig ofn, a ddarparodd arch i achub ei dŷ : trwy yr hon y condemniodd *efe* y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd y cyfiawnder sydd o ffydd.

8 Trwy ffydd, Abraham, pan ei galwyd, a ufuddhaodd, gan fyned i'r man yr oedd efe i'w dderbyn yn etifeddiaeth ; ac a aeth allan, heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn nhir yr addewid, megis *mewn* tir dieithr, gan drigo mewn lluestai gyd ag Isaac a Iacob, cyd-etifeddiion o'r un addewid.

10 Canys disgwyl yr ydoedd am ddinas ag iddi sylfeini, saer ac adeiladydd yr hon *yw* Duw.

11 Trwy ffydd Sara hithau yn amhmlantadwy, a dderbyniodd nerth

i ymddwyn had; ac wedi amser oedran, a esgorodd; oblegyd ffyddlon y barnodd hi yr hwn a addawsai.

12 O herwydd pahan hefyd y cenhedlwyd o un, a hwnnw yn gystal a marw, *cynnifer* â ser y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y mor, *y sydd* yn aneirif.

13 Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr o bell eu gweled hwynt, a chredu, a chyfarch, a chyfaddef mai dieithriaid a phererinion oeddynt ar y ddaear.

14 Canys y mae y rhai sy yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bod yn ceisio gwlad.

15 Ac yn wir, pe buasent yn meddwl am *y wlad* honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allasant gael amser i ddychwelyd:

16 Eithr yn awr *gwlad* well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw, *un* nefol. O achos pahan niâ cywilydd gan Dduw ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegyd efe a barottôdd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd yr offrymmodd Abraham Isaac, pan ei profwyd: a'i unig-anedig *fab* a offrymmodd *efe*, yr hwn a dderbyniasai yr addewidion:

18 Wrth yr hwn y dywedaisid, Yn Isaac y gelwir i ti had:

19 Gan gyfrif bod Duw yn abl *i'w* gyfodi *ef* o feirw; o ba le y cawsai efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 Trwy ffydd y bendithiodd Isaac Iacob ac Esau am bethau a fyddent.

21 Trwy ffydd, Iacob, wrth farw, a fendithiodd bob un o feibion Ioseph; ac a addolodd *â'i bwys* ar ben ei ffon.

22 Trwy ffydd, Ioseph, wrth farw, a goffaodd am ymadawiad plant Israel; ac a roddodd orchlymyn am ei esgyrn.

23 Trwy ffydd, Moses, pan anwyd, a guddiwyd drimis gan ei rieni, o achos eu bod yn *ei* weled yn fachgen tlws: ac nid ofnasant orchlymyn y brenhin.

24 Trwy ffydd Moses wedi myn-

ed yn fawr, a wrthododd ei alw yn fab merch Pharao;

25 Gan ddewis yn hytrach oddef adfyd gyd â phobl Duw, nâ chael mwyniant pechod dros amser;

26 Gan farnu yn fwy golud ddirmyg Crist, nâ thrysorau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenhin: canys efe a ymŵrolodd fel *un* yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd y gwnaeth efe y pasg, a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd yn dinystrio y rhai cyntaf-anedig gyffwrdd â hwynt.

29 Trwy ffydd yr aethant trwy y môr coch, megis ar hŷd *tir* sych: yr hyn pan brofodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant.

30 Trwy ffydd y syrthiodd caerau Iericho, wedi eu hamgylchu dros saith niwrnod.

31 Trwy ffydd ni ddifethwyd Rahab y buttain gyd â'r rhai ni chredent, pan dderbyniodd hi yr yspiwŷr yn heddychol.

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amser a ballai i mi i fynegi am Gedeon, *am* Barac, ac *am* Samson, ac *am* Iepthae; *am* Ddafydd hefyd, a Samuel, a'r prophwydi:

33 Y rhai trwy ffydd a oresgynasant deyrnasoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawsant addewidion: a gauasant safnau llewod,

34 A diffoddasant angerdd y tân, a ddiangasant rhag min y cleddyf, a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrrasant fyddinoedd yr estroniaid i gilio.

35 Gwragedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac eraill a ddirynnwyd, heb dderbyn ymwarded; fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

36 Ac eraill a gawsant brofedigaeth trwy watwar, a fflangellau, i'e, trwy rywau hefyd a charchar.

37 Hwylt-hwy a labyddiwyd, a dorrrwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf: a grwydr-

asant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr; yn ddiddym, yn gystuddiol, yn ddrwg eu cyflwr;

38 (Y rhai nid oedd y byd yn deilwng o honynt) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau ac ogofeydd y ddaear.

39 A'r rhai hyn oll, wedi cael tystiolaeth trwy ffydd, ni dderbyniasant yr addewid:

40 Gan fod Duw yn rhag-weled rhyw *beth* gwell am danom ni, fel na pherffeithid hwynt hebom ninnau.

PEN. XII.

¹ *Cynghor i ffydd ddiannodal, amynedd, a dwiolddeb.* ²² *Canmol y testament newydd rhagor yr hen.*

OBLEGYD hynny ninnau hefyd, gan fod cymmaint cwm-mwl o dystion wedi ei osod o'n hamgylch, gan roi heibio bob pwys, a'r pechod sydd barod i'n hamgylchu, trwy amynedd rhedwn yr yrfa a osodwyd o'n blaen ni;

2 Gan edrych ar Iesu, Pen-ty-wysog a Pherifeithydd *ein* ffydd ni; yr hwn, yn lle y llawenydd a osodwyd iddo, a ddiodefodd y groes, gan ddiystyru gwaradwydd, ac a eisteddodd ar ddeheulaw gorsedd-faingc Duw.

3 Ystyriwch am hynny yr hwn a ddiodefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn gan bechaduriaid; fel na flinoch, ac nad ymollyngoch yn eich eneidiau.

4 Ni wrthwynebasoch etto hyd at waed, gan ymdrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngasoch dros gof y cynghor, yr hwn sydd yn dywedyd wrthy ch megis wrth blant, Fy mab, na ddirmyga gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollwng pan y' th argyhoedder ganddo.

6 Canys y neb y mae yr Arglwydd yn ei garu, y mae yn ei geryddu; ac yn fflangellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymddwyn tu ag attoch megis tu ag at feibion: canys pa fab sydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfrannog, yna bastarddiaid ydych, ac nid meibion.

9 Heb law hynny, ni a gawsom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac a'u parchasom *hwy*: onid mwy o lawer y byddwn ddarostyngedig i Dad yr ysprydoedd, a byw?

10 Canys hwynt-hwy yn wir dros ychydig ddyddiau a'n ceryddent fel y gwelent hwy yn dda; eithr hwn er llesâd i ni, fel y byddem gyfranogion o'i sancteiddrwydd ef.

11 Etto ni welir un cerydd dros yr amser presennol yn hyfryd, eithr yn anhyfryd: ond gwedi hynny y mae yn rhoi heddychol firwyth cyfiawnder i'r rhai sy wedi eu cynnefino ag ef.

12 O herwydd paham cyfodwch i fynu y dwylaw a laesasant, a'r gliniau a ymollyngasant.

13 A gwnewch lwybrau uniawn i'ch traed; fel na throer y cloff allan o'r ffordd, ond yr iachaer efe yn hytrach.

14 Dilynwch heddwch â phawb, a sancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd:

15 Gan edrych yn ddyfal na *bo* neb yn pallu oddi wrth ras Duw; rhag bod un gwreiddyn chwerwedd yn tyfu i fynu, *ac* yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru llawer;

16 Na *bo* un putteiniwr, neu halogedig, megis Esau, yr hwn am un saig o'fwyd a werthodd ei enedig-aeth-fraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, pan oedd efe yn ewyllysio etifeddu y fendith: oblegyd ni chafodd efe le i edifeirwch, er iddo trwy dagrau ei thaer-geisio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at y mynydd teimladwy sydd yn llosgi gan dân, a chwmmwl, a thywyllwch, a thymestl,

19 A sain udgorn, a llef geiriau: yr hon pwy bynnag a'i clywsant, a ddeisyfiasant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 (Oblegyd ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynasid; Ac os

bwystfil a gyffyrddai â'r mynydd, efe a labyddir, neu a wenir â phicell.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, ag y dywedodd Moses, Yr ydwyf yn ofni ac yn crynu.)

22 Eithr chwi a ddaethoch i fynydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Ierusalem nefol, ac at fyrddiwn o angylion,

23 I gymmanfa a chynnulleidfa y rhai cyntaf-anedig, y rhai a ysgrifenwyd yn y nefoedd, ac at Dduw, Barnwr pawb, ac at ysprydoedd y cyfiawn y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu, Cyfryngwr y testament newydd, a gwaed y taenelliad, yr hwn sydd yn dywedyd pethau gwell na 'r eiddo Abel.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn sydd yn llafaru. Oblegyd oni ddiangodd y rhai a wrthodasant yr hwn oedd yn llafaru ar y ddaear, mwy o lawer ni's diangwn ni, y rhai ydym yn troi ymaith oddi wrth yr hwn sydd yn llafaru o'r nef :

26 Llef yr hwn y pryd hwnnw a ysgydwodd y ddaear : ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, Etto unwaith yr wyf yn cynhyrfu nid yn unig y ddaear, ond y nef hefyd.

27 A'r Etto unwaith hynny, sydd yn hyspysu symmudiad y pethau a ysgydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur, fel yr arhoso y pethau nid ysgydwir.

28 O herwydd pahan, gan ein bod ni yn derbyn teyrnas ddisigl, bydded gennym ras, trwy yr hwn y gwasanaethom Dduw wrth ei fodd, gyd â gwylder a pharchedig ofn.

29 Oblegyd ein Duw ni sydd dân ysol.

PEN. XIII.

¹ Amrywyo gynghorion; megis i garu ein gilydd: ⁴ i fyw yn onest: ⁵ i ochelyd cybydd-dra: ⁷ i berchi pregethwyr Duw: ⁹ i ochel athrawon dieithr: ¹⁰ i gyfaldef Crist: ¹⁶ i roi elusen: ¹⁷ i ufuddhâu i swyddogion: ¹⁸ i wedaïo dros yr apostol. ²⁰ Y diwedd.

PARHAED brawdgarwch.

2 Nac anghofiwch lletu-garwch: canys wrth hynny y llettyodd rhai angylion yn ddiarwybod.

3 Cofiwch y rhai sy yn rhwym,

fel pettech yn rhwym gyd â hwynt; y rhai cystuddiol, megis yn bod eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhydeddus yw priodas ym mlawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwyr a godinebwyr a farna Duw.

5 Bydded eich ymarweddiad yn ddiarian-gar; gan fod yn foddlon i'r hyn sydd gennych. Canys efe a ddywedodd, Ni 'th roddaf di i fynu, ac ni 'th lwyr-adawaf chwaith.

6 Fel y gallom ddywedyd yn hÿ, Yr Arglwydd sydd gymmorth i mi, ac nid ofnaf beth a wnel dyn i mi.

7 Meddyliwch am eich blaenoriaid, y rhai a draethasant i chwi air Duw: ffydd y rhai dilynwch, gan ystyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

8 Iesu Grist, ddoe a heddyw yr un, ac yn dragywydd.

9 Na'ch arweinier oddi amgylch ag athrawiaethau amryw a dieithr; canys da yw bod y galon wedi ei chryfhâu â gras, nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y sawl a rodiasant ynddynt, fudd.

10 Y mae gennym ni allor, o'i hon nid oes awdurdod i'r rhai sy yn gwasanaethu y ta bernacl i fwytta.

11 Canys cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr arch-offeiriad i'r cysegr dros bechod, a losgir y tu allan i'r gwersyll.

12 O herwydd pahan Iesu hefyd, fel y sancteiddiai y bobl trwy ei waed ei hun, a ddioddefodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn ei waradwydd ef.

14 Canys nid oes i ni yma ddinas barhaus, eithr un i ddyfod yr ÿm ni yn ei disgwyl.

15 Trwyddo ef gan hynny offrymmwn aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw ffrwyth ein gwefusau, yn cyffesu i'w enw ef.

16 Ond gwneuthur daioni, a chyfrannu, nac anghofiwch: canys â chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw

17 Ufuddhêwch i'ch blaenoriaid,

ac ymddarostyngwch: oblegyd y maent hwy yn gwylio dros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys difudd i chwi *yw* hynny.

18 Gweddïwch drosom ni: canys yr ydym yn credu fod gennym gydwybod dda, gan ewyllysio byw yn onest ym mhob peth.

19 Ond yr ydwyf yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi drachefn yu gynt.

20 A Duw yr heddwch, yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Iesu, Bugail mawr y defaid, trwy waed y cyfammod tragwyddol,

21 A'ch perffeithio ym mhob

gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef; gan weithio yn och yr hyn sydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Iesu Grist: i'r hwn *y byddo* y gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddefwch air y cynghor: oblegyd ar fyr eiriau yr ysgrifenis attoch.

23 Gwybyddwch ollwng *ein* brawd Timothëus yn rhÿdd; gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl flaenoriaid, a'r holl saint. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

25 Gras *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebreaid yr ysgrifenydd o'r Ital, gyd â Thimothëus.

Epistol eyffredinol IAGO yr Apostol.

PEN. I.

2 *Cynghor i lawenyachu mewn blinder; 5 i ofyn doethineb gan Dduw: 13 na furier y bai arno ef o ran ein gwendid na'n pechodau ni: 22 i wrandaw ac i fufyrio ar air Duw; ac i wneuthur ar ei ol: 26 os amgen, fe all rhai ymddangos yn grefyddol oddi allan, ond ni allant fod felly mewn gwirionedd.*

IAGO, gwasanaethwr Duw a'r Arglwydd Iesu Grist, at y deuddeg llwyth sydd ar wasgar, annerch.

2 Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan syrthioch mewn amryw brofedigaethau;

3 Gan wybod, fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd.

4 Ond caffed amynedd *ei* pherffaith waith; fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim.

5 O bydd ar neb o honoch eisiau doethineb, gofyned gan Dduw, yr hwn sydd yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb ddannod; a hi a roddir iddo ef.

6 Eithr gofyned mewn ffydd, heb ammeu dim: canys yr hwn sydd

yn ammeu, sydd gyffelyb i don y môr, a chwelir ac a deflir gan y gwÿnt.

7 Canys na feddylied y dyn hwnnw y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gwr dau-ddyblyg ei feddwl sydd anwastad yn ei holl ffyrdd.

9 Y brawd o radd isel, llawenyched yn ei oruchafiaeth:

10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad: canys megis blodeuyn y glas-welltyn y diflanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a gwypodd, a thegwch ei brÿd ef a gollodd: fellw hefyd y diflanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 Gwÿn ei fyd y gwr sydd yn goddef profedigaeth: canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn goron y bywyd, yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.

13 Na ddyweded neb pandemtier ef, Gan Dduw y'm temtir. Canys

Duw ni's gellir ei demtio á drygau, ac nid yw efe yn temtio neb.

14 Canys yna y temtir pob un, pan y tynner ef, ac y lllhier, gan ei chwant ei hun.

15 Yna chwant, wedi ymddwýn, a esgor ar bechod : pechod hefyd, pan orphener, a esgor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeil-iornwch.

17 Pob rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn disgyn oddi wrth Dad y goleuni, gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chysgod troëdigaeth.

18 O'i wir ewyllys yr ynnillodd efe nynt trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, bydded pob dyn esgud i wrandaw, diog i lafaru, diog i ddig-ofaint.

20 Canys digofaint gwr nid yw yn cyflawni cyfiawnder Duw.

21 O herwydd pahan rhoddwch heibio bob budreddi, a helaethrwydd malais ; a thirwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.

22 A byddwch wneuthurwýr y gair, ac nid gwrandawýr yn unig, gan eich twyllo eich hunain.

23 Oblegyd os yw neb yn wrandawr y gair, ac heb fod yn wneuthurwr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wynebpryd naturiol mewn drych :

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr yr hwn a edrych ar berffaith gyfraith rhyddid, ac a barhao *ynddi*, hwn, heb fod yn wrandawr anghofus, ond gwneuthurwr y weithred, *efe* a fydd dedwydd yn ei weithred.

26 Os yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn grefyddol, heb attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer *yw* crefydd hwn.

27 Crefydd bur, a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn ; Ymweled â'r amddifaidd a'r gwragedd gweddwon yn eu hadfyd, a'i

gadw ei hun yn ddfrycheulyd oddi wrth y byd.

PEN. II.

1 *Nad gweddol i Gristianogion ddäystyru eu brodyr tlodion : 13 ond bod yn gariadus, ac yn drugarogion. 14 Na ddylid ymffrostio o ffydd lle ni byddo gweithredoedd da : 17 nad yw y ffydd honno ond ffydd faru, 19 a ffydd y cythreuliuid ; 21 ac nid ffydd Abraham, 25 a Rahab.*

FY mrodyr, na fydded gennyh ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, *sef Arglwydd* y gogoniant, gyd â derbyn wyneb.

2 Oblegyd os daw i mewn i'ch cynulleidfa chwi wr â modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd *un* tlawd mewn dillad gwael ;

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn sydd yn gwisgo y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eistedd di yma mewn lle da ; a dywedyd wrth y tlawd, Saf di yna, neu eistedd yma is law fy 'stol-droed i :

4 Onid ydych chiwi dueddol ynoch eich hunain ? ac *onid* aethochi yn farnwýr meddyliau drwg ?

5 Gwrandêwch, fy mrodyr anwyl ; Oni ddewisodd Duw dlodion y byd hwn yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddion y deyrnas yr hon a addawodd efe i'r rhai sydd yn ei garu ef ?

6 Eithr chwithau a ammbarchasoch y tlawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd ?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr enw rhagorl, yr hwn a elwir arnoch chiwi ?

8 Os cyflawni yr ydych y gyfraith frenhinol, yn ol yr ysgrhythyr, Câr dy gymmydog fel ti dy hun ; da yr ydych yn gwneuthur :

9 Eithr os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyhoeddi gan y gyfraith, megis troseddwýr.

10 Canys pwy bynnag a gadwo y gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un *pwngc*, y mae efe yn euog o'r cwbl

11 Canys y neb a ddywedodd, Na odineba ; a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, etto

a leddi, yr wyt ti yn troseddu y gyfraith.

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, megis rhai a fernir wrth gyfraithl rhyddid.

13 Canys barn ddirugaredd fydd i'r hwn ni wnaeth drugaredd; ac y mae trugaredd yn gorofleddu yn erbyn barn.

14 Pa fudd *yw*, fy mrodyr, o dywed neb fod ganddo ffydd, ac heb fod ganddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei gadw ef?

15 Eithr os bydd brawd neu chwaer yn noeth, ac mewn eisiau beunyddiol ymborth;

16 A dywedyd o un o honoch wrthyt, Ewch mewn heddwch, ymdwynwch, ac ymddigonwch; etto heb roddi iddynt anghurheidiau y corph; pa les *fydd*?

17 Felly ffydd hefyd, oni bydd ganddi weithredoedd, marw ydyw, *a hi* yn unig.

18 Eithr rhyw un a ddywed, Tydi ffydd sydd gennyf, minnau gweithredoedd sydd gennyf: dangos i mi dy ffydd di heb dy weithredoedd, a minnau wrth fy ngweithredoedd i a ddangosaf i ti fy ffydd innau.

19 Credu yr wyt ti mai un Duw sydd; da yr wyt ti yn gwneuthur. Y mae y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn crynu.

20 Eithr a fynni di wybod, O ddyn ofer, am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?

21 Abraham ein tad ni, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd ef, pau offrymmodd efe Isaac ei fab ar yr allor?

22 Ti a weli fod ffydd yn cydweithlio â'i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd fod ffydd wedi ei pherffeithio.

23 A chyflawnwyd yr ysgrythyr yr hon sydd yn dywedyd, Credodd Abraham i Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder: a Chyfaill Duw y galwyd ef.

24 Chwi a welwch gan hynny mai o weithredoedd y cyfiawnheir dyn, ac nid o ffydd yn unig.

25 Yr un ffunud hefyd, Rahab y

buttain, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd hi, pan dderbyniodd hi y cenhadau, a'u danfon ymaith ffordd arall?

26 Canys megis y mae y corph heb yr yspryd yn farw, felly hefyd ffydd heb weithredoedd, marw yw.

PEN. III.

1 *Na ddylem ni fod yn brysur i feic ar eraill; 5 ond yn kytrach ffrwyno y tafod; yr hwn, er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe yn achos llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13 Y rhai sydd wir-synhwyr-ol, y maent yn fcoynion, yn heddychlon, heb gynfigennu, ac heb ymryson.*

NA fyddwch feistraid lawer, fy mrodyr; gan wybod y derbyniwn ni farnedigaeth fwy.

2 Canys mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro. Od oes neb heb lithro ar air, gwr perffaith *yw* hwnnw, yn gallu ffrwyno yr holl gorph hefyd.

3 Wele, yr ydym ni yn rhoddi ffrwynau ym mhennau'r meirch, i'w gwneuthur yn ufudd i ni; ac yr ydym yn troi eu holl gorph hwy oddi amgylch.

4 Wele, y llongau hefyd, er eu maint, ac er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a droir oddi amgylch â llyw bychan, lle y mynno'r llywydd.

5 Felly hefyd y tafod, aelod bychan yw, ac yn ffrostio pethau mawrion. Wele, faint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei ennyn!

6 Ar tafod tân *ydyw*, byd o anghyfiawnder. Felly y mae'r tafod wedi ei osod ym nhlith ein haelodau ni, fel y mae yn halogi yr holl gorph, ac yn gosod troell naturiaeth yn fflam; ac wedi ei wneuthur yn fflam gan uffern.

7 Canys holl natur gwŷllt-filod, ac adar, ac ymlusgiaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir ac a ddofwyd gan natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon un dyn ei ddofi; drwg anlywodraethus *ydyw*, yn llawn gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw a'r Tad; ag ef hefyd yr ydym yn melldithio dynion, a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r un genau y mae yn dyfod allan fendith a melldith. Fy

mrodyr, ni ddylai y pethau hyn fod felly.

11 A ydyw ffynnon o'r un llygad yn rhoi *dwfr* melys a chwerw?

12 A ddichon y pren ffigys, fy mrodyr, ddwyn olifaidd? neu win-wyddden, ffigys? felly ni *ddichon* un ffynnon roddi *dwfr* hallt a chroyw.

13 Pwy *sydd* wr doeth a deallus yn eich plith? dangosed, trwy ymarweddïad da, ei weithredoedd mewn mwneidd-dra doethineb.

14 Eithr od oes gennych gyntfïgen chwerw ac ymryson yn eich calon, na fyddwch ffrostwŷr a chelwyddog yn erbyn y gwirionedd.

15 Nid yw y doethineb hwn yn disgyn oddi uchod; ond daearol, anianol, cythreulig *yw*.

16 Canys lle *mae* cynfïgen ac ymryson, yno *y mae* terfysg, a phob gweithred ddrwg.

17 Eithr y ddoethineb sydd oddi uchod, yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddychlon, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn trugaredd a ffrwythau da, diduedd, a diragrith.

18 A ffrwyth cyfiawnder a heuir mewn heddwch i'r rhai sy yn gwn-euthur heddwch.

PEN. IV.

¹ *Rhaid i ni ymryson yn erbyn trachwant, 4 ac anghymmedrollder, 5 a balchder, 11 ac enllib, a barnu ar eraill: 13 ac na roddom ormod hyder ar hwyddiant bydol, nac ar einioes dyn; ond rhoi y cwbl ar Dduw.*

O BA le *y mae* rhyfeloedd ac ymladdau yn eich plith chwi? onid oddi wrth hyn, *sef* eich melyschwantau y rhai sydd yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych yn cael: cynfigennu yr ydych ac eiddigeddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd: ymladd a rhyfela yr ydych, ond nid ydych yn cael, am nad ydych yn gofyn.

3 Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich melyschwantau.

4 Chwi odinebwŷr, a godineb-wragedd, oni wyddoch chwi fod cyfeillach y byd yn elyniaethl i Dduw? pwy bynnag gan hynny a

ewyllysio fod yn gyfaill i'r byd, y mae yn elyn i Dduw.

5 A ydych chwi yn tybied fod yr ysgrythyr yn dywedyd yn ofer, At gyntfïgen y mae chwant yr yspryd a gartrefa ynom ni?

6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o herwydd paham y mae yn dywedyd, Y mae Duw yn gwrthwynebu y beilchion, ond yn rhoddi gras i'r *rhai* gostyngedig.

7 Ymddarostyngwch gan hynny i Dduw. Gwrthwynebwch ddiadol, ac efe a ffŷ oddi wrthyh.

8 Nesêwch at Dduw, ac efe a nesâ atoch chwi. Glanhêwch *eich* dwylaw, chwi bechaduriaid; a phurwch *eich* calonnau, chwi â'r meddwl dau-ddyblyg.

9 Ymofidiwch, a galerwch, ac wylwch: troêr eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn dristwch.

10 Ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd, ac efe a'ch dyrchafa chwi.

11 Na ddywedwch yn erbyn eich gilydd, frodyr. Y neb sydd yn dywedyd yn erbyn *ei* frawd, ac yn barnu *ei* frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y gyfraith, ac yn barnu y gyfraith: ac od wyt ti yn barnu y gyfraith, nid wyt ti wneuthurwr y gyfraith, eithr barnwr.

12 Un gosodwr cyfraith sydd, yr hwn a ddichon gadw a cholli. Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall?

13 Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu y foru ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhoswn yno flwyddyn, ac a farchnattâwn, ac a ynnillwn;

14 Y rhai ni wyddoch beth *a fydd* y foru. Canys beth *ydyw* eich einioes chwi? Canys tarth ydyw, yr hwn sydd dros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn diflannu.

15 Lle *y dylech* ddywedyd, Os yr Arglwydd a'i myn, *ac os* byddwn byw, ni a wnawn hyn, neu hynny.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymfrost. Pob cyfryw orfoledd, drwg ydyw.

17 Am hynny i'r neb a fedr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

PEN. V.

¹ Rhaid i wfr cyfoethogion drygionus ofni ddaled Duw. 7 Ni a ddylem fod yn ddi-oddefgar mewn adfyd, yn ol esampl y prophwydi, a Iob; 12 a gochélyd tyngu; 13 a gweddio mewn adfyd, a chanu mewn kawddfyd; 16 a chyfaddef ein beiau v'n gilydd, a gweddio dros ein gilydd; 19 a dwyn i'r iawn y brawd a fyddo yn myned ar gyfeiliorn.

IDDO yn awr, chwi gyfoethogion, wylwch ac udwch am eich trueni sydd yn dyfod arnoch.

2 Eich cyfoeth a bydrodd, a'ch gwisgoedd a fwyttawyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd; a'u rhwd hwynt a fydd yn dystiolaeth yn eich erbyn chwi, ac a fwyty eich cnawd chwi fel tân. Chwi a gasglasoch drysor yn y dyddiau diweddar.

4 Wele, y mae cyflog y gweithwŷr, a fedasant eich meusydd chwi, yr hwn a gam-attaliwyd gennych, yn llefain: a llefain y rhai a fedasant, a ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd y lluoedd.

5 Moethus fuoch ar y ddaear, a thrythyll; meithrin eich calonnau a wnaethoch, megis mewn dydd lladd-edigaeath.

6 Condemniasoch a lladdasoch y cyfiawn; ac yntau heb sefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn ymarhus, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafurwr yn disgwyl am werthfawr ffrwyth y ddaear, yn dda ei amynedd am dano, nes iddo dderbyn y gwlaw cynnar a'r diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich amynedd; cadarnhêwch eich calonnau: oblegyd dyfodiad yr Arglwydd a nesaodd.

9 Na rwgnechwch yn erbyn eich gilydd, frodyr, fel na'ch condemnier: wele, y mae y Barnwr yn sefyll wrth y drws.

10 Cymmerwch fy mrodyr, y

prophwydi, y rhai a lafarasant yn enw yr Arglwydd, yn siampl o ddi-oddef blinder, ac o hir-ymaros.

11 Wele, dedwydd yr ydym yn gadael y rhai sy ddioddefus. Chwi a glywsoch am amynedd Iob, ac a welsoch ddiwedd yr Arglwydd: oblegyd tosturiol iawn yw yr Arglwydd, a thrugarog.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaear, nac un llw arall: eithr bydded eich i'e chwi yn i'e, a'ch nagê yn nagê; fel na syrthioch i farnedigaeth.

13 A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes neb yn esmwyth arno? caned psalmau.

14 A oes neb yn eich plith yn glaf? galwed atto henuriaid yr eglwys; a gweddiant hwy drosto, gan ei enneinio ef ag olew yn enw yr Arglwydd:

15 A gweddi'r ffydd a iachâ'r claf, a'r Arglwydd a'i cyfyd ef i fynu; ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffeswch eich camweddu bawb i'ch gilydd, a gweddiwch dros eich gilydd, fel y'ch iachaer. Llauer a ddichon taer-weddi y cyfiawn.

17 Elias oedd ddyn yn rhaid iddo ddioddef fel ninnau, ac mewn gweddi efe a weddiodd na byddai wlaw: ac ni bu gwlaw ar y ddaear dair blynedd a chwe mis.

18 Ac efe a weddiodd drachefn; a'r nef a roddes wlaw, a'r ddaear a ddug ei ffrwyth.

19 *Fy* mrodyr, od aeth neb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirionedd, a throi o ryw un ef;

20 Gwybydded, y bydd i'r hwn a drôdd bechadur oddi wrth gyfeiliorni ei ffordd, gadw enaid rhag angau, a chuddio lliaws o bechodau.

Epistol cyntaf cyffredinol PEDR yr Apostol.

PEN. I.

¹ *Y mae efe yn bendithio Duw am ei amryw rad ysprydol; 10 gan ddangos nad ydyw yr iachawdwriaeth yng Nghrist beth newydd, eithr peth a brophwydyd am dano er ys talm. 13 Cynghor i fyw yn dduwiol, gan eu bod hwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.*

PEDR, apostol Iesu Grist, at y dieithriaid sy ar wasgar ar hŷd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a Bithynia,

2 Etholedigion yn ol rhag-wybod-aeth Duw Dad, trwy sancteiddiad yr Yspryd, i ufudd-dod a thaenelliad gwaed Iesu Grist. Gras i chwi a heddwch a amlhaer.

3 Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn ol ei fawr drugaredd a'n had-genhedlodd ni i obaith bywiol, trwy adgyfodiad Iesu Grist oddi wrth y meirw,

4 I etifeddiaeth anllygredig, a dihalogedig, a diddiflannedig, ac y'nghadw yn y nefoedd i chwi,

5 Y rhai trwy allu Duw ydych gadwedig trwy ffydd i iachawdwriaeth parod i'w datguddio yn yr amser diweddfaf.

6 Yn yr hyn yr ydych yn mawrlawenhâu, er eich bod ychydig yr awrhon (os rhaid yw) mewn tristwch, trwy amryw brofedigaethau :

7 Fel y caffer profiad eich ffydd chwi, yr hwn sydd werthfawrusach nâr aur colladwy, cyd profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangosiad Iesu Grist :

8 Yr hwn, er na's gwelsoch, yr ydych yn ei garu ; yn yr hwn, heb fod yr awrhon yn ei weled, ond yn credu, yr ydych yn mawrlawenhâu â llawenydd annhraethadwy a goneddus :

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, sef iachawdwriaeth eich eneidiau.

10 Am yr hon iachawdwriaeth yr ymfynodd, ac y manwl-chwiliodd y prophwydi, y rhai a brophwydasant am y gras a ddeuai i chwi :

11 Gan chwilio pa bryd, neu pa

ryw amser, yr oedd Yspryd Crist, yr hwn oedd ynddynt, yn ei hyspysu, pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu dioddefaint Crist, a'r gogoniant ar ol hynny.

12 I'r rhai y datguddiwyd, nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni, yr oeddynt yn gweini yn y pethau a fynegwyd yn awr i chwi, gan y rhai a efangylasant i chwi trwy yr Yspryd Glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nef ; ar yr hyn bethau y mae yr angylion yn chwennychu edrych.

13 O herwydd pahan, gan wregysu lwynau eich meddwl, a bod yn sobr, gobeithiwch yn berffaith am y gras a ddygir i chwi yn natguddiad Iesu Grist ;

14 Fel plant ufudd-dod, heb gydymagweddu â'r trachwantau o'r blaen yn eich anwybodaeth :

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn sanctaidd, byddwch chwithau hefyd sanctaidd ym mhob ymarweddiad :

16 Oblegyd y mae yn ysgrifenedig, Byddwch sanctaidd ; canys sanctaidd ydwyf fi.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tad, yr hwn sydd heb dderbyn wyneb yn barnu yn ol gweithred pob un, ymddygwch mewn ofn dros amser eich ymdeithiad :

18 Gan wybod nad â phlethau llygredig, megis arian neu aur, y'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, yr hon a gausoch trwy draddodiad y tadau ;

19 Eithr â gwerthfawr waed Crist, megis oen difeius a difrych-eulyd :

20 Yr hwn yn wir a rag-ordeinlwyd cyn sylfaenu y byd, eithr a eglurwyd yn yr amseroedd diweddfaf er eich mwyn chwi ;

21 Y rhai ydych trwyddo ef yn credu yn Nuw, yr hwn a'i cyfoddodd ef oddi wrth y meirw, ac a roddodd iddo ef ogoniant, fel y byddai eich ffydd chwi a'ch gobailth yn Nuw.

22 Gwedi puro eich eneidiau,

gan ufuddhâu i'r gwirionedd trwy yr Yspryd, i frawdgarwch diragrith; cerwch eich gilydd o galon bur yn helaeth :

23 Wedi eich ail-eni, nid o had llygredig, eithr anllygredig, trwy air Duw, *yr hwn sydd* yn byw ac yn parhâu yn dragywydd.

24 Canys pob cnawd fel glas-welltyn *yw*, a holl ogoniant dyn fel blodeuyn y glas-welltyn. Gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a syrthiodd :

25 Eithr gair yr Arglwydd sydd yn aros yn dragywydd. A hwn yw y gair a bregethwyd i chwi.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn eu cyngori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Crist ydyw y sylfaen yr adeiladwyd hwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol; 13 a bod yn ufudd i swyddogion. 18 Ac y mae yn dysgu i weision ufuddhâu i'w meistraid, 20 a bod yn ddioddefgar, wrth esampl Crist, er eu bod yn cael cam.*

WEDI rhoi heibio gan hynny bob drygioni, a phob twyll, a rhagrith, a chynfigen, a phob gogan-air,

2 Fel rhai bychain newydd-eni, chwennychwch ddiwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef:

3 Os profasoch *fod* yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn *yr ydych* yn dyfod, *megis* at faen bywiol, a wrthodwyd gan ddyinion, eithr etholedig gan Dduw, a gwerthfawr.

5 A chwithau, *megis* meini bywiol, *ydych* wedi eich adeiladu yn dŷ ysprydol, yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymmu aberthau ysprydol, cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grist.

6 O herwydd paham y cynhwysir yn yr ysgrythyr, Wele, yr wyf yn gosod yn Sion ben-congl-faen, etholedig, a gwerthfawr: a'r hwn a gred ynddo, ni's gwaradwyddir.

7 I chwi gan hynny, y rhai *ydych* yn credu, *y mae* yn urddas: eithr i'r anufuddion, y maen a wrthododd yr adeiladwŷr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

8 Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwystr, *i'r rhai* sy yn tram-

gwyddo wrth y gair, gan fod yn anufudd; i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.

9 Eithr chwychwï *ydych* rywogaeth etholedig, brenhinol offeiriadaeth, cenedl sanctaidd, pobl briodol i *Dduw*; fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef:

10 Y rhai gynt nid *oeddych* bobl, ond yn awr *ydych* bobl i *Dduw*: y rhai ni chawsech drugaredd, ond yr awrhon a gawsoch drugaredd.

11 Anwylyd, yr wyf yn attolwg i *chwi*, *megis* dieithriaid a phererinion, ymgedwch oddi wrth chwantau cnawdol, y rhai sy yn rhyfela yn erbyn yr enaid;

12 Gan fod â'ch ymarweddiad yn onest ym mys y Cenedloedd: fel, lle maent yn eich goganu *megis* drwg-weithredwŷr, y gallont, o herwydd *eich* gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

13 Ymddarostyngwch oblegyd hyn i bob dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenhin, *megis* goruchaf;

14 Ai i'r llywiawdwŷr, *megis* trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drwg-weithredwŷr, a mawl i'r gweithredwŷr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi trwy wneuthur daioni ostegu anwybodaeth dynion ffolion:

16 *Megis* yn rhyddion, ac nid â rhyddid gennych *megis* cochl malais, eithr fel gwasanaethwŷr Duw.

17 Perchwch bawb. Cerwch y brawdoliaeth. Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenhin.

18 *Y* gweision, *byddwch* ddarostyngedig gyd â phob ofn i'ch meistraid; nid yn unig i'r *rhai* da a chyweithas, eithr i'r *rhai* anghlyweithas hefyd.

19 Canys hyn *sydd* rasol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddioddef ar gam.

20 Oblegyd pa glod *yw*, os, pan bechoch. a chael eich cernodio, y

byddwch dda eich amynedd? eithr os, a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn ddiodeff, y byddwch dda eich amynedd; hyn sydd rasol ger bron Duw.

21 Canys i hyn y'ch galwyd hefyd: oblegyd Crist yntau a ddiodeffodd drosom ni, gan adael i ni esampl, fel y canlynech ei ôl ef:

22 Yr hwn ni wnaeth bechod, ac ni chaed twyll yn ei enau:

23 Yr hwn, pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn; pan ddiodeffodd, ni fygythiodd; eithr rhoddodd ar y neb sydd yn barnu yn gyfiawn:

24 Yr hwn ei hun a ddug ein pechodau ni yn ei gorph ar y pren; fel, gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: trwy gleisiau yr hwn yr iachawyd chwi.

25 Canys yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn; eithr yn awr chwi a ddychwelwyd at Fugail ac Esgob eich eneidiau.

PEN. III.

¹ *Y mae yn dysgu i wŷr a gwragedâ eu dyled i'w gilydd: 8 yn annog pawb i undeb a chariad; 14 ac i ddiodeff erlid; 19 ac yn adrodd daioni Duw i'r hen fyd gynt.*

YR un ffunud, bydded y gwragedd ostyngedig i'w gwŷr priod; fel, od oes rhai heb gredu i'r gair, y galler trwy ymarweddiad y gwragedd, eu hynnill hwy heb y gair,

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn.

3 Trwsiad y rhai bydded nid yr un oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylch-osodiad aur, neu wisgad dillad;

4 Eithr bydded cuddiedig ddyn y galon, mewn anllygredigaeth yspryd addfwyn a llonydd, yr hwn sydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd sanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobeithio yn Nuw, yn ym-drwsio, gan fod yn ddarostyngedig i'w gwŷr priod;

6 Megis yr ufuddhaodd Sara i Abraham, gan ei alw ef yn arglwydd: merched yr hon ydych chi, tra byddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

7 Y gwŷr, yr un ffunud, cydfanneddwch â hwynt yn ol gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig megis i'r llestr gwannaf, fel rhai sy gyd-etifeddion gras y bywyd; rhag rhwystro eich gweddïau.

8 Am ben hyn, byddwch oll yn unfryd, yn cyd-oddef â'ch gilydd, yn caru fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynaidd:

9 Nid yn talu drwg am ddrwg, neu sen am sen: eithr, y'ngwrthwyneb, yn bendithio; gan wybod mai i hyn y'ch galwyd, fel yr etifeddoch fendith.

10 Canys y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, atalied ei dahod oddi wrth ddrwg, a'i wefusau rhag adrodd twyll.

11 Gocheled y drwg, a gwnaed y da; ceisied heddwch, a dilyned ef.

12 Canys y mae llygaid yr Arglydd ar y rhai cyfiawn, a'i glustiau ef tu ag at eu gweddi hwynt: eithr y mae wyneb yr Arglydd yn erbyn y rhai sy'n gwneuthur drwg.

13 A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn sydd dda?

14 Eithr o bydd i chwi hefyd ddiodeff o herwydd cyfiawnder, dedwydd ydych: ond nac ofnwch rhag eu ho fn hwynt, ac na'ch cynhyrfer;

15 Eithr sancteiddiwch yr Arglydd Dduw yn eich calonnau: a byddwch barod bob amser i ateb i bob un a ofyno i chwi reswm am y gobaith sydd ynoch, gyd ag addfwynder ac ofn:

16 A chennych gydwybod dda; fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y cywilyddio y rhai sydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yng Nghrist.

17 Canys gwell ydyw, os ewyllys Duw a'i myn, i chwi ddiodeff yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni.

18 Oblegyd Crist hefyd unwaith a ddiodeffodd dros bechodau, y Cyfiawn dros yr anghyfiawn (fel y dygai ni at Dduw) wedi ei farwol-

aethu yn y cnawd, eithr ei fywhâu yn yr Yspryd:

19 Trwy yr hwn yr aeth efe hefyd ac a bregethodd i'r ysprydion y'ng'harchar;

20 Y rhai a fu gynt anufudd, pan unwaith yr oedd hir-amynedd Duw yn aros yn nyddiau Noë, tra y darperid yr arch, yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a achubwyd trwy ddwfr.

21 Cyffelybiaeth cyfattedbol i'r hwn sydd yr awrhon yn ein hachub ninnau, *sef* bedydd (nid bwrw ym-aith fudreddi y cnawd, eithr ym-attedb cydwybod dda tu ag at Dduw) trwy adgyfodiad Iesu Grist:

22 Yr hwn sydd ar ddeheulaw Duw, wedi myned i'r nef; *u'r* angylion, a'r awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu darostwng iddo.

PEN. IV.

Y mae yn eu hannog hwy i beidio â phechu, trwy esampl Crist, a thrwy ystyried fod diwedd pob peth yn pwysu yn agos. 12 Y mae yn eu cysuro yn erbyn erlid.

AM hynny gan ddioddef o Grist drosom ni yn y cnawd, chwithau hefyd byddwch wedi eich arfogi â'r un meddwl: oblegyd yr hwn a ddioddefodd yn y cnawd, a beidiodd â phechod;

2 Fel na byddo mwyach fyw i chwantau dynion, ond i ewyllys Duw, dros yr amser sydd yn ol yn y cnawd.

3 Canys digon i ni yr amser a aeth heibio o'r einioes i weithredu ewyllys y Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyllwch, trachwantau, meddwdod, cyfeddach, diotta, a ffiaidd eilun-addoliad:

4 Yn yr hyn y maent yn ddiëithr yn *eich* cablu *chwi*, am nad ydych yn cydredig gyd â hwynt i'r unrhyw ormod rhyfedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn sydd barod i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny yr efangylwyd i'r meirw hefyd; fel y bernid hwy yn ol dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn ol Duw yn yr yspryd.

7 Eithr diwedd pob peth a nes-aodd: am hynny byddwch sobr, a gwyliadwrus i weddïau.

8 Eithr, o flaen pob peth, bydded gennych gariad helaeth tu ag at eich gilydd: canys cariad a guddia liaws o bechodau.

9 Byddwch letteugar y naill i'r llall, heb rwgnach.

10 Pob un, megis y derbyniodd rodd, cyfrennwch â'ch gilydd, fel daionus oruchwylwyr amryw ras Duw.

11 Os llafaru a wna neb, *llafared* megis geiriau Duw; os gweini y mae neb, *gwnaed* megis o'r gallu y mae Duw yn ei roddi: fel ym mhob peth y gogonedder Duw trwy Iesu Grist: i'r hwn y byddo y gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.

12 Anwlyd, na fydded ddiëithr gennych am y profiad tanlyd sydd ynoch, yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi, fel pe bai beth diëithr yn digwydd i chwi:

13 Eithr llawenhêwch, yn gym-maint a'ch bod yn gyfrannogion o ddioddefiadau Crist; fel, pan ddat-guddier ei ogoniant ef, y byddoch yn llawen ac yn gorfoleddu.

14 Os difenwir chwi er mwyn enw Crist, gwyn *eich* byd: oblegyd y mae Yspryd y gogoniant, ac *Ys-ryd* Duw yn gorphwys arnoch. Ar eu rhan hwynt yn wir efe a geblir, ond ar eich rhan chwi efe a ogoneddir.

15 Eithr na ddioddefed neb o honoch fel llofrudd, neu leidr, neu ddrwg-weithredwr, neu fel un yn ymyrreth â matterion rhai eraill:

16 Eithr os fel Cristion, na fydded gywilydd ganddo; ond gogonedded Dduw yn hyn o ran.

17 Canys *daeth* yr amser i ddechreu o'r farn o dŷ Duw: ac os *dechreu hi* yn gyntaf arnom ni, beth *fydd* diwedd y rhai nid ydynt yn credu i efengyl Duw?

18 Ac os braidd y mae y cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd sy yn dioddef yn ol ewyllys Duw, gorchymnant eu heneidiau *iddo ef*, megis i Greawdwr ffyddlon, gan wneuthur yn dda.

PEN. V.

1 *Y mae yn annog yr henuriaid i borthi defaid Crist; 5 a'r ieuaingc i yfuddhâu: 8 a phawb i wylled, ac i fod yn sobr, ac yn ddiannwadul yn y ffydd; 9 ac i wrthwyo-ebu y cythraul, y gwrthwynebwyr creulon.*

YR henuriaid sy yn eich plith, attolwg iddynt yr ydwyf fi, yr hwn wyf gyd-henuriad, a thyst o ddiodeffiadau Crist, yr hwn hefyd wyf gyfrannog o'r gogoniant a ddat-guddir:

2 Porthwch braidd Duw, yr nwn sydd yn eich plith, gan fwrw golwg *arnynt*; nid trwy gymmell, eithr yn ewyllysgar; nid er mwyn budr-elw, eithr o barodrwydd meddwl;

3 Nid fel rhai yn tra-agrlwydd-iaethu ar etifeddiaeth *Duw*, ond gan fod yn esampiau i'r praidd.

4 A phan ymddangoso y Pen- bugail, chwi a gewch dderbyn an-niflannedig goron y gogoniant.

5 Yr un ffunud yr ieuaingc, byddwch ostyngedig i'r henuriaid. A byddwch *bawb* yn ostyngedig i'ch gilydd, ac ymdrwsiwch oddi fewn â gostyngeddwydd. Oblegyd y mae Duw yn gwrthwynebu y beilch-ion, ac yn rhoddi gras i'r rhai gos-tyngedig.

6 Ymddarostyngwch gan hynny dan alluog law Duw, fel y'ch dyrchafo mewn amser cyfaddas:

7 Gan fwrw eich holl ofal arno ef; canys y mae efe yn gofalu dros-och chwi.

8 Byddwch sobr, gwyliwch: o-blegyd y mae eich gwrthwynebwyr diafol, megis llew rhuadwy, yn rhodio oddi amgylch, gan geisio y neb a allo ei lyngau.

9 Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn yn y ffydd; gan wybod fod yn cyflawni yr un blinderau yn eich brodyr y rhai sydd yn y byd.

10 A Duw pob gras, yr hwn a'ch galwodd chwi i'w dragywyddol o-goniant trwy Grist Iesu, wedi i chwi ddiodeff ychydig, a'ch perffeithio chwi, a'ch cadarnhao, a'ch cryfhao, a'ch sefydlo.

11 Iddo ef *y byddo y gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.*

12 Gyd â Silfanus, brawd ffyddlon i chwi (fel yr wyf yn tybied) y 'sgrifenis ar ychydig eiriau, gan gynghori a thystiolaethu, mai gwir ras Duw yw yr hwn yr ydych yn sefyll ynddo.

13 Y mae *yr eglwys sydd yn Babilon*, yn gyd-etholedig â *chwi*, yn eich annerch; a Marc, fy mab i.

14 Anherchwch eich gilydd â chusan cariad. Tangnefedd i chwi oll y rhai ydych yng Nghrist Iesu. Amen.

Ail Epistol cyffredinol PEDR yr Apostol.

PEN. I.

1 *Y mae efe yn eu cadarnhâu mewn gobaith o gynnydd gras Duw; 5 ac yn eu hannog i wneuthur eu galwedigaeth yn sicr trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i ddwyn hynny ar gof iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio hwy i fod yn ddiannwadul yn ffydd Crist, gwir Fab Duw, trwy dystiolaeth yr apostolion a welsant ei ogoniant ef, a thrwy dystiolaeth y Tad, a'r prophwydi.*

SIMON Pedr, gwasanaethwr ac apostol Iesu Grist, at y rhai a gawsant gyffelyb werthfawr ffydd â ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw ni, a'n Hachubwr Iesu Grist.

2 Gras i chwi a thangnefedd a

amlhaer, trwy adnabod Duw, a Iesu ein Harglwydd ni,

3 Megis y rhoddes ei dduwiol allu ef i ni bob peth a *berthyn* i fywyd a duwioldeb, trwy ei adnabod ef yr hwn a'n galwodd ni i ogoniant a rhinwedd:

4 Trwy yr hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn a gwerth-fawr; fel trwy y rhai hyn y byddech gyfrannogion o'r duwiol anian, wedi diange oddi wrth y llygreddigaeth sydd yn y byd trwy drachwant.

5 A hyn yma hefyd, gan roddi cwbl-ddiwydrwydd, chwanegwch

at eich ffydd, rinwedd; ac at rinwedd, wybodaeth;

6 Ac at wybodaeth, gymmedr-older; ac at gymmedrlder, amynedd; ac at amynedd, dduwioldeb;

7 Ac at dduwioldeb, garedigrwydd brawdol; ac at garedigrwydd brawdol, gariad.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn aml hwynt, y maent yn peri na *byddoch* na segur, na diffrwyth y'ngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Grist.

9 Oblegyd yr hwn nid yw yr rhai hyn ganddo, dall ydyw, heb weled ym mhell, wedi gollwng dros gof ei lanhâu oddi wrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd paham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i wneuthur eich galwedigaeth a'ch ethol-edigaeth yn sicr: canys, tra byddoch yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrwyd chwi ddim byth:

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragywyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Hachubwr Iesu Grist.

12 O herwydd paham nid esgeul-usaf eich coffâu bob amser am y pethau hyn, er eich bod yn eu gwybod, ac wedi eich sicrhâu yn y gwirionedd presennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied *fod* yn iawn, tra byddwyf yn y tabernacl hwn, eich cyfrôli chwi, trwy ddwyn-ar gof i *chwi*;

14 Gan wybod y bydd i mi ar frys roddi fy nhabernacl *hwn* heibio, megis ag yr hyspysodd ein Harglwydd Iesu Grist i mi.

15 Ac mi a wnaaf fy ngoreu hefyd ar allu o honoch bob amser, ar ol fy ymadawiad i, wneuthur coffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn chwedlau cyfrwys, yr hyspysasom i chwi nerth a dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, eithr wedi gwelod ei fawredd ef â'n llygaid.

17 Canys efe a dderbyniodd gan Dduw Dad, barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfryw lef atto oddi wrth y mawr-ragorol Ogoniant, Hwn yw fy anwyl Fab i, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

18 A'r llef yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywsom ni, pan oeddyn gyd ag ef yn y mynydd sanctaidd

19 Ac y mae gennym air sicrach y prophwydi; yr hwn da y gwnewch fod yn dal arno, megis ar ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio y dydd, ac oni chodo y seren ddydd yn eich calonnau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, nad oes un brophwydoliaeth o'r ysgrythyr o ddeongliad priod.

21 Canys nid trwy ewyllys dyn y daeth gynt brophwydoliaeth: eithr dynion sanctaidd Duw a lafarasant *megis* y cynhyrfwyd *hwy* gan yr Yspryd Glân.

PEN. II.

¹ *Y mae efe yn prophwydo am athrawon ffetision; ac yn dangos eu hanwiredd a'u dialedd hwy, a'u dilynwyr: 7 oddi wrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodom. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethach gynheddfau y twyllwyr hynny, fel y galler eu hadnabod hwy yn haws, a'u gochelyd.*

EITHR bu gau-brophwydi hefyd ym mhilith y bobl, megis ag y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau; y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresiau dinystriol, a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a'u prynodd hwynt, ydynt yn tynnu arnynt eu hunain ddinystr buan.

2 A llawer a ganlynant eu distryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd.

3 Ac mewn cybydd-dod, trwy chwedlau gwneuthur, y gwnant farsiantiaeth o honoch: barnedigaeth y rhai er ys talm nid yw segur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn hepian.

4 Canys onid arbedodd Duw yr angylion a bechasant, eithr *eu* taflu *hwynt* i uffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, i'w cadw i farn-edigaeth;

5 Ac onid arbedodd efe yr hen fyd, eithr Noë, pregethwr cyf-iawnder, a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y diluw ar fyd y rhai anwir;

6 A chan droi dinasoedd Sodoma a Gomorra yn lludw, a'u damniodd *hwy* â dymchweliad, gan *eu* gosod yn esampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol;

7 Ac a waredodd Lot gyfiawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriad:

8 (Canys y cyfiawn hwnnw yn trigo yn eu mysg hwynt, yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd trwy eu hanghyfreithlon weithred-oedd hwynt)

9 Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn i'w poeni:

10 Ac yn bennaf y rhai sy yn rhodio ar ol y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn diystyru llywodraeth. Rhyfygus ydynt, cyndyn; nid ydynt yn arswydo cablu urddas:

11 Lle nid yw yr angylion, y rhai sy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn hwynt ger bron yr Arglwydd.

12 Eithr y rhai hyn, megis anifeiliaid anrhesymmol anianol, y rhai a wnaed i'w dal ac i'w difetha, a gablant y pethau ni wyddant oddi wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygr-edigaeth eu hunain;

13 Ac a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau beunydd yn hyfrydwch. Brychau a meflau ydynt, yn ymddigrifo yn eu twyll eu hunain, gan wledda gyd â chwi;

14 A llygaid ganddynt yn llawn godineb, ac heb fedru peidio â phechod; yn llithio eneidiau anwadal: a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra; plant y felldith:

15 Wedi gadael y ffordd uniawn, hwy a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd Balaam mab Bosor, yr hwn a garodd wobr anghyfiawnder;

16 Ond efe a gafodd gerydd am ei gamwedd. Asen fud arferol â'r iau, gan ddywedyd â llef ddynol, a waharddodd ynydrwydd y prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau diddwfr, cymmylau a yrrid gan dymmestl; i'r rhai y mae niwl tywyllwch y'ngladw yn dragywydd.

18 Canys gan ddywedyd chwydd-

edig *ciriau* gorwagedd, y maent hwy, trwy chwantau y cnawd, a thrythyllwch, yn llithio y rhai a ddiangasai yn gwbl oddi wrth y rhai sy yn byw ar gyfeiliorn:

19 Gan addo rhyddid iddynt, a hwythau eu hunain yn wasanaethwŷ; llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth.

20 Canys os, wedi iddynt ddiange oddi wrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Iesu Grist, y rhwystrir hwy drachefn â'r pethau hyn, a'u gorchfygu; aeth diwedd y rhai hynny yn waeth nâ'u dechreuad.

21 Canys gwell fuasai iddynt fod heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag, wedi ei hadnabod, troi oddi wrth y gorchymyn sanctaidd yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ol y wir ddiareb, Y ci a ymchwelodd at ei chwydiad ei hun; a'r hwch wedi ei golchi, i'w hymdreiglfa yn y dom.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn eu sicrhau hwy am ddyfoaiad Crist i'r farn, yn erbyn y gnatwarwŷr a ymrwymmai yn y gwrthwyneb; 8 gan rybuddio y rhai duwiol i brysuru eu heifseiruch, o ran hir-amynedd Duw: 10 ac y mae yn dangos pa fodd y dinystrir y byd: 11 ac yn eu hannog hwy i sancteiddrwydd buchedd, trwy ddisgrwyl hynny: 15 a hefyd i feddwol, mai er mwyn eu hiachawdhwriaeth hwynt y mae Duw yn ddoddefgar, megis yr ysgrifennodd Paul utynt.*

YR ail epistol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei ysgrifenu atoch; yn yr hwn yr ydwyf yn cyfrôi eich meddwl puraidd, trwy ddwyn ar gof i chwi:

2 Fel y byddo cofus gennyh y geiriau a rag-ddywedyd gan y prophwydi sanctaidd, a'n gorchymyn ninnau, apostolion yr Arglwydd a'r Iachawdwr:

3 Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw yn y dyddiau diweddaf watwarwŷr, yn rhodio yn ol eu cbwantau eu hunain,

4 Ac yn dywedyd, Pa le y mae addewid ei ddyfodiad ef? canys er pan hunodd y tadau, y mae pob

peth yn parhâu fel yr *oeddynt* o ddechreuad y creadigaeth.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwirfodd, mai trwy air Duw yr oedd y nefoedd er ys talm, a'r ddaear yn cyd-sefyll o'r dwfr, a thrwy y dwfr.

6 O herwydd paham y byd a oedd y pryd hwnnw, wedi ei orchuddio â dwfr, a ddifethwyd.

7 Eithr y nefoedd a'r ddaear sy yr awrhon, ydynt trwy yr un gair wedi eu rhoddi i gadw i dân, erbyn dydd y farn, a distryw yr anwir ldyinion.

8 Eithr yr un peth hwn na fydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, *fod* un dydd gyd a'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, a mil o flynyddoedd megis un dydd.

9 Nid ydyw yr Arglwydd yn oedi ei addewid (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond hir-ymarhous yw efe tu ag attom ni, heb ewyllysio bod neb yn golledig, ond dyfod o bawb i edifeirwch.

10 Eithr dydd yr Arglwydd a ddaw megis lleidr y nos; yn yr hwn y nefoedd a ant heibio gyd â thwrf, a'r defnyddiau gan wir wres a doddant, a'r ddaear a'r gwaith a fyddo ynddi a losgir.

11 A chan fod yn rhaid i hyn i gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod, mewn sanctaidd ymarweddiad a duwioldeb,

12 Yn disgwyl ac yn brysiô at

ddyfodiad dydd Duw, yn yr hwn y nefoedd gan losgi a ymollyngant, a'r defnyddiau gan wir wres a doddant?

13 Eithr nefoedd newydd, a daear newydd, yr ydym ni, yn ol ei addewid ef, yn eu disgwyl, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd paham, anwylyd, gan eich bod yn disgwyl y pethau hyn, gwnewch eich goreu ar eich cael ganddo ef mewn tangnefedd, yn ddirycheulyd, ac yn ddiargyhoedd.

15 A chyfrifwch hir-amynedd ein Harglwydd, yn iachawdwriaeth; megis ag yr ysgrifenodd ein hanwyl frawd Paul atoch chwi, yn ol y doethineb a rodded iddo ef;

16 Megis yn ei holl epistolau hefyd, yn llafaru ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annysgedig a'r anwastad yn eu gwyrdroi, megis yr ysgrythrau eraill, i'w dinystr eu hunain.

17 Chwychwi gan hynny, anwylyd, a chwi yn gwybod y pethau hyn o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymaith trwy amryfusedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddi wrth eich sicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist. Iddo ef y byddo gogoniant yr awrhon ac yn dragywyddol. Amen.

Epistol cyntaf cyffredinol IOAN yr Apostol.

PEN I.

¹ Y mae efe yn gosod allan berson Crist, yn yr hwn y mae i ni fywyd tragywyddol, trwy gymdeithas â Duw. 5 Rhaid i ni ymrô i sancteiddrwydd buchedd, i dystiolaethu gwirionedd y gymdeithas honno, a'n ffydd; a hefyd i'n sicrhâu ein hunain, o faddeuant pechodau, trwy farwolaeth Crist.

YR hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywsom, yr hyn a welsom â'n llygaid, yr hyn a edrych-

asom arno, ac a deimlodd ein dwy law am Air y bywyd;

2 (Canys y bywyd a eglurhawyd, ac ni a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragywyddol, yr hwn oedd gyd â'r Tad, ac a eglurhawyd i ni.)

3 Yr hyn a welsom ac a glywsom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir

sydd gyd â'r Tad, a chyd â'i Fab ef Iesu Grist.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu hysgrifenu attoch, fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 A hon yw y gennadwri a glywsom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi; Mai goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

6 Os dywedwn fod i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd:

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'n gilydd, a gwaed Iesu Grist ei Fab ef sydd yn einglanhâu ni oddi wrth bob pechod.

8 Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

9 Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhao oddi wrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechasom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

PEN. II.

1 *Y mae efe yn eu cysuro hwy yn erbyn pechodau o wendid. 3 Adnabod Duw yn iawn, yw cadw ei orchymynion ef; 9 a churu ein brodyr; 15 ac na roddom ein serch ar y byd. 18 Rhaid i ni ochelyd twyllwgr; 20 y rhai y mae y duwiol yn ddiogel oddi wrth eu twyll; trwy barhâu yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.*

FY mhlant bychain y pethau hyn yr wyf yn eu hysgrifenu attoch, fel na phechoch. Ac o phecha neb, y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad, Iesu Grist y Cyfiawn:

2 Ac efe yw yr iawn dros ein pechodau ni: ac nid dros yr eiddom ni yn unig, eithr dros bechodau yr holl fyd.

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymynion ef.

4 Yr hwn sydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr yr hwn a gadwo ei air ef, yn wir yn hwn y mae cariad Duw

yn berffaith. Wrth hyn y gwyddom ein bod ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywed ei fod yn aros ynddo ef, a ddylai yntau felly rodio, megis ag y rhodiodd ef.

7 Y brodyr, nid gorchymyn newydd yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, eithr gorchymyn hen yr hwn oedd gennyh o'r dechreuad. Yr hen orchymyn yw y gair a glywsoch o'r dechreuad.

8 Trachefn, gorchymyn newydd yr wyf yn ei ysgrifenu attoch, yr hyn sydd wir ynddo ef, ac ynoch chwithau: oblegyd y tywyllwch a aeth heibio, a'r gwir-oleuni sydd yr awrhon yn tywynnu.

9 Yr hwn a ddywed ei fod yn y goleuni, ac a gasao ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hwn.

10 Yr hwn sydd yn caru ei frawd, sydd yn aros yn y goleuni, ac nid oes rhwystr ynddo.

11 Eithr yr hwn sydd yn casâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac yn y tywyllwch y mae yn rhodio; ac ni wyr i ba le y mae yn myned, oblegyd y mae y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, blant bychain, oblegyd maddeu i chwi eich pechodau er mwyn ei enw ef.

13 Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn sydd o'r dechreuad. Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, wŷr ieuaingc, am orchfygu o honoch yr un drwg. Ysgrifenu yr wyf attoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tad.

14 Ysgrifenais attoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn sydd o'r dechreuad. Ysgrifenais attoch chwi, wŷr ieuaingc, am eich bod yn gryfion, a bod gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr un drwg.

15 Na cherwch y byd, na'r pethau sy yn y byd. O châr neb y byd, nid yw cariad y Tad ynddo ef.

16 Canys pob peth a'r sydd yn y byd, megis chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder y bywyd, nid yw o'r Tad, eithr o'r byd y mae.

17 A'r byd sydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewylllys Duw, sydd yn aros yn dragywydd.

18 O blant bychain, yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywsoch y daw anghrist, yr awrhon hefyd y mae anghristiau lawer; wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys pe buasent o honom ni, hwy a arhosasent gyd â ni: eithr *hyn a fu*, fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a chwi a wyddoch bob peth.

21 Ni ysgrifenis atoch oblegyd na wyddech y gwirionedd, eithr oblegyd eich bod yn ei wybod, ac nad oes un celwydd o'r gwirionedd.

22 Pwy yw y celwyddog, ond yr hwn sydd yn gwadu nad Iesu yw y Crist? Efe yw yr anghrist, yr hwn sydd yn gwadu y Tad a'r Mab.

23 Pob un a'r sydd yn gwadu y Mab, nid oes ganddo y Tad chwaith: *[ond] yr hwn sydd yn cyffesu y Mab, y mae y Tad ganddo hefyd.*

24 Arhosed gan hynny ynoch chwi yr hyn a glywsoch o'r dechreuad. Od erys ynoch yr hyn a glywsoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mab ac yn y Tad.

25 A hwn yw yr addewid a addawodd efe i ni, *sef* bywyd tragywyddol.

26 Y pethau hyn a ysgrifenis atoch ynghŷlch y rhai sy yn eich hudo.

27 Ond y mae yr enneiniad a dderbyniasoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, ac nid oes arnoch eisiau dysgu o neb chwi: eithr fel y mae yr un enneiniad yn eich dysgu chwi am bob peth, a gwir yw, ac nid yw gelwydd; ac megis y'ch dysgodd chwi, yr arhoswch ynddo.

28 Ac yr awrhon, blant bychain, arhoswch ynddo; fel, pan ymddangoso efe, y byddo hyder

gennym, ac na chywilyddiom ger ei fron ef yn ei ddyfodiad.

29 Os gwyddoch ei fod ef yn gyfiawn, chwi a wyddoch fod pob un a'r sydd yn gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o hono ef.

PEN. III.

1 *Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Dduw tu ag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun; 3 ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn ufudd i gadre ei orchymynion; 11 a charu bawb ein gilydd, fel brodyr.*

GWELWCH pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw: oblegyd hyn nid edwyn y byd chwi, oblegyd nad adnabu efe ef.

2 Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom, pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegyd ni a gawn ei weled ef megis ag y mae.

3 Ac y mae pob un sydd ganddo y gobaith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, megis y mae yntau yn bur.

4 Pob un a'r sydd yn gwneuthur pechod, sydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: oblegyd anghyfraith yw pechod.

5 A chwi a wyddoch ymddangos o hono ef, fel y dileai ein pechodau ni: ac ynddo ef nid oes pechod.

6 Pob un a'r sydd yn aros ynddo ef, nid yw yn pechu: pob un a'r sydd yn pechu, ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef.

7 O blant bychain, na thwyllled neb chwi. Yr hwn sydd yn gwneuthur cyfiawnder, sydd gyfiawn, megis y mae yntau yn gyfiawn:

8 Yr hwn sydd yn gwneuthur pechod, o ddiabol y mae; canys y mae diabol yn pechu o'r dechreuad. I hyn yr ymddangosodd Mab Duw, fel y dattodai weithred-oedd diabol.

9 Pob un a aned o Dduw, nid yw yn gwneuthur pechod; oblegyd y mae ei had ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe bechu, am ei eni ef o Dduw.

10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a phlant diabol: Pob un a'r sy heb wneuthur cyfiawnder,

nid yw o Dduw, na'r hwn nid yw yn caru ei frawd.

11 Oblegyd hon yw y gennadwri a glywsoch o'r dechreuad; Bod i ni garu ein gilydd.

12 Nid fel Cain, yr hwn oedd o'r drwg, ac a laddodd ei frawd. A phaham y lladdodd ef? Oblegyd bod ei weithredoedd ef yn ddrwg, a'r eiddo ei frawd yn dda.

13 Na ryfeddwch, fy mrodyr, os yw y byd yn eich casâu chwi.

14 Nyni a wyddom ddarfod ein symmud ni o farwolaeth i fywyd, oblegyd ein bod yn caru y brodyr. Yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marwolaeth.

15 Pob un a'r sydd yn casâu ei frawd, lleiddiad dyn yw: a chwi a wyddoch nad oes i un lleiddiad dyn fywyd tragywyddol yn aros ynddo.

16 Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, oblegyd doddi o hono ef ei einioes drosom ni: a ninnau a ddylem ddodi ein heinioes dros y brodyr.

17 Eithr yr hwn sydd ganddo ddâ'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a gauo ei dosturi oddi wrtho; pa fodd y mae cariad Duw yn aros ynddo ef?

18 Fy mhlant bychain, na charwn ar air, nac ar dafod yn unig, eithr mewn gweithred a gwirionedd.

19 Ac wrth hyn y gwyddom ein bod o'r gwirionedd, ac y sicrhawn ein calonnau ger ei fron ef.

20 Oblegyd os ein calon a'n condemnia, mwy yw Duw nâ'n calon, ac efe a wŷr bob peth.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemnia, y mae gennym hyder ar Dduw.

22 A pha beth bynnag a ofynom, yr ydym yn ei dderbyn ganddo ef, oblegyd ein bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn gwneuthur y pethau sydd yn rhyngu bodd yn ei olwg ef.

23 A hwn yw ei orchymyn ef; Credu o honom yn enw ei Fab ef Iesu Grist, a charu ein gilydd, megis y rhoes efe orchymyn i ni.

24 A'r hwn sydd yn cadw ei orchymynion ef, sydd yn trigo ynddo ef, ac yntau ynddo yntau.

Ac wrth hyn y gwyddom ei fod ef yn aros ynom, sef o'r Yspryd a roddes efe i ni.

PEN. IV.

1 Y mae efe yn eu rhybuddio hwynt na wnaent goel ar bob athraw sydd yn ymffrostio o'r Yspryd, eithr eu profi hwy yn hytrach trwy reolau y ffydd gatholig. 7 Ac y mae efe trwy amryw resymmau yn eu hannog hwy i gariad.

ANWYLYD, na chredwch bob yspryd, eithr profwch yr yspydion ai o Dduw y maent: oblegyd y mae gau-brophwydi lawer wedi myned allan i'r byd.

2 Wrth hyn adnabyddwch Yspryd Duw: Pob yspryd a'r sydd yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, o Dduw y mae:

3 A phob yspryd a'r nid yw yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, nid yw o Dduw. Eithr hwn yw yspryd anghrist, yr hwn y clywsoch ei fod yn dyfod, a'r awrhon y mae efe yn y byd eisoes.

4 Chwychwi ydych o Dduw, blant bychain, ac a'u gorchfygasoch hwy: oblegyd mwy yw yr hwn sydd yn och chwi nâ'r hwn sydd yn y byd.

5 Hwynt-hwy o'r byd y maent: am hynny y llafarant am y byd, a'r byd a wrendy arnynt.

6 Nyni o Dduw yr ydym. Yr hwn sydd yn adnabod Duw, sydd yn ein gwrandaw ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn eingwrandaw ni. Wrth hyn yr adwaenom yspryd y gwirionedd ac yspryd y cyfeiliorni.

7 Anwylyd, carwn ein gilydd: oblegyd cariad o Dduw y mae; a phob un a'r sydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, nid adnabu Dduw: oblegyd Duw, cariad yw.

9 Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ag attom ni, oblegyd danfon o Dduw ei unig-anedig Fab i'r byd, fel y byddem fyw trwyddo ef.

10 Yn hyn y mae cariad; nid am i ni garu Duw, ond am iddo ef ein caru ni, ac anfon ei Fab i fod yn iawn dros ein pechodau.

11 Anwylyd, os felly y carodd

Duw ni, ninnau hefyd a ddylem garu ein gilydd.

12 Ni welodd neb Dduw eriôed. Os carwn ni ein gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei gariad ef yn berffaith ynom.

13 Wrth hyn y gwyddom ein bod yn trigo ynddo ef, ac yntau ynom ninnau, am ddarfod iddo roddi i ni o'i Yspryd.

14 A ninnau a welsom, ac ydym yn tystiolaethu, ddarfod i'r Tad ddanfôn y Mab *i fod* yn Iachawdwr i'r byd.

15 Pwy bynnag a gyffeso fod Iesu yn Fab Duw, y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntau yn Nuw.

16 A nynti a adnabuom ac a gredasom y cariad sydd gan Dduw tu ag attom ni. Duw, cariad yw: a'r hwn sydd yn aros mewn cariad, sydd yn aros yn Nuw, a Duw ynddo yntau.

17 Yn hyn y perffeithiwyd ein cariad ni, fel y caffom hyder ddydd y farn: oblegyd megis ag y mae efe, yr ydym ninnau hefyd yn y byd hwn.

18 Nid oes ofn mewn cariad; eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegyd y mae i ofn boenedigaeth. A'r hwn sydd yn ofni, ni pherffeithiwyd mewn cariad.

19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.

20 Os dywed neb, Yr wyf yn caru Duw, ac efe yn casâu ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa fodd y gall efe garu Duw yr hwn ni's gwelodd?

21 A'r gorchymyn hwn sydd genym oddi wrtho ef; Bod i'r hwn sydd yn caru Duw, garu ei frawd hefyd.

PEN. V.

1 Y neb sydd yn caru Duw, sydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymynion ef, 3 y rhai sydd ysgafn, ac nid trymion i'r ffyddloniaid. 9 Y mae Iesu yn Fab Duw, ac yn abl i'n hachub ni; 15 ac i wrandaw ein gweddiau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur drosom ein hunain a thros eraill.

POB un a'r sydd yn credu mai Iesu yw y Crist, o Dduw y ganed ef: a phob un a'r sydd yn

caru yr hwn a genhedlodd, sydd yn caru hefyd yr hwn a genhedlwyd o hono.

2 Yn hyn y gwyddom ein bod yn caru plant Duw, pan fyddom yn caru Duw, ac yn cadw ei orchymynion ef.

3 Canys hyn yw cariad Duw; bod i ni gadw ei orchymynion: a'i orchymynion ef nid ydynt drymion.

4 Oblegyd beth bynnag a aned o Dduw, y mae yn gorchfygu 'r byd: a hon yw yr oruchafiaeth sydd yn gorchfygu 'r byd, *sef* ein ffydd ni.

5 Pwy yw yr hwn sydd yn gorchfygu 'r byd, ond yr hwn sydd yn credu mai Iesu yw Mab Duw?

6 Dyma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed, *sef* Iesu Grist: nid trwy ddwfr yn unig, ond trwy ddwfr a gwaed. A'r Yspryd yw yr hwn sydd yn tystiolaethu, oblegyd yr Yspryd sydd wirionedd.

7 Oblegyd y mae tri yn tystiolaethu yn y nef; y Tad, y Gair, a'r Yspryd Glân: a'r tri hyn un ydynt.

8 Ac y mae tri yn tystiolaethu ar y ddaear; yr yspryd, y dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn yn un y maent *yn cyttuno*.

9 Os tystiolaeth dynion yr ydym yn ei derbyn, y mae tystiolaeth Duw yn fwy: canys hyn yw tystiolaeth Duw, yr hon a dystiolaethodd efe am ei Fab.

10 Yr hwn sydd yn credu ym Mab Duw, sydd ganddo y dystiolaeth ynddo ei hun: yr hwn nid yw yn credu i Dduw, a'i gwnaeth ef yn gelwyddog, oblegyd na chredodd y dystiolaeth a dystiolaethodd Duw am ei Fab.

11 A hon yw 'r dystiolaeth; roddi o Dduw i ni fywyd tragwyddol: a'r bywyd hwn sydd yn ei Fab ef.

12 Yr hwn y mae y Mab ganddo, y mae y bywyd ganddo: a'r hwn nid yw ganddo Fab Duw, nid oes ganddo fywyd.

13 Y pethau hyn a ysgrifenis atoch chwi, y rhai ydych yn credu yn enw Mab Duw; fel y gwypoch fod i chwi fywyd tragwyddol, ac fel y credoch yn enw Mab Duw.

14 A hyn yw yr hyfder sydd gen-

nym tu ag atto ef; ei fod ef yn ein gwrandaw ni, os gofynwn ddim yn ol ei ewylls ef.

15 Ac os gwyddom ei fod ef yn ein gwrandaw ni, pa *beth* bynnag a ddeisyfiom, ni a wyddom ein bod yn cael y deisyfiadau a ddeisyfiasom ganddo.

16 Os gwel neb ei frawd yn pechu pechod nid *yw* i farwolaeth, efe a ddeisyf, ac efe a rydd iddo fywyd, i'r rhai sy'n pechu nid i farwolaeth. Y mae pechod i farwolaeth: nid am hwnnw yr wyf yn dywedyd ar ddeisyf o hono.

17 Pob anghyfiawnder, pechod *yw*: ac y mae pechod nid *yw* i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad *yw* y neb a aned o Dduw, yn pechu; eithr y mae yr hwn a aned o Dduw yn ei gadw ei hun, a'r drwg hwnnw nid *yw* yn cyffwrdd ag ef.

19 Ni a wyddom ein bod o Dduw, ac y mae yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.

20 Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac efe a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn sydd gywir. Ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, *sef* yn ei Fab ef Iesu Grist. Hwn *yw* y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol.

21 Y plant bychain, ymgedwch oddi wrth eulynod. Amen.

Ail Epistol cyffredinol IOAN yr Apostol.

Y mae efe yn annog rhyw arglwyddes urddasol a'i phlant, i barhâu mewn cariad a fydd Crist, 8 rhag iddynt gollu gwobr eu proffes o'r blaen: 10 ac na byddai iddynt a wnelent â'r twyllwyr nid oedd yn dysgu gwir athrawiaeth Crist Iesu.

YR henuriad at yr etholedig arglwyddes, a'i phlant, y rhai yr wyf fi yn eu caru yn y gwirionedd; ac nid myfi yn unig, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd;

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn sydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni yn dragwydd.

3 Bydded gyd â chwi ras, trugaredd, a thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grist, Mab y Tad, mewn gwirionedd a chariad.

4 Bu lawen iawn gennyf i mi gael o'th blant di *rai* yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniasom orchymyn gan y Tad.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, arglwyddes, nid fel *un* yn ysgrifenu gorchymyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd gennym o'r dechreuad, garu o honom ein gilydd.

6 A hyn *yw* y cariad; bod i ni rodio yn ol ei orchymynion ef. Hwn *yw* y gorchymyn; Megis y clywsoch o'r dechreuad, fod i clwi rodio ynddo.

7 Oblegyd y mae twyllwyr lawer wedi dyfod i mewn i'r byd, y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. Hwn *yw* y twyllwr a'r anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, fel na chollom y pethau a wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobr.

9 Pob un a'r sy yn troseddu, ac heb aros yn nysgeidiaeth Crist, nid *yw* Duw ganddo ef. Yr hwn sydd yn aros yn nysgeidiaeth Crist, hwnnw y mae'r Tad a'r Mab ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod atoch, ac heb ddwyu y ddysgeidiaeth hon, na dderbyniwch ef i dŷ, ac na ddywedwch, Duw yn rhwydd, wrtho.

11 Canys yr hwn sydd yn dywedyd wrthio, Duw yn rhwydd, sydd gyfrannog o'i weithredoedd drwg ef.

12 Er bod gennyf lawer o bethan i'w hysgrifenu atoch, nid oeddwn yn ewyllsio *ysgrifenu* â phapir ac inge: eithr gobeithio yr ydwyf ddyfod atoch, a llafaru wyneb yn wyneb, fel y byddo ein llawenydd yn gyfiawn.

13 Y mae plant dy chwaer ethol edig yn dy annerch. Amen.

Trydydd Epistol cyffredinol IOAN yr Apostol.

1 *Y mae efe yn canmol Gaius am ei dduwioldeb, 5 ac am groesawu pregethwyr. 9 Y mae efe yn achwyn rhag angharedigrwydd ac uchder Diotrefhes, 11 yr hwn ni ddylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth mawr i Ddemetrius.*

YR henuriad at yr anwyl Gaius, yr hwn yr wyf yn ei garu mewn gwirionedd.

2 Yr anwylyd, yr ydwyf yn benaf dim yn dymuno dy fod yn llwyddo ac yn iach, fel y mae dy euaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thystiolaethu am dy wirionedd di, megis ag yr ydwyf yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd nâ hyn nid oes gennyf, sef cael clywed bod fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwylyd, yr ydwyf yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyf yn ei wneuthur, tu ag at y brodyr, a thu ag at ddieithriaid;

6 Y rhai a dystiolaethasant am dy gariad di ger bron yr eglwys: y rhai os hebryngi fel y gweddai i Dduw, da y gwnai.

7 Canys er mwyn ei enw yr aethant allan heb gymmeryd dim gan y Cenedloedd.

8 Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyfryw rai, fel y byddom gyd-gynnorthwywyr i'r gwirionedd.

9 Mi a ysgrifenisais at yr eglwys: eithr Diotrefhes, yr hwn sydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deufaf, mi a ddygaf ar gof ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wagsiarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fod yn foddlon ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr; a'r rhai sy yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r eglwys.

11 Anwylyd, na ddilyn yr hyn sydd ddrwg, ond yr hyn sydd dda. Yr hwn sydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn sydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Ddemetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau *hefyd ein hunain* ydym yn tystiolaethu; a chwi a wyddoch fod ein tystiolaeth ni yn wir.

13 Yr oedd gennyf lawer o bethau i'w hysgrifenu, ond nid wyf yn chwennych ysgrifenu ag inge a pluin attat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy weled ar fyrder, ac ni a ymddiddanwn wyneb yn wyneb.

15 Tangnefedd i ti. Y mae y cyfeillion i'w annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

Epistol cyffredinol IUDAS yr Apostol.

Y mae yn eu hannog i broffesu ffydd Crist yn ddiarwadad: 4 bod gau-athrawon wedi ymlusgo i mewn i'w hudo hwynt; a bod dialedd creulon wedi ei ddarparu i'w hathrawiaeth a'u cynheddfau mellldigedig hwynt: 20 ond bod y rhai duwiol, trwy gynhorthwy yr Yspryd Glan, a thrwy weddio ar Dduw, yn abl i barhâu, ac i gynnwddu mewn gras; ac i'w cadw eu hunain, ac i achub eraill rhag maglau y twyllwyr hynny.

IUDAS, gwasanaethwr Iesu Grist, a brawd Iago, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Dad, ac a gadwyd yn Iesu Grist, ac a alwyd:

2 Trugaredd i chwi, a thangnefedd, a chariad a liosoger.

3 Anwylyd, pan roddais bob diwydrwydd ar ysgrifenu atoch am yr iachawdwriaeth gyffredinol, angenrhaidd oedd i mi ysgrifenu atoch, gan eich annog i ymdrech ym mhlaid y ffydd yr hon a rodded unwaith i'r saint.

4 Canys y mae rhyw ddyinion wedi ymlusgo i mewn, y rhai a ragordeiniwyd er ys talm i'r farnedig-

aeth hon ; annuwiolion, yn troi gras ein Duw ni i drythyllwch, ac yn gwadu yr unig Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grist.

5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf eich coffâu chwi, gan eich bod unwaith yn gwybod hyn ; i'r Arglwydd, wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, ddistrywio eilwaith y rhai ni chredasant.

6 Yr angylion hefyd y rhai ni chadwasant eu dechreuad, eithr a adawsant eu trigfa eu hun, a gadwodd efe mewn cadwynau tragywyddol dan dywyllwch, i farn y dydd mawr.

7 Megis y mae Sodoma a Gomorra, a'r dinasoedd o'u hamgylch mewn cyffelyb fodd â hwynt, wedi putteinio, a myned ar ol cnawd arall, wedi eu gosod yn esampl, gan ddiödded dialedd tân tragywyddol.

8 Yr un ffunud hefyd y mae y breuddwydwyr hyn yn halogi y cnawd, yn ddiystyru llywodraeth, ac yn cablu y rhai sy mewn awdurdod.

9 Eithr Michael yr arch-angel, pan oedd efe, wrth ymddadleu â diafol, yn ymresymmu ynghylch corph Moses, ni feiddiodd ddwyn barn gablaidd arno, eithr *efe* a ddywedodd, Cerydded yr Arglwydd dydi.

10 Eithr y rhai hyn sydd yn cablu y pethau ni's gwyddant : a pha bethau bynnag y maent yn anianol, fel anifeiliaid direswm, yn eu gwybod, yn y rhai hynny ymlygru y maent.

11 Gwae hwynt-hwy : oblegyd hwy a gerddasant yn ffordd Cain, ac a'u collwyd trwy dwyll gwobr Balaam, ac a'u difethwyd y'ngwrth-ddywediad Core.

12 Y rhai hyn sydd frychau yn eich cariad-wleddoedd chwi, yn cydwledda â chwi, yn ddiöfn yn eu pesgi eu hunain : cymmylau diddwfr *ydylnt*, a gylch-arweinir gan wýntoedd ; preniau diflannedig, heb ffrwyth, dwywaith yn feirw, wedi eu diwreiddio ;

13 Tonnau cynddeiriog y môr, yn ewynnu allan eu cywilydd eu hun-

ain ; ser gwibiog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyllwch yn dragywydd.

14 Ac Enoch hefyd, y seithfed o Addaf, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywedyd, Wele, y mae yr Arglwydd yn dyfod gyd â myrddiwn o'i saint,

15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyr-argyhoeddi yr holl rai annuwiol o honynt, am holl weithredoedd eu hannuwioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuwiol, ac am yr holl *eiriau* caledion, y rhai a lafarodd pechaduriaid annuwiol yn ei erbyn ef.

16 Y rhai hyn sydd rwgnachwyr, tuchanwyr, yn cerdded yn ol eu chwantau eu hunain ; ac y mae eu genau yn llafaru *geiriau* chwyddedig, yn mawrygu wynebau dynion er mwyn budd.

17 Eithr chwi, O rai anwyl, cofiwch y geiriau a rag-ddywedwyd gan apostolion ein Harglwydd Iesu Grist ;

18 Ddywedyd o honynt i chwi, y bydd yn yr amser diweddaf watwarwyr, yn cerdded yn ol eu chwantau annuwiol eu hunain.

19 Y rhai hyn yw y rhai sy yn eu didoli eu hunain, yn anianol, heb fod yr Yspryd ganddynt.

20 Eithr chwychwi, anwylyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich sancteiddiaf ffydd, a gweddio yn yr Yspryd Glân,

21 Ymgedwch y'nghariad Duw, gan ddisgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol.

22 A thrugarhêwch wrth rai, gan wneuthur rhagor :

23 Eithr rhai cedwch trwy ofn, gan eu cipio *hwy* allan o'r tân, gan gasâu hyd yn oed y wisg a halogwyd gan y cnawd.

24 Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw chwi yn ddigwmp, a'ch gosod ger bron ei ogoniant ef yn ddifeius mewn gorfoledd,

25 I'r unig ddoeth Dduw, ein Hiachawdwr ni, y byddo gogoniant a mawredd, gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dragywydd. Amen.

Datguddiad Sant IOAN y Difinydd.

PEN. I.

4 *Ioan yn ysgrifenu ei Ddatguddiad at saith eglwys Asia, y rhai a arwyddocêir wrth y saith ganhwylbren aur. 7 Dyfodiad Crist; 14 a'i allu gogoneddus, a'i arderchogrwydd ef.*

DATGUDDIAD Iesu Grist, yr hon a roddes Duw iddo ef, i ddangos i'w wasanaethwyr y pethau sy raid eu dyfod i ben ar fyrder; a chan ddanfon trwy ei angel, efe a'i hyspysodd i'w wasanaethwr Ioan:

2 Yr hwn a thystiolaeth Iesu Grist, a'r holl bethau a welodd.

3 Dedwydd *yw* yr hwn sydd yn darllen, a'r rhai sy yn gwrandaw geriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau sydd yn ysgrifenedig ynddi: canys *y mae* yr amser yn agos.

4 **I**OAN at y saith eglwys sydd yn Asia: Gras *fyddo* i chwi, a thangnefedd, oddi wrth yr hwn sydd, a'r hwn a fu, a'r hwn sydd ar ddyfod; ac oddi wrth y saith Yspryd sydd ger bron ei orsedd-faingc ef;

5 Ac oddi wrth Iesu Grist, *yr hwn yw* y Tyst ffyddlon, y Cyntaf-anedig o'r meirw, a Thywysog brenhinoedd y ddaear. Iddo ef yr hwn a'n carodd ni, ac a'n golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun,

6 Ac a'n gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriad i Dduw a'i Dad ef; iddo ef *y byddo* y gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. Amen.

7 Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r cymmylau; a phob llygad a'i gwel ef, i'e, y rhai a'i gwanasant ef: a holl lwythau y ddaear a alarant o'i blegyd ef. Felly, Amen.

8 Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, yr hwn sydd, a'r hwn oedd, a'r hwn sydd i ddyfod, yr Hollalluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn *wyf* hefyd eich brawd, a'ch cydymmaith mewn cystudd, ac yn nheyrnas ac amynedd Iesu Grist, oeddwn yn yr ynys

a elwir Patmos, am air Duw, ac am dystiolaeth Iesu Grist.

10 Yr oeddwn i yn yr yspryd ar ddydd yr Arglwydd; ac a glywais o'r tu ol i mi lef fawr fel *llais* udgorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r hyn yr wyt yn ei weled, ysgrifena mewn llyfr, a danfon i'r saith eglwys y rhai sy yn Asia; i Ephesus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Laodicea.

12 Ac mi a droais i weled y llef a lafarai wrthyf. Ac wedi i mi droi, mi a welais saith ganhwylbren aur;

13 Ac y'nghanol y saith ganhwylbren, *un* tebyg i Fab y dyn, wedi ymwisgo â gwisg laes hyd ei draed, ac wedi ymwregysu y' nghylch ei fronau â gwregys aur.

14 Ei ben ef a'i wallt *oedd* wŷnion fel gwlan, cyn wŷnned a'r eira; a'i lygaid fel fflam dân;

15 A'i draed yn debyg i bres coeth, megis yn llosgi mewn ffwrn; a'i lais fel swm llawer o ddyfroedd.

16 Ac *yr oedd* ganddo yn ei law ddehau saith seren: ac o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wynebpryd fel y haul yn disgleirio yn ei nerth.

17 A phan welais ef, mi a syrthiais wrth ei draed ef fel marw. Ac efe a osododd ei law ddehau arnaf fi, gan ddywedyd wrthyf, Nac ofna: myfi yw y cyntaf a'r diweddaf;

18 *A'r hwn wyf* fyw, ac a fum farw; ac wele, byw ydwyf yn oes oesoedd, Amen; ac y mae gennyf agoriadau uffern a marwolaeth.

19 Ysgrifena y pethau a welaist, a'r pethau sydd, a'r pethau a fydd ar ol hyn,

20 Dirgelwch y saith seren a welaist yn fy llaw ddehau, a'r saith ganhwylbren aur. Y saith seren, angylion y saith eglwys ydynt: a'r saith ganhwylbren a welaist, y saith eglwys ydynt.

PEN. II.

Pa beth a orchymynir ei ysgrifenu at angylion, hynny yw, gweinidogion eglwysi, 1 Ephesus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira; a pha beth sydd ganmoladwy, neu ddiffygiol ynddynt.

AT angel yr eglwys sydd yn Ephesus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd yn dal y saith seren yn ei law ddehau, yr hwn sydd yn rhodio y'nghanol y saith ganhwylbren aur, yn eu dywedyd;

2 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lafur, a'th amynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a phrofi o honot y rhai sy yn dywedyd eu bod yn apostolion, ac nid ydynt; a chael o honot hwynt yn gelwyddog:

3 A thi a oddefaist, ac y mae amynedd gennyf, ac a gymmeraist boen er mwyn fy enw i, ac ni ddiffygiaist.

4 Eithr y mae gennyf *beth* yn dy erbyn, am i ti ymadael â'th gariad cyntaf.

5 Cofia gau hynny o ba le y syrthiaist, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac onid ê, yr wyf fi yn dyfod attat ti ar frys, ac mi a symmudaf dy ganhwylbren di allan o'i le, oni edifarhâi di.

6 Ond hyn sydd gennyf ti, dy fod ti yn casâu gweithredoedd y Nicolaiaid, y rhai yr wyf fi hefyd yn eu casâu.

7 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed pa beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwyta o bren y bywyd, yr hwn sydd y'nghanol par-adwys Duw.

8 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Smyrna, ysgrifena; Y pethau hyn y mae y cyntaf a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac sydd tyw, yn eu dywedyd;

9 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gystudd, a'th dlodi (eithr cyfoethog wyt) ac *mi a adwaen* gabl-edd y rhai sy yn dywedyd eu bod yn luddewon, ac nid ydynt ond synagog Satan.

10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwyf i'w dioddef. Wele, y cy-

thraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar, fel y'ch profer; a chwi a gewch gystudd ddeng niwrnod. Bydd ffyddlon hyd angau, ac mi a roddaf i ti goron y bywyd.

11 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; Yr hwn sydd yn gorchfygu, ni chaiff ddim niwed gan yr ail farwolaeth.

12 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Pergamus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae yr hwn sydd ganddo y cleddyf llym daufiniog, yn eu dywedyd;

13 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a pha le yr wyt yn trigo; *sef lle mae gorsedd-faingc Satan*: ac yr wyt yn dal fy enw i, ac ni wedaist fy ffydd i, iê, yn y dyddiau *y bu* Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan yn trigo.

14 Eithr y mae gennyf ychydig bethau yn dy erbyn di, oblegyd bod gennyf yno *rai* yn dal athrawiaeth Balaam, yr hwn a ddysgodd i Balac fwrw rhwystr ger bron meibion Israel, i fwyta pethau wedi eu haberthu i eulynod, ac i odinebu.

15 Felly y mae gennyf tithau hefyd *rai* yn dal athrawiaeth y Nicolaiaid, yr hyn beth yr wyf fi yn ei gasâu.

16 Edifarha; ac os amgen, yr wyf fi yn dyfod attat ar frys, ac a ryfelaf yn eu herbyn hwynt â chleddyf fy ngenau.

17 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi; I'r hwn sydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo fwyta o'r manna cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac ar y garreg enw newydd wedi ei ysgrifenu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn sydd yn ei dderbyn.

18 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Thyatira, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Mab Duw yn eu dywedyd, yr hwn sydd â'i lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i bres coeth;

19 Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th gariad, a'th wasanaeth, a'th

ffydd, a'th amynedd di, a'th weithredoedd; a *bod* y rhai diweddfaf yn fwy na'r rhai cyntaf.

20 Eithr y mae gennyf ychydig bethau yn dy erbyn, oblegyd dy fod yn gadael i'r wraig honno Iezebel, yr hon sydd yn ei galw ei hun yn brophwydes, ddysgu, a thwylo fy ngwasanaethwyr i odinebu, ac i fwytta pethau wedi eu haberthu i eulynod.

21 Ac mi a roddais iddi amser i edifarhau am ei godineb; ac nid edifarhaodd hi.

22 Wele, yr wyf fi yn ei bwrw hi ar wely, a'r rhai sydd yn godinebu gyd â hi, i gystudd mawr, onid edifarhant am eu gweithredoedd.

23 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth: a'r holl eglwysi a gânt wybod mai myfi yw yr hwn sydd yn chwilio yr arenau a'r calonnau: ac mi a roddaf i bob un o honoch yn ol eich gweithredoedd.

24 Eithr wrthych chwi yr wyf yn dywedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, Y sawl nid oes ganddynt y ddysgeidiaeth hon, a'r rhai ni adnabuant ddyfnderau Satan, fel y dywedant; ni wrïaf arnoch faich arall.

25 Eithr yr hyn sydd gennyh, deliwch hyd oni ddelwyf.

26 A'r hwn sydd yn gorchfygu, ac yn cadw fy ngweithredoedd hyd y diwedd, mi a roddaf iddo awdurdod ar y cenedloedd:

27 (Ac *efe* a'u bugeilia hwy â gwialen haiarn: fel llestri pridd y dryllir hwynt;) fel y derbyniais innau gan fy nliad:

28 Ac mi a roddaf iddo y seren fore.

29 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PEN. III.

2 *Argyhoeddi angel eglwys Sardis*, 3 *a'i annog ef i edifarhau*; a'i fygwrth i edifarhau. 8 *Angel eglwys Philadelphia* 10 *yn cael ei ganmol am ei ddiwydrwydd a'i amynedd*. 15 *Angel Laodicea yn cael ei ger-yddu am na bai na brod nac oer*; 19 *a'i rybuddio i fod yn fwy ei zel*. 20 *Crist yn sefyll wrth y drws, ac yn curio*.

AC at angel yr eglwys sydd yn Sardis, ysgrifena; Y pethau

hyn y mae yr hwn sydd â saith Yspryd Duw, a'r saith seren ganddo, yn eu dywedyd; Mi a adwaen dy weithredoedd di, oblegyd y mae gennyf enw dy fod yn fyw, a marw ydwyf.

2 Bydd wylïadwrus, a sicrhâ y pethau sydd yn ol, y rhai sydd barod i farw: canys ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbynïaist ac y clywaist, a chadw, ac edifarhâ. Os tydi gan hynny ni wylï, mi a ddeuaf arnat ti fel lleidr, ac ni chai di wybod pa awr y deuaif attat.

4 Eithr y mae gennyf ychydig enwau, i'e, yn Sardis, y rhai ni halogasant eu dillad; a hwy a rodïant gyd â mi mewn *dillad* gwynion: oblegyd teilwng ydynt.

5 Yr hwn sydd yn gorchfygu, hwnnw a wisgir mewn dillad gwynion; ac ni ddileaf ei enw ef allan o lyfr y bywyd, ond mi a gyffesaf ei enw ef ger bron fy Nhad, a cher bron ei angylion ef.

6 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

7 ¶ Ac at angel yr eglwys sydd yn Philadelphia, ysgrifena; Y pethau hyn y mae y Sanctaidd, y Cywir, yn eu dywedyd; Yr hwn sydd ganddo agoriad Dafydd; yr hwn sydd yn agoryd, ac nid yw neb yn cau; ac yn cau, ac nid yw neb yn agoryd,

8 Mi a adwaen dy weithredoedd: wele, rhoddais ger dy fron ddrws agored, ac ni ddichon neb ei gau: canys y mae gennyf ychydig nerth, a thi a gedwaist fy ngair, ac ni wedaist fy enw.

9 Wele, mi a wnaif iddynt hwy o synagod Satan (y rhai sydd yn dywedyd eu bod yn Iuddewon, ac nid ydynt, ond dywedyd celwydd y maent) wele, *meddaf*, gwnaf iddynt ddyfod ac addoli o flaen dy draed, a gwybod fy mod i yn dy garu di.

10 O achos cadw o honot air fy amynedd i, minnau a'th gadwaf di oddi wrth awr y brofedigaeth, yr

hon a ddaw ar yr holl fyd, i brofi y rhai sydd yn trigo ar y ddaear.

11 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: dal yr hyn sydd gennyf, fel na ddygo neb dy goron di.

12 Yr hwn sydd yn gorchfygu, mi a'i gwnaf yn golofn yn nheml fy Nuw i, ac allan nid â efe mwyach: ac mi a ysgrifenasf arno ei enw fy Nuw i, ac enw dinas fy Nuw i, yr hon ydyw Ierusalem newydd, yr hon sydd yn disgyn o'r nef oddi wrth fy Nuw i: ac mi a ysgrifenasf arno ef fy enw newydd i.

13 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

14 ¶ Ac at angel eglwys y Laodiceaid, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Amen yn eu dywedyd, y Tyst ffyddlon a chywir, dechreuad creadigaeth Duw;

15 Mi a adwaen dy weithredoedd di, nad ydwyf nae oer na brwd: mi a fynnwn pe bait oer neu frwd.

16 Felly, am dy fod yn glaiar, ac nid yn oer nac yn frwd, mi a'th chwydaf di allan o'm genau:

17 Oblegyd dy fod yn dywedyd, Goludog wyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes arnaf eisiau dim; ac ni wyddost dy fod yn druan, ac yn resynol, ac yn dlawd, ac yn ddall, ac yn noeth.

18 Yr wyf yn dy gynghori i brynu gennyf fi aur wedi ei buro trwy dân, fel y'th gyfoethoger; a dillad gwŷnion, fel y'th wisger, ac fel nad ymddangoso gwarth dy noethder di; ira hefyd dy lygaid ag eli llygaid, fel y gwelech.

19 Yr wyf fi yn argyhoeddi, ac yn ceryddu y sawl yr wyf yn ei caru: am hynny bydded gennyf zel, ac edifarhâ.

20 Wele, yr wyf yn sefyll wrth y drws, ac yn curo. Os clyw neb fy llais i, ac agoryd y drws, mi a ddeuaf i mewn atto ef, ac a swpperaf gyd ag ef, ac yntau gyd â minnau.

21 Yr hwn sydd yn gorchfygu, rhoddaf iddo ef eistedd gyd â mi ar fy ngorsedd-faingc, megis y gorchfygais innau, ac yr eisteddais gyd â'm Tad ar ei orsedd-faingc ef.

22 Yr hwn sydd ganddo glust, gwrandawed beth y mae yr Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwysi.

PEN. IV.

2 Ioan yn gweled gorsedd-faingc Duw yn y nef: 4 y pedwar henuriaid ar hugain: 6 y pedwar anifail yn llawn llygaid ymlâen ac yn ol: 10 yr henuriaid yn bwrw i lawr eu coronau, ac yn addoli yr hwn oedd yr eistedd ar yr orsedd-faingc.

AR ol y pethau hyn yr edrychais; ac wele, ddrws wedi ei agoryd yn y nef: a'r llais cyntaf a glywais, oedd fel llais udgorn yn ymddiddan â mi; gan ddywedyd, Dring i fynu yma, a mi a ddangosaf i ti y pethau sydd raid eu bod ar ol hyn.

2 Ac yn y man yr oeddwn yn yr yspryd: ac wele, yr oedd gorsedd-faingc wedi ei gosod yn y nef, ac un yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

3 A'r hwn oedd yn eistedd, oedd yn debyg yr olwg arno i faen iaspis a sardin: ac yr oedd enfys o amgylch yr orsedd-faingc, yn debyg yr olwg arno i smaragdus.

4 Ac ynghylch yr orsedd-faingc yr oedd pedair gorsedd-faingc ar hugain: ac ar y gorsedd-feingciau ygwelais bedwar henuriad ar hugain yn eistedd, wedi eu gwisgo mewn dillad gwŷnion; ac yr oedd ganddynt ar eu pennau goronau aur.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orsedd-faingc, fellt, a tharanau, a lleisiau. Ac yr oedd saith o lampau tân yn llosgi ger bron yr orsedd-faingc, y rhai yw saith Yspryd Duw.

6 Ac o flaen yr orsedd-faingc yr ydoedd môr o wydr, yn debyg i grystal: ac ynghanol yr orsedd-faingc, ac ynghylch yr orsedd-faingc, yr oedd pedwar anifail yn llawn o lygaid o'r tu blaen ac o'r tu ol.

7 A'r anifail cyntaf oedd debyg i lew, a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd anifail oedd ganddo wyneb fel dyn, a'r pedwerydd anifail oedd debyg i eryr yn ehedeg.

8 Ar pedwar anifail oedd ganddynt, bob un o honynt, chwech o adenydd o'u hamgylch; ac yr oedd- ynt oddi fewn yn llawn llygaid: ac nid oeddynt yn gorphwys ddydd a nos, gan ddywedyd, Sanct, Sanct,

Sanct, Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn oedd, a'r hwn sydd, a'r hwn sydd i ddyfod.

9 A phan fyddo yr anifeiliaid yn rnoddi gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd,

10 Y mae y pedwar henuriad ar hugain yn syrthio ger bron yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac yn addoli yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, ac yn bwrw eu coronau ger bron yr orsedd-faingc, gan ddywedyd,

11 Teilwng wyt, O Arglwydd, i dderbyn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu : canys ti a greaist bob peth, ac o herwydd dy ewyllys di y maent, ac y crewyd hwynt.

PEN. V.

1 Y llyfr wedi ei selio â saith sel; 9 yr hwn yr oedd yr Oen a laddesid, yn unig yn deilwng i'w agoryd. 12 Yr henuriaid o ran hynny yn ei foliannu ef, 9 ac yn cyfadddef mai efe a'u prynasai hwy â'i waed.

AC mi a welais yn neheulaw yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, lyfr wedi ei ysgrifenu oddi fewn ac oddi allan, wedi ei selio â saith sel.

2 Ac mi a welais angel cryf yn cyhoeddi â llef uchel, Pwy sydd deilwng i agoryd y llyfr, ac i ddatodi ei seliau ef?

3 Ac nid oedd neb yn y nef, nac yn y ddaear, na than y ddaear, yn gallu agoryd y llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed neb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllen y llyfr, nac i edrych arno.

5 Ac un o'r henuriaid a ddywedodd wrthyf, Nac wyla : wele, y Llew yr hwn sydd o lwyth Iuda, Gwreiddyn Dafydd, a orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei saith sel ef.

6 Ac mi a edrychais; ac wele, y'nganol yr orsedd-faingc a'r pedwar anifail, ac y'nganol yr henuriaid, yr oedd Oen yn scfyll megis wedi ei ladd, a chanddo saith gorn, a saith lygad, y rhai ydyw saith Ys-

pryd Duw wedi eu danfon allan i'r holl ddaear.

7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr o ddeheulaw yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc.

8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar anifail a'r pedwar henuriad ar hugain a syrthiasant ger bron yr Oen; a chan bob un o honynt yr oedd telynu, a phialau aur, yn llawn o arogl-darth, y rhai ydyw gweddïau y saint.

9 A hwy a ganasant ganiad newydd, gan ddywedyd, Teilwng wyt ti i gymmeryd y llyfr, ac i agoryd ei seliau ef : oblegyd ti a laddwyd, ac a'n prynaist ni i Dduw trwy dy waed, allan o bob llwyth, ac iaith, a phobl, a chenedl;

10 Ac a'n gwnaethost ni i'n Duw ni, yn frenhinoedd, ac yn offeiriaid : ac ni a deyrnaswn ar y ddaear.

11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais angylion lawer ynghylch yr orsedd-faingc, a'r anifeiliaid, a'r henuriaid : a'u rhifedi hwynt oedd fyrddiynau o fyrddiynau, a miloedd o filoedd;

12 Yn dywedyd â llef uchel, Teilwng yw yr Oen, yr hwn a laddwyd, i dderbyn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a chadernid, ac anrhydedd, a gogoniant, a bendith.

13 A phob creadur a'r sydd yn y nef, ac ar y ddaear, a than y ddaear, a'r pethiau sydd yn y môr, ac oll a'r sy ynddynt, a glywais i yn dywedyd, I'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen, y byddo y fendith, a'r anrhydedd a'r gogoniant, a'r gallu, yn oes oesoedd.

14 A'r pedwar anifail a ddywedasant, Amen. A'r pedwar henuriad ar hugain a syrthiasant i lawr, ac a addolasant yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

PEN. VI.

1 Agoryd y seliau, y naill ar ol y llall; a phe beth a ddigwyddodd ar hynny : yr hyn sydd yn cynnwys prophwydoliaeth hyn ddiwedd y byd.

AC mi a welais pan agorodd yr Oen un o'r seliau, ac mi a glywais un o'r pedwar anifail yn dywedyd, fel trwst taran, Dyred, a gwel.

2 Ac mi a welais ; ac wele farch gwŷn : a'r hwn oedd yn eistedd arno, â bwa ganddo ; a rhoddwyd iddo goron : ac efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orchfygu.

3 A phan agorodd efe yr ail sel, mi â glywais yr ail anifail yn dywedyd, Dyred, a gwel.

4 Ac fe aeth allan farch arall, un coch : a'r hwn oedd yn eistedd arno, y rhoddwyd iddo gymmeryd heddwech oddi ar y ddaear, fel y lladdent eu gilydd : a rhoddwyd iddo ef gleddyf mawr.

5 A phan agorodd efe y drydedd sel, mi a glywais y trydydd anifail yn dywedyd, Dyred, a gwel. Ac mi a welais ; ac wele farch du : a'r hwn oedd yn eistedd arno, â chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais y'nghanol y pedwar anifail, yn dywedyd, Mesur o wenith er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceiniog ; a'r olew a'r gwin, na wna niwed iddynt.

7 A phan agorodd efe y bedwaredd sel, mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn dywedyd, Dyred, a gwel.

8 Ac mi a edrychais ; ac wele farch gwelwlas : ac enw yr hwn oedd yn eistedd arno oedd Marwolaeth ; ac yr oedd uffern yn canlyn gyd ag ef. A rhoddwyd iddynt awdurdod ar y bedwaredd ran o'r ddaear, i ladd â chleddyf, ac a newyn, ac â marwolaeth, ac â bwystfilod y ddaear.

9 A phan agorodd efe y bummed sel, mi a welais dan yr allor eneidiau y rhai a laddesid am air Duw, ac am y dystiolaeth oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef uchel, gan ddywedyd, Pa hŷd, Arglwydd, sanctaidd a chywir, nad ydwyf yn barnu, ac yn dial ein gwaed ni ar y rhai sy yn trigo ar y ddaear ?

11 A gynau gwŷnion a roed i bob un o honynt ; a dywedwyd wrthynt, ar iddynt orphwys etto ychydig amser, hyd oni chyflawnid *rhif* eu cyd-weision, a'u brodyr, y rhai oedd i gael eu lladd, megis ag *y cawsent* hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agor-

odd efe y chweched sel ; ac wele, bu daear-gryn mawr ; a'r haul a aeth yn ddu fel sachlen flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A ser y nef a syrthiasant ar y ddaear fel y mae y ffigysbren yn bwrw ei ffigys gleision pan ei hysgydwer gan wŷnt mawr.

14 A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi ei blygu ynghŷd ; a phob mynydd ac ynys a symmudwyd allan o'u lleoedd.

15 A brenhinoedd y ddaear, a'r gwŷr mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capteniaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth, a phob gwr rhŷdd, a ymguddiasant yn yr ogofeydd, ac y'nghreigian y mynyddoedd ;

16 Ac a ddywedasant wrth y mynyddoedd a'r creigiau, Syrthiwech arnom ni, a chuddiwech ni o ŷydd yr hwn sydd yn eistedd ar yr orseddfaingc, ac oddi wrth lid yr Oen :

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigder ef ; a phwy a ddichon sefyll ?

PEN. VII.

3 *Angel yn selio gwasanaethwŷr Duw yn eu talcennau.* 4 *Nifer y rhai a seliwyd : o lwythau Israel rhifedi hyspysol : 9 o bob cenhedloedd erail tyrfa aneirif, y rhai sydd yn sefyll ger bron yr orseddfaingc, â gynau gwŷnion am danynt, ac â phalm-wydd yn eu dwylaw.* 14 *Bod eu gynau wedi eu golchi y'ngwâed yr Oen.*

AC ar ol y pethau hyn, mi a welais bedwar angel yn sefyll ar bedair congl y ddaear, yn dal pedwar gwŷnt y ddaear, fel na chwŷthai y gwŷnt ar y ddaear, nac ar y môr, nac ar un pren.

2 Ac mi a welais angel arall yn dyfod i fynu oddi wrth godiad haul, â sel y Duw byw ganddo. Ac efe a lefodd â llef uchel ar y pedwar angel, i'r rhai y rhoddasid *gallu* i ddrygu y ddaear a'r môr,

3 Gan ddywedyd, Na ddrygwch y ddaear, na'r môr, na'r prenau, nes darfod i ni selio gwasanaethwŷr ein Duw ni yn eu talcennau.

4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd : *yr oedd* wedi eu selio gant a phedair a deugain o filoedd o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Iuda *yr oedd* deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Reuben

yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Gad yr oedd deuddeng mil wedi eu selio.

6 O lwyth Aser yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Naphthali yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Manasses yr oedd deuddeng mil wedi eu selio.

7 O lwyth Simeon yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Lefi yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Issachar yr oedd deuddeng mil wedi eu selio.

8 O lwyth Zabulon yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Ioseph yr oedd deuddeng mil wedi eu selio. O lwyth Benjamin yr oedd deuddeng mil wedi eu selio.

9 Wedi hyn mi a edrychais; ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allai neb ei rhoi, o bob cenedl, a llwythan, a phobloedd, ac ieithioedd, yn sefyll ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron yr Oen, wedi eu gwisgo mewn gynau gwŷnion, a phalmwŷdd yn eu dwylaw;

10 Ac yn llefain â llef uchel, gan ddywedyd, Iachawdwriaeth i'n Duw ni, yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, ac i'r Oen.

11 A'r holl angylion a safasant o amgylch yr orsedd-faingc, a'r henuriaid, a'r pedwar anifail, ac a syrthiasant ger bron yr orsedd-faingc ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

12 Gan ddywedyd, Amen: Y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r dŷolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, a fyddo i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen.

13 Ac un o'r henuriaid a atebodd, gan ddywedyd wrthyf, Pwy ydyw y rhai hyn sy wedi eu gwisgo mewn gynau gwŷnion? ac o ba le y daethant?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddost. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr, ac a olhasant eu gynau, ac a'u cannasant hwy y'ngwaed yr Oen.

15 O herwydd hymny y maent ger bron gorsedd-faingc Duw, ac yn ei wasanaethu ef ddydd a nos yn ei

deml: a'r hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-faingc a drig yn eu plith hwynt.

16 Ni fydd arnynt na newyn mwyach, na syched mwyach; ac ni ddisgyn arnynt na'r haul, na dim gwres.

17 Oblegyd yr Oen, yr hwn sydd y'nghanol yr orsedd-faingc, a'u bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynhonnau bywiol o ddyfroedd: a Duw a sych ymaith bob deigr oddi wrth eu llygaid hwynt.

PEN. VIII.

1 Wrth agoryd y seithfed sel, 2 y rhoddwyd saith o udgyrn i saith o angylion. 6 Pedwar o honynt yn udganu a'u hudgyrn; a phlâau mawr yn canlyn. 3 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddïau y saint ar yr allor aur.

A PHAN agorodd efe y seithfed sel, yr ydoedd gosteg yn y nef megis dros hanner awr.

2 Ac mi a welais y saith angel y rhai oedd yn sefyll ger bron Duw: a rhoddwyd iddynt saith o udgyrn.

3 Ac angel arall a ddaeth, ac a safodd ger bron yr allor, a thusser aur ganddo: a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, fel yr offrymmai ef gyd â gweddïau yr holl saint ar yr allor aur, yr hon oedd ger bron yr orsedd-faingc.

4 Ac fe aeth mŵg yr arogl-darth gyd â gweddïau y saint, o law yr angel, i fynu ger bron Duw.

5 A'r angel a gymmerth y thusser, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwriodd i'r ddaear: a bu lleisiau, a tharanau, a melt, a daear-gryn.

6 A'r saith angel, y rhai oedd â'r saith udgorn ganddynt, a ymbarotoisant i udganu.

7 A'r angel cyntaf a udganodd; a bu cenllysg a thân wedi eu cymmysgu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaear: a thraian y prenïau a losgwyd, a'r holl laswellt a losgwyd.

8 A'r ail angel a udganodd; a megis mynydd mawr yn llosgi gan dân a fwriwyd i'r môr: a thraian y môr a aeth yn waed;

9 A bu farw traian y creaduriaid y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt; a thraian y llongau a ddinystriwyd.

10 A'r trydydd angel a udganodd ; a syrthiodd o'r nef seren fawr yn llosgi fel lamp, a hi a syrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd :

11 Ac enw'r seren a elwir Wermod : ac aeth traian y dyfroedd yn wermod ; llawer o ddynion a fuont feirw gan y dyfroedd, oblegyd eu myned yn chwervon.

12 A'r pedwerydd angel a udganodd ; a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y ser ; fel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nos yr un ffunud.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais angel yn ehedig y'nghanol y nef, gan ddywedyd â llef uchel, Gwae, gwae, gwae i'r rhai sy yn trigo ar y ddaear, rhag lleisiau eraill udgorn y tri angel, y rhai sydd etto i udganu.

PEN. IX.

1 *Seren yn syrthio o'r nef, wrth udganu o'r pummed angel, i'r hwn y rhoddwyd agoriad y pwll heb waelod : 2 yntau yn agor-yd y pwll, a locustiaid fel ysgorpionau yn dyfod allan. 12 Y mae gwae gyntaf wedi myned heibio. 13 Y chweched udgorn yn canu : 14 a gollwng pedwar angel yn rhjdd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.*

A'r pummed angel a udganodd ; ac mi a welais seren yn syrthio o'r nef i'r ddaear : a rhoddwyd iddo ef agoriad y pydew heb waelod.

2 Ac efe a agorodd y pydew heb waelod ; a chododd mwg o'r pydew, fel mwg ffwrn fawr ; a thywyllwyd yr haul a'r awyr gan fwg y pydew.

3 Ac o'r mwg y daeth allan locustiaid ar y ddaear ; a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan ysgorpionau'r ddaear awdurdod.

4 A dywedwyd wrthynt, na wnaent niwed i laswellt y ddaear, nac i ddim gwyrddlas, nac i un pren ; ond yn unig i'r dynion oedd heb sel Duw yn eu talcennau.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bùm mis : ac y byddai eu gofid hwy fel gofid oddi wrth ysgorpion, pan ddarfyddai iddi frathu dyn.

6 Ac yn y dyddiau hynny y cais dynion farwolaeth, ac ni's cânt ; ac

a chwennychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

7 A dull y locustiaid oedd debyg i feirch wedi eu parottôi i ryfel ; ac yr oedd ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwagedd, a'u dannedd oedd fel dannedd llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau fel llurigau haiarn ; a llais eu hadenydd oedd fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i ysgorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy : a'u gallu oedd i ddrygu dynion bùm mis.

11 Ac yr oedd ganddynt frenhin arnynt, sef angel y pydew diwaelod : a'i enw ef yn Hebraëg ydyw Abàdon, ac yn Roëg y mae iddo enw Apòlyon.

12 Un wae a aeth heibio ; wele, y mae yn dyfod etto ddwy wae ar ol hyn.

13 A'r chweched angel a udganodd ; ac mi a glywais lef allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon sydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched angel, yr hwn oedd â'r udgorn ganddo, Gollwng yn rhjdd y pedwar angel sydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar angel, y rhai oedd wedi eu parottôi erbyn awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y traian o'r dynion.

16 A rhifedi y llu o wŷr meirch oedd ddwy fyrddiwn o fyrddiynau : ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o liw hyacinth a brwmstan : a phiennau y meirch oedd fel pennau llewod ; ac yr oedd yn myned allan o'u safnau, dân, a mwg, a brwmstan.

18 Gan y tri hyn y llâs traian y dynion, gan y tân, a chan y mwg, a chan y brwmstan, oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy sydd yn eu safn, ac yn eu cynffonnau : canys eu cynffonnau oedd debyg i seirph, a phennau ganddynt ; ac à'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plâu hyn, nid edifarhasant oddi wrth weithredoedd eu dwylaw eu hun, fel nad addolent gythreuhaid, a delwau aur, ac arian, a phres, a main, a phreniau, y rhai ni allent na gweled, na chlywed, na rhodio :

21 Ac nid edifarhasant oddi wrth eu llofruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lladrad.

PEN. X.

1 *Angel cryf cadarn yn ymddungos, a llyfr agored yn ei law : 6 ac yn tyngu i'r hwn sydd yn byw yn dragywydd, na bydd ameer mwy. 9 Gorchymyn i Ioan gymmeryd y llyfr, a'i fwytta.*

AC mi a welais angel cryf arall yn disgyn o'r nef, wedi ei wisgo â chwmmwl : ac enfys oedd ar ei ben, a'i wyneb ydoedd fel yr haul, a'i draed fel colofnau o dân :

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law llyfr bychan wedi ei agoryd. Ac efe a osododd ei droed dehau ar y môr, a'i aswy ar y tir ;

3 Ac a lefodd â llef uchel, fel y rhua llew : ac wedi iddo lefain, y saith daran a lafarasant eu llefau hwythau.

4 Ac wedi darfod i'r saithl daran lafaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr ysgrifenu : ac mi a glywais lef o'r nef yn dywedyd wrthyf, Selia y pethau a lafarodd y saith daran, ac na ysgrifena hwynt.

5 A'r angel yr hwn a welais yn sefyll ar y môr, ac ar y tir, a gododd ei law i'r nef,

6 Ac a dyngodd i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nef a'r pethau sydd ynddi, a'r ddaear a'r pethau sydd ynddi, a'r môr a'r pethau sydd ynddo, na byddai amser mwyach :

7 Ond yn nyddiau llef y seithfed angel, pan ddechreuo efe udganu, gorphenir dirgelwch Duw, fel y mynegodd efe i'w wasanaethwyr y prophwydi.

8 A'r llef a glywais o'r nef, a lafarodd drachefn wrthyf, ac a ddywedodd, Dos, cymmer y llyfr bychan sydd wedi ei agoryd yn llaw yr angel, yr hwn sydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tir.

9 Ac mi a aethlum at yr angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Cymmer, a bwytta ef yn llwyr : ac efe a chwerwa dy fol di, eithr yn dy enau y bydd yn felys fel mel.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law yr angel, ac a'i bwytteis ef : ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys ; ac wedi i mi ei fwytta ef, fy mol a aeth yn chwervw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Rhaid i ti drachefn brophwydo i bobloedd, a cheuhedloedd, ac ieithioedd, a brenhinoedd lawer.

PEN. XI.

3 *Y ddau dyst yn prophwydo 6 bod ganthynt awdurdod i gau 'r nef, rhag iddi wlawio : 7 yr ymladd y bwystfil yn eu herbyn, ac y lladd hwynt ; 8 hwythau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ol tridiau a hanner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn myneit heibio. 15 Y seithfed udgorn yn canu.*

ARHODDWDYD i mi gorsen debyg i wialen. A'r angel a safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a mesura deml Duw, a'r allor, a'r rhai sy yu addoli ynddi.

2 Ond y cyntedd sydd o'r tu allan i'r deml, bwrw allan, ac na fesura ef : oblegyd efe a roddwyd i'r Cenhedloedd : a'r ddinas sanctaidd a fathrant hwy ddeufis a deugain.

3 Ac mi a roddaf allu i'm dau dyst, a hwy a brophwydant fil a deucant a thrugain o ddyddiau, wedi ymwisgo â sachliain.

4 Y rhai hyn yw y ddwy olewŷdden, a'r ddau ganhwylbren sydd yn sefyll ger bron Duw y ddaear.

5 Ac os ewyllysia neb wneuthur niwed iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy, ac yn difethia eu gelynydion : ac os ewyllysia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae yn rhaid ei ladd ef.

6 Y mae gan y rhai hyn awdur-

dod i gau y nef, fel na wlawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac awdurdod sydd ganddynt ar y dyfroedd, i'w troi hwynt yn waed, ac i daro y ddaear â phob pla, cyn fynyched ag y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tystiolaeth, y bwystfil, yr hwn sydd yn dyfod allan o'r pwll diwaelod, a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd hwynt.

8 A'u cyrph hwynt a orwedd ar heolydd y ddinas fawr, yr hon yn ysprydol a elwir Sodoma a'r Aiphit; lle hefyd y croes-hoeliwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r ieithioedd, a'r cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dridiau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau.

10 A'r rhai sydd yn trigo ar y ddaear a lawenychant o'u plegyd, ac a ymlhyfyrdant, ac a anfonant roddion i'w gilydd; oblegyd y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaear.

11 Ac ar ol tridiau a hanner, Yspryd bywyd oddi wrth Dduw a aeth i mewn iddynt hwy: a hwy a safasant ar eu traed; ac ofn mawr a syrthiodd ar y rhai a'u gwelodd hwynt.

12 A hwy a glywsant lef uchel o'r nef yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fynu yma. A hwy a aethant i fynu i'r nef mewn cwmwl; a'u gelynyon a edrychasant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daear-gryn mawr, a degfed ran y ddinas a syrthiodd; a lladdwyd yn y ddaear-gryn saith mil o wŷr: a'r lleill a ddychrynasant, ac a roddasant ogoniant i Dduw y nef.

14 Yr ail wae a aeth heibio; wele, y mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r seithfed angel a udganodd, a bu llefau uchel yn y nef, yn dywedyd, Aeth teyrnasoedd y byd yn eiddo ein Harglwydd ni, a'i Grist ef; ac efe a deyrnasa yn oes oes-odd.

16 A'r pedwar henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn

eistedd ar eu gorsedd-feingctau, a syrthiasant ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti, O Arglwydd Dduw Hollalluog, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn wyt yn dyfod; oblegyd ti a gymmeraist dy allu mawr, ac a deyrnasaist.

18 A'r cenhedloedd a ddigiasant; a daeth dy ddig di, a'r amser i farnu y meirw, ac i roi gwobr i'th wasanaethwŷr y prophwydi, ac i'r saint, ac i'r rhai sydd yn ofni dy enw, fychain a mawrion; ac i ddifetha y rhai sydd yn difetha'r ddaear.

19 Ac agorwyd teml Duw yn y nef; a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei deml ef: a bu mellt, a llefau, a tharantau, a daear-gryn, a chenllysg mawr.

PEN. XII.

1 *Gwraig wedi ei gwisgo â'r haul yn trafaelu ar ei thym: i esgor. 4 Y ddraig fawr goch yn sefyll o'i blaen hi i ddiſa ei phlentyn hi 6 Wedi iddi esgor, y mae hi yn cilio i'r diffeithwch. 7 Michael a'i angylion yn ymladd â'r ddraig, ac yn myned yn crech ná hi. 13 Y ddraig, wedi ei thafu i'r ddaear, yn erlid y wraig.*

ARHYFEDDOD mawr a welwyd yn y nef; gwraig wedi ei gwisgo â'r haul, a'r llenad dan ei thraed, ac ar ei phen goron o ddeuddeg seren:

2 A hi yn feichiog, a lefodd, gan fod mewn gwewŷr, a gofid i esgor.

3 A gwelwyd rhyfeddod arall yn y nef; ac wele, ddraig goch fawr, â saith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau saith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian ser y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaear. A'r ddraig a safodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i esgor, i ddifa ei phlentyn hi, pan esgorai hi arno.

5 A hi a esgorodd ar fab gwrryw, yr hwn oedd i fugeilio yr holl genhedloedd â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gymmerwyd i fynu at Dduw, ac at ei orsedd-fangc ef.

6 A'r wraig a ffôdd i'r diffeithwch, lle mae ganddi le wedi ei-barottôï gan Dduw, fel y porthent hi

yno fil a deucant a thrugain o ddyddiau.

7 A bu rhyfel yn y nef; Michael a'i angylion a ryfelasant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd a'i hangylion lithau,

8 Ac ni orfuant; a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan y ddraig fawr, yr hen sarph, yr hon a elwir Diafol a Satan, yr hwn sydd yn twyllo yr holl fyd: efe a fwriwyd allan i'r ddaear, a'i angylion a fwriwyd allan gyd ag ef.

10 Ac mi a glywais lef uchel yn dywedyd yn y nef, Yr awrhon y daeth iachawdwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr ein brodyr ni a friwyd i'r llawr, yr hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron ein Duw ni ddydd a nos.

11 A hwy a'i gorchfygasant ef trwy waed yr Oen, a thrwy air eu tystiolaeth hwynt; ac ni charasant eu heinioes hyd angau.

12 O herwydd hyn llawenlêwch, y nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. Gwae y rhai sydd yn trigo ar y ddaear, a'r môr: canys diafol a ddisgynodd atoch chwi, a chanddo lid mawr, o herwydd ei fod yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amser.

13 A phan welodd y ddraig ei hwrw i'r ddaear, hi a erlidiodd y wraig a esgorasai ar y mab.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o adenydd eryr mawr, fel yr ehedai hi i'r diffeithwch, i'w lle ei hun: lle yr ydys yn ei maethu hi yno dros amser, ac amseroedd, a hanner amser, oddi wrth wyneb y sarph.

15 A'r sarph a fwriodd allan o'i safn, ar ol y wraig, ddwfr megis afon, fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 A'r ddaear a gynnorthwyodd y wraig; a'r ddaear a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i safn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel â'r lleill o'i had hi, y rhai sydd yn

cadw gorchymynion Duw, ac sydd â thystiolaeth Iesu Grist ganddynt.

PEN. XIII.

1 *Bwystfil yn cyfodi allan o'r môr, â saith ben gantho, a deg corn; i'r hwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu.* 11 *Bwystfil arall yn dyfod i fynu allan o'r ddaear; 14 ac yn peri gwneuthur delw y bwystfil cyntaf; 15 ac y peri i ddygnion ei addoli ef, 16 a derbyn ei nôd ef.*

AC mi a sefais ar dywod y môr; ac a welais fwystfil yn codi o'r môr, a chanddo saith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei beunau enw cabledd.

2 A'r bwystfil a welais i oedd debyg i lewpar, a'i draed fel *traed* arthl, a'i safn fel safn llew: a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorsedd-faingc, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais un o'i bennau ef megis wedi ei ladd yn farw; a'i friw marwol ef a iachawyd: a'r holl ddaear a ryfeddodd ar ol y bwystfil.

4 A hwy a addolasant y ddraig yr hon a roes allu i'r bwystfil: ac a addolasant y bwystfil, gan ddywedyd, Pwy sydd debyg i'r bwystfil? pwy a ddichon ryfela ag ef?

5 A rhoddwyd iddo ef enau yn llafaru pethau mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod i weithio ddau fis a deugain.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei enw ef, a'i dabernacl, a'r rhai sy yn trigo yn y nef.

7 A rhoddwyd iddo wneuthur rhyfel â'r saint, a'u gorchfygu hwynt: a rhoddwyd iddo awdurdod ar bob llwyth, ac iaith, a chenedl.

8 A holl drigolion y ddaear a'i haddolant ef, y rhai nid yw eu henwau yn ysgrifenedig yn llyfr bywyd yr Oen yr hwn a laddwyd er dechreuad y byd.

9 Od oes gan neb glust, gwrandedawed.

10 Os yw neb yn tywys i gaethiwed, efe a â i gaethiwed. Os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd yntau â chleddyf. Dyma anynedd a ffydd y saint.

11 Ac mi a welais fwystfil arall yn codi o'r ddaear; ac yr oedd

ganddo ddau gorn tebyg i oen, a llafaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwystfil cyntaf y mae efe yn ei wneuthur ger ei fron ef, ac yn peri i'r ddaear, ac i'r rhai sy yn trigo ynddi, addoli y bwystfil cyntaf, yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

13 Ac y mae efe yn gwneuthur rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear, y'ngolwg dynion ;

14 Ac y mae *efe* yn twyllo y rhai sy yn trigo ar y ddaear, trwy y rhyfeddodau y rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger bron y bwystfil ; gan ddywedyd wrth drigolion y ddaear, am iddynt wneuthur delw i'r bwystfil yr hwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniattawyd iddo ef roddi anadl i ddelw y bwystfil, fel y llafarai delw y bwystfil hefyd, ac y parai gael o'r sawl nid addolent ddelw y bwystfil, eu lladd.

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, dderbyn nòd ar eu llaw ddehau, neu ar eu talcennau :

17 Ac na allai neb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddai ganddo nòd, neu enw y bwystfil, neu rifedi ei enw ef.

18 Yma y mae doethineb. Yr hwn sydd ganddo ddeall, bwried rifedi y bwystfil : canys rhifedi dyn ydyw ; a'i rifedi ef yw, chwe chant a thrugain a chwech.

PEN. XIV.

1 Tra yr oedd yr Oen yn sefyll ar fynydd Sion gyd â'i fintai, 6 angel yn pregethu yr efengyl. 8 Cwmp Babilon. 15 Cynhauf y byd, a dodiad y crymman i mewn. 20 Gwin-gynhauaf, a gwin-wrîf digofaint Duw.

AC mi a edrychais ; ac wele, Oen yn sefyll ar fynydd Sion, a chyd ag ef bedair mil a saith-ugeinmil, a chandynt enw ei Dad ef yn ysgrifenedig yn eu talcennau.

2 Ac mi a glywais lef o'r nef, fel llef dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr : ac mi a glywais lef telynonion yn canu ar eu telynuau :

3 A hwy a ganasant megis caniad

newydd ger bron yr orsedd-faingc, a cher bron y pedwar anifail, a'r henuriaid : ac ni allodd neb ddysgu y gân, ond y pedair mil a'r saith-ugeinmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaear.

4 Y rhai hyn yw y rhai ni hialogwyd â gwagedd : canys gwÿryfon ydynt. Y rhai hyn yw y rhai sy yn dilyn yr Oen pa le bynnag yr elo. Y rhai hyn a brynwyd oddi wrth ddyinion, yn flaen-ffrwyth i Dduw, ac i'r Oen.

5 Ac yn eu genau ni chaed twyll : canys difai ydynt ger bron gorsedd-faingc Duw.

6 Ac mi a welais angel arall yn ehedeg y'nghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol ganddo, i efangylu i'r rhai sy yn trigo ar y ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, ac iaith, a phobl ;

7 Gan ddywedyd â lef uchel, Ofnwch Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant ; oblegyd daeth awr ei farn ef : ac addolwch yr hwn a wnaeth y nef, a'r ddaear, a'r môr, a'r ffynhonnau dyfroedd.

8 Ac angel arall a ddilynodd, gan ddywedyd, Syrthiodd, syrthiodd Babilon, y ddinas fawr honno ; oblegyd hi a ddiododd yr holl genhedloedd â gwin llid ei godineb.

9 A'r trydydd angel a'u dilynodd hwynt, gan ddywedyd â llef uchel, Os addola neb y bwystfil, a'i ddelw ef, a derbyn ei nòd *ef* yn ei dalcen, neu yn ei law ;

10 Hwnnw *hefyd* a yf o win digofaint Duw, yr hwn yn ddigymmysg a dywaitwyd yn pliiol ei lid ef ; ac efe a boenir mewn tân a brwmstan y'ngolwg yr angylion sanctaidd, ac y'ngolwg yr Oen :

11 A mwg eu poenedigaethi hwy sydd yn myned i fynu yn oes oes- oedd : ac nid ydynt hwy yn cael gorphwysdra ddydd na nos, y rhai sydd yn addoli y bwystfil â'i ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nòd ei enw ef.

12 Yma y mae amynedd y saint : yma y mae y rhai sy yn cadw gorchlymynion Duw, a ffydd Iesu.

13 Ac mi a glywais lef o'r nef,

yn dywedyd wrthyf, Ysgrifena, Gwŷn eu byd y meirw y rhai sy yn marw yn yr Arglwydd, o hyn allan, medd yr Yspryd, fel y gorphwysont oddi wrth eu llafur; a'u gweithredoedd sy yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais; ac wele gwmmwl gwŷn; ac ar y cwmmwl un yn eistedd tebyg i Fab y dyn, a chanddo ar ei ben goron o aur, ac yn ei law grymman llym.

15 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml, gan lefain â llef uchel wrth yr hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl, Bwrw dy grymman i mewn, a meda: canys daeth yr amser i ti i fedd; oblegyd addfedodd cynlauaf y ddaear.

16 A'r hwn oedd yn eistedd ar y cwmmwl a fwriodd ei grymman ar y ddaear: a'r ddaear a fedwyd.

17 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml sydd yn y nef, a chanddo yntau hefyd grymman llym.

18 Ac angel arall a ddaeth allan oddi wrth yr allor, yr hwn oedd â galla ganddo ar y tân; ac a lefodd a bloedd uchel ar yr hwn oedd â'r crymman llym ganddo, gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grymman llym, a chasgl ganghennau gwinwydden y ddaear; oblegyd addfedodd ei grawn hi.

19 A'r angel a fwriodd ei grymman ar y ddaear, ac a gasglodd winwŷdden y ddaear, ac a'i bwriodd i gerwyn fawr digofaint Duw.

20 A'r gerwyn a sathrwyd o'r tu allan i'r ddinas; a gwaed a ddaeth allan o'r gerwyn, hyd at ffrwynau y meirch, ar hŷd mil a chwe chant o ystadau.

PEN. XV.

1 Y saith angel â'r saith bla diweddaf. 3 Caniad y rhai a orchfygant y bwystfil. 7 Y saith phiol yn llawn o ddigofaint Duw.

AC mi a welais arwydd arall yn y nef, mawr a rhyfeddol; saith angel a chanddynt y saith bla diweddaf: oblegyd ynddynt hwy y cyflawnwyd lliid Duw.

2 Ac mi a welais megis môr o wydr, wedi ei gymmysgu â than; a'r rhai oedd yn cael y maes ar y

bwystfil, ac ar ei ddelw ef, ac ar ei nôd ef, ac ar rifedi ei enw ef, yn sefyll ar y môr gwydr, a thelynau Duw ganddynt.

3 A chanu y maent gân Moses gwasanaethwr Duw, a chan yr Oen; gan ddywedyd, Mawr a rhyfedd yw dy weithredoedd, O Arglwydd Dduw Hollalluog; cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Brenhin y saint.

4 Pwy ni'th ofna di, O Arglwydd, ac ni ogonedda dy enw? oblegyd tydi yn unig wyt sanctaidd: oblegyd yr holl genhedloedd a ddeuant ac a addolant ger dy fron di; oblegyd dy farnau di a eglurwyd.

5 Ac ar ol hyn mi a edrychais; ac wele, yr ydoedd teml pabell y dystiolaeth yn y nef yn agored:

6 A daeth y saith angel, y rhai yr oedd y saith bla ganddynt, allan o'r deml, wedi eu gwisgo mewn lliain pur a disglair, a gwregysu eu dwyfronnau â gwregysau aur.

7 Ac un o'r pedwar anifail a roddodd i'r saith angel saith phiol aur, yn llawn o ddigofaint Duw, yr hwn sydd yn byw yn oes oesoedd.

8 A llanwyd y deml o fŵg oddi wrth ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ef: ac ni allai neb fyned i mewn i'r deml, nes darfod cyflawni saith bla y saith angel.

PEN. XVI.

1 Yr angylion yn tywallt allan eu phiolodiau digofaint. 6 Y plaau yn canlyn ar hyn. 15 Crist yn dyfod fel lleidr. Gwŷn eu byd y rhai a wylant.

AC mi a glywais lef uchel allan o'r deml, yn dywedyd wrth y saith angel, Ewch ymaith, a thy welltwch phiolau digofaint Duw ar y ddaear.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei phiol ar y ddaear; a bu cornwyd drwg a blin ar y dynion oedd â nôd y bwystfil arnynt, a'r rhai a addolasant ei ddelw ef.

3 A'r ail angel a dywalltodd ei phiol ar y môr; ac efe a aeth fel gwaed dyn marw: a phob enaid byw a fu farw yn y môr.

4 A'r trydydd angel a dywalltodd ei phiol ar yr afonydd ac ar y

ffynhonnau dyfroedd, a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais angel y dyfroedd yn dywedyd, Cyfiawn, O Arglwydd, ydwyf ti, yr hwn wyt, a'r hwn oeddit, a'r hwn a fyddi; oblegyd barnu o honot y pethau hyn.

6 Oblegyd gwaed saint a phrophwydi a dywalltasant hwy, a gwaed a roddaist iddynt i'w yfed; canys y maent yn ei haeddu.

7 Ac mi a glywais un arall allan o'r allor yn dywedyd, Ië, Arglwydd Dduw Hollalluog, cywir a chyfiawn yw dy farnau di.

8 A'r pedwerydd angel a dywalltodd ei phiol ar yr haul; a gallu a roed iddo i boethi dynion â than.

9 A phoethwyd y dynion â gwres mawr; a hwy a gablasant enw Duw, yr hwn sydd ag awlurdod ganddo ar y plaau llyn: ac nid edifarhasant, i roi gogoniant iddo ef.

10 A'r pumed angel a dywalltodd ei phiol ar orsedd-faingc y bwystfil; a'i deyrnas ef a eth yn dywyll: a hwy a gnoisant eu tafodau gan ofid,

11 Ac a gablasant Dduw y nef, o herwydd eu poenau, ac o herwydd eu cornwydydd; ac nid edifarhasant oddi wrth eu gweithredoedd.

12 A'r chweched angel a dywalltodd ei phiol ar yr afon fawr: Euphrates; a sychodd ei dwfr hi, fel y parottôid ffordd brenhinoedd y dwyrain.

13 Ac mi a welais dri yspryd aflan tebyg i lyffaint yn dyfod allan o safn y ddraig, ac allan o safn y bwystfil, ac allan o enau y gaubrophwyd.

14 Canys ysprydion cythreuliaid, yn gwneuthur gwyrthiau, ydynt, y rhai sy yn myned allan at frenhinoedd y ddaear, a'r holl fyd, i'w casglu hwy i ryfel y dydd hwnnw, dydd mawr Duw Hollalluog.

15 Wele, yr wyf fi yn dyfod fel lleidr. Gwŷn ei fyd yr hwn sydd yn gwylio, ac yn cadw ei ddillad, fel na rodio yn noeth, ac iddynt weled ei anharddwch ef.

16 Ac efe a'u casglodd hwynt

ynghyd i le a elwir yn Hebraëg, Armagedon.

17 A'r seithfed angel a dywalltodd ei phiol i'r awyr; a daeth llef uchel allan o deml y nef, oddi wrth yr orsedd-faingc, yn dywedyd, Darfu.

18 Ac yr oedd lleisiau, a tharanau, a mellt; ac yr oedd daear-gryn mawr, y fath ni bu er pan yw dynion ar y ddaear, cymmaint daear-gryn, ac mor fawr.

19 A gwnaethpwyd y ddinas fawr yn dair rhan, a dinasoedd y cenedloedd a syrthiasant: a Babilon fawr a ddaeth mewn cof ger bron Duw, i roddi iddi gwppan gwin digofaint ei lid ef.

20 A phob ynys a ffordd ymaith, ac ni chafwyd y mynyddoedd.

21 A chenlysg mawr, fel talentau, a syrthiasant o'r nef ar ddynion: a dynion a gablasant Dduw am bla'r cenlysg; oblegyd mawr iawu ydoedd eu pla hwynt.

PEN. XVII.

3, 4 *Gwraig wedi ei gwisgo â phorphor ac ysgarlad, a chuppan aur yn ei llaw, yn eistedd ar y bwystfil; 5 yr hon yw Babilon fawr, mam pob ffeidd-dra. 9 Deongliad y saith ben; 12 a'r deg corn. 14 Goruchafiaeth yr Oen. 16 Cospedigaeth y buttain.*

A DAETH un o'r saith angel oedd â'r saith phiol ganddynt, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd wrthyf, Dyred, mi a ddangosaf i ti farnedigaeth y buttain fawr sydd yn eistedd ar ddyfroedd lawer;

2 Gyd â'r hon y putteiniodd brenhinoedd y ddaear, ac y meddwyd y rhai sy yn trigo ar y ddaear gan win ei phutteindra hi.

3 Ac efe a'm dygodd i i'r diffeithwch yn yr yspryd: ac mi a welais wraig yn eistedd ar fwystfil o liw ysgarlad, yn llawn o enwau cabledd, â saith ben iddo, a deg corn.

4 A'r wraig oedd wedi ei dilladu â phorphor ac ysgarlad, ac wedi ei gwŷchu ag aur, ac â main gwerthfawr, a pherlau, a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn llawn o ffeidd-dra ac aflendid ei phutteindra.

5 Ac ar ei thalcen yr oedd enw wedi ei ysgrifenu, DIRGELWCH,

BABILON FAWR, MAM PUT-
TEINIAID, A FFIEIDD-DRA'R
DDAEAR.

6 Ac mi a welais y wraig yn feddw gan waed y saint, a chan waed merthyron Iesu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â rhyfeddod mawr.

7 A'r angel a ddywedodd wrthyf, Paham y rhyfeddaist? myfi a ddywedaf i ti ddirgelwch y wraig, a'r bwystfil sydd yn ei dwyn hi, yr hwn sy â'r saith ben ganddo, a'r deg corn.

8 Y bwystfil a welais, a fu, ac nid yw; a bydd iddo ddyfod i fynu o'r pydew heb waelod, a myned i ddistryw: a rhyfeddu a wna y rhai sy yn trigo ar y ddaear (y rhai ni ysgrifenydwyd eu henwau yn llyfr y bywyd er seiliad y byd) pan welont y bwystfil, yr hwn a fu, ac nid yw, er ei fod.

9 Dyma'r meddwl sydd â doethineb ganddo. Y saith ben, saith fynydd ydynt, lle mae y wraig yn cistedd arnynt.

10 Ac y mae saith frenhin: pump a gwympasant, ac un sydd, a'r llall ni ddaeth etto; a phan ddêl, rhaid iddo aros ychydig.

11 A'r bwystfil, yr hwn oedd, ac nid ydyw, yntau yw yr wythfed, ac o'r saith y mae, ac i ddistryw y mae yn myned.

12 A'r deg corn a welais, deg brenhin ydynt, y rhai ni dderbyniasant frenhiniaeth etto; eithr awdurdod fel brenhinoedd, un awr, y maent yn ei dderbyn gyd â'r bwystfil.

13 Yr un meddwl sydd i'r rhai hyn, a hwy a roddant eu nerth a'u hawdurdod i'r bwystfil.

14 Y rhai hyn a ryfelant â'r Oen, a'r Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegyd Arglwydd arglwyddi ydyw, a Brenhin brenhinoedd; a'r rhai sy gyd ag ef, sydd alwedig, ac etholledig, a ffyddlon.

15 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y dyfroedd a welais, lle mae y buttain yn eistedd, pobloedd a thorfeydd ydynt, a chenhedloedd ac ieithioedd.

16 A'r deg corn a welais ar y bwystfil, y rhai hyn a gasant y buttain, ac a'i gwnant hi yn unig ac yn noeth, a'i chnawd hi a fwyttant hwy, ac a'i llogant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calonnau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a gwneuthur yr un ewyllys, a rhoddi eu teyrnas i'r bwystfil, hyd oni chyflawner geiriau Duw.

18 A'r wraig a welais, yw y ddinas fawr, sydd yn teyrnasu ar frenhinoedd y ddaear.

PEN. XVIII.

2 *Cwmp Babilon: 4 gorchymyn pobl Duw i gilio allan o honi hi: 9 brenhinoedd y ddaear, 11 gyd â'r marsiantwyr, a'r llongwyr, yn ddrwg ganddynt drosti hi: 20 y saint yn llawenyachu, o achos barr Duw arni hi.*

AC ar ol y pethau hyn mi a welais angel arall yn dyfod i wared o'r nef, ag awdurdod mawr ganddo, a'r ddaear a oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac efe a lefodd yn groch â llef uchel, gan ddywedyd, Syrthiodd, syrthiodd Babilon fawr honno, ac aeth yn drigfa cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pob yspryd aflan, ac yn gadwriaeth pob aderyn aflan ac atgas.

3 Oblegyd yr holl genhedloedd a yfasant o win digofaint ei godineb hi, a brenhinoedd y ddaear a butteiniasant gyd â hi, a marchmattawyr y ddaear a gyfoethogwyd gan amllder ei moethau hi.

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nef yn dywedyd, Denwch allan o honi hi, fy mhobl i, fel na byddoch gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi.

5 Oblegyd ei phechodau hi a gyrhaeddasant hyd y nef, a Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 Telwch iddi fel y talodd lithau i chwi, a dyblwch iddi y dau cymmaint yn ol ei gweithredoedd: yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau-ddyblyg.

7 Cymmaint ag yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi o ofid a galar: oblegyd y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, Yr wyf yn

eistedd yn frenhines; a gweddw nid ydwyf, a galar ni's gwelaf ddim.

8 Am hynny yn un dydd y daw ei phlatau hi, *sef* marwolaeth, a galar, a newyn; a hi a lwyr-loggir â thàn: oblegyd cryf *yw* yr Arg-lwydd Dduw, yr hwn sydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylu am dani, a galaru drosti, a wna brenhinoedd y ddaear, y rhai a butteiniasant, ac a fuant fyw yn foethus gyd â hi, pan welont fŵg ei llosgiad hi,

10 Gan sefyll o hirbell, gan ofn ei gofid hi, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babilon, y ddinas gadarn! oblegyd mewn un awr y daeth dy farn di.

11 A marchnattawŷr y ddaear a wylant ac a alarant drosti; oblegyd nid oes neb mwyach yn prynu eu marsiandiaeth hwynt:

12 Marsiandiaeth o aur, ac arian, a meini gwerthfawr, a pherlau, a lliain main, a phorphor, a sidan, ac ysgarlad, a phob coed thynon, a phob llestr o ifori, a phob llestr o goed gwerthfawr iawn, ac o bres, ac o haiarn, ac o faen marmor,

13 A cinamon, a pher-aroglau, ac ennaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheilliaid, a gwenith, ac ysgrubliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a chaeth-weision, ac eneidiau dynion.

14 A'r aeron a chwennychodd dy enaid, a aethant ymaith oddi wrthyt, a phob peth dainteithiol a gwŷch a aethant ymaith oddi wrthyt; ac ni chai hwynt ddim mwyach.

15 Marchnattawŷr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a safant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei gofid hi, gan wylu a galaru,

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yr hon oedd wedi ei gwisgo â lliain main, a phorphor, ac ysgarlad, ac wedi ei gwychu ag aur, a meini gwerthfawr, a pherlau!

17 Oblegyd mewn un awr yr anrheithiwyd cymmaint cyfoeth. A phobllong-lywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llongwŷr a chyn-

nifer ag y sydd â'u gwaith ar y môr, a safasant o hirbell,

18 Ac a leasant, pan welsant fŵg ei llosgiad hi, gan ddywedyd, Pa ddinas debyg i'r ddinas fawr honno!

19 A lwyr a fwriasant lwch ar eu pennau, ac a leasant, gan wylu a galaru, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, trwy ei chost hi! oblegyd mewn un awr yr anrheithiwyd hi.

20 Llawenhâ o'i phlegyd hi, y nef, a chwi, apostolion sanctaidd a phrophwydi; oblegyd dialodd Duw arni drosoch chwi.

21 Ac angel cadarn a gododd faen megis maen melin mawr, ac a'i bwriodd i'r môr, gan ddywedyd, Fel hyn gyd â rhuthr y teflir Babilon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A llais telynorion, a cherdd-orion, a phibyddion, ac udganwŷr, ni chlywir ynot mwyach; ac un crefftwr, o ba grefft bynnag *y bo*, ni cheir ynot mwyach; a thrwst maen melin ni chlywir ynot mwyach;

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach; a llais priodas-fab a phriodas-ferch ni chlywir ynot mwyach: oblegyd dy farchnattawŷr di oedd wŷr mawr y ddaear; oblegyd trwy dy swyn-gyfaredd di y twyllwyd yr holl genhedloedd.

24 Ac ynddi y caed gwaed prophwydi a saint, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaear.

PEN. XIX.

1 *Clodfiri Duw yn y nefoedd, am farnu y buttain fawr, a dial gwaed ei saint. 7 Priodas yr Oen. 10 Yr angel heb fyrna ei addoli. 17 Galw yr ehediaid i'r laddfa fawr.*

AC ar ol y pethau hyn mi a glywas megis llef uchel gan dyrfa fawr yn y nef, yn dywedyd, Aleluia: Iachawdwriaeth, a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arg-lwydd ein Duw ni:

2 Oblegyd cywir a chlyfiawn *yie* ei farnau ef: oblegyd efe a farnodd

y buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaear â'i phutteindra, ac a ddialodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedasant, Aleluia. A'i mwg hi a gododd yn oes oesoedd.

4 A syrthiodd y pedwar henuriad ar hugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolasant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc; gan ddywedyd, Amen; Aleluia.

5 A llef a ddaeth allan o'r orsedd-faingc, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llef tyrfa fawr, ac megis llef dyfroedd lawer, ac megis llef taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: oblegyd teyrnasodd yr Arglwydd Dduw Hollalluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegyd daeth priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i parottôdd ei hun.

8 A chaniattawyd iddi gael ei gwisgo â lliain main glân a disglair: canys y lliain main ydyw cyfiawnder y saint.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena, Bendigedig *yw* y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Gwir eiriau Duw *yw* y rhai hyn.

10 Ac mi a syrthiais wrth ei draed ef, i'w addoli ef. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Gwel na *wnelech hyn*: cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y rhai sy ganddynt dystiolaeth Iesu. Addola Dduw: canys tystiolaeth Iesu ydyw yspryd y brophwydoliaeth.

11 Ac mi a welais y nef yn agored; ac wele farch gwyn; a'r hwn oedd yn eistedd arno a elwid Ffyddlon a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid oedd fel fflam dân, ac ar ei ben yr oedd coronau lawer: ac yr oedd ganddo enw yn ysgrifenedig, yr hwn ni wyddai neb ond efe ei hun:

13 Ac yr oedd wedi ei wisgo â

gwisg wedi ei throchi mewn gwaed: a gelwir ei enw ef, Gair Duw.

14 A'r lluoedd oedd yn y nef a'i canlynasant ef ar feirch gwynion, wedi eu gwisgo â lliain main, gwyn, a glân.

15 Ac allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gieddyf llym, i daro y cenhedloedd ag ef: ac efe a'u bugeilia hwynt â gwialen haiarn: ac efe sydd yn sathru cerwyn win digofaint a lliid Duw Hollalluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisg, ac ar ei forddwyd enw wedi ei ysgrifenu, **BREHIN BREHINOEDD, AC ARGLWYDD ARG-LWYDDI.**

17 Ac mi a welais angel yn sefyll yn yr haul; ac efe a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg trwy ganol y nef, Deuwch ac ymgwsglwgch ynghyd i swpper y Duw mawr;

18 Fel y bwytaoch gig brenhinoedd, a chig pen-capteniaid, a chig y cedyrn, a chig meirch, a'r rhai sy yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwystfil a brenhinoedd y ddaear, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghyd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A daliwyd y bwystfil, a chyd ag ef y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wŷrthiau ger ei fron ef, trwy y rhai y twyllodd efe y rhai a dderbyniasent nòd y bwystfil, a'r rhai a addolasent ei ddelw ef. Yn fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llyn tân yn llosgi â brwmstan.

21 A'r lleill a laddwyd â chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawsant eu gwala o'u cig hwynt.

PEN. XX.

2 Rhwymo Satan dros fil o flynyddoedd. 5 Yr adgyfodiad cyntaf. 6 mai gwyn en byd y rhai sydd iddynt gyfran ynddo. 7 Gollwng Satan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Burw diafol i'r pwl o dan a brwmstan. 12 Yr adgyfodiad diweddaf cyffredinol.

AC mi a welais angel yn disgyn o'r nef, a chanddo agoriad y pydew diwaelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac efe a ddaliodd y ddraig, yr hen sarph, yr hon yw diafol a Satan, ac a'i rhwymodd ef *dros* fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd ef i'r pydew diwaelod, ac a gauodd arno, ac a seliodd arno ef, fel na thwyllai efe y cenedloedd mwyach, nes cyflawni y mil o flynyddoedd: ac ar ol hynny rhaid yw ei ollwng ef yn rhŷdd *dros* ychydig amser.

4 Ac mi a welais orsedd-feingiau, a hwy a eisteddasant arnynt, a barn a roed iddynt hwy: ac *mi a welais* eneidiau y rhai a dorwyd eu pennau am dystiolaeth Iésu, ac am air Duw, a'r rhai ni addolasent y bwystfil na'i ddelw ef, ac ni dderbyniasent ei nôd ef ar eu talcennau, neu ar eu dwylaw; a hwy a fuant fyw ac a deyrnasasant gyd â Christ fil o flynyddoedd.

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyflawni y mil blynnyddoedd. Dyma yr adgyfodiad cyntaf.

6 Gwynfydedig a sanctaidd *yw* yr hwn sydd â rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai hyn nid oes i'r ail farwolaeth awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant offeiriaid i Dduw ac i Grist, ac a deyrnasant gyd ag ef fil o flynyddoedd.

7 A phan gyflawner y mil blynnyddoedd, gollyngir Satan allan o'i garchar;

8 Ac efe a â allan i dwyllo y cenedloedd sydd ym mhedair congl y ddaear, Gog a Magog, i'w casglu hwy ynghŷd i ryfel; rhif y rhai *sydd* fel tywod y môr.

9 A hwy a aethant i fynu ar led y ddaear, ac a amgylchasant wersyll y saint, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nef, ac a'u hysodd hwynt.

10 A diafol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmstan, lle *y mae* y bwystfil a'r gau-brophwyd; a hwy a

boenir ddydd a nos, yn oes oes oedd.

11 Ac mi a welais orsedd-fainge wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth wyneb yr hwn y ffôd y ddaear a'r nef; a lle ni chafwyd iddynt.

12 Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll ger bron Duw; a'r llyfrau a agorwyd: a llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw *llyfr* y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu hysgrifenu yn y llyfrau, yn ol eu gweithredoedd.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo; a marwolaeth ac uffern a roddasant i fynu y meirw oedd ynddynt hwythau: a hwy a farnwyd bob un yn ol eu gweithredoedd.

14 A marwolaeth ac uffern a fwriwyd i'r llyn o dân. Hon yw yr ail farwolaeth.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei ysgrifenu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

PEN. XXI.

1 *Nef newydd, a daear newydd.* 10 *Ierusalem nefol, a'i chyflawn bortreiaid.* 23 *Nid rhaid iddi wrth haul: gogoniant Duw yw ei goleuni hi: 24 brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu cyfoeth iddi hi.*

AC mi a welais nef newydd, a daear newydd: canys y nef gyntaf a'r ddaear gyntaf a aeth heibio; a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Ioan a welais y ddinas sanctaidd, Ierusalem newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nef, wedi ei pharottôi fel priodasferch wedi ei thrwsio i'w gwr.

3 Ac mi a glywais lef uchel allan o'r nef, yn dywedyd, *Wele, y mae* pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, *ac a fydd* yn Dduw iddynt.

4 Ac fe sych Duw ymaith bob deigr oddi wrth eu llygaid hwynt; a marwolaeth ni bydd mwyach, na thristwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach: oblegyd y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, Wele, yr wyf yn gwneuthur pob peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena : canys y mae y geiriau hyn yn gywir ac yn ffyddlon.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Darfu. Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd. I'r hwn sydd sychiedig, y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhad.

7 Yr hwn sydd yn gorchfygu, a etifedda bob peth : ac mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntau a fydd i minnau yn fab.

8 Ond i'r rhai ofnog, a'r digred, a'r ffiaidd, a'r llofruddion, a'i putteinwŷr, a'r swyn-gyfareddwŷr, a'r eilun-addolwŷr, a'r holl gelwyddwŷr, y bydd eu rhan yn y llyn sydd yn llosgi â thân a brwmstan : yr hwn yw yr ail farwolaeth.

9 A daeth attaf un o'r saith angel yr oedd y saith pliwl ganddynt yn llawn o'r saith bla diweddfaf, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Dyred, mi a ddangosaf i ti y briodas-ferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dug i ymaith, yn yr yspryd i fynydd mawr ac uchel, ac a ddangosodd i mi y ddinas fawr, Ierusalem sanctaidd, yn disgyn allan o'r nef oddi wrth Dduw,

11 A gogoniant Duw ganddi : a'i goleu hi oedd debyg i faen o'r gwerthfawroccaf, megis maen iaspis, yn loyw fel grisial ;

12 Ac iddi fur mawr ac uchel, ac iddi ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg angel, ac enwau wedi eu hysgrifenu arnynt, y rhai yw enwau deuddeg llwyth plant Israel.

13 O du y dwyrain, tri phorth ; o du y gogledd, tri phorth ; o du y dehau, tri phorth ; o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac yr oedd mur y ddinas â deuddeg sylfaen iddo, ac ynddynt enwau deuddeg apostol yr Oen.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, oedd â chorsen aur ganddo, i fesuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mur.

16 A'r ddinas sydd wedi ei gosod yn bedeirongl, a'i hŷd sydd gymmaint a'i lled. Ac efe a fesurodd y ddinas â'r gorsen, yn ddeuddeng mil o ystadau. A'i hŷd, a'i lled, a'i huchder, sydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a fesurodd ei mur hi yn gant a phedwar cufydd a deugain, wrth fesur dyn, hynny yw. eiddo yr angel.

18 Ac adeilad ei mur hi oedd o faen iaspis : a'r ddinas oedd aur pur, yn debyg i wydr gloyw.

19 A seiliau mur y ddinas oedd wedi eu harddu â phob rhyw faen gwerthfawr. Y sail cyntaf oedd faen iaspis ; yr ail, saphir ; y trydydd, calcedon ; y pedwerydd, smaragdus ;

20 Y pummed, sardonix ; y chweched, sardius ; y seithfed, chrysolithus ; yr wythfed, beryl ; y nawfed, topazion ; y degfed, chrysoprasus ; yr unfed ar ddeg, hyacinthus ; y deuddegfed, amethystus.

21 A'r deuddeg porth deuddeg perl oeddynt ; a phob un o'r pyrth oedd o un perl : a heol y ddinas oedd aur pur, fel gwydr gloyw.

22 A theml ni welais ynddi : canys yr Arglwydd Dduw Hollallnog, a'r Oen, yw ei theml hi.

23 A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad, i oleuo ynddi : canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi ydyw yr Oen.

24 A chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi : ac y mae brenhinoedd y ddaear yn dwyn eu gogoniant a'u hanrhydedd iddi hi.

25 A'i phyrth hi ni cheuir ddim y dydd : canys ni bydd nos yno.

26 A hwy a ddygant ogoniant ac anrhydedd y cenhedloedd iddi hi.

27 Ac nid â i mewn iddi ddim aflan, nac yn gwneuthur ffiieiddra, na chelwydd : ond y rhai sydd wedi eu hysgrifenu yn llyfr bywyd yr Oen.

PEN. XXII.

1 Afon dwfr y bywyd. 2 Pren y bywyd. 3 Dduw sydd oleuni i'w ddinas ei hun. 9 Yr angel heb fynnu ei addoli. 18 Ni ellir rhoddi dim at air Duw, na thymu dim oddi wrtho ef.

AC efe a ddangosodd i mi afon bur o ddwfr y bywyd, disglair fel grisial, yn dyfod allan o orsedd-faingc Duw a'r Oen.

2 Y'nghanol ei heol li, ac o ddautu yr afon, yr oedd pren y bywyd, yn dwyn deuddeg rhyw ffrwyth, bob mis yn rhoddi ei ffrwyth: a dail y pren oedd i iachâu y cenedloedd.

3 A phob melldith ni bydd mwyaich: ond gorsedd-faingc Duw a'r Oen a fydd ynddi hi; a'i weision ef a'i gwasanaethant ef,

4 A hwy a gânt weled ei wyneb ef; a'i enw ef a fydd yn eu talcennau hwynt:

5 Ac ni bydd nos yno; ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na golcuni haul; oblegyd y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Y geiriau hyn sy ffyddlon a chywir. Ac Arglwydd Dduw y prophwydi sanctaidd a ddanfonodd ei angel i ddangos i'w wasanaethwyr y pethau sy raid iddynt fod ar frys.

7 Wele, yr wyf yn dyfod ar frys: gwryn ei fyd yr hwn sydd yn cadw geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'u clywais. A phlan ddarfu i mi glywed a gweled, mi a syrthiais i lawr i addoli ger bron traed yr angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Gwel na *wnelech*: canys cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y prophwydi, ac i'r rhai sy yn cadw geiriau y llyfr hwn. Addola Dduw.

10 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Na selia eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: oblegyd y mae yr amser yn agos.

11 Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded anghyfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydded frwnt etto; a'r hwn sydd gyfiawn, bydded gyfiawn etto; a'r hwn sydd sanctaidd, bydded sanctaidd etto.

12 Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys; a'm gwobr sydd gyd â mi, i roddi i bob un fel y byddo ei waith ef.

13 Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.

14 Gwyn eu byd y rhai sy yn gwneuthur ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt fraint ym mhiren y bywyd, ac y gallont fyned i mewn trwy y pyrth i'r ddinas.

15 Oddi allan y mae'r cwn, a'r swyn-gyfareddwyr, a'r putteinwyr, a'r llofruddion, a'r eilun-addolwyr, a phob un a'r sy yn caru ac yn gwneuthur celwydd.

16 Myfi Iesu a ddanfonais fy angel i dystiolaethu i chwi y petliau hyn yn yr eglwysi. Myfi yw Gwreiddyn a Hiliogaeth Dafydd, a'r Seren fore eglur.

17 Ac y mae yr Yspryd a'r briodas-ferch yn dywedyd, Dyred. A'r hwn sydd yn clywed, dyweded, Dyred. A'r hwn sydd â syched arno, deued: a'r hwn sydd yn ewyllysio, cymmered ddwfr y bywyd yn rhad.

18 Canys yr wyf fi yn tystiolaethu i bob un sydd yn clywed geiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn, Os rhydd neb *ddim* at y pethau hyn, Duw a rydd atto ef y plau sy wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn:

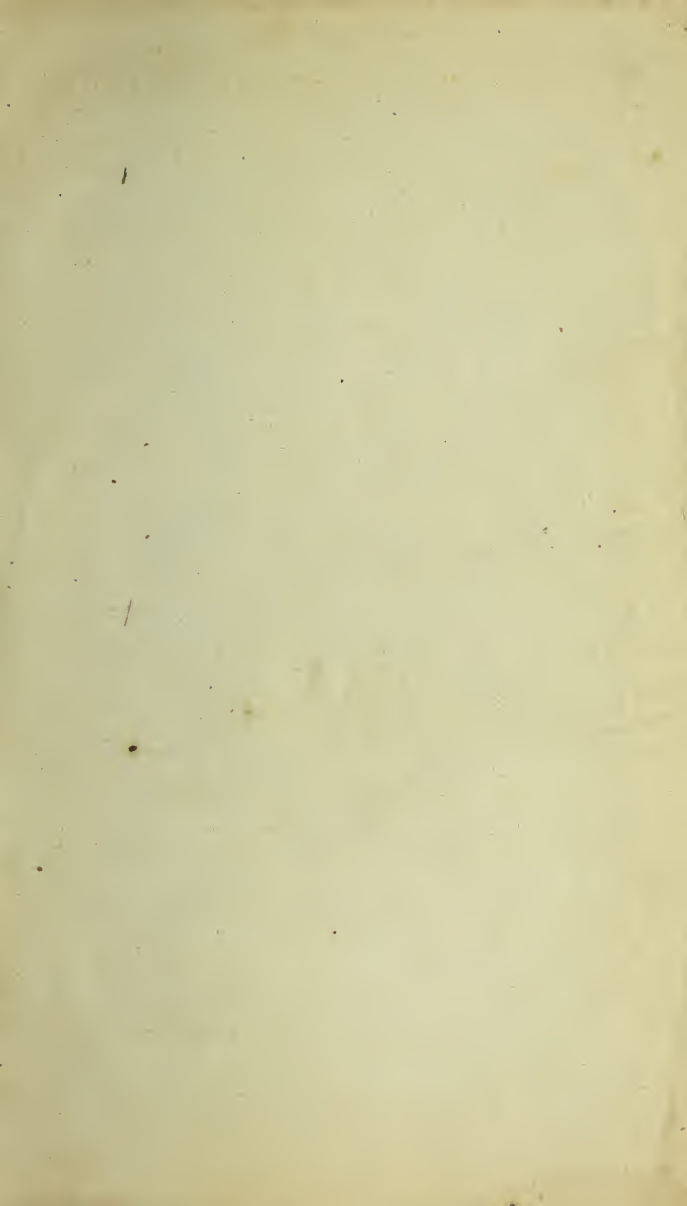
19 Ac o thyn neb ymaith *ddim* oddi wrth eiriau llyfr y brophwydoliaeth hon, Duw a dyn ymaith ei rai ef allan o lyfr y bywyd, ac allan o'r ddinas sanctaidd, ac oddi wrth y pethau sydd wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn.

20 Yr hwn sydd yn tystiolaethu y pethau hyn, sydd yn dywedyd, Yn wir, yr wyf yn dyfod ar frys. Amen. Yn wir, dyred, Arglwydd Iesu.

21 Gras ein Harglwydd ni Iesu Crist *fyddo* gyd â chwi oll. Amen.

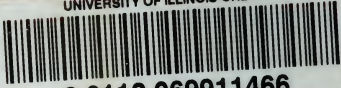
THE LIBRARY OF THE

DIWEDD. JAN 29 1934

Gift of
James H. Russell

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 069911466